image
not
available

NOVI HERBARII TOMVS II.

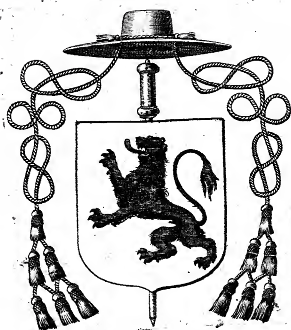
PER OTH. BRVNF.

. recens editus, M. D. XXXI.

¶ Continens quæ uersa pagina subnotantur.

ARGENT. apud Ioannem Schottum, cum Cæs. Maiest. Priuilegio ad Sexenniū.

DE VERA
HERBARVM cognitione APPENDIX, cui sequentia insunt.

C O N T E N T A.

¶ Rhapsodiæ Herbarum TOMI Secundi,

¶ Herbæ remissæ ad .I. TOMVM, uel alias ut ignotæ, non descriptibiles.

D. Generosis COMITIBUS, et Dominis D. Bernardo, Othoni, & Vuolphgango a SOLMS, patri, cum duobus filijs, dominis suis gratiosis.

Otho Brunfelsius S. D.

Fortasse & in nos iactabunt Celsi. V. q̄d de Ciclyco quondā scriptore lusit poeta Horatius,

Nec sic incipies, ut scriptor Ciclycus olim.
Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum,
Quid dignum tanto, feret hic promissor hiatu?
Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

Siquidem post diuturnum illud silentium, καὶ μονονουχὶ χρυσᾶ ὄρη, amplissimasq; spes illas, quas de hoc secundo Tomo, uestrę sibi Celsi. conceperant, uix tandem pauculas herbas proferimus, & eas partim in priori descriptas Tomo, partim incognitas, & e Medicorū schola exoletas. Contigitq; & nobis, ut amphorā instituentibus, plane urceus exierit. Verum huius negligentiæ, ut priuatam aliquando rationē reddemus Celsi. V. ita et apud herbarię ac simplicis medicinæ studiosos, publica apologia nos purgabimus, ubi libellum nostrum ediderimus in lucem, quem de Synonymis nunc in manibus habemus. Et ut rem uno uerbo retegam Cels. V. tam immensum in ipso medio opere tędiū nobis obrepsit, ut nisi tātis id a nobis precibus efflagitassent, adeo q; & extorsissent doctiss. ac longe clarissimi uiri, D. Henrichus ab Heppendorff, D. Nicolaus Gerbelius, & D. Ioannes Sapidus, alteri eam demandaturi prouinciam fuissemus: quibus sane ut amicis, multis nominibus nobis charissimis, fas non fuit quicquā denegare: ita sane, si quid siue frugi, siue ineptum etiam, posthac in eo genere a nobis scribetur, illis sane debetur autoribus. Quamquam & in hanc diem ea torqueamur molestia, quæ quouis Aethnæ onere, humeris nostris grauius incumbit, atque ideo tamen excutere non licet, quia typographo obstricti necessario sumus, cui fuerat gratificandū: cū alioqui, aut alio officio, aut uberiori, faciliorīq; argumento poteramus fidē nostrā redimere a Cels. uestris. Vestrarum igitur Cels. erit, cum totum hac uice pensum reddere non ualeamus, saltem ταῦτα λεπτὰ accepta habere. Et quemadmodum ego corporalia uestra beneficia magnifacio, ita si non adamussim mea respondeant literaria, quod reliquum est uestro splendore, uestraq; magnificentia sarcire dignamini, δέχεσθε οὖν εὐμενῶς οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἔχω. Quod si lętioribus auspicijs nos exceperit sequens annus, tum & nos quoque maioribus uigilijs, acrioribusq; studijs ornabimus sequentem librum nostrum. De tam prolixo quoq; Appendice, & cur in illo pugnantes scriptorum sententias iuxta posuerimus, in Synonymis quoq; nostris ratio reddet. Interim bene ualeant Cels. V. quas ut Dominus quam diutissime nobis seruet, uehementer optamus. Argentorati quarto Nonas Decembris, Anno a Seruatore nostro nato domino Ihesu Christo millesimo quingentesimo trigesimo primo.

Maureppheẅ/

Hedera. A

B

Epphew.

C

De HEDERIS omnium generum, Rhapsodia PRIMA.

Nomenclatura.

Hedera Græce, κίσσος. χρυσόκαρπος. κίσσιον. ἄπληνος.
Latine, Syluamater, Hedera.
Germanice, Epphaw

Summaria descriptio HEDERARVM ex Dioscor. lib. 2.

Hederarum genera.

HEDERA DIFFERENTIAS MVLTAS in specie sortitur, generalissimas autem treis. Nam quædam candida est. Altera nigra. Tertia Helix. Candida fructum fert candidum. Nigra, nigrum, aut Croci æmulum, quam uulgus Dionysiam uocat. Helix fructum non gignit, sed tenues habet palmites, & folia parua, angulosa, & rubra.

De multis HEDERAE Generibus ex Plinij lib. 16. cap. 32.

Hedera iam dicit in Asia nasci. Negauerat Theophrastus: nec in India, nisi in monte Mero. Quin & Harpalum omni modo laborasse, ut sereret eam in Medis, frustra. Alexandrum uero ob raritatem ita coronato exercitu, uictorem ex India rediisse, exemplo Liberi patris: cuius dei & nunc adornant thyrsos, galeasque, etiam & scuta, in Thraciæ populis, in solenni

D bus sacris. Inimica arbor satis omnibus, sepulchraque, ac muros rumpens: serpentium frigori gratissima, ut mirum sit illam in honore ullo habitam. Duo genera eius. Prima ut reliquarum, mas, & fœmina. Maior traditur mas, corpore, & folio duriore ac pinguiore, & flore ad purpuram accedente. Vtriusque autem flos similis est rosæ syluestri, nisi quod caret odore. Species horum generum tres. Est enim candida, & nigra Hedera, tertiaque quæ uocatur Helix. Etiamnum hæ species diuiduntur in alias: quoniam est alia fructu tantum candida, alia & folio. Fructumque candidum ferentium aliis densus acinus, & grandior, racemis in orbem circumactis, qui uocantur Corymbi. Item Selenitium, cuius est minor acinus, sparsior racemus. Simili modo in nigra. Alicui & semen nigrum, aliis crocatium. Cuius coronis poëtæ utuntur, foliis minus nigris: quam quidam Dionysiam, alij Bacchicam uocant, maximis inter nigras corymbis. Quidam apud Græcos etiamnum duo genera huius faciunt, a colore acinorum, Erythranum, & Chrysocarpum. Plurimas habet differentias Helix: quoniam folio maxime distat. Parua sunt & angulosa, concinnioraque, cum reliquorum genera simplicia sint. Distat & longitudine internodiorum, præcipue tamen sterilitate: quoniam fructum non gignit. Quidam hoc ætatis esse, non generis existimant: primoque esse Helicem putant, fieri Hederam uetustate. Horum error manifestus intelligitur: quoniam Helicis plura genera reperiuntur, sed tria maxime insignia. Herbacea ac uirens, quæ

Hederarum species tres.

Corymbi. Selenitium.

Helicis genera.

plurima est: altera candido folio: tertia uersicolor, quæ Thracia uocatur. Etiamnum Herbaceę tenuiora folia, in ordinem digesta, densioraq;. In alio genere diuersa omnia. Et in uersicolori alia tenuioribus folijs, ac similiter ordinatis densioribusq;. In altera neglecta omnia hæc. Maiora quoq; ac minora sunt folia, macularumq; habitu distant. Et in candidis, alia sunt candidiora. Adolescit in longitudinem maxime Herbacea. Arbores autē necat Candida, omnemq; succum auferendo, tanta crassitudine augetur, ut ipsa arbor fiat. Signa eius, folia maxima atq; latissima, mammas erigentis, quæ sunt cæteris inflexæ: racemi stantes, ac subrecti. Et quanq; omnium generi radicosa brachia, huic tamen maxime ramosa ac robusta. Ab ea nigrę. Sed proprium albæ, quod inter media folia emittit brachia utrinque semper amplectens. Hæc est & in muris, quamuis ambire non possit. Itaque etiam pluribus locis intercisa, uiuit tamen, duratque, & totidem initia radicum habet quot brachia, quibus incolumes & solidas arbores sugit ac strangulat. Est & in fructu differentia albæ, nigræq; Hederę: quoniam alijs tanta amaritudo accini, ut aues non attingant. Est & rigens Hedera, quæ sine adminiculo stat, sola omnium generum, ob id uocata Cissos. E diuerso, nunquam nisi humi repens Chamæcissos.

A

Hederæ candidæ signa.

Hedera rigēs.

Chamæcissos

❡ Ex Theophrasto. lib. 3. cap. 18.

HEDERA MVLTIGENIA EST. QVAEDAM ENIM HVmi repens. Quædam se in excelsum attollens. Et excelsarum genera plura, sed trina summa patescunt, Candida, Nigra, tertiaq; Clauicula. Horum item species plęręq;. Quippe alia fructu tantum candida, Alia etiam folijs. Rursum fructum tantum candidum ferentium, alia maiusculum, densum & uelut in globum circumactum profert, quam Corymbiam quidam uocauerunt. Athenienses Acharnicam reginam eam appellant. Alia minorem, sparsioremq; modo Nigræ. Sed Clauicula differentijs maximis discernitur. Etenim folijs plurimum distat, cum paruitate, tum quod angulata conciñioraq; sunt, cum Hedera rotundiora, simplicioraq; habeat. Distant etiam internodiorum longitudine, atq; etiam sterilitate: quoniam fructum quædam non ferunt. Ergo Clauiculæ plura genera, sed quę conspectiori, summaq; occurrunt, tria sunt. Herbacea ac uirens, quę plurima est. Secunda candida. Tertia uersicolor, quam Thraciam quidam appellant. Ei harum quæque distare uidetur. Quippe Herbaceę quædam folio tenuiori, longiori, atq; etiam densiori: quædam minus hæc omnia habens. Et in uersicolorum genere, alia folio ampliore, alia minori. Macularumq; habitu diuersa pari modo, & magnitudine, coloreq; distant. Auctu perfacilis Herbacea, in que plurimū uenit manifestā, quę hederescat affirmant, nō tantum folijs, quæ maiora, latioraq; habet, uerumetiam germinibus. Protinus enim erecta gerit, non inflexu gracilitate et longitudine. Herbacea uero crassiora, leuioraq;, ac Hedera, ut semen proferre incepit, germen sublime, rectumq; edit. Est quidem uniuersa Hedera radice numerosa, densa, flexuosa, surculosa, crassa, nec minus alta, sed præcipue nigra: et inter candidas quę asperrima, immitissimaq; habet. Quamobrē eius amplexus arbores omnes infestat. Omnes ent necat, et exiccat, ablato alimento. Grassatur hæc maiorem in modum, atq; arborescit intantū, ut per seipsam Hederæ arbor fiat. Attamen ex maiori parte, semper super aliud uitam degere solet, atq; ut ita dixerim, amplexicaulis est, uti pro sua natura, uel quiddam eiusmodi ilico gerit. Nam e graminibus radiculas assidue inter folia mittit, quibus arboribus, murisq; obrepit, quasi de industria a natura exhibitum, atq; ita humorem auferens, exhauriensq; arefacit. Et si inferius succidatur, nihilominus uiuere durareq; potest. Habet & aliud discrimen non mediocre in fructu. Nam alius dulcis, alius uehementer amarus, tam in candida, quam in nigra. Aliū aues mandunt, alium non attingunt. Hedera ita habet.

B

Corymbia Hedera.

❡ De HEDERAE temperamento ex Galeno lib. 7. Simplicium.

HEDERA ex contrarijs composita est facultatibus. Habet enim quiddam adstringentis substantię, quam terrenam & frigidam esse ostendimus. Habetq; etiam nonnihil aëris, quam ca

C lidam esse uel gustus comprobat. Nec deest tertia: aqueam namque substantiam quandam tepidam obtinet, certe si uiridis sit. Siquidem dum arescit, hæc prima exhalet necesse est, manetque quæ terrea est, frigida, adstringensque, & ea quæ calida & acris.

Viridis autē, folijs eius in uino decoctis, ulcera grandia conglutinat, quæque maligna sunt, ad sanitatem reducit. Tum igne factas exulcerationes, cicatrice includit.

Porro cum aceto decocta folia, lienosis prosunt.

Flores autem quodammodo ualidiores sunt, ut ad leuorem redacti, cū cerato ambustis conueniant.

Præterea succus medicamentum est errhinon, hoc est, in nares fusum, capiti purgando idoneum.

Tum uetustas aurium fluxiones sanat.

Ad hæc ulcera uetera, tum in auribus, tum in naribus.

Porro si acrior appareat, aut rosaceo, aut dulci oleo miscetur.

Lachryma eius lendes interimit.

Pilis nudat: usque adeo calidę potestatis, ut obscure adurat. Est enim uelut aqueus quidam liquor, sicut aliæ omnes lachrymæ.

¶ Vires & iuuamenta ex Dioscoride lib. 2.

HEDERA omnis acris est, & adstringens.

Neruos tentat. Flos trium digitorum carptu, facit ad dysentericos, in uino bis die potus.

Ambustis cum cærato illinitur.

D Recentia folia ex aceto cocta, aut cruda cū pane detrita, lienes sanant.

Foliorum & corymborum succus, cum irino unguento, melle, aut nitro, naribus infunditur.

Et contra ueteres capitis dolores, caput eo cum aceto & rosaceo perfundi utile est.

Purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo medetur.

Iuuamenta Nigrę. Nigræ Hederæ succus, aut epoti corymbi corpus infirmant: mentemque turbant largius sumpti.

Acini quinque triti, calefactique in punico cortice, cum rosaceo, si instillentur a contraria aure, dolorem dentium mitigant.

Denigrant capillum illiti corymbi.

Folia in uino decocta, illinuntur omnium ulcerum generi, etiamsi cacoëthe sint.

Vitia cutis in facie, & ambusta sanant, uti antea diximus decocta.

Mouent menses triti, & subditi corymbi.

Iidem poti post purgationes fœminarum, drachmæ pondere, concipiendi spem adimunt.

Pediculus foliorum melle irrigatus, ac uuluæ inditus, menstrua & partus extrahit.

Instillatus succus, putrida tædia narium, graueolentiamque emendat, & sanitati restituit.

Lachryma Hederæ Psilothrum est.
Illitu pediculos enecat.
Succus in aceto potus, contra phalangia prodest. A

EX BARBARI COROLL.

Hederā frutices quidē uendicāt, sed arborū magnitudinē crescendo æquat. folia primo angulosa, processu rotundant. Multa ei gnra. Humi repit Chamæcissos: de qua in loco. Celsarum tria capita. Candidū. Nigrum. Et Helix, id est, Clauricula, siue Pampinus uocata. Candidū aliud fructu solo, aliud fructu & folio. Id qd fructu solo candet, aut crassiusculū, densum, globatumq; habet eum, & Corymbias uocat. Athenis uero Acharnicon irriguū, aut minorem acinum, sparsioremq; racemū, & Silenition appellant. Similimodo in nigra, cui & suæ quædam differentiæ sunt, sed minus perspicuæ. Alicui em semen nigrum. Alij crocaceum, cuius coronis poete utant, folijs minus nigris: quā & Nysiam, & Bacchicā, & Dionysiam uocabant, maximis inter nigras corymbis. Alij duo genera fecerunt a colore acinorum, Erythranon, & Chrysocarpon. Helix ab Hedera distat apertissimo discrimine. Primum folia huic angulata, concinna, exigua: Hederæ simplicia, rotundioraq;. Distat & longitudine internodiorū, præcipue tamē sterilitate: quoniam fructum non gignit. Quidā hoc ætatis uitiū intelligunt, primoq; esse Helicem, & Hederā senectute fieri: qd quidē falsum esse Theophrastus & Plinius contendunt: cū quia foliū & germen Helicis ab Hederæ qlibet annosæ folio plurimū differat: tum quia plures eius differentiæ noscantur. Herbacea, seu uirens, quę numerosissima est. Altera folio alto. Tertia uersicolore, quę Thracia uocatur. Herbaceę duplex genus. In uno tenuiora folia, digestaq; per ordinē, longiora densioraq;: in altero diuersa omnia in minus. In uersicolori quoq; alia folio crebriore, tenuiore, ordinato: in altera incondito, nūc maiore, nunc minore, maculosoq;. In candido gñe, alia plus, alia minus sunt candida. Crescit in longitudinem potissimū Herbacea. Nunc reuertor ad Hederā. Hedera ubi semētescere occæpit, germē sublime, rectūq; agit. Radice numerosa, con torta, densa, crassa, lignosa, nec admodū profunda, psertim nigra. Et candidarū quæcūq; asperrima imitissimaq; est. Hæc & arbores amplexu & suctu strāgulat, tanta crassitudine, ut ipsa per se arbor fiat. Signa eius, folia maxia & latissima, māmas, hoc est, germina subrigētia, quæ sunt cæteris inflexæ. Racemi stantes atq; recti. Radicosa & robusta. Huic maxime uni brachia. Post ipsam Nigræ: sed propriū Albæ, q inter media folia emittit brachia, qbus arbores cōplectit, & parietibus obrepit. Pluribus hæc locis succisa durat, atq; uiuit. & totidē initia radicis habet, qt brachia, ob id flexipedæ cognomēto apud poetas. In nigra & alba alijs dulcedo Acini: alijs tanta amaritudo, ut aues nō attingāt. Est & rigens Hedera, q sine adminiculo stat sola oim generū, ob id uocata Cissos a Theophrasto & Plinio, quasi Columellā in eo uocabulo significent. Sed summa diuisio ijsdē autoribus, in marē, & fœminā, q altera foliū durius, pinguius, maius habeat, & florem ad purpurā accedentē: altera non habeat. Vtriq; tñ flos syluestri rosæ similis, sed minor & inidoneus. Quæ descriptio uidet recētioribus quibusdā non Hederæ, sed Cistho cōueniens, cui & sexus & flos punici tribuitur. Sed Theophrastū sequutus est Plinius li. stirpiū sexto, hæc ipsa non de Cistho, sed de Hedera prodentē. Hedera Theophrasti ætate in Asia nasci nō poterat: nec in India, nisi mōte Mero, unde ortus est Bacchus. Frustra & Harpalū laborasse oimodo tradūt, ut sereret eam in Medis. Inimica arbor satis oibus, sepulchraq; ac muros rūpens. Serpentiū frigori gratissima. Vsos in funes, & armamēta nauiū Hedera ueteres, autor est Athenæus, quā e Rhodano petebāt, ut Canabim. Catonis experimentū, uolenti scire, aqua in uinū addita sit, nec ne: ut uasculū e materia huius faciat, uinū quod erit dilutum, transfluet, aqua manebit. nec em continet uinū inquit uas Hederaceum. Quod poculi genus græci Cissybion, ab Hedera uidelicet appellant, qq pro quocūq; ligneo id accipitur. In quo significatu & Cymbiū, & Cypellū quandoq; fit. Alij uetustos calices Cissybia intelligunt, propterea q in Didymęi Iouis dedicatione folijs hederaceis libare moris fuisset. Cymbia uero, quæ ansis careant, oblonga, & angusta, nauigij spēm præbentia. De Hedera Cilicia, quæ tamē Hedera non est, in Smilace trachea quarto uolumine monstrabit. Cisson, hoc est, Hederā pusionē Liberi patris fuisse Græcia confinxit, in nois sui fruticē conuersum, dū minister cū eo deo saliens, terræ allisus perijt. Athenienses Citton ipsum Bacchū uocant, & apud se Acharnis uico natā Hederā primo uolunt, ut inqt Pausanias. Syluestrē Hederā cerui phalangio pcussi mandūt, & liberant. Aelianus autor.

Theophra. libro. 6. cap. 2. Pli. li. 16. ca. 34. lib. 24. cap. 10.

Helix. Hedera.

B

Cissybion.

Cymbia.

EX M. VERG. COMM.

Numerantur a Plinio uiginti Hederarū genera, folijs, corymbis, uiticulis, altitudine, humilitateq;, & usu diuersa, omnia a Theophrasto diuersis locis accepta. Copiosiorq; ille generū numerus, quē in ore oim fuisse quondā uerisimile est, occasionē ut nos credimus scriptorem hunc exscribentibus attulit, ut a principio statim Hederarū historiæ tā multis, tamq; diuersis appel-

C lationibus, non una nominaretur planta, sed unius plura numerarentur genera.

¶ Paulus AEGINETA de HEDERA.

Cissos ex contrarijs constat potentijs. Stringit enim, & refrigerat, atque cum quadã acrimonia calefacit, essentię aquosę particeps, uiridis tepida.

Viridia ergo folia incocta uino, uulnera conglutinant.

Ambusta igni, & Spleneticos iuuant.

Succus medicamentum est ἐρρινον, id est, quod naribus iniectum cerebrum perpurgat.

Tum inueteratas Aurium fluxiones sanat.

Lachryma eius longe acutior, lendes perimit, & pilis nudat.

¶ Apuleius de Hedera.

Ad CALCVLVM.

Herbæ Hederæ baccas, aut septem, aut undecim contritas, ex aqua potui sumptas, mire Calculos in uesica congregatos frangere & extrahere per urinam, certum est.

Ad CAPITIS dolorem.

Herba Hedera cum oleo rosaceo, & succo eius mixto uino, tempora, uel frontem perfricabis, sedat dolorem.

D Ad SPLENIS dolorem.

Herbæ Hederæ nigræ grana primo. 2. secundo. 5. tertio. 7. quarto. 9. quinto. 11. sexto. 13. septimo. 15. octauo. 17. nono. 19. decimo. 21. in uino bibuntur diurnis diebus: si febricitat, in aqua calida, maximo auxilio lienosis auxiliatur.

Ad phalangiorum MORSVS.

Herbæ Hederæ radicis succus bibatur.

Item ulceribus Hedera ex uino decocta, utiliter imponitur.

Ad NARES graueolentes.

Herbæ Hederæ succus bene colatus in nares infunditur.

Ad AVRIVM uitia, & eis qui minus audiunt.

Herbæ Hederæ succus mundissimus cum uino stillatus medetur.

Ne CAPVT a sole doleat.

Herbæ Hederæ folia mollissime trita in aceto, & oleo rosaceo, aduersus omnem capitis dolorem fronti illinuntur.

¶ De uarijs generibus Hederæ, uide in Appendice plura.

A

¶ De PAEONIA, RHAPSODIA .II.

¶ Nomenclaturæ.

Græce, γλυκυσίδιον. παίωνία.
Latine, Pæonia. Casta.
Germanice, Künigsblům. Peonienblům.

¶ De PAEONIAE generibus ex Dioscor. lib. 3.

PAEONIAE duo genera sunt. Mas folia Iuglandis habet. In fœmina uero Smyrnij more diuiduntur. Summo caule siliquas emittit uelu ti græcas nuces. In quibus quum dehiscunt, multa granula rubra, acinis punicorũ similia inueniuntur, & in medio nigra, quinq;, aut sex, purpurea. Radix maris tenuis, digitali crassitudine, & palmi longitudine, gustu adstringens, alba. Fœminę radicibus ceu glandes circiter septem, aut octo inhærent, ut in Hastula regia.

B

PLINIVS lib. 25. cap. 4.

Vetustissima inuentu Pæonia est, nomenq; autoris retinet, quam quidam Pentorobon appellant, alij Glycysiden. Hęc quoq; difficultas est, q̃d eadem aliter alibi nuncupatur. Nascitur opacis montibus, caule inter folia digitorum quatuor, ferente in cacumine ueluti græcas nuces quatuor, aut quinq;. Inest ijs semen copiosum, rubrum, nigrumq;. Hæc medetur & faunorum in quiete ludibrijs. Pręcipiunt eruere noctu. quoniam si picus martius uideat, tuendo in oculos impetum faciat.

Eadem fere Theophrast. lib. 9.

De PAEONIAE temperamento ex Galeni lib. 6.

Glycysida, quam Pentorobon, & Pæoniam uocant, radicem habet leuiter adstringentem, cum dulcedine quadam, ac si plusculum dentibus mandas, acrimoniam item quandam subamaram esse percipies. Proinde menses ciet ex melicrato amygdali pota quantitate. Sane tundere eam necesse est, ac ita cribratam inspergere. Expurgat porro etiam iecur obstructum, & renes: sed hęc efficere nata, quia acris et subamara est. Quia uero etiam quiddã adstrictorium obtinet, in uentre prouenientes fluxiones sistere potest. Cæterum eam nunc in austerorum uinorum quopiam decoctam potare conuenit. Est porro omnino et resiccatoria. Ea propter haud desperauerim, eam ex collo pueris suspensam, merito comicialem morbũ sanare. Equidem uidi puellum quandoq; octo totis mensibus, morbo comiciali liberũ: ac postea forte fortuna, cum quod a collo suspensum erat, decidisset, protinus denuo conuulsione correptum, rursusq; suspenso in locum illius alio, inculpate postea egisse. Porro uisum est mihi, satius esse, rursum id collo detrahere, certioris experientię gratia. Id cum fecissem, ac puer iterum esset conuulsus, magnam recentis radicis partem ex collo eius suspendimus: ac deinceps prorsum sanus effectus est puer, nec postea conuulsus est. Rationabile itaq; erat, aut partes quasdã a radice defluen-

Experimentũ contra morbum comitialem.

C tes, ac deinde per inspirationem attractas, affectos ita locos curare, aut aërem a radice assidue mutari & alterari. Nam hoc pacto succus cyrenaicus columellam phlegmone affectum iuuat, et melanthium frictum, palam catarrhos, et coryzas desiccat, si quis id in calidum linteum rarum liget, assiduecꝫ calorem ex eo per inspiratione̅ in nares attrahat. Quin etiam si co̅pluribus linis, & maxime marinæ purpurę, collo uiperæ iniectis, illis uiperam prefoces, eacꝫ postea cuiuspiam collo obijcias, mirifice profuerit, tum paristhmijs, tum omnibus ijs quę in collo expullulant. Sane de talibus, priuatim aliquando forte conscribam. At nunc Pæoniæ cognoscendum temperamentu̅ est, tum exiccatoriu̅, tum subtiliu̅ esse partium, haud tamen insigniter calidum, sed aut symmetrum, aut pauxillo calidius.

VIRES & Iuuamenta ex Dioscor.

Fœminis a partu non purgatis, sicca radix datur.

Ciet menses nucis græcæ magnitudine pota.

Sic uentris doloribus cum uino auxiliatur.

Valet contra regium morbum, & renum ac uesicæ dolores.

Decocta in uino, aluum sistit.

Rubra grana rubenteis menses sistu̅t, decem, uel duodecim pota in uino austero & nigro.

D Grana nigra auxiliantur suppressionibus nocturnis, uuluæ strangulationibus, & matricis doloribus, quindecim numero pota, in aqua mulsa, aut uino.

Nascitur in altissimis montibus, & promontorijs.

Ex APVLEIO ad Sciaticos.

Pæoniæ herbę radicis partem alligabis ei qui patitur, & circumcinges: res est saluberrima.

Ad LVNATICOS.

Herba Pęonia, si lunatico iacenti imposita fuerit, nuncꝫ ei hoc mali accidet.

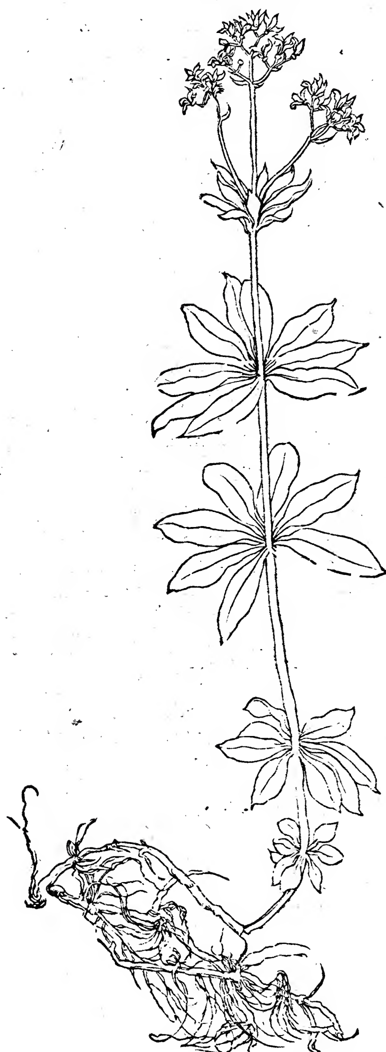
EX M. VERG. COMM.

Vnum Pæoniæ genus tantu̅ tradidit Theophrastus libro. 9. de plantarum historia, quo loco, nisi a Plinio ijsdem uerbis redditum esset, quod ab eo traditur, non diceremus. Id huiusce-modi est. ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ὥσπερ ἐπίθετα καὶ πόῤῥωθεν. οἷον τὴν παιωνίαν οἱ δὲ γλυκυσίδην καλοῦσι νύκτωρ κελεύουσιν ὀρύττειν, ἐὰν γὰρ ἡμέρας, καὶ ὀφθῇ τις ὑπὸ δρυοκολάπτου τὸν καρπὸν ἀπολέγων, κινδυνεύει τοὺς ὀφθαλμούς. Quorum sensus sit, ut Plinius etiam reddidit (uerum adijciuntur hæc, & ex longinquo) Quemadmodum Pæoniam, quam Glycysidem uocant, noctu effodi iubent: quoniam si per diem fodiatur, uideatcꝫ Picus auis, qui semen legit oculis, periclitatur. Vidimus nos, renascentemcꝫ aliquot annis utramque Pæoniam obseruauimus: & ex ijs, quas habebant ambæ præcipuas & certiores notas, folia scilicet, caules, folliculos, & in folliculis semina nihil scriptoris huius historiæ aptius respondere uisum est.

☞ Sequens herba potius Stellaria, quam Caprifolium est, de qua infra fol. 82.

Caprifolium.

A

B

Waltmeyster.

C

¶ DE CAPRIFOLIO, uel Matrisylua. Teutonice Geyssblat/oder Waltmeyster.

RHAPSODIA .II.

¶ Matersylua quid sit ex sententia scholiastæ Luminis maioris.

CAPRIFOLIVM SECVNDVM NICOLAum, est Matersylua. Matersylua autem apud Dioscoridem est περικλύμενον. Ex folijs ipsius apud quosdā fit Licium. Et est herba quę iuxta hortos inuenitur: et illa est, quam rustici uocant Cezolo.

Oculus lucidus. Licium fit ex Caprifolio.

Et rursum. Matersylua secundū Compositorem est Oculus lucidus, seu Caprifolium, & de hoc apud quosdam fit Licium: sed illud Licium est debile.

Hęc herba apud nos iuxta hortos inuenitur: cuius folia sunt apud nos subalbida ab uno latere, ab alio latere uiridia, sibi adherentia, & se inuoluentia super alias plantas, ut est notum. Et est quam Dioscor. Periclyme non uocat, & nostri Cezoli uulgariter uocant.

¶ Sententia PANDECTARII succinens priori.

Splenaria. Linealis.

MAtersylua gręce σπλήνιον, uel Splenaria, uel Linealis, uel Periclymenos. Herba est cuius folia sunt ex altero laterum subalbida, & ex altero uiridia, adhęrens, & aduoluens se sepibus. Cuius fructus sunt magnitudine Cubebarum, in principio uirides, & cum maturuerint citrini coloris, tendentes ad rubedinem, positi ordinarie, et conclusi in duobus folijs simul coniunctis, existentibus in capitibus stipitum iuxta eum.

D

¶ MATERSYLVA nomen uulgare multis.

Matersylua.

Videtur commune atq; uulgare nomen multis herbis, uocabulum Matersylua. Siquidem & Stellaris herba: quam in primo Tomo fecimus Hepatariæ tertiam speciem, ni fallor, uocatur hoc nomine, fortasse, quia uelut mater omnibus alijs herbis emineat atq; præpolleat. Vide infra Hieronymi descriptionem in dictione, Waltmeyster.

¶ Genuina descriptio Periclymeni ex Dioscoride lib. 4.

Nomenclaturę Caprifolij.

PEriclymenon, aliqui Aeginam, alij Cylmenon, alij Carpathon, alij Splenion, alij Epetitin, alij Axinam maiorem, nonnulli Clematitin, alij Myrcinen, alij Calycanthemon, Magi Polion Veneris, Aegyptij Turcon, Romani Volucrum maius, Aphri Lanath appellant.

ὑκῶν

Simplex fruticat, ex interuallis parua folia habens, ipsum amplectentia, subcandida, hederacea. Inter folia surculi exeunt, in quibus baccę Hederæ similes. Flos fabæ, candidus, aliquantum rotundus, & quasi in folium procumbens. Semen durum, & quod difficile euellatur. Radice rotunda, crassa. Nascitur in aruis ac sepibus, conuoluens se adminiculis propter assidentibus.

¶ DE PERICLYMENI tempera-

mento ex libro. 8. Galeni. A

PEriclymeni utilis est tum fructus, tum folia: adeo uehementer intercidentis pariter & excalfacientis facultatis: ut si plusculum bibantur, urinam sanguinolentam efficiant, principio quidem urinam dumtaxat mouentia: porro foris cum oleo illita, excalfaciunt. Iuuant & lienosos difficulter spirantes. Competens potionis mensura est drachmę unius cum uino. Porro desiccat quoque semen. Et quidam aiunt, si copiosius bibatur, sterilitatem bibentibus afferre. Sed & sunt qui certum dierum numerum, ad talem potionem præfiniant, ut Dioscor. qui septem & triginta eos tradi refert. Hic etiam urinam cruentam reddi a sexto die memorat.

VIRES eius & iuuamenta ex Dioscor. LIBRO. 4.

Semen eius postquam ematuruit collectum, & in umbra siccatum, drachmæ pondere datur in uino quadragenis diebus, ut lienẽ absumat, ac molestiam discutiat.

Sed urinam ciet, statim a sexto die cruentam.

Orthopnœæ, & singultui prodest.

Partum accelerat.

Folia sunt eisdem uiribus prædita. Quæ tricenis septenis diebus epota, sterilitatẽ facere produntur.

Perunctis ex oleo febrium rigores abigunt.

Ex PLINIO libro. 27. cap. 12.

Pericylmenos fruticat & ipsa, ex interuallo duo folia habens, subcandida, mollia. In cacumine autem semen inter folia durum, & quod difficile euellatur. Nascitur in aruis ac sepibus, conuoluens se adminiculis quibuscunque. Semen eius in umbra siccatum tunditur, & in pastillos digeritur. Hi resoluti dantur in uini albi cyathis tribus, tricenis diebus, ad lienem: eumque urina cruenta, aut per aluum absumit, quod intelligitur a decimo statim die. Vrinam cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis prosunt. Partum quoque adiuuant, secundasque pellunt pota simili modo. B

¶ De alio VOLVCRIO.

EST etiamnum aliud Volucrium, quod Græci κλύμενον uocant: & uidetur esse Lilium conuallium, teutonice, Meyblümlin, proxime supra adpictum. quod quid reuera apud Dioscoridem esset, priori Tomo ingenue confessi sumus nos ignorare. Descriptio est apud Diosco. lib. 4. iuncta ei, quam nunc tractauimus Periclymeno: quam poterunt inibi, qui nostris ratiociniis atque auguriis fortasse diffidunt, consulere. Lilium conuallium.

Pulicaria mascula.

Flehkraut Männlin.

Pulicaria Fœmina.

Flehkraut weiblin.

¶ De PVLICARIIS.

Rhapsodia .II.

Pulicariæ anonymæ.

C PVLICARIAE nomen, nescio quam recte inditum sit herbis duabus, quæ hodie Pulicariæ uocantur: quando nihil prorsus illis respondent Dioscor. Conyzæ, lib. 3. simplicium. Quare inter anonymas libuit collocare, donec certius aliquid addiscamus. Habebis infra & in Commentarijs Iacobi de Manlijs nonnihil de Pulicarijs.

Ex DIOSC. LIB. III.

De Conyza magna.

Conyza magna ab aliquibus Cynozematitis, alijs Danais, alijs Tanachion, aliquibus Phycos, alijs Ichis, alijs Dinosmos, Magis Brephoctonos, quibusdam Anubias, nonnullis Hedemias, Aegyptijs Creti, Romanis Militaris, aut Deliarium, aut Febrifuga, alijs Fraginosa nuncupatur.

BARBARI COROLL.

Conyza, quæ a nostris Cunilago dicit̃, & Plinio Cunila quandoq; libro decimo, & a Theodoro Pulicaris, quia pulices necat. Folio coronat, & maior & minor appellata. Maior dicitur esse mascula, folio aspero, pinguiore q̃ minoris, & imbricato, torosiore caule, magisq; ramoso, radice lignosa: quæ a quibusdam ut herba quoq; ipsa, Libanotis dicitur, autore Plinio. Manipulo eius abiecto, omnes etiam a tota domo blattę conueniunt ad eam. Vtrũq; genus serotinũ, ut quod post arcturũ germen, floremq; mittat. In sũma, Cunilaginis appellatione, quatuor herbæ ueniunt: mascula, & fœmina. Et quæ tertio loco ponit̃ fœdissimi inter omnes odoris. Quartam reddit Plinius: quã appellat satiuã, Serpillo similẽ, e Culagine mõtana factã. Est & qnta eius species Hippoc. ut dicet̃ paulo post. Cunilago dicit̃ et ipsum Ligusticũ ab aliqbus, sed falso. At Cunilę tria sunt gña siue nomina. Capitatã et nostratẽ, quę Satureia sit, uocamus. Gallinace

Cunilaginis genera.

D am quę Origanũ, Heracleoticũ: Bubulã, quę quẽadmodũ a Gręcis dicat̃, aliud nõ cõpi, q̃ ꝙ eã Plinius ꝓ Origano accipe multis locis uidet̃, i qua significatiõe uocabulo eo et nos usi sumus.

De CONYZA PARVA.

Conyzæ duo genera. Quæ parua uocatur, odore præstantior est. Maior uero frutice altior, & folijs latioribus, graui odore. Vtriusq; folia Oliuæ similia, hirsuta, pinguia. In maiore caulis binum cubitorum altitudine attollitur. In minore pedem æquat. Flos squalidus, lutei, aut fului coloris. Quin in pappũ abit. Radices superuacuæ. Suffitu, substratuq; frutex animalia fugat. Culices abigit, & pulices necat. Folia conuenienter illinuntur serpentium plagis, & tuberculis, ac uulneribus. Flos cum uino ad menses partusq; eijciendos bibitur. Item contra urinæ stillicidia, arquatum morbum, & tormina. Comitiales potus ex aceto adiuuat. Decoctum in desessionibus medet̃ uuluæ malis. Impositus succus abortũ facit. Ex oleo efficaciter rigoribus oblinitur. Capitis dolores tenuis illita sanat.

BARBARI COROLL.

Conyza minor eadem fœmina, Hippocrati Cunilago semper mollis uocatur. Folia huius trita, mellis odorem habent, digitis tactu cohærentibus. Hanc Dioscorides Libanotidem appellat, cum Plinius masculam ita nominet. Pilosiora minori folia & rami: qui & aculeati sunt. Flos squalidior, odore acriore, qui tamen grauior sit masculæ.

De Altera Conyza.

Est & tertium Conyzæ genus, quod aliqui Paruam, alq̃ Panion, alij Libanotidem. Magi Cronon uocant. Caule crassiore, ac molliore. Folijs quam Paruæ maiusculis, minime pinguis, & maiore minor, multo graui-

oris odoris & iniucundioris, sed inefficacior. Prouenit locis non riguis. A

BARBARI COROLL.

Hippocrates Cunilaginem, siue Conyzam, præter supradictas, aliam describit. Apio crispo similem: in maritimis, sabulosisque nascentem, odoris teterrimi, & maxime fastidiendi: quam cũ melle atque uino fœminarum locis, quæ fœtum non recipiant, admoueri præcipit, libro de muliebribus causis secundo.

EX M. VERG. COMM.

Confundit, miscetque Plinius pluribus locis cum Origano Conyzam. Nec facile est eodem nomine duas diuersasque plantas ab eo sępius appellatas, in historię medicinęue gratiam & usum secernere. Longior fuerim, si omnia quæ tam multis locis de Conyza, Cunilagine, & Cunila ab eo dicta sunt, coaceruare hoc loco cogitem. Superuacaneũ id etiam fuerit, quoniã signanda non multo post & repetenda nobis omnia, aut plura saltem ex illis erunt. Aliud itaque prius agemus, & ut nouerint omnes, non esse Conyzam Origano eandem, neque e diuerso utriusque proprias numerabimus notas: ut propositis his, quæ a Plinio miscentur certius pateant. Incipiemus autem ab Origano, quam hic ait folium Hyssopo simile habere, umbellam nõ comosam, uerum diuisam, & in summis uirgis semen. Et quod ad alia Origani genera pertineat Onetida candidioribus folijs, sed magis Hyssopo similibus esse: semine uero corymborum mõ, & quã agrestem Origanum dicunt, folia priori Origano similia habere: uirgas dodrantales, in quibus Anethi modo umbellæ sint, & candidi flores. Et hæ omnium Origanorum in hoc scriptore notæ sunt. Conyzæ uero, quas pauloante diximus folium oleaginum, non Hyssopi, hirsutum, pingueque: caules bicubitales: flores lutei, fragiles, subamari, & qui in puppos euolent. Quorum nihil habet Origanus aliqua. Plinius autem lib. 19. cap. 7. autore herbario Crateia, Ligusticum primo seu Panaces Cunilam bubulam uocari tradit: cæteros hanc Conyzam græce appellare, & ab eodem Cunilaginem dici. Idem non multo post uolumine. 20. cap. 15. Cunilæ præter satiuam plura sunt in medicina genera. Quæ Bubula appellatur, semen Pulegij habet: utile ad uulnera commanducatũ, impositumque, ut quinto post die soluatur. Contra serpentes quoque in uino bibitur, ac tritum plagis imponitur. Vulnera ab his facta confricantur. Item testudines cũ serpentibus pugnaturæ, hac se muniunt. Hic ipse Plinius sequenti capite etiam ait. Est alia Cunila appellata a nostris, a græcis Origanum Heracleoticum. Totoque hoc capite nihil, nisi multiplex Cunila ab eo tractatur: manifesteque Conyza hæc Cunilæ nomine censetur, cũ ait. Pulices etiam contritæ cum aqua sparsæ necant. Quod priuatim Conyza habet. Poterant & alia repeti, sed ad eam quam cogitauimus rem satis hæc sunt. Nec nobis aliud modo propositum est, quã monere ex his quæ pauloante dicta sunt, toto genere differre inter se Origanum omnem, & Conyzam omnem, Pliniumque Cunilæ nomine in utraque passim uti. Omittimus quod primum ille ait, Ligusticum, seu Panaces Cunilam a quibusdam dici. Falsum enim non multo post esse id ipse testatur. Quod autem lib. 20. cap. 15. ab eo dicitur, Cunilæ præter satiuam plura sunt genera. &c. ad Origanum manifeste pertinet: præsertimque, quod de testudinibus cum serpentibus pugnaturis eo loco traditur: si Plutarcho credimus in naturalibus caussis dicenti. ἡ δὲ χελώνη φαγοῦσα τὴν σάρκα τοῦ ἔχεως ὀρίγανον ἐπεσθίει, quod & si idem penitus non sit, eandem tamen rationem habet. Quæ deinde statim ab hoc loco descripta ab eodem sunt. Est & alia Cunila a nostris appellata, a græcis Origanum Heracleoticum, ad Origanũ similiter pertinent. Cumque plura Cunilæ genera fecisset, uni ex his omnia Conyzæ huius tribuit. Tamque uagus in hoc Cunilæ nomine, incertusque est, ut nihil nos ex decretis eius certum afferre audeamus. Quod autem conijcimus, huiuscemodi est. Origanum gręci uocant notam omnibus herbam: & ut fit in gentibus, quibus semper & ubique non fuerunt eadem rerum nomina, eandem Conilam uocauerunt. Testisque hic ipse in Origanis, sed multo certius in Theriacis suis Nicander dicens. κόρχορον ἢ μυόεντα πανάκτειον τε κονίλην, ἥν τε καὶ ἡράκλειον ὀρίγανον ἀμφιέπουσι. Quorum sensus est. Et corchorum clauso folio, & omnia sanantem Conilam, quam Herculeam Origanum appellant. Nihil antiquorum duorum scriptorum, ut uidetur, certiore fide confirmari poterat. Pro compertoque est, Conilam antiquis græcis Origanum fuisse. Potuitque Plinius eorum autoritate Origanum Conilam uocare. Nescimus tamen, an Cunilam, quæ si latinis est quæ græcis Conyza, misceri, totiens ab eo non debuerat. Suspicamurque nos, quod est minimum inter duas has uoces discrimen (una siquidem litera uariant) caussam Plinio dedisse, ut diuersas plantas eiusdem Cunilæ nomine totiens misceret: cum tamen Origani gręca uox, Conila per, o, latina uero Conyzę, modo hæc illi respondeat, per, u, scribenda sit. In græca illa uoce certa omnia sunt: in latina facile est ratiocinari, Cunilam. siue malis Cunilaginem appellare Conyzam hanc, aut illi similem fuisse. Est enim non Plinio tantum, uerum Columellæ, alijsque scriptoribus frequens hæc uox. Pliniusque priuatim gręcorum Conyzã Cunilam manifeste appellauit libro decimo, capite. 10.

Crateias herbarius.

B

C cum ait. Non potest petris auelli polypus. Idem. Cunila admota, ab odore protinus resilit. Acceptum id ab Aristotele est libro quinto de historia animalium his uerbis idem docente.
καὶ οἵ τε πολύποδες οὕτω μὲν προσέχονται ὥστε μὴ ἀποσπασθῆναι, ἀλλ' ὑπομένειν ἀποτεμνόμενοι, ἐὰν δέ τις κονύζαν προσενέγκῃ, ὥς φασιν, εὐθὺς ὀσφραινόμενοι ἀφιᾶσιν. Quod ab hoc scriptore relictum, alterius autoritate & testimonio addere placuit. Et ut meminissent legentes, non posse Conyzam teterrimi & grauissimi odoris herbam, cum Origanis misceri: neq; si diuersarum gentium uoces fortuito concursu eundem sonum reddant, ideo eandem in illis rerum esse significationem. Fiunt enim in græcis & latinis multa huiuscemodi: suum tamen in sua gente intellectum omnes habent. Dicimus id, quoniã si latinis Cunila est quæ græcis Conyza, non debuerat uicinitate nominis ad Origanum, quæ Conila græcis est, transferri, & cum illa misceri. Nec dicimus, pro comperto habere, latinam Cunilam græcam Conyzam esse. Verũ illud testamur, ex quotam multis ea uox in usu est, in eam partem propensiores esse, & per, u, in principio scribendam: quemadmodum cum Origanũ ostendere uolemus, per, o, illam Cunilã, hanc Conilã dicentes. Pulicariam simpliciter in Aristotele quo diximus loco Conyzam uertit Theodorus gaza: facto ex euentu illi hoc nomine, quia. s. pulices enecet: alioquin in nomine nulla est pulicum ratio. Nobis Conyzam hanc magis placuit uocare: ut quarto uolumine descriptam, & Psyllion appellatam herbam, certius ex græco nomine Pulicariam appellemus. ψύλλα enim græcis pulex est: & ψύλλιον herba a pulicibus uocat, quod infectis his similis semina habet parua, nigra, & tota pulicum figura. Erit ob eam caussam duplex in hoc opere nobis Pulicaria, altera præcedente Conyzę nomine signata, altera simpliciter a pulicibus nominata. Quemadmodum tunc etiam iterum a nobis dicetur. Habet Conyza hæc Pulicaris, quo in græcis modo leguntur, numerosas appellationes, fereq; omnes incertas: ideoq; non tractandas a nobis, præterq; Dinosmon: quæ uox a grauitate odoris illi facta est: & Pissam, quæ pix græcis est, a glutinoso lentore dictam: quod Plinius significauit dicens. Trita mellis odorẽ habet digitis tactu eius cohærentibus. Tria eius gña Dioscor. numerat, maiorem, minoremq;, & tertiam inter utranq; mediam: crassiore molliore q;, caule: folijs maioribus minore, minoribus uero maiore. Theophrastus alijs nominibus duo genera tantum Conyzæ facit. 6. de plantarum historia uolumine, his uerbis. Conyzæ duo genera, mas altera, fœmina altera. Differentias inter se habent, quemadmodum & alia: quę sic diuiduntur. Fœmina tenuiore folio, & constrictiore est, in uniuersumque minor. Mas maior est, crassiore caule, ramosior, & folium maius, pinguiusq; habet, & præter hoc florem magis splen-

D dentem. Semen fert utraq;. In uniuersumq; sero germinat & floret. Nec nisi circa, aut post arcturum. Grauis masculæ odor, fœminę acrior. Quam ob caussam contra uenenata utilis. Et hæc a Theophrasto dicta sic se habent. Quæ commentationibus his nostris placuit addere, ut duorum scriptorum concors eademq; historia Conyzæ cognosceretur: & si non ijsdem uerbis, neq; eodem modo ab utroq; omnia dicta fuerint. In Dioscoride autem quod ad floris colorem pertinet, qui duplex in communi græcorũ lectione legitur, μήλινον ἢ ὑπόκιῤῥον luteus & subruffus, mutatum a nobis est: secundamq; illam uocẽ ὑπόπικρον, quod est, subamarum fecimus, luteum & subruffum, diuersos colores male coniungi & misceri sentientes: mox monentibus uetustissimis græcis & latinis codicibus, in quibus amarũ adhuc manifeste legitur.

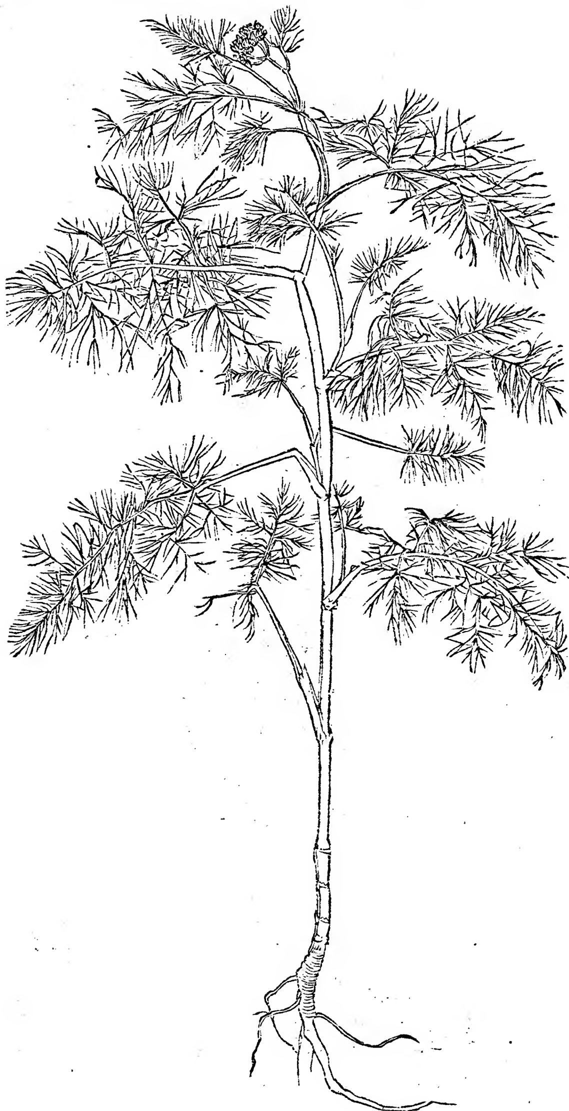
Cunila
Conila.

¶ Parietaria.

Sanct Peters krut.
Tag vnd nacht.

Herba hæc descripta est supra in priori Tomo, folio 263. a. b. & sequen.

A

De FOENICVLO RHAPSODIA .IIII.

Nomenclaturæ.

Græcę μάραθρον.
Latinę Maratrum, Fœniculum.
Germanicę, Fenchel.

FOENICVLVM quasi uulgo notissimum a Diosco. non pingit.

De Fœniculi temperamento ex Galeni LIB. VII.

Fœniculum tam ualenter excalfacit, ut ex tertio ordine excalfacientium censeri promereatur: desiccat uero non ęque. Sed ipsum quispiam in hoc primi esse ordinis posuerit. Proinde lac procreat: quod si admodum desiccaret, non sane efficeret. Suffusis eadem ratione auxiliatur. Vrinas, mensesq; ciet. Porro est & aliud Fœniculum, quod prę magnitudine Hippomaratrum nuncupant: cuius radix ac semen amplius quam domestici desiccandi uim obtinet. Quocirca uentrem quoq; eo nomine sistere uidetur. Nec sane manifesta illis inesse uidetur astrictio. Huius non radix modo, sed & semen Cachryi simile est: potestq; & calculos frangere, & æruginosos sanare, mensesq; & urinas mouere: non tamen lac congerere sicut illud superius. Aliud est Hippomaratrum, cuius semen rotundum est & acre, simile semini Coriandri, facultate quidem Hippomaratro simile, sed debilius.

Ex PAVLO libro.7.

μάραθρον θερμαίνει μὲν κατὰ τὴν τρίτην τάξιν. &c. id est, Maratrū calefacit in tertio ordine, desiccat uero quasi in primo. Quapropter lac gignit, & oculorum suffusionibus auxiliatur.

Vires Fœniculi ex DIOSCOR. lib.3.

Fœniculum, si herba edatur, aut semen cum ptisana bibatur, mammas lacte replet. Comæ decoctū, in renum doloribus subditū proficit, quippe quod urinam excitet. Contra serpentium ictus in uino conuenienter bibitur. Menses ciet. In febribus nauseam & stomachi feruorē, ex aqua frigida potum sedat. Contritæ radices, & cum melle illitæ, morsibus canum medent̄. Succus caule & folijs exprimitur, & in sole siccatus in medicamenta adijcitur, quę ad excitandam oculorum aciem commode temperantur. Extrahitur etiam semine uiridi ramulisq; & radicibus prima germinatione incisis. In Iberia succum reddit gummi similem. Caulem medium dum herba floret rustici demetunt, igniq; admouent, quo facilius ui caloris exudans gummi remittat. Quod efficacius succo est ad medicamenta oculorum. B

De Hippomaratro.

Hippomaratri radix menses imposita ciet, potaq; stranguriæ medetur.
Ventrem sistit, radice, aut semine poto. Contra serpentium morsus auxiliatur. Calculos comminuit. Regium morbum expurgat. Lactis abundantiam facit. Decoctum foliorum haustum, fœminas a partu purgat.

De alio HIPPOMARATRO

Tradit̄ aliud Hippomaratri genus, longo, exili & angusto folio, semine Coriandri, rotundo, acri, & odorato. Excalfaciēdi naturā habet, & uirib9 Fœniculo respōdet. Ad oīa infirmius.

Ex lib. Galeni de facultatibus Almentorum secundo.

Sua nonnunq; sponte Fœniculum prouenit, ceu & Anethum. Seritur & in hortis. In condimentis assiduus Anethi usus, Fœniculi uero & in obsonijs. Apud nos enim hoc reponunt non secus ac Pyrethrum, ac Terebinthum condientes, ut in totum annum usui sit: quemadmodum & cepas, & rapas, & alia huiusmodi quædam in solo aceto, alia in oxhalme asseruantes.

C

De SER-PILLO. RHAPSO-DIA. V.

Nomenclaturæ.

GRAECEE

ἕρπιλλος.
πόλιον.

LATINAE.

Serpillum.

GERMANICAE.

Quendel.
Kyenlin.
Hünerkôl.
Wilde Boley.
Unser frawen bettstroe.
Hünerserb.

D

De generibus SER-PILLI ex Dioscor. LIBRO. III.

DVORVM GENERVM EST. HORTENSIum odore Sampsuchum imitatur, atq; in coronas addi solet. Cui a serpendo nomẽ inditum est: quoniam si qua eius particula terram attingat, inibi radices demittet. Folia & ramulos Origani habet, sed candidiores. In macerijs multo procerius assurgit. Syluestre Zygis appellatum, non serpit, sed in altitudinem increscit, ramulos ædens tenues, surculosos, folijs refertos longioribus quam Rutæ, & durioribus angustis. Flores iucunde olent, gustanti acres. Radicis nullus usus. Nascitur in petris satiuo efficacius, atq; magis excalfaciens, & ad medendi usum aptius.

Serpilli explicatio per M. Vergilium.

Serpillum nouerunt, quæ urbes & agros incolunt gentes omnes. Pauci tamen syluestre a satiuo discernere didicerunt: tam paratũ ubiq; satiuũ est, humana opera a syluestri & horridiore illius aspectu, ad mitiorem & speciosiorem habitũ translatum. Quo uno habitu, & ramulorũ infirmitate, a syluestri differt. Fit enim in satiuo Serpillo, quod in urbanis & elegantioris uitæ hominibus, ut per se rigentibus ramis stare nequeat, sed hortorum delitijs, & nimia humo ris copia uireat quidem speciosius, infirmius tamen per terram serpat. Qua fortuna in urbibus omnia fere sunt, quæ comparata agro sanitatis, uirium, patientiæ, aliorumq; uitæ laborum & munerũ minus habere ubicunq; deprehenduntur. Neq; Herpillum a Græcis, & ex eo Serpil-

lum a latinis dictum est, quod per terrã simpliciter serpit, quæ satiui nostra ætate fortuna est, sed ꝙ, ut Theophrastus ait lib. 6. de plantarum historia, proprium quoddam est ramulorũ Serpilli incrementũ. Priuatim enim possunt in quantam uoluerit aliquis longitudinem trahi, adiecto illis pedamento aliquo: aut si prope sepes plantetur: aut ex altiore loco aliquo deorsum dimittatur. Sic enim in longũ protrahuntur: & ab hac plantæ in ramulis eius natura, ꝙ in longũ Serpillum latini & græci olus hoc nominauerunt. Syluestris contra illius quod Zygida hic ait uocari, nulla est nominis eius inuenta nobis ratio. Nisi forte a trutina, quam græci Zygon uocant, rectitudineq; eius ad rectitudinem ramulorũ in syluestri Serpillo translata ea uox sit. Aut quia ramulis his natiuo lentore ad uinciendum, & uitiliũ usum aptis, in re rustica forte uteretur antiquitas, Zygis hoc Serpillum dictum fuerit: & quod eo iugarentur uites, quod ζυγοῦν græci aliquando dicunt, in eadem significatione, in qua ligare & uincire passim latini utuntur. Syluestris Serpilli huius, quod tacuit hic scriptor, duo genera numerauit Theophrastus. Alterum Tymbræam, quod Tymbræ parem acrimoniam habet. Alterum quod odoratius & molluis sit. Hic autem nullam forte in medicina eorum diuersitatem sentiens, unius generis syluestre Serpillum dixit, & ex præcipuo discrimine a satiuo discerni monuit. Multa alia Theophrastus etiã de Serpillo dixit, qualia sunt. Longissime & speciosissime frondere Satiuũ, si in puteum descendere dimittatur, podio eius impositũ: nec aliud quodpiam genus eius est: plantariq; Serpillum autumno plærunq;, plantari etiã uere: amare domos & hortos: gaudereq; aquis & stercoratione: præsertimq; ex iumentorum fimo: & melioreſcere sæpius translatum. A Zygis.

Vires eius & iuuamenta, ex Dioscoride.

Menses trahit. Vrinam potu ciet. Torminibus, ruptis, uulsis & iocineris inflammationibus auxiliatur. Et aduersus serpentes potu, illituue. Capitis dolores mulcet coctum adiecto rosaceo, & madefactum in aceto. Maxime uero Phreniticis & Lethargicis conuenit. Cruentos uomitus sedat, succus drachmis quatuor ex aceto potus.

Ex Platina. B

Serpillum a serpendo dicitur, tam apud nos, quam apud græcos. In montibus enim eadẽ ratione qua Sisimbrium longe ac late floret. Satiuum minus serpit. Aduersus serpentes efficax est. Capitis dolores decoctum ex aceto, & illitum tempori tollit.

Ex MACRO.

Hoc ideo miscere cibis messoribus est mos,
Vt si forte sopor fessos depresserit illos,
Vermibus innocuis tuti requiescere possint.
Pestiferos morsus bibitum iuuat, appositumq;.
Prouocat urinas, compescit tormina uentris.
Splen iuuat admixto, si sæpe bibatur, aceto.
Si mel prædictis iungatur, spina cruenta
Iactantes, mire solet potus ille iuuare.
Haustum cum uino, iecoris sedare dolorem
Dicitur, hicq; solet producere menstrua potus.

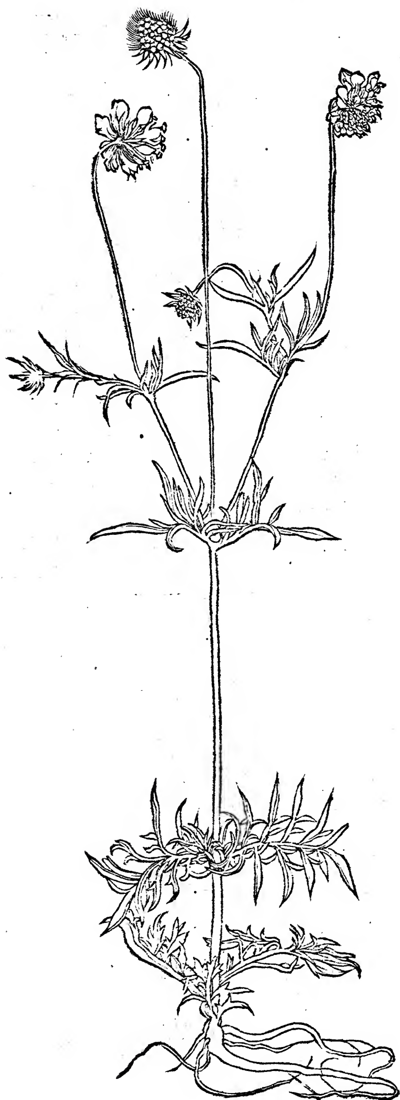
Verg. in Alexi.
Thestilis & rapido fessis
messoribus æstu, Allia,
Serpillumq; herbas contundit olentes.

Baptista Fiera.

Menstrua Serpillum, uesicæ pondera tabem
Pectore ab infirmo, subtrahit igne suo.

Ex Columella lib. 12.

Thymum & transmarina Cunila, & Serpillum, magis aluearia curantibus, quam olitoribus, studiose conseruntur. Sed nos ea condimentorum caussa (nam sunt quibusdam esculentis aptissima) non alienum putamus etiam in hortis habere locum: neq; pinguem, neq; stercoratum, sed apricum desyderant; ut quæ macerrimo solo, per se maritimis præcumque regionibus nascuntur.

¶ De SCABIOSA, RHAPSODIA. VI.

A

SCABIOSAM herbam Pandectarius apud Dioſcoridem ςοιβὴν interpretatur, id eſt, Steben: ſed reclamãte Hermolão Barbaro, cuius hæc in Corollario uerba ſunt. Si Steba idem eſt quod Phleos, id quod uidetur aſſerere Plinius, errant qui Steben pro ea herba capiunt quæ uulgo Scabioſa uocatur, folio Erucæ hirſuto, non tamen aculeis hærente, cærulei floris, ex qua & ſcopæ fiunt. Sit autem Scabioſa, quæ ab Aëtio Pſora dicitur, cuius uſtæ fumo arborum Erucę moriantur, non habeo cõpertũ. Hęc Barbarus. Plura qui noſſe uolet, conſulat uulgaria Herbaria.

Scabioſæ IVVAMENTA ex PANDECTARIO.

Fertur, q̄ S. Vrbanus ad petitionem cuiuſdam ſororis ſuæ anhelantis ſuper Scabioſæ uirtutes, quoniam ipſa continue utebatur, miſit ſibi infra ſcriptos uerſus.

Vrbanus pro ſe neſcit precium Scabioſæ.
Nam purgat pectus quod comprimit ægra ſenectus.
Lenit pulmonem, purgat laterum regionem.
Apoſtema frangit, ſi locum bibita tangit.
Tribus uncta foris antracem liberat horis.

¶ Herbæ huius meminimus ſupra priore Tomo, in Conſolidarum deſcriptione, fol. 78. d.

B

Maſſzlyeblin.
Zeitlößlin.

C

Eupatorium.

Wild Salbey.

A

De EVPATORIO, RHAPSODIA .VII.

Nomenclaturæ.

Græce, ἐυπατώριον. ἡπατώριον. ἡπατῖτισ.
Latine, Eupatorium. Hepatorion. Hepatitis.
Germanice Barbarorum, Wild Salbey. Neotericorum, Odermenig.

Historia EVPATORII secundum Dioscor. lib. 4.

EVPATORIVM, siue ut alijs placet Hepatorium, aut Hepatitis, fruticosa herba est, unum efferens caulem, lignosum, nigricantem, rectum, tenuem, hirsutum, cubitalem, interdum ampliorem. Folijs per interualla Quinquefolij, aut Cannabis similibus, quinquepartito, aut amplius diuisis, nigricantibus, per ambitum serratis. Semen medio caule erumpit, pilosum, deorsum spectans, quod siccatū uestibus inhæret. Contrita huius folia, & cum suillo adipe imposita, ulceribus quæ ægre cicatricem trahunt, medentur. Herba, aut semen in uino potum, dysenteria, iocineris uitijs, & serpentiū ictibus liberat. Nec desunt qui aberrantes, Artemisiam hanc appellarint, cum tamen longe alia sit, uti exposuimus.

Iudicia & opiniones quorundam doctissimorū uirorum, de uero Eupctorio, & primo Hermolāi Barbari.

Eupatorium, & Eupatoria quoq; dicitur. Regiam & hæc autoritatem habet, folijs plumosis, modo caulis, flore candido, radice superuacua. Mauritani aliud Eupatorium demonstrant, officinis penitus diuersum figura, sed effectu par, scapo exiguo, fere cubitali, folio Centauri minoris, frutice odorato, sed flore magis, qui luteus ei est, radice superuacua. Passim nascitur. B

Marcelli Vergilij Iudicium.

Fuerunt quondam, & adhuc sunt, magnę inter autores & medicos litis Eupatorium, & Argemone. Nec persuaderi adhuc possunt aliqui, nō esse Argemonem Eupatorium: ex tam multo tempore, tamque antiquæ fidei in medicina autoribus, ea multorum animis opinio insedit. Licetq; hic iampridem in Anemone, & nunc in Eupatorio dixerit decipi plærosq;, falsoq; credere Argemonem Eupatorium esse: non desinunt tamen quotidie pro ea re uiolenter aliqui certare. Verba eius in Anemone sunt, qualia poterunt uolentes cum libuerit uidere: ea nunc etiam repetita ab eo sunt. Nosq; illorum memores, necessario locum in extremo hoc capite emendauimus: & pro Artemisia, Argemonem uertimus. Quod enim hic ait, quosdam Artemisiam hanc uocasse deceptos, alia enim est ut præmonstrauimus, in Artemisia non legitur, at in Anemone manifeste id inuenitur. Sunt Dioscor. in Anemone uerba hæc. ἔνιοι δὲ μὴ δυνάμενοι διορίζειν ἀπὸ τῆσ ἀγρίασ ἀνεμώνησ τὴν λεγομένην ἀργεμώνην, καὶ τὴν ῥοιάδα μήκωνα. παρὶ ἴσ ἐν ταῖσ μήκοσιν ἰσορήσομένω διὰ τὸ τῶν ἀνθῶν ὁ μόχρουν φοινικοῦν ὑπάρχον πλανῶνται τὴν ἀργεμώνησ ἐυπατώριον ὀνομάζοντεσ. &c. Quorum sensus est, qui in Anemone redditus a nobis fuit: cui & hic respondet locus. Neq; Artemisiam, sed Argemonem falso inquit Diosco. crederc quosdam Eupatorium esse. Neglexerūt hoc alij interpretes, quod alioquin multifaciendum erat: ut quale uerū Eupatoriū esset aliquando cognosceretur. Vidimus nos in maioris ciuitatis nostræ Nosocomij hortis natam plantam, quæ omnibus a Dioscor. traditis notis, ueram Eupatorium se ostenderet: præsertimq; semine in terram decliui, & postq; aruerat uestibus hęrente. Nihil in quotidiana multarū plantarū obseruatione certius antiquæ historiæ respondere aliqn̄ mihi uisum est: surculosum genus, singularis uirga, lignosa postq; aruit duricies, plumosa undiq; aspitas, color liuens magis q̄ niger, & folia per interualla, sed contrarijs pediculis pendentia. Quod non penitus huic scriptori respondere uidebatur: comparatio tantum erat, qua Cannabis, aut Quinquefolij folijs ea comparabatur. Cætera naturæ & Dioscor. eadem omnia erant. Rrgiæ dignitatis herba Eupatorium etiam est, ab Eupatore rege inuenta. Et quoniam iecori præcipue medeatur, quod græci ἧπαρ dicunt, ideo Hepatorium, & Hepatitis ab aliquibus dicta.

C

Iudicium Nicolai LEONICENI lib. de Erroribus Medicorum.

Auicenna scribit, Eupatorium habere folia Cannabis, florem Nenufaris. Mesue idem Eupatorium folijs Centaureæ minoris, floribus subcitrinis, longitudinis paucæ constare. Serapio folijs Pentaphylli, aut Cannabis: florem autem non explicat. Fortunatum esse oporteat, qui diuinare uoluerit, quis nam ueriora retulerit: ac quod Medicus ille precabat̃, qui medicinam sorti cõmiserat, dij sua cuicꝫ remedia, quibus illa extraherent̃, secundarent, itidem a nobis orandum, ut bona fortuna in uerum incidamus autorem.

Hominis cuiusdam docti iudicium, LEONICENO respondens.

Nicolaus Leonicenus inter Medicos Italiæ præstantissimus, libro de Erroribus Plinij & Auicennę, manifestissimum Medicorum Arabum, & omnium recentiorum in herba Eupatorio errorē monstrauit. Nam herbã quam hodie Medici nostri Agrimoniam corrupte, pro Argemone, siue Argemonia uocant, eam uerum esse Eupatorium, ex Dioscor. descriptione facile ꝑbari potest, cũ contra nemo, nisi iudicio penitus carens, Eupatorion esse, ostendere possit, quod pharmacopolæ hodie sic uocant, quodcꝫ Auicēnā, & Mesue descripsere. Nam pro Eupatorio, quidam utuntur herba Ambrosiana, uulgo dicta: alij uero quadam herba, quæ iuxta aquas frequens reperitur: quarum nulla flores habet lutheos, necꝫ semen, quod cum maturuerit, uestibus inhæreat prætereuntium. Deinde nec serratim intersecta folia, uelut Cañabis: quæ omnia in Agrimonia luce clarius uisunt̃. Quamcꝫ autē Dioscorides Eupatorium quibusdam etiam uocari Hepatitim scribat, quasi ad hepar referendum sit, εὐπατόριον ἀπὸ τοῦ εὖ, καὶ ἧπαρ, id est iecur, tamen ipsum ab inuentore Eupatore, quemadmodum Valerianam, Centauream, atcꝫ alias eiusmodi dictas potius putauerim. Quare quisquis est Mediocrum, qui posthac Eupatorio uti uelit, Agrimonia Eupatorij loco utatur confidenter. Quæ autem sit Argemone, siue Artemon, ut Dioscorides uocat, non est meum definire. de prima enim specie apud Dioscoridem nihil adhuc certi possum statuere. De altera uero opinor idē quod Leonicenus, esse eam, quam Argentariam recentiores, & Apium hæmorrhoidarum uocant: a colore foliorum dicta fortasse Argemone, ἀργημόνη, id est, Argentea.

D

Agrimonia uerum Eupatorium.

A

De SOLANO, RHAPSODIA .VIII.

B

Nomenclaturæ.

Græce, στρύχνος.

Latine, Solatrum. Solanus. Strychnos. Maurella, uel Maurella a Macro. Vua lupina. Solaria. Vua uulpis. Vua canina.

Germanice, Nachtschatt.

Autorum placita de herba SOLANO.

Dioscorides de quattuor generibus SOLANI lib. 4.

HOrtensium, seu urbanum Strychnon, Romani Solanum uocāt, alij Cacabulum, Aegyptij Allelo, Galli Scubulum, Aphri Astrismunim. Frutex cibis idoneus, exilis, pusillus, multis concauus alis: folio nigro, maiore quam Ocimi, & latiore: fructu rotundo, uiridi, qui post maturitatem nigricat, aut fuluescit. Herba innocentis gustus. Natura ei refrigerandi.

C Est & aliud Solanum, quod peculiari nomine Halicacabon, id est, Vesicariam, aut Physalida uocant; folijs antedicto latioribus. Cuius caules posteaquam adoleuerunt, humi prosternuntur, folliculis orbiculatis, fuluo intus acino, uesiculis simili, rotundo, læui. Quo coronarij utuntur, & corollas factitant.

Solanum somniferum e Græcis aliqui Dircion appellant, alij Strychnon, alij Manicon, alij Dorycnion, alij Calliada, Romani Apollinarem minorem, alij Vlticanam herbam, aut Opsaginem, Daci Cicoliden, Pœni Cacabum. Fruticat multis ramis, densis, lignosis, fractu contumacibus pinguium foliorum, Cotonææq; mali similiũ, plenis, flore grandi, rubro, fructu in folliculis crocato, radice longa, subrubro cortice uestita. Nascitur in saxis non procul a mari.

Strychnon, siue Solanũ Manicon, aliqui Persion, alij Thryon appellauere, alij Andron, alij Pentadryon, alij Enoron, quidam Orthogyon. Huic folium Erucæ simile, maius aliquanto, satis ad spinam, quam Pederota uocant, accedens. Caules a radice eximios emittit, decem, aut duodecim ulnerum altitudine adolescentes, caput in cacumine Oliua maius, & latius, & ut Platani pillula, hirsutius. Florem nigrum. Postq; eo exuitur, racemus exit rotundus, niger, denis, aut duodenis acinis constans, similibus Hederæ corymbis, ut uuæ mollibus. Radice firmatur candida, crassa, caua, cubitali. Gignitur in montibus uento perflatis, maritimis foueis, & uagis.

D

Explanationes horum quatuor generum Solani, per HERMOLAVM BARBARVM.

Strychnon, siue ut Galenus Trychnon, satiuum, quod & melan, hoc est, nigrum cognominant, a nostris Solanum dicitur, familiare cibis, in Aegypto maxime. Nihil mali corporibus esse predicat Xenocrates, cui hoc salutare non sit. Flos huic est candidus: acini, siue poma, potius herbacea, & quadamtenus aculeata, in quibus semen. Hoc Romæ uidimus in horto oratoris Galli.

Strychnon Halicacabon folijs Ocymi describitur a Plinio, commendatum quidem & hoc cibis ab aliquibus, licet hortense præferatur. Radicem Halicacabi bibunt, qui sunt uaticinandi cal lentes, qui furere ad confirmandam superstitionem aspici se uolunt. Aspidum naturæ in tantũ aduersa hæc herba est, ut radice propius admota, soporentur.

Strychnon Hypnoticon, id est, soporiferum, ab alijs Morion, ab alijs Moly appellatum, coronarijs in Aegypto expetitur, inuitante similitudine florum Hederæ. Velocius hoc ad mortem, q̃ Opium. Inuenio & Strychnen, & Eubepaton, & Callion uocatam: nostri Vesicariam, a folliculis, uel quia uesicæ prosit & calculis. Theodorus omnes Strychnos Vesicarias appellat. Radix huius sanguinis modo rubra Theophrasto candida, cum inarescit. Semen coccineũ, folia mali Cotonei, Lactucæue caprinæ: sed hirsuta, magno cespite, in rupibus sepulchretisq; nascitur. Genus hoc Dioscorides libro primo Alicacabum uocauit. Eademq; ad uerbum fere scripsit, quæ nunc in soporifero leguntur. Sed Alicacabus tamen uera est, quæ proximo capite superius descripta est, ut Galenus inquit. Laudant hoc a loco ad fruendum, & Tamarisco.

Strychnon Manicon, insaniosa herba: quã & Doryon, siue potius Dorycnion uocabãt: q̃a cuspides in p̃lijs eo tingerent, passim nascente. Alij Perisson appellabant. foliũ Erucæ maiusculum, capite Gethyi maiore pilosioreque, ut Theophrastus scribit, qui hoc edant uideri sibi pulcherrimos affirmans. Hoc & coronarijs placebat. Erythron dicebãt, & Neurita qui nequiter occultabãt, ut inquit Plinius. Frutex est surculosus uerius q̃ herba, ut Plinius tradit; folliculis magnis, latisq;, ac turbinatis, grandi intus acino: qui maturescit Nouembri mense.

A

Eorundem dissertatio per M. Vergilium.

Vessicarias in Theophrasti plantis Gaza Strychnos duas appellauit: sopores alteram, furores facientem alteram: quæ huic scriptori in quatuor eius generibus postremæ sunt. Videturque ex Plinio uolumine.21.cap.31.cōmune id nomen omnibus fecisse: cum tamen Plinius secundū eius genus tantum cognomento Halicacabum, Vessicariam uocet: caussamque afferat, quod uesicæ & calculis prosit: in qua ui subscribentem sibi habet hunc scriptorem, qui ὀυρητικὸν ait Strychnon eum esse. Verumtamen dubitari facile potest, an alia nominis eius caussa quondam fuerit, qualis in eo mox a nobis dicetur. Vessicarias, ut præmonstratum est, Strychnos omnes ille dixit. Celsus contra, ultimo secundi libri capite, cum numeraret quæ reprimunt simul & refrigerant, post multa his uerbis Solanum Strychnum uocauit. Siser, apiū, Solanum, quam Strychnum græci uocant: hanc intelligens, cui & a Dioscoride præcipua in refrigerando uis assignatur. Nosque latinę rei antiquum autorem secuti, Solanum, non Vessicariam Strychnum hortensem, siue satiuam diximus, quæ nigris folijs & in extrema maturitate nigro semine ab hoc & ab alijs describitur, pingui cultoque solo proueniens: cuius nostra ætate nullus in cibis usus est: & si hic hortense, satiuum, edendo esse & in cibo innocens dicat. Quibus conijcere aliquis merito possit, fuisse quondam in sanitate aliquem eius usum. Solani huius.9. de plantarum historia Theophrastus duo tantū facit genera, ὑπνῶδες καὶ μανικὸν, id est, quod soporem, & quod furorem gignit. Suntque de utroque multa ab eo dicta, quæ suis locis ex eius historia a nobis repetentur. Cæteri omnes, autore ut nos credimus Dioscoride, quatuor Strychnos deinceps numerauerunt, Satiuum, hortensemque hunc, & cibarium: quem omnes nigrum a colore fructus uocauerunt. Mox Halicacabum cognomento, quem priuatim nos Vessicariam a Plinio uocari credimus, rubente fructu, uuæ acini figura. Tertium somnificum, quem fruticosum describūt. Postremo insaniam facientem: diuersis in medicina etiam uiribus, quæ ab hoc scriptore statim patebunt. Obseruauimusque nos, ad refrigerandum plærūque usum Solani fuisse, & ex tam multis eius generibus Hortense ad eum usum maxime probasse antiquos. Cæteris enim maleficij periculum magis quam remedium inest. Facilis cognitu herba, nunquam deceptura incautos, si quas habent tot eius genera discretas folijs, fructu, coloreque notas diligentius obseruauerint. Vtitur hortensis huius Solani succo Paulus Aegineta in primo ad refrigerandos in infantibus capitis ardores, quos Græci Syriasim uocauerunt. B

Coronaria, quod hic, & Plinius testantur Vessicaria hæc quondam herba fuit. Damnarunt tamen ambo eius in cibis usum, nec ad coronas amasse ueteres aliud in ea uidentur, quam uessicas, folliculosque illos qui per ambitum capitis ex coronis pendentes, grato spectaculo ruberent, turbinati, grandesque, & Isaici sistri, ex quo crepitacula pendebāt, imaginē reddentes. Nascitur Vessicaria hæc multa in uineis, in Italia herba uerius quam frutex: pfertque Vessicas illas Septēbri mense colore primū uiridi, mox paulatim rubescēte, turbinatas ut Plinius ait: semen Ciceris magnitudine intra se claudentes, rubro colore, nec nisi extremo Autumno maturescens: in nullo nostra ætate honore, aut usu. Vessicariaque nos credimus a uessicis his potius, quam quia prosit uessicæ. Et si Plinius id testetū dictā fuisse, ἐκ τῶν φυσῶν. etenim ex uessicis folliculisque his factum illi nomē est. Nec aliter herbam intuentibus uidebitur: tam similes animalium uessicis folliculi illi sunt.

¶ Serapion & Auicenna non alia, sed alijs uerbis eadem cum Dioscoride agunt, corruptis interim aliquot uocabulis. Ex Neothericis nemo rectius Hieronymo herbario uidetur de ea disseruisse. Cuius hæc fere sunt uerba.

Solatrum trium generum habetur, quę quidem notiora sunt. Primum mortiferum: cui uulgo nomē Dollwurtz. suspicor esse Manicon, Dioscoridis speciem quartam. Secundum dictum Solatrum rubeum, atque Germanis dicta, Judenkirßen/oder Schlutten. Tertium uulgatū, in omnibus opacis, & semitis obuiam, in quo hodie retinetur nomen Germanicum, Nachtschatt.

Vires & iuuamenta quatuor generum SOLANI ex Dioscor.

Folia Solani hortensis ulceribus quæ serpunt, & ignibus sacris, conuenienter cum polline polentæ illinuntur. Aegilopia, capitisque dolores, trita & imposita sanant. Aestuanti stomacho auxiliantur. Parotidas, cum sale, detrita illitu discutiunt. Valet succus eius aduersus ignem sacrum, atque ulcera quę serpunt, cum cerussa, rosaceo & argenti spuma, ad ægilopas cū pane, infantium adustioni, quam Syriasin uocant, cum rosaceo perfusus

C proficit. In collirijs, aquæ uel oui uicem exhibet, contra acutas fluxiones, suffusionesq́. Aurium dolori instillatus prodest. Mensium abundantiã sistit, in uellere subditus. Succus fuluo gallinarũ in domibus oberrantiũ fimo subactus, & linteo appositus, ægilopijs præsantaneo est remedio.

Vesicaria uim usumq́ hortensij Solani habet. Verum cibis nequaquã expetitur. Regium morbum purgat, semine poto. Et urinam pellit. Ex utraq́ herba succus extrahitur, qui siccatus in umbra reconditur, ad eadem ualens.

Radicis Solani somniferi cortex, in uino drachmæ pondere potus, somnificam uim habet, Opio mitiorem. Semen uehementer urinã cit. Corymbi duodecim, hydropicis dantur. Si quid numero adijciatur, alienationem mentis faciunt. Remedio est aqua copiosa mulsa, potui data. Succus pastillis inseritur, & medicamentis quæ doloris leuamentũ præbent. Decoctus in uino, si in ore contineatur, dentium doloribus auxiliat. Radicis succus, cum melle illitus, oculorum hebetudines tollit.

Radix Solani Manici drachmæ unius pondere pota ex uino, facit species uanas, imaginesq́ non iniucundas obuersari. Sed duplicatus hic modus, ad treis usq́ dies, mentis alienationem affert. Triplicatus, interimit. Remedio est aqua mulsa copiosius pota, & uomitione reiecta.

EX PLATEARIO.

Solatrum. i. Morella, est frigida & sicca in secundo gradu. Est autem diureticum aliqntantulum. Valet contra opilationem Hepatis, & Splenis, & maxime contra Ictericiam. Quando o-
D pilatur superior porus Cistis fellis, detur succus in potu, uel ex succo eius, addito Zuccharo fiat syrupus. Vel quod melius est, dentur unc. ij. succi, cum quinq́ scrupulis reubarbari. Contra apostema in Hepare, & in intestinis, & in stomacho, cum aqua hordei detur succus eius. Quod Dioscorides multum approbat. Contra caliditatem Hepatis penna intincta in succo eius, sæpe superponatur. Idem facito contra calidam podagram. Herba ipsa trita superponatur: uel quod melius est, succo eius addatur acetum, uel agresta, uel oleum rosarum. Contra calida apostemata in principio, ad repercussionem materiei, herba ipsa trita superponatur.

EX Io. VIGONIO.

Solatrum est frigidum & siccum in secundo, & ideo uirtutem habet stipticandi, Auicenna tamen dicit, uirtutem habere resoluendi apostemata intrinseca calida. Et succus eius cum alijs rebus, ut infra dicetur, pruritui fracturarum medetur. Vnamquamq́ similiter complexionem calidam in ulceribus inductam remittendo, ulcerataę particulæ magnopere opitulatur. Calefactionibusq́ genitalium etiam subuenit.

EX Hippocrate, de ratione uictus.

Solanum insomnia prohibet.

EX HIERONYMO Herbario.

Solani aqua sedat inflammata apostemata mammillarum.
Sudores elicit, mixta aquæ absynthij.
Calidas anginas reprimit, ne strangulent uelocius.

Plura apud Macrum de hac herba.

Pentaphyllon maius.

Groß Fünfffing=
erkraut.

¶ Herbæ hu=
ius descriptio=
nem uide prio=
re Tomo, folio
231.b.& seq.

Pentaphyllon minus.

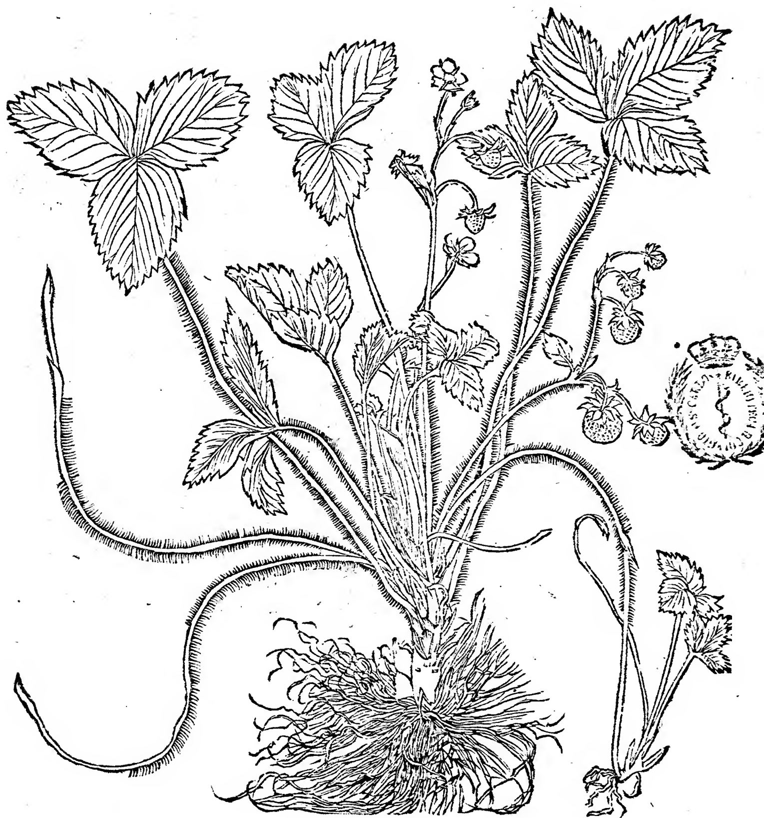

Klein Fünfffingerkraut.

Genßblům.

FRAGARIA.

Erdtbeerkraut.

¶ Fragariam Pentaphylli speciem, uide in priore item Tomo, in descriptione Quinquefolij, folio. 231. & sequen. Rursus infra huius Tomi Appendice, quod planius Index eiusdem indicabit.

¶ De HYRVNDINARIA, Teutonice Schwalbenwurtz.

M RHAPSODIA. .IX.

MVLTO MINVS adſequor, quę HYRVNDINARIA, latine, & uulgo Schwalbenwurtz uocatur, apud idoneos ſcriptores quæ nam ſit: quæ & ipſa pręmorſa, decurtaq; inferius radicis trunco eſt, multis alijs tenuibus, albis, & graueolentibus radiculis adhęrentib. admodum iniqua proportione, reſpondens herbę quam germinat, quæ tenuis prorſus uix cubitum excedit, radice interim duarum librarum pondo æquante: qualem nuper unam & alteram ipſimet effodimus, in inculto q̃dam loco, nam ea potiſſimum amat, non procul ab urbe noſtra. Ad rupturas eius uſum eſſe empiricis audio: nec plura.

A

De FRAGARIA. RHAPSODIA .X.

Nomenclaturæ.

Græcanicæ, τρίφυλλον secundum Leonicenum.
Latinæ, Fragaria. Trifolium.
Germanicæ, Erdtberkraut.

HERBA passim obuia, & in delicijs gulę habita ueteribus, ut inquit Plinius. lib. 21. cap. 15. an Pentaphylli species sit quędam censenda, an potius Trifolium, satis superq; in dissertatione Pentaphylli demonstrauimus supra Tomo primo.

Herbæ huius picturam habes supra folio prox. 35.

Ex IOANNE VIGONIO.

Fragaria est frigidę complexionis: & succus eius cum uino granatorũ, & modico aquæ rosaceæ, apostematibus calidis, in principio & augmento opitulatur.

Ex HIERONYMO Herbario.

Fragariæ herbæ & succus & aqua destillata, medentur peripneumoniæ, tussi, lepræ, & morbo regio, si in ieiunio pota fuerit.

Eadem iniecta oculis ex rubore calentibus, mitigat calores.

Iuuamentum FRAGORVM.

Eadē Iuuamenta sunt & Fragorũ, quorũ aqua immodicos calores coercet, Alcolam oris, ulcera, anginas, fœtorem oris, & hepata incensa refrigerat.

Prouocat quoq; menstrua, & uulnera sordida purificat.

Oculorum collyrium est efficax, præsertim si nimio ex calore male habeant.

B

Herba Roperti.

Storckenschnabel.

D

De herba ROBERTI, uel Rostro Ciconiæ. RHAPSODIA .XI.

Nomenclaturæ.

Græce, γεράνιον.

Latinæ, Geranion, Rostrum Ciconię, Herba Roberti, Robertiana, Gratia dei.

Germanicæ, Storckenschnabel. Gottsgnade.

HANC SIC INSCRIBI EX HERM. BARBARI Corollarijs nuper obseruauimus, cuius in Geranio secundo, hęc sunt uerba. Geranion secundum medicis inutile, aliter a græcis, aliter a latinis describitur. Dioscorides & omnino Græci, folijs paulo candidioribus quam Maluæ, ramosum ex interuallis. Hanc ego aut eandem, aut omnino similem esse uideo cum ea, quam Galliæ transalpinæ uulneribus & fistulis in potum cõmendant, & herbam Robertianam cognominant, coliculis rubentibus, flore paruo, subpurpureoq́ue, ac cæteris notis omnibus quæ hoc loco a Diosc. Geranio reddunt, etiamsi ab eo medicinę aliena existimet. Quid em̃ prohibet, ignoratas eius uires olim fuisse? Hactenus Barbarus.

Nostrum uulgus Herbariorum uocat Gratiam Dei, & Rostrum Ciconię: partim ab similitudine & figura transumpto nomine, partim ab insigni eius effectu. Est autem quatuor generum, ut ab illis quidem accipio, & ipse quoq́ue oculis uidi. Primum quod ab Dioscoride alterum Geranion inscribit, caulibus minutis, & pilosis, sesquipedalibus, folijs Maluæ, floribus in gruum rostra desinentibus. Alterum genus quod in umbrosis, & nullibi non subpurpureo flore, odore graueolentum, caliculo et flore petroselini, sed hirtis, rostroq́ue Ciconiæ similibus prouenit. Tertium quod in tectis, ruinosis, parietinisq́ue, & circa mortuorum sepulchra sua sponte seritur, in uniuersum rubentibus caliculis, & excepto rubore a priori nihil diuersum. Quartum, minusculum, & humi repens, sed rostro prioribus per omnia simile. Appellabimus itaq́ue Robertianã, & rostrum Ciconiæ, uel ex Dioscoride Geranion, donec certiora alius quispiam attulerit. Certe qui Appendicis autor est, posterioris editionis Pandectarum, tametsi in operis sui prefatione, etiam attentum reddat lectorem, scilicet sese perscripturum de herbis, quæ Pandectarius aut nõ attigerit, aut apud Medicos pro ignotis celebrentur, tamen in Robertiana pulchre hallucinatus uidetur. Verba eius adscripsi.

Quatuor genera Robertianæ.

D

De herba Roberti. Quia apud famosos autores, in eorum receptis, hæc herba sæpe scripta reperit, & pauci aromatarij eam cognoscunt, multum laboraui, ut eam cognoscerem. Sed tandem repperi eam in Nicolao Florentino in sermone septimo. cap. 65. ubi nominat herbam Roberti, quæ est muscata maior. Et Matthæus de pedemoncio pariter dixit mihi, quod herba Roberti est Basilicõ maius, id est, illud quod habet folia ualde lata: et quod Basilicon, & herba muscata, sunt unum & idem. Et opinio sua mihi placet: exquo cum Nicolao se concordat. Licet quidam Aromatarius papiensis amicus meus aliter sentiat: qui uult, quod sit quędam herba habens folia sicut pes columbrinus, & albiora ab una parte, idest, a parte demissa, quæ est uersus terram: a parte uero superiore sunt uiridia, sicut folia pedis colubrini, & est in altitudine ad similitudinem illius.

Ex HERM. BARBARO.

Nostri ut inquit Plinius, Geranion ostendunt Cicutæ folijs minutioribus, & caule breuius, rotundo, saporis & odoris iocũdi. Verũ hæc proprie Geranion nõ est, sed Myrrhis: de qua post agemus: confusione orta, quod Geranion a quibusdam Myrrhis etiam dicatur, unde natum & illud sit, ut Geranion in latino Cicutaria nomen habeat; cum alioqui Cicutaria proprie Myrrhis esse uideat.

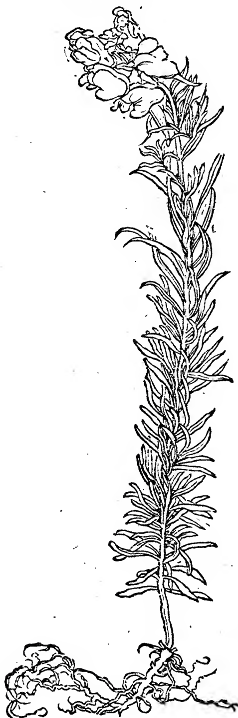
EX M. VERG. COMM.

Geranion hæc est, in qua Gruini capitis imaginem in summo eius plantę capitulo contemplati Græci, nulla similitudine aptius rem indicare potuerunt. Vidimus nos alteram Geranion paucis statim a radice prodeuntibus Maluæ folijs, ut hic describit. Tum nudo surgente caule, dimidij cubiti altitudine: crassoq; in caulis illius cacumine, folioso inuolucro tumentē, ex quo per longitudinem ex altero latere dimidiati digiti longitudine acutus procedebat apex. Erantq; in folliculo illo cum uiridi colores alij plures, præsertimq; cinereus: tam præsenti totius colli, capitisq;, & rostri Gruini imagine, ut aptiore pictura ostendi a peritissimo pictore animalis eius tota ea pars non potuisset. Alteram, quæ Cicutæ folijs est, ipsi non uidimus. Obseruauimus tamen in antiquis scriptoribus, Plinioque præsertim, utriusq; huius herbæ misceri historiā. Nec satis cognosci in eo posse, Gruino ne collo & capite utraq; sit, an altera tantum. Id certe ex Dioscoride collegisse facile est, Cicutæ folijs alteram earum esse: ideoq; Cicutariam dici, & Myrrhida: quoniā & Myrrhis Cicutæ folio sit: quemadmodū hic quarto uolumine docebit. Cur aūt priorem Romani Echinastrum dixerint, non satis pro comperto nobis est. Quemadmodum in altera per se patent Cicutaria & Gruina ex foliorum & Gruini capituli forma factę appellationes. Longissime de utraq; Plinius uolumine. 26. capite. 12. agit. Poteruntq; in eo uolentes uidere, quā nos paulo ante diximus, utriusq; Geranij historia uarietatem.

P. AEGINETA.

Geranion unum quidem folia Anemonę similia habet, & radicem esui idoneam. Hęc drachmę pondere in uino pota, muliebrium locorum inflationes soluit. Alterum nullum habet in medicina usum.

Scheyſſzkraut.

B ¶ Herba hæc lineis tantum καὶ τῷ γραφείῳ adūbrata, oblata nobis est, nec aliud quoq; nomen succurrebat, typographo mihi offerenti: cum alioqui multæ sint eius generis in Germanico herbarum nomenclaturæ quæ aluum cient. Vt numerum ergo adimpleret, & locum sarciret, adponere placuit, donec de alijs eius nominibus certiores fieremus.

Scolopendrium.

Hirtzzung.

A

De SCOLOPENDRIO, RHAPSODIA .XII.

Nomenclaturæ.

Græce, ἀσπλήνιον.
Latine, Scolopendrion.
Germanice, Hirtzzung.

IN EXEGESI nostra, quam Operi a tergo adiecimus, tres descriptiones Dioscoridis respondere Scolopendrio diximus: atq; ita eorũ habebant ueteres quidã Commentarij quos habemus, scilicet Phyllitim, Asplenion, & Hemionitidem. Verũ utra propius respondeat nostrę Scolopendrio, apud Dioscoridem uidere licebit: locus est lib. 3. Nobis inclinat animus, Asplenion uocari apud Dioscoridẽ uel Hemionitidẽ. Non temere enim suspicari possumus, uel unam etiam & eandem herbã esse, id quod & Marcel. quoq; Vergilius affirmat. Quamq; de Phyllitide aliquid præsagit animus. habet enim & hæc folia uiridia, sena, aut septena, quæ parte anteriore leuia cernuntur, a tergo autem pensiles quasi uermiculos ostendunt. In umbrosis quoq; & opacis hortorũ ambulationibus emicat, gustu acerbo, & neq; caulem, neq; semen profert. quę omnia licet & de Asplenio, & Hemionitide uere dicantur, tamen quod in Phyllitide de pensilibus quasi a dorso hęrentibus uermiculis affertur, cum nostra plane Scolopendrio conuenit. Similiter scrupum nobis inijcit, quod apud Galenum quoq; & Paulum, diuersa illarum capita, tum iuuamenta legimus. Quare contenti, loca tantum & nomina indicasse, ad Dioscor. Pliniũ, & reliquos scriptores remittimus, & suũ cuiq; iudicium deferimus.

B

Garyophyllata.

Benedictenwurtz.

A

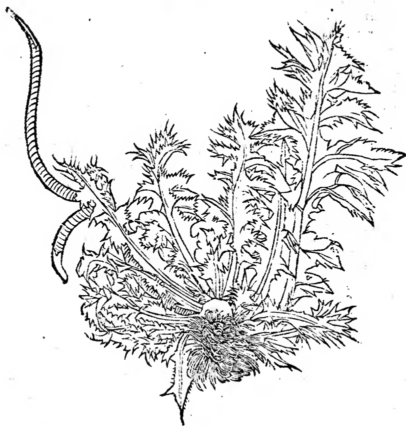
¶ Garyophyllata, Benedicten kraut.

GARYOPHYLLATA, ut inquit Ianuensis, est planta similis Agrimoniæ, cuius radix odorem habet Garyophyllorum. Dicta a quibusdam Sanamunda, & Pes leporis. Quamquam alia est Pes leporis. Et rursum, Pes leporis apud quosdam uocatur Garyophyllata, & Sanamūda. In qua sententia uideo esse et Hermolaum Barbarum, qui de utraq; in Corollario Lagopi, id est, leporini Pedis, sic inquit. Lagopus, quasi Pes leporis. Sane & similis ei est aspectu. Proinde haud probarim eorum sententiam, qui Garoyphyllatam dictam uulgo rentur in opacis montanis gigni solitam, non in segetibus, ut Lagopus.

Calida est, & sicca herba, ut existimat Albertus, in secundo ordine: proinde uires habet consumendi, dissoluendi, & confortandi.

Ad uulnera, & fistulas pectoris persanādas mirū in modū præsidio est.

Eberwurtz. B

¶ Radix passim prostans rhizotomis, sed mihi plane ignota. Attigit nonnihil de ea Hieronymus Tragus, quemadmodū infra in Annotationibus eius leges folio. 161. a. Herba est magnis ut Lappago folijs.

C

De LILIORVM diuersis generibus, RHAPSODIA .XIII.

Nomenclaturæ.

Græce, κρίνον.
Latine, Lilium.
Teutonice, Gilgen.

Ex HERMOLAI BARBARI COROLLARIO.

LILIVM GRAECI CRINON, SED FRVticem eius Crinoniam, quasi Liliarium, ut uiolarium, & rosarium appellant. nam Lilileta, roseta, uioletaq; aliud sunt, ut constat. Lilium e Iunonis lacte natum, Græci perhibent, respersa terra, dum Hercule dormienti uberibus admoto, mox post suctum digresso, late finxit. Ob id Lilium a nostris Iunonia rosa dictum uideri potest. Philinus a quibusdam Ion uocari quod sit Lilium existimat. Ambrosiam Corinthi Nicander, & Aphrodites Charma, hoc est, quasi Veneris uolupiam cognominari a quibusdam cecinit. In Co insula, ex Alexandri statua enatam in capite Ambrosiam, Carystius, quę nihil aliud sit quam Lilium, memorię proditum reliquit. Nascitur e lachryma sua Lilium, inarescente cum defluxit, uelut Olusatrum. Lilij quadruplex genus in Theophrasto. Primi, flos Vere cum Viola sæpe alba, pauloue postea erumpit. Hoc ab eo proprie Crinon, hoc est, Lilium uocatur. Alterum genus Lirium appellat, uere quidem omnino florens, uerum serius cum Narcisso. Forteq; hoc sit quod a Plinio Lilium trans maria nuncupatum est. Tertium ęstate floret, & Cerinthum priuatim uocari puto: quamquam & alias res Cerinthus significat: ut inferius liquebit. Quartum genus, quod item Lirium Gręci nominant, Autumno floret: emicatq; primis hymbribus. Est & rubens Liliū, differens (ut arbitror) a purpureo, uisum a nobis Patauij in Felicis horto. Probatissimum in Antiochia, & Laodicea Syriæ: mox Phaselide: quartum locum obtinente quod in Italia nascitur. Hoc genus proprie Crinon a Græcis uocari, & florem eius Cynorhodon, autor est Plinius. Hoc & Hippocrates accæperit, cum rubentia Cynorhoda fœminarum purgationibus cōmendat in uino. Lilia purpurea & arte fiunt, maceratis in fæce uini scapis antequam serantur mense Martio, & in scrobe circumfusis eadem fęce: in quem usum scapos arescentes colligunt Iulio mense, Lilia in fumo suspendentes. Caule gemino Purpurea uisuntur aliquando, carnosiore tantum radice, maiorisq; bulbi, calix herbaceus. Post arcturum & æquinoctium autumni florent Purpurea: quorum genus unum uocant Narcissum: cui uidelicet in radice sunt folia. Calices, ut diximus herbacei, cætera eadem quæ candidis. Albo nihil est fœcundius, una radice quinquagenos sæpe nutriente bulbos. Lilium Rosæ nobilitate proximum. Ideoq; Iunonis rosa dicitur. Nulli florum proceritas maior, interim cubitorum trium: languido semper collo, & oneri suo impar: candor eximius, folijs eius foris striatis, & ab angustijs in latitudinem paulatim se laxantibus, calathi effigie, resupinis per ambitum labris, tenuiq; filo & semine stantibus in medio croceis. Ita odor, colorque duplexq;: alius calicis, alius staminis. Differentia angusta. Raro duplex caulis in Lilio. Singulis caulibus Lilia modo singula, modo plura sustinentur: quod & rarius est. Pandit se, uel detractum parenti, etiamsi tristius & exilius. Lilio simile in Aegypti palustribus gignitur, sed folijs copiosis, colore admodū uirētibus dispositis, & quasi uno uersu cōditis, ad mulierū profluuia, & fracturas medicis quęsitū Cerinthus, de qua scribere distulimus, & Rhithacē, siue ut Aristoteles, Crithacē significat: quæ & Sādaraca appellat, & a Dioscoride Cerāthemos, libro q̄nto, ex arborū succo, gūmi mō genita & uerno rore. Vnde Vernigini quoq; uulgo nomen. De hac & in Propole nō nihil diximus, africi flatu minor austri, nigrior, aquilonibus melior, & rubens. Plurimū in Græcis nucibus, apū cibo aptissima dū operantur: q̄ sæpe inuenitur in fauorum inanitatibus sepositus, amari saporis, & humore plenus, Menecrates, sed nemo præter eum, ut inq̄t Plinius, autor est, Erithacem, aut Cerinthum florem esse futuræ mellationis indicium. Est & Cerinthe quę uocatur herba propter apes serenda, folio candido, incuruo, cubitalis, capite concauo, mellis succum habente: cuius gramen Virgilius esse dixit ignobile. Quę nominum uicinitas, fortasse Menecratem fefellit. Nam & Aristoteles Cerinthi florem ad hunc usum citat in libro de animalibus: quanq; in eo non Cerinthus, sed mendose scribitur, calynthrus.

D

A

Alia differẽtia LILIORVM ex THEOPHRASTO lib.6.cap.6.

Lilia omnia differentia inter se distant. Vnicaulia in uniuersum fere assurgunt, bicaulia raro. Quod cœli, terreq; rationi fortasse attribuendum est. Singulis caulibus, alias unum Lilium, alias plura exeunt: pars enim postrema effundit, sed hæc rariora. Radice copiosa, carnosa, orbiculata adhæret. Fructus detractus germinat, et Lilium reddit. Verum minus facit, & lachryma cæcum quoddam confluuium, quod etiam serunt, ut dictum est.

Plura ad hanc rẽ in priori Tomo cap. de Narcisso martio, quę poterunt uolentes consulere.

PLINIVS de differentijs & generibus, & nobilitate Liliorum, lib.21. cap.5.

Lilium rosæ nobilitate proximum est, & quidem cognatione unguenti, oleiq;, quod lirinon appellatur. Et impositum etiam maxime rosas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec ullis florum excelsitas maior. Interdum cubitorum trium, languido semper collo, & non sufficiente capitis oneri. Candor eius eximius, folijs foris striatis, & ab angustijs in latitudinem paulatim sese laxantibus effigie calathi, resupinis per ambitum labris, tenuiq; filo & semine stantibus in medio crocis. Ita odor colorq; duplex, ut alius calycis, alius staminis, differẽtia angusta. In unguenti uero oleiq; usu, folia non spernuntur. Est flos non dissimilis illi in herba quam Conuoluolum uocãt, nascens per fruteta, nullo odore, nec crocis intus candorem tantum referens, ac ueluti rudimentum naturæ lilia facere condiscentis. Alba lilia ijsdem omnibus modis seruntur, quibus rosa. Et hoc amplius lachryma sua, ut hipposelinum, nihilq; est fœcundius, una radice quinquagenos sæpe emittente bulbos. Est & rubens lilium, quod Græci crinon uocant. Alij florem eius cynorhodon. Laudatissimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide. Quartum locum obtinet in Italia nascens. Sunt & purpurea lilia, aliquando gemino caule, carnosiore tantum radice, maiorisq; bulbi, sed unius: Narcissum uocant. Huius alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia a lilijs est & hęc, narcissis folia in radice sunt, probatissimis in Liciæ montibus. Tertio generi cætera eadem. Calyx herbaceus. Omnes serotini. Post arcturum enim florent, aut per ęquinoctium autumnum. Inuenta est in his & ratio inserendi, monstrificis hominũ ingenijs. Colligunt namq; mense Iulio scapi arescentes, liliaq; suspendunt in fumo. Dein nudantibus se nodulis, in fæce nigri uini, uel gręci, mense Martio macerant, ut colorem accipiant, atq; ita in scrobiculis seruntur, heminis fęcis circumfusis. Sic fiunt purpurea lilia; mirumq;, ita tingi aliquid, ut nascatur infectum.

Rubens liliũ.

B

Purpurea lilia.

Narcissus qd.

Vide ad hoc Varronẽ de re rustica. ca. 35. Et Palladiũ Februario mẽse. 21.

LILII Temperamentum ex GALENO libro septimo Simplic.

Lilij flos temperaturam mistam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena substantia, ex qua utiq; habet, ut gustu sit amara, partim ex aquea, eaq; temperata. Itaq; etiam quod ex eo cõficitur oleum, citra morsum digerendi simulq; emolliendi facultatem obtinet. Vnde fit, ut uteri duriciebus sit aptissimum. Porro radix, foliaq; per se trita, desiccant, & abstergunt, & digerunt moderate. Proinde quoq; ambustis competunt. Siquidem hæc quoq; moderate desiccantem extergentemq; facultatem postulant. Radicem ergo tostam, ac deinde cum rosaceo contritam, ambustis, quoad obducatur cicatrix imponunt: quippe cum alioqui & aliorum ulcerum omnium bonum sit inducendæ cicatrici remedium. Quin etiam, uteros mollit, mensesq; prouocat. Folia uero præcoquentes, & ipsa ad obductam usq; cicatricem imponunt, non in ambustionibus dumtaxat, sed alijs quoq; uulneribus. Sed & sunt qui aceto ea condientes, ad uulnera suo tempore utantur. Plus tamen inest abstergentis facultatis in radice quam in folijs, quamquam tamen nec in ea ipsa multum insunt, sicut prædiximus. Nam primi ordinis abstergentium est medicaminum. Itaq; cum aut uitiligines, aut psoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere uolumus, commiscemus illi aliquid aliorum medicaminum ualidius extergentium, cuiusmdi est mel. Cæterum si id moderate illi ac conuenienter admisceatur, & ad neruorum diuisiones competit, & ad alia uniuersa quæ ualenter exiccari postulant absq; morsu. Imposuimus uero etiam quandoq; & foliorum succum cum aceto, & melle coctum. Quumq; partibus succi plus utroq; erat, eratq; insigne medicamen ad omnia ea quæ exiccari postulant. absq; morsu ceu uulnera omnium ingentiã, & maxime quæ in capitibus musculorũ eueniunt:

C tum ea quæ nimis mollia sunt & diuturna, atque ægre ad cicatricem perducuntur. Sed hæc iam ad medicamentorum componendorum institutum attinent, a quo quantum licet abstinere in præsentiarum adnitor. Cæterum rerum ipsarum natura sæpenumero ut attingam adigit, celeriter uero relinquenda sunt, atq; ad propositum reuertendum.

VIRES & IVVAMENTA
ex Dioscor. lib. 3.

Lilia coronamentis se dedunt, Liria a quibusdã uocata. E quibus unguentum temperatur, quod aliqui Lirinum, alij Susinum appellant. Neruos, & priuatim uuluæ duricies emolliens.

Folia herbæ illita, contra serpentium ictus auxiliantur.

Feruefacta, ambustis proficiunt.

Aceto condita, uulneribus opitulantur.

Succus adiecto melle, aut aceto, in ęreo uase coquitur, conuenienti medicamento uetustati ulcerum, & ad recentia uulnera.

Inassata radix, & ex rosaceo trita igni, ambusta sanat.

Vuluam emollit.

Menses ciet.

Vlcera cicatrice obducit.

Cum melle detrita, neruis præcisis, luxatisq; medetur.

Vitiligines, furfures, & lepras emendat.

Vlceraq; in capite manantia expurgat.

D Abstergit faciem, & erugat.

Teritur in aceto, cum Hyoscyami folijs, & farina tritici, mulcendis testium inflammationibus.

Semen potum, morsibus serpentium aduersatur.

Ignibus sacris semen, & folia cum uino illinuntur.

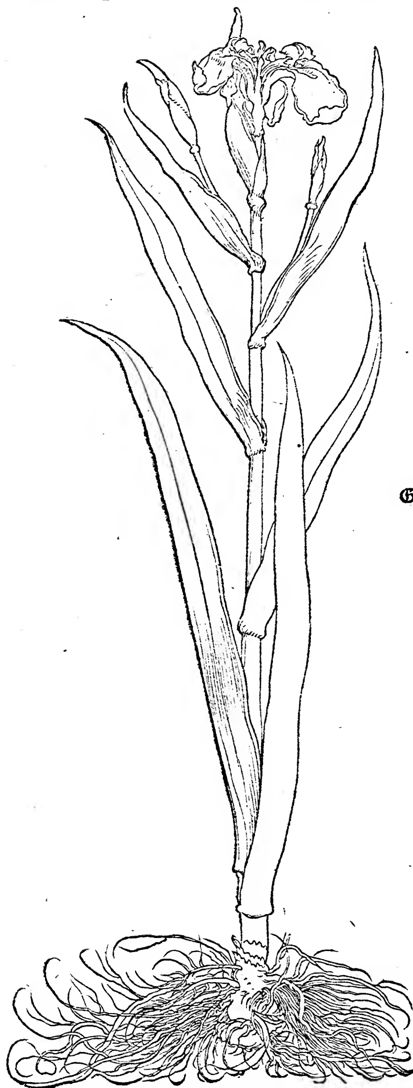
Tradunt & rubra esse Lilia. In Syria autem & Pisidia Pamphiliæ, efficacissima unguentis nascuntur.

Ex APVLEIO.

Ad percussum serpentis, herbæ Lilij bulbum conterito, & in potu dabis ipsum etiam bulbum tritum, morsui apponas, sanabitur.

Ad luxum. Herbæ Lilij folia, tusa & imposita efficaciter sanant: & si tumor fuerit, sedat.

Acorus.

Gel wasser Gilgen.

C

De ACORO RHAPSODIA .XII.

Acoro flores aureos, croceosq; attribuunt, Iridi cœlestes: & uocatur

Græce χορὸς ἀφροδισίας.

Latine, herba Venerea, uel radix Nautica, & Gladiol9.

Germanice, Goldtgilgen/Trachenwurtzel.

ACORI descriptio ex Dioscor. libro Primo.

ACORVS folia Iridis habet, angustiora tamẽ. Radices non dissimiles, complicatas, nõ in rectum, sed obliquum tendentes, & summo cespite sparsas, geniculis interceptas, albicantes, gustu acres, odore non ingratas. Optimum est densum, candidum, plenum, non exesum, odoratũ: cuiusmodi Colchidicum, & Galaticum; quod Aspletion dicunt.

ACORVM Plinianum lib. 25. cap. 13.

Acorus Iridis folia habet, angustiora tamen & longiore pediculo, radices nigras, minusq; uenenosas, cætero & has similes Iridis, gustu acres, odore nõ ingratas, ructu faciles. Optimæ Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ. Sed primę in Colchide iuxta Phasin amnẽ, & ubicunq; in aquosis. Recentibus uirus maius quam uetustis. Creticę candidiores Ponticis. Siccantur utribus in umbra digitalibus frustis. Necnõ inueniuntur qui Oxymyrsinæ radicem Acoron uocãt: ideoq; quidam hanc Acoron agrion uocare malunt. Vis ei ad calfaciendũ extenuandumq; efficax, contra suffusiones & caligines oculorũ succo eiusdem poto, contraq; serpentes.

D

De Temperamento ACORI ex Gal. lib. 6.

Acorum. Huius utimur radice, quę gustu acri est, & modice amaro, odoreq; non iniucundo. Itaq; facultatis calidæ est, & consistentiæ tenuis. Huic consentaneum est, ut urinam moueat, & lienes induratos iuuet: tum Ceratoidis crassiciem detergeat, simul atq; extenuet, sed ad hoc melior est ipsius succus. Omnino uero siccificum esse clarũ est. Et sane ordinis esto tertij in utroq;, in calfaciendo scilicet, & desiccando.

VIRES & Iuuamenta ex Dioscoride.

Radici uis calfactoria.
Decoctum potu urinam cit.
Prodest lateris doloribus, & iocineris, atq; pectoris.
Item torminibus, uulsis, ruptis. Lienem absumit.
Vrinæ stillicidio, & serpentum ictibus auxiliatur.
Ad muliebres insessus Iridis modo utiliter imponitur.
Oculorum caligines succo discutit.
Antidotis radix magno usu commiscetur.

Fortasse aliã existimauit Acorum quã hodie habet in omnibus palustribus & pratis. Nam illa non raro inuenta est.

Ex APVLEIO.

Ne apes examinent & diffugiant, herbam Venereã in uase apum suspensam habeto, & nunquam seducentur. Hæc herba raro inuenitur: nec eam scire quis poterit, nisi cum flosculum emiserit.

Ad dysenteriam & stranguriam, herbæ Venereę radicem ex aqua decoctam ad tertias dabis bibere per triduum, mirifice urinam deducet.

A

De APIIS, & PETROSELINO, RHAPSODIA .XIIII.

Apii genera apud Dioſcor. ſunt Eleoſelinon, Oreoſelinon, Petroſelinon, Oluſatrum, & Smyrnium: quæ omnia quid reipſa ſint, apud Dioſcor. uidere te malim: proinde & locum indico, qui eſt apud eundem lib.3. cap.76. Ruellianæ editionis. Nam quædam in hijs etiam parum cõperta nobis ſunt, & diſſimulare maluimus quod neſcimus, quã impudenter noſtram ignorantiam proſtituere. Quamquam ſi Pandectario credimus, tot erunt illius ſpecies quot uulgati Apij, & floris et cauliũ ſimilitudines. Nam illi etiam Cerifoliũ, et Naſturcium, ex Apiorũ genere ſunt. Plin. lib. 20. cap. 11. lib. 19 17.7. &. 8. Theophraſt. li. 8.

¶ De errore Medicorum in Apijs, & Petroſelino, uide infra Annotationem Nicolai Leoniceni, & huic reſpondentem Pandulphi Collinutij alteram non minus eruditam. Item Ioannis Mainardi unam & alteram ſuper eadem re.

De SELINI Temperamento ex Gal. lib. 8.

Selinon. i. Apium uſqꝫ adeo calidum eſt, ut et urinam & menſes cieat. Flatus quoqꝫ diſcutit, & magis quoqꝫ ſemen quam herba ipſa. Sed & Oreoſelini, & Hipposelini ſimilis uis eſt: uerum Hipposelinon imbecillius eſt, Oreoſelinon ualentius.

Ex eodem, lib. Alimentorum. 2.

B

Apium, Equapium, Sium, Smyrnium, quod Romani Oluſatrum uocant, omnia hæc urinæ ciendæ poteſtatem habent. Apium inter cætera familiariſſimum eſt, & ori, ſtomachoqꝫ gratiſſimum, Equapium, et Sium inſuauiora. Nam Smyrnium inſuauitate caret. Ideoqꝫ Romę plurimum uenditur, acrius, longeqꝫ calidius quam Apium. Quin & aliquam odoris uim habet. Quapropter & Apio, Sioqꝫ efficacius urinã mouet. Ad hæc mulieribus menſes prouocat. Veris tempore caulẽ producit, qui crudus edendo eſt, haud aliter quam folia, quæ ſola per hyemẽ, circa caulem retinet, ſicut & Apium. Tandem uero caule accedente, tota planta iucundior redditur, ſiue cruda, ſiue cocta edatur, ſiue ex oleo & garo, ſiue uinum, ſiue acetum libeat adijcere. Nonnulli cum aceto & garo tantum edunt, ueluti Apium: alij paululum affundunt olei. Sium & Equapium nõ niſi cocta ſumuntur. Vtrumqꝫ enim inſuaue, ſi crudum edatur, apparet. Sunt uero etiam qui Apium, Smyrniumqꝫ Lactucæ iungentes folijs, ita eſitent. Etenim cum Lactuca inſipida, & fatua quædam res ſit, præterea frigidi ſucci, gratius, commodiuſqꝫ cum acrium aliquo ſumitur. Hac ergo de cauſſa, quidam etiam Erucæ, Porriqꝫ folia ipſi admiſcent. Sunt qui & Ocymi. Quod porro nos Smyrniũ, Romę nunc paſſim ab omnibus, nõ hoc nomine, ſed Oluſatrũ appellaṫ. Et fortaſſe quiſpiam omnino ne numerandũ quidem inter alimenta ipſum cenſeat uti, nec Sium, nec Equapium: cum ſint huiuſmodi omnium ciborũ obſonia duntaxat: quẽadmodum & cæpa, et allium, & porrũ, & ampelopraſſum, & ſimpliciter omnia acria. Ad hoc genus pertinent Ruta, Hyſſopum, Origanum, Fœniculum, Coriandrum, de quibus in commentarijs obſonatorijs tractatur, qui ad medicos quodammodo et cocos cõmuniter quidẽ illi ſpectant: proprius tamen utriqꝫ finis eſt, ac propoſitũ. Siquidẽ nos ut proſint cibi in primis, non ut delectent curamus: & uoluptatem ſi quando quærimus, utilitati eam cogimus ſeruire. Nam in nonnullis magnum ad cruditatem momentum affert edendi inſuauitas. Ideoqꝫ modice talia condire ſatius fuerit. Cocorum uero lauticias, atqꝫ cupedias prauis apparatibus inſtructas, ut uulgo paſſim utuntur, cruditas magis quam laudabilis concoctio excipere conſueuit.

Ex Paulo AEGINETA lib. 7.

Selinon intantum calefacit, ut & urinam moueat, & menſes. Quin & flatus quoqꝫ diſcutit maxime uero ſemen.

Vires eius & Iuuamenta ex Dioſcor. lib. 3.

Satiuum Apium ad eadem quæ Corianum conuenit. Inflammationibus oculorum cum pane, aut polenta illinitur. Aeſtuantem ſtomachum mulcet. Mammarũ duriciam reprimit. Vrinam ciet, ſiue crudum, ſiue co-

C ctum edatur. Decoctum eius, radicisq; potu, uenenorũ noxæ resistit: quũ uomitiones excitet.

Aluum cohibet.

Semen uehementius urinam pellit.

Contra serpentium uenena, aut epotam argenti spumam, auxiliatur.

Inflationes discutit.

Ammiscetur medicamentis quæ dolorum leuamẽta præstant, Theriacis quoq;, ac tussis remedijs.

☞ De Petroselino, & quomodo Petroselinon nostrum sit Apium uulgare, uide infra in Commentarijs Io. Mainardi, & Collinutij, & fol. 21. b.

❡ De IACEA nigra, uel Morsu Diaboli, teut. Abbiß.

VALERIANAE herbæ in radice similis est quæ Morsus diaboli ab Herbarijs uocatur, cætera tamen dissimilia: an eius quoddam genus sit, siue aliud quiddam, ex probatis scriptoribus affirmare non ualeo, neq; quibus alijs nomenclaturis appelletur: nisi quod in Barbarorum cõ-
D mentarijs lego, Morsum diaboli dictum, eo quod præmorsam inferne radicem gerit, quam a cacodæmone fabulantur, extemplo ubi nasci cœperit, uel fodi, præcerpi: ne in usum ueniat uitæ humanæ. Quod perinde uerum esse credo ut illud quod de fibrinis testibus nugantur, testes ab ipsis euelli, et ab se abijci, quum uenatu urgeantur, uidelicet ne hominibus remedio sint: q̃d tamẽ Dioscor. credi debere, dicit esse nouissimum. Cætera infra lege apud Hieronymum Herbarium.

A

¶ De GLADIOLO, quæ hodie celebratur in officinis pro Spatula fœtida, uulgo Schwertlin.

RHAPSODIA .XIIII.

¶ Ex DIOSCOR. LIB. 26. IIII.

XIphion, aliqui Anactorion, alij Phasganon, alij Machæronion, alij Arion uocant, Romani Gladiolum, quidam Genitalem. Nomen inde accępit, quod folium gladij præbeat speciem. Iridi simile erat, nisi minus & angustius uideretur, & gladij modo mucronatum, neruosumq;. In caulem exit cubitalem, in quo purpurei flores, in ordinem digesti, inter se distant. Rotundo semine, radicibus geminis, una bulborum modo super alteram insidente. Quarum inferior gracilis est, superna uberior. Nascitur in aruis. Pars superior radicis cum thure illita, admisto uino, spicula & aculeos e corpore extrahit. Panos cum lolij farina & hydromelite discutit. Qua de re huiusmodi emplastris inseri solet. Menses imposita trahit. Superiori radice ex uino pota, Venerem stimulari, & inferiore sumpta sterilescere tradunt. Superiorem quoq; utiliter infantium enterocelis, cum aqua potui dari præcipiunt.

Vires & iuuamenta herbę.

Ex BARBARI COROLL.

XIphion, a Theodoro dicitur Pugio. Floret uere, cum Viola nigra. Falso plæriq; arbitrant Xiphion eandem esse, quæ & Lonchitis. Sed illa in siccaneis, hæc in humidis nascitur. Sunt & alia discrimina, quæ notari possint uolentibus. Habet hæc & radicem ad nucis auellanæ similitudinem fimbriatam, quã effodi ante messes oportet, & in umbra siccari. Videtur hæc & Phasganon, & Machęronion, hoc est, Ensis uocari: radice, ut Theophrastus inquit, dulci, decocta, & cõmendata panificijs, si trita farinæ admisceatur. Vnde Machæronij pastilli fortasse ortũ habuere, quos tertio Kalendas octobres uulgus esitat. Item rotunda, & sine cortice capillata fibris, ut Gethyum. Scolopendræ in herbã eam frequentes conueniunt. Est & compositionis cuiusdã in medicina uiridis nomen Machærion, ad morbos articulares, & Ischiada. Habet & Xiphias piscis, quem Gladiolũ interpretantur, duo, ut inquit Aristoteles habẽs rostra, sed dentibus carens.

B

Pastilli Machæronij.

EX M. VERG. COMM.

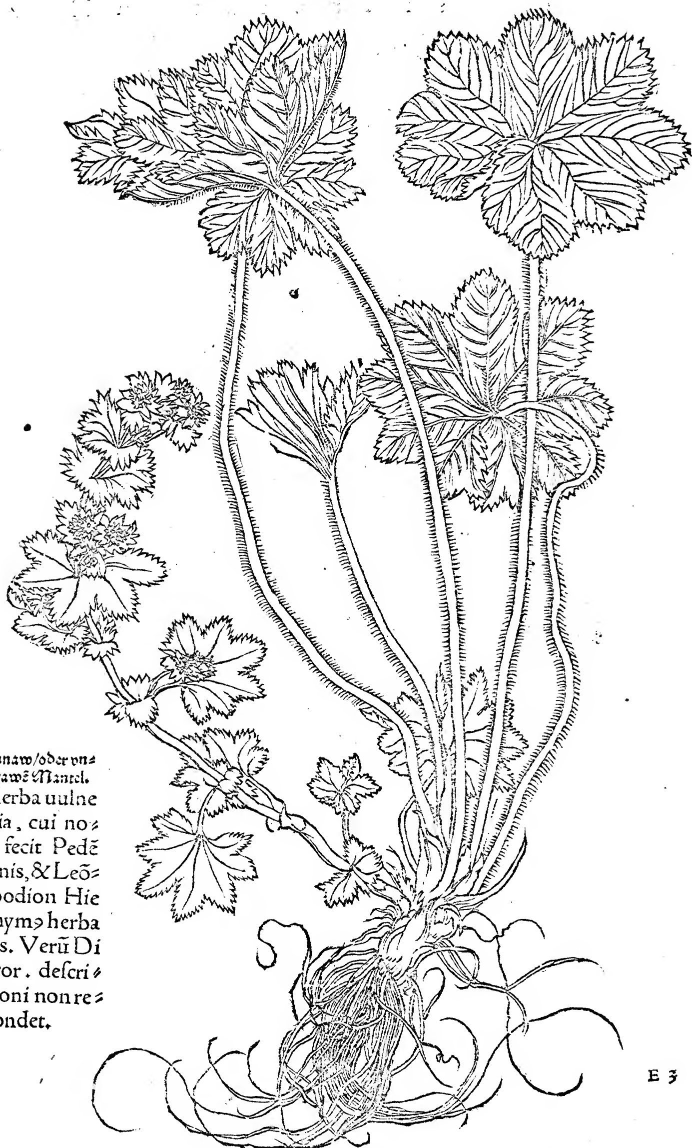
Hæc est Gladiolus illa, cultellato folio herba, cui a principio statim Iridis folia hic comparauit: princeps in hoc foliorum genere, & quæ prima huiuscemodi similitudinis notam cæteris dederit: ideoq; tot gladiorum appellationibus diuersis locis indicata. Florere hanc uere cum Oenanthe, nigra Viola, Helychryso, Limonia, Anemone, & Hyacintho Theoph. ait. Vocatq; & ipse Xiphion, Plinius multis locis Gladiolum: quo tñ loco ex ꝓfesso de ea agit. 25. uolum. capite. 11. Xiphion, & Phasganon græcis nominibus eam appellat. Nec de folio eius aliud tradit, ꝙ cum primum ex terra prodit gladij ostendere speciem. Hic ultra addidit, Iridi simile esse, breuius tamẽ & angustius καὶ ἄποξυ ὡς μαχαίριον. In quo uidendum est, an in mucronem desinens dicendum sit, an decurtati mucronis: quales cultelli aliquando in incidendi tm̃ usum fabricantur. Vtrũq; enim ἄποξυ significare ex diuersa propositionis eius ui potest: & quod ἀποξύσθη. i. in acutum derasum est, & cui ex acumine suo ablatum aliqd fuerit: ut ἀποξῦν Thucidides ait, & in græcis multa alia inueniuntur. Pro duabus deinde radicibus eius reuocanda legentibus in hunc locum erunt, quæ in Testiculis duabus plantis superiore uolumine dicta a nobis fuerunt. Nec aliter in Gladiolo hac duas inueniri radices, ꝙ in bulbosis plærisq; alijs, in quibus pręteriti añi bulbus & radix inferior semper est: genitaq; ex se alia cedit ipsa, donec tertio, aut quarto anno tota pereat. Auellanis Plinius eas comparauit: hic naturæ notas magis secutus, bulbulos paruos uocauit. Discrepant in natalibus eius Dioscorides & Plinius magnopere. Hic in aruis, ille in humidis: alter in genere ἀρουραίων, quæ qualia sunt superiore libro dictum a nobis est, posuit: alter in aquosis & palustribus. Potest tamen uterq; quod uerũ sit dixisse: nam possunt arua humida esse. Diosc. præterea in aruis maxime nasci dicẽs, nõ negauit penitus posse etiã in aquosis nasci.

De HERBA Fullonum. Rhapsodia .XV.

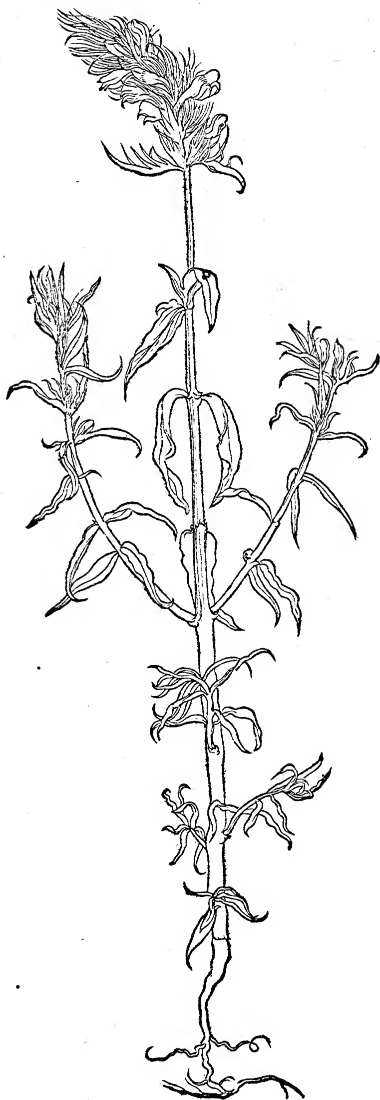
Magdelgeer.
Kreützwurtz.

AB uulgarib. herbarijs inscribitȓ herba Fullonū, uel herba Saponaria, ea uidelicet, quę in prophetis nominatur herba Borith. Alijs aūt Isatis, aut quædam eius species iudicatur. Quamquam neutrum horum mihi probatur. Verum in Synonymis de hac plura. Neqꝫ em̄ in animo est, scrupulosius omnia hic persequi.

Synnaw/oder vn=
ser frawē Mantel.

Herba uulneraria, cui nomē fecit Pedē leonis, & Leōtopodion Hieronym9 herbarius. Verū Dioscor. descriptioni non respondet.

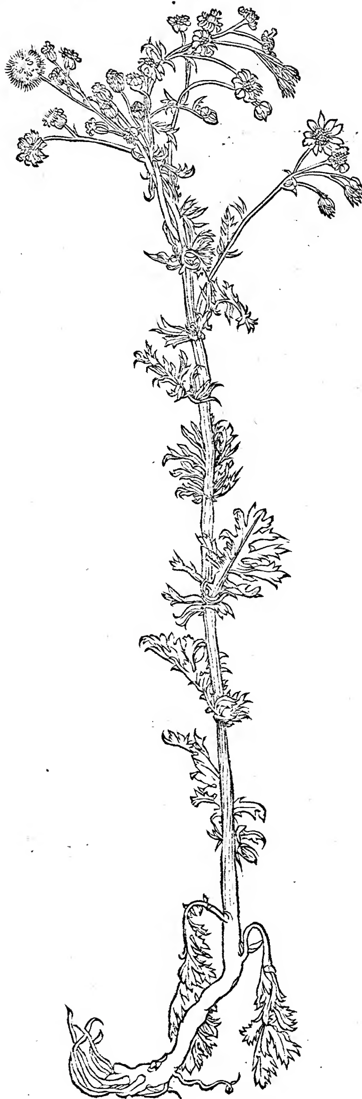
Braun fleyschblům.

Weyſſʒ Fleyſchblům.

¶ Huic flori nomen inditũ a graphęo
accępimus cũ pingeret, nec plura
rimari licuit, herba alioqui
paſſim creſcens, in
pratis pręcipue,
uulgo nota.

E 2

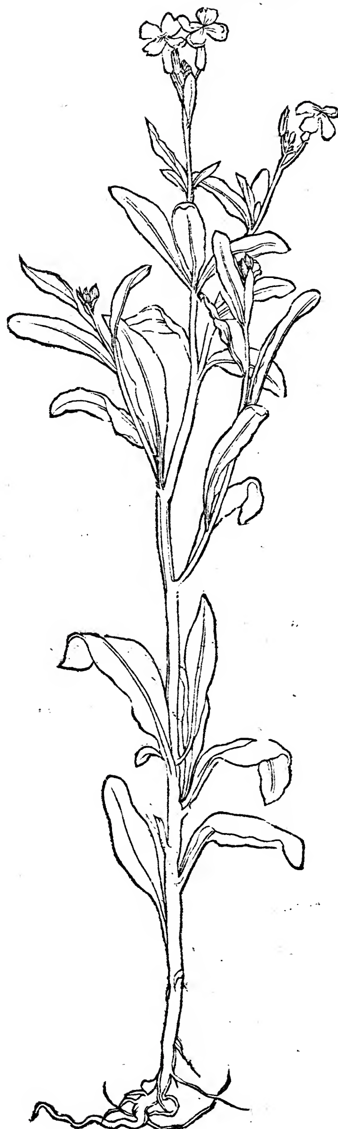

Sanct Jacobs blům.

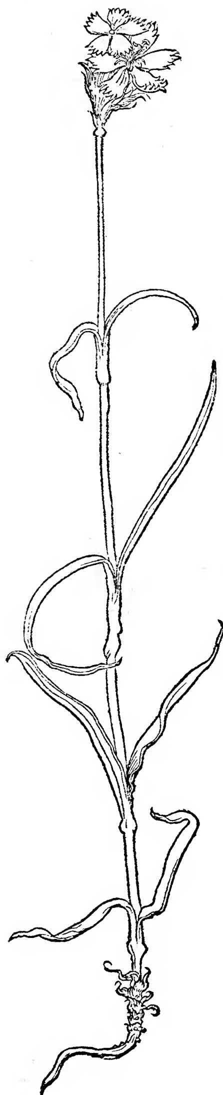
Latinum nomen nos fugit.

Experientia tamen id didicimus, fiſtulas curare, & ne ultra ſerpant prohibere, tunſa & impoſita.

Vulneribus item mirifice medetur, & ad quæcꝫ interanea prodeſt.

Negelblům-
lin.

Hos flores, sunt qui Garyophyllum esse contendunt: sed falso, meo iudicio. Existimamus autem genus esse Keiri, uel Violarū altilium, ut Barbarus uocat. Nec ullum eorum effectuum compertum habeo, præterquam quod in coronas adduntur, & in hortorum delicijs habētur, odoriferi. Cæterum de Garyophyllis, et q̄d sint reuera Garyophylli, infra require ex annotationibus Schylleri, & Hieronymi Tragi: & in tertio Tomo cum libello nostro Synonymorum nonnihil de hijs agemus

A

¶ De Rosmarino, dicta Libanotis græce,
Germanice, Roßmarin.
RHAPSODIA. XVII.

LIBANOTIDIS tametsi quatuor genera distinxerunt Galenus et Paulus Aegineta, tamen quarta hodie tantummodo nota herbarijs est, uidelicet coronaria: de qua hæc est apud Dioscoridē descriptio lib. 3.

Rosmarinum, quo Coronarij utunt, ramos mittit tenues, & circa eos folia minuta, densa, longa, exilia, subter incaua, superne uirentia, graui odore. Excalfactoria ui præditum est. Regium sanat morbum, si decoctum in aqua, ante exercitationes bibatur: & ubi laborans exercitationi se crediderit, in balnea descendat, & merum potet. Acopis, Gleucinoq; unguento misceri debet.

De TEMPERAMENTO Libanotidis ex GALENO.

Libanotides tres sunt. Vna sterilis, duæ fructum ferentes. Omnes uero eiusdem facultatis, emollientis, & digerentis. Succus tum radicis, tum herbæ mistus melli, obtusam oculorum aciem ab humorum crassitudine emendat. Porro eius Libanotidis quæ ad coronas utilis est, quam Romani Rosmarinum nominant, decoctum, Regio morbo laborantes potum adiuuat. omnes enim Libanotides abstergentis & incidentis facultatis participes sunt.

B

Ex Paulo AEGINETA.

Libanotides tres quidem infrugiferæ sunt, duæ uero fœcundæ, abstergentis, incisiuæ, digerētis, et emollientis potentiæ. Harum omnium succus cum melle mistus, amblyopias, et humorum crassitudinē emendat. Ceterum eius cuius ad coronas est usus, decoctū, Regio morbo affectos adiuuat.

C

De MAIORONA.

RHAPSODIA .XVII.

ℭ Nomenclaturæ.

Græce, σάμψυχος. τρίφυλλος. ἀμάρακος.

Latine, Samſuchus, Amaracus, Maiorona.

Germanice, Meyoron.

F

ℭ Maioronæ declinatio ex Dioſcoride.

Ruticoſa herba Samſuchum eſt, ſerpit per terram, hirtis et circina=tis folijs, Nepetæ ſimilibus, uel Calaminthæ, odoratiſſima.

Ex PLINIO deſcriptio alia lib.21. cap.11. et.22.

Amaracum Diocles medicus, et Sicula gens appellauere, quod Aegy=ptus, et Syria Samſuchũ. Serit̃ utroq; genere, et ſemine, et ramo, uiuacius prædictis, et odore melius. Copioſum Amaraco, æque quam Abrotono ſemen: ſed Abrotono radix una, et alte deſcendens, cæteris in ſummo ter=ræ leuiter hærens. In Cypro laudatiſſimum et odoratiſſimum.

Ex Serapione dict. Mercenius.

Mercenius eſt herba, habens uirgas extenſas ſuper faciẽ terræ, in ſuo ortu: & habet folia par ua, rotunda: ſuper quæ eſt borra fere ſimilis folijs Calaminthę, habentis folia ſubtilia: & habet odorem bonum. Quæ omnia prorſus Dioſcoridi reſpondent.

D

De AMARACI Temperamento ex GALENO lib.6. Simplic.

Amaracus excalfacit nõ inſtrennue, non ualde autem deſiccat: ſed in caliditate quidẽ tertij eſt ordinis, in ſiccitate uero ſecundi.

VIRES eius et Iuuamenta.

Succus decocti potus conuenit incipientibus hydropicis, et ijs quos u=rinæ difficultas aut tormina excutiunt.

Illita ex melle arida folia, ſuggillata tollunt.

Menſes ſubdita in peſſo trahunt.

Contra ſcorpionis ictum ex aceto et ſale illinuntur.

Luxatis tumoribus cærato excepta imponuntur. Aduerſus oculorum inflammationes, tumoresq; cum polline polentæ illini prodeſt. Acopis, malagmatisq;, calefaciendi gratia commiſcetur.

Ex PLINIO lib.21. cap.22.

Sampſuchum ſcorpionibus aduerſatur, ex aceto & ſale illitum. Menſtruis quoq; multum confert, illitum. Cohibet & oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti, tormina diſ=cutit. Et urinis & hydropicis utile. Mouet etiam narium ſternutamenta. Fit ex eo oleũ quod Samſuchinum dicitur, aut amaracinum, ad excalfaciẽdos emolliendoſq; neruos. Et uuluas ca=lefacit. Et folia ſuggillatis cum melle, et luxatis cum cæra proſunt.

Ex VIGONIO.

Maiorona calida & ſicca eſt, habetq; uirtutem conſumptiuam, & exic=catiuam cum ingenti calefactione. Et propterea epilepticis, ſpaſmoſis nari bus odorata, ſummum gaudium & iuuamentum pręſtat. Et eius decoctio naribus attracta, cõfortat cerebrũ ipſum, ab humorib. frigidis purgando.

❡De LAPPIS.

Teutonice/ Kletten.

C

De uarijs generibus LAPPARVM, RHAPSODIA .XVIII.

Ex Commentario M. Vergilij.

Cognitu & inuentu facilẽ, int legumina, & in frumentaria segete Aparinẽ sua descriptione Theophrastus & Diosc. fecerunt: ipsa etiam tenaci nexu prætereuntium uestibus hærens, & quale hic descripsit semen ostendens in medio umbilicatum, ad cognoscendã se, suiq; contẽplationem uolentes etiam conuertit. Persequuntur eam quotãnis Maio & Iunio mensibus manu, messoriaq; falce agricolæ, pestem satis suis eam sentientes, nihilq; apricis & pinguibus agris frequentius nascitur. Copiosior tñ inter legumina q̃ inter frumenta inuenitur. Nouerunt calamitatem suam rustici. Nomen tñ, & maleficij eius caussam ignorant. Et ut in similibus fit, quorum ignoratur nomen, Lappam uocant. Qua uoce non in Aparine tm̃, sed in cunctis quorum matura semina uestibus prætereuntium inhærent, ignari utuntur. Quæ sane multa sunt: & inter alia Eupatorium etiam, de quo suo loco dicemus. Ex quo factum est, ut non ætate nostra tm̃, sed antiq; etiã temporibus parum certa in huiuscemodi fuerit nominum ratio. Arcionq; Lappam tm̃ aliq dixerint, alij Aparinem hanc, alij plures alias, quarum semen aut q a asperũ, amarũ ue, aut cuspidatũ est uestibus hæret: quasi ad faciendum genus & nomẽ una hæc nota satis esset.

Lappa.

Corollarium HERMOLAI BARBARI de eadem re.

Aparine quam nostri & Lappam uocant, Hippocrates Philistion, & Phileterion quoq;, ut Galenus putat. Non euidens, sed occultus in ea flos maturescit, & intra se germinat semen: uelut animalia quę in se pariunt, ut uiperæ. Nascitur in frumentario agro, inter Lentem præcipue, item pratis, hortisq;. Ramosa hæc & hirsuta, quinis senisq; in orbem circa ramos, folijs per interualla, Semen subdulce, Omphacocarpon a Plinio, Galeno, & Paulo Aegineta dicitur. Nisi quis Omphalocarpon ex Dioscoride legi malit, ab umbilici similitudine, quam semen præfert. Philanthropos uero dicta est hæc a nonnullis herba, quia uelut amici solent, commeantium lacinijs obhæreat. Aliud floris genus est, quod in Parthis nasci scribit Apollodorus, Philadelphũ appellatum: ex argumento, q rami eius ex interuallo sponte cöeant, ceu amantes: post digrediantur, concipiant, atq; pariant. Huius tenuissimis uirgis reticulatim compositis, atq; ita consitis, hortorum septa impenetrabili compage fieri.

Omphacocarpon.
Philanthropos.
Philadelphos

D

Verba DIOSCOR. de APARINE.

Aparinen aliqui Ampelocarpon, alij Omphacocarpon, nonnulli Philanthropon uocant, ramosam herbam & quadrangulã, ex interuallis orbiculato foliorum ambitu, ut in Rubia. Flos albus: semen durum, rotundum, concauum, album, umbilici figura, asperitate uestium tenaci. Ea pastores coli uice utuntur, ad eximendos e lacte pilos. Seminis caulium ac foliorum succus, potu contra uiperarum, phalangiorumq; morsus auxiliatur. Infusa aurium dolori medetur. Herba cum axungia trita strumas discutit.

Plinius de APARINE libro.27.cap.5.

Aparinen aliqui omphacocarpon, alij philanthropon uocant, ramosam, hirsutam, quinis senisue in orbem circa ramos folijs per interualla: Semen rotundum, durũ, concauum, subdulce. Nascitur in frumentario agro, aut hortis pratisue, asperitate etiam uestiũ tenaci. Efficax contra serpentes, semine poto ex uino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex uulneribus imprimunt folia imposita, succus auribus infunditur.

De temperamento Aparines ex Paulo.

Aparine, quam alij philanthropõ, alij omphacocarpon cognominãt, mediocriter abstergit & calefacit: habet autẽ & aliquid partiũ tenuium.

¶ De LAPPA MAIORE.

De Lappa maiore, quæ uocatur Bardana maior, prolixa, sed admodũ erudita est dissertatio apud Hermolàum Barbarum in Corollario Arcij: & nos in priori TOMO paulisper attigimus Rhapsodia. IIII. de Vngula Caballina, olim exactam differentiam daturi horum omnium, id est, Vngulæ caballinæ, Personatię, Petasitę, Arcij, atq; Arctij, ubi prioris Tomi errata recognouerimus. Cætera ex Appendice, & Hieronymo pete. A

¶ De LAPPA quæ ξάνθιον græce uocatur, historia DIOSCORIDIS.

Xanthion aliqui Phasganon, alij Antithesion, alij Chascanon, alij Choeradolethron, alij & hanc Aparinem nominant, Latini Lappam. Nascitur læto & pingui solo, & lacubus exiccatis, caule cubitali, anguloso, pingui, prodeuntibus ex eo crebris alis. Folia Atriplicis habet insecta, Nasturtium odore imitantia, fructum grandis Oliuæ modo rotundum, & ut Platani pilula spinosum, qui contactu uestibus adhærescit. Is ante collectus quam perfecte siccescat, tunditur, & fictili uase reconditur. Flauos autem facit capillos, si acetabuli instar tepida aqua madescat, mox caput nitro ante perfrictum illinatur. Alij in uino tundunt, & ita asseruant. Semen aptissime tumoribus imponitur.

Explanatio Xanthij per HERMOLAVM BARBARVM.

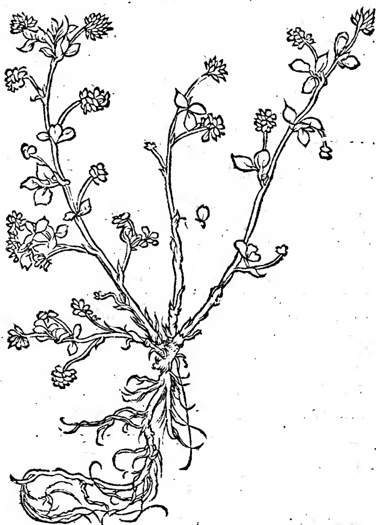
Xanthion, & Phasganion uocatur a Galeno & Paulo, Phasganon a Dioscoride, Philanthropos ab Aëtio, nunc Lappa inuersa, & minor a nostris. Non uidetur quibusdam Xanthion ab Aparina superius descripta differre. Sed cur obsecro Dioscor. & Galenus, & cæteri diuersas habuere, duobus locis seorsum de ijs prodentes? Quid quod in omnibus gręcis exemplaribus, Aparina ex interuallo stellata pingitur quasi Rubia? Xanthium multo aliter ostenditur, folio Atriplicis, uel ut quidam scribunt, etiam Solani. B

Marcelli Vergilij alia distinctio Lapparum.

Plura Lapparum genera, folio, semine & natali solo diuersa, obseruatumq; a nobis est, quæ cumq; hamatis uncis, aculeatisq;, & uestium tenacibus seminibus plantæ sunt, in græcis & latinis eodem aliquando nomine indicari: in illis Aparines, in nostris Lappæ. Quæ ueluti generis uox omnibus his est. Inter eas & Xanthion hæc est, numeratis ab hoc scriptore notis satis cognoscenda: sic dicta a græcis ὅτι ξανθὰς τρίχας ποιεῖ, id est, flauum capillum facit. Habet & alias appellatiões, sed nobis parum certas, & ob id alijs relictas. Circa rusticas domos, pingui ut hic ait, sed frequentius humido solo nascitur. Idq; est quod hic ait, arescentibus paludibus. Paludes enim appellat loca etiam, in quibus per hyemem aqua fuerit, æstate uero aruerint. Omnium autem notarum quæ Xanthio huic a Dioscoride tribuuntur, nulla certior fructu eius est. Dico autem fructum Lappam, in quã semen est: quem figura grandis Oliuæ, & aculeatũ hic describens, facillimam eius deprehensionem fecit. Sed nihil frequentius præmonstratis nascitur locis.

¶ De Meliloto, uulgo dicta Steinklee.

RHAPSODIA .XVI.

MELILOTVM semper existimaui herbam illam Trifoliorum generis, cui nomen Steinklee/atq; ea a multis annis ab hominibus medicæ rei peritis demonstrata nobis est: etiamsi Simon ille Ianuensis, idem uideatur sentire: cuius uerba sunt. Melilotum, nomen compositum a melle, & loto, quod est Trifolium. Nam ipsum sine dubio uidetur esse species Trifolij: cuius flos est melini coloris. Et Dioscorides duas eius species asserit. Vnam, cuius odor est bonus, crocei coloris. Aliam, quæ magis Fœnogræco est similis. Et Plinius Sertulam campanam uocat. Hæc Ianuensis ille. Nos illam pinximus, quę Fœnogræco similior est, sed minorem. Nam maiorem nescio quo modo neglexerit pictor, ut appingere eam non licuerit.

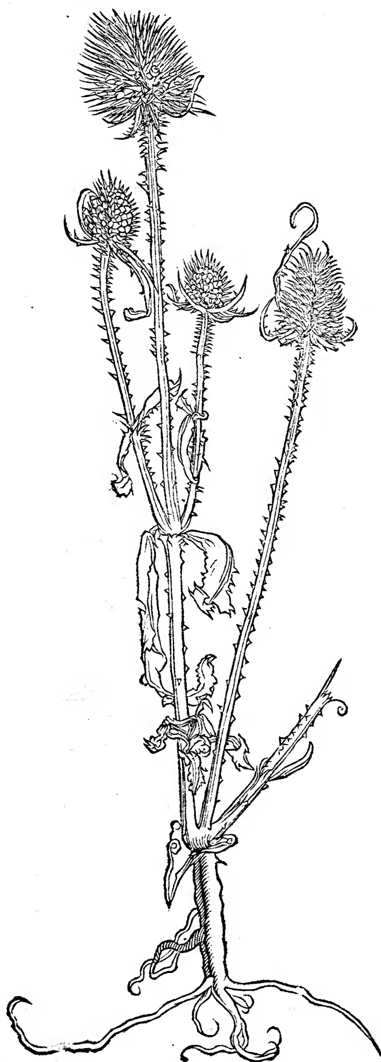
De Sertula campana locus est apud Dioscoridem libro tertio: ubi poterunt qui uolent, Barbari Corollarium, & Marcelli Vergilij Commentariũ excutere. Meminit & Plinius.

De CARDVIS. RHAPSODIA .XVII.

De Carduorum differentijs necdum nos explicare ualemus. Quare in aliud tempus eorum descriptiones, & designationes reseruamus. Attigerunt tamē quędam de illis infra Leonicenus, P. Collinutius, Hieronymus Herbarius, Iacobus de Manlijs & reliqui, de quibus Iudicem scrutari te uolumus.

Kartendystel.

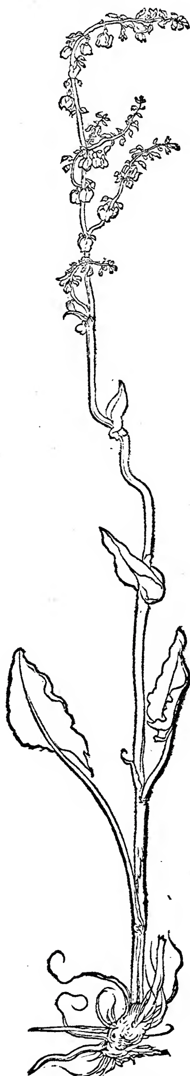

Fechdystel.

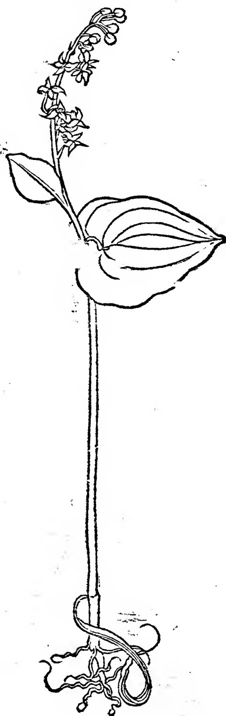
Acetosa.

Vnifolium.

De Acetosa require descriptionem Lapathi.

Saurampffer.

Einblatt.

¶ Hanc Delium quendam nobis optarim explanare.

ℭ De Herba Trinitatis.
Dreyfaltigkeyt blůmlin.

ℭ Trinitatis & herbam & florem uocatam uulgo existimo, ob flosculos quos habet tricolores, quibus nihil iucundius, nihilq; magis admirabile. Quo autem ab Dioscoride inscripta nomine sit, necdum comperi.

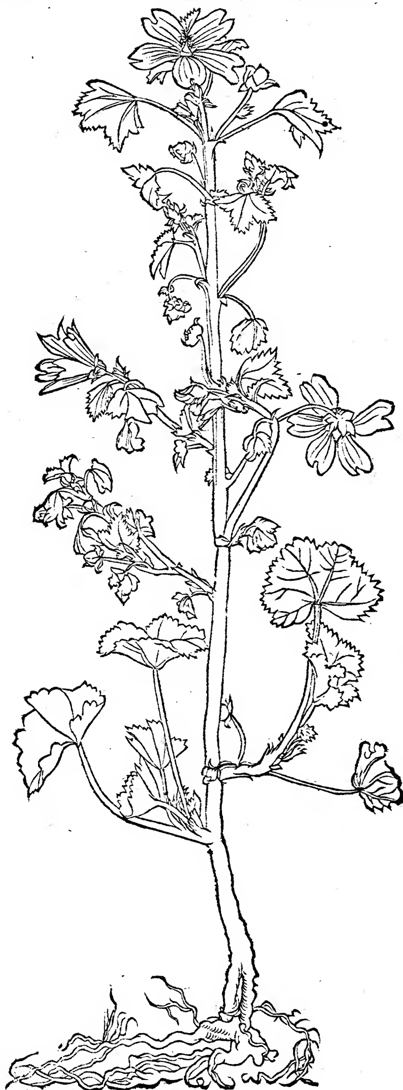
❡ MALVAE.

Bappelen.

❡ De Maluis lege Rhapsodiam. XXXV. supra Tomo priore, folio. 197. a.

Genßbappel.

Malua e=
quina.

Roſſzbappelen.

Sigmarswurtz/Herbam Simeonis, quere supra
Tomo priore, Rhapsodia .XXXV. folio.197.b.

A

De NASTVRTIO, RHAPSODIA .XX.

Nomenclaturæ.

Græcanice, κάρδαμον. κυνοκάρδαμον. ἴβηρις.
Latine, Nasturtium, Cardamum, Cynocardamum.
Teutonice, Kressen.

Descriptio Nasturtij ex PLINIO lib.19.cap.8.& lib.20.cap.13.

NASTVRTIVM nomen accæpit, a nariũ tormento. Et inde uigoris significatio, puerbio id uocabulum usurpauit, ueluti torporem excitantis. In Arabia miræ amplitudinis dicitur gigni. Duo eius genera, album & nigrum.

Ex Corollario BARBARI de Nasturtio.

Nasturtium dic quinto enascitur: duorum generum, mite, ac syluestre. Prioris quoq; ratio duplex, albi, & nigri. Nomeu ei a narium tormento, uigoremq;, uel prouerbio significat, iubente Nasturtium mandendum inertibus, quasi torporem excitet, animumq; obuacuet, contra uenerem inhibeat: quãq; Dioscorides accendi eam putet. Mirę amplitudinis in Arabia dicitur gigni. Nasturtium herbis reliquis succum adimit iuxta satis, quod & apud Aristophanem poëtam legitur. Hanc Græci non modo Cardamum, sed etiam Cardamida uocant, ut Galenus inquit, & Hippocrates Sauridion, a Sinapis, quod & Saurion dicitur, similitudine. Milesium Nasturtium ueteribus laudatissimum fuisse, Iulius Pollux autor est. Persas id cũ sale mensis apponere solitos, celebre est, cum principio frugalitatem amplecterent, mox aucto imperio, in omne genus luxus prolapsi. B

De ratione nominis Nasturtij ex M. VERGILIO.

Eius plures quondam, ut uidetur, appellationes fuerunt: sed omnes ex eodem principio, & ab eadem Cardami appellatione, excæpta Hiberide, quę agreste Nasturtium est, ut in.1. uolumine diximus, in Dioscoridis commentationes has irrepserunt. Cynocardamon enim, & Cardamantice solo nomine statim Cardamon indicant. Hiberis uero, ut hic paulo ante dixit, & ut nos autore Paulo Aegineta tunc confirmauimus, agreste Nasturtium est. Has ipsas uoces omnes, Apuleius etiam in Cardamo numerauit: inuicem sibi ideo respondentes, quoniam inter satiuum & agreste Nasturtium maxima similitudo partium & uiriũ omnium sit. Ob eamq; caussam uagis appellationibus inter se utuntur. Notum nunc olus ubiq; Nasturtium est. Contra uenenata pręcipue usus eo Nicander: usus & hic ipse cõtra Cenchridis uenenum, quemadmodũ tunc copiosius docebimus: usus & Paulus Aegineta, Græcorumq; medici omnes totiens, & in tam multis, ut non contemnendam medicinæ partem solum Nasturtium expleat. Hiberis.

C De satu Nasturtij ex PALLADII mense Februario.

Hoc mense Nasturtium constat, & omni tempore esse ponendum loco quali placebit, & coelo. Fimum non desyderat. Humorem quamuis diligat, tamen deesse non curat. Si cum Lactuca seratur, nasci fertur egregie.

¶ PLACITA Barbarorum de Nasturtio.

¶ Historia NASTVRTII secundum SERAPIONEM. Cap.358.

Nasturtium est triplex: scilicet Commune, notum. Secundum Nasturtium tectorum. Et tertium orientale Nasturtium. Nasturtium tectorum, est planta habens folia stricta, longa duobus digitis, & in summitate acuta, scissa, & pinguia, quae extenduntur super terram: & habet in medio uirgam subtilem, longam palmis duobus, habentem paucos ramulos, super quos sunt ueluti pili, habentes summitatem depressam, in quibus est semen latum, simile semini Nasturtij: cuius figura est sicut figura Rutellae fusi, ita est depressum: & ideo graece appellatur τελάφιον, eo quod significat lingua graeca depressum. Et habet florem, cuius color declinat ad albedinem: & nascitur in uijs, siue parietibus domorum. Nasturtium orientale, est planta longa circa duo brachia, habēs ramos subtiles & multos, in quibus sunt folia, a duobus lateribus, similia folijs Seitaragi, nisi quia sunt albiora, & molliora: & in summitatibus ramorum sunt capitella, similia capitellis plantae Actis: & habet flores albos.

Sententia PANDECTARII de Nasturtijs.

Nasturtium multorum generum est. Est enim quod Cardamū dicitur uulgatum, & est Nasturtium aquaticum, uel Babylonicum, quod Latini uocant Senecion, uel Apiū aquae, uel Cardamum agreste, de quo est apud Serap. cap. 313.

DE Cardami temperamento.

Cardami semen potentiae est urendi, sicut Synapi.

Vires eius & iuuamenta ex Dioscoride.

D Omnium semen est acre. Excalfacit, Stomacho aduersatur. Aluū turbat. Tineas excutit. Lienem imminuit. Partus examinat. Vrinam cit. Venerem stimulat. Synapis & Erucae simile intelligitur. Lepras & impetigines abstergit. Illitum cum melle, lienem extenuat. Fauos expurgat. Pulmonum uitia extrahit, sorbitionibus incoctum. Serpentium uenenis potum resistit, atq; eas suffitu fugat. Capillorum defluuia cohibet. Carbunculos ad suppurationem perducit & rumpit. Coxendicibus cum polenta commode ex aceto illinitū. Tumores collectionesq; discutit. Emittit furunculos, illitū cum muria. Herbae ad omnia eadem e, ffectus lice tminor.

Ex PLINIO de eodem.

Nasturtium Venerem inhibet. Animum exacuit. Aluum purgat. Detrahit bilem, potum in aqua decem denariorum pondo. Cum lomento strumis illitū, opertumq; Brassica, praeclare medetur. Nigrius capitis uitia purgat. Visum clarificat. Cōmotas mentes sedat ex aceto sumptū. Lienem ex uino potum, uel cum fico. Tussim ex melle si quotidie ieiuni sumāt. Semen ex uino omnia intestinorum animalia expellit, efficacius addito Mentastro. Prodest & contra suspiria, & tussim cum Origano, & uino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos discutit cum pice: extrahitq; corpori aculeos, & maculas illitum cum aceto. Contra carcinomata adijcitur ouorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus uero e melle utilissime. Sextius adijcit hoc serpentes fugare, scorpionibus resistere. Capitis dolores contritum, & alopecias emendare, addito synapi, grauitatem aurium trito imposito auribus cum fico. Dentium dolores infuso in aureis succo. Porriginem, & ulcera capitis cum adipe anserum. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad suppurationem perducit & rumpit. Phagedaenas ulcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polēta ex aceto illlinitur. Item licheni. Item unguibus scabris. quippe natura eius caustica est. Optimum autem Babylonium. Syluestri uero ad omnia effectus maior.

Ex PLATINAE lib. 1. de Honesta uoluptate. A

Hoc, ut peculiari cibo Persæ utebant, ut inquit Xenophon, qui sub Cyro militabant. Nimius eius usus, & Erucæ nocet, moderatus prodest. Nam & animum exacuit, & aluum purgat, ac bilem detrahit. Valet item ad plurimos medicinarum usus.

Nasturtium Persarum militum cibus.

Ex PLATEARIO.

Nastūrtium est calidum & siccum in quarto gradu. Semen eius præcipue competit usui medicinę. Vnde cum reperitur eius receptio, semen debet poni, non herba. Semen collectum, in multa efficacia per quinq; annos seruatur. Herba uidetur esse magnæ efficacię: exiccata modice, uirtutem habet dissoluendi, & consumendi, ex qualitatibus suis.

Contra paralysim linguæ ualet, semen masticatum, & in ore tentum.

Humiditates etiam aliorum membrorum, & cerebri præsertim desiccat, comesta, uel in sacculo superposita.

In lethargia fit sternutamentum ex puluere seminis eius.

Vuam relaxatam siccat gargarisma eius, & ficuum siccarū. Contra Iliacam quoq; passionem, ex frigida caussa semen eius in sacello, & in uino decoctum superponitur.

Ad eadē, & cōtra stranguriam, herba ipsa deeocta in uino & oleo superponitur.

Egressum anum reprimit puluis seminis illitus.

Ex VIGONIO.

Nasturtium est calidæ & siccæ complexionis in tertio. Et uirtus eius est maturare apostemata frigida. Et semen eius cum aceto decoctum dissoluit strophulas. B

Ex APVLEIO.

Ad capitis uitia, et porrigines, & furfures herbæ Nasturtij semen mixtum cum adipe anserino, & tritum inunge.

Herbam Nasturtium, & Pulegium ex aqua decoctum, bibere dato, emendabis & discuties cruditatem.

HIER. HERB.

Aqua Nasturtij tumores gingiuarum reprimit. Et lumbricos uentris interimit. Parotidas mire sanat, & uariolas.

De Altero NASTVRTIO, scilicet Aquatico.

Coliculus cubitalis Senetio est, quadamtenus rubens, contiguis inuicē, exiguisq; folijs Erucæ modo in extremitatibus incisuris diuisis, sed longe minoribus quam Eruca. Lutheis floribus, cito dehiscentibus, & in pappos desistētibus. Vnde & ἠριγέρων dictū est, quod uere scilicet, flores humani capilli modo in eo canescant, Radix illi est inutilis. Nascitur plærūq; circa urbes, & oppida, in aggeribus murorū & septis. Posteriores fere omnes aquaticum Nasturtium interpretantur. Et Germanice, Brunkressen. Diosco. lib. 4.

VIRES eius & Iuuamenta.

Refrigerant cū folijs flores: eaq; ob caussam imposita utraq; simul emplastri mō per se, aut ex uino dulci, testiū, & sedis inflamationes sanāt. Cū thuris aūt polline, nō alijs tm̄ uulnerib. cunctis, sed neruorū etiā medent̄.

Possunt idē præterea per se Senetionis pappi, ex aceto emplastri modo impositi. Recentes contra poti strangulant.

Totus enim caulis in aqua elixus, mox in mulso potus, biliosos stomachi dolores sanat.

Menta.

Fischmüntz.

A

De MENTIS, RHAPSODIA .XXI.

MENTARVM differētias omnes, nemo rectius distinxit Hieronymo herbario, cuius infra Commentarium consule, a calce Appendicis.

Mentæ nomenclaturæ secundum Dioscor.lib.3.

Hedyosmon satiuum alij Mintham, alij Calaminthan, Latini Mentam uocant, alij Nepetā, Aegyptij Tis, alij Perxo, alij Macetho. Cognita herba est. Calfaciendi, adstringendi, atq; exiccandi uim habet.

Platina lib. Obsoniorum.

Menta suauissimi odoris herba est. Hanc fuisse puellam a Plutone amatam, ferunt poetæ, uersamq; in herbam sui nominis a Proserpina, cuius pellex erat. Hinc præterea Mentulam dictam, quasi donum amorum, uel quasi meritā, uel quod mensam grato odore percurrat. Eccitat enim hæc herba, propter inflammationem & humiditatem, demortuam Venerem. Hanc ob rem crediderim, ueteres exercitus duces uetuisse militem, quem castum uolebant, unde et castra sunt dicta, hac herba uesci. Appetentiam inducit Menta, & obesos a marcescentia conseruat: lætum cor reddit, stomachum iuuat, lumbricos interficit. Contra morsum canis rabiosi ualet plurimum. Seritur Menta æquinoctio uerno: melius tamen surculo uenit quam semine. Humido minus gaudet. Aestate uiret, hyeme flauescit. Semel sata, diutina ætate durat. Est & Mentastrum, syluestre genus, quod ut Vitis propagatur. Virtutes Mentes.

De MENTAE temperamento ex Galeno.

Hedyosmos, alij uero Minthen odoratam nuncupant. Est enim & alia quædam Mintha nō odorata, quam Calaminthen appellant. Vtraq; gustu acri, & facultate calida est, ex tertio ordine excalfacientium. Infirmior est tamen Menta odorata quam Calamintha, minus excalfacit. Vt autem in uniuersum dicam, hæc ceu syluestris quædam est, illa ceu domestica. Quam obrem sane, ob eam quæ ex cultu accedit humiditatem, mediocriter item ad Venerem excitat: id quod omnibus accidit quæ humiditatem semicoctam, & flatuosam continent. Ob talem ipsius herbæ temperaturam, in abscessibus ea quidem cum polēta mista utuntur: id quod in Calamintha facere nequeas: propterea, quod ualentius tum excalfaciat, tum desiccet, quam id genus possint. Habet uero etiam quiddam amarum in se & acerbum. Illa quidem lumbricos interficit, acerbitate uero si cum oxycrato bibatur, recentes sanguinis reiectiones reprimit. Substantiæ est ut si qua alia herba partium tenuium. B

VIRES eius & iuuamenta ex Dioscoride.

Sistit sanguinem, poto ex aceto succo. Tineas in uentre teretes enecat. Venerem stimulat. Singultus, uomitiones, cholerasq; sedant, terni ramuli cum acidi granati succo poti. Suppurationes discutit, si cum polenta illinatur. Imposita fronti, capitis dolores mulcet. Mammas si tendātur, aut lacte turgeant, compescit. Cum sale, canū morsibus illinitur. Aurium doloribus cum aqua mulsa subuenit. Vuluę ante coitum admota, concæptioni resistit. Linguæ scabriciem confricta læuigat. Coire lac, densariq; in caseum non patitur, si folia potionibus lactis immergant. In summa, stomacho utilis est. Et in condimentis peculiarem gratiam habet.

Verba PLINII quę supra mutuatus est Platina lib. 19. cap. 8.

Eodem tempore seritur Menta planta: uel si nondum germinat, spongia. Minus hæc humido gaudet. Aestate uiret, hyeme flauescit. Genus eius syluestre Mentastrum est. Et hoc propagatur ut uitis, uel si inuersi rami serantur. Mentæ nomen suauitatis odoris apud Græcos mutauit, cum

C alioquin Minta uocaretur, unde ueteres nostri nomen declinauerũt. Grato Menta mensas odore percurrit in rusticis dapibus. Semel sata, diutina ætate durat. Congruit Pulegio, cuius natura in carnarijs reflorescens sæpius dicta est. Hæc quoq; seruantur simili genere, Mentam dico, Pulegiumq;, & Nepitam.

Ex PLINIO lib. 20. cap. 14.

Mentæ ipsius odor animum excitat, & sapor auiditatem in cibis: ideo in mammarum mixtura familiares ipsæ accessere, ut coire, densareq; lac non patiantur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu strangulentur. Data in aqua & mulso, eadem ui resistere & generationi creditur, cohibendo genitalia densari. Aeque maribus ac fœminis sistit sanguinem, & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cæliacorum impetus, syriation, & uomicas uuluæ curauit. Illa & iocinerum uitia ternis obolis ex mulso datis. Item sanguinem excreantibus in sorbitionem. Vlcera in capite infantium mire sanat. Arterias humidas siccat, siccas adstringit. Pituitas corruptas purgat in mulso & aqua. Voci succus sub certamine utilis duntaxat, & qui gargarizatur uua tumente, adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonsillas cum alumine, linguæ asperæ cum melle. Ad conuulsa intus per se, uitijsq; pulmonis. Sin-D gultus & uomitiones sistit cum succo granati, ut Democritus monstrat. Recentis succus narium uitia. Spiritus subductos emendat. Ipsa trita choleras in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam imposita cum polenta, & si mammę tendantur. Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra scolopendras, & scorpiones marinos, & ad serpentes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus, item sedis uitijs. Impetigines quoq;, uel si teneatur tantũ, prohibet. Auribus cũ mulso instillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto gustatam, ita ne uellatur: si is qui momorderit, dicat se lieni mederi, per dies nouẽ. Aridę quoq; farinæ tribus digitis apprehensam, et stomachi dolorẽ sedare in aqua: et similiter aspersa in potionem, uentris animalia expellere.

APVLEIVS de Menta.

Ad ignem sacrum herbæ Mentæ succus expressus, adiecto sulphure et aceto de penna inunctus, sine mora dolorem sedat.

De Mentastro secunda specie Mentæ,
Ex Dioscoride lib. 3.

Syluestrem Mentam Latini Mentastrum uocant, hirsutiore folio, & prorsus maiore quam Sysymbrij, grauiore odore. Quare minus ad sanorum usus expetitur.

De CALAMINTHA, tertia specie Mentæ.
Ex DIOSCORIDIS Libro Tertio.

Ex Calaminthæ generibus, quædam montibus familiaris, folia Ocimi habens, incana, surculos aridos, & caules angulosos, purpureum florem. Altera Pulegio similis est, sed maior. Quam syluestre Pulegium ideo ap-

pellarunt, quod odore ipſum æmuletur. Nepetam Latini uocitant. Tertia Mentaſtro cognata eſt, folijs oblongioribus, caule & ramis maioribus quam ſuperioris, ſed uiribus inefficacior. Omnium folia guſtu feruentia & acria. Radix ſuperuacua. Naſcit̃ in campeſtribus, aſperis, & aquoſis. A

Potu, aut illitu demorſis a ſerpente opitulatur.

Decoctum potu menſes et urinas expellit.

Ruptis, conuulſis, orthopnœæ, torminibus, choleræ, rigoribusque auxiliatur.

Regium morbum expurgat.

Præſumpta in uino uenenis reſiſtit.

Tineas, cæteraq; interaneorũ animalia, cum ſale & melle pota, enecat.

Nec ſecus cocta, crudaue ſi teratur.

Elephanticos eſitata adiuuat, ſi poſtea ſerum lactis ebibatur.

Folia detrita ſi in uellere ſubijciant̃, menſes extrahũt, & partus enecãt.

Accenſa, aut ſubſtrata ſerpentes fugant.

Nigris cicatricibus candorem reddunt, in uino cocta & illita.

Sugillata tollunt.

Calamintha iſchiadicis imponitur, ut concretum humorẽ euocet, ſummam cutem exurens.

Vermes necat ſuccus auribus inſtillatus.

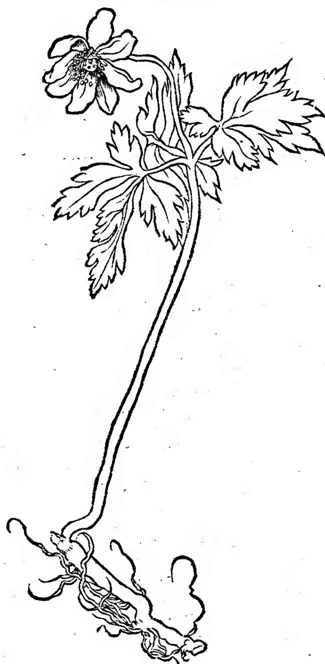
Ex BARBARI COROLL.

Calaminthã, noſtri fere Nepitã appellant, etiamſi Dioſcor. ſpeciem eius unã priuatim Nepitam uocari tradat. Prorſus tãta inter Mentam, Mentaſtrũ, & Nepitã ſocietas eſt, ut mirũ non ſit miſceri q̃nq; ab autoribus earũ & ſpẽs & noĩa. Alioqn & q̃d modo Pulegiũ officinis & ruribus uocat̃, haud plane ſcias Calaminthæ genus ſit, an uerũ Pulegiũ. Nepita etã non ſata naſcit̃. Calamithã grçce Cæetã quoq; dictã fuiſſe, teſtis eſt Strabo: qui nõnullos ſcribit exiſtimare, Lacedæmoniã ab Homero non cætoeſſam a magnitudine, ſed cætoeſſam a Calaminthæ copia uocari. B

EX M. VERG. COMM.

Congenerem aliqui, ſimilem tantum aliqui Mentæ Calaminthem, quam nos Nepetã diximus, in græcis fecerunt. Subſcribitque illorum ſententiæ, nomen quod coniunctam ſibi habet Mentam. Habent contra poſteriores illi figuram, qua Mentæ ſimilem faciunt: naturam uero & uires, qui ſui generis herbam eſſe dicũt. Triplicem hanc Dioſcorides ait: diuerſiſq; notis inuicem ſeparat, ſed nõ facile cognoſcendis: tanta trium generũ ſimilitudo eſt. Plinius unum tantũ conſtituit genus lib. 20. cap. 14. Nepetamq; id uocat. Nicander in theriacis ſuis duo tantũ, & aliter Calaminthes gña cognouiſſe uidetur, aquaticũ, paluſtreq; alterum: montanũ uero alterum: haud ſane, quia montanã Calaminthẽ ille dicat, ſed cum aquaticã & riguis gaudentẽ dixit, proprium ſignaſſe genus uidetur: cui diuerſum montanũ, & in ſiccis naſcẽs ſit. Verſiculi eius ſunt. τῆμος δὲ ποταμοῖο πολλυῤῥαγέος καταδίνας ὑδρηλὴν καλάμινθον ὀπάζεο χαιτώεσσαν. πολλὴ γὰρ λιβάσι παρὰ ἕζεται ἀμφί τε χείλη ἕρπεται. ἀγραύλοισιν ἀγαλλομένη ποταμοῖσιν. Quorum ſenſus eſt. Sumito tunc circa reſonantis fluminis uortices comoſam frondentem Calaminthem. Copioſa enim prope aquarum ſcatebras, & circa labra earum naſcitur, fluminibus gaudens. Ex quibus pro comperto habendum eſt, Nicandro duo hæc tantũ genera eſſe, locis in quibus naſcuntur diſtincta. Hic tamen ex foliorũ, ramulorum, florum, & odoris diuerſis notis ſua genera ſeparat. Non facile, ut diximus, inuenienda & cognoſcenda: tanta eſt nataliũ mixtura, & naturæ cognatio. Apuleius, quicũq; ille fuit, in cõmentario, q̃d de aliquot herbis reliquit, Nepetã hanc ait montanam Mentam a græcis dici, a Magis ſanguinem Hammonis, ab Italis Nepetam montanam.

¶ Herba syluestris, ignoti nominis.

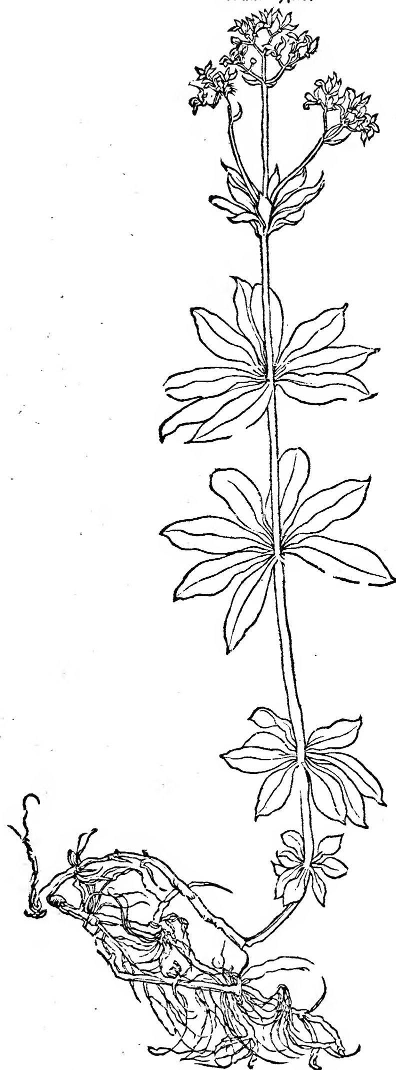

Sanguinaria.

Blůtkraut.

¶ Sunt herbę nõ paucę, suntq; radices, sunt lapides & gemmæ, quæ singula Sanguinaria dici possunt. Hæc tamen herba uulgo Sanguinaria uocat, nã rubet, & succus eius ut purpura tingit. Alias Soldanella. Nascitur stercorarijs.

Descriptionẽ huius herbæ habes supra Tomo priore, folio. 191. inter hepaticas.

Artemiſia.
Buck.
¶ Herba hęc deſcripta eſt ſupra Tomo priore, fol. 285.a.

Rapüntzlin.

A

De POLYPODIO, RHAPSODIA .XXII.

Nomenclaturæ

Græce, πολυπόδιον.

Latine, Filicula. Filix arbor.

Germanice, Engelsüß. Baumfar.

De ratione nominis ex M. VERGILII Commentarijs.

FOlia Romanis Filiculã, Græcis pilosæ cauernosæq; acetabulorũ modo radices Polypodium fecerunt: exiguam herbam: ideoq; diminuto nomine ab utraque gente appellatam. Folia enim (quod hic: Theophrastus, Plinius, latiniq; & græci fere omnes testantur) Filici similia habet: radices autem pilosas, minimi digiti crassitudine. Sed quod marinis Polypis cognominem plantam fecit, per longitudinem certis interuallis dispositi concaui tumores, eadem specie et naturæ usu quo in polypis acetabula uidentur, fuerunt. Neq; enim a multitudine pedũ, quos nullos habet ut polypum, Polypodium græci herbam nominauerunt, sed quoniam polypo, qua diximus nota similis est, sic quondam uocata fuit: nulla alia ꝙ exigui polypi significatione. Diminutum siquidem a polypo nomen Polypodium est. Facile intelliget quod dicimus, qui oculatus testis radicis eius fuerit. Videbit enim qualem nos diximus crassitudine, & uillositate radicem: mox in ea apertos & concauos tumores quosdam, quibus nititur & hæret: non aliter ꝙ in mari polypi acetabulis suis hærent, sugunt, & quæ cœperunt tenent. Qualia autem Acetabula sint, & unde ad multas naturæ partes id nomen transierit, in Acetabulo herba, & alibi longius diximus. Idque est quod Plinius uicesimo sexto uolumine ait. Radix crassitudine digiti minimi, acetabulis cauernosa, ceu polyporum cirri. Felici descriptione usus, rei quam ante eum Theophrastus, & hic scriptor ijsdem fere uerbis tradiderant. Theophrasti uerba libro nono de plantarum historia sunt, quo loco de radicum diuersitate agit, hęc. ἡ δὲ τοῦ πολυποδίου δασεῖα καὶ ἔχουσα κοτυληδόνας, ὥσπερ αἱ τοῦ πολύποδος πλεκτάναι, καθαίρει δὲ κάτω. φύλλον ἔχει ὅμοιον τῇ πτέριδι τῇ μεγάλῃ καὶ φύεται ἐν ταῖς πέτραις. Quorũ sensus est. Pilosa aũt Polypodij radix, acetabula habens, qualia polyporũ cirri habent: purgat per inferna. Foliũ maiori Filici simile habet, & in petris nascitur. Hic non tam manifeste rem descripsit: sed cum dixisset habere Polypodij radicem cirros polypo similes, cogitanda legentibus reliquit acetabula: quæ necessario eos sequuntur, & sine quibus in polypis cirri esse nõ possunt. Alioquin differunt a Cirris Acetabula. Illi enim tota polyporum flagella sunt: hęc autem in flagellis & cirris his cauernosæ concauitates, quibus id animal nititur, apprehendit, & apprehensa exsugit. Et hęc tota Polypodij nominis ratio in græcis, & caussa fuit. Romani, quæ certius & in aperto magis erant folia contemplati, Filiculam uocauerunt. Testaturq; id Plinius, eodem loco dicens. Detrahit bilem Polypodium, quam nostri Filiculam uocant. Similis enim Filici est. Sed multo certius ante eum. M. Cato operis sui de re rustica capite centesimo quinquagesimooctauo, qui cum familiam rusticam doceret, quo modo aluum deijcere oporteat, plura simul coqui iubebat: frustrum de perna Brassicæ, & Betę, cum radice sua coliculos: tum Filiculæ paulum, Polypodium hanc intelligens: cui, testantibus id cunctis alijs, egregia in purgando uis est. Polirrhizon, id est, multiradicem uocari hic etiam ait, ut paulo ante diximus, a copia radicum: quod nomen accreuisse nos illi credimus ex pilositate eius. Nasci in petris tantum Theophrastus ait. Omnes alij tamen ultra petras in arborum, præsertimq; quercuum truncis prouenire etiam tradiderunt. Probantq; officinę, ex quercu magis, ꝙ ex petris, aut alijs arboribus. Plinius sub arboribus uetustis nasci ait. Cæteri uero in, non sub arboribus. Addidit ille tamen uetustatem necessariam Polypodij natalibus. Inter corticis enim rimas nascitur, quas uetustiores tñ arbores amisso iuuentutis humore & læuore ducunt.

B

Cirri

Acetabula.

Descriptio Polypodij ex Dioscoride lib. 4.

Polypodion aliqui Scolopendrion, alij Pterin, alij Polyrrhizon, Latini Filiculam uocant. Nascitur in muscosis petris, & uetustis arborum caudicibus, præsertim Quercuum, palmi altitudine, Filici similis, sub hirsuta, nõ tenui perinde diuisura. Radix pilosa, in qua continentur cirri, ceu polyporum, crassitudine digiti minimi, coloris intus herbacei, austera aliquantum, & gustu subdulcis.

C

Descriptio eius quæ Dryopteris uocatur, priori non absimilis, ex eodem Dioscor. lib. 2.

Dryopterin aliqui Pterion, alij Nymphæam Pterin nominant. Nascitur in ucterum roborum musco, Filici similis, multo minore foliorum incisura, radicibus inuicem implexis, hirsutis, gustu acerbis, in dulcedinem uergentibus.

Textus Plinij de utraq; lib. 27. cap. 9.

Filicis duo genera, nec florem habent, nec semen. Pterin greci uocant, alij Blechnon: cuius ex una radice quamplures exeunt filices, bina etiam cubita excedētes longitudine, nō graues odore. Hanc marem existimāt. Alterum genus Thelypterin Græci uocāt, alij Nympheā Pterin. Est autē non singularis atq; fruticosa, breuior, molliorq; & densior, folijs ad radicem cananiculata. Vtriusq; radice sues pinguescūt. Folia utriusq; laterib. pinnata, unde nomen greci imposuere. Radices utriq; lōge in obliquum, nigre, precipue cum inaruere. Siccari autem eas sole oportet. Nascuntur ubiq;, sed maxime frigido solo. Effodi debent uergilijs occidentibus. Vsus radicis in trimatu tantum, neq; ante, neq; postea. Pellunt interaneorū animalia. Ex his tineas cum melle. Cætera ex uino dulci triduo potæ. Vtraq; stomacho inutilissima. Aluum soluit, primo bilem trahens, mox aquam. Melius tineas cum scāmonij pari pondere. Radix eius duum obolorum pondere ex aqua, post unius diei abstinentiam bibitur, melle prægustato contra rheumatismos. Neutra danda fœminis: quoniam grauidis abortum, cæteris sterilitatē facit. Farina earum ulceribus tetris inspergitur. Iumentorum quoq; ceruicibus. Folia cimicem necant, serpentem non recipiunt. Ideo substerni utile est in his locis suspectis. Vstæ etiam fugant nidore. Fecere medici huius quoq; herbæ discrimen. Optima Macedonica est, secunda Cassiopica.

D

De temperamento Filicis ex GALENO lib. 8. Simplicium.

Filix radicem habet maxime utilem. Latum enim lumbricum interficit, si quis eam quatuor drachmis in melicrato ebibat. Ad eundem modum partum uiuum quidem necare, mortuum autem eijcere, mirum non est. Est enim amara, paulum habens adstrictionis. Quamobrem ulceribus imposita, uim habet ualenter desiccandi. Non tamen mordax est. Similem uim habet et Thelypteris nominata.

VIRES & Iuuamenta Polypodij ex Dioscor. lib. 2.

Purgandi uim habet. Coquitur cum gallina, aut piscibus, aut Beta, aut Malua ad aluum soluendam.

Aridæ farina aquæ mulsæ insparsa, detrahit bilem et pituitam.

Trita luxatis efficaciter illinitur, et aduersus digitorum fissuras.

De DRYOPTERI.

Dryopteris Psilotrum est cum radicibus trita. Illinitur enim primum, usq; dum sudorem euocet: mox sudor abluitur, & recens imponitur.

¶ De Filicib. hactenus ex scriptorum sententia. Penitius uero rem nobis expendentibus, Quirinus & peritus, & fidedignus herbarius, quatuor nobis eius genera demonstrauit. Primum Polypodium, Engelsüß. Secundum Dryopterin, klein Waldtfar / oder Eychfar. Tertium syluestrem Filicem altitudine quatuor, aut sex cubitorum, locis nemorosis prouenientem. teuto. groß Waldtfar. & Quartum Saxifragię generis, teut. Roter steinbrech / oder Maurpfeffer / oder Steinfar genant, quæ fere omnia in folijs, & herba ipsa conueniunt, tantum in radicibus uariant: quarum singulas & uidimus, & gustauimus. Nam Polypodij dulcis est, Dryopteris acerbior, syluestris amarior: tanti dulcoris, ut ppterea sues, qui illa affficiuntur, omnem etiam circa terram subruant, quo eis uesci liceat. Quinta quoq; species, quam supra sub Tanaceti nomine descripsimus in priore Tomo, nescio an in hoc album referri debeat. Sunt enim qui & hanc Filicem uocant, & uulgari nomine Reynfar.

Genera Filicis

Supra priore Tomo, fol. 250. & seq.

C

De SALVIA, RHAPSODIA .XXIII.

Nomenclaturæ

Græce, ἐλελίσφακος. ἐλαφόβοσκος.
Latine, Saluia. Elaphoboscus..
Germanice, Salbey.

Saluia, ut inquit Hermolaus Barbarus, sic dicta est, tum quod salutaris est, & multis accommoda morbis: tum quod ad prolem facit concipiendam. Nam in Aegypti inquit Copto, multis pestilentia sublatis, coactæ sunt mulieres, huius herbæ succo ad conceptum uti.

Saluiam esse Tussilaginis alteram speciem, ideo libenter Dioscoridi, Plinio, et Apuleio credimus, quia foliorum canicies, rugæ, redolentia, & reliquæ notæ respondent. Quamq; quæ sit illa uera ac genuina Tussilago, mihi certe compertum non est. Nec id mirum. Nam flore & caule confestim ubi apparuerit, exuitur, disperitq; e conspectu. Quod autẽ ab Theophrasto Sphacelo comparatur, cuius quidem species ab ipso creditur, ideo nullam pugnantiam habet, quia nihil obstat, unam & eandem herbam, diuersis alijs in figura & similitudine posse æquiparari: ut pulchre etiam adnotauit Marcellus Vergilius. Sed iam autores ipsos potius loquentes audiamus.

Saluiæ ὀπτικὴ ex Dioscoride lib. 3.

Saluia frutex est ramosus, longus, uirgas habens quadrangulas, et canas: folia mali cotonei effigie, sed longiora, asperiora, crassiora, et quæ sensim attritarum quasi uestium scabriciem referant, hirsuta, subalbida, perquam iucundo odore, sed graui. Semen summis in caulibus syluestri Ormino simile gerit. Et in asperis nascitur.

SALVIA Plinia lib. 22. cap. 25.

D Nostri qui nunc sunt Herbarij, Elelisphacon Græce, Latine Saluiam uocant. Mentę similem, canam, odoratam. Plura lege lib. 26. cap. 6.

Comparatio SPHACELI, et Saluiæ, ex Theophrasto lib. 6. cap. 2.

Sphacelus, & Saluia inter se distant, quasi alterum urbanum, alterum genus syluestre dixeris. Sphacelo foliũ leuius, contractius, minusq; squallens: Saluiæ scabrius.

Apuleius de SALVIA.

Quidam græcorum Cission, siue Ciosmin, alij Elisphacon appellauere, Itali Saluiam, alij Tussilaginem uocant. Elelisphacos agrestis grauioris est odoris: usualis uero, quæ est boni odoris ac leuioris, Saluia uocatur. Est igitur frutex, siue sarmentum in longitudinem porrectum, subalbidũ, uirgis maioribus, folijs paulo asperis, odoris boni: et fructu sine semine in summitate ramorum similior, minor agresti. Nascitur asperis locis. Et est uirtutis redarguentis cum acrimonia: quæ deniq; pro Dictamno uenenũ sæpe ejcit.

De SALVIAE temperamento ex Gal. lib. 6.

Elelisphacos euidenter excalfacit, ac leuiter subastringit.

VIRES & Iuuamenta ex Dioscoride.

Menses cit, & urinas decoctum foliorum, ramorumq; potum.
Partus extrahit.

Paſtinacæ marinæ ictibus auxiliatur.
Vulnerum ſanguinem cohibet.
Tetra ulcera purgat.
Teſtium pruritus ſedant rami, folia ſi decoctione foueantur.
Addit Plinius, quod ulcerũ, & auriũ uermes quoq; extrahit.
Nec alia fere Serapion Arabs.

Ex APVLEIO.

Ad pruriginem circa anum Saluia decoquitur, & de ea aqua inferiores parteis fomentantur: & ſedat pruriginem ſumme.

Ex Macro, quæ in Dioſcor. non habentur.

Saluia, cui nomen Eleliſphacos eſt apud Argos,
Cum multa Iecoris prodeſt potata querelis.
Cum uino ſuccus tepidus ſumitur huius
Compeſcit uentrem, tuſſim, laterisq; dolorem.

Ex PLATINAE obſoniorum lib. 3.

Saluia calida et ſicca, in multis condimentis utimur. Nec mirum cum herba ſit ſalutaris. Nã et contra paralyſim ualet, & dentibus illita prodeſt, et ſerpentum uenenoſos morſus ſedat.

☞ EVPATORII deſcriptionem, ſi lubet, huc referas, quam habes ſupra eodem Tomo, folio. 27.

C

De VALERIANA, RHAPSODIA .XXIIII.

Nomenclaturæ.

Græce, φοῦ. ἀγρία νάρδος

Latine, Valeriana. Amantilla. Herba benedicta valentiana.

Germanice, Baldrion. Dennenmarck. Katzenkraut.

Descriptio PHV ex Dioscoride lib. Primo.

PHV, quod aliqui syluestre Nardum appellāt, nascitur in Ponto; folio Olusatri, aut Elaphobosci, caule cubitali, aut altiore, leui, cauo, molli, in purpurā uergēte, geniculis intercepto. Floribus Narcisso proximis, maioribus, teneris, et in albicāte purpureis. Radice superius ad digiti minoris crassitudinē, ex obliquo uillosā, in nigri Veratri, aut Iunci odorati modū, capillamentis inuicem contextis, flauescētibus, odoratis, cum quadam odoris grauitate Nardum æmulantibus.

EX M. VERG. COMM.

QVam pro Dioscoridis Phu, ætatis nostræ Herbarij ostendunt. s. Valerianam herbam, longe minor ea est quæ ab hoc scriptore describitur. Nec omnes omnino utriusq; inuicem sibi respondent notæ, quę tamen præcipue a Dioscoride numerantur, conuolutæ glomeris modo, & ut Plinius ait, uillosæ radices, earumq; Nardi odor, & albicans in caule purpura, in nostra pariter sentiuntur. Credimusq; nos, ut in animalibus etiam fit, quæ non eadem mole corporis, ingenijq; sui natura ubiq; nascunt, in alieno orbe cœli, aut terræ beneficio, Phu hanc proceriorem nasci. Quoniam & in nostro orbe cubitalis aliquando uisa fuerit.

De Temperamento PHV ex GALENO lib. 8.

D Phu odorata quodammodo est huius herbæ radix, Nardo uiribus similis, sed tamen ad plęraq; infirmior. Vrinam mouet plus quam aut Indica, aut Syriaca Nardus, perinde ut Gallica.

VIRES & Iuuamenta ex Dioscor.

Excalfacit.

Vrinam mouet, si sicca potui detur.

Decoctum eadem præstare potest.

Ad lateris etiam dolorem efficax.

Menses ciet.

Antidotis inseritur.

Adulteratur radice Rusci ammista: sed maleficiū deprehenditur, quoniam hæc dura est, & frangenti contumax, sine ulla odoris gratia.

DE VERA HERBARUM cognitione APPENDIX, cui sequentia insunt.

1 Exegesis omnium Simplicium Dioscoridæ, & quomodo ijs quæ in Officinis seruantur respondeant.
2 Scriboni Largi Medici uetustissimi, de Simplicibus fragmentum.
3 Io. Mainardi Ferrarien. Medici nostri seculi clarissimi, Annotationes aliquot Simplicium, e scriptis eius extractæ.
4 Nicolaus Leonicenus de falsa quarundã herbarum inscriptione a Plinio.
5 Pandulphus Collinutius de interpretatione Simplicium quę sunt apud Plinium, calũnijs Leoniceni respondens.
6 Leonardi Fuchsij, Principis Brandenburg. Medici Annotationes de Simplicibus, a medicis hactenus perperam intellectis, & æstimatis.
7 Generosi Comitis Hermanni a Nuenar censuræ aliæ Herbarum super eadem re.
8 Do. Bernardi Schylleri Medici iudicium de Cariophyllis.
9 Hieronymi Tragi medici dissertationes fere quinquaginta, de herbarum quarundam nomenclaturis.
10 Marci Gatinariæ medici quondã Ticinen. Annotatio una & altera de Tarxaco, Cicorea, Iua, Esula,, & Soldanella.
11 Iacobi de Manlijs Alexãdrini, interpretatio Simplicium, secundũ ritum Officinarũ.
12 Hieronymi herbarij Apodixis Germanica, ex qua facile uulgares herbas omnes licebit perdiscere.

A

❡ EXEGEMA omnium Simplicium quæ sunt apud Dioscoridem: & collatio eorundem cum ijs quæ in Officinis habentur.

❡ Ex Primo Dioscor. LIBRO.

IRIS tametsi Illiryca inscribatur, & in primis probatur, tamen & in Italia habetur. Et consensu omnium est radix alba, digituli crassitudine. Quæ ab officinis Irios, gignendi casu, pro nominatiuo usurpatur.

Violwurtz.

ACORVS, quæ & Venerea, ab Officinis quoq; Acorus uocatur.

Gel wasser Gilgen.

MEON, ab Officinis Meu. Exhibent enim tenellas quasdam radiculas aromaticas. Quamquam sint, qui pro Radice interpretentur, quę ab agyrtis circumfertur, & uulgo Beerwurtz uocatur: cuius admodũ feracem Hungariã prędicant: & quantũ apparet, Anethi syluestris folijs & caulibus non dissimilis. Quod doctioribus propono discutiendũ. De Osterricio autem plane non consentio: tametsi & ea sententia suos habeat asseclas. Nihil enim illi conuenit cum Anetho: neq; radices habet tenues, sed crassas, & interdum ingentes pugnos æquantes.

μῆον Meu.

CYPERVS. Cyperi herbam non uidi, neq; in officinis habetur. Radicis hodie usus notus est tantummodo, quam ipsi interpretantur, Wildengalgen. Sunt tamen qui ex Plinio interpretantur, odoratum, angulosum, uel triangularem Iuncum. Et ex Celso, lego odoratum, & quadratum Iuncum.

κύπερος. Wilder Galgen.

B

CARDAMOMVM. Et hodie in Officinis peregrinum aroma celebre habetur sub nomine Cardamomi. Sic enim Arabes appellare maluerunt.

καρδάμωμον Kardamũmlin.

Commentarius noster quem habemus, pro spica NARDI interpretatur Nardum: consentientibus & Officinis, quibus ego Pseudonardũ potius nostratem crediderim. Sunt enim nouem species Nardi, quas ex Plinio collegit Barbarus.

νάρδος ἰνδική συριακή

CELTICVM Nardum nascitur in Liguriæ alpibus, & ab incolis regionis suæ Gallica appellata est, nostra Lauendula, si Vergilio credimus. Et ego plane consentio. Nihil enim in toto Dioscoride descriptũ lego quod illi repugnet. Quanq; Officinæ Spicã Celticã interpretentur.

κελτική Lauendula.

MONTANVM Nardum non ualeo conijcere quę sit. Sed neq; Commentarij aliquid huius rei certum demonstrant.

νάρδος ὀρεινή τυλακίτος νίρος

ASARVM uulgo notissimum, Germanice Haselwurtz. Mirum, quo modo non & illius nomenclatura uitiata est & adulterata a barbaris. Itali uocant Baccare.

ἄσαρον Baccare.

PHV, uel Cretica Nardus, sine controuersia nostra est Valeriana, Baldrion/oder Dennmarck. Quod autem paulo minor nostra apparet quam descriptio habet apud Dioscoridẽ, regionis & influentiæ culpa est, non rei ignorantia.

φοῦ Valeriana.

C MALABATHRVM. Distinguit huius tria genera Barbarus, uerum tertium cognitū tantummodo Medicis & officinis, id quod passim ostenditur, satis amplum, folio nucis iuglandis, sed aridum, subpallidum, & multo solidius. Ipsi Folium appellant, aut Folium Indum: quod inde adfertur.

μαλάβαθρον

Vide infra de hoc commentarium. Io. Mainardi.

De CASSIA nihil pronunciamus: cum de ea adhuc apud iudicem lis sit. Lege autem Leonardi fuchsij propo. 19. de Errorib. Medicorū, preterea Leonicenum, & Mainardum.

CINNAMOMVM notum est sub nomine Canellæ apud mercatores & Italos. De germine tantum controuersia est. Item de loco ubi proueuiat. Consule fabulas Philostrati de Apollonij uita, Item Plinium, & Theophrastum.

AMOMI semen in officinis seruatur eodem nomine.

Radix Costi. COSTVS. Pro triplici illo Dioscoridis Costo, Officinæ amarum tantum Costum exhibent.

σχοῖνος

Squinantum

Odoratus IVNCVS in Aphrica & Asia nascitur. Cornelius Celsus Iuncum rotundum uocat: ut alius intelligatur ab angulari & quadrato. De quo supra in Cypero diximus. In Officinis instar straminis, sed bene, & nescio quid aromaticum redolentis, reconditum habetur, sub barbaro nomine Squinanti: feruntque, Camelorum esse cibū in Arabia.

Calamus. κάλαμος ἀρωματικός. Calamus aromaticus, uel myrepsicos. i. unguentarius, D & duratus, quamquam Plutarchus etiam arabicum Calamum interpretatur, ne ab Officinis etiam alio nomine appellatur.

βάλσαμον

BALSAMVM nomine tantum notum, uerum propter eius precium inmensum, ab officinis exoletum. Xylobalsamum tamen seruatur.

ἀσπάλατος

Darsian.

ASPALATHVS. Radicis usus tantummodo habetur, a Mauris sub nomine Darsian.

βρύον

Vsnea.

Moschos.

Xyloaloës

BRION, id est, Muscus, Officinarum Vsnea. Verum aliud est Moschos, Gazellæ sanies, preciosissimum illud odoris genus.

ἀγάλλοχον, lignum est quod ex Arabia & India deportatur, ut inquit Dioscor. Medicorum uulgus Xyloalöen concorditer uocat, uel Aetio quoque Autore.

νάρκαφθον

NARCAPHTVM ex India defertur corticosum, simile Sycomori libro: quod iucundi odoris gratia suffitur. In nostratibus Officinis necdum uidi, sed & uocabulum quoque incompertum.

κάγκαμον

Lacca, uide Dialacca.

CANCAMVM arabici ligni lachryma est, Myrrhę quodamodo similis, olidi gustus: quam ad suffimenta usurpant. pharmacopolarum est Lacca. Vide Dialacca.

κῦφι

CYPHI Thymiamatis compositio est, dicata Dijs, qua abunde Aegyptij sacerdotes utebantur olim. Ab nostris officinis in usu non habetur, sed ne a Doctoribus quoque scribitur.

CROCVS memini non notissimus.

Crocomagna, olei crocini fex. Instructiores officinæ reconditum ha-

bent:& autor Luminaris maioris non improbat. A

HELENIVM nostra est Campanica Enula: de qua in Herbario nostro plura. ἑλένιον Enula Campana.

ὀμφάκινον ἔλαιον, oleum quod ex inmaturis oliuis exprimitur, ab communi oleo in Iatrijs seorsum seruatur.

ἔλαιον ἐκ τῆς ἀγριάς ἐλαίας, oleum quod syluestres oliuæ fundunt.

σικυώνιον ἔλαιον, Sicyonium oleum. Vtebatur eo in aliquot malis antiquitas: nunc ex usu disperijt.

ELEOMEL in Palmyris Syriæ, ut inquit Dioscor. ex quodã caudice manat, crassius melle, sapore dulci. Commentarius noster uetustissimus quem habemus, pro Manna interpretatur: quod an ita habeat, per occasionem discutiendum relinquimus ijs, qui de origine Mannę commẽtarios hodie scripserunt. Nam nos ad alia properamus, neq; commẽtarium scribimus, sed nuda tantum nomina interpretamur. ἐλαιόμελι

Cicinũ oleũ e Cici arbore in Aegypto copiosa, ubi sine igne & aqua, aspersum tantum sale, exprimitur. Cibis fœdum: luminibus lucernarũ, propter nimiam pinguedinem, ineptum. Vergilius diligens sane scriptor, pro Phaselo interpretatur. Sed nos in scriptis Rhapsodijs pro oleo de Cataputia maiore inuenimus. Ex Officinis hodie exoleuit. κίκινον ἔλαιον Phaselus. Oleum de Cataputia.

Amygdalinum oleum, uel Metopium, duorum generum, hodie seruatur, & de dulcibus, & de amaris Amygdalis. ἀμυγδάλινον B

Oleum Balaninum secundum Hermolaum e Myrobalanis, uel Aegyptia Glande: secus Pandectarius scriptor, qui pro granis Ben, uel Behen appellat. Hodie in usu non habetur. βαλάνινον Myrobalani Grana Ben.

Oleum Hyoscyami in priuato usu habetur podagricis. ἔλαιον ὑοσκυάμινον

Oleum de grano Cnidio, id est, de Cocco gnidio, ne illud quoq; in usu habetur.

ἔλαιον κνίκινον, id est, e Cnico herba, uel Cartamo, effectu a superiore non diuersum.

Oleum Rhaphani, admodum protritum plebẽis oleum. ῥαφάνινον

Oleum Melanthinum, oleum de Nigella, uel Git, exoletum. μελάνθινον

Oleum Sinapinum habetur in usu. σινάπινον

Oleum Myrteum, uel Myrtinum, & Italiæ quondã celebre, habetur in officinis. μύρσινον

Oleum Laurinum, uulgatum & celebre. δάφνινον

Oleum Lentiscinum, Oleum e Lentisco Græci σχίνον uocant. nam σχοῖνος iuncus est. Fit autem ex gummi Lentisci. σχίνινον

Mastichinum oleum, e Mastiche. μαστίχινον

Oleum Rosaceum, quod extra myropolia etiam uulgus conficit, habeturq; in usu, Rosis oleo in Sole maceratis, & in uitro repositis. ῥόδινον Roßenöl.

Mel Rosaceum, quod eodem modo maceratur, & excoquitur. ῥοδόμελι Roßenhonig.

ELATINVM OLEVM e palma Elate, quã nostri Palmam abietem uocant. ἐλάτινον

C Oleum Melinum, quod ex malis Citonijs fit & struteis.

οἰνάνθινον Oleum Oenanthinum, fit ex flore uitis Labruscæ.

τήλινον Telinum oleum, id est, e Fœnogreco, nobilissimo semine.

σαμψύχινον Sampsuchinum oleum, ex Amaraco, uel Maiorona.

Ociminum oleum, ex folijs Basiliconis.

Abrotininum oleum, quod fit ex Abrotono.

ἀνήθινον Anethinum oleum, in usu hodie habetur inter anodina.

σούσινον Gilgenöl. Susinum oleum, uel Lirinum, uel Liliorum alborum, quo nihil familiarius parturientibus.

ναρκίσσινον Oleum Narcissinum non conficitur hodie. Sed neq; de flore satis conuenit scriptoribus: ut in nostro Narcisso scripsimus, & infra quędam adnotauimus.

κρόκινον ἔλαιον ab autore Luminis maioris inter uulgata & commoda olea recensetur.

Oleum Cyprinum neglectum, atq; hodie minime in usu.

Violwurtz öl. Irium, uel Irinumoleum quod, fit ex Iride Illyrica.

γλεύκινον ἔλαιον, exoletum.

ἀμαράκινον, idem oleum quod paulo ante Sampsuchinum uocauit: sed aliam eius componendi rationem ex Coacorum consuetudine docet.

μεγαλεῖον Megalinum oleum etiam Dioscoridis tempore exoleuerat, ut ipse inquit, ante sua tempora alioqui cantatissimum.

ἡδύχροον Hedychroon, & Hedychrum, a coloris hylaritate sic dictum, idem ui-

D detur esse cum Amaracino, ut inquit Barbarus: nisi quod nomen hoc proprie habet in Co, ubi nobilissimum olim parabatur. Quamquam est & Theriaces eius nominis compositio: de quo alias in Pandectis nostris.

μετώπιον Metopium ex Galbano unguentum: sic dictum, ab ligno ex quo desudat, quod Metopium uocatur, ut inquit Dioscor. Liquor, uel potius lachryma Metopij hodie seruatur. Vnguenti usus nullus.

μενδήσιον Mendesium, eo loco ubi Mendes, id est, caper colitur, ut inquit Barbarus: peregrinum Germaniæ.

στακτὴ Stacte uocatur pinguedo recentis Myrrhæ, cum exigua aqua tusę, & organo expressæ. Ea perquã odorata ac preciosa est. Sic dicta, ἀπὸ τοῦ στάζειν, id est, stillando. Plinius simpliciter Myrrham sponte sudantem dixit: &

Storax. est gummi quod Storacem liquidam hodie uocant, quo ad poma odorifera & suffitus utuntur.

κινναμώμινον Cinnamominũ unguentũ, olim ad prodigium usq; in precio habitũ.

νάρδινον Nardinum, uel Spicatum, fœminis Romanis, & precipue prediuitibus olim familiare. Vel potius Nardus pistica illa, cuius Euangelistæ meminerunt, si Barbaro credimus. Nardus Pistica.

μαλαβάθρινον Malabathrinum, uel Foliatum, uidelicet quod e succo Folij eius nominis conficitur. Peregrinum, & exoletum.

ἰάσμινον Iasminum, sed aliud forte quam nostrum Violaceũ. Quod inde conijcio, quod apud Persas ex albis tantũ uiolis confici solitum est, ut inquit

Dioscor. Sed & alia nostratibus conficiendi ratio est. A

MYRRHA nusquam non obuia in officinis, sed adulterina, teste Mainardo, Leoniceno, & Leonardo Fuchsio: ut infra leges. μύῤῥα

STYRAX lachryma est arboris, malo Cotoneę similis. Sed myropolæ mutata litera, Storacem appellant. στύραξ

βδέλλιον lachryma est Saracenicæ arboris. Habetur in officinis, sed sub nomine Bdellij Iudaici. Bdellium.

THVS notum. Sed sunt eius aliquot genera. Est enim Masculum: quod sic a specie testiū uocant, mammosum, cum hęrente lachryma priore consecuta. Plura de hoc Barbarus in Corollario. Officinæ tamen inter Thus & Olibanum differentiam faciunt. De quo in nostro Lexico, secundum sententiam Barbarorum & neotericorum. Thus masculum. Olibanum.

Cortex Thuris & ipse sua iuuamenta habet, ex gummi notus & liquore, cui interdum mixtus inuenitur. Quamquā Vergilio magis placet corticosum Thus, idq; pro Cortice Thuris. Quod enim in eo laudatur, & medicinæ inseruit, Thus est: quo nisi turgeat cortex, inutilis erit.

Manna Thuris quid sit, infra ex commentarijs Leoniceni, Mainardi, & D. Leonardi Fuchsij petendum censemus: qui copiose admodum de ea, & differentia eius ab Saccharo disseruerunt. Nam perplexior est controuersia, quam quę paucis explicari queat. μάννα λιβάνου

Fuligo Thuris, an aliquibus in usu sit, nescio.

PINVS & Picea, generi eidē distribuitur, sed specie differunt. Quia Picea pinguior atq; tenuior est folijs, sed minus alta, ac recta: præterea conum minorem, & magis algentem, nucleos quoq; resina perfusos obtinet. Lege Barbari Corollarium: similiter Vergilij annotationes. Picea. B

στρόβιλοι, Pineę nuces, de quarum differentia uide Vergilij commentarium: quamquam omnes sint notissimæ.

LENTISCVS arbor Germaniæ nostræ peregrina. Italiæ tamen familiaris. Mastychen destillat, notum gummi.

μαστίχη, Resina lentiscina, Mastyx. σχῖνος Mastyx.

τερμίνθος, Resina Terebinthina. Terpentin

PIX nihil aliud est quam fluxus combustior in tæda sua resinæ.

Pix sicca, uel spissa, ab Officinis Colophonia: tametsi Dioscor. etiam liquidam illam Colophoniam uocat.

ἄσφαλτος, Bitumen: alias ab Officinis, Iudaicum Bitumen. Judenlym.

νάφθαν uocant Babylonij Bituminis colamen, colore candidum. Inuenitur enim & nigrum. Ignoratur ab Officinis. Quanquam sint qui oleo Petroleo pro ea utantur: q; simili modo ex stagnantibus colligitur. Oleum Petroleum.

CVPRESSVS & in Italia, & in Gallijs prouenit tantum, Germaniæ & frigidioribus climatibus ignota. Genera eius uide apud Dioscor. & cōmentarios, Galbulæ tantū eius nuces a nobis in usu habentur. Galbulæ.

IVNIPERVS duorum generum, ut inquit Dioscor. Resudat ex eo gummi, quod Sandaracam, uel Vermicem hodie uocamus.

Seuenbaum. βράθυς, Sabina. Alias Sauina. Nota.

C κέδρος arbor magna, ut ferunt, ex qua picem colligunt, quæ Cedria uoca
Cedria. tur. Officinæ tamen Pegulam uocant.
Pegula. Cedrides, Cedri fructus.

δάφνη LAVRVM fructicantem uidi in nostra Germania: sed ad iustam & natiuam altitudinem nunquam excrescere, neq; baccas parturire.

Lorbeer. δαφνίδες, Bacce Lauri, notissimæ.

πλάτανος PLATANVS peregrina Germaniæ. Audiui, qui Romæ uiderint, & Florentiæ.

μελία FRAXINVS, uel Melia, germanice, Eschbaum.

Alberbaum. Electrum. Charabe. POPVLVS duorum generum, alba, & nigra. Gummi exstillat nigra, quod Succinum, uel Electrum uocamus, barbare Charabe. Ita enim quibusdam placet. Vide Barbari commentarios.

μάκηρ MACER omnium consensu officinarum est Macis.

πτελέα Vlmus.

κάλαμος, Harundo. Nota, Genera eius innumera lege ex Barbari Corollario.

πάπυρος Papyrus ignota hodie.

μυρίκα MYRICA, seu Tamarix. Haud dubium quin sit uulgaris Tamariscus.

D ERICA æque famosa arbor, Tamarici similis, sed longe minor: cuius flore apes reprobum mel efficiunt. Germanice Heyd, scoparũ generis.

ἀκακαλίς ACACALIS quadam tenus etiam Myricę similis. Quam ipse nondum cognoui.

ῥάμνος Rhamnus trium generum habetur.

ἅλιμος, Halimus.

PALIVRVS frutex aculeatus, durus: cuius semen pingue & fuliginosum inuenitur. Vergilio, cognati frutices, senticosi sunt, Cynosbates, Rhamnus, Paliurus, & Oxyacantha.

ὀξυάκανθα Acuta SPINA. Officinæ Berberis.

Rubus Canis. Respondet & huic uulgatæ Berberis descriptio apud Dioscor. & huius plane generis est. In commentario quodam reperi, Rubum Canis differre ab Cynorhodo, uel Rosa canina: quia hæc spongiolas habeat circa fruticem, illa uero minime.

κύπρος LIGVSTRVM, a Mauris Alkanna.

φιλλυρέα TILIA Lucornm ornamentum.

Cistus, ignota mihi.

ὑποκιστίς HYPOCISTIS, barbarorũ Hypoquistidos, quod sic appellant.

λῆδον LADANVM in Officinis uidere licet: sed illi Lapdanum pronunciant, uel Laudanum, non Ladanum.

ἔβενος HEBAENVS iuxta omnia signa & notas quibus hanc describunt Hermolaus Barb. & Plinius, apparet quiddam habere nostro Guaiaco simile, aut certe eius generis esse: sed non habeo, cur id certo affirmem.

A

ROSA. Nota omnibus. ῥόδον

Pastilli rosei, id est, Trochisti

LICIVM, alias Pyxacantha, arbor spinosa, ut inquit Dioscor. Hodie succum quoque eodem nomine uocant: qui in usu habetnr.

ACACIA succus spinæ crescentis in Aegypto. Resudat ex eo gummi quod Officinæ gummi Arabicum, Celsus sine eiptheto Gummi appellat. Vulgus Medicorum hodie ignorat quid sit Acacia, & pruna illa syluestria quæ in spinis proueniunt, pro uera Acacia interpretantur, graui errore: cum ijs prorsus Dioscor. descriptio non respondeat. Sed de his alias. Gummi Arabicum.

AMVRCA expressæ oliuæ recrementum est. ἀμοργὴ

ἄγνος, latine Vitex, frutex qui circa fluenta prouenit, passim notus: quãquam seminis tantum usum præferunt myropolæ, herbæ non adeo.

SALIX & ipsa ut uulgo nota, ita multorum generum.

Oleaster, syluestris olea: sed non est horum ferax Germania.

Colymbades, oliuæ conditæ, & gulosæ diuitum delitiæ. κολυμβάδες

Aethiopiæ oleæ lachryma, forte id quod hodie gummi Elemi uocant. Elemi.

Rhus opsoniorum, Rhus coriaria, ab Officinis omnibus Sumach uocatur, Italiæ frequens. Sumach.

Quercus, Glans, Fagus, Ilex, Castanea, Galla, omnes notæ arbores, & noti fructus.

PALMAM Aegyptus habet, sed non sola. nã & Romæ habetur.

Fructus Palmarum Dactyli, & Thebaicæ Palmulæ, Tamarindi. Dactyli. Tamarindi.

Malum punicum, seu Malogranatum, trium generum. Sunt enim dulcia, uinosa, & acida. ῥόα

B

CYTINVS, Mali punici flos. κύτινος

Malicerium, Mali punici putamen. λέπη τῆς ῥόας

Balaustium idem fortasse quod Cytinus.

MYRTVS, Italiæ nota. μυρσίνη

Myrtidanum, uirgnltum & soboles Myrti. Vide Barbari Corollariũ.

CERASIA, alias Cerasa: quorum gummi in usu habetur.

SILIQVA, Maurorũ Charliob, siue Charamulium sic enim officinæ uocant. Carliob.

MALVS. De Malorum multifarijs generibus, uide Corollarium Barbari super hoc loco. μηλέα

Mala Cotonea, nota sunt. Vocantur & Cydonia, & Chrysomela.

Melomela, sic a sapore melleo dicta.

Orbiculata mala, siue Epirotica, ex figura orbis in rotunditatẽ acta.

Syluestria mala, acerba, agrestia.

Persica poma, notissima, & multorum generum. Quanquam Galenus libro secundo alimentorum differentiam facit inter Persica, & Perseam, diuersaque capitula de utraque habet.

Armeniaca, siue Præcocia mihi uidentũ, quæ prima oĩm uenalia habentũ.

C Persica exilia, & Prunorum fere generis, sed dulcissima.

Citrin öpfel. Medica mala, Cedromela, Citrea, Mala Hesperidum, poma Citri, in officinis habentur, & ipsa nota.

PYRORVM genera ut sunt multifaria, ita passim etiam notissima.

ἀχρὰς Pyrastrum, uel syluestre Pyrum.

MESPILVS nota, sed duorum generũ. Est enĩ quę Merola Italice, a Mauris Zaur, uel Zarur: & uulgata, quę Setanium: cuius fructus Estula a nonnullis uocantur.

LOTVS. Nec ea unius generis habetur. In Italiam translata fertur, sed admodum rara. Est & herba Lotus, de qua infra.

Cornus, Italice Corneiol.

Sorba nota.

PRVNVS nota arbor, πολυγενής. Supra etiam inter syluestria Pruna constituimus. Celebrantur hodie inter pręcipua Damascena: & in myropolijs Prunorum resina.

ARBVTVS, Vnedo, coriarijs notissima. Habetur in Italia frequentior, ubi fructus eius Cerasa marina uocatur.

Amigdalę duplices sunt, & Amarę, & Dulces. Dulces Germaniæ familiariores.

Fisticum. PISTACIVM, Officinæ Fisticum. Fructus in officinis habetur: D arbor Germaniæ peregrina est.

NVCES Iuglandes, tam notæ, ut Sueuis occasio prouerbij fuerint.

Nuces Auellanæ, Nuces ponticę, & ipsæ quoque nemini non notæ. Vide Barbari Corollarium.

MORVS nemini non notissima.

FICVS, & Sycomorus notæ, tum inprimis Italiæ.

Perseam uideo quosdam pro Persica nostra interpretari.

ἰβηρίς Vicetoxicũ. IBERIS officinarum Vicetoxicum. Nascitur circa inculta, & uiarũ diuerticula, admodum familiaris Italiæ. Radici & odor & sapor Nasturtij. Vnde Barbarus ex Antigone non inepte, syluestre Nasturtium interpretatur.

¶ Ex Secundo Dioscoridis LIB.

ERINACEVS quidam fluminalis, uel marinus: quidam terrestris. Terrestris passim notus.

Purpuræ, Buccinæ, Ioniæ, Myaces, Tellinæ, & quicquid est piscium generis, mihi plane ignotæ sunt, nec ullius rei tam imperitus sum, quam Piscibus nomina diffinire.

COCHLEA, quę & Domiporta, nota.

Blactæ Byzantiæ. Conchula Indica, hic apud Dioscor. ὄνυξ. Suspicor esse Blactas Byzantias, quas hodie Officinæ sic uocant,

καρκῖνος CANCER & ipse propter gulę titillationem, commessatoribus non ignotus.

SCORPIO Terrestris, Italiæ notissimus.

De Dracone marino, Scolopendra, Torpedine nihil compertum habeo, nec notiora nomina quę pro illis reponã. Tametsi Torpedo crebro in usu sit Galeno. A

VIPERA a Mauris Trigo, & græce ἐχίδνα, uulgo Amarassa Italice.

❡CHRISTOPHORI HEGENDORfini, in quorundam Piscium nomenclaturas genuinas, Annotatiunculę aliquot.

DVM hęc scriberemus, incidimus casu in Progymnasmata doctissimi uiri Hegendorfini. Nam cũ eodem munere fungamur pueros docendi, & domesticis nostris adulescentibus illius progymnasmata interpretaremur, oblatus est nobis locus de Piscibus: qui quoniam pulcre nobis facere uidebatur ad præsentem locũ Dioscor. de Piscibus, commentario nostro ad uerbum inseruimus.

ANGVILLAE.

De Anguillis non est quod diu dubitemus. uocabulum enim nullum aptius, nullũ accomodatius ijs Piscibus, quos Anguillarum nomine donamus, inuenire possemus. Plin. lib. ix. cap. xxi. Anguillæ, inquit, octonis uiuunt annis, durant & sine aqua senis diebus, aquilone spirante; austro paucioribus. At hyemem eędem in exigua aqua non tolerant, nec in turbida, adeoq; circa uergilias maxime capiũtur, pascuntur noctibus. Exanimes piscium solæ non fluitant. Anguilla. B

DE MVLLO.

Mullum uocamus ein Barme, de quo pisce Plin. ita scribit lib. ix. cap. 17. Ex reliqua nobilitate & gratia maxima & copia Mullis, sicut magnitudo modica, binasq; libras ponderis raro exuperant, nec in uiuarijs piscinis crescunt. Septentrionalis tantum hos, & proxima occidentis parte gignit Oceanus. Cętera eorum genera plura. Nam & alga uescuntur & ostreis & limo, & aliorum piscium carne. Barba gemina insigniuntur inferiori labro. &c. Quæ descriptio, an non nostris piscibus, quos Barmen uocamus quadret, nemo non intelliget. Porro quem latini uocant Mullum, græci τρίγλαν appellant, Ausonius uocat Barbum. Germani ein Barb. Mullus. Barbus.

DE CANCRIS.

Pisces, quos hodie uocamus Cancrones, Cancri ueri sunt, si Plinij in libro nono, cap. 21. descriptionem spectabimus. Et sunt, qui Cancros, quibus nos utimur, Camuros appellent, quod genus esse Cancrorum Atheneus libro sexto dipnosophistarum scribit. Porro de uarijs nihil reperio apud scriptores. Est uox a germanico sermone sumpta. nam germani dicunt, ein Vor. Tum Fundulus dictus uidetur, quod in fundo aquæ natet. Rubiculi a rubicundis oculis nomen acceperunt. Hæc uocabula noua sunt, nouorum & Germanorum Piscium. Perca plane semigermanum est uocabulum, ein Perse. Nec mirũ, uocabula tam barbara irrepsisse in linguam latinam, quando uocabula alia dari nequeant; quod aut Cancrones. Camuri. Fundulus. Rubiculus. Perca.

plærique pisces ueteribus ignoti fuerint, aut quod nos ueterum uocabula, quod plane credo, fugiunt.

DE LVCIO.

De Lucio quoque non ita multũ in authoribus reperitur. At dum piscem uentoduratum dicimus, est periphrasis, qua quemlibet piscem uento duratum, designare possumus, ut est stockfisch, schollen. Carpo quoque semigermanum est, nec de pisce hoc aliquid literis est proditum. Hæc uocabula Piscium propterea excussi, ut iuuentus uideret, quam in Piscibus exprimendis, & ieiuni & inopes simus: sed ut iuuentuti faciamus gratũ, aliquot uersus ex Mosella Ausonij adscribemus, quibus aliquot piscium genera, bellissime describuntur.

Piscis uento duratus.

Squamigeri gregis ede choros, liquidoque sub alueo
Dissere cæruleos fluitanteis amne cateruas.
Squameus herbosas Capito inter lucet harenas,
Viscera præ teneris fartim congestus aristis,
Nec duraturus post bina trigoria mensis,
Purpureisque Salar, stellatus tergora guttis,
Et nullo spinæ nociturus acumine Redo,
Effugiensque oculos celeri leuis umbra natatu.
Tuque per obliqui fauces uexate Saraui,
Qua bis terna fremunt scopulosis ostia pilis,
Cum defluxisti famæ maioris in amnem
Liberior, laxos exerces Barba natatus,
Tu melior peiore æuo, tibi contigit omni
Spirantum ex numero non inlaudata senectus.
Nec te puniceo rutilantem uiscere Salmo
Transierim, late cuius uaga uerbera caudæ
Gurgite de medio summas referuntur in undas,
Occultus placido cum proditur æquore pulsus:
Tu loricato squamosus pectore, frontem
Lubricus, & dubiæ facturus fercula cœnæ,
Tempora longarum fers incorrupte morarum,
Præsignis maculis capitis, cui prodiga nutat
Aluus, opimatoque fluens abdomine uenter.
Quæque per Illyricum per stagna binominis Istri
Spumarum indicijs caperis Mustella natantum,
In nostrum subuecta fretum, ne lata Mosellæ
Flumina tam celebri defraudarentur alumno.
Quis te naturæ pinxit color? atra superne
Puncta notant tergum, qua luthea circuit iris,
Lubrica cæruleus perducit tergora fucus,
Corporis ad medium fartim pinguescis, at illinc
Vsque sub extremam squallet cutis arida caudam.

Nec te delitias mensarum Perca silebo
Amnigenos inter pisces, dignande marinis A
Solus puniceis facilis contendere Mullis.
Namq; & gustus iners, solidoq; in corpore partes,
Segmentis cöeunt, sed dissociantur aristis.
Hic etiam latior risus prenomine cultor
Stagnorum querulis uis infestissima ramis
Lucius obscuras ulua, cœnoq; lacunas
Obsidet: hic nullos mensarum lectus ad usus,
Feruet humosis olido nidore popinis.
Quis non & uirides uolgi solatia Tincas
Norit? & Alburnos prædam puerilibus hamis,
Stridentesq; focis obsonia plebis Alausas?
Teq; inter species geminas, neutrumq;, & utrumq;
Qui nec dum Salmo, nec iam Salar, ambiguusq;
Amborum medio Sario intercepto sub æuo.
Tu quoq; flumineas inter memorande cohortes
Gobio, non maior geminis sine pollice palmis,
Præpinguis, teres, ouipera congestior aluo,
Propexiq; iubas imitatus Gobio Barbi.

PASTINACA Germanici maris piscis. Roch.

SEPIA Piscis cuius ossibus hodie utuntur aurifabri & argentarij, ad aurum subinde fundendum. Meminit eius sepissime Celsus. Os Sepiæ.

CASTOR, uel Fiber, amphibion animal: cuius testiculos in Officinis uocant, Castorium. Bibergeyl. B

Silurum sunt qui pro Sturione interpretentur. Verum id non ita habere, contra affirmat Vergilius. Sturio.

Mustela, Ranæ, Feles, notæ.

Cerrus, uel σμαρίς quid sit, ignoro.

Mẹnas an probe interpretatus sit Theodorus Gaza pro Aleculis, uide Vergilij commentarium super hunc locum. Aleculæ.

GARVM omne quod ex Piscibus, carnibusq; maceratis liquamen est. Salmora.

Cimices qui in cubilibus enascuntur, notiores quam commodiores. κόρεις

Millepedẹ, Multipedẹ, Centipedẹ, κουβαρίδες, nullibi non in humidis & aquosis nascentes. Græci a liuido colore. etiam ὄνους. i. asinos uocauerunt: q̊d nomen Germanis hodie mansit. Nam & illi teutonice sic uocãt, Esel. Wentelen.

σίλφη ἐν τοῖς ἀρτοκοποιοῖς, Blactẹ pistrinariæ, quẹ in pistrinis inueniuntur. Heymmuch.

PVLMONES Marinos nouerunt qui ad mare habitant, & uident mirabilia eius in profundo.

Suillus & agnitus pulmo, noti.

Pulmo Vulpis. Vsus eius ad Loh: quod ab eo sic inscribitur. Loh de pulmone uulpis.

C Asininum IECVR, Genitale Cerui, Vngula asini, lichenes equorum, Vngulæ caprarum, Iecur caprinum, apri, canis rabiosi, ueteres Soleę ueteramentariorum, nota omnia.

Iecur Mergi, Gallinæ, Gallinacei, Oua, Cicadę, Locustæ, nota.

OSSIFRACVS septimum Aquilæ genus.

Galerita, A. Gelij Cassita.

HYRVNDO, nuncia uera Veris, malegrata auicula, ut est in prouerbio.

Rasura Eboris. Eboris scabiem Officinæ uocant, Eboris ramenta, uel rasuram.

ἀστράγαλος, Talus suillus.

ἐλάφου κέρας CORNV Cerui. Rasura eius in usu habetur.

κάμπαι Erucæ quæ in oleribus gignuntur, notæ.

CANTHARIDES ad ciendas uesicas in Officinis seruant, notæ.

Bupreſtis, Cantharidum generis.

SALAMANDRA, Lacertæ genus iners, uarium, quod frustra creditum est ignibus non uri. Italiæ nota.

ἀράχνη Araneus multorum generum. De quo uide Barbari Cor.

Heyd. Ochß. LACERTA ubiq; nascens, & notissimus uermis.

σήψ Seps, Lacertæ genus, sed uenenosum, ut placet Nicandro.

σκίγκος SCINCVS. male ab Officinis Stincus. Vocatur & terrestris Cro

D codryllus. Ostenduntur in officinis parui pisciculi ex Nilo flumine.

Terreni VERMES, Intestina Terræ, Lumbrici, noti.

μυογάλη MVS araneus, muris magnitudine animal, & mustelina specie. In Italia uenenatus eorum ictus.

Mures qui in domibus oberrant, noti. Plura eorum genera, Alpini, Pontici, Glyres; & in his generibus diuerso colore & forma.

Lac notum.

Lac Schistum, uel Scissile, concreta eius pars, & casealis.

De CASEIS, & eorum generibus, uide Barb. Cor.

ἱππάκη HIPPACE caseus equinus, alimentum rusticorum.

βούτυρον e pinguissimo lacte fit: uel spuma lactis concretior. A boue sic nominatum, quia e bubulo lacte potissimum fit.

Succidæ LANAE, lana impura, sordida, nondum elota, uel purgata.

COAGVLVM leporis, notum.

Adipis genera fere omnia in Officinis habentur. Medullæ quoq;, & quędam fellis genera.

TRITICVM uulgo Frumentum. De quo uide doctissimam Annotationem Hermol. lib. Corollariorum.

HORDEVM, alias Lutum Vulcani.

Zythum, Courmi, genera Ceruisiæ.

Zea priuatim a latinis semen est: & est genus frumenti quod uulgo Speltam dicimus.

κρίμνον Gryeß CRIMNVM crassior est Zea, triticeaq; farina, ex qua pultem fa-

ciunt: fortasse latine Cremor.

OLYRA uulgo & Italice Secale, frumenti genus, sed minus nutriens quam Zea. Latine hodie Siligo, Quamquam refragetur Columella. De quo uide Vergilij commentarium. A

ATHERA ex Zea tenuissime molita, sorbitio, quasi liquida pulticula, infantibus conueniens. ἀθήρα

TRACVM frugem non noui. Neque ἐρῶμον quoque geniculatum. Alioqui inter Vicia segetis ad instar Auenæ nasci dicitur, dependentibus locustis. ut innuit Dioscor. uel lolijs, ut Plinius describit.

ORYZA frugum generis, Hordeum Galaticum, uulgo Rizum, parati & quotidiani in sanitate usus. Rysz. Rizum.

HALICA fit ex Zea: quam Dicoccum uocamus. Alias Far. χόνδρος

MILIVM notum. κέγχρος

Panicum, Milio simile. ἔλυμος

SESAMVM peregrinum hodie & incelebre.

De LOLIO uide infra Hieronymi Tragi Annotationē priuatam.

AMYLVM ex eo appellatum est, quod sine mola fiat. Ab officinis Amydum. Notum. Krafftmel.

Fœnogræcum notum.

LINVM, cuius & oleum & semen Officinis est in usu. ἐρέβινθος

CICER, Germanice Zyserербsen.

FABA nota. B

Faba Aegyptia, peregrina: radix tamen quibusdam in Officinis in caleolas secta habetur.

LENS, alias Lenticula, nota.

PHASELVS, Germanice, Pheseln. φασίολος

ERVVM an sit Vicia, certo non habeo quod dicam, & cum de hac re quęstionem mihi mouisset Io. Sinapius, amicus noster, & ipse quoque rei Medicæ apprime peritus, mutum me reperit. Quod ideo scribimus, ut & alijs prębeamus ansam disquirendi. Alioqui Mauri interpretantur pro suo Almelic. Et Commentarius noster, quem ex Fettichio Medico habuimus, Bononiæ Mocka dici interpretabatur. Galenus etiam Aphacen pro Vicia interpretatur.

LVPINI in Officinis seruantur: quibusdam in locis Germaniæ sati crebro, quibusdam infeliciter proueniunt. Feygbonen.

RAPVM notum uulgo, γογγύλη græce.

Rapa syluestria, quę longiora, caule breui, & Rhaphani figuram imitantia, semine intus candido, duplo maioris quam Papaueris.

Buniada ignorant Officinæ, inquit Barbarus, & syluestris Rapi semine eius uice utuntur, quamquam facile cognosci poterat. Est enim syluestri Rapo semen & nigrius & maius quam Buniadis.

RHAPHANVM Celsus uocat Radiculam, & alij quoque Radicem, Habetur multorum generum, quemadmodum & Rapa: & iuxta Rettich.

C cœli & regionis influentiam, figurã longitudinis & rotunditatis mutat.

Sed syluestris Rhaphanus meo iudicio est, quo Officinæ utuntur. Germanice, Meerrettich.

Megelwurtz. ὀξυλάπαθον. Saur ampffer.

Rumex prorsus multorum generum est. Primũ Oxylapathon, id est, acutum Lapathium uocant Officinæ. Secundũ hortense. Tertium agreste, & rotundum Lapathium. Quartũ, quod Dioscor. Oxalidã, & Officinę Acetosam uocant. Vulgo herba Brūsta. Est & Hippolapathon Rumex qui nascitur in aquosis. Vide de hoc Herbarium.

LAMPSANA Brassicæ generis. Alias Napium. Pedali altitudine, foliorum trium, quę ei hirsuta sunt.

De Bunio Napi genere, incertus sum, ideo nihil pronuncio.

BLITUM, uel Blitus, ignauum & notum olus.

Bappellen. MALVA multi generis nota.

ἀτράφαξις. Scheissmilt.

ATRIPLEX, olus aureum, duplici differentia habetur, Agreste, & Hortense satiuum.

Quæ uulgo SPINACHIA hodie, Atriplex Hispaniensis dicta est quondã: eo quod ab Hispania primũ allata ad alias exteras nationes.

BRASSICAE tria genera habentur. Primum, caulis uulgatus, domesticus. Secundum ignotum. Tertium marinum: quod esse Soldomellam, in Soldomellæ descriptione monstrabimus infra.

D BETA, τεῦτλον.

Bürgel. ἀνδράχνη, id est, comestibilis illa Portulaca, nota est. Syluestrem non uidi.

ASPARAGI in agro Moguntino crebriores proueniunt, ubi etiam edendo sunt, & in delitijs habentur.

ἀρνόγλωσσον, id est, Plantago, per omnes suas differentias nemini non cognitissimum.

Canella. SIVM, sub nomine Laueris Officinis est in usu. Alias herba Canella, in acetarijs aquis potissime nascens.

Fischmüntz. Sisymbriũ, Mentha aquatica ab Officinis, uel Balsamita: sic dicta, q̃d facillime in Mentham degenerat culta.

Sisymbrium alterum non uideo quid tamen aliud possit esse, quam Senetion, uel Nasturtium aquaticum: consentientibus etiam Commentarijs aliquot, quos habuimus: quamq̃ alibi etiam describat hanc Dioscor.

Cretamus. Fenickmarin. CRITHMVM, Crithmon, uel Batis, id est quod Officinę omnes Cretamum uocant. Est autem Cretamus Feniculum marinum.

Hanenfüß. CORONOPVS, Pes Coruinus, uel Cornicis: descripta est a nobis in primo Tomo Herbarij, sub hoc nomine.

σόγχος Cicerbita, seu Sonchus, aliq Cichoriũ uocant, Rostrũ est porcinũ, q̃d hodie sic uocant in Officinis. Vide de hoc infra Añotationẽ Leoniceni.

σέρις Intybus, uel Intybum: nam utrunq̃ apud Pliniũ & scriptores legitur. Longa est controuersia de Intybis: sed breuiter sic docti. Intybum agreste est Cichorium, uel Cicorea, ut uocant Officinæ, eaq̃ satiua. Rursum satiua duplex. Latifolium, Lactucę simile: quod Endiuiam uocamus. Alterũ

Endiuia.

A

folio anguſtiori, ſubamarum: quod tamen quo nomine baptiſare rite de beam, non habeo. Addit Commentariolus noſter, quem habemus. Notandum, cum Celſus de Intybo loquitur, de domeſtica intelligi debet. Quādo uero de Ambubeia, Cicorea ęſtimari debet. Plura de hoc infra.

Condrilla & ſcribitur & fertur folio ſimilis eſſe Intybis & Cichorij: ſed nemo mihi demonſtrare ualuit. Meminit huius infra Hier. medicus. κονδρίλλα κολόκυνθα

CVCVRBITA. Hoc opus, hic labor eſt. Et uehementer hic erratur, nedum in nominibus, uerumetiam in re. Erroris cauſſa: quia res non uidimus. Commentarius noſter Bononien. ſic diſtinguit. Cucurbita uulgo Succa eſt Italice, & notiſſima: Cucumis Italiæ tantūmodo notus, Germanię nequaquam. Melones ſunt quę uocantur Stapones, & Melopepones in figura & quantitate. Cum enim rotundę figuræ ſint, & mali effigiem referunt, Melopepones: cum autem magnitudine in longitudinem proceſſerunt, Pepones uocantur. Totum hoc genus a Medicis Melones appellantur. De Citrino Cucumere, quem alij Citriolum, alij Citrullum, uulgo Citrion, quo in acetarijs & Moneſtris utuntur, non fit mentio apud Dioſcor. Vide Barbari Corollarium ſuper hoc loco. Succa. Cucumis. Melones. Stapones. Melopepones. Pepones.

LACTVCA eſt duplex, domeſtica, & ſatiua. nota. Quamquam & illa multorum generum, atq; aliter in Italijs, aliter in frigidiori ſolo prouenit. Sylueſtris (ut inquit Dioſcor.) ſatiuæ ſimilis eſt, ſed longior caulis, & candidiora folia, quibus ſuccus ineſt: ex quibus diuino, illud fortaſſe eſſe quod Scariolam, uel Taraxacon uocamus. θρίδαξ Lattich.

B

LEPIDION, uel Biſacutum, ignoratur noſtra ætate, nec Commentarij aliquid certum indicant. λεπίδιον

SCANDIX, uel Scanaria herba. Hæc inquit Vergilius, hodie ab herbarijs ignoratur: & quam illi modo Scandicem appellant, latiore, & quaſi Betæ folio eſt. Antiquitas autem, ut in re nota fit, nullas eius certas notas tradiderunt. Verumtamen ut ex multis conijcere licet, tenui & capillato folio eſt. Plinius lib. 21. cap. 15. inter ſponte naſcentes numerauit: coniunxit illi, ut uerisimile eſt, congeneres plures alias, quæ omnes tenui folio, & capillaceo ſunt: præſertimq; Caucalim, & Tragopogona: quæ a capillamentis, quę pro folijs habet, Coma dicta eſt a Gręcis. Ob quam cauſſam non ab re penitus fuerit, ſimilem in foliorū figura illis credere. σκάνδιξ Coma.

CAVCALIS, non eſt Coronopus, ut quidam falſo exiſtimant, ſed Dauci generis, eiuſq; figuram, inciſionem foliorum, umbellam adeo referens, ut a quibuſdam Daucus credatur. καυκαλίς

ERVCA ideo dicta eſt εὔζωμον græce, quoniam commendet iura. Additur Lactucæ in acetarijs, & altera ab altera contemperatur. εὔζωμον

OCIMVM Officinæ pro Baſilicone interpretantur. ὤκιμον

OROBANCHE. Ex maleficio, ut inquit Vergilius, nomen illi fecit antiquitas. Et quoniam fruges, legumina, Eruumq; pręſertim circum ligando ſe necet, Eruiāgina dicta eſt: id enim Orobāche gręcis ſignificat. ὀροβάγχη Eruiangina.

Barbula hirci, breui caule, folijs Croci, radice longa, dulci, ſupina, ma τραγοπώγωνον

C gno super caulẽ calyce, e cuius summo semen nigrum dependet. Italice, Barba de predt.

ὀρνιθόγαλον ORNITHOGALVM. Ferunt uihil uilius, neq; frequentius habere agros, sed ego plane non uidi, quod equidem meminerim.

TVBERA rotundæ radices sunt, sine caule, sine folijs flauescentes: quę Vere fodiuntur, & cocta eduntur. Zunesta tarensola Italice.

σμίλαξ Smilax Phasioli genus, scdm̃ Barbarũ, reclamante tamẽ M. Vergilio.

MEDICA alia est a malis Cedromelis, quę pauloante libro primo egimus, herba, non fructus. Quidam iactant in Italia satam se uidisse, specie qua hic eam describit Dioscor. Mihi coruo rarior est albo.

SINAPI ubiq; cibis admiscẽt, gratissimo obsoniorũ condimento.

κάρδαμον Nasturtium Lactucæ temperamentum in acetarijs & obsonijs.

θλάσπι THLASPI. De ea infra consule Commentarios Mainardi. Neq; enim hodie agnoscitur.

De Drabi prorsus nihil habeo, aut quod dicam, aut quod diuinem.

ἐρύσιμον Irionem interpretatus est Ruellius Erysimon. An inter fruges censeri debeat, uel inter olera potius, consule Commentarium Vergilij. Erucu-lam nobilem intrrpretari audio, & admodum procliuem esse Bononiæ circa muros in loco qui dicitur, El marca. Ipse non uidi.

Piper, Gingiber, nota aromata.

Persicaria maculata. Hydropiper in ripis ꝓuenit, sapore admodũ acri, similis herbæ quam Officinæ Persicariam maculatam uocant: tametsi illa sine macula est.

πταρμική Ptarmica, Sternutatoria.

στρούθιον STRVTHIVM herba qua purgandis lanis utuntur, qui eas e-

D luunt. Saponariam quidam interpretantur. Alij id quod Mauri & Officinæ Condisi appellant.

κυκλάμινος Barcharmarien. CYCLAMEN, alias Tuber terræ, uel terræ Vmbilicus. Item Panis porcorum, & Panis terræ, a Mauris Barcharmarien, & officinis Arthanita uocatur: uulgo Pan porcin. Vide Vergilij commentarium.

Cyclaminus altera, quæ Capriolorum modo uicinis arboribus se applicat, flore candido, acinis Hederæ mollibus.

δρακόντιον Dracunculus duplex habẽt, Maior & Minor. Maior Serpentaria, seu Colubrina in Officinis: Minor, Serpentaria minor, ꝑ uias & sæpes repẽs.

Winterblům. Aron. ARON species, Dracontij, uulgo Aron, uel Barba Aaron.

Arisarũ congener esse scribitur Aro & Dracontio, sed mihi ignota.

ἀσφοδέλος Asphodelus. Suspicor esse quam Auicenna & Officinæ omnes Affodillum nominant: de qua infra uide iudicium Hieronymi Tragi.

Bulbus Vomitorius, & Bulbus Cibarius, Ceparum genera.

σκίλλα SCILLA in Officinis suspensa, sub Squillæ nomine ostenditur, cepa ingens: Alias Cepa muris.

Pancration. Eandem, inquit Vergilius, non similem Scillæ Pancration, hac nostra ætate Herbarij ostendunt, confunduntq; simul, alioqui diuersa genera: tanta natalium similitudo & mixtura est. Nos utranq; si-

mul uisam, pterque colore, & id quidem non satis, diuersam secernere nequimus. A

CAPPARIS fructus in Officinis seruatur ad nocturna obsonia. Capres.

LEPIDION. Vergilius. Herbarij modo hanc non Lepidion, sed Rhaphanum appellant, in Pannonia frequentem, ubi ferunt eam non aliter quam radices Stobæ. Commentarium habemus in quo scriptum inuenimus. Lepidium aliquibus Rhaphanus minor, uulgo in Germania Meerrettich. Sed hæc quomodo cum syluestri Rhaphano conueniant, non uideo, quem supra interpretati sumus, Meerrettich: quæ descriptio magis quadrat rei, quam præsens Lepidio. Meerrettich. Confer hæc cum capite superiori de Rhaphanis.

RANVNCVLVS aliquibus Apium Risus, alijs uero Coruinus pes. Vide infra Annotationem Comitis de Aquila de hoc. σατράχιον Apiũ risus.

Fremium non noui.

Argemone, uel Agrimonia. Vide infra Collinutiũ, & Leonicenum. ἀνεμώνη ἀργεμώνη Odermenge.

Anagallis, Morsus gallinæ Officinarum.

Hederæ multiplices sunt, sed cognitæ.

CHELIDONIA duplex, maior & minor. Maior uulgata Chelidonia: Minor, Testiculis sacerdotis. χελιδόνιον Schölwurtz. Pfaffen hödlin.

Auricula MVRIS, quamquam duorum fere generum describitur a Dioscor. tamẽ unũ cognitũ Herbarijs uulgo, quod in usu est Officinis.

Isatis satiua. De hac uide infra Leonicenũ. Quidã congenerẽ faciunt herbę Lunarię, de q̃ paulo ante. Alij q̃d sit Nil, uel Maurorum Nilecha. B

TELEPHIVM a quibusdam Sedum uocatur agreste. Opinor esse quam Officinæ Crassulam maiorem uocant. Italice, Frangrossa. Crassula maior.

¶ EX Tertio Dioscoridis LIB.

AGARICVS quid re uera sit, uide infra in Annotationibus, Similiter & de Rhapontico, & Rhabarbaro, apud Leonicenum Collinutium Mainardum, & Fuchsium. Rha ponticũ. Rha barbarũ.

GENTIANA etiam in sylua Hercynia copiosa habetur, maxime montanis: & hodie ab agyrtis circumfertur, ad mulomedicinam. Entzian.

ARISTOLOCHIA utraque nota. Holwurtz.

γλυκύρριζα, Radix dulcis. Tabernæ aromotariæ uocant Liquiritiam.

Centauriũ, & ipsum quoque duplex. Maius, & Minus. Minus notum, q̃d Febrifugã uocant. De maiore uide infra Hieronymi Tragi Anno. Tausent guldẽ kraut. Febrifuga.

Chameleo albus, uulgo herba Carlina. de qua infra in Anotationib. χαμαιλέων

Crocodilion, Spinarum generis, ignotum mihi.

LABRVM Veneris, Virga Pastoris maior, uel Carduus fullonũ. Karten dystel.

Spina alba, Arabum Bedeguar, uel herba de Casa. Bedeguar.

Spina Arabica, albæ spinæ similis est, ut inquit Dioscor.

SCOLYMOS, Carduorum generis.

De Poterio nihil certum lego.

Acanthion Albę spinę simile, folijs aculeatis per extremitates, & lanugĩe araneosa obductis: q̃ collecta, & in unũ aceruata, bõbicis effigiẽ pbẽt.

Acantha in Veteri cõmentariolo, p Branca interpretatã inuenimus.

C Spina ſylueſtris Carduo ſimilis, aculeata, breuior quam quę in hortis, ſatisq́ prouenit.

ANONIS ſpinoſa, poſt Ver: folio Rutæ aculeata, ramis ut tribulus. Naſcitur ſolo culto, pręcipueq́ in ſegetibus, aratro inimica, uiuaxq́ unice. Hanc uidi quidem, & paſſim obuiam eſt, ſed germanico nomine deſignare non ualeo.

λευκάκανθα

Spina alba, alia a ſuperiore Alba ſpina.

τραγάκανθα

Dragantum.

Tragacantha in Creta tantum, & Achaia naſci traditur, etiam Spinarum generis. Eſt etiamnum Tragacantha lachryma, quę uulnerata radice manans concreuit: & habet hodie in Officiuis ſub nomine, Dragãti.

ἠρύγγιον

ERYNGION uulgo Krynſe/uel Centumcapita, ut interpretatur Barbarus. Quamquam ſint duo eius genera.

ALOE ex Officinis nota.

Wermût.

ABSINTHIVM uulgare, notum.

Abſinthium marinum, Camphorata.

Stabwurtz. Iſop. Doſt. Poley.

Abrotanum, Hyſſopus, Origani genera, Pulegium: Omnes notæ herbæ.

Diptam.

De DICTAMO uide infra in Annotationibus. Nam quæ in Officinis oſtenditur radix alba, potius Pſeudodictamus eſt.

Krauſer balſam.

SALVIA, nota.

ἡδύοσμος

Wilder balſam.

MINTHA quoniam odore ſuo ſuauiſſimo mentem excitat. Vulgo Balſamita.

Eius ſpecies ſunt Menthaſtrum, hirſutiore folio, & prorſus maiore, D grauiore odore, in hortenſi & ruſtica re cunctis notiſſima.

Nepff g. Katzenkraut.

Calamintha trium generum, ut inquit Dioſcor. ex quibus tertium ſolum Officinæ Nepetam, Calamentum, uel herbam Cattæ uocant.

THYMVS ab omnibus cognoſcitur, ſurculoſus frutex, exilibus folijs, & anguſtis circundatus, capitulis in cacumine flore purpureo, refertis, tempore quo floret.

Alias Cunila

SATVREIA, Tymbra, in hortorum delitijs ſeritur, Tymo ſimilis, minor tamen & tenerior.

Quendel Maioron.

SERPILLVM utrunq́, domeſticum, & ſylueſtre notum.

SAMSVCHVS s.i. Maiorona nota.

μελίλωτος

Sertula Campana: ſed non ea quam Officinæ uocant Melilotum.

MARVM ignotum, & Aegyptia potius herba.

OCIMASTRVM, Ocimo ſimilis, odora, ſed hirſutior.

βακχάρις

Caryophylli.

BACCHAR. Non deſunt, inquit Vergilius, qui genus eſſe floris exiſtimarent, quem modo Caryophyllon uocant, ſed ſylueſtris. Nunc altiles ij ſpectantur, ab odore ita cognominati: tanta uarietate, amplitudine, pulchritudine, ut Roſæ pares, non inferiores ſpectari poſſent.

RVTA nota.

MOLY, hodie ſylueſtris Ruta, ut inquit Vergilius.

Panacis tantũ gummi, & ſuccus ſeruatur in Officinis. Cętera ignota.

LIGVSTICVM, Officinæ uocant Leuisticum. Leibstöckel

PASTINACA, nota. Bastency

Seseli, Latum Ciminum: pro quo Officinæ Silermontanū ostendunt. Silermontanum.

Seseli æthiopica, dignitas secunda. Hoc nigrius est, & nascitur hodie quoque apud nos, sed frustra, Medicis, Officinisque incognitum.

Pariter Peloponnense, & Creticum Seseli.

SISON, De hoc nihil usquam apud quenquam scriptorem certum extat: propter importunam quandam & imperfectam historiam.

ANISVM, Apio simile est semen, magnum, feruens, oblongum. Enyß

CAROS, hoc est, ut inquit Barbarus, quod Plinius Carium, uel Careum appellat. Atheneus Pastinacam maiorem esse putat, multo prestantiorem sapore, quam Pastinacam uulgarem. Pastinaca. maior.

ANETHVM Culinis notum. Dyllen.

CIMINVM, identidem. Kymich.

AMMI, Cumino simillimum, tantum candidius, & exilius. Officinæ Ameos uocant. Ameos.

CORION Officinæ Coriandrum, uulgaris est noticiæ. Coriander.

Hieracia maior, Lactuca rotundior & breuis: dicta ex eo, quod accipitres scalpendo eā, & oculis succo tinctis, obscuritatē cū sensere discutiunt. Lactuca rotunda.

Hieracia parua, seu minor, autore Pandectario, Rostrum porcinum, siue ut aliis placet, Dens Leonis. Secus alij, quorum opiniones uide infra in Annotationibus. Rostrum porcinum.

B

APIVM multorum generum habetur, Domesticum, Palustre, Rusticum, Saxatile, & id genus alia. Nam & Ligusticum, & Cherephyllon inter Apia annumerant. de quibus infra in Annot. De omnibus autem ijs Commentarius Bononien. Doctoris Theobaldi Fettichij sic fere habet. Apium domesticum, apud aliquos herba Petroselinum. σέλινον

Apium palustre, uel Aquaticum, forte id, quod ubique pro Apio domestico Officinæ ostendunt.

Apium Saxatile, Petroselinum in saxis prouenìens.

Holusatrum, grande Apium, ab Officinis Petroselinum Macedonicum. Secus alij: de quibus infra.

Smyrnion eiusdem generis cum Holusatro.

FENICVLVM, Marathrum, nota.

DAVCVS, gallica Pastinaca. de quo Barbari uide Corollarium. Celebratur in Officinis Dauci semen.

DELPHINIVM. de quo sic Vergilius. Quam nostra ætas Senam Officinis omnibus, & uulgo notam uocat, antiquitas, ut opinati aliqui sunt, Delphinion appellauit. Consule eius Annot. super hoc caput. Δελφίνιον Sena.

πύρεθρον, uel herba Saliuaris, passim ex Officinis notissimum. Bertram.

Rosmarinus, uel λιβανωτίς, herba coronaria, & nemini non cognita.

Sphondilium ferulam differentem non nisi folijs a Panace, frequens, ut inquit Barbarus, gignunt palustres agri Patauini.

C νάρθηξ, id est, Ferula, calidis nascitur locis, atque trans maria, similitudine referẽs Feniculũ: e cuius caule stillat quod hodie in officinis Segapenũ uocat. Segapenum.

PEVCEVDANVM, seu Peucedanus nomen a Pinu inuenit. Officinæ tale fere exhibent quale hic Dioscor. describit, tantum radice non succosa, nec graui odore, sed iucundo: uocantque Feniculũ Porcinũ. Feniculum porcinum.

GITH, siue Melanthon, ipsa est Nigella, Maio & Iunio mensibus in pratis, sepibus, limitibusque omnibus nascens, nihilque eo frutice uilius, simul & frequentius. Vocatur etiam alio nomine Torminella. Ratten. Nigella. Torminella.

De Laserpitio, & Maoudari optima atque doctissima quæque Barbarus atque Vergilius: & inibi de Lasere, Opo cyrenaico plura. Quamquam & Medici, & Officinæ modo etiam re & uoce pro Asa fœtida utantur, quę prauissimi odoris est, atque tantum differt a Laserpitio, quantũ a melle fel. Asa fœtida.

σαγάπηνον SAGAPENIVM ferulaceę herbę succus est, quę in Media nascitur: ab Officinis Serapinum. Serapinum.

EVPHORBIVM, gummi ex Euforbia Libyca arbore, quę Ferulæ speciẽ habet, ex Officinis notũ. nam in usu Medicis hodie existit.

Galbanum quoque, & Ammoniacum, & Sarcocollam ex Officinis pete. Nec enim difficulter exhibent quidam, quibus bene uolunt.

γλαύκιον Memitha. Glaucium & a Mauris, & ab Officinis Memitha: & in instructioribus Officinis seruatur.

Lym. Glutinum græce κόλλα, notum. Pręstantissimum quod fit ex auribus taurorũ, & genitalibus: sed adulterat nihil æque. Vide Barbari Corollariũ.

Hausen bloſẽ Gluten Piscium, græce ἰχθυόκολλα. Piscis cui glutinosum est corium: idemque nomen Glutino eius: quod alij ex corio, aliqui ex uentre putant fieri. Vsus eius ad congelanda fercula quę Galatina uocant.

Mystel. VISCVM Officinæ uocant, Viscum quercinum.

D Aparine, Rubea minor, Italice, Grapella.

ἄλυσσον ALYSSON differt a Rubea folijs tantum, ramisque minoribus. Ita dictum, quod rabiem canum defendat.

ἀσκληπιάς Gundelreb. Asclepiadem herbam quidam Commentarij, quos habemus, pro terrestri Hedera interpretantur.

ATRACTYLIS, spina de genere Carthami: fertur esse admodum uulgaris, sed mihi incognita & inuisa, quod equidem meminerim. Vergilius pluribus depingit.

Polycnemon Cunilę bubulę similis appingitur, folijs Origani, caule Pulegij, geniculis multis intercępta, sine umbella.

Clinopodion, Serpillo simile, etiamsi non serpat, aut eadem, aut propinqua illi esse uidetur.

Leontopedalion, uel Leontopodion, neque ex Commentarijs, neque ex doctorum hominum interpretatione ualui conijcere quę nam esset.

Teucrion, uel Teucris, ignota.

χαμαίδρυς Chamedryos ab officinis, uel Calamandrina. Leucas, incerta.

LYCHNIS noctu lucere creditur, & ut nomen ex re illi factum in

dicat, ignis fulgore quodã uidentiũ oculos in se conuertere: non aliter quam felium oculi flammarũ modo in tenebris lucent, & putres in humidis caudices eodẽ tempore ignium speciem quandã uidentib. afferunt. Nasciturq; in locis humentibus, foliorum uiolæ albæ. Plura non lego. A

Lychnis syluestris, Pes accipitris, uel Hieracopodion: quamquam accipitrinus Pes apud nostrum uulgus est quæ Corneola quoque dicitur, folio Salicis fere pusillo, flore subluteo, cum siliquis Ciceri similibus, & cum his semen inficere capillos dicunt, colore rubeo. Qualis autẽ sit Pes Milui, dicta Columellæ inter herbas, ipse non explicauit.

BALLOTE, Marrubium nigrum, Officinæ, Prassium fœtidum.

Melissophyllon suspicor esse nostram Melissam. μελισσόφυλλον

Prassium, Marrubium, idem: nam utrumq; nomen Officinis in usu. Andorn.

Stachys Marrubio similis, ut inquit Dioscor. Hermolao uisa Romæ, ubi, inquit, & Nauiculam, & alij Coronatam herbam uocant.

PHYLLIS, uel Phyllitis, secundũ omnem descriptionẽ Dioscor. oportet esse quam Officinæ Scolopendriã, uel linguã Ceruinã uocant. φυλλῖτις Hirtzzung

Phalangium flos lilio rubro similis.

TRIFOLIVM aut acutum, aut odoratũ. Sunt enim multa eius genera. De quibus uide Vergilij & Barbari commentarios. τρίφυλλον Klee.

Polion montanum ex Officinis notum. nam crebro illis est in usu.

SCORDIVM uerum hodie ignoratur. De quo uide infra annotationem Mainardi. Quidam uocant palustrem Trixaginem.

BECHION, & ipsa Tussilago. Commentarij quidam interpretantur pro Vngula caballina: quod mihi tamen non probatur. Nisi alia sit Vngula, quam quę mihi hactenus est comperta. Vngula caballina. Roßhůb.

ARTEMISIA nota est. Et est duorum generum. B

Ambrosia uagi nominis herba, & circa alias quoq; fluctuans, non facilis inuentu, alijs aliter eam ostendentibus, & cum Artemisia tamen miscentibus cunctis. Vergilio uidetur peregrina esse orbi nostro, & Cappadocię potius familiaris.

Botrys, & ipsa Ambrosiæ, uel Artemisiæ species. βότρυς

γεράνιον, herba Gruina. Officinæ hodie Rostrum Ciconiæ, uel Acum muscatam uocant. Storcken schnabel.

Graphalion quasi herba fullonia, siue tomenticia, latine Centunculus, uel Centuncularis, Italice Centnotge. Vulgaris herba est, inquit Vergilius, candicans semper, pręsertimq; in maturitate. Folia eius non adeo magna sunt. Flores minimi, & ipsi albescentes. Cum creuit, sternitur per terram. Nascitur pingui solo, præsertimq; in marginibus itinerum, in hortis, & inter uites. Nullius nostra ætate usus est, neq; quicq; in Herbarum censu uilius modo, & neglectius uiret: & cũ aruit, minus cognoscit. γραφάλιον Centunculus

TYPHA herba palustris, de qua sic Dioscor. Folium Cyperidi simile habet, caulem album, leuem, ęquabilem, florem in cacumine ambientem densum, qui in pappos soluitur; quod lanuginem quidam uocãt.

C κιρκαία olim nota, ut inquit Vergilius: nunc quod uiderim, aut audierim, nulla nisi in ueterum, Plinijq; commentarijs audita.

οἰνάνθη Filipendula. OENANTE fortasse ea, aut illi similis quam Officinæ Filipendulam uocant.

CONYZA, Pulicaris, quia pulices necat.

Meyenblümlin. Hemerocallis, Milium syluestre, fortasse flosculus, aut illi similis quem in priori Tomo pinximus.

Gel Violaten. LEVCOION, λευκόϊον græce, Maurorũ keiri, uel Viola matronalis.

Crateogonon fama tantum notum & fide ex Autoribus.

φύλλον, id est, Folium, incertæ historiæ.

SATYRIORVM quinq; genera pinximus & descripsimus in Priori Tomo, & nuper Sextum nobis exhibuit Io. Melbrey herbarius, simile prioribus, sed albis omnino flosculis.

De Horminio quid sit, uide infra Collinutiũ, & Nicolaũ Leonicenũ.

SECVRIDACA, uel ἡδύσαρον, similis Gith, & in segetibus nascitur, figura qua eam hic describit Dioscor.

ὄνοσμα ONOSMA ignoratur.

Sehblům. NYMPHAEA, Cacabus Veneris, uel Officinarum Nenufar.

ἀνδρόσακες Androsaces herba Syriaca, & nostro orbi incognita.

ἄσπληνον Scolopédria. Hirtzzung. ASPLENVM, uulgus ubiq; Splenium: quod longitudine, latitudineq; sua fasciolæ, & ut sic loquamur, emplastelli formam habet. Hodie Scolopendriam, a Scolopendrarum similitudine & figura, quam habet, foliosum magis cespitem quam Plantam uocant Officinæ.

ἀνθυλλίς D ANTHYLLIS, Solastrum, Chamęmelo similis herba per omnia, ut inquit Vergilius, & in flore, & in colore.

Anthemis uerum Chamęmelum, uel Chamomilla, trium generum hodie cognitorum.

PARTHENIVM, uel Solis feculum, ut uocant Romani, quidam opinantur esse quam Matricariam uulgo uocamus. Alij eam quæ Cotula fœtida dicitur: tam similis quoque Chamomillæ, ut uix dignoscatur, nisi per odorem.

βούφθαλμος Ochsenzung. BVPHTHALMVS. De hoc in Tomo priore sententiam nostram diximus. Hodie a quibusdam Cotula creditur. Ab alijs ea herba quę in Italia Bauzoar uocatur: quum hæc albos, illa lutheos flores habeat. Sic enim in Commentarijs legimus.

Peonien blům. Künigs blům PEONIA, uel Casta herba, nota passim. De qua sic Vergilius. Vidimus nos, renascentemq; aliquot annis utramq; Peoniam obseruauimus: & ex his quas habebant ambæ præcipuas & certiores notas, folia scilicet, caules, folliculos, & in folliculis semina. Nihil scriptoris huius historiæ aptius respondere uisum est.

λιθόσπερμον Lithospermon, Lapidum semen, seu Milium solis. habet enim ceu milij semen durissimum inter coliculum & folium.

PHALARIS herba sic explanatur a Vergilio. Ostenderunt no-

bis herbarij aliquando uno tantum culmo, & magis quam caule, aut calamo surgentem: ueriorem'que Plinij, quam scriptoris huius historiam fecerunt qui thyrsum habere tenuē, longū ceu calamū eā ait. Erant & in ea quā uidimus folia alternis hinc & hinc p interualla toto caule disposita: & in sumo ceruleus spicatus flos, sed raris in spica illa florib. In Comentario nostro Bononieñ. lego. Phalaris hodie uulgo Bononię, Pamizola. A

Rubea, pculdubio nostra Rubia tinctorū, & ea quæ serit copiosa admodū in agro Hagenōico, & q̃ in sepibus, umbrosis'que locis ubiq; nascit. ἐρυτρόδανον

Lonchitis forte Cannarum generis quæ in humentibus proueniunt.

ALTHAEA, id est, Hibiscum, de genere Maluarum. Ybisch.

ALCEA, uel herba Simeonis, ut uocant Officinæ. Sigmars wurtz.

ANAGYRIS. Hanc aliquando suspicati sumus esse herbam Gratiæ dei, nam & illa ingrato odore existit, cum plerisq; alijs signis quæ habet: uerū cū frutex sit arboris instar Anagyris, parū firma uidet suspicio.

CEPAEA fertur Portulacæ similis, sed herbarijs hodie incognita.

Alisma in aliq̃t Comentarijs p Fistula pastoris interpretatū repimus, in alijs pro aquatica, uel palustri Plantagine. Alterū nobis magis pbat. ἄλισμα

Onobrychis incognita hodie.

Hypericū apparet esse quā & Officinę Hypericō, & Perforatā, uel herbā S. Ioannis appellāt. Quam'que & q̃d sequitur Ascyrū, uel ἀσκυροειδὲς propius nostrati accedere uidet. Est & q̃d Andresemō uocat Hypericū, Hyperico simile, cauliculis maioribus, densioribus'que, ac magis rubentibus: quod in uinetis gignitur, & medio autūno effoditur. Hypericū quod Cori uocatur, & Vergilius affirmat sibi exhibitū ab Herbarijs, necdū uidi. S. Johañs kraut. B Cori.

Chamępitys, græce χαμαιπίτυς, ab Officinis uocatur Camepiteos, sed alij aliā ostendūt: & quemadmodū diuersarū herbarū hęc nomēclatura est, ita diuersas quoq; herbas p Chamepity exhibēt herbarij. Sane quā Lucas aucuparius uobis uidendā pbuit, ualde diligēs & rerū peritus pharmacopola, nō admodū abludit ab Dioscor. hac descriptione: quā'que q̃d hic scribit de hirsutis & suppinguibus folijs, nō plane deprehēdi. Vnde mihi suspicio orit, necdū uerā sibi cōpertā habere Chamepityn pharmacopolas: cū tā diuersas herbas sub hoc nomine pferant. Et q̃d pene exciderat, est herba cui Iuæ nomen est, & ipsa in magno usu barbaris scriptoribus pharmacorū, quā p Chamepity q̃dā diuendūt: de q̃ in sequentibus Iua.

¶ Ex Dioscoridis LIB. Quarto.

BETONICA duorū generū est, Mas, & Fœmina, Alba, & Rubea, uel Fusca, ut uocāt Officinę, Vtra'que celebris, & nota. κίστρον

Lysimachia, uel Lysimachion, herba tinctorū, siue Citrina, ab alijs Luthea, uulgo Corniola, autore Leoniceno: eo quod luthei ei flores sunt.

POLYGONON, uel Sanguinaria. Credo esse quam Officinæ uocant Centinodiam. Quam'que commentarij quidam etiam Peram pastoris, & Corrigiolam pro Sanguinali herba interpretentur Sanguinaria. Weggraß.

Polygonatum existimatur esse Officinarum & Arabum Secacul.

C Clematidem primam Commentarius noster Bononieñ. interpretatur pro Peruinca: & belle mea quidē sententia. Et alteram pro ea quam Officinæ hodie Flammulam uocant.

Peruinca. Yngryen. Flammula.

Polemonia, ipsa est Ruta agrestis.

SYMPHYTON Petręum, nos Aliū Gallice uocamus, ut inquit Barbarus, folijs paruis, ramis tribus, aut quatuor a radice. Nascitur in petris, ideoq; Petręum cognominant. Symphyto autem græci nomen imposuere, quoniam consolidet. Hanc Veneti inquit, Cotoneā appellant.

Symphytum alterum, Solidago, uel Consolida maior, notissima.

ὀλόστεον HOLOSTEON, sine duricie esse herba dicitur, etiamsi ab osse nomen habeat, sed triuialibus herbarijs plane ignota.

Stœbe Dioscoridę uulgaris noticiæ herba, nobis ignota.

VOLVCRI diuersa habentur genera: uerum maius id esse contendunt in Dioscor. quod Officinæ uocant Matersylua, & Caprifoliū, Italice Braccabosta.

Tribulorum, Carduorum, & Spinarum infinita sunt genera, de quibus olim plura, ubi & plus ocij nacti fuerimus, & in rerum cognitione altius quiddam promouerimus.

Saxifraga. Sarxifagon, nostra Saxifragia. Sed triū generū: hodie notissima.

D LIMONIVM, syluestris Beta, ut existimant.

λαγώπους Pes Leporis. LAGOPVS, Pes Leporis, uel Leporis Cuminum, Leporino pedi similis est, & nota hodie. teutonice, Hasenfüßz.

MEDION, uel Trifolium odoratum, apparet esse Lilium aliquod odoratum, & τρύφυλλον.

Epimedion, Romane Vindicta, non assequor quæ sit.

Schwertel. XIPHION, id est, Gladiola, uel Genitalis. Hæc est Gladiolus illa, cultellato folio herba, cui a principio statim Iridis folia hic comparauit: ut inquit Vergilius.

Sparganion folia quoq; Gladiolæ habet, sed arctiora, & in terram magis procumbentia.

XYRIS, uel Iris agrestis. De hac uide commentarium Vergilij, qui pluribus illam notis, & a se uisam pingit.

ANCHVSA quæ esset, aut saltem eius aliquod genus, a nemine unq; potui perdiscere: nisi quod in Commentario Bononieñ. uetustissimo scriptum reperi. Anchusæ genera reperies Bononiæ in loco qui dicitur, El Marcia grand. Ibidem nihil uilius crescit. Folia habet partim Lactucæ, partim Buglossæ similia.

Ocimastrum, syluestre Ocimum.

ἄγρωστις GRAMEN, uulgatissimum inter herbas, sed longe aliud quam q̄d uulgus Gramē uocat: geniculares in ramulos serpit, a quibus crebro radices spargit dulces. Gramē harundinaceū, Gramē Parnasi illius spēs sunt.

De Siderite, & eius speciebus ingenue fatemur cum M. Vergilio, in tanta ueterū & iuniorum diuersitate, nihil habere nos de Siderite, quod

pro comperto tradere ualeamus. In commentarijs tamen legimus uulgo dici Sclaream, & eam esse herbam unde liquor fluat, qui Sanguis Draconis uocatur in Officinis. A

Sclarea. Sanguis Draconis.

RVBI multa sunt genera, sed quæ magno separantur discrimine, ut inquit Barbarus. Communiter tamen, ut audio, pro Rubo hodie intelligunt Officinæ eum qui Mora profert, quæ Germanice uocant Brombeer. Ceteræ species additis suis notis distinguuntur.

Brombeer.

Idęus rubus in sola Ida nascitur, ut hic inquit Dioscor.

HELXINE, herba muralis, uel Parietaria. De qua uide Vergilij Commentarium.

Parietaria.

Elatine scribitur similis esse Helxine, sed per omnia minor.

Eupatoriũ. De hoc uide infra Leoniceni, Collinutij, & aliorũ Anno.

Wild Salbey.

De Quinquefolio quoque consule infra Mainardũ Ferrarien. Nam quę hodie pro Pentaphyllo celebratur, nihil est minus.

PHOENIX herba a Plinio uocatur Hordeum murum, uel murinum. Nascitur in tegulis frequentior quam in aruis, hordeaceo folio, cuius seminibus inter tegulas mures uescuntur.

Lolium murinum.

Idęa radix, peregrina & Italiæ & Germaniæ, peregrinitatemque suam natalis loci cognomine indicat.

Rhodia radix, Macedoniæ tantummodo nota.

Equisetum, uel ἱππουρις, id quod Officinæ uocant, Caudam equinam.

Cauda equina.

COCCVM quo infectores utuntur, a Mauris uocatur Kermes, & ab Officinis Granum tinctorum. Et ex eo tingitur Scarlacum. Reperitur in Gallijs apud montem Pessuli. B

Tragum si nõ id est quod Hyrci barbulam uocamus, ignoratur quid sit. Nam in Creta tantũ nasci inquit Dioscor.

De Iuncis, & Iuncorum differentijs & generibus, uide Hermolai Barbari Corollarium.

LICHEN, aliquibus Hepatica. De qua in priore Tomo sententiam nostram tulimus.

Hepatica.

Paronychia. Describunt, effigiantque hanc, ut inquit Vergilius, nostræ ætatis Herbarij, petrosis locis nascentẽ, folijs latifolię Lauri duobus, aut complurimũ quatuor ramulis: inter quę spicatus flos, crassitudine pollicis & longitudine, colore inter flauum & lutheum.

παρονυχία

Chrysocomen Barbarus interpretatur Iouis Barbam, sed repugnante Marcello Vergilio.

Chrysogonon ignotum.

Helichryson. Cõmentarij quidẽ, quos habemus, interpretant̃ pro ea herba, quã officinę hodie uocãt Sticados citrinũ, uel Sticados montanũ.

ἑλίχρυσον

Chrysanthemon quantum discet a Buphthalmo, uel Bouis oculo, de qua supra egimus, uide Comment. Verg.

AGERATON. Vergilius. In latinis sub hoc nomine nulla, quæ nobis nota sit, plantæ huius historia est.

C Verbenaca, ea est quam Officinæ dicunt Verbenam. περιστερεών

ASTRAGALVS ex commentario quem habemus, nota herba inferioribus Germanis, qui eam uulgo uocant Erdt moren, uel moren. Quod plane non intelligo quid sit. Aliȷs Castaneę Salandinæ.

De Hiacyntho uide iudicium Hermolai & Vergiliȷ. Commentariȷ exponunt Cæpam Banosam.

Papauer erraticum, Rubeum Papauer.

Papauer cornutum, uel corniculare, herba quam Officinæ pro Glaucio, & Mentha ostendunt.

Iusquiamus. Bylsen. Apollinaris herba, Hyoscyamus, uel ut Officinæ uocāt, Iusquiamus.

Alkakengi. Schlutten. SOLANVM uesicatorium, quidam accipiunt pro ea herba quam Officinæ uocant Alkakengi, Schlutten, oder Iuden kyrssen. Est & aliud Solanum, quod Solatrum communi nomine uocamus.

MANDRAGORA. De hac uide infra in Commentariȷs. Item Vergiliȷ Commentarium de impostura agyrtarum circa hanc.

ACONITVM Officinæ Napellum, & rura quædam Lupariam. Habes infra & Annotationem de Cicuta & Aconito.

Taxus, græce σμίλαξ. Taxos habet Italia.

Apocynon, Brassica rustica, uel Canina.

Oleander. Rhododendron, arbor quæ ab Officinis uocatur Oleander.

COLCHICON, Ephemeron. De his sic Vergilius. Quęrendū, sintne quos Medici & Herbariȷ Hermodactylos uocant Ephemeron hoc, an Colchicum paulo ante descriptum.

Meüßörlin. ALSINE, Auricula Muris.

Meerlynsen. Lens Palustris, innatat aquis nō fluētibus, muscus Lenticulæ similis.

D Aizoum maius, Semperuiuum.

Aizoum minus, Crassula.

Vmbilicus Veneris, ab foliorum rotunditate, in forma umbilici redactis, sic dicta.

GALIOPSIS, Vrtica Labeo, nascitur in sepibus secus uias, & habet radicem Strophulis non absimilem.

Galion fertur crescere in muris.

ERIGERON, siue Senetion, herba qua hodie in acetariȷs utuntur. Alias, herba Petrella.

Bryon thalassium, Musci genus.

Potamogeton, herba S. Laurentiȷ ab Officinis.

Stratiotes in Aegypto tantum nascitur.

Millefolium. Stratiotes Chiliophyllos, nostrum Millefolium, Teutonice Garb. Et respondet historiæ huius per omnia.

φλόμον Taxus barbassus. Verbascum, q̄d Officinæ barbare Taxum, uel Tasson Barbassum.

Bardana maior. Arction. De eo in priori Tomo plura, atq; item de Personata. Commentariȷ tamen interpretantur Lappam maiorem, & Bardanam maiusculam.

PETASITES herba Galerita, in qua folium pediculo superpositum, non aliter in medio, quam in Fungis passim uidetur, hæret. A

Epipactis peregrina Italiæ & Germaniæ, interque frutices Asiæ & Græciæ annumeratur.

Capnos, uel herba Fumaria, ea quam Officinę uocant Fumum terrę. Erdtrauch.

Cytisus notissimus quondam frutex Italiæ, teste Vergilio in Bucolicis, nunc nullibi est: aut si alicubi crescit, sine honore est.

Myriophyllon, uel Millefolium, Barbaro alia uidetur esse ab ea quam supra inscripsit Chiliophyllon. Quamquam iuuamenta utrinque respondeant. Vtraque enim uulneraria inscribitur, & ulcerum curatiua.

MYRRHIS. Quidam existimant esse eam, quæ hodie Cerefolium appellatur. Cerefolium.

CRISII, et BVGLOSSAE differentiam, & de nominum illorum commutatione, uide infra in Annotationibus, & Herbarij nostri Tomo primo.

ASTER, uel herba Inguinalis. De hac herba passim multos consului, nec expiscari a quoquam ualui quæ nam esset.

Isopyron. Vide in Annotationibus Vergilij.

Chamæcisson uocant Hæderam nō attollentem se a terra, non tamen ueram Hęderam, sed herbam cultis locis nascentem, hęderaceis folijs, neque ijs tota figura. Vide de hoc Vergilij Commentarium.

BVGLOSSVM, uel Lingua Bubula, nostra Borrago uulgatissima. De quo item infra in Annotationibus. Borrago.

Cynoglosson hodie duorum generum nobis ostenderunt herbarij. Vnum folijs & coliculis uulgo existimatæ Buglossę, sed tenerioribus, flosculis purpureis. Alterum linguæ canis simile, sine caule. Lingua Canina.

B

Leontopodion, ut inquit Barbarus, in uetustissimo Dioscoride appictam uidimus, simillimam herbæ quam uulgus ex consuetudine Calendulam appellat, ut eadem omnino esse uidtatur. Nec pręterea quid de ipsa prodam habeo.

Hippoglosson. Hanc se uidisse Barbarus testatur, nobis uero adhuc incomperta.

Anurrhinon herba, sic uocata est, quod eius semen uitulorum narib. simile existat. Folio paulo minus quam hęderaceo, flore qualis Viola, purpurei coloris. Sic quondam M. Vergilio exhibita ab Herbarijs est.

Catanance Thessala herba: cuius secundam speciem existimant quæ ab Officinis Bistorta uocatur. Bistorta.

TRIPOLIVM an sit Turbith Officinarum, uide infra in Annotationibus,

Adiantos, id est, Capillus Veneris, nota herba. Maurraut.

FIDICVLA, seu Trichomanes, Adianti genus alterum, & ea quam Officinæ uocant Calytrichon. Calytrichon.

Xanthion, id est, Lappa. Sunt autem plura Lapparum genera, folio, Lappa.

C semine, & natali solo diuersa: obseruatumque a nobis est, quęcunque hamatis uncis, aculeatisque & uestiũ tenacibus seminibus plantæ sunt, in græcis & latinis eodem aliquando nomine indicari, in illis Aparines, in nostris Lappæ.

Fortasse Ritterſporen. AEGILOPS, uel Auena, herba aruensis, necans hordeum, folia Tritici habens.

Wilder habern. BROMOS Auenæ similis.

Glaux, & Polygala, ignotæ.

Linaria. Osyris putatur esse quæ hodie ab Officinis uocatur Linaria.

Smilax Hederacei generis.

RVSCVS, syluestris Myrtus. Aliquibus locis scopæ ad purganda pauimenta ex eo fiunt. Officinæ uocant Bruscum.

Yngryen. Chamędaphne, Vincaperuinca, ut in priore Tomo scripsimus.

Bonifacia. Laurus Alexãdrina, herba quę Bis lingua uocat̃, uel herba Bonifacia.

Cucumer syluestris, uel Cucumer asininus, ex quo Elaterium faciunt.

Staphis agria ex Officinis nota sub eodem nomine.

Thapsia nota ex Officinis.

Spartium, id est, Genesta, nota.

De NARCISSO uide infra in Annotationibus iudicia uaria Doctorum.

Ben. Glans unguentaria est Ben, uel Behen.

Wunderbaum. Ricinus a Mauris Kerua, & ab officinis Cataputia maior dicitur.

Nux Vomica. Kronäuglin. Tithymalus, Lactuca marina, siue caprina, uel herba Lactaria. Commentarius Fettichij Nucem uomicam uocat, quam hodie in Officinis sic uocant, Tithymali fructum.

D PITYVSA fertur esse Sebram, uel Mezeregi, latine Esula maior.

Lathyris, & ipsa Tithymalus, Cataputia minor.

SCAMMONIA herba ignota: succus in usu Officinis, quem correctum & præparatum uocant, Diagridium.

Chamęlea, Oleastellus, id est, Mezereon. Herbam uidimus in Officina Aucuparij, ne per latum quidem unguem discedentem a Dioscor. descriptione.

Thymelęa, nostrum Coccognidium.

Cucurbita syluestris, id est, Colocynthis, uel Coloquintida, ut uocant Officinæ.

CNICVS ab Officinis uocat̃ Carthamus, uel Crocus hortulanus.

SOLATRVM herba maior, Scorpiuron, uel Heliotropium, ubique crescit in mense Augusto, caudam præferens Scorpionis.

Scorpiodes uidetur esse quam Plinius Calendulam uocat: quamque Herm. Barbarus Leontopodio tribuit hoc nomen, ut supra diximus.

¶ Ex Scribonio Largo nobis obseruata. A

Ζταφὶς ἀγρία, Herba est quam uocant Pedicularíam: eo quod pedicu= los necat.

πολυνεῦρος, Herba nerualis. Ea, si quamplurimum ieiuno stomacho comeditur, a prima luna ad tricesimam sanat ἐπιληψίαν. Hæc eadẽ ebrio data copiosa, in crapula uinũ discutit, mẽtemq; restituit. Quam autem uelit non satis intelligo. Certe Arnoglossum. Plinius uocat Nerualem.

Herba Vrceolaris, confert ad dolorem aurium, et tinnitum earum, si sine ulcere sint. Sed quæ sit, diuinandum relinquo.

πολύγονον, sic appellata, quia mult, a est, et ubiq; nascitur.

λυσίμαχιον eiusdem generis cum Poligono.

κοτυληδὼν, herba, folia similia cymbalis habet, nasciturq; fere in parietibus humidis.

Elaterium, succus Cucumeris syluatici.

Symphyti radicem quidam Inulam Rusticam, alij autem Alum Gallicam uocant.

πολιόν, Tiniaria est, ut opinor.

ὑποκυστὶς succus Rosæ syluaticę, quam Caninam uocant.

χαμαίδρυς folia Quercus similia habet.

κολοκυνθίς, Cucurbita syluestris.

γναφαλίς. Herba Centunculus, uel Sorba, uel siliqua Syriaca.

περικλύμενος Syluæ mater. B

σκολοπένδριον. Calcifraga.

ἱερὰ βοτάνη, quam nos Vetonicam dicimus, Oxymyrsine, Scopa regia.

Trifolium acutum ὀξυτρίφυλλον, Nascitur in Sicilia plurimum. Nam in Italiæ regionibus nusquam eam uidi herbam, nisi in Lunæ portu, cum Britanniam peteremus cum domino nostro Cæsare, plurimum super circumdatos montes. Est autẽ folijs in specie & numero similis communi Trifolio, nisi quod huius pleniora sunt, et quasi lanuginem quandã super se habent, et in extrema parte uelut aculeũ eminentem. Sed huius frutex duorum pedum interdum, aut etiam amplior conspicitur, & odorem grauem emittit, quorum nihil circa pratense Trifolium inuenitur.

Glycysidam nigram Peoniam Græcorum quidam appellant.

Schœnus, Iunci odorati flos.

ὀσπύαμον Græci, Latini Altercum.

¶ DEMONSTRATIONES aliquot Herbarum ex Corollarijs Hermolai Barbari, de quibus dubium quibusdam est, qualibus nominibus designentur apud Autores,

¶ De Caryophyllis. Ex Corollario de Pipere Lib. Secundo.

Paulus Aegineta Caryophyllon, nõ Garyophyllon uocandum existimauit, quasi multifolium, etiamsi hanc inquit non habet naturam quę

C nomine prætenditur: ſed flores arboris cuiuſdam Indicę, feſtucacei ſunt, & nigri, longitudine pollicari, acres, odorati, ſubamari. Lignum eius Xylocaryophyllon appellant. Ab huius odore, Violarum genus altilium Caryophyllon uulgo dicitur, ubiq; modo naſcens.

¶ Et rurſum Lib. 3. cap. de Bacchare.

Non defuerunt qui Baccharem genus eſſe floris exiſtimarent, quem modo Caryophyllon uocamus; ſed ſylueſtris, nunc altiles ij ſpectantur. Ab odore ita cognominati. Tanta uarietate, amplitudine, pulchritudine, ut Roſæ partes non inferiores uideri poſſint, cum eacq; de principatu contendũt: qñ nec colore ſuperanť purpureo, uermiculato, cãdido, nec odore, niſi quod a longinquo plus olet recens Roſa. Iam nihil Roſa fugacius. longiſſima namq; decerptis mora dies. Caryophyllon in triduum et amplius uita, uigorq; durat, Aliquibus tanta magnitudo, Patauinarum præcipue matronarum curã, ut orbem utraq; manu complecti fere nequeas. Folia quaterna, quinaq; nonnullis. Roſæ modo numeroſa, mirabili quorundam Alabaſtro culturæ ratione, quę dehiſcens, ipſo ſtaminum loco Alabaſtrum oſtendit alium pandentẽ ſe pauló poſt in florem, caliculo priore conſeneſcente. Scio putare aliquos Caryophyllon ueteribus fuiſſe Caltham. Sed cum Vergilius nobis eam luteolo cecinerit colore tinctam, nec Plinius a Vergilio diſſentiat, nondum uideo, qui poſſit ita ſtatui.

D

¶ De CAPRIFOLIO, et MATERSYLVA.

Peryclimenon, Caprifoliũ, et Materſylua dicitur uulgo. Quamquam Dioſcor. Materſyluam pro Hædera capit, cui Periclymenon ſimile eſt.

¶ IO. MAINARDI Ferrarien. de quibuſdam Simplicibus cenſuræ.

¶ DE ERVILIA.

Ex lib. Epiſtolarũ primo, Epiſtola. 3.

QVOD NOS ERuiliam uocamus, non id eſt legumen, quod Arabes, uel potius libri ex arabico in latinã linguam quomodolibet uerſi, Mes, uel Almes, uel Meiſe uocant, neq; id quod Almelic. Nam cum teſte Serapione cap. 116. granum id quod Mes appellat, oculum habeat, cum pupilla nigriore, et herba eius ſit Phaſelus, tamen euidentia, & experientia ipſa ſatis docet, quod Eruilia oculũ non habet: uel ſi quid habet, quod oculus a defendente proprium dogma forte dici poſſit, id omnino nigriore pupilla non conſtat, Subinde quantum Phaſeli herba, ab ea, quæ Eruiliæ diſtet, ex utriuſq; aſpectu quiuis addiſcere poteſt. Si quis tamen uiſui non credit, guſtum conſulat. Scribunt ſiquidem Auicenna, & Iſaac, in cortice Mes, eſſe ponticitatem. Ita enim ipſi appellant eum ſaporem, quem Græci ϛρύφνον, noſtri modo ſtupidum, modo acerbum nuncupant: qui quidem eſt ſapor linguam uehementer adſtringens et ueluti ligans, qualem glandes maxime præ ſe fe-

runt. Tam alienus est autem hic sapor ab Eruilia uera, quam, ipsa a Glandibus. Rursus Mes est idem quod pisum: sed pisa non sunt Eruilia nostra. Scribit enim Plinius libro duodecimo, Pisa habere angulos, ut cicercula: quos in Eruilia certe nostra non uidemus. Libro quoque decimo octauo de Eruilia & Piso ceu rebus diuersis, ait, quod folio constant longiore. Et Theophrastus Pisum multifolium esse dicit, terrenum, amplũ, adeoque uagum, ut locum totum impleat, etiãsi amplo interuallo sit positum: quæ nostrę Eruiliæ minime quadrant. Liquet ergo, quod Eruilia non sit Mes. Quod uero non sit id quod Arabes uocant Almelic, nõ aliter quam Auicennę ipsius testimonio probandum. Is enim cap. 353. secundi libri, ex sententia propria asserit, Almelic esse Erbuz, ut ibi legitur. Quod uero Erbum, de quo ibi Auicenna (Orobon Græci appellant,) nos Eruum, tam sit ab Eruilia nostra, quam Mes Auicennæ diuersum, adeo clarum est, ut probatione non egeat. iumentorum enim potius quam hominum cibus est Eruum, Eruilia homines libentissime uescuntur. Quonam uero nomine hæc res ab antiquis censeatur, quam Eruiliã Plinij uoce nonnulli, uel parum ab ea (ut fieri assolet) deflectendo, Rouiliam uocant, Pisarelos Veneti, Rodionos alij, hoc operosius est ualde iudicare. Si enĩ uix possunt illa agnosci, quæ ab antiquis summa arte effigiata, & ueluti sub oculos posita sunt, quanto laboriosius fuerit legumina agnoscere, quorum illi uel nomina, uel naturam, non quali forma constarent, ostenderunt. Præsertim nostro ęuo, quo simul cum nominibus, multarum rerum cognitio interijt. Adde, quod & Galenus ipse ambigere in his quoque uidetur: anxie & scrupulose nõnulla eorum peruestigans, & ambigẽti demum magis quam decernenti similis. Quod non alia ex causa puto accidisse, nisi quod antiqui in eis describendis fuere negligentiores, quæ in propatulo & assiduo hominũ usu esse cognoscebant. Quod & Plinius quodam loco animaduertit. Sunt tamẽ duo, triaue, quæ me mouent, ut credam Eruiliam hanc nostrã esse id, quod Thephr. & Diocles Dolichon uocauerũt, et Galeni tempore Phaseolus, uel Lobus dicebatur, & a Theodoro Siliqua: quanquam (si a tanto uiro dissentire licet) siliqua existimanda est aliud legumen iuxta latinos autores. Quod uero præter nomen ipsum, quod nulli alteri legumini magis quadrat, præcipue me mouet, est id quod de Dolichis scripsit Theophr. 8. de histo. plantarũ libro: quod si iuxta longum lignum quis eos affigat, ascendunt & frugiferi fiunt: si non, mali & uermiculosi redduntur. His si addideris Galenũ dicentem, Dolichos in hortis conseri, excrementa alui excutere, & uix ob redundantem humiditatem conseruari posse, uidebis profecto, huius Dolichi proprietates adeo huic nostræ Eruiliæ congruere, ut nulli alteri legumini magis. Adde quoque, si placet, et aliud Dolichorum proprium ex eodem Theophrasto, & Gale. 2. lib. de Alimentis sumptum, quod scilicet ipsorum solorum, dum recentes sunt, simul cum seminibus Siliquæ quoque mandantur. Ratione cuius proprietatis, appellari eos Lobos scribit

A

Mes, Pisum.

Eruilia non est Almelic.

B

C Theophr. & post eum Aetius. Eruiliæ autem solius inter legumina edi ab hominibus Siliquas simul cum semine, nemo est qui nesciat: cum & crudę aliquando ab ociosis, & coctæ a nobilibus, confecto præsertim ex eis delicato quodam pulmento, libentissime mandantur, aliorum leguminum Siliquis in cibũ iumentorũ proiectis. Nolim tamen quemquam mihi de uerbo calumniam facere, quod Dolichon dixerim Galeni temporibus fuisse nuncupatum Phaseolum, qui sit aliud ab Eruilia: dicimus enim, Galenum secuti, aliud esse legumen quod Phaselus, aliud quod Phaseolus, uel Phasiolus dicitur: & Phaseolũ esse idem Dolicho, ut Paulus post Galenum confirmauit: Phaselum esse, qui nunc uulgo Phaseolus, quem & Virgilius uilem nuncupauit. Quod si animaduertisset Serapio, sub lubiæ nomine, quod certe a lobo græca uoce deflexum est, Phaselos cũ Phaseolis. i. Eruilia, minime confudisset. Quod & hi quoq; peccarunt, qui nostro tempore Dioscoridem interpretati sunt. Ex quo uidere licet, quantum ad res ipsas probe internoscendas conducat nominum intelligentia, quam tamen nonnulli hoc tempore penitus aspernantur. Si igitur (ut ꝓbamimus) Eruiliæ sunt Dolichi, quis ambigat malas esse: cum scribat Galenus, Dolichos multum esse fabis deteriores, quę dubio procul malis cibarijs connumerantur.

Phaseolus. Phaselus.

D

¶ De RHO.

Ex Epistola 4. lib. 1. Sumach.

RHOS uoce quidẽ greca, sed quæ, ut inquit Plinius, latinum nomen non habet, significatq; eum fructum, quem Arabes & uulgus nunc medicorum Sumach dicunt, olim obsonijs & pellibus, nunc medicinæ seruientem, de quo & Theophrastus. lib. 3. de historijs plantarum, & Diosc. lib. 1. & Galenus octauo, et Pli. lib. 22. abunde conscripserunt: aitq; Plin. quod ulceribus medeť manantibus cum melle. Galenus quoq; ἀντιβαλλομένα scribens, Syriacum eum nuncupat.

¶ De ANEMONE.

Epistola. 5. cap. 1.

ANEMONE, Papauer rubeum a multis existimatur.
ALBARA, Populus alha, uoce parum deflexa.
AEGYROS, nigra Populus.

¶ De POPVLO ALBA.

Epistola 5. lib. 1.

Populus alba, calida potius quam frigida, scribente de ea Galeno, q̊d mixtæ est aliquo modo temperaturæ, ex aqua tepida, et terrestri tenuata substantia, et quod abstersiuæ uirtutis est particeps.

¶ De NIGRA POPVLO

Populus nigra secundum naturæ codicem, quam in procliue est cernere circa omnium fere fluenta, ad tantum caliditatis gradum extolli non potest, ut inť medicinas tertij ordinis possit collocari. Nam quis rogo sapor, quis odor, quæ demum qualitas, tam præcellentis eam monstrat caloris? Neq; enim multum odorata, neq; eximio aliquo sapore prædita, sed dum gustatur, primo quidẽ modice astringit, postea amaritudinem quandam subobscuram inuehit, olfacienti quid non insuaue, uerum exi-

guum id omnino repreſentat. Si quis uero uia Regia, quã Galenus monſtrauit, incedens, experiri eam in corporibus temperatis, diſtemperatis, ægriſq; uoluerit, calefacientem non ualde inueniet. Paulus præterea Aegineta Galeni Simia, calefacere eam ſcribit in primo ordine: cui Conſtantinus quoq; monachus conſentit. A

MIXARIA, uulgo Sebeſten.

μυωτις, Auricula muris, herba.

PTERIS, Filix.

Santonicum, Abſynthium marinum

SCEA uulgo Italice, nunc Sanctolina, cuius ſemen ante Corallinæ uſum, in magna fuit celebritate.

ERINGEROS, Senection. Nec eſt Cardus benedictus, ut putauit Genuenſis, ſed herba apud nos paſſim naſcens, uel mulierculis cognita: quam quoniam in petris fere inueniunt, Petrellam uocant.

Tragoponos, Hyrci barbula, uulgo & ipſa cognita, holus uidelicet ſylueſtre. Barbam petræ dicunt, uel eam, uel aliam multum ſimilem.

SYDIAE, cortices Mali punici.

SEMEN Careos, Carui.

GLYCYSIDOS radix, radix Peoniæ.

SENA, nota herba,

Lapis Cyanęos, lapis Lazuli.

BEZED, et Albezed, non eſt Keiri, uel Leucoion, ſed quędam Anagallidis ſpecies, quæ rubicundum florem profert.

DE CARDAMOMO.

B Lib. 3. Epiſtola. 4.

Cardamomum Arabes Cordumeni uocant, de alia re ſub Cardamomi nomine pertractantes. Quæ nam uero res ea ſit, Oedypo eget coniectore: quoniam nullum de ea ſcribentem græcum autorem affert Serapion. Ex quo fit, ut exiſtimem, uel rem eſſe nouam, hoc eſt, quæ poſt Gal. tempora in uſum uenerit medicorum, uel erraſſe in ea non ſolum interpretes, ſed et ipſos autores. Niſi forte quiſpiam putet, cum Plinius quatuor cardamomi ſpecies enumeret, de duabus, capite de cordumeni, de reliquis, capi. de cardamomo ab Arabibus ſcribi. Auerrois tamen. 5. libro ſui Colliget, quoddam cardamomum inter medicinas poſt Gal. repertas connumerauit, cum ſuperius inter eas quæ a Galeno pertractantur, de alio conſcripſiſſet. Ego tria ſeminum genera uidi, quæ pro cardamomo ferunt, inter quę neſcio an unũ ſit q̃d uere Cardamomum dici poſſit.

DE SERIPHIO.

Seriphium aliud a Santonico, non ſolum uoluit Paulus, ſed & Gale. lib. 6. ſimpl. Et Pli. lib. 27. Nec te mouere debet Dioſcor. Abſynthiũ marinum a nonnullis Seriphium, ab alijs Santonicum uocari ſcribens. ſcis enim, quam inconſtantes ſint huiuſmodi nomenclaturę, et pro libito ab unoquoq; confictæ, Alioqui ſi haſce ſequamru, Abrotonum idem dicemus quod Abſynthium ponticum: cum, eodem Dioſcoride, autore. Ro

C manī sic Abrotonum uocent, atq; idē quoq; cum Santonico. quoniam ut refert Galenus, Abrotonum a Romanis uocari Santonicum, scripsit Pamphilus. Vocet igitur unusquisq; prout uult, ait Gal. modo sciat res esse diuersas. Tutius tamen est sequi antiquorum, præsertim Galeni, nomina: ne in rebus quoq; ipsis labi contingat. Verū & Dioscorides ipse, si emaculatus sit codex, Santonicum rem diuersam a Seriphio facit lib. 3 in fine capi. 26. pro uerbo enim Sardonicum, legendum Santonicon: & pro uerbo Sardonium, legendum Santonicū. Quod nedum ex Galeni, Plinij, Serapionisq; concordi sententia patere potest, sed quia nulla est in Gallia Sardonis regio, sed Santonis: estq; Sardonion, alia herba, de q̃ Dioscorides lib. 2. inter Batrachij species, & libro. 6. inter uenena mentionem facit, a qua Sardonius risus græcorum prouerbium non bonæ famę in uita, sicut Dioscorides, Paulusq; testantur, & lib. 2. Auic. sub nomine Seardi, licet ignorauerit de qua re scriberet, nec intelligi ualeat quid scripserit, nisi ab his qui ea quæ ille scripsit, aliubi didicerint. Obscurius quoq; idem Aui. scripsit de Seriphio, & Santonico lib. 2. sub Scheę nomine in capitis principio, adeo, ut ne diuinando quidē possis assequi quid uoluerit: & ne in nostra tantum æditione putes difficultatem, consule & hebræam, & maiorem, non modo ęquam inuenies obscuritatem. Vide quod saxum uoluant ij medici, qui Auicennam sibi in idolum erexere.

Sardonius risus.

D Sed de his alias maiore ocio.

¶ De ANTHERA quid sit ex eius lib. 2. cap. 3.

Legisse te in multis medicamentis Antheræ nomen dicis, nec adhuc scire quidnam significet, alijs lutheum illud quod medium florentium rosarum interiacet, alijs rubentem ueluti fructum, quem ubi defloruere, in sua spina relinquunt, Antheram nominantibus. Poteram certe petitioni huic tuæ breuibus satis facere, si dixissem, neutrum esse Antheram: apud idoneos enim autores, non simplicis medicamenti nomen esse, sed compositionum, quas ad oris ulcera antiqui reliquere. Quarum Plinius. 22. Celsus sexto, Dioscorides primo, Paulus, & plęriq; autores in suis libris meminere. Sed dixisses puto, non te hoc quęrere, sed quam rem hij intellexerint, qui ad alia componenda medicamina ea utuntur. Non enim uideri rationi consentaneum, ut compositiones hasce in alias compositiones adhiberi uoluerint: præsertim, quum non certi cuiuspiam medicamenti nomen Anthera sit apud enumeratos autores, sed multis commune, quæ ulcerato ori solent adhiberi. Vt igitur id melius assequare quod desyderas, res est altius repetēda. Antiqui in Rosa sex partes, nō nomine tantum, sed uiribus quoq; & facultatibus differentes, cognouere: quas a recentioribus fere neglectas, non inutile fuerit recensere. Rosam primo diuidunt in folia, flores, & capita: folia, in ungues, & id quod exemptis unguibus remanet. In flore aliud semē, aliud capillus: in capite aliud cortex, aliud calyx (ut Plinij uerbis utar) intelligitur. Vngues, pars illa candida uocatur, quæ capiti de proximo hærens, præcidi a seplasiarijs con

Rosæ diuisio.

ſueuit, rhodomeli, uel rhodoſaccharum reliquo paraturis. Florem luthe A
um illud intelligunt, quod folijs circunquaq; ambitur, ſeperatum in capillum, ideſt, in tenuia quędam fila, & in ſemen quod ſub his filis lanugine quadam opertũ, cortice continetur. Caput ſolidum illud intelligunt, quod folijs & floribus, ceu baſis ſubſternitur: cuius ſuperior pars, ex qua flos & folia prodeunt, proprie caput, reliquum calyx nuncupatur. Differre autem hæc non nomine tantũ, ſed & uiribus, Dioſcoridis primum teſtimonio probatur, florem in gingiuarum fluctione inſperſum, capita pota in alui profluuijs, & ſanguinis excreationibus, folia ad alios ab his uſus commendantis. Sed & Galenus libro ſeptimo de ſimplicibus medicamentis, florem in adſtrictoria ui, ait folijs præſtare. Quod etiam confirmauit Auicenna libro ſecundo: licet pro flore ſemen, ſicuti alijs in locis ſcripſerit. Septimo quoq; libro, qui de compoſitis medicinis ſecundũ loca patientia inſcribitur, Hiram medicũ ait idem Galenus, in quadam andromachi compoſitione, roſarum folia in flores mutaſſe. Plinius florem ſcribit ſomnum facere, ſemen urinam ciere, dentium dolori, igni ſacro, & ſtomacho mederi, & naribus ſubductum caput purgare, ungues epiphoris ſalubres. Ex his roſæ partibus, re ipſa & ui nedum nomine differentibus, flores Antheræ nomine recentiores ſignificaſſe, ex hoc maxime uidentur, quod ea in morbis utuntur, qui adſtrictoriam uim ualde deſyderant, qua pręcipue flores pollere, GALENI teſtimonio ſuperius demonſtrauimus. Quod & nomen ipſum manifeſtat, quum ab eo quod eſt ἄνθος ῥόδου, id eſt flos Roſæ, deductum uideatur, uoce tamen (ut fieri uulgo ſolet) pauliſper decurtata. Hæc habui de Anthera quæ ſcriberem, magis ut tibi morem gererem, quam humanæ ſaluti conſulturus. B
Quando non magni periculi res eſt, utrum ex his quæ petieras pro Anthera capiatur.

Schœnianthos, uulgo Squinantum.
Lapathum, eſt Acetoſa.
Bugloſſon, id quod Borraginem hodie uocant.
Seridis ſpecies, Scariola, Cicerbita, Endiuia.
Vuæ ſiccæ, Paſſulæ, Vuæ Orientales & Occidẽtales, Ziziuę, Sclauę.
Citria, quæ et Arancia nuncupantur.

¶ De THLASPI.

Thlaſpis, herba eſt anguſta, habens folia ad digiti magnitudinem, ſuper terram iacentia: in ſummo ſciſſa, ſubpinguia, uirgam tenuem duorum palmorum, adnaſcentias quaſdam paucas habentem, & circa totam ipſam fructum parum latum in extrema parte, in quo ſemen paruum ſimile naſturcio, ad diſci figuram, ueluti conquaſſatum, florem ſubalbum. Naſcitur in uijs & ſepulchris. Semen eſt acris ſaporis. Ex lib. 5. Epiſtola. 3.

¶ De SCORDIO.

Scordion naſcitur in locis montanis & paluſtribus, folia habens ſimilia chamædryi, maiora tamen, nec adeo in circumferentia inciſa, aliquo

C modo Allij odorem referentia, adstringentia gustum, subamara, uirgulas quadratas, a quibus flos subrubens dependet.

❡ De INTYBIS.

Intybum duplex est, Domesticum, et Syluestre: hoc Cichorium, illud Endiuiã uocant. Aruensis rursum duplex est: scilicet Radicula, et quam Cicerbitam uulgus appellat.

Apium Hortulanum, id est quod hodie Petroselinum uocant.

Tarcon, uulgo Draconem herbam uocant.

Rhaphanus duplex est, quidã qui Radix, & alius q Armoracia dicit.

Spinacium, olus quod Arabes Aspanas uocant, nos paulum imitato nomine, Spinacium appellamus.

❡ De OPOBALSAMO.

Ex lib. sexto. Verum Opobalsamum, uel ad nos non affertur: uel si affertur, tanti precij existit, ut totius antidoti precium præuertat. duodecim enim drachmas, præter id quod in Hedicroo apponi debet, tota Andromachi cõpositio recipit, quæ. 15. libras parum excedit. Vix tamen crediderim, syncerum & recẽs afferri. Nam quod hactenus uidere potui, odore, colore, substantia, longe a qualitatibus ueri distabit. Sed & Gale. uarijs adulterari id modis queritur, inueniriq; in optima Myrrha Opobalsamum, q̊d intra corpus assumptum mortiferum esset: nisi forte extra hoc periculum nos sumus, qui non optima solum, sed bona etiã Myrrha caremus. nam quæ Myrrhæ loco habetur, pro odore suauitatis teterrimũ uirus obolet.

Myrrha uera caremus.

D

❡ De RHEO.

Rheon scribunt Pli. & Dioscor. radicem absq; odore, Costo nigro similem, cum id quod in usu est, nullam cum Costo nigro similitudinem gerat, magnumq; longe odorem, nec insuauem iactet.

❡ De AMOMO.

Verũ Amomũ. i. botruosũ, & ueluti uua, nescio si Italia hoc seculo uidit.

❡ De CINNAMOMO.

Neminem adhuc audiui ambigentem, præcipue a Lusitani Regis classe, id quod passim ex India in Europam inuehitur, esse uerum Cinnamomum. Quod tamen non esse, ex Galeni uarijs dictis in lib. de Antidotis, facile patere potest, Cinnamomum dicentis esse arbustum. 6. uel. 7. plus minus adnascentes ramusculos habẽs, longitudine inæquales, ita tamen, ut maior semipedem Romanum non excedat: & id quod optimum est, indicibilem quendam super omnia alia odorem habere, gustuq; aliquatenus calefacere, non usq; adeo tamen, ut cum tristicia mordicaret. Colore tale, quale si lac uocato Phæo, cum exiguo uocati Cyani misceretur. i. ut mihi uidetur, colore albo ad fuscum & subcyaneum tendente. Esse eius. 6. genera, &. uidelicet inter optimum & pessimum, quod exiguo interuallo ab optima Casia minime mirandum distare, cum ea in Cinnamomum aliquando conuertatur: quemadmodũ post Galenum in lib. 2 suæ Medicinæ scripsit Auic. uidisse enim se ait Galenus Casiam adeo al-

tam & uberē, ut ad arbusti ascenderet magnitudinē, ramusculosq́ʒ quos- A
dam mitteret, uisu, corticis tenuitate, odoreq́ʒ & gustu exacte similes Cin
(namomo.

De Adulterio Casiæ nostræ uulgatę, et errore Medicorum circa eandem.

Ex quo dicto intelligere quoq́ʒ licet, quantū uulgaris nostra Casia distet a uera, nihil cū Cinnamomo habens cōmune: terta cum sit, inodora, & penitus aspernabilis, imo nihil habens quare Casia putari debeat: ut Dioscoridē & Pliniū legenti, remq́ʒ ipsam in manu habenti, facile constabit. Casiam cū dico, Aromatitē intelligo, quā Officinę Ligneam uocant. aliā enim cuius nunc communis est ad aluū leniendā usus, scio antiquis penitus incognitā. Inter illas, id est, Aromatites, ea esset eligenda, quę Gizi, non Gizir, ut putauit Hermol. barbarico nomine dicitur: quę adeo similis est Cinnamomo, ut duplū eius pro Cinnamomo, Galeno teste, poni possit, q̄ Quinto accedendū non putauit: dicenti nō secus eos facere, qui carētes Cinnamomo duplā Casiā accipiūt: his q̄ diceret, dū caremus phalerno, uel uino cretico, duplū uilissimi uini bibendū: & eos qui similagineum panē non habent, debere duos furfuraceos esitare. Non enim ait Gal. simile quid his faciunt, qui Casiam Cinnamomi loco accipiunt, sed illis assimulantur potius, qui cum forti careant uiro ad pondus ferendum idoneo, duos ei substituunt debiliores. Hanc Gizi appellatam, theriacę imponere deberemus, & carentes Cinnamomo, pro simplo Cinnamomo duplam accipere. Fistularem autem uocatam, omniū uilissimam, & propterea theriacæ non imponendā scripsit Gale. esseq́ʒ passim cognitam, exteriorem quidem corticem, quem Fistulam uocant, fortem habentē & odore & gustu, interiora debilissima, adeo ut nullius sint utilitatis. B

De NARDI SPICA.

Carere nos Indica Nardo quis dubitet, qui Spicam quidem uocari apud Galenum legerit? esse tamē radicem. Sed & in ea theriaces pręparatione, quam cęteris ueluti concisam magis & manifestiorem præfert Galenus, sic ad uerbum carmine quodā scribitur. Termentinæq́ʒ rhesinam, nardiq́ʒ radicem indicæ ad nos uehitur spica, atq́ʒ utinam nardi esset. suauitate enim odoris penitus caret, & saporis est ualde ingrati.

De SCHOENO

In flore etiā Schœni idem accidit. cū enim scribat Democrates, Schœniq́ʒ non festucarum, sed flos, ad nos festucæ portantur, non flores. sed in hoc magna uis non est: siquidem Galenus herbam laudat.

DE MALABATHRO.

Malabathrū quis nostro seculo cognoscit? Ego toto uitæ meæ tēpore uix unicum folium uidere potui.

De TERRA LEMNIA.

Lemniĳ Sigilli terram nunq́ʒ uidi uel glebulam saltem. Nam quæ passim uendit̄, nec facie, nec uiribus fere similis existit. Alioqui Galeni quoque temporibus tam apte adulterabat̄, ut dignosci a legitima uon posset.

C ¶ De DICTAMNO.

Dictamno, nisi eam rursus Venus ab Ida sylua deportet, omnino defecimus. flore enim, caule. & semine carere debet, quibus nostra hęc uulgaris maxime abundat: radicem uero habere tenuem, & inutilẽ, quæ nostrę magna & ad usum sola ueniens neglectis folijs, quæ imponenda essent pharmaco, non radix.

¶ De PETROSELINO.

Quod uulgo Petroselinũ uocamus, uel apiũ est, ab antiqs dictũ hortulanũ, uel qcqd tandẽ sit, cõstat eius semẽ nõ id esse q̃d Theriacę miscendũ iussit Andromachus. pferẽ enim reliqs, Gal. teste, Macedonicũ, & macedonicis extreaticũ: in hoc alia excellens, q̃d amarissimũ & acerrimũ existit. Nostratis autẽ semẽ ut acredinis cuiusdam particeps forte uideri possit, omni tñ prsus caret amaritudine. Sed postq̃ macedonico carendũ erat, utinã Epiroticũ haberemus, q̃d Galeni tẽpore (tanta erat ueri ęmulatio) in Macedoniã p Thessalonicẽ apportabat̃, ut p Macedonico uendi posset. Recentiorũ aũt negligẽtia effecit, ut Macedonico, & Epirotico carentes, Apij communis semine pro eo utamur.

¶ De RHESINA TEREBINTHINA.

Loco Termentinę, quæ ex Chio optima, ex Libya et Ponto etiam bona afferebatur, hodie utimur Peucina, uel Laricęa rhesina.

¶ De SCORDIO.

Scordij nõ solũ herbã, uerũetiã significatũ ipsum hodie amisimus, Aliũ syluestre eius loco, nominis similitudine decepti, accipiẽtes: magis in

D hoc peccãtes quã in petroselino: quod non ideo Theriacę imponit̃, quia fit uenenosis pharmacis, aut feris repugnãs, sed aquę intercutis gratia, similiũq̃ morborũ. Scordij aũt tantã uim esse noñulli fidedigni scripserũt, ut, quæcunq̃ supra illud in prælio q̃dam corpora occisorũ ceciderant, diutius remanerent incorrupta, secundũ eas potissimũ partes, quę herbam ipsam attigerãt. Vnde credit̃, Galeno teste, uenenis ferarũ, & mortiferis pharmacis uehementer repugnare.

¶ De PENTAPHỲLLO, et TORMENTILLA.

De Penthaphyllo libenter intelligerẽ, uulgarem ne hanc passim in uijs, etiã stratis nascentẽ acceperitis: ego non huius radicẽ accipiendã puto, sed eius quam Tormentillã uocant: quã licet septifoliã maiore ex parte in Italia uideamus, hic, hoc est, in Pannonia, sæpius uidi quinq̃foliam.

¶ De THLASPI.

Thlaspi ignota nostro æuo, etiã uoce est, mihi apud Ioannẽ Augustũ laurienſem episcopũ, uirũ & doctrina & prudentia, & quod magis, est religione celebrandũ degenti, comperta herba est, quam ueram Thlaspi esse puto. Cappadocam tamen desyderat Galenus, colore ad nigrum accedente, maiorem Cretica, & ex quadam eius parte ueluti quassam, unde & nomen accępit.

A

De ASPALATHO.

Aſpalathō niſi ſandali uocati ſpēs ſit, puto hoc tēpore penitus ignotā.

De CALAMO AROMATICO.

Calamus aromaticus hodie nullus habet̃, et quod uulgus eo nomine uocat, radix potius eſt, non Calamus. Nec, ut arbitror, ueri illius calami radix etiam, ſed uel acorus eſt, ut etiam ſuſpicari Hermolaus Barbarus quodam loco uſus eſt, uel alia quędam res nobis incognita.

De ACORO.

Ego quoties Acoro opus eſt, nō uulgari illa radice, & iniucundi odoris, ſed uocato Aromatico calamo uti conſueui.

De MARO.

MARON SI non eſt Sampſuci ſpecies, ingenue fateor me neſcire quid ſit.

De ACACIA.

Veram Acaciam. i. ex Aegyptia ſpina factam, quam lachrymam Cyaneam uocauit primus Andromachus, puto etiam in Italia deeſſe, ſicuti & uerum Balſami lignum.

Pompholix noſtrum, in myropolijs Nil, oculorum collyrium.

Nux myriſtica. ideſt Muſcata.

Polentam latini uocant id quod Græci ἄλφιτον, & Arabes Sauic.

De CONVENIENTIA SVCVTI et SYMPHYTI.

Nemo qui Auicennæ caput. 2. lib. 622. ubi de Sucuto agit, capiti Dioſcoridis de Symphyto comparauerit, ambigere poterit, idem eſſe Auicennæ Sucutū, & Dioſcoridis Symphyton: errorecꝫ uel interpretis, uel ipſiusmet Auicennę contigiſſe, ut Semperuiuū dicatur. Erraſſe autem Auicennā, uel potius neſciſſe quid eſſet, ex eo conſtat: quod uarias de eo opiniones & .2. & .3. lib. affert, nec uni prę alijs adhęret. Secundo em̃ lib. alios exiſtimaſſe, quod eſſet Semperuiuum, alios quod mandragorę cuiuſdam ſemē, alios aliam rem. Lib. etiam .3. cap. de ſputo ſanguinis, duas de eo ſententias affert. Nam poſtq̃ dixerat, quod eſt ſemperuiuū, aliam cuiuſdam Aggregatoris ſubdit opinionem. non enim de alia medicina loquitur ſicut Iacobus cognomento de partibus eſt arbitratus, ſed de eodē Sucuto ait, ſcripſiſſe uirum quendam in ſuis aggregationibus eſſe, calamenti, id eſt, origani ſpecie, hoc eſt, ſimilitudine. Origanum autem dici ab Auicenna Calamentū. 2. lib manifeſtatur, cap, 158. ubi ſub calamenti nomine de omnibus origani ſpeciebus pertractat. Deinde ſubdit eundē uirum dixiſſe, quod naſcitur inter lapides: utrumcꝫ autem primæ Symphyti ſpeciei adſcribit Dio. naſci uidelicet inter petras, & origani trahere ſimilitudinem, tertiumcꝫ cum his, Sputo ſanguinis prodeſſe. Melius igitur quam Auicenna conieciſti, & Sucutum eſſe Symphyton, & utramcꝫ eius ſpeciē uulgo dici Conſolidā. Quarū maior paſſim, apud nos naſcit̃, & a ſimilitudine radicis Lucanicam uocāt, Miranduleñ Alā nominant,

B

Semperuiuum.

Origanum Auicennæ Calamentum.

C Alum uolentes, uel potius debentes dicere. ita enim primã eius speciem nominat Plinius lib. 26. &. 27. in saxis nascentẽ ramis origani tenuibus, in cacumine thymi capitibus, surculosam, odoratam gustu, cum dulcedine saliuam cientem, radice longa, rutila, digitum crassa.

¶ De RHEVBARBARO, & quod hodie uerum Rheubarbarum non habeatur.

Quod uulgus medicorũ & Officinæ omnes nunc Rheum barbarum uocant, & punici Rauedseni, hoc Celsus Radicem ponticã, Diosc. Rha, & iuxta quosdam Rheon, secundũ alios Rhian, Plinius Rhecoma, Gal. quemadmodum Dioscorides interdum Rheon, interdũ Rhian, aliquando Rheon ponticum appellat. Eo antiqui ad uentris purgationẽ non utebant, sed antidotis miscebant, & ad plerosq; usus alios adhibebant, q̃s operęprecium non est hoc loco referre, quando ex Plinio, Dioscoride, cęterisq; facile disci possunt. Primus (q̃d meminerim) Auerrois Cordubensis Galenum cęterosq; medicos taxans, qui constringere eum putarunt, nedum subductiuũ uentris, sed inter cætera purgantia medicamina esse scripsit præcellentissimũ. quẽ secutus Ioannes Damascenus cognomento Mesue, ubi medica pharmaca solutoria, quæ benedicta uocat, recẽset, seriosam & honorificam illius mentionem facit. Cui hac in re, sicuti & in reliquis recentiores medici credẽtes, tanti illud fecerunt, ut aliquando au D ri precium ęquarit, neq; ad alios fere usus nostro ęuo accomodãt, quam uel ad bilis uacuationem, uel ad intestinorum difficultates, uel ad eos qui de sublimi aliquo loco ceciderunt. Non prætereundum tamen silentio, posse cuipiam uideri, Serapionem iuniorem solutoria ui illũ præditũ existimasse, quum suo de simplicibus medicamentis lib. scribat, dari in omnibus in quibus datur Agaricum. Verum cum uerba illa nõ ex propria, sed ex Diosc. sententia proferat, nec sit (quod plerumq; pecca) satis fidus interpres, audiamus ipsum Diosc. sua uerba personantem, uidebimusq; id non ex Dioscoridis, aut Serapionis opinione, sed potius de peruersa uerborũ Dioscoridis, uel lectione, uel intellectione, uel interpretatione prodijsse. Ait siquidẽ ipse Dioscorides. Modus pariformit Agarico ad unumquemque affectum eodem drachmæ pondere. Quod si quis contendat Dioscoridem his uerbis sensisse, omnibus uiribus pollere Rheon quibus Agaricum, is & Galenum incurię, & Auerroin crimine falsi accuset necesse est. Illum quidem, quoniam ex Dioscoride non didicerit Rheon sicut Agaricon inter cathartica reponeodum: hunc, quod talem ignorantiam perperam antiquitati impegerit, & se quasi nouum tam nobilis medicamenti inuentorem iactanter & falso prædicet. Magis autem mouet me Paulus, q lib. 1. suę medicine cũ dixisset, Resinã Terebinthinã oliuę magnitudien uentrẽ ciere, subdit, magis aũt subducere uolẽtes parũ q̃d Rhu admiscemus. Est aũt Rhus (uulgo Sumac dicũt) Diosc. Gal. cęteris, experiẽtiaq; ipsa testãte, medicamẽ uehement uẽtris adstrictiuũ: q̃ fit ut suspicer librarij culpa deesse, e, literam illi dictioni, legendumque Rheu,

non Rhu. Verum hæc ambigendo potius quam decernendo dicta sint. nondũ enim uidere potui, quæ scribunt a Paulo proprio cap. de Rheo, quammuis legerim apud medicũ nõ magnę autoritatis, ex sententia Pauli, quod mundificat. Quicquid tamen sit, non est ambigendum eam, prerogatiuam non habuisse apud antiquos inter carthartica, quam nunc habet. Quæ res non mouere nos debet, ut minus illud hac in re faciamus. Quandoquidẽ neq; myrobalanos inť solutoria medicamina, & senam, & mannam, & siliquam Indam, quam uulgo casiam uocant, ex purgantibus nunc præstantissima, habuerunt: item moschum, camphoram, sandalos, ambram, nobilissima quidem et efficacissima medicamina penitus ignorarunt, aliaq; permulta nostro æuo explorata, & supreme celebrata. Antiquos cũ dico, Gal. & eo uetustiores intelligo: qui nõ propter ea tamen accusandi sunt. siquidẽ nec omnia cognoscere, nec eorum quæ cognoscebant, omnes etiam uires scire potuerunt. Nec enim falso (quod Auerrois innuere uideť) Rheo adstrictoriã uim attribuerũt. ipsum nãq;, sicuti plæraq; alia, utraq; ui pollere dicimus, adstrictoria uidelicet, & purgatoria. Ex Ioannis Mesue & Auerrois igitur, ac recentiorũ omnium autoritate, ipsaq; experientia didicimus, Rheumbarbarũ inter medicinas bilem pituitamq; expurgantes, esse peximiũ, adeoq; ab his nocumentis quæ secum reliqua carhartica afferre consueuerũt, immunem, ut pueris, prægnantibus, cæterisq; imbecillioribus tuto exhibeatur. Esse autem iecinori congruentissimum, non solum hij, sed & Plinius & Dioscor. Galenusq; contestantur. Quod uero particulatim bilem a capite educat, non legi penes idoneum autorem. Plinius tantum bibi contra capitis grauitates affirmat. quas tamen ut in pluribus, non de bili naturali & impermista, sed de alijs potius humoribus pendere aptum est. siquidem bilis ipsa aliorum humorum comparatione suapte natura leuis est. Dioscor. febrientibus cum melicrato, infebrientibus cum œnomelite, pthisicis cum passo, stomachicis in catapotijs exhibet. Plinius pro uarietate morborũ modo in uino, modo in aqua, modo in passo. Communis usus medicorũ habet, ut uel formetur in catapotia, uel cũ aquis Arnoglossi in intestinorũ difficultate, uel deuolutis, Apij, aut intybi in febribus bibať. Nos ꝑ morborum uarietate, patientis tẽperatura, consuetudine, ætate, atq; id genus cæteris, modo huic, modo illi rei miscemus, prout tamen conducere arbitramur, ut nihil perpetuum habentes, ita a maiorum uestigijs ratione, ac experimento non discedentes.

A

B

Excusatio ueterum Medicorum.

De TVRBITH.

Quid per Turbith intellexerit Messue difficile est diuinare. Neq; enim cum Serapione conuenit, Tripolium intelligente, nec cum Dioscoride radicẽ pityusæ sic uocante. folio enim hæc Pini, illud Isatidis constat, non ferulę. Sed neq; id pingere uidetur quod passim in officinis nunc ꝑ turbith uenditur. siquidẽ, ut a fidedignis intellexi, ex planta accipiť, quæ folio myrti constat.

Reprehensio Messue per Mainardum, et inibi de pertinaci errore Collinutij ꝑ Leoniceno.

De POLYPODIO.

In Polypodio iudicio Messuę standum non est. Siquidem integra uncia per se parum purgat, cum ille quatuor aureos non transcendat.

C

¶ NIC. LEONICENVS, de falsa quarundam Herbarum inscriptione a Plinio.

¶ De ORMINO, STACHY, & Leucographide.

MVLTAS HERBAS AC FRVTICES folijs Marrubio similibus scribunt Dioscorides, Galenus, ac Paulus, quas omnes Plinius non Prassio, id est, Marrubio, sed Prasso, id est, Porro folia tradit habere similia. Sic Orminon libro. 22. dixit semen habere Cymino simile, cætera Porro: sic Balloten, quæ alio nomine Marrubium nigrum, a similitudine foliorum appellatur, Plinius lib. 27. scripsit, alia nuncupatione Porrum nigrum a Græcis uocari, ac folijs quam Porri maioribus constare.

Orminos.

Sic Stachyn Porri habere similitudinem, longioribus folijs pluribusque, lib. 22. notauit. Idem Plinius lib. 27. de Leuce, Leucoleuce, aliarumque herbarum generibus tractans, nominis similitudine, ac dictionis figura deceptus, eisdem Leucographida quoque annumerauit, uisusque est proculdubio Leucographida herbam putasse, quam tamẽ Dioscor. Galen. & Paulus genus lapidis, quod alio uocabulo Moroxus nuncupatur, esse testantur. Et ne quis forte pro Plinio obijciat, herbam etiam esse quæ eodem nomine cum lapide censeatur: easdem uires, proprietatesque Leucographidi Plinius ascripsit, quas in eiusdem nominis lapide Dioscor. Galen. ac Paulus pariter retulerunt. Scribit præterea Plinius de Leucographide, qualis nam esset, ab autoribus scriptum non reperisse, cum tamen Dioscorides, & quid ea sit, & qualis, suo quinto de simplicibus medicaminibus libro satis notificauerit.

Stachys.

Leucographis.

D

¶ De POLIO, ET TRIPOLIO.

Polium. Tripolium.

Ob eandem nominis uicinitatem Polium, pro Tripolio, & uicissim Tripolium pro Polio Plinius accepit. Nam libro. 21. duo Polij genera describit, quemadmodum & Dioscorides: alterum campestre, alterum syluestre, folijs utrunque cani hominis similibus. At quod miraculum in Polio affert, eiusdem folia mane candida, meridie purpurea, sole occidente cærulea aspici, hoc de Tripolij flore a Dioscoride scribitur. Polium uero atque Tripolium non modo locorum diuersitate in quibus utrunque gignitur, sed figura insuper, atque colore, ac proprietatibus etiam inter se plurimum differunt. Polium siquidem utriusque generis partim in campis, partim in montibus nascitur: Tripolium uero in maritimis tantum locis, que unda maris allidit. Polium habet, ut diximus, folia cani hominis similia: unde & illi apud græcos nomen: Tripolium folijs Isatidis constat: quemadmodum de utroque scribit Dioscorides, & Plinius ipse libro. 26. confirmat. Nam quod apud Plinium legitur de Tripolio, folio satis grossiore, palmo alto, error est codicis: ita enim legi oportet. Tripolium in maritimis nascitur saxis, ubi allidit unda, neque in mari, neque in solo,

Emendatur locus Plinij.

folio Isatidis crassiore, palmeo caule, in mucrone diuiso. Hæc em̃ omnia uerbum fere ex uerbo Plinius ex Dioscoride transtulit. Quod uero postea idem Plinius subiungit, hanc herbam eandem uideri quibusdã quæ Polium, miror ipsum quoq; illorum errorem sequi potius atq; imitari, quam improbare atq; abijcere uoluisse: cum quod de Tripolij flore miraculum legitur, Polij folijs adsignauerit. Sed paruum hoc futurum erat in uita periculum, si nõ etiam Polij uires uicissim Tripolio adscripsisset. scribit enim, Tripolij radicem dari hepaticis in farre coctam: quod quidem Tripolij remediũ apud nullũ grauioris autoritatis medicũ legitur. Polium autem nõ hepatis tantum, sed omniũ plane uiscerum uitijs auxiliari, autor est Galenus in octauo de simplicibus medicaminibus libro. A

De HERACLIO.

Scribit Dioscorides libro quarto, quoddam Papaueris genus, quod ab aliquibus Heraclium appellatur, habere foliũ tenue, simile Struthio, id est, herbæ ita uocatæ. Quia uero Struthion apud Græcos significat etiam passerem, deceptus nominis æquiuocatione Plinius, hanc similitudinem ad auem potius retulit quam ad herbam. Ita enim de Heraclio libro. 20. scribit: Alterum est in syluestribus Heraclium, folijs si procul intuearis, speciem passerum repræsentantibus. Sed qui fidem ex re ipsa habere non possit, aliquanto sane probabilius existimet, herbam herbæ potius, quam auibus folium habere persimile. Heraclium. Radiculam nos uocamus, autore Hermolao Barbaro.

De EMPETRO. B

Empetrum ubi nascat̃, & quas habeat uires in trahenda bile ac pitu, ita scribit Plinius libro. 27, eodem quo Dioscorides modo: alias tamen eidem subiungit facultates, quod urinã cit, & calculos frangit: quæ a nullo alio autore de hoc Empetro traduntur. Quin contra Galenus Empetrum, quod etiam Prassoides appellatur, solis purgationibus. 6. libro utile esse testatur. At quos in altero Empetro, quod etiam Sarxiphages dicitur, Plinius legerat effectus, a græcis autoribus, ac præsertim Dioscoride traditos, huic Empetro a Sarxiphage diuerso, quod uim purgatoriam habet, nominis æquiuocatione deceptus a, dscripsit. Empetrum.

De BETONICA.

Betonicam a Romanis dictam, a Græcis Cestrum, pingit Plinius folio Lapatij, Dioscorides autem, cui magis astipulat̃ sensus, folio Quercus. Alteram uero Betonicam, quæ alio nomine Britanica appellatur, folia Lapatij habere idem Dioscorides tradit: ut uerisimile sit, Pliniũ alteram pinxisse pro altera. Betonica.

De PARTHENIO.

Parthenium scribit Plinius libro. 21. apud Celsum uocari Perdicium, & Muralium: deinde subiungit easdem Parthenio, quod Muralium appellatur, uires, quas Dioscorides alteri Parthenio ascribit, quod Chamæmelon alio nomine dicitur: quoniam parum folijs & flore ab herba Chamæmelo differat. Hanc autem Parthenium Chamæmelo similẽ herbam Parthenium.

C nonnulli ex recentioribus medicis Cotulam appellant. Sed hæc Parthenium non uocatur a Celso Perdicium, atq; Muralium, sed altera potius quæ Elxine a Græcis, & simul Perdicium, ac Parthenium quoq; nuncupatur, a Latinis autem Parietaria, & Muralium dicitur, quia passim in parietibus seu muris nascatur. Nostro quoq; æuo uulgo, una litera dempta, pro Parietaria, Paritariam appellant. Hanc eandē herbam, siue Muralium, siue Parietaria dicatur, connumerat Celsus libro suo de medicina tertio, inter ea quæ uim habent reprimendi simul ac refrigerandi. Quæ sane facultas ei Parthenio, quæ Perdicium & Parietaria appellatur, non autem alteri quæ etiam Chamęmelon dicitur, ab omnibus fere medicinæ autoribus adscribitur. Hæc enim sunt de eadem Dioscoridis uerba: Habent folia refrigerandi, atq; astringendi facultatem. Nec de ea aliter Paulus atq; Galenus tradiderunt. Ipse pariter Plinius libro. 22. eandem & Parthenium, & Perdicium quoq; nominari confirmat.

Cotula.

De CYCLAMINI radice, & Aristolochia.

Cyclamini radix.

Plinium etiam non tantum nominum, sed rerum quoq; ipsarum similitudo aliquando decepit. Nam Cyclamini radicem, quæ Rapum terræ propter rotunditatem dicitur, Aristolochiæ rotundæ, quæ & ipsa a radicis rotunditate nomen accepit, radicē esse existimasse uidetur. Nam lib. 25, quo in loco Aristolochiam quatuor distinguit generibus, eius quæ ro D tunda dicitur radicem scribit a piscatoribus Campaniæ Venenum terræ uocari, ac coram se contusam immixta calce, atq; in mari sparsam, conti- » nuo aduolasse pisces mira cupiditate, statimq; exanimatos fluitasse. Hoc » idem, ut a uiris grauissimis accępi, nostro fit æuo ab eisdem piscatoribus, » non Aristolochiæ rotundæ, sed Cyclamini potius radice, pisces alliciendi atq; exanimandi caussa. Ipse quoq; Plinius eosdem effectus non Aristolochiæ rotundæ, sed cuiusdam Cyclamini radici libro. 25. tribuit. Aut igitur fatendum est, duas esse radices quę eosdem præstent effectus: quarum tamen alteram esse Aristolochiæ rotundæ radicem, neq; ab aliquo autore scriptum reperitur, neq; experientia cōprobatum: aut illud dicendum erit, Cyclaminum, qui radicem habet rotundam, quartum esse Aristolochiæ genus: quo nihil dici posset rerū naturæ repugnantius. Siquidem inde apud Græcos Aristolochiæ nomen, ut Dioscorides ac Plinius ipse testatur, quoniam sit optima prægantibus: Radix uero Cyclamini adeo est aduersa pręgnantibus, ut si eam mulier grauida transcenderit, abortum faciat, ueluti Dioscorides pluresq; alij medici insignes retulerunt, ac Plinius ipse quoq; confirmat.

Aristolochia.

De HELIOTROPIIS.

Heliotropiū.

Quamuis plures sint herbæ quæ circumaguntur cum sole, Dioscorides tamen duo facit Heliotropij genera. Alterum folijs Ocymi, flore albo, subrufo, recuruo, ut scorpionis cauda possit uideri: unde & illi scorpiuri apud Græcos nomen. Alterum non absimile folijs, iuxta paludes nascens. Plinius uero libro. 22. cū & ipse duo genera Heliotropij describat.

in eisdem comprehendere uidetur illam Intybi speciẽ quæ a medicis græ A co nomine Cichorium appellatur. Ita enim eodem libro de Heliotropio scribit: Heliotropij miraculum sæpe diximus, cum sole se circumagentis etiam nubilo die, tantus syderis amor est: nocte ueluti desyderio contrahit cæruleum florem. Genera eius duo, Tricoccum, & Heliostrophium. Hoc altius, quanq; utrunq; semipedalẽ altitudinem non excedat. Semen in folliculo messibus colligitur. Nascitur nõ nisi pingui solo, cultoq; maxime: Tricoccum ubiq;. Si decoquatur, inuenio in cibis placere. Quidnam aliud erit Heliotropij genus, cuius flos cæruleus existat, & non nisi pingui cultoq; solo nascatur, quodq; si decoquatur in cibis placeat, præter eam quam diximus Intybi speciem? Hanc tamen Dioscorides cum de Seride tractaret, ueluti unam eiusdem Seridis speciẽ notificandam duxit, ac ꝓprietates longe ab Heliotropij uiribus diuersas assignauit. Quare mirandum est, quo pacto Plinius hoc loco, ubi Intybum designare uidetur, easdem tamen uires potestatesq; subscribat, quas in utroq; Heliotropij genere tradidit Dioscorides. Auget etiã illud magis admirationẽ, quod idem Plinius Intyborum remedia, ac præsertim illius quod Cichorium a Græcis dicitur, cuius flos cæruleus cum sole circumuertitur, priore in libro, scilicet. 21, suo loco notauerat, plurimũ ab hijs quę de utroq; Heliotropio traduntur differentia. B

De PENTAPHYLLO.

Simili errore Plinius Pentaphyllon, atq; herbam fraga ferentem pro eadem accepit, ac Pentaphylli notas simul ac uires eidem herbæ præter Pentaphylli nomẽ censuit adscribendas. sic eñ libro. 25. de Pentaphyllo retulit. Pentaphyllum nulli ignotum est, cum fraga quoq; gignẽdo commendet. Existimarẽ tñ in re tã nota esse codicis potius q̃ Plinij errorẽ, ac pro Pentaphyllo, Trifolium legi oportere: quoniam ea herba quæ fraga gignendo commendatur, & quæ nulli ignota est, nõ quinis, sed trinis constat folijs: nisi postea Plinius alia nomina græca subiungeret, atq; alia afferret indicia, quæ non sunt alterius herbæ quã Pentaphylli propria. Pentaphyllõ.

De ADARCHE.

Adarchen Plinius inter species harundinum libro. 16. connumerat, ubi ita scribit. Est & in Italia nascens Adarcha nomine, palustris ex cortice tantum sub ipsa coma, utilissima dentibus. Adarchẽ uero Dioscorides, Galenus, & Paulus non harundinis speciem, sed potius salsuginẽ quandam in exiccatis paludibus harundinibus adhærentem esse scripserunt. Adarches.

De LEMNIA TERRA.

Plinius libro. 35. inter cæteros colores natiuos Lemniam quoq; rubricam connumerat, cui inter alia rubricæ genera palma a ueteribus dabatur. Hanc præterea multum ab antiquis celebratam cum insula in qua nascitur refert, nec nisi sigillatam uenundari solitam, unde & Sphragidos illi nomen fuerit apud Gręcos. Hac pręterea Minium sublimiri, adulterariq;, remque in medicina præclaram esse testatur. Omnes enim huic Lemnia terra.

C bricæ facultates subscribit, quas prisci medici in Terra sigillata tradide-rũt. Videt̃ itaq; Plinius Lemniã rubricã, & lemniã Sphragida, siue Ter-rã sigillatã eandẽ esse existimasse. At Galenus tũ aliarũ rerũ quæ sunt in medicinæ usu, tum huius præsertim Terræ sigillatæ diligentissimus inue stigator, ut q, quemadmodũ de se scribit, longis itineribus ad Lemnũ in-sulã nauigauerit, ob nullã aliã causam, nisi ut Lemniã Sphragida, & quo modo nasceret̃, & qualisnã esset, oculis ipsis contemplaret̃: aliud esse ru-bricã Lemniã, aliud Lemniã Sphragida, in suo de theriaca ad Pisonẽ lib. apertissime ostendit. Ita em̃ in eodẽ libro de Lẽnia Sphragide, siue Ter-ra sigillata scribit. Præstat autẽ eã nõ appellare Rubricã, sed Terrã. est em̃ quædã Rubrica quæ in insula Lemno nascit̃, q̃ ad alios utimur effectus, diuersos ab hijs ad q̃s Terra sigillata adhibet̃. In nono autẽ sui de simplici bus medicaminibus libro idẽ Gal. Terrã Lemniã tribus distinguit gene-ribus. Primũ est eius quæ sacra dicebatur, quã neminẽ præterq; Dianę sa cerdotẽ attrectare fas erat, cui etiã eiusdẽ deæ signatura imprimebat̃, atq; ob id Lemniũ Sigillũ uocabat̃. Secundũ eius quæ est uere Rubrica, qua fabri lignarij utebant̃. Tertiũ illius quæ uires habet abstergentes: atq; ob id erat in usu fullonũ præcipua. Si itaq; in re quã adeo curiose inuestiga-uit Galenus, eidẽ magis q̃ Plinio credere oportet, non recte Plinius quæ de Terra sigillata a ueteribus medicis tradita fuerant, eadẽ Lemniæ quo-q; Rubricæ, quæ int̃ Colores ponit̃, ac nõ fuit tantæ celebritatis, ut nõ ni

D si sigillata uenderet̃, neq; eosdẽ habet q̃s Lemniũ Sigillũ in medicina u-sus, censuit adscribenda. Et hæc quidẽ omnia probant Pliniũ ea quæ om nino inuicẽ distant aliquando rei, sæpius uero nominis similitudine de-ceptum, eadem esse existimasse.

Terra sigillata

Lemnium sigillum quid.

De Differentia CISSI, et CISTHI.

Cissus. Cisthus.

De Cisso uero ac Cistho quanq; non per uolumen, sed per priuatam epistolam, ut qui nolim mihi cum homine mihi amicissimo, quẽ colo & obseruo, publicas esse de studijs contentiones, tuis quas mihi pro Plinio obiecisti rationibus respondere statuerã. Hic tamen locus exigit, ut pluri bus etiã argumentis quã in dictatis feceram, ostendam Pliniũ alterũ ab al tera nesciuisse distinguere. Plinius libro. 17. describens omnia Hederarũ genera, prima in marem ac fœminam diuidit, ac utriusq; florem similem ait Rosæ syluestri, colore floris in mare ad purpuram accedente. Ex quo illud intelligi uoluit, fœminæ florem magis albescere. Hęc autem maris ac fœminæ differentia, florisq; in figura similitudo, in colore diuersitas, neq; a Theophrasto, neque a Dioscoride, neq; ab alio grauioris autorita tis uiro in Hedera, sed in Cistho plane describit̃. Verisimile igitur est Pli-niũ nominis uicinitate deceptũ, eo in loco, quæ de duobus Cisthi generi bus traduntur Hederis tribuisse. Idẽ Plinius libro. 12. ubi de Ladano tra ctans, quo pacto ab hircorum Barbis depectat̃ insinuat, ita scripsit: Sed Hederæ flore deroso pastibus matutinis cum est rorulenta Cypros: de-inde nebula sole discussa in puluerẽ madentibus uillis adhęrere, atq; ita

Ladanum depecti. Potest ne lucidius ostendi Pliniũ pro Cistho Cisson, A
id est, Hederam accepisse? nam quis unquam retulit præter Plinium, qui Cisson, id est, Hederã, pro Cistho posuit, pingue illud quod a Lada herba, quæ etiam Cisthos dicitur, Ladanum nuncupatur, Barbis hircorum Hederam, uel Hederæ florem depascentiũ adhærescere? hoc enim de Cistho, siue Lada, quod & Ladani nomen indicat ab eadẽ herba deriuatũ, non autẽ de Cisso, siue Hedera Dioscor. Galenus, Paulus, et quicunq; de Ladani genitura scripserũt, uno consensu retulerũt. Quin Plinius ipse eodẽ in loco ita scribit. Sunt qui in Cypro herbã ex qua id fiat Ladã appellant: etenim illi Ladanũ uocant. Ac postca libro. 22. de eadẽ herba ac Ladano nõ aliter scripsit, quã supra cõmemorati uiri. hæc enim sunt eius uerba. Ledon appellat̃ herba ex qua Ladanũ fit in Cypro, caprarũ barbis adhærescens. Est igit̃ Cisthos uel Lada, siue Ledõ, nõ aũt Cissos, id est, Hedera, cuius flore depasto Ladanum hircorum barbis adhærescit. Quod Plinius ipse hoc in loco lib. 22. plane cõfirmat, quãuis lib. 12. uisus sit dubitasse, utrũ esset Hedera, uel Lada ex qua in Cypro Ladanũ fieret. Cuius dubitationis originẽ inde emanasse crediderim, q̃d aliquãdo ex Chistho, aliq̃n ex Lada, qm̃ utroq; nomine eadem herba indicat̃, Ladanũ colligi apud diuersos autores legisset. Ipse tñ modus, quẽ Plinius insinuat, quo pacto Ladanũ hircorũ barbis adhærescat, facile ostendit fruticem uel herbã, cui pingue illud insideat humilẽ esse, ac per terrã se spargentẽ, nõ quemadmodũ Hedera per arbores se ab humo attollentẽ, cum B
ita scribat. Deinde nebula sole discussa in puluerẽ madentib. uillis adhærescere. Neq; eñ Barbæ hircorũ Hederã depascentiũ, quæ ut nonnullis placet ideo Hedera dicit̃, quia edita petat, nebula in puluerẽ sole discussa Hedera unde.
maderent, nisi non Cissum, siue Hederam, sed Chamęcissum potius, hoc est, Hederã humi repentẽ depascant̃. Atqui quo pacto hoc etiã in Cypri insula fieri possit? in qua, si Theophrasto grauissimo autori credimus, nec Hedera quidẽ nascat̃: siquidem Cypros insula sit ad Asiã pertinens, ut omnes Cosmographi consentiũt, nec Plinius ipse dissentit, qui etiã frustra ab Arpalo Hederã in Asia satã affirmat. Vtrũ uero suis temporibus in eodẽ cœli tractu proueniret non asserere ausus, id tantũ scripsit: Hedera iam dicit̃ in Asia nasci. Vnde luce clarius apparet, Plinium in eundẽ errorem incidisse, in quem lapsus est Auicenna, cum in suo de simplicibus medicaminibus libro, herbã ex qua fit Ladanũ, Hederæ speciẽ significauit. In eodẽ. 22. libro, Plinius cum post factam de Hederis mentionẽ, de duobus quoq; Cisthi generibus scribit, ea uerba subiungit, sub hijs maxime nascit̃ Hypocisthis. Ex quib. uidet̃ iñuere, sub hijs quidẽ Cisthi generibus maxime nasci Hypocisthidẽ: sub Hederis autẽ nasci etiam aliquãdo, licet non adeo frequenter: neq; enim eo in loco, aut alibi Plinius de alijs Cisthi generibus aliquid dixerat, ut id maxime ad eorum potius, quã ad Hederarũ comparationẽ posset referri. Possum ergo sic colligere: Hedera apud Pliniũ diuidit̃ in marẽ ac fœminã, utriusq; flos similis Rosę syl

C uestri describit eodē autore, in insula Cypro Hederæ flore deroso Ladanū hircorū barbis adhærescit, sub Hederis quoq; Hypocisthidē nasci aliquando significat. Hęc autē omnia a nullo autore, excepto Plinio, de Hederis scribuntur, aut sensu ipso siue experientia comprobant, sed de duobus Cisthi generibus plane tradunt, atq; usu ipso ita esse cognoscuntur. Hæc igit euidentissima sunt argumenta, Piniū eodē cum cæteris errore deuiasse, q Cisthon a Cisso, hoc est, ab Hedera nesciuere secernere. Atq; hijs quidē, ut ego arbitror rationibus, motus est autor libri, qui Cornucopia inscribit, uir, ut apparet, in herbarū iuestigatione nō indiligēs, neq; oīno earū imperitus, ut de Hederis tractans, scribat Cisthon a quibusdā inter Hederarū genera cōnumerari. hoc em̄ in Plinio est ita manifestū, ut de eo nulla dubitatio haberi possit. Sed quoniā in puerbio dicit, si cæcus cæcū ducat, ambo in foueā cadunt, existimauit idē uir alioquin græcarū doctissimus literarū, Cisthon esse arbusculā quandā a Lada differentē, atq; ab illa Cisthū, ab hac Ladanū, id est, pingue, quod utriusq; plantæ folijs insideat appellari: cum tamen Dioscor. Gale. & Paulus eandem esse testent Cisthon, & Ladam, siue Ledon, a qua id genus odoris quod Ladanum dicitur nomen acceperit.

Perottus.

De GLASTO.

Neq; uero in eo tantū Plinius errasse uidetur, quoniam ut supra ostendimus, res omnino diuersas pro eisdē accepit, sed ob id etiā, quod easdem D ob nominum uarietatē putauit esse diuersas. Quamquam & eas quæ eodem nomine nuncupant, uarijs in locis tam uarie descripserit, ut quāuis eædem essent, ipsum tamen differentes existimasse iure quispiā possit arbitrari. Glasti similis herbæ Plantagini succo scribit Plinius lib. 22. infici uestes, idq; ei herbæ nomen esse apud Gallos. Nostro quoq; ęuo paucis mutatis literis, Guadum appellatur. At constat hanc eandem herbam a Græcis Isatidem uocari. Nam Dioscorides scribit, Isatidis succo uti infectores lanarū, eādemq; herbam habere foliū Plantagini simile, atq; a Romanis Glutam, uel Glastum nuncupari. At Plinius lib. 20. Isatidem tertium genus facit Lactucæ spōte nascentis: quarto simili Lapathio syluestri dicit uti infectores lanarum. Quod etiam ipsum a Græcis Isatidem dici, idem Plinius eo in loco facile indicat: quoniā eosdem effectus quarto generi tribuit, quos Dioscorides Isatidi assignat. Cum igit Plinius nullam eodem in loco admonitionē adiecerit, eandem esse hanc Isatidem a Græcis uocatam, quam libro. 22. a Gallis Glaston appellari docuerat, uidetur profecto ignorasse quam herbā Græci Isatidis nuncupatione significarent. Alioqui sicuti easdē uires in quarto genere Lactucæ sponte nascentis scripserat, quas in Isatide Dioscorides, ita eidem folia Plantaginis, sicuti in Glasto fecerat, designasset.

Glastum.

Quid q̄d etiā, nisi menda sit codicis, quæ a Græcis dicitur Isatis, Radiculā a Latinis uocari, ac folijs Oleæ cōstare scribitur eiusdē Plinij lib. 19. ac postmodū eandē Radiculā non Isatim, sed Struthion potius ab ijsdē

Struthion.

Græcis appellari, eiusdemque ramos tingentibus præparari, libro. 28. insi (nuat. A

¶ De EVPATORIO.

Auicenna scribit Eupatorium habere folia Canabis, florem Nenufaris. Mesue idem Eupatorium folijs Centaureæ minoris, floribus subcitrinis, longitudinis paucæ constare. Serapio folijs Pentaphylli aut Canabis, florem autem non explicat. Fortunatum esse oporteat qui diuinare uoluerit, quisnam horum ueriora retulerit: ac quod medicus ille precabatur, qui medicinam sorti commiserat, dij sua cuique remedia quibus illa ex traherentur secundarent, itidem a nobis orandum, ut bona fortuna in uerum incidamus autorem. Eupatorium.

¶ De GRANO INDICO.

Ideo Serapio plantam quæ Habnil, id est, Granum Indicum gignit, scribit esse similem plantæ lebleb, id est, Inuoluolo, siue Volubili, ut uocabulis utar apud medicos nostros usitatis, ac ramis praeterea folijsque uiridibus, flore in cuiusque folij radice purpureo constare: pluraque alia eiusdem plantæ addit indicia, quæ plane ostendunt eam esse omnino ab Isatide differentem. Hinc ortus est Simonis error, qui de Nil in litera N, ita scripsit: Nil arabice est Indicum, quo panni tinguntur, & est succus plantæ similis Volubili: semen eius inter laxatiua ponitur. In quibus uerbis si Simon illud Indicum innuat, de quo Dioscorides, Galenus & Paulus tradiderunt, multiplex est mendacium. Neque enim Indicum est herbæ succus, uerum, ut scribit Dioscorides libro. 5. & Plinius quoque idem retulit libro. 35, Indicum est duorum generum: Alterum, quod fit arundinum Indicarum spumæ adhærescente limo. Alterum ex purpuræ spuma in purpurarijs officinis cortinis innatante. Si uero ita Indicum accipiat, ut nos uulgo uocare consueuimus succum quemdam herbæ, quæ a Græcis Isatis, a nostris Guadum, ut antea docuimus uocitatur, quod Indicum dixerit herbæ succum, non sane a uero dissentit. At quod ea herba ex qua is succus exprimitur, qui Indicum appellatur, sit Inuoluolo similis, tam est in propatulo falsum, ut improbatione non egeat. Idem Simon in litera H, refert ex sententia Theodori Prisciani, Isatim esse Rubeam tinctorum. Postmodum in litera O, dicit Osatim, ut Macer scribit, esse gratam tinctoribus herbam. Quæ dicta tam uaria non paruam fidem faciunt, ignorasse Simonem quid apud Græcos Isatis, & quid apud Arabes Nil significaret. Quamquam in hoc postremo Simoni sit ignoscendum. Nam & Arabes ipsi de eadem Nil sibi non constant, quemadmodum ex scriptis Serapionis probauimus. Auicenna quoque quamuis uires potius ac proprietates plantarum enarrare, quam earum effigies indicare studuerit, cum tamen ipse quoque de eadem Isatide tribus in locis sub Nil uocabulo scribat, merito suspicionem affert, se etiam titubasse, atque ancipitem fuisse, quid nam esset Isatis. Nam in litera N, eadem de Nil scribit quæ de Isatide Dioscorides: quoniam eodem modo diuidit in satiuam, atque syluestrem, atque

Serapio. granum indicum.

B

Indicum.

C easdē fere uires ac proprietates herbæ Nil tribuit, quas Isatidi Dioscor. Sed rursus idem Auicenna in litera G ita scribit. Guasmein est foliū Nil. Et quædā alia subinfert, quæ in litera N de eodē folio declarauerat. Vnū tantummodo addit, q̊d capillos inficit. Non tñ in hijs neq; a seipso neq; a Diosc. multū Auicēna dissentit: ob id tantum reprehendendus, quod frustra de eadem re in diuersis literis scribat. At in eadē litera G plurimū a Dioscoride, ac ueritate ipsa uidetur discrepare. de grano enim Nil ita scribit. Granū Nil est Cartamū Indum. Deinde multas proprietates sub infert, quæ nihil ad Isatidē pertinent, pro qua Nil, siue Nigel idē Auicenna in N litera retulerat. Mesue quoq; hunc errorē animaduertens, ubi de Cartamo scribit, dicit quosdam falso putasse Cartamū esse granum Nil. Nec minor est apud autorem Pandectarum in eisdem rebus nominibus q; colluuio. Nam & ipse falso scripsit, quod Arabice Nigel dicitur, Nesme a Græcis appellari, a Latinis autem Indicum. Et quamuis herbę Nil, siue Indico, omnes facultates subscripsisset, quas Dioscorides atq; Galenus, & Paulus Isatidi tribuunt: idem tamen alio in loco, uidelicet in litera B, scribit Osatidem, uel potius Isatidem, Exborith græce, arabice autem Agisdo, latine Saponariam, uel herbam fullonū, omnibus hisce nominibus eandem herbam nuncupari. Ex quibus uerbis uidetur innuere, Isatim, quam ipse uitiose Osatim appellat, esse Radiculam illam, cuius adeo succū in purgandis lanis Plinius lib. 19. extollit: nisi quod postmodū proprietates subscribit, quæ non sunt Radiculæ, seu herbæ fullonum, sed Isatidis potius, id est, herbæ tinctorum propriæ. Quantū uero huic autori Pandectarū credere debeamus, uno eiusdem uiri ignorantię argumento recitato patebit. Docet Dioscor. ex folijs Chamęleæ cum duabus partibus Absynthij addito melle, uel aqua, fieri catapotia, id est, pillulas. Hic autem bonus uir, quicūq; fuerit, qui libros omnia mēdacia continentes, composuit, nesciēs catapotia apud antiquos significare eas, quas nos uulgo pilulas appellamus, dixit, docere Dioscoridem fieri trociscos admixto absynthio duplici mensura, & una parte chamęleæ & cataputiæ: quasi apud Dioscoridem hoc uerbū catapotia non pillulas, sed plantam potius, quæ uulgo cataputia dicitur, significaret. Sed ne, dum aliorū potius quā Plinij errata persequimur, usq; ad fastidium uolumen excrescat, ad propositi nostri institutum reuertamur.

Saponaria.

D

Pandectarum autor indoctus.

Catapotia.

Cataputia.

De ECHIO, & ALCIBIO.

Echios.

Echios alterū genus describit Plinius eodē quo Dioscorides modo, lanugine spinosa, & capitulis uiperis similibus. Hanc eandem refert Dioscorides libro Quarto ab aliquibus Alcibium uocari. Plinius tamē libro uicesimoseptimo, quasi de alia re uerba faciens quam de Echi, quam libro uicesimo Sexto contra serpentes bibi ex uino & aceto docuerat, ita scribit. Alcibium qualis esset herba apud autores non reperi, sed radicem eius ac folia trita ad serpētis morsus imponi & bibi iubent. Sic Dios

Alcibium.

corides libro. 2. Echios radicẽ ac folia e uino potari iubet contra eosdem serpẽtes. Esse uero eandẽ Alcibion & Echin, illud nõ tenue est argumentũ, q̊d neq; Dioscorides, neq; Paulus de Alcibio seorsum scripserũt, sed de Echi tantũmodo, quã alio uocabulo Alcibiũ, siue Alcibiadion dici parit̃ retulerũt. Nicander etiã in Theriacis suis, id est, in eo libro, in quo remedia scribit cõtra animalia uenenata, eandẽ herbã Alcibiũ, & Echin utroq; nomine uuncupat, atq; eiusdẽ libri expositor, Alcibiũ q̃dẽ ab inuẽtore, uel ut Demetrius inquit, ab Alcibio q̊dã, qui primus ex eadẽ herba remediũ sensit, Echin aũt q̃m contra uiperarũ ictus utiliter bibitur, scribit appellatam. A

¶ De CENTVNCVLO.

Centunculum scribit Plinius libro. 2. uocari ab Italis herbam rostratis folĳs ad similitudinem capitis penularum, iacentem in aruis, eandem autem a Græcis Clematidem appellari: eius preterea egregium effectum ad sistendam aluum in uino austero testatur. At Dioscorides libro. 3. non Clematidem a Grecis nuncupatã, sed Gnaphalium potius scribit, a Romanis Centunculum dici: atq; eundẽ fere in Gnaphalio refert effectum, quem in Centunculo Plinius: nam eius folia in uino austero pota, dysentericis prodesse confirmat, quod idẽ Plinius libro. 27. de Gnaphalio scribens pariter asserit. Dioscorides preterea, qui omnes Clematidis species diligenter atq; acurate conscripsit, nullam tamen hoc nomine a Grecis innuat uocitari, qualem designat Plinius rostratis folĳs ad similitudinem capitis penularum in aruis iacentem. Centunculũ.

¶ De IASINE. B

Idem Plinius eodẽ lib. 2, atq; eodẽ in loco ubi Centunculũ nominat, iaginẽ quoq; int̃ Clematidas connumerat, quã lib. 22. Iasinẽ nominauit. Iasine. De Iasine siquidẽ lib. 22. ita scribit. Salutaris est phtisim patientib. At lib. 2. de Lagine ita. Phtisicos iuuat cũ melle. Itẽ de Iasine. Mulieribus lactis ubertatẽ facit. De lagine similiter. Lactis ubertatẽ facit. De Iasine quoq;. Infantiũ capiti illita nutrit capillũ, tenacioreq; ei9 cutẽ facit. De lagine pariter: Et infantibus illita capillũ alit. Vtranq; uero & Iasinẽ & laginẽ in cibis placere, & uenerẽ stimulare testat̃. Quorũ uicinitas nominũ & pares ꝓpemodũ effectus, argumento esse possint, uel Iasinen, uel laginẽ in utroq; libro esse legendũ, atq; eandẽ plantã ꝑ diuersis bis frustra a Plinio repetitã. Eandem preterea laginem scribit Plinius ab aliquibus Echiten uocari, & tenue Scamoniũ: quod dictum me suspicari facit, ne laginem & Echiten pro Elxine & Eusine, codicis forsitan errore, scribat̃. Neq; enim agnoscitur planta, quæ uerius tenue Scamonium dici possit, quam ea quam Græci alĳs uocabulis & Elxinen, & Eusinen, & Cissampelõ etiam appellant. habent hæc omnes Scamonĳ notas. Libro siquidem quarto scribit Dioscorides, Elxinen habere folia Hederæ similia. At eiusdem Hederæ folĳs & Elxines pariter Scamoniũ libro eodẽ ab eodẽ Dioscor. scribitur. Elxine quoque florem ferc candidum, calathi figura, & plurimo lacte manat, & aluum ciet sicuti Scamonium. Hanc eandem El-

C xinen Plinius, nisi fallor, libro. 21. Conuoluolum appellat: ob id, quod, ut etiam de Elxine scribit Dioscorides, omnibus in quas inciderit plantis circunuoluitur. Eiusdem florem scribit Plinius esse rudimentum naturæ Lilia facere condiscentis: in quo flore plurimi decipiuntur literatores, qui Simonis Genuensis autoritate freti, existimant eundem florem esse Ligustrum, de quo Vergilius: Alba ligustra cadunt: cum tamen Ligustrũ sit arbuscula, quæ quidem flores albos profert, sed plurimum a Conuoluoli flore differentes. Eadem arbuscula hodie quoq; in aliquibus Italiæ locis ab incolis Lagustrum, pro Ligustro corrupto nomine dicitur. Audio etiam a plerisq; Caprifolium appellari, quoniã eius folio capræ præcipue uescantur. Non longe huic dissimilis in Asia nascitur, quæ a Græcis Cypros, ab Arabibus Alcana uocatur. Minus uero mirandum sit, Plinium hominem quantum negocijs ciuilibus deditum, tantum ab omni medicinæ exercitatione remotum, in hac fruticum ac herbarum contemplatione aliquando cespitasse: quando & Auiceña ipse, quem si uere eũ, quem illi omnium fere ætatis nostræ medicorum tribuit consensus, in medicina principatum mereatur, non solum scriptis, sed rerum quoque experimentis atque operibus uere medicum fuisse oportuerit, tam in eisdem rebus ad usum medicinæ necessarijs uidetur fuisse implicitus atque perplexus, ut hanc ipsam Elxinẽ, siue Cissampelon, quæ latine Conuoluolum dici potest, & Alsinen, quam scribit Dioscorides Auriculam muris a Romanis nuncupari, & aliam quam Græci proprius Myosotida, id est, Auriculam muris appellant, & Anagallidẽ, quatuor scilicet herbas & natura & figura plurimum differentes, sub unius Auriculæ muris appellatione confunderet. Quod si quis pro Auicenna obijciat, potuisse eum & Alsinen, & eam quæ proprie Auricula muris dicitur, & Anagalliden, has tris omnes herbas Auriculæ muris nomine nuncupare, quoniam æque omnes folijs musculorum auribus similibus constant: hoc tamen de Conuoluolo, cuius folia sunt Hederæ folijs similia, nequaquam dici potuerit. Cur enim postmodum Auicenna seorsum de Anagallide sub proprio nomine tractauit, cuius antea proprietates in Auricula muris assignauerat? Cur etiam eiusdem proprietatibus alias commiscendas duxit, quæ sunt eius herbæ, quæ proprie muris Auricula uocatur, non autem Anagallidis peculiares? Sed ne uideamur Auicennam per calumniã falso reprehẽdere, eiusdẽ Auiceñæ uerba ex secũdo ipsius de simplicibus medicaminib. libro in mediũ afferemus. Auricula muris, inquit, est herba, cuius uirtus secundũ Galenũ ꝓpinqua est uirtuti herbę qua uitrũ abstergit. Hic Auiceña Alsinẽ sine dubio innuit, quã Dioscor. atq; Galenus testant̃ habere similes uires Elxinę, id est, Parietariæ, siue herbæ qua uasa uitrea absterguntur. Deinde subiungis Auicenna. Et hoc nomen absolutũ est duab. herbis, quarũ una est quam nominat Gale. & odorat̃ ex ea odor Maluę, & non habet duriciem. Hæc quidem Auicennæ dicta uera sunt de eadem Alsine, cuius mentionem facit Galenus libro Sexto.

Conuoluolum. Ligustrum. Cypros. Alcana. Auicennæ lapsus. D Auricula muris. Anagallis. Alsine.

quamquam nihil de tali odore retulerit. Quod uero demum addit Auicenna, quod altera quam nominauit Dioscorides, sit similis Volubili, nisi quia minora habet folia, omnino falsum est: hoc enim Dioscorides scribit de Elxine, quæ & Cissampelos dicitur, quod habeat folia Hederæ similia, minora tamen. Auicenna siquidem ab effectu Hederam Volubilem nonnunquam appellat, sicuti eadem ratione hæc ipsa planta, quæ apud Gręcos Elxine & Cissampelos dicitur, latine Conuoluolum appellatur. Sed quænam Conuoluolo cum Alsine, siue Auricula muris in folijs, aut flore, potestatibusue societas? quamuis tenuis quędam in nomine tantum apud Gręcos similitudo reperiatur. Nam Auricula muris Alsine, Conuoluolum autem ab eisdem Gręcis Elxine uocatur: quę sane uicinitas nominis decepit Auicennam, qui postmodum serpentes auibus, & tigribus ursos geminare uidetur, hoc est, res omnino differētes in una designare, cum Conuoluoli effigiem, atque Anagallidis pariter pingit: ita enim post uerba paulo ante scripta subiungit. Est & herba expāsa super sup̄ficiē terrę, paruos habens stipites, domestica, bona, sine odore, & nō habet saporem fortem, azulinos habens flores, cuius semen semini Coriandri assimilatur. Hęc omnia Auicennę uerba indicant alterum genus Anagallidis, quod florem profert cęruleum, & fœmina dicitur, sicuti etiam effectus Anagallidis proprij ab Auicenna subiuncti manifestissime ostendunt. Quos, ut antea scripsimus cum seorsum de utroque Anagallidis genere sub proprio nomine tractat ipse Auicenna subscribit: addit tamen & aliam quę non est Anagallidis, ex sententia cuiusdam Musaich, facultatē. s. q̄d iuuamentū eius est iuuamentū Absynthij. Hoc aūt non de Anagallide, sed ea herba quæ proprie Myosotis, id est Auricula muris a Gręcis appellatur, differtque ab Alsine, & utraque specie Anagallidis. Legitur apud Paulum, qui eam ad occidendos adhibent uermes. Ex quibus omnibus colligit̄ uerum id esse quod diximus, Auicennā maiori errore quam Plinium, qui res easdē tanque diuersas exposuit herbarū, natura, ac figura differentiū p̄prietates ac uires in uno, ut dicit̄, capitulo miscuisse.

A — Cissampelos. — Conuoluolum. — Auicenna serpentes auibus geminat. — B — Myosotis.

De ARCTIO, et PERSONATIA.

Sed non est nunc nobis cum Auicenna, sed cum Plinio negociū, quare ad ipsum reuertamur. Hic libro. 25. de Arctio, quamuis Echion errore codicis, ut arbitror, legatur, ita scribit. Arction quidam Personatiam uocant, cuius folio nullum est latius, grandes lappas ferentem: huius radicē decoctam ex aceto dant potui. De eadem Personatia non multos infra uersus Plinius ita scribit. Personatia, quam nemo ignorat. Licet autem & hic pro Personatia Persolata uitiose scribatur, tamen quod sequit̄, probat Personatiam esse legendum: ita enim subiungit. Gręci uero Arction uocant, folia habet maiora etiam Cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraque, & crassiora, radicē albam & grandē: hęc ex uino bibitur denariorū duorum pondere. Videtur profecto Plinius duo Arctij genera putasse, quorum utrunque Personatia diceretur, alterumque biberetur contra serpentes

Arction. Personatia.

C ex aceto, alterum ex uino. Attamẽ & Dioscorides & Galenus, ac Paulus de uno tantummodo arctio prosopite, id est, Personatia scripserunt. Esse uero idem Arction, siue eandem Personatiã, quam primo & secundo loco describit Plinius, eiusdẽ Plinij uerba apertissime ostendunt: nam de prima ita scribit: Quidam Arction Personatiam uocant, cuius folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Hic autem procul dubio Plinius innuit illam, quæ a nostris tum Bardana, tũ Lappa maior appellatur: Quam ideo ueteres Personatiã dixerunt, quoniam hac propter amplitudinem foliorũ ad personatos faciendos utebantur. Hanc uero eadem ratione Dioscorides, Galenus ac Paulus Prosopiten, id est Personatiam nuncuparunt, ac folijs Cucurbitę, nigrioribus tamen atq; hirsutioribus constare tradiderunt.

Bardana.

¶ De CHAMAEDAPHNE.

Chamædaphne.

Plinius libro. 15. Chamædaphnem ita describit: Est & Chamædaphne syluestris frutex, & Alexandrina, quã aliqui Idęã, aliqui Hypogloton, alij Daphnen, alij Carpophyllõ, alij Hypelatẽ uocant. Ramos spargit a radice dodrãtales, topiarij ac coronarij operis, folio acutiore quam Myrti, molliore ac candidiore, maiore semine inter folia rubro: plurima in Ida, & circa Heracleam ponti, nec nisi in montosis. Eandem Chamædaphnẽ postmodum Plinius libro. 24. ita describit: Chamædaphne unico ramulo est, cubitali fere folio, tenui, lauri similitudine, & reliq. Quis D non uideat Pliniũ eidem plantæ differentes descriptiones afferre? Est eñ prior descriptio in Daphne Alexandrina, nõ autem in Chamædaphne libro. 4. a Dioscoride tradita. Esse uero Chamædaphnen a Daphne Alexandrina differentem, non solum Dioscorides, sed Galenus pariter & Paulus in suis de simplicibus medicaminibus libris ostendunt.

¶ De OXYMIRSINE.

Oxymirsine.

Idem Plinius cum Myrtum satiuam libro. 23. descripsisset, eiusq; uires ac facultates assignasset, postmodũ subiungit Myrti etiam syluestris, quę a Græcis Oxymirsine dicitur, proprietates: adeo, ut putasse uideať, Oxymirsinen, quæ & Myrtus agrestis dicitur, a Myrto satiua, sicuti plęraq; alia herbarum, fruticum, atq; arbuscularum genera, syluestris tantummodo atq; satiuæ discrimine differre. Idcirco de Rusco, qui Oxymirsine, & Myrtus agrestis a Græcis nuncupatur, tanquam de re ab Oxymirsine diuersa, separatis in locis sæpe commeminit: quanquã non alias in Rusco, quam in Oxymirsine uires subscribat. Eodẽ tamen libro. 23. Plinius adducit Castorẽ, qui id quod uerũ erat existimauit, eandẽ scilicet esse Oxymirsinem apud Græcos, quæ latine Ruscus, uulgo autem etiam a medicis Bruscus appellatur, ex quo Plinij temporibus, sicut hodie quoq;, fiebant ruri scopę. Sed præter Castorem Dioscorides etiam libro quarto testatur, Oxymirsinen, siue Myrtũ agrestem a Romanis Ruscum nuncupari. Minori tamen, ut uerum fatear, errore dubitauit Plinius, nunquid Oxymirsine esset Ruscus, an alia arbuscula tanq; syluestris, a Myrto sati-

Ruscus.

ua differens: quam Serapio Arabs affirmauerit Oxymirsinem esse arbo- A
rem ferentem fructum, qui apud Arabes Cubebe uocatur: friuolæ satis Cubebe.
rationi subnixus, quod neq; Galenus de Oxymirsine, siue Myrto agre- Carpesium.
sti, neq; Dioscorides de Carpesio, id est, Cubebis, ita enim Arabes Carpesion interpretantur, quicquam in suis de simplicibus medicaminibus libro tradidissent. Sed longe alia res est Carpesiũ ab Oxymirsine, & qui utrunq; nouit fructum, Cubebas scilicet & baccas rubentes, quas Oxymirsine uel Ruscus profert cerasijs similes, quantum deceptus fuerit sua coniectura Serapio facile iudicabit. Neq; eo tantũ fallitur Serapio, quod Oxymirsines fructum, de qua scripsit Dioscorides, putet esse Cubebas, sed ob id etiam, quod Carpesium, de quo Galenus, non autem Dioscorides facit mentionem, Cubebas esse opinatur. Nam neq; idem est Carpesium atq; Oxymirsine: & licet Arabes, in quorum numero etiam est Auicenna, pro carpesio cubebas accipiant, aliud tamen significare Carpesium apud Græcos quã grana illa minuta, quæ Arabes Cubebas uocant, indicat Galenus in libro suo de theriaca ad Pisonem, qui scribit Carpesiũ esse festucas quasdã tenues aromaticas similes in gustu Phu, id est, radice odoratæ cuiusdam herbæ, quam nonnulli illam esse opinantur, quæ uulgo Valeriana dicitur. Licet nõ omnia quæ de Phu scribit Dioscor. Valerianę conueniant. In Auicenna autẽ, qui omnia fere refert de Cubebis, quæ de Carpesio Gale. alter est etiam error. Nam cum scribat Galenus, ut diximus, Carpesiũ similes uires habere Phu, magis tamen subtili par- B
tium constare substantia: hoc non de Phu, sed de Rubea in Auicẽna legitur. Hæc enim sunt eiusdem Auicennæ uerba pro Carpesio Cubebas indicantis. Cububæ quidẽ eius uirtus est similis Rubeę: uerũtamen est subtilior.

❡ De LOLIO.

Aeram a græcis dici granum illud quod a nostris Loliũ appellatur, scribit Dioscorides libro. 2. ac præterea hij, qui ab Aristotele in libro de somno & uigilia, atq; a Plinio libro. 18. de eadem Aera scribunt effectus, quod scilicet capitis grauedinem & uertigines faciat manifestissime probant. Plinius tamen eodem libro, atq; eodẽ capite Aerã describit, & Lolium quoq; tanquã ab Aera differat separatim nominat. Nam si idem putauit & Loliũ & Aeram, mirũ quod sicuti in alijs plęrisq; frugibus atq; earum uitijs, in quibus nomina latina non deerant, sicuti in frumento, ordeo, & auena Græcis utendũ non censuit, non idem quoq; in Lolio statuerit, tam præsertim apud omnes usitato uocabulo.

❡ De AVENA.

De Auena error in eodem libro & capite legitur. Nam cum in principio uitia frugũ exponit, scribit Ordeum in Auenam degenerare. Paululum uero infra refert idem Plinius, Ordeũ necari a festuca, quæ nominatur Aegilops. At si Dioscor. credimus, quę a Græcis Aegilops dicitᷣ, a Latinis Auena nuncupatur. Galenus quoq; in primo sui de alimentis uoluminis libro, cũ in Tritico atq; Ordeo generatio minus ꝓspere cesse

C rit, alterum in Aeram, alterum in Aegilopen frequentius conuerti testat: quod etiam maximũ est argumentũ, æram idem esse quod loliũ, & Aegilopen idẽ quod Auena. Quam Plinius gallicã Nardũ appellat, Dioscor. Celticam uocat, quemadmodum illa apertissime indicant, quæ de nardo celtica & gallica ab utroq; autore referuntur. Hanc eandẽ nardũ celticã scribit Dioscor. libro primo in alpibus Liguriæ nasci, atq; ab incolis Saliuncam appellari. Plinius tamen de nardo gallica & Saliunca locis separatis, tanquã rebus differentibus tractat. Saliuncam nihilominus lib. 21. herbam odoratã esse fatetur, quæ si uestibus interponatur, gratissima sit: eandem quoq; testat in alpibus nasci, atq; eius in medicina usum tradit, non multum a nardo celtica differentem.

(Margin notes: Gallica nardus. — Saliunca.)

❡ De SIO HERBA.

(Margin notes: Sion herba. — Silaus.)

Idem Plinius lib. 22. scribit, Sion folijs Apij, sed latioribus in aqua nasci, aliasq; eidẽ proprietates uiresq; subscribit, quas etiam Dioscor. libro secundo refert. De eodem postmodum Plinius libro. 25. de Silao fere eadem. Silaus nascitur glareosis & perennibus riuis, cubitalis, Apij similitudine, coquitur ut olus magna utilitate uesicæ. Vtraq; descriptio sine dubio ei herbæ conuenit, Apio simili in aquis nascenti, quam quidam falso Senectionem appellant, aliqui uulgo Crissones uocant. Videtur tamen Plinius aliud Sij, aliud Silai nomine indicare uoluisse: aut si pro Silao Sion legendum sit, frustra eandem herbam duobus in locis descripsisse.

D

❡ De CINNABARI.

(Margin note: Cinnabaris.)

Quid quod Plinius aliquando uidetur uulgarẽ sequi opinionem, cum libro. 33. scribat Cinnabarim, cuius color in picturis proprie sanguinem reddit, esse Sanguinem draconis elisi elephantorum morientiũ pondere, permixto utriusq; animalis sanguine, quam quidem Cinnabarim utilẽ antidotis medicamẽtisq; esse confirmat. Medicos uero sui temporis, qui pro hac Cinnabari utebantur Minio, quoniam & ipsum Cinnabaris uocaretur, iure reprehendit. Nam hæc Cinnabaris, quæ etiam Minium dicitur, uenenũ est: cum ex ea fiat argentum uiuum, quemadmodum uicissim ex argento uiuo fit Cinnabaris factitia, quam nos uulgo Cenabrium uocamus. Neq; ego sum nescius, plerosq; etiam medicos ætate nostra in eundem labi errorem, cum Cinnabarim in Receptis (sic enim suas compositiones appellant) scriptum inueniunt, ac pro ea nominis similitudi-
» ne decepti, Cenabrio utuntur, quod uenenum esse probat. Quemadmo-
» dũ igitur consulo hanc Cinnabarim in usu medicinæ fugiendã, ita nõ sua-
» deo draconum atq; elephantorũ saniẽ ex India petendã. Nam ut fabulosum esse putẽ, Cinnabarim illam quæ ad usum picturę & medicinæ adhibetur, ex utriusq; animalis sanguine permixto concinnari, grauissimi testis Dioscor. me facile mouet autoritas, qui quinto sui uoluminis libro, in quo de metallicis tractat, falso quosdam asserit existimasse, coloris similitudine deceptos, Cinnabarim sanguinem esse draconis. Durat uero adhuc antiquorum in eodem nomine persuasio: nam hodie quoque me

tallicum illud, quod Dioscorides atq; Galenus Cinnabarim nominant, A uulgo Sanguis draconis appellatur. Quamquã fere omnes nostra ætate medici, Serapionis atq; Auicennæ errorem sequentes, id genus Sanguinis dratonis, quod in usu est, succum herbæ cuiusdam arbitrantur, quæ a Græcis Sideritis uocatur. Sed de Sideritide quidem herba, omnibusq; eius generibus plenissime scripsit Dioscorides. Ex nulla tamen eiusdem specie talem exprimi succũ edocuit, quo medici pariter atq; pictores ad suum utriq; opus uterentur. Hunc tamen duplicem & in pictura & medicina usum compertum habemus, in eo quod purum Sanguinem draconis appellant, & de Cinnabari eundem Dioscorides Pliniusq; testantur: quod me maxime mouit, ut existimarem idem esse Cinnabarim, de qua Plinius, ac ueteres autores Greci scripserunt, & id q̃d nos uulgo Sanguinem draconis uocamus. Nam hic quoq; sanguini colorẽ quamsimillimũ reddit, & est rarus inuentu atq; difficilis, nec minus carus quã legitur fuisse apud antiquos, quando syncerus atq; incorruptus uenundat̃. Nam qui passim in medicamẽtariorũ officinis uenalis exponit̃, adulterinus est, licet eum pro uero in medicinę usu recipiamus: quemadmodum uilẽ quandã terram, atq; uulgarẽ pro Lemnia terra, quam, ut supra diximus, ueteres medici Lemniũ sigillum appellabant. Sed in hac omnium rerum etiam ad uitam pertinentium incuria, sit sanæ uenię locus, si alterũ pro altero negligenter accipitur, modo in uenenum præceps non feratur ignorantia, ut in Cinnabari diximus, pro qua sæpe Minium factitium re B cipitur, quod uenenũ esse docuimus: liceat pro Terra Lemnia, terrã nostratem gypseo colore recipere, quę licet nihil habeat cum illa commune, præter quendam ficti tamen sigilli characterem, non tamen est hic error cum uitæ pernicie. Pro Argemonio herba, quæ ut scribit libro secundo Dioscorides, habet folium simile Papaueri agresti, florem pariter rufum, radicem rotundam plurimo succo croceo manantem: utantur altero frutice, qui etsi plurimum a uero Argemonio & effigie & uiribus distet, in multis tamen morbis utilis esse probatur. Pro Eupatorio, Eupatoris regis inuento, sumatur herba uulgaris passim in foueis nascens, quã licet quid sit a pluribus ignoretur, constat tamen non esse uenenũ. Pro Spina alba, quã Arabes uocant Bedaguard, quoniã hæc a medicis ignoratur, utantur Spongiola rosæ syluestris, quę in spinis nascit̃. Nam etsi hęc plurimũ in medicinæ usu differat a Spina alba, nõ tamen est hæc permutatio exitialis. Hosce atq; alios quamquã & ipsos reprehensione dignos errores quandoquidẽ interitũ manifestum non adferunt, condonemus illis quorum intererat hæc potius, tam ad usum medicinæ necessaria, quã plęraq; alia nullius ad uitam momenti diligenter atq; subtiliter perscrutari: modo pro semine Rutę syluestris semen Cicutę, quam nemo ignorat esse uenenũ, non admittãt. Non sit tanti unus accentus, ut quo, cum Harmel scribit̃ apud Arabes cum aspiratione significat Cicutã: cum sine aspiratione, Rutã syluestrẽ, aliquando ex tantilla nota hoĩm uita periclitet̃. Ego

Sideritis.

Sanguis draconis.

Armel.

Ruta syluestris.

C quidē sæpius artifices, q pillulas ex Hermodactylis ac fœtidas conficiūt, huius erroris admonui, nec cesso quotidie admonere, quamuis maior inueteratæ consuetudini quam mihi fides adhibeat. Quod si me audiant, neq; pillulis e lapide Lazuli eum lapidem adiungent, quo passim pictores utuntur. MONTAGNANA quidem medicus sua ætate celeberrimus, huius lapidis usum periculosum existimat: quoniā sæpius nō natiuus, sed arte, quā alchimicam uocant, fictus uenundatur. Ego uero tam naturalē quam fictitium cauendum censeo: quoniam non miuus est uenenum quam Miniū, quod uulgo Cenabriū uocari indicauimus: atq; ideo nihil de hoc lapide apud Græcos autores legitur, quod ad pnrgandam atrā bilē sit efficax, aut quod alios quos de eo scribit Mesue præstet effectus, quos ego uerius de lapide Armeno affirmari posse existimauerim. Nā & Mesue ipse, licet lapidē Lazuli, a lapide Armeno distinguat, non tamē uires ac proprietates admodū differentes in utroq; conscripsit. Serapio uero cum lapidē Lazuli notificat, eiusq; potestates exponit, nō alia refert, quam quę de lapide Armeno a Græcis traduntur, neq; postea quicquam lapidis Armeni alio in loco commeminit. Quod sane non tenue est argumentū, Serapionē eundē putasse lapidem, & qui Armenus a solo in quo gignitur, & Lazuli a colore cæruleo, quē Arabes Lazul appellant, uocaretur. Auicēna uero etsi seorsim de Azul, id est, de lapide Lazuli, & de lapide Armeno inter alios lapides scribat, quęcunq; tamen de

Lapis armenus.

Lapis Lazuli.

D lapide Lazuli refert, eadē omnia fere a Græcis autoribus, Diosc. præsertim, atq; Galeno, de lapide Armeno scribuntur: hæc enim sunt Auicennæ de lapide Lazuli uerba. Virtus eius est sicuti uirtus eius quo adhæret aurū. Dioscor. de lapide Armeno libro quinto ita. Eadē facit quę Chrysocola. Auicenna de Azul, siue lapide Lazuli sic. Inest ei uirtus eradicatiua, putrefactiua, & abstersio eius cum acuitate, & stipticitate pauca. Galenus & Paulus de Armeno lapide eadem fere: Habet uires abstergentes cum acredine, & pauca quadam astringendi facultate. Auicenna de lapide Lazuli pariter. Bonos efficit pilos palpebrarum, & est ultimū, sicut dicitur, propter proprietatē quæ est in ipso: & dicit̄ quod propterea, quia ipsum euacuat humores malos, ꝓhibentes oriri pilos bene. In eandē quoq; fere sententiam Galenus de lapide Armeno ita scribit. Cum igitur tali natura præditus sit, miscetur medicaminibus oculorum, ipsum quoq; seorsum terentes, & in puluerem quodammodo redigentes, utuntur sicco ad augendos pilos palpebrarū: quando ob humorum acredinem quidā ex ipsis decidūt, quidā nō augent̄, neq; nutriunt̄. Nā ubi huiuscemodi humorū acrimonia fuerit consumpta, ad naturalē habitū palpebra restituitur. Ex hijs igit̄ tam similibus, ac pene eisdē tum Auicēnæ, tum Dioscor. atq; Gal. de lapide Lazuli, & lapide Armeno sententijs, unicuiq; uideri potest, Auicennam ęque ac Serapionē in lapide Lazuli lapidem Armenum designare. Magis uero in hoc Serapio quam Auicenna laudandus: quoniā cum lapidē Armenū sub lapidis Lazuli nuncupatione noti-

ficasset, nihil postea seorsim de lapide Armeno tanquam re a lapide Lazuli differente, id quod Auicenna fecisse probatur, scribendũ censuerit. Quod si pauca quædam in lapide Lazuli addit Auicenna, ut quod uirtutem habeat eradicatiuã, & putrefactiuã, quæ de lapide Armeno a Græcis non scribuntur, sed de altero metallo potius, quod ab eisdẽ Græcis Cyaneus appellatur, non sane mirandũ est, Auicennam ut in plerisq; alijs, ita in hoc quoq; lapide rerum differentium proprietates miscuisse. Vnde illud euenit, ut sibi parum constare, atq; inuicẽ pugnantia in hoc eodem lapide scribere uideatur. Nam si uirtutem habet eradicatiuam, quemadmodum de ipso scribit, quo pacto nutrit, aut producit capillos ex proprietate quæ est in eo, quos ex uirtute eradicatiua debeat extirpare? Quod si etiam sit putrefactiuus, cum ea quæ putrefaciendi uim habent, a medicis doctissimis, ac Galeno præsertim, inter uenena computentur, qua ratione pillulæ ex eodem sine uitę periculo sumuntur? Hoc enim est id, quod ex lapidis Lazuli usu non paruũ imminere periculũ significaui. Eundẽ enim esse censeo illi, quẽ Dioscor. atq; Gal. sub Cyanei appellatione notificant, quẽq; idem Dioscor. libro. 5. uim destruendi ac putrefaciendi habere testatur. Atq; ideo nullus ex Græcis autoribus sicuti lapidem Armenũ, ita Cyaneũ quoq; purgandæ atræ bilis gratia docuit in pillulis deuorari. Neq; me latet, quędã esse, quę per se sumpta sint exitialia uenena, alijs tñ admixta salutaria reddant. Sed dicat aliquis, quisnã usus, aut ratio hoc in lapide Lazuli deprehẽderit? nisi forte in eadẽ re Arabib. autoribus fidẽ adhibere uelimus, q̃s uerisimile est lapidẽ Lazuli a lapide Armeno nesciuisse distinguere, cum unius uires ac proprietates in altero notent. Huius siquidẽ erroris nõ est oĩno neq; ipse Serapio expers. Nam licet de lapide Lazuli tantũmodo scribat, quo nomine lapidẽ Armenũ uoluit intelligi? Quoniam uerba Gal. quæ Serapio in lapide Lazuli refert, sunt ab eodem Gal. in lapide Armeno conscripta. In fine tamen subiungit ex cuiusdam Alchanzi sententia, lapidem Lazuli habere uirtutẽ adustiuam & putrefactiuam, atq; ideo auferre uerrucas. Hæc autem, ut diximus, nõ est lapidis Armeni, sed alterius potius medicaminis, quod a Gręcis Cyaneum, a Latinis Cæruleum appellatur, potestas. A B

¶ De CICVTA, NAPELLO, & ACONITO.

Neq; uero mirandum est Auicennam in lapide Armeno, qui etiam a nostræ ætatis medicis ignoratur, hæsitasse quid esset, qui in Cicuta herba adeo uulgari tã anceps fuerit ac dubius, ut eã aliq̃n folijs Cucumeris, aliq̃n Mandragoræ iuxta diuersorũ autorũ opiniones constare tradiderit: & nunc eandẽ Succarã, nunc Alpharas, & nonnunq; Hyoscyamũ nigrũ appellet. Nam in suo de simplicibus medicaminibus libro. 2. sub Succaram appellatione Cicutam describit: eosdem siquidem Succaram tribuit effectus, quos Cicutę Dioscorides. In quarto autem libro ubi de uenenis agit, Cicutã nõ Succarã, sed Alpharas uocat: & existimat ipsam esse Napellũ, aut uenenũ quod interficit hominẽ, & nõ interficit turdos. Et post

C ea subiungit eandem huius rei caussam, quam affert Gale. non in napello & turdis, sed potius in Cicuta & sturnis. Hæc enim sunt Galeni uerba tertio de simplicibus medicaminibus libro. Cicuta hominem quidem interficit ob meatuum latitudinem, & caloris abundantiam, ac propter magnã quam habent arteriæ in attrahendo uim, pollens adhuc pertingit ad cor. Non exanimat autẽ sturnos, contrarijs ex caussis. In eandem sententiam scribit idem Galenus libro secundo de alimentis, & tertio de complexionibus, de Cicuta & sturnis, non autem de Napello & turdis: ut in ore est omniũ fere medicorum, qui sola Auicennæ autoritate freti, id constanter affirmant, quod nulla habent experientia compertum. Quis enim sciat, an turdi sine noxa Napello uescantur, cum quid sit Napellus ex ipso Auicenna non constet? Signa enim quæ ab Auicenna ponuntur in eo qui hauserit Napellũ, sunt eadẽ hijs quæ a Dioscor. & Paulo scribunt̃ in hijs qui toxicũ biberint. Est autẽ Toxicon quoddã ueneni genus, quo sagittæ ab antiquis tingebantur: hinc enim illi apud Græcos nomen, qm̃ missilia, quę ipsi toxeumata appellant, hoc potissimum medicamine inficerẽtur. Sed hoc idem ueneni genus ipse Auicenna paulo infra nominat corrupto uocabulo, pro toxico Tusson, cuius se neq; naturam, neq; nomen nosse fatetur. Eosdẽ tamen in eo ex aliorum sententia tradit effectus, quos etiam Dioscorides ac Paulus in Toxico notant, ac quos paulo supra idẽ Auicenna in Napello conscripserat. Quod autem in autore Pandectarũ legitur, atq; ab omnibus fere medicis creditur, Napellum esse speciem Aconiti, id ex Auicennæ sententia affirmari non potest. Aconitum enim

Cicuta.

Toxicon.

Tusson.

Napellum.

Aconitum.

D duplex est, autore Gale. Aliud quod interficit lupos, atq; idcirco apud Græcos Lycoctonos dicitur. Aliud quod pantheras exanimat, ac simili ratione ab eisdem Græcis Pardalianches appellatur. De hijs autem duobus Aconiti generibus Auicenna eundem Galenum secutus, sub nomine strangulatoris adib, id est, lupi, & strangulatoris leopardi seorsum a Napello tractauit. Quod si Auicenna nõ minus noxias quam etiã salutares herbas incognitas habuisse probatur, quodnam ex eius uiri doctrina aut in euitandis uenenis, aut in capiendis remedijs auxilij sperare possumus? Atqui omniũ artium professores hæc duo suscipere ac polliceri uidentur, bonorum, scilicet ac malorum in sua quisq; arte scientiam.

Idem Auicenna, ut ad id unde digressi sumus redeamus, eandẽ Cicutam eodẽ libro. f. quarto, ubi de uenenis agit, Hyoscyamũ nigrum nominat. Nam quęcunq; signa ab Auicenna scribuntur in eo qui hauserit Hyoscyamũ nigrũ, ac contra idẽ uenenũ remedia, non alia sunt quam quę in Cicuta Dioscor. ac Paulus pariter notauerunt. Nec minus idẽ Auicenna in altera herba, quam pro Cicuta recipi oportere in pillulis ex Hermodactylis insinuauimus, incertus fuisse uidetur quid esset, cum gummi eius inter uenena ponat, atq; ea signa pariter atq; remedia in hijs qui idẽ gummi hauserint scribat, quæ Dioscorides ac Paulus non in gummi Rutæ syluestris siue montanę, neq; em̃ usq; legit̃ aliquã Rutę syluestris speciẽ habę

re gummi tale, quod uenenũ sit, sed potius in ueneno quodã quod Ixiasa appellatur, de quo etiam Nicander in theriacis suis facit mentionem, pariter notauerunt. Auicenna etiam in eodẽ quarto libro, ubi docet curationem morsus uiperæ, scribit Rutam agrestẽ non esse, ut multi opinantur, Harmel: cum tamen & Dioscor. & Galenus ac Paulus quoddam genus Rutæ agrestis Moly besasa, atq; Harmalũ appellari testentur. Quod quoniam, ut ijdem tradunt autores, uim habet incidendi & discutiendi lentos ac tenaces humores in articulorum doloribus: ad quos pillulę ex hermodactylis ualent, quoniam magna ex parte talium humorũ uitio proueniunt, utilius adhiberi existimauerim quam Cicutã, quæ sua frigiditate augere potius eundem morbum possit quam tollere. Galenus siquidẽ libro de simplicibus medicaminibus primo, semen Cicutæ prę omnibus alijs frigidissimum esse testatur. In quinto uero eiusdem uoluminis lib. etsi quædam uehementer frigida probat hebetandi sensus gratia, ubi impatibiles crutient dolores, usum tamen Cicutæ in totum damnat: ut quæ non solum frigiditate, sed etiam superflua humiditate sit perniciosa. A Moly.

¶ De CISTHO, & HEDERA.

Non uidetur tibi Plinius libro. 12. iure reprehensus, qui Cisthon herbam, ex qua fit Ladanum, Hederam nominauerit, quoniam, ut inquit, Paulus, Aegineta Cisthon hanc etiam Cisson, id est, Hederam nominet, & Dioscor. eandẽ Cissaron, id est, Hederulam uocari tradat: Ego quod cũ ueniæ præfatione dicere liceat, doctissime Hermolãe, nusq; reperi apud Paulum, aut Dioscor. herbã illã ex qua conficitur Ladanũ, de qua nobis est disputatio præsens, Cisson, id est, Hederam, uel Cissarion, id est, Hederulã nuncupari, sed potius Cisthũ, aut Ledon, siue Ladona: hęc enim sunt Pauli uerba quarto sui de medicina libri uolumine, in quo agit de simplicibus medicaminibus: λάδανον ἀπὸ τοῦ κισσοῦ λάδανος λεγομένου γίνεται, id est, Ladanum ex Cistho Ladone appellata fit. Sic Galenus medicamentum id quod Ladanũ appellatur, ex Cistho, non autem ex Cisso fieri attestatur. Neq; Aëtius, his ætate aliquanto posterior, nõ tamen exiguæ apud Gręcos autoritatis medicus, alia usus est in eadẽ herba, quã Cisthi appellatione: alterã tamẽ huic non longe dissimilẽ sub qua nascitur Hypocistis, nõ Cissaron, sed Cistharũ duo isti nobilissimi medici nuncuparunt. Dioscorides uero alterum Cisthi genus, sub quo nascitur Hypocistis, tam Cistharum, quam etiam Cissarum a quibusdam scribit nominari: alterum uero ex quo fit Ladanum, non cissaron, sed Ledon tantum a quibusdam inquit uocitari. Quo fit ut Cissari nomen, quod latine Hederulam recte dici posse arbitraris, non ei herbæ ex qua Ladanum generatur, sed illi potius sub qua nascitur Hypocistis, etiam Dioscor. teste conueniat: quæ etiam herba ladanifera, si nomine a Cisso, uel Hedera diuerso diceretur, κίσσος potius quam κισσὸς pronunciaretur, faciendi gratia inter ipsam atque Hederam saltem ex accentu differentiæ. Quare ἀπὸ τοῦ κισσοῦ uox diminu- B

C tiua formata, nō hederulam, sed proprij generis herbā significaret, quod etiam sit de altera, sub qua nascitur hypocistis, statuendum. Quamquam & Plinius ipse Cisthum non idem cum Hedera nomen, sed uicinū tantū sortitam esse insinuauit. Vicinū autē nomen uel κίσσος fuerit, uel κίσθος, a quo per diminutionē κίσσαρον, sicuti ἀπὸ τοῦ κίσθου κίσθαρον. Necq; uero hanc ipsam plantā, ut etiā tibi concesserim facta ἀπὸ τοῦ κισσοῦ diminutione a Græcis Cissariū nuncupari, puto a Latinis recte Hederulam posse nominari: quoniā non sequitur, ut si κίσσος uel κίσσαρον multa significent apud Græcos, plantam. s. sub qua nascitur hypocistis, & hederam, uel hederulam, si qua inter hederæ species alijs minor existit, qualis est ea quæ a Theophrasto Elice, non autem Cissarum nominatur, idcirco & Hedera, uel hederula totidem habeat apud Latinos significatus: tanquam is frutex qui arbores scandit ac circunuoluitur, quam etiam alter suffrutex sub quo nascitur hypocistis, quæ duę plantæ inter se non solum genete atque natura, sed etiam colore atque figura plurimum distant, Hederæ uocabulo comprehendantur. In hoc sane, quemadmodum in multis alijs, errore fuit autor Pandectarum: qui uolens, ut arbitror, Auicennam tueri æque ac Plinium medicinam utranque confundentem, Hederę nomen aliquanto etiam quam cęteri fusius accępit: adeo ut omnem herbam qua capræ libenter uescuntur, ab edendo Hederam appellari posse putauerit. At tibi homini literatissimo, quem crassa Minerua dedecet, scio hanc rationem non probari.

D Atque ideo non parua me cæpit admiratio, quo pacto unquam in animum inducere potueris, ut Hederæ nomen apud Latinos plantā, ex qua fit Ladanum, significare posse credideris: cum nusquam inueniri possit huiusmodi significatus exemplum: qñ & Plinius ipse libro duodecimo dubitare uidetur, utrum sit Hedera, uel Lada, quam hirci depascentes medicamen id quod Ladanum nuncupatur, barbarum, uillis adglutinent. Non te sane latet, uirum tam græca quam etiam latina insignem literatura, plæraque apud Græcos uocabula multipliciter dici, quæ tamen apud nos non seruant eandem significatus multiplicitatem. Nam

φιλέω. φιλέω uerbum apud illos significat amare, & osculari: Amare autem pro osculari nunquam, ut arbitror, in nostro sermone reperies. Sed ut ab

σχῖνος. ipsis de quibus agit̃ plantis sumatur exemplū, σχῖνος in Gręcorū lingua & lentiscū arborē, & id cepe genus quod ab ipsis σκίλλα, a Latinis Scilla appellatur, significat: non tamen in nostra lentisci uocabulo aliud quam arbor designatur. An non tu Theodorum Gazam, quem tamen in Themistij editione præ cæteris imitandū tibi proposuisse fateris, in hoc tamen Plinianarum castigationū opere carpis, quod nimiū linguę latinę amplificādę studiosus, id genus Rhaphani agrestis, quod a Gręcis ἄπιος uel ἰσχὰς appellat̃: quoniam ἄπιος apud illos etiam Pirum significat, latine dixerit Pirum? Quid enim aliud ĩnuere uolebas, nisi non esse piri apud Latinos æque atq; apud Gręcos τοῦ ἀπίου duplex significatū? Ego uero Theo. Gazę in hac pte patrocinari nō uerebor, quē puto ἄπιον etiam ꝓ Rhaphano agre

sti pirum recte conuertisse: quoniã id Rhaphani genus idcirco tale nomẽ apud Græcos sortitum uidetur, quod Piri effigiem sua figura repræsentat. Quare ob eandem similitudinem etiam a nostris commode Pirũ diceretur. Græci sane uel rustici, qui eiusdẽ Rhaphani usum quẽ & Theophrast. & Dioscor. retulerunt, habent experientia compertum, quod. s. pars eius superior uomitum faciat, inferior uero aluum citat, nunc etiam Chamæpidium, id est, terræstrem pirum uulgo uocare consueuerunt. Multa tamen alia sunt, in quibus iudico eundẽ Theodorũ Gazã minus recte latinis uocabulis usum fuisse pro Græcis. Nam hoc ipsum, de quo diximus, Rhaphani genus, quoniã non solũ ἄπιος, sed etiã ἰσχὰς uocari a quibusdã in græco Theophrasto codice legitur, idẽ nomen Theodorus Caricã transtulit. Sed quãuis ita apud Theophrastũ, cuius de plantis uolumina magna ex parte sunt deprauata, legatur, neq; tu id uerbũ in Plinio castigaueris: Dioscor. tamen, cuius liber aliquanto emendatior quam Theophrasti apud Græcos habet̃, non Ischada, sed Ischiada potius alio nomine idẽ medicamentũ nuncupauit. Qui si etiam Ischas, ut apud Theophrastũ & Pliniũ scribitur, diceretur, non posse tamen Caricæ uocabulum in lingua nostra aliquam Rhaphani speciem, quæ nullam habeat Caricæ similationem, significare. A Chamæpidium.

¶ De errore Theodori GAZAE in CENTAVRIO.

Iisdem rationibus quas pauloante de Hedera attuli, ausim confirmare, simili errore, atq; aliquãto sane maiore. Theodorus Gaza Centauriũ maius, Fel terræ nominauit. Nam cum Theophrastus libro. 9. de plantis scribat, Centaurij radicẽ ad decẽ annos reseruari, ac proculdubio Centauriũ maius intelligat, cuius radix, nõ aũt folia, quemadmodũ contra minoris folia, non aũt radix, ad usum medicinæ adhibeatur: hanc in utraq; Centaurio differentiã non animaduertẽs Theodorus, ut qui apud Dioscor. Gale. & Plinium etiam forte non legerat, Centaurij minoris radicẽ esse superuacuam, atq; ideo nullam esse ipsam reseruandi necessitatẽ; ita illum Theophrasti locum est interpretatus. Publica uero omniũ radicũ differentia, q̃d aliæ plus, alię minus tẽporis durant. Hellebori eñ uel annis. CCC. utilis durat: Malum terræ aut. V. aut. VI. Vernilago. XL. Fel terræ. XII. Pinguis hæc spissaq; admodum est. Iam uero hic error Theodori manifestus apparet, qui scribente Theophrasto, Centaurij maioris radicem pinguem ac spissam, cuiusmodi eam Dioscorides & Plinius etiam scripserunt, sicuti minoris tenuem, ac nullius in medicina usus retulerunt. Ipse tamẽ de minori ea scribi a Theophrasto putauit, quæ nullo pacto eidem conueniebant: atq; ideo Centaurium Fel terræ uocauit: quo sane nomine Centaurium minus, ob eximiam amaritudinem conuenientius insignitur: maius uero tantũ abest ut Fel terræ dici possit, ut multo rectius mel terrę uocaret̃. nam eius radix esse subdulcis a Dioscoride traditur: & qui eandem norunt ita essę experientia comprobarunt. Ego sane B Centaurium maius.

C scio ipsam ab omnibus fere medicis ætate nostra ignorari. Conciliator quoque differentia centena, Centaurium maius æuo suo incognitum fuisse testatur, licet milies ipsum, ut arbitror, uiderit, atque ad opera medicinæ frequenter adhibuerit: quod etiam nostri temporis medicis frequentissime contigit. At qui fieri potest, aliquis inquiet, ut uel Conciliator, uel eo posteriores medici id medicamentum ignorauerint, cuius usum aliquando nouere? nam proculdubio hæc inuicem pugnantia uidentur. At si mihi more sophistarum loqui liceat, illud dicere ausim, Centaurium quidem maius a medicis nosci, non tamen ab eisdem nosci Centaurium maius: quemadmodum Eupatorium agnoscunt, non tamen agnoscunt Eupatorium, in quo sane minus quam in Centaurio maiore sunt excusandi. Nam licet hoc non solum peregrini, sed etiã sit soli Itali germen, nõ tamen in multis Italię prouenit locis. At Eupatorium in pratis, in uiridariis, in uepribus, in planicie, in montibus passim nascitur, & nisi conniueamus ubique fere nostros incursat oculos. A Dioscoride uero ac Plinio eius effigies ita describitur, ut pene ante oculos poni uideatur. Hæ quales sint herbæ, quo nomine a nostris uulgo uocitentur, consulto celari constitui: ne quod quidam mihi suis contra me scriptis, ut audio, obiecerunt, qui scilicet inter te ac me discordiam quæsiuerunt, tuum uidear expectatissimum de huiusmodi rebus præripere uelle tractatum.

Quædam medicis usu nota, nominibus incognita sunt.

De errore Gazę in BIBINELLA, et SCOLOPENDRIO.

D Redeo ad Theodorum, qui & Thrialidem Bibinellam, & Scolopendrium Linguã ceruinã conuertit, eodem. s. linguæ nostræ amplificandæ studio pmotus, nõ sane improbando, modo rerũ pprietas & natura seruetur. Nã ut de Lingua ceruina taceã, quæ nõ est Græcis Scolopendriũ, sed altera potius ab eisdẽ Hemionites nominata, illi quidẽ uiribus proxima, figura autẽ plurimũ distans. Licet tu in tuis castigationibus tam ambas similes scripseris, ut difficile sit internoscere: ut, inquam, de ista taceã, ob eã saltẽ quã habet cum Scolopendrio potestatũ similitudinem, Thrialis omnino differt ab ea quã uulgo Bibinellã appellamus. est enim altera potius quam Græci tum Phlomum, tum etiam Trialida uocant, hoc est, Elychnium: quoniã pro elychnio in lucernis utuntur, Latini Verbascũ nominant, quidam recentiores Taxum barbatum.

De MILO ARBORE.

Milos arbor.

Pari errore Theodorus Milon arborẽ, Taxon latine dixit, cum tamen Taxos arbor, non Milos, sed Smilax a Græcis uocetur. De qua quidem Smilace Theophrastus tanquam arbore differẽte seorsum a Milo tractauit. Quo etiã in loco Theodorus græcam seruauit appellationẽ, hoc est, Smilacem dixit, ubi Taxum potuit interpretari: ubi autem Milon scribere oportuit, quoniam huic forte arbori nomen lingua latina non dedit, ipse Taxum nominauit. Quo tamẽ in errore magis est Theodoro ignoscendum, qm̃ & Plinius noster simili ppinquitate deceptus, Milon arborem

inter Meliæ, id est, Fraxini species libro.16. collocauit: quod facile est ani A maduertere, si quis quæ de Milo arbore lib.3. Theophrast. quę de uarijs Fraxini speciebus scripserit Plinius, diligentius inspiciat. Vide quot nodi apud Theodorum, male aliquando Theophrastum interpretantem, & Plinium etiam implicant, qui, nisi tu eos doctorum doctissimus solueris, mihi sane uidentur inexplicabiles.

¶ De CHAMAEDAPHNE.

Idem Theodorus Chamædaphnem Vincamperuincam apud Theophrastum interpretatur, cum tamen Chamędaphne alia sit planta, cuius descriptio apud Dioscoridem plurimum a Vincaperuinca est aliena. Cuius etiam Vincæperuincæ naturam, imaginemq; accuratius contemplantibus, illa esse uidebitur quæ a Dioscoride ac Plinio pariter Clematidis atque Daphnoidos, & Polygonoidis nominibus designatur. Chamædaphne.

¶ De APARINE.

Theodorus insuper Aparinen Lappam nominauit, cum tamen Lappæ nomen communius appareat, ac sicuti per excellentiā Personatiæ potius grandes lappas ferenti conueniat. Hij tamen de Vincaperuinca, & Lappa Theodori errores ex Plinij autoritate, ita easdem herbas nuncupantis, habuere occasionem: quemadmodum & ille haud parui sane momenti, quo æque ac Plinius, Theodorus lib. 6. Theophrasti Cisthū Hederā transtulit, atq; eodē modo in marē diuisit & fœminā, & florē utriq; rosaceum adscripsit, in mare purpurā accedente. Idcirco autem superiora illa in Theodori translatione errata notauimus, ut hoc postremum q̊d plurimum meæ opinioni aduersabatur, exemplo aliorum magis confirmaremus. Iam enim quidā mihi Theophrastum obijcere moliti sunt lib. 6. interprete Theodoro Gaza, non aliter quam Plinium libro.16. Hederam diuidentem, eundemq; illi florem deputantē. Quę si pro ueris, atq; fideliter ab utroq; autore scriptis recipiantur, nulla dubitatio relinquetur, Cisthum, id est, Ladam, posse etiam Cissum, id est, Hederam, ut tibi uideo placere, uocitari: & quæ de Cistho Theophrastus, cæteriq; autores Græci tradiderunt, eadem a Latinis de Hedera absq; ullo errore referri. Quare cum in hoc totius controuersiæ nostræ cardo uertatur, liceat mihi hunc locum, cum bona abs te uenia impetrata, diligentius examinare, quando & tibi non fuit indecorū ad leuia ista nostratia legēda, & iudicio cognoscēda descēdere. Hactenus quidē de solo nomine disputauimus, liceretne Cisthū utrāq;, tam eā. s. quę fert Ladanū, quā alterā sub qua nascitur Hypocisthis, Hederam latine appellare. Sed esto hoc uerbū Cissos apud Græcos tam de Cistho altera planta, quā de uera Hedera proferatē, sicuti uox ista Canis, tam de animali terrestri, quā etiā de cœlesti sidere dicitur: at quemadmodum neq; canem cœlestem recte in marem ac fœminam diuiserimus, neq; utrunq; sexum habere latrandi naturam concesserimus: eadem, ut puto, ratione neque Plinium Hederam per maris ac fœminæ differentias iure partitur, neque utriusque florem rosaceū con B

C uenientem assignat: quoniam hæc Cistho, non autem Cisso Hederæ a Theophrasto & Dioscoride, & ab ipso Plinio libro.22.tribuuntur. Vt enim omittam illam Hederarum in marem & fœminam libro.16.ab eodem Plinio positam diuisionem, quam forte quispiam omniũ plane herbarum, fruticum, suffruticum, atq; arborum communem esse contenderet, quis unquam uidit rosaceũ in Hederis florẽ? Tanti ne esse debet Plinij, aut Theodori Theophrastũ interpretãtis autoritas, ut illis potius, quã oculis nostris credere debeamus? Magnus sane philosophus Aristoteles, tanti iudiciũ sensuũ existimauit, ut ubi iste adsit, uanũ putet quærere rationẽ. Galenus omnium medicorũ princeps, illos pro insanis habendos putat, qui cum ex sensibus possint habere probationes, eas ex demõstrationibus petendas censent. Auicenna eiusdem Galeni, ut de seipso fatetur, interpres, eos qui sensibus credere nolint, igne exurendos, aut flagellandos iudicauit: ut dolorem sentientes, sensuum iudicia uera esse perciperent. Et recte quidẽ hij uiri doctissimi sunt arbitrati. Cur enim nobis oculos, & reliquorum sensuũ opificia natura concessit, nisi ut ad prospiciendam inuestigandamq; ueritatẽ proprijs possimus niti subsidijs? Nõ debemus ꝓfecto ita nosmetipsos destituere, ut aliorũ semper uestigia sequentes, nihil ꝑ nosmet ipsos decernamus. hoc eñ uere esset alienis oculis uidere, alienis auribus audire, alienis naribus odorari, aliena sapere intelligentia, ac nihil nos aliud quã lapides esse statuere, si omnia aliorum assertionibus committeremus, nihilq; a nobis ipsis discutiendum putaremus.

Sensuum iudicium certissimum.

D Quam tamen opinionem tum in omnibus alijs quęstionibus, tum in hac præsertim de Cisso & Cistho debemus abijcere: ubi tanta inter Hederæ florẽ, ac Rosam syluestrẽ apparet differẽtia, ut eiusdẽ Rosæ cõparatione Hederę flos aliud potius, quã flos, id est, lanugo quędã uideatur, qualis in Vite, ac Moro, Populo, ac plerisq; alijs plantis conspicitur, quæ ita ab alijs discrepãt flore, ut ne flores q̃dẽ ullos unquã ꝓcreare existimentur. Atq; ut iã ex ijs quæ sensu ꝑcipi possunt luce clarius ostendamus, noluisse Theophrast. Cissum, id est, Hederã, sed Cisthũ potius diuidere in marẽ ac fœminã, ac Rosæ syluestri similẽ florẽ utriq; subscribere, quę idẽ autor de Hederę flore scribat libro primo, differentiã plantarũ per flores ostẽdens, in mediũ afferemus. Hæc sunt, ut tu optime nosti, Theophrasti interprete Theodoro Gaza libro quo diximus uerba. Nunc illud exploratũ habemus ꝑ omnes partes, plures differẽtias uario modo exultare. Nã flores alij lanuginei, ut uitis, mori, hederæ. Alij foliati, ut amigdali, mali, piri, pruni. Vt uero etiã euidentius q̃d sit apud Theophrastũ flos lanugineus intelligatur, alia ipsius Theophrasti uerba de eodẽ flore lanugineo subtexentur ex lib.8.ubi ita scribit. Huic Plantago similis cõstat, nisi q̃d flores non quemadmodũ illa particulatim edit, sed per totam spicam tritici modo, ambobus tamen flosculus lanugineus exit, sicuti frumento, & reliquis. Itẽ Theophrastus de re eadẽ ita.9.uolumine edisserit. Quin & floribus differentia tum natura, tum positu data est, de quibus fere in hijs

quæ in uniuersum digessimus satis dictum existimamus: scilicet quod a= A
lij lanuginei, ut omniũ fere germinantium spicarũ: alij folijs constant, ut leguminum. Quod si quis adhuc etiam qualis sit flos lanugineus, qualis ue ei oppositus foliatus ignorat, ipso Theophrasto exempla non pauca suggerente, primum quidem in uite, moro, plantagine, panico, milio: secundum uero in amygdalo, malo, pruno, & leguminibus contempletur: necq; uel minimum dubitabit, quin Rosę syluestris in altero genere florũ, quos Theophrast. foliatos appellat, comprehendatur, lanugineis ex aduerso distinctos. Quare Hederæ flos non magis Rosæ syluestris, quam flori, mori, uitis, plantaginis, milij, panici similationem continebit. Sed quoniam nonnulli sunt qui mentis aciem longe clariorem quam corporis iudicant, atq; hebetis obtusicq; hominis putant, omnia sensus testimonio, nihil autẽ probare ratione, age & argumentis ex media sumptis philosophia aptissime demonstremus, nusq; Theophrastũ illã de qua supra diximus in Cisso, id est, Hedera, sed Cistho potius libro. 2. fecisse differẽtiã: quã tamen eius autoritatẽ aduersarij contra nos adducentes, non aduerterunt, simili alterius, Theodori. s. male Theophrastũ interpretantis; errore tueri. Illud mihi tecũ non minus Platonica quam Aristotelica disciplina uiro conspicuo primũ conueniat, nõ paruũ esse diuisionis qua philosophi utuntur artificiũ, quod Plato philosophus excellentissimus adeo extollit atq; admiratur, ut qui multa in unũ recte collegerit, atq; unum in plura recte diuidere scierit, eius uestigia tanq; diui cuiusdã sectari in dialogo qui Cratillus inscribitur, ex persona Socratis dixerit. Eandẽ diligentissimę diuisionis scientiã Aristoteles adeo difficilem atq; operosam putauit, ut in secundo de partibus animaliũ uoluminis lib. animaliũ genera in proprias species diuidere aggressus, quemadmodũ ei Galenus noster obiecit, titubanti potius ac dubitanti, quam aliquid affirmanti, aut asserenti similis uideaẽ. De hac eadẽ diuidendi facultate apud Latinos Boëtius, apud Gręcos Andronicus, ac Theophrast. libros acuratissime scriptos posteris reliquerũt. Quis uero sanę mentis dubitauerit, quin ea quę in eisdẽ libris diuidendi pręcepta traduntẽ, ipsius artis pręceptoribus notissima fuerint? Sunt aũt hæc, ut Gal. non minor pene philosophus q; medicus, in præfatione artis curatiuæ ad Glauconẽ exposuit, sum̃a atq; præcipua artificiosæ diuisionis decreta, ex Platonicæ disciplinæ thesauris accepta: a primis, supremisq; esse incipiendũ: deinde hæc in alia genera, species, differẽtiasue secandũ: atq; hęc ipsa rursus eodẽ modo partiendũ, donec tandem ad eas peruenerimus spẽs, quæ amplius diuisionẽ non admittunt. Verũ nunquid hanc diuidẽdi normã ac regulã obseruauerit ipse diuisionũ magister Theophrastus, uideamus. Si em̃ Plinio & Theodoro Theophrasti sententiam libro. 6. interpretantibus credimus, illa Hederarum in duo prima discrimina, marem scilicet, fœminamq; partitio, a Theophrasto libro Tertio est omnino prætermissa: quo tamen in loco omnia Hederarum genera ac species usq; ad specialissimas per proprias singula diffe=

Diuisionis artificium summum.

B

C rentias partiri statuerat: deinde libro. 6. ubi nulla erat de Hederis narratio opportuna, si Theodorum interpretem sequimur, ponitur. Quod cũ Plinio uisum esset absurdum libro. 16. ubi de omnibus Hederarum generibus agere proposuerat, ab illa ipsa diuisione per marem ac fœminam censuit inchoandum, cuius alibi meminisse, ac non ubi pręcipua foret tractatio de Hederis, magnam esse erroris partem existimauit. Nemo uero illud obijcere audeat, has maris ac fœminæ differẽtias eo in libro, in quo de Hederis scribere accuratius instituerat Theophrastus, ab ipso tanquã inutiles fuisse neglectas, cum easdem differentias, ubi haberi possint, uel solas, uel maximas in syluestrium plantarum genere, qualem esse Hederam constat, primas assumi oportere, primo sui de plantis libro uoluminis idem autor affirmet. Sicuti uero omnia Hederarum genera, seu species, sub uno communi genere, quod Hedera appellatur continentur, ita & Hederæ genus ad aliud genus superius refertur, quod frutex nuncupatur, quodq; ab ipso Theophrasto, qui omnes plantas quatuor distinguit generibus, arborum, fruticum, suffruticum, atq; herbarum, ab alijs tribus ponitur natura distinctum. Liquet autẽ Theophrastum libro Sexto non de fruticibus, sed de suffruticibus potius, herbisq; tractare. Hæc enim ab ipso in eiusdem libri exordio scribuntur: De arboribus dictum iam est, nunc de suffruticibus & herbis doceamus. Consequit̃. Et si quæ in hijsce alia genera comprehenduntur, illa quoq; annotemus oportet, D ut fruges: nam hæ quoq; inter herbas deputari desyderant. Sed primum uerba de suffruticibus faciamus. Demum Theophrastus eo quo promiserat ordine prosequens, ita de fruticibus loquit̃. Sunt autem eorum genera quamplura summis differeutijs discreta. Cisthos, uel, ut Theodorus interpretatur, Hedera, melotrum, rubea, cassia, origanum, satureia, lens, saluia, marrubium, policaria, apiastrum, cæteraq; huiusmodi: atq; etiam quæ minus similia sunt, scilicet quæ ferulacea, & neruicaulia constant, fœnicleum, equifœnicleum, ferulago, ferulaq;, herha muralis, siue muricidacea a quibusdam uocata, cæteraq; similia. Hæc enim omnia, atq; in totum ferulaceum suffruticum naturæ addixeris. Genera uero atq; discrimina singulis hijsce indicamentis habentur, alijs euidentiora, alijs occultiora. Cisthi nanq;, uel secundum interpretem, Hederæ duo genera, masculina scilicet ac fœminina: quoniam altera maius, durius, pinguiusq; foliũ habet, floremq; ad purpuram inclinatum, ambabus tamen flores rosis syluestribus proximi, uerum minores & sine odore. Cum igitur Theophrastus & in ipso protinus sexti libri principio dixerit antea se egisse de fruticibus, iam de suffruticibus atq; herbis spondeat tractaturum, primoq; in loco de suffruticibus, in qua prima tractatione Hederam, uel potius Cisthum (ne errorẽ interpretis incurramus) melotrum, rubeam, ac cætera quæ sequunt̃ naturæ suffruticũ censeat adscribenda, quis dubitauerit, hoc ipso in loco libri sexti nullam de Hedera facere uoluisse mentionem, quam superioribus libris fruticum generi addixerat: de qua præ

Plantarum genera quatuor.

terea libro.3. arborum ac fruticum tractatione abunde asseruerat? Neq; uero quispiam ex eo decipiatur, ut quoniam hæc frutex, atq; suffrutex apud Latinos uocabula una syllaba tantũ differunt, minimam quoq; existimet in rebus ipsis differentiam, quoniam eadem genera apud Græcos sunt tam uocabulo quam etiam natura diuersa: alterum enim τάμνον, alterũ φρύγανον idem Græci uocant. Quæ duo uerba cum non posset Theodorus commodius exprimere, fruticem, atq; suffruticem transtulit. Quare nisi uelimus Theophrastum summum philosophum, qui non modo de naturis rerum, sed de dialectica, & diuidendi ratione atq; doctrina libros ornatius ac copiosius, quam eius præceptor Aristoteles multorum iudicio conscripsit, tam pueriliter aberrasse, ut Hederam aliquando in fruticum, aliquando in suffruticum genere collocaret: ut in ea quam fecerat libro.3. Hederarum dictione, suæ doctrinæ præcepta negligeret, ac more quoq;, ut Plato inquit, inepti, duo statim prima genera prætermittens, quodammodo membra disrumperet: ut Hederam aliquando in fruticum, aliquãdo in suffruticum genere collocaret: ut sibijpsi pugnantia scriberet, atq; contraria, Hederæ florem nunc lanugineum, nunc foliatum asserendo: ut deniq; ea quæ omnino sensui aduersantur in ea historia, in qua plæraq; uisu magis quam ratione dijudicari fatetur, affirmaret. Illud potius existimare debemus, Theodorum Gazam una cum Plinio, qui Theophrasti libro sexto forte Cissum pro Cistho scriptum inuenissent, unius literulæ immutatione fuisse deceptos, ideoque illa Hederę tribuisse quæ Theophrastus de suffrutice longe ab Hedera differente tradiderat: quo quidẽ errore cum Pliniũ libro decimosexto lapsum manifestissime uideamus, quid est quod dubitemus ipsum etiam libro.12. itidem fuisse, ut tuo utar uocabulo, sæpius de hoc autore prolato hallucinatum. quandoquidem ex Gręci codicis mendo ita hic sicuti in Prasso & Prasio eadem errandi dabatur occasio. Equidem Theodoro Gazę in Theophrasti translatione non raro aberranti ueniam puto impertiendam: quoniam ut in præfatione sui operis ipse conqueritur, unicũ tantum, eundemque mendosum codicem habuit: nisi quod oportuit diligentem interpretem rerum naturã potius spectare quam uerba. Qua diligentia si Plinius etiã usus fuisset, ne- ›› q; tibi tot in eius libris ꝓprias hallucinationes castigandi, neq; mihi tam ›› multos errores notandi necessitas foret adiuncta. Quoniã uero in hoc de ›› Cisso & Cistho errato, quod erat tam Theodoro Gazæ, quam etiam Plinio commune, longior fortasse fui quam cuiquam necessarium uiderẽ, reliqua demum, quæ circa Plinium tantũ disputantur, atq; aduersus nos pro eodem Plinio abs te fuere defensa, pro nostra tuenda sententia quam breuissima oratione poterimus confutare tentabimus.

A

Theophrasti eruditio.

B

❡ De CHAMAEDAPHNE.

In Chamædaphne libro.15. ueterem lectionem distinctiorem putas, si ita scribatur. Est & Chamædaphne syluestris frutex, & Alexandrina. Vt duo genera intelligantẽ. Alterũ Chamædaphne, quã Latini Laureolã, ut

C tu inquis appellant: cum tamen ea quæ hodie Laureola latine dicit̃, nõ sit Chamædaphne, sed Daphnoides potius statim postea a Plin. descripta. Alterũ, Laurus Alexandrina, ex Plinio Gal. Dioscor. Tu quidẽ Plinium hoc pacto excusas, ne uideat̃ Chamędaphnẽ uarijs in locis uarie designas se: cum hoc in loco, libro. s. 15. Laurũ Alexandrinã tantũmodo pinxerit, sicuti lib. 22. Chamædaphnẽ. Sed duo remanent in Plinio scrupuli haud quaq; dissimulandi: Cur cum Plinius cætera Lauri genera eodẽ libri. 15. loco descripserit, solam Chamędaphnẽ indescriptam reliquerit: Cur cũ alterũ genus non Alexandrina simpliciter, sed Laurus Alexandrina a Theophrasto, Dioscor. atq; Gal. ab omnibus deniq; græcis autoribus uocitetur, Plinius propria appellatione prætermissa, sumptum a loco uel persona, cognomen tantummodo posuit: uel eum postea subiunxit, alij Daphnem uocant, proprium nomen contra naturam postposuit: cum tamen uera huius fruticis appellatio non sit neq; Daphne seorsim, neq; Alexandrina, sed hoc totum, ut diximus, Daphne Alexandrina.

❡ De ADARCE.

In Adarce falli eos putas, qui uerbum, palustris, recto casu, non autẽ paterno capiendũ putant: atq; ideo credere non de Salsilagine Calamis adhærente, sub Adarces uocabulo a Plinio agi, sed potius de palustri Calamo Adarce nominato: unde temere factum putas Plinio negocium. At cum index capitis. 32. libro. 16. agi de Calamis, atq; fruticibus, non medicinis ea parte demonstraret, cum ipse præterea continens sermo de diuersis Arundinum speciebus quibus Adarce adnumeratur, cuiuis facile per D suadeat, Pliniũ eo in loco putasse Adarcem non esse Salsilaginẽ, sed palustrem Calamũ in Italia nascentẽ, nemo negociũ Plinio nisi ipsemet ipsi facessit. Quid enim sibi uult illa repetitio? Est enim obliqua Arundo non in excelsitatem nascens, sed iuxta terrã fruticis modo se spargens, suauissima in teneritate animalibus: est & in Italia nascens Adarce palustris, sub ipsa coma utilis dentibus: quoniam uis eadem est quæ Sinapi. Quid, inquam, uerbum, est, bis positum a Plinio insinuat? nisi ita esse Adarcen ex Arundinũ genere, sicuti obliquam Arundinẽ a quibusdã uocatã elegiã. Si etiã uerbũ palustris paterno casu capiatur, aspera nimis atq; aurib. absona fiet Pliniana elocutio. Quod si præterea uerbũ Arundinis, ut necessarium fore uidetur, supplendum sit, præscissa quodammodo atq; defecta oratio uidebitur. Cur uero ea Salsilago nasci in Italia a Plinio dicatur, cum in Galatia, non autem in Italia gigni illam Dioscorides scribat: ut mirum uideri possit, te qui uelis Plinium de eadem loqui Salsilagine de qua Dioscorides, uerbum illud, Italia, non castigasse, ac loco eius Galatia nõ posuisse: Cur etiam hæc medicina sub ipsa coma tantum utilis dentibus a Plinio iudicet̃, quã Diosc. Galen. ac Paulus in omni parte Calamorum quibus hæret, quamuis ad alios usus quã dentiũ probauerunt. Nam & Plin. ipse lib. 32. ubi Adarcen quid sit nõ aliter quã prędicti autores exponit, nasci illam circa Arundines tenues, nulla facta de loco sub coma men

tione, simpliciter ꝓtulit, neq; in paludibus, sed ubi spuma aquæ dulcis ac marinę se miscent. Quod maximum est argumentum, hic quidem, libro scilicet. 32. de Adarce Salsilagine fuisse locutum: libro uero. 16. de altera, quam esse Arundinis speciem falsa sibi opinione persuaserit, de qua etiā intellexit libro. 20. ubi ita scripsit. Sinapis naturam habere traditur Adarca, inter syluas tacta cortice pleniore, sub ipsa coma nascens. Ita em̄ ego hunc locum puto legendū paucioribus syllabis quam in tua castigatione mutatis. Nam & id uerbū, pleniore, si ita iaceat, eandem sententiā exprimit, quam supra lib. 16. posuerat, efficaciorem. s. esse dentibus Adarcen sub ipsa coma. Vel possumus ex uno uerbo duo facere, atque ita legere: Cortice plane ori sub ipsa coma nascens: Quasi eā nasci ad utilitatē oris, cuius dentes sunt nō minima pars, uelit insinuare. Quod pariter hijs quę libro. 16. de eiusdem medicinæ ad dentes usu testatus fuerat mire conueniet. Illud quoq; pro nostra facit sententia, quod Plinius nusquam Adarcen esse Salsilaginem, nisi libro. 32. monstrauit, ubi eam Calamachnem nominauit: quamuis uitio codicis id uerbum corruptum sit in Chalamochnū. Quo etiam in loco eosdem illi subscribit effectus, quos medici ueteres Salsilagini tribuunt, alios ab illis quos libro. 16. in Adarce retulerat. Neq; uero hoc postremo libro quicquam meminit se in præcedentibus de eadē Adarce scripsisse, sicuti lib. 20. cum de re ipsa uerba faceret eandē se inter syluas tetigisse testandum existimauit. Hæc em̄ omnia manifestissime probant, Plinium uarijs in locis uaria de Adarce sensisse, quam aliquando Calami speciem, aliquando Salsilaginem Calamis inhærentem significat.

¶ De AERA, & AEGILOPE.

In Aera & Aegilope nescio an magis accusandus sit Plinius, qui in rebus adeo uulgatis, quibus nomnia latina non deerant, gręcis utendū censuerit: an potius, quoniam de eisdem herbis græca appellatione monstratis illa affirmauerit, quę sensus falsa esse deprehendit. Tu uero de Aera hoc pacto pro Plinio respondes, q̄d cum Græci traderent Loliū strangulare circunligando se triticū, neq; id in Italia magnopere foret compertū, tutius esse cogitauit gręca uti uoce quā latina, Aerā id dicendo, nō Loliū. Laudarē Plinij consiliū, qui Græcorū mendacia, si qui forte fuissent qui tam insigniter mentiri uoluissent, ut scriberēt Loliū circumligando se triticum enecare, rem neq; in Græcia, neq; in Italia compertā sub grææ uocis obscuritate occultare studuisset, nisi Aera uocabulum adeo esset in eorundem Græcorum lingua usitatū, ut eius significatus neminē lateat, qui uel parum literas græcas degustauit. Ut tamen Græcos autores uiros sane doctissimos, qui de plantis scripserunt, atq; inter cæteros Theophrastum, quē pręcipue de agricultura scribens Plinius imitat̄, tanti erroris suspicione liberemus, hic nusquā de Aera seu Lolio scripsit, quod Triticū circunligando se enecet, sed solum auferendo alimentū, quoniā Tritico adnascit̄. Hæc enim sunt eiusdē Theophrasti uerba libro tertio de caus-

Plinius in agricultura Theophrastū imitatus est.

C sis plantarum. Quippe Orobanche uocata Eruũ enecat amplexu, compressuq; suo, & Linodorum Fœnũgrecum interimit protinus radici adnascens, & alia cladem alijs inferunt, ut quæ cum singulis frugibus simul proueniunt, ceu Loliũ atq; Auena Tritico atq; Hordeo, & Lappa Lenti, & alia alijs. Omnia autem idcirco interimunt, quia pabulum tollunt. Ex hijs Theophrasti uerbis, quorum magna ex parte sententiam Plinius libro. 18. ubi agit de uitijs frugum, studuit exprimere, facile ostendit̃ Pliniani erroris in Aera ac Aegilope origo. Quia enim paulo supra Theophrasti fecerat de Orobanche mentionem, quæ amplexu suo Eruum strangulat, inde enim illi apud Græcos nomen, existimauit eandem esse Aeræ & Aegilopi, quorum alterum Lolium, alterum Auenam Theodorus conuertit, interimendi rationem. Atque ideo post factam de Orobanche mentionem, quæ circunligando se Eruum enecat, postea Plinius subiunxit, Triticum simili modo Aera, Hordeum, Festuca, quæ nominatur Aegilops: cum tamen Theophrastus, quem ut uidere est de eisdem rebus Plinius scribens, quantum potuit studuit imitari: cum Theophrastus, inquam, licet omnia de quibus eo differit loco, idcirco uicinas herbas scribat interimere, caussa illa generali, quod pabulum tollunt, uarijs tamen hoc illa modis facere doceat. Nam Orobanchen quidem quia Eruũ amplexatur & cõprimit: Linodorũ uero, quia Fœnugræci radici adnascitur: Loliũ autẽ atq; Auenã, quia cũ Tritico atq; Hordeo pro-

D ueniũt, ceu Aparinẽ: quã nescio an recte Theodorus Lappã interpretat̃, cũ Lente. Nullã uero ex illis tribus habere se uinciendi ac circunligandi naturã quicunq; eas nouerit minime dubitauerit, nisi q̃d de Aparine forte possit concedi, quã Gal. lib. 1. de alimentis ita se Lentibus circumplicantem, neq; aliter angentẽ ac strangulantẽ, quã Orobanchẽ Eruũ describit.

¶ De AEGILOPE.

Cur Aegilopen potius quam Auenam eodem in loco dixerit Plinius, eam rationẽ affers, q̃d cum Græci duo Auenę genera facerent, Bromũ. s. & Aegilopen, hoc uero discrimen nemo reddidisset in Italia, ob id Plin. libro. 18. cum Auenam inter uitia frumenti collocasset, paulo post de Festuca, quæ uocatur Aegilops, edisserit: non quod nesciret Auenæ id esse quoddã genus, ut nonnullos cauillari inquis, me. s. innuens, quem licet aperte non nomines, hijs tamen qui meũ libellum legerint facile das agnoscendum, sed quod alterũ quoq; fastigiũ celebrari nouisset Bromos nomine. Hæc tu pro Plinio. Ego uero ut cauilli crimen, cuius me notasti, deprecer apud te, cui magis uelim meos mores probari, quã doctrinã nusquã Plinium per calumniã reprehendi, quod nescierit Aegilopen esse quoddam Auenæ genus, sed ob id tantum incessui, quod eodẽ capite modo græca, modo latina uoce in eodẽ Auenę genere uti uoluerit. Nam quod scribit Plinius libro. 18. Auenam esse frumenti uitium, & Hordeum in eã degenarare, hoc idem Theophrastus libro. 6. de plantis, & Galenus lib. Secundo de alimentis, de Aegilope etiam testantur. Quod uero etiã pau-

lo post Plinius ait, ab Aegilope Hordeũ necari, idipsum Theophrastus lib. 5. de caussis plantarũ, licet alio mõ quam Plin. Aegilopi tribuit. Alterum quoq; fastigium Plinius, si non eodẽ capite, saltem libro, aliquando Bromum, aliquando Auenã nominauit: ut inexplicabilis ratio uideatur cur Plinius in eisdem generibus nunc græcam, nunc latinã proferat uocem, Bromũ ex Oriente aduectã libri. 18. capite. 10. Plinius refert, sed eandem Bromum eiusdem libri capite. 7. antea Auenã fuerat interpretatus ibi ea scribit. Tunicæ frumento plures, Hordeum maxime nudũ, & Alica, sed præcipue Auena calamus altior frumento, quam Hordeo, arista mordacior Hordeo. Hæc fere omnia sunt ex Theophrasti libro. 8. quamuis corrupte plæraq; translata. Nam Theophrasti de eisdem rebus scribentis uerba sunt ista: ut Theodorus interpretatur. Ad hæc Triticũ tunicis integitur multis, Hordeum nudum consistit: id enim omnium maxime caret tegmẽto. Tipha quoq; & Siligo, & omnia huiusmodi multiplici folio includunt: ast omniũ maxime, ut ita loquar, Auenã natura operuit: quin etiã culmus altior Tritico quã Hordeo est, spica plus discreta a folijs emicat, palea quoq; plus suauior quę ex Tritico q̃ Hordeo. Si quis conferat Plinij uerba supra posita, hijs quæ de libro. 8. Teophrasti subiũximus, nõ puto dubitabit, q̄n Plin. sicuti tunicas Frumẽto plures contra Hordeum maxime nudũ ad Theophrasti scripsit imitationẽ, ita in cæteris sequendo Theophrast. βρόμον πολύλοβον, id est, Auenã maxime opertã, ueluti interpretat̃ Theodo. dicere uoluerit. Cur uero sensu contrario maxime nudã scripserit, non magis scirẽ reddere rationẽ, quam cur idem Plin. Aegilopen circumligãdo se Hordeum dixerit interimere, cum nulla Auenæ species quæ id faciat agnoscatur, sicuti neq; Lolij, quod tuam alteram in Aera destruit defensionẽ, ideo scilicet Pliniũ Aeram dixisse non Lolium, quare ipsi plus Lolij speciem, quã Lolium significare uideatur. Nam æque ignorat̃, ubi terrarũ talis Lolij species oriatur, quæ circũligando se Triticum enecet. Sed cur Plinius in hijs adeo apertis erroribus tam operose defenditur, abs te præsertim, qui scias hoc in ipso loco, ubi Plinius Aeræ atq; Aegilopis naturam peruertit, in tantum fuisse hallucinatum, ut Teramnum & Ateramnum, quæ duo uocabula coctile atq; incoctile leguminum affectus plærisq; in locis apud Theophrastum significant, ipse pro herbis noxijs acceperit: quarum altera, Ateramnos scilicet, circa Philippos in pingui solo interimit fabam, Teramnos uero in macro, cum quidam uentus afflauerit. Quem quidem adeo crassum Plinij errorem nesciens aliter excusare, locum esse uitio codicis decurtatum suspicaris: qui etiam libro nono, capite decimosexto mirari te dicas, Plinium eosdem pisces modo græce, modo latine nuncupare: quod & in rebus alijs, ueluti in herbis Plinium plærunq; facere non diffiteris, nihil testantem, eędem ne sint, an diuersæ. Si hoc idem in alijs genus erroris Plinius admisit, cur non etiã in Aera ac Lolio, Aegilope & Auena potuit admittere? Vel si In hoc Plinius non errauit, cur tibi dedit in alijs similibus

G 8

A de se admirandi occasionem.

¶ De GLASTO, ISATIDE.

Si ubi de Isatide inter Lactucas sponte nascentes lib. 20. scribitur, pro Syluatico Glastum, ut tu id uerbum castigandũ opinaris, legatur, non adeo nos elidemur, qui Pliniũ hoc in loco indiligentiæ accusauimus, quãtum Plinij lectio quodãmodo uiolabit: quoniã a Syluatico ad Glastũ longinquus est transitus. Quare uel nihil immutandũ est, sicuti uideri in manu scriptis codicibus asseris: aut si Glastum loco uerbi Syluaticũ, quamuis uiolenter intrudatur, iure Pliniũ a nobis fuisse reprehensum, nisi hæc castigatio adhiberetur, iudicasti. Quantum uero rectius totus iste locus in Plinio emendabitur, si ita legatur. Alterum est genus quod Græci Isatim uocant. Vbi uerbum Esopus, quod neq; græcum est, neq; latinum, si pro aliquo Lactucæ genere accipiatur, tuam subterfugisse censurã non parum sumus admirati. Tertiũ est genus in syluis nascens, syluestrem Isatim uocant. Hic enim diligenter aduertisti ex manu scriptis codicibus, nisi ita legatur, locum fore defectum. Erit igitur secundum Lactucæ sponte in aruis nascentis genus, non Esopus, sed Isatis simpliciter appellata, tertium quod in syluis gignitur syluestris Isatis. Quartum uero genus, quo infectores lanarum utuntur, non syluatica Isatis, hæc enim est secundo generi adiuncta differentia, sed potius satiua dici debet. Differt autem hoc quartum genus a secundo: quoniam istud seritur, illud in aruis sponte nascitur. Si itaq; Glastũ, ut rationabilius apparet, nullo modo interponatur, iam nulla dubitatio relinquetur, ita in hac herba, sicuti in plærisq; alijs, familiarem sibi errorem Plinium incurrisse: quando eam sub uarijs nominibus quasi essent duæ, non una, in locis adeo distantibus designauit. Pari enim incuria Atriplicem holus satiuum, atq; etiam sponte nascens, modo latina, modo græca appellatione tanquam herbas differentes enarrauit. Vnde etiam illud est consecutum, ut effectus aliquando contrarios utriq; subscripserit. De Atriplice siquidem, atq; eius ꝓprietatibus, cum libro secundo disseruisset, eamq; ex autoritate Pythagoræ morbos regios & pallorem facere tradidisset, mox de eadem sub Chrysolachani uocabulo libro. 27. scripsit, fuisse aliquos qui traderent, illam alligatam regium morbum habentibus ita ut spectari posset sanare id malum: quem etiam effectum de semine si bibatur cum melicrato, autor grauissimus Dioscorides, & plærique alij medici testificantur. Esse uero eandem herbam a Romanis Atriplicẽ, a Græcis autẽ Chrysolachanũ nominatam, tibi probare supersedemus: ne id agentes Græcorũ prouerbio subijciamur, Sus Mineruam. Aliter eñ alijs, qui ausi sunt supra calceũ ascendere, aliter tibi Hermolæe eruditissime, non solũ magnarum, sed etiam minutissimarum rerum scientia prædito, scribendũ iudicauimus: Tibi inquã, qui Plinium in uerbi Prasion ambiguitate sæpe hallucinantẽ notauisti: quæ forte hallucinatio causa fuit, ut de Balote lib. 27. scriberet, quã Plinius lib. 20. sub Marrubij nigri nomine notificauerat. Taceo mille alios huius generis

B (margin, beside "miliarem sibi errorem")

Atriplex. (margin)

apud Plinium errores, ne multa quæ tu in tuis castigationibus lectores commonuisti, nunc te uelle docere uideamur. A

¶ De PERSONATIA, AC PERSOLATA.

Ego Plinium in meo libello notandum putaui, quod libro.25. eodem capite bis Personatiam descripsit, quam sicuti Græci utrocꝫ in loco Arctium nominauit: altero tamē Personatiam, altero Persolatam, ut tibi uideo placere, dici latine insinuauit. Quam distinctionem nominum a Plinio cognitam ais, a quibusdam non fuisse perspectam: ob eam, ut puto, rationem, quod ego libro.25. altero in loco ubi de Arctio fit mentio, pro Persolata Personatiā scribendum putaui. Sed cum tu quocꝫ fatearis, Persolatæ uocabulum a persola esse deductū, quod nomen apud Latinos, teste Placidio grammatico, qui de Plautinis nominibus scripsit, personam significat, siue Personatiam, siue Persolatā altero in loco legeris, nihilo magis ab errore Plinius eximitur, qui bis eandē herbam modo sub Persolatæ uocabulo, eodem etiam capite pinxit. Sed tu forte non adeo Plinium defendere quantum me accusare uoluisti, qui Placidium grammaticum non uiderim. Ego uero id crimen in homine nulli rei minus, quam uerborum studio incumbente, non multum puto inexpiabile, sed una aquæ guttula ablui expurgaricꝫ posse. Illud aliquanto difficilius in Plinio excusari queat, quod ex tantilla uominum uarietate, rem diuersificari, hoc est, aliam esse herbam Persolatam, aliam Personatiam iudicauit.

Persola.

Placidius gramaticus.

¶ De ECHIO, ATQVE ALCIBIO. B

Non reprehenderemus Plinium scribentem libro.27. se qualis esset Alcibios apud autores scriptum non reperisse, nisi ipse Plinius libro.25. eandem Alcibium sub Echios nomine eodem quo Dioscor. modo pinxisset: adeo, ut Plinius putasse uideatur, aliam esse Echin ab Alcibio, quam tamen non differre in nostro libello probaui: quoniā eosdem effectus tam de Echi, quam de Alcibio, & Plinius ipse, & cæteri autores prodiderunt: qui etiam autores non seorsim de Echi, seorsim uero de Alcibio, quemadmodū Plinius, sed de Echio tantū, quam alio nomine uocari Alcibiadiū testantur, tractauere. Cum uero tibi uideatur ea quæ dicatur Echios atcꝫ Alcibiadium diuersam esse ab altera, quam Nicander Echin atcꝫ Alcibium appellat: ego me fateor hanc apud Nicandrū distinctionem non agnoscere. Illud satis habeo exploratū, in libro Dioscor. uel Pauli, nullam huiusmodi nominū, ac multominus rerum differentiā deprehendi: quandoquidem de Echio atcꝫ Alcibiadio solum agentes, non alias illi uires adscribunt, quam Echi atcꝫ Alcibio Nicander. Vt uero proximius sit non differre, siue Echis, siue Echios, siue Alcibium, siue Alcibiadium ea herba a diuersis autoribus nominetur, quemadmodum qui eam Alcubiacū, non autē Alcibiadiū uocant, rem plane eandē, non diuersam intelligunt.

¶ De HELIOTROPIO.

Vbi de HELIOTROPIO scribit Plinius, ais quibusdā uideri

C eundem autorem Heliotropium cum Cichorio confundere: quoniã & Heliotropium cęruleo flore describat, & cibo gratum esse dicat, quę duo Cichorio conueniant. Ego uero & alia adiunxi quę de Heliotropio scribit Plin. Cichorio pariter congruentia: ut q̃d semipedalem altitudinẽ nõ excedat, & nõ nisi pingui cultoq; solo nascat̃: quæ omnes notæ aggregatæ, Cichorium manifeste designant. Tu uero priores duas ita refutas, q̃d nihil impedit uescendo esse tam Heliotropium, quam Cichorium: nec constat in Dioscoride, λευκὸν ἄνθος, id est, candidum, an γλαυκὸν, id est, cæruleũ scribere oportuerit. At ut ad utrunq; respondeam, & de Cichorij radice q̃d esui sit, & de flore quod cæruleus sit, sensu atq; experientia probatur, quæ de Heliotropio non audes affirmare: quando etiam in dubium reuocas, qualis Heliotropij flos a Dioscor. describatur, cęruleus, an candidus. Ego autem illud certe scio, multos quos uidi, & quidẽ antiquos Dioscor. codices, λευκόν, non autem γλαυκὸν scriptum habere: & nisi mea me fallit opinio, puto te eandem scripturam in tua translatione secuturum.

De LASINE.

Quosdam ais, uerbum Lasinem corruptum esse nescientes, Pliniũ culpare, quasi hanc herbam libro.22. inutiliter repetierit, Laginem uocando, non lasinẽ. Tu uero pro Lasine lasionẽ censes legendũ ex Theophrasto, tam libro Plinij.21. quam etiam.22. atq; ideo aliam statuis a Lagine, de qua idẽ Plinius agit libro.22. Demum ut meæ modestię consulam, mi D hi putas recantandũ: quoniam non sit tanta inter Laginem atq; lasionem affinitas, quantam tibi uisus sum existimare. Quasi uero ego in nostro libro tenuem tantum uocis sonum secutus, ac non multo magis naturæ proprietates, eandem esse cum lasine laginem apud Plinium iudicauerim. Quoniam quæ de lasine libro 22. scripserat Plinius, eadem fere in lagine libro.22. repetijt, ut quod pthisicos iuuet, quod lactis ubertatem faciat, quod infantibus illita capillũ alat, quod in cibis placeat, quod uentrem stimulet. Sed uide quantum mihi contulerit cum te homine doctissimo de huiusmodi rebus disputatio. Ea enim quam tu adduxisti autoritas Theophrasti, longe me fecit ad ea quæ pridẽ scripseram confirmanda audentiorẽ, nedũ mouerit ad recantandũ: nisi recantare pro eandem repetere cantilenã accipiatur. Suspicari me in meo libro scripsi, q̃ utrobiq;, & libro.s.22. & libro.22. pro lasine uel lagine, & elxine & eusine legi deberet. Adeo non nesciui quod tu mihi obijcis, uerbum lasinẽ esse corruptũ, ut etiam quo pacto castigandũ esset admonuerim: cuius castigationis illa ratio fuit: quoniã Plinius eodem libro.s.22. nõ modo laginẽ, sed etiam Echitem, & tenue Scamoniũ eandẽ herbã a quibusdã uocari testaret̃. Ego uero non agnoscerem plantã, quæ proprie tenue Scamoniũ dici posset, præter illã quam Dioscor. sub Elxines, Euxines, & Cissampeli quoq; nominibus pinxit, folijs Hederæ similibus omnibus, seq; inuenerit circunuoluentẽ: ob quã etiã naturã sicuti Diosc. Cissampelũ, ita Plin. Cõuoluolũ alibi nominat. Sʒ de q̃ antea tm̃ suspicabar, nũc certã ex Theophra

Tenue Scamonium. Cissampelos. Conuoluolum.

sto habeo noticiã:in cuius codice, quē scis etiã Plinianis esse corruptiorē, A sic pro iasione elxinem uel eusinē, ueluti apud Pliniū pro Lagine uel Lasine puto scribendū: nã de Lasine Plinius lib.21. ita scribit. Lasine unū foliū habet, sed ita implicatū, ut unū cū sit plura esse uideanť. Theophrast. aūt, a quo, ut par est, Plinius accepit, de flore Iasionis lib.1. de historia plãtarū eadē quę Plinius de flore lasines tradit in hæc uerba. Nonnulli folio uno emergūt, descriptionē tamē pluriū ostendētes, ut flos in Iasione. Nōne hæc flori eius herbæ, quã Græci Elxinē atq; Cissampelū, Plinius, ut dixi, Conuoluolū alibi uocat, mire conueniunt? Est em̄ hic flos, ut Plinius inquit, rudimentū naturæ Lilia facere condiscentis: & cū unū foliū tantū habeat, quibusdã tamē quasi incisuris ita distinguiť, ut uideať in quinq; diuisum. Eadē autē herba dicta latine Conuoluolum, sicuti hoc in loco, libro scilicet primo de historia plantarū, apud Theophrastum pro Elxine, uel Eusine uitio codicis Iasione nominatur, ita libro secundo de causis Lasine æque corrupte uocať: quod tamen uerbum ueluti diuinans Theodorus Volucrum uertit. Quare cum Dioscorides atq; Galenus multo sint, ut te non latet, tam accuratæ doctrinæ, uirum, in lingua græca emendatiores quã Theophrastus in eadē, uel Plinius in nostra, quid est quod dubitemus laginem & lasinem apud Pliniū, Iasionē autē & Asinem apud Theophrastum nomina itidem deprauata, ex uerioribus codicibus castigare? cum præsertim quid sit Græcis Elxine, uel Eusine, quidue Latinis Conuoluolum, uel sensu ipso monstrante noscatur. Quid autem sit eisdē B Græcis Iasione, aut Asine, seu Plinio Lasine uel Lagine, ab illis etiam qui se omnia in Plinio scire profitentur ignoratur.

De SIO, & SILAO.

Male me Pliniū accusantē, quasi duas herbas fecerit quæ sit una, in tuis primis defensionibus notauisti: quoniã tibi non uideatur Siū esse Crisiones, sed tantum similis herba. In secundis contra me latam sententiam pene reuocasti: nam Silaū uerbū esse corruptū in Pliniano codice, & Lauer potius esse legendum iudicasti. Cuius descriptionem tu quoq; fateris ad eius oleris naturam proxime accedere, quod Græci Sium uocant. Et quoniam Dioscor. ait Sium a Romanis Lauer appellari, quam tu etiam concedis esse illã herbam, quam uulgo Crisiones appellant: ita tandē mecum, & cum Dioscoride sentis, quod Sium quidē sit Lauer, sed Lauer odoratum: quandoquidem Sium herba est odorata, teste Dioscor. Lauer, siue Crisiones minime. Sed cum idem Dioscor. duo Sij genera faciat: alterū odoratū, ob quã naturã Iuncus aromaticus alio noie dicit: alterū inodorum, q̊d quia Nasturtij refert saporē, ideo etiã Cardamine a Gręcis uocať: cur sicuti duplex est Siū, atq; ut tu quoq; isinuasti, Lauer, odoratū.s. & carens odore, non etiã Crisiones quidam esse inodori, quidã odorati dicanť? Quo quidē admisso, mea stabit sententia, Siū esse eam herbã quã Crisiones nominamus: quã cum bis descripserit Plin. & sub Sij, & sub Silai, siue ut tu legendū putas, Laueris nomine, iure est a me incuriæ, ne di- Sium. Crisiones.

C cam inscitiæ accusatus, qui quæ una herba erat duas fecerit, sicuti ob id etiam merito possit reprehendi, quod duo Sij genera in unã naturam confuderit. Nã quæ de Sio scribit Plinius, quod latius sit Apio, atq; in aquis nascat̃ pinguius, nigriusq;, quod calculos frangat, quod dysentericis & mulierum mensibus prosit, hæ omnes sunt Sij odorati apud Dioscoridẽ proprietates. Quod autem Nasturtij saporem reddat, quod lentigini & mulierum uitijs in facie illitum nocte momento cutem emendet, ut de Sio pariter scribit Plinius, hoc non de eodem genere, sed altero potius inodoro, quod ut diximus, a sapore quẽ reddit, Cardamine a Græcis nuncupatur, Dioscorides retulit.

¶ De SIGILLO LEMNIO.

Venio ad Sigillum lemnium, quod ego autore Galeno medicorũ omniũ longe doctissimo rectius terrã quam milton, id est, rubricam nominari monstraui. Tu contra Nicandrum affers, ac Celsum: quorũ alter id terræ genus Miltũ, alter Miniũ uocat. Sed cur non etiam Andromachũ medicũ antiquissimum allegasti, qui in suæ theriaces compositione Terram lemniam Milton appellauit? Præstat autem, inquit Galenus, in eiusdem compositionis expositione, non Milton, sed terram potius dicere: eam, ut puto, cauens confusionem, quam uisus est fecisse Plinius, Terrã lemniam inter rubricas & colorum genera libro.5. &.3. numerans: cum tamen, ut idem Galenus inquit, aliud sit lemnię terrę genus, quo fabri li-D gnarij pro rubrica utuntur, quod uerius Miltos nominatur, picturæ potius quam medicinæ accõmodatum. Ego igitur non adeo de nomine, quã de re ipsa a Plinio dissensi. Nam etsi & Cinnabaris, & Minium, & plæraq; forte alia æque medicis ac pictoribus seruiant, utrunq; tamen usum lẽnio Sigillo contingere neq; tradit̃ a Dioscoride, diligentissimo alioquin in huiusmodi rebus explorandis autore, a Galeno autem rubricã a Terra lemnia plane distinguente negatur.

¶ De CINNABARI.

De Cinnabari non putas eam opinionem, quam secutus est Plinius, a Dioscoride improbari: quoniam idem Dioscorides simpliciter scripserit: putauerunt quidam Sanguinẽ draconis esse Cinnabarim: nõ damnans, sed referens aliorum de Cinnabari existimationem. Sed qui defendi possit, huiusmodi de Sanguine draconis opinionem, non iudicari a Dioscoride falsam, qui de Cinnabari non lib.2. inter medicinas ex animalium sanguine sumptas, sed potius.5. inter metalla tractauit? De Cĩnabari quoq; metallo in Hiberia & Colchis nascente, ut te non latet, agit Theophrastus. Et si contra te cognomine tantum Barbarum, autorem lingua & natione Barbarum licet allegare, Auecois pariter in suo Colliget, non aliter de Cinnabari quam de metallo scripsit. Galenus etiam medicus nobilissimus sui de simplicibus medicaminibus lib. uoluminis.11. Cinnabarim metallis adnumerauit. In altero autẽ de eisdem medicaminibus ad Paternianum tractatu, eorum aperte sententiam improbat, quam Plinius com

probauit, ita scribens. Cinnabaris non est Sanguis draconis, ut quidam putant. Siue autem hæc sint uerba Galeni, Pergameno Asiæ ciuitate oriundi, siue alterius eodem nomine insignis medici, satis constat tantorũ uirorũ iudicio, ea quæ de Cinnabari prodidit Plinius, esse fabulosa: nõ tamen ob id, ut nobis obiecisti, Pliniũ irrisimus. Absit enim a nobis tanta temeritas, ut hunc celebris nominis autorẽ, tam de humano genere benemeritũ, ludibrio habeamus. Sed neq; tanti fecimus, ut nefas putauerimus ipsi aliqñ non credere, ut quod quidã legulei, qui solis nituñt autoribus a nobis exegerunt, Plinij autoritatẽ sine ratione rationẽ esse censuerimus. A

¶ DE TVRBIT.

De Turbit autem de quo in chirographo quæris, difficile est etiã quo nomine apud Dioscoridem censeatur determinare. Turbit enim est nomen barbarum: Barbari autẽ autores de ipso uarie loquuntur. Aliud siquidem de ipso scribit Serapio, aliud Mesues. Quare si a me petas quid sit apud Dioscor. Turbit, a Serapione descriptũ, possum tibi sine aliqua hæsitatione respondere, esse Tripoliũ: licet hoc nomẽ apud Serapionẽ allegantẽ in eo Diosc. sit deprauatũ. Nam quæ de Tripolio Diosc. ac Plin. scripserũt, q̃d in maritimis nasciẽ locis ubi allidit unda, neq; in mari, neq; in sicco, folio Isatidis crassiore, palmeo caule & mucrone diuiso, radice alba, odorata, calida gustu, & reliqua: hæc eadẽ Serapio de Turbit scribit, q̃d Caricamũ uitiose, ut diximus, pro Tripolio nominat. De quo uel codicis, uel autoris errore minus sit admirandũ: qñ & apud Pliniũ non Tripoliũ, sed Trifoliũ potius corrupte legiẽ: adeo, ut Simon dubitauerit, an sit idem caput de Trifolio apud Pliniũ, & de Tripolio apud Dioscor. & de Turbit apud Serapionẽ. Pandectarius autẽ duo capita scripsit, alterũ de Tripolio secundum Dioscor. alterum de Turbit secundum Serapionem: quasi Turbit apud Serapionem sit aliud a Tripolio apud Dioscor. qui forte error Pandectarij, una cum Simonis dubitatione, inde etiam habuere occasionem: quoniã in latino Dioscor. cuius uerba citat Pandectarius, scribitur Tripoliũ habere folia similia Apio: cum tamen uerius Dioscor. tradat esse similia Isatidi herbæ, hoc est, illi quam uulgo Guadum appellamus, quę in usu tinctorũ celeberrima est. Apud Serapionẽ autẽ hæc similitudo neq; ad Apium, neq; ad Isatidẽ refertur, sed ad quandam plantam, quæ Arasatis nominatur. Quod uerbũ puto apud Arabes esse corruptum, & pro Isatide, Arasatin scribi: sicuti etiam apud Pliniũ nõ folio Isatidis, sed folio satis crassiore palmo itidem uitiose scriptũ inuenitur. Qui quidem locus fuit a me pridem in libro de Plinij, atq; aliorũ medicorũ erroribus castigatus. Si autem a me quęris, quid sit Turbit, quod describitur a Mesue, apud Dioscoridẽ, dicere oportebit, Turbit illud Mesue non esse Tripolium apud Dioscoridem, sed radicem alicuius herbæ habentis succum lacteum, acutum, ex genere Thithimalorum, seu lacticinorum, ut iuniores medici loquuntur. Tale eñ est Turbit, quod describitur a Mesue, non habens foliũ simile Isatidi, sed Ferulæ potius. hæc enim sunt eius

Turbith Tripoliũ, sec'm Serapionem.

B

Turbit sec'm Mesue.

C uerba,ut nosti: Turbit est radix herbæ, cuius folia sunt sicuti folia Ferulæ, minora tamen, & est ex habentibus lac. Quo circa Actuarius, grauis apud Græcos autoritatis medicus, multum tamen Galeno ac Paulo ætate posterior, qui multas Arabum medicinas illorum nominibus memorat, inquit Turbit a Barbaris uocitatum esse radicem plantæ, quæ a græcis Pitiusa uocatur. In qua etiam opinione quidam alij Græci præter Actuarium fuisse uidentur, qui capite de Pitiusa apud Dioscoridem, ubi de radice fit mentio, uerba illa interseruerunt, quæ non puto esse Dioscoridis, sed glossema potius, ἣν καλοῦσιν τούρπιτ, id est, quam radicem scilicet Pitiusæ uocant Turbit. Sed contra hoc est, quod hæc eadem radix a Serapione non Turbit, sed Sebram, id est Esula nuncupatur: quod palam fiet conferenti ea quę Serapio de Sebram ex Dioscor. atq; Galeni pariter scripsit autoritate, cum hijs quę ijdem Græci autores de Pitiusa prodiderunt. Quamuis Auicēna capite de Sebram aliud potius uideat̃ describere, quam radicem Pitiusæ. Imo si uerba Galeni libro. 8. de simplici medicina in Pitiusa attendimus, & alia comparia. 2. Canone, capite De Mezetegi ab Auicenna scripta, liquido apparet, quod Mezetegi apud Auicennã sit Pitiusa apud Dioscoridem: ita quod necessarium sit alterum duorum, uel Sebram non esse Esulam apud Auicennam, intelligendo per Esulam radicem illius herbę quam Græci Pitiusam uocant, uel Auicennam in du-

D obus capitibus secundi Canonis de eadem radice fuisse locutum. f. capite de Sebram, & capite de Mezetegi. Eadem eiusdem medicinæ repetitio superflua est apud Serapionem. Nam capite de Tithimalo ultimo loco nominat speciem Tithimali quæ dicitur Ptia: uult autem dicere Pitiusa: eadem enim de ea scribit quę de Pitiusa Dioscorides. Paulo infra aliud caput scribit de Sebram, & in eodẽ allegat Dioscoridem: quasi Sebram alia sit a pitiusa medicina. Sed neq; illorum opinio est omittenda, qui putant Turbit esse radicem herbæ, quam uulgo Soldanã nominamus, passim in locis maritimis prouenientẽ. Hanc tamen opinionem esse falsam nos ita probamus. Soldana herba, uel eius radix non est Turbit a Serapione descriptũ, quia illud Turbit est Tripoliũ apud Dioscor. & habet folia similia Isatidi, ut nuper ostendimus: Soldana autẽ herba non est Tripoliũ apud Dioscoridẽ, sed ad aliud caput referẽ, ut mox ostendemus. Itẽ Soldana herba habet folia quadamtenus Hederę similia, uel Aristolochię rotundæ: Turbit autẽ a Serapione descriptũ, sicuti etiam Tripolium apud Dioscor. habet folia similia Isatidi. Eadẽ ratione probatur, Soldanã herbam non esse Turbit descriptũ a Mesue: quoniã istud Turbit habet folia similia Ferulæ, ut etiã antea dictũ est: Soldanæ autẽ folia sunt omnino a Ferulæ folijs differentia. Simili argumento in libro de morbo gallico contra Gentilẽ probauimus, Soldanã herbã non esse Cachilẽ apud Serapionem: qm̃ Cachile secundũ eundẽ Serapionem, habet folia Nasturtij, quę nullã præ se ferunt foliorum Soldanæ similitudinẽ. Hic autẽ uberioris doctrinæ gratia super adiungimus autores Arabes, Soldanã herbã neq; ad

caput de Cachile, neq; ad caput de Turbit retulisse, sed Græcorum imi- A
tatione ad caput de Caulibus. Est enim Soldana herba uulgo a nobis di-
cta illa, quã, Dioscor. atq; Gal. Brassicã marinã appellant: quod liquido
apparebit, si quis inuicẽ contulerit ea quæ in herba Soldana oculis intue
mur, & quæ de Brassica marina Dioscor. scribit. In hac tamẽ herba mihi
uident autores Arabes eatenus aberrasse, quatenus de Caule domestico
atq; syluestri, ac subinde marino eodẽ capite cõtinuatim tractauerũt, tan-
q̃ hæ omnes forent eiusdẽ generis ꝓximioris species: q̃d de syluestri q̃dẽ
atq; domestico Caule concedi posset: q̃m tantũ satiui atq; syluestris diffe-
rentijs distant: de marino autẽ Caule nequaq̃, qui omnino ab alijs duo-
bus diuersificat, ut non modo Dioscor. sed etiã Gal. testificantur: quorũ
autorũ senttentia Brassica marina, & Brassica satiua, uel etiã syluestris æ-
quiuoce dicunt. Putasse aũt Arabes Caulẽ satiuũ atq; syluestrẽ, ac prę ter-
ea marinũ quandã habere inter se non modo figuræ, sed etiã naturæ affi
nitatẽ, eo cõstat argumẽto: q̃ omnes eodẽ, ut diximus, capite cõplectun-
tur. Et præter hoc etiã uerba Serapionis idẽ ostendunt, qui de Caulibus
marinis ita scribit. Marini Caules sunt lõginquiores a similitudine dome
sticorũ, quã. s. sint Caules agrestes. De illis eñ statim antea locutus erat.
Auiceña insuper tres hasce species etiã effectuũ cõmunitate consociat, ut
cum. 2. Canone de Caulibus scribit in hũc modũ. Syluestris, marinus, ac
domesticus maturat phlegmones & duricias. Qui quidẽ effectus a Dio-
scor. Cauli satiuo atq; syluestri ex parte assignat: marino autem Cauli a ne B
mine adscribit, & nulla experiẽtia comprobat. Verior aũt est Græcorũ
opinio a nobis tacta, q̃ Caulis agrestis atq; satiuus tantũmodo sint figura
colore, & naturæ ꝓprietatib. similes, nisi q̃ agrestis est albior & calidior,
& siccior, sicuti omnes alię plantę syluestres sunt in eodẽ genere satiuis, se
cundũ has duas qualitates, ut inquit Gal. fortiores: marina aũt Brassica
penitus ab illis ambabus euariat. Hæc ideo in Arabicis autoribus notan-
da cẽsuimus, ne quis putaret nos Soldanã herbã, ut illi fecerũt, forte q̃d es
set apud Diosc. atq; Gal. Brassica marina nescientes, int Brassicarũ speci-
es cõnumerare. Sed q̃m multa interseruimus ut te pleniori officio deme-
reremur, iam ad illud redeamus de quo præcipue ab initio quærebat, q̃d
sit Turbit apud Diosc. Forte aũt in tanta tum Arabũ autorũ, tum etiã La
tinorũ super hac medicina opinionũ diuersitate, melius quæreret, q̃d sit
apđ Diosc. radix illa quã pro Turbit officinæ uendunt. Ego q̃dẽ diu mul
tũq; laboraui, ut herbã uirentẽ uiderẽ, cuius radix Turbit nuncupat. Nã
qui radicẽ tñ aridam ad nos afferũt, neq; ubi nascat, neq; quali folio, aut
flore Turbit insigniat sciunt dicere, nisi q̃ unus tñ pharmacopola id mihi
de flore Turbit est testatus, q̃đ de folio Tripolij scribit Diosc. q̃ uidelicet
mane candidus, meridie purpureus, uespere phœniceus appareat. Q̃đ
si mihi fuit uere relatũ, ꝓculdubio Turbit, quo nos utimur, est Tripoliũ Turbit uerũ.
apđ Diosc. Sed q̃m hoc de flore miraculũ uix forte ipsi Diosc. credat, ne
dum alicui pharmacopolæ, omnino satagendũ, ut foliũ ipsum uiride in-

Soldanam esse Brassicam marinam.

C spiciamus,& an sit folio Isatidis aut Ferulæ simile, uel etiã neutro, diligẽtius consideremus. Fieri em̃ potest, ut radix illa qua utimur, neq; sit Turbit Mesue, neq; etiã Turbit Serap. tantã uideo in his rebus incuriã, quę sunt in usu frequentissimo medicorũ. Si quis em̃ dixerit esse Turbit Serapio. illud obijcere possumus, q̃d Turbit apud Serapionẽ est idẽ q̃d Tripoliũ apud Diosc. Radix aũt Tripolij sc'dm eundẽ Diosc. odorata est. Qua uero nos utimur pro radice Turbit, omnino caret odore. Si uero alter asserat hanc esse turbit descriptũ a Mesue, cum sit illud turbit secundũ eundẽ Mesuen ex genere habentiũ lac, seu lacticiniorũ, hoc est, earũ plantarum quę habent lac maxime acutũ: interrogabimus ipsum, quidnam tandem erit ex hijs quæ a Dioscor. uel Serapione describuntur? an aliqua species Thitimalorum? Sunt autem septẽ uel octo, sed nulla earũ esse potest Turbit a Mesue descriptũ. Nulla siquidẽ ex illis habet folia similia Ferulę, qualia habet Turbit a Mesue designatũ, ut constat ex Dioscoride & Serapione, singulas Tithimalorum species per folia ac flores, & reliquas proprietates describentibus. Sed neq; Lathiris est, quã iuniores medici Cataputiam minorẽ uocant, Auicenna autẽ Mendanã, ut constat ex hijs quæ de Lathiri Diosc. & de Mendana Auicenna similia scripserũt: neq; Peplios, de qua Dioscor. agit inter alias quæ lac acutũ emittunt. Huius em̃ radix inutilis est, ut inquit Dioscor. & de hac quoq; Auiceña agit secundo Canone, sub nomine Bebilis, capite diuerso a capite De turbit: eadẽ ratione

D neq; Peplion, id est, Portulaca syluestris. Nam hanc quoq; Auicenna. 2. Canone Bilomon nominat. Translatio autẽ librorũ Hippocratis de regimine acutorũ Feliciniũ uocauit, & nõ radice, sed folio, uel fructu ad usum medicinæ adhibetur. Habet etiã folia similia Portulacæ, unde illi nomen, non autẽ Ferulę, sicuti Turbit descriptũ a Mesue. Deniq; per singulas species earũ plantarũ, quę succo lacteo & acuto manant, discurrendo, non uidetur cuiq; earũ descriptio Turbit, quæ apud Mesuẽ reperitur cõuenire. Forte autem neq; uere scribitur a Mesue, Turbit esse e genere earum quę

Mezereon lac habent. Siquidem hic idem autor inquit, Mezereon esse plantam lacticiniorũ maiorẽ, quę tamẽ planta ab Arabibus Mezereon nominat: eadẽ a græcis Chamælea uocat, ut cõstat conferenti caput de Chamælea apud Diosc. cum capite de Mezereon apud Serapionẽ, & etiã apud Auicennã: nisi q̃ Auicenna etiã ipse, licet sub nomine Mezereon, Chamæleã describat, quã constat non esse de numero lactariarũ, siue lacticiniorũ, inquit Mezereon esse lacticiniũ magnũ: ut uideant Arabes, Auiceña præsertim, ac Mesues capite de Mezereon, in duplicẽ errorẽ incidisse, & q̃d Mezereon, quę a Gręcis Chamęlea uocat, int lacticinia posuerunt, & q̃d Chamæleontẽ albũ & nigrũ, cũ Chamęlea siue Mezereon confuderunt. Nam Mesuẽ quoq; non fuisse secundi huius erroris expertẽ probari potest ex hijs, quas ipse Mezereon in fine capitis tribuit ꝓprietates, quas nõ Chamæleę, quam Arabes Mezereon uocant, sed Chamęleonti potius albo uel nigro Diosc. assignauit. Quæ em̃ de Mezereon Mesues scribit, q̃

interficit lumbricos, & q̃d collutio eius ex aceto confert dolori dentium, A
& quod fit unguentũ ex eo ad scabiẽ bonũ, & linimentũ ex eo & sulphure delet morpheã, albaras & lentigines, sunt fere ꝓprietates, quę Chamæleonti albo & nigro, nõ aũt Chamæleæ, id est, Mezereon a Diosc. tribuuntur. Serapio uero etsi capite de Mezereon similẽ confusionẽ Chamæleontis, & Chamęleæ, ut cum de Ixia uerba faceremus ostendimus, in eo tamen magis est quam Mesues Auicenna probandus, ꝙ Mezereon haudquaq; fecit ex genere lacticiniorũ: & qui uerum Mezereon, hoc est, Chamæleã agnoscunt, sciunt eã nõ habere lac. Dixi aũt uerũ Mezereon quod a Græcis Chamælea dicitur: quia apud nõnullos Arabes, Ioannẽ. s. Serapionẽ, ueluti Simõ annotauit, Mezereon est Mirdane, uel Mẽdane: quę autẽ Mendane ab Auicenna uocatur, est Lathiris apud Græcos, & Cataputia minor apud medicos iuniores: quã certũ est, nõ esse Mezereon, neq; ab Auicenna, neq; a Serapione, neq; etiam a Mesue designatũ, ut satis constare ex uarijs descriptionibus arbitramur. Et quia aliud caput de Mẽdane, aliud de Mezereon Serapion atq; Auiceña scripserũt: nõ solent aũt autores Arabes duo capita, sed unũ tm̃ de eadẽ simplici medicina scribere, nisi forte nominũ uarietate decepti, quę una sit, geminã eã crediderint. Nam ꝙ de Auiceña supra dubitauimus, ne forte de Esula duobus capitibus egerit, & capite de Sebram, & altero de Mezetegi, hunc liquido errorẽ in Serapione deprehẽdimus, q capite de Tithimalo ultimo loco nominat speciẽ Tithimali, qui dicĩt Ptias: uult autẽ dicere Pitiusa, cuius radicẽ B quidã esse Turbit, ut supra ostendimus, existimauerũt. Et paulo infra aliud caput scribit de Sebrã, in quo easdẽ tribuit Sebrã ꝓprietates, quas Pitiusę Diosc. neq; meminit, sed de eadem planta etiã inter species Tithimalorũ fuisse locutũ. Supra aũt diximus, ut ad id propter quod hæc omnia subiunximus reuertamur, Turbit apud Serapionem esse Tripoliũ apud Diosc. qui q̃dẽ Serapio neq; ipse Mezereon, sicuti neq; Tripoliũ Diosc. lacticinijs annumerauit, Simon aũt Genuensis in litera L, ubi de lacticiniis facit mentionẽ, etiã Tripoliũ inter ista collocauit. Quia em̃ Mesues ponit Turbit inter lacticinia, Turbit autẽ apud Serapionẽ esse plantã quam Diosc. uocat Tripoliũ, nesciens Simon hoc nomẽ Turbit apud duos autores æquiuoce dici, apud alterũ de planta habẽte lac, & folia Ferulæ simili: apud alterũ de planta carẽte lacte, & foliũ Isatidi, id est, Guado simile gerenti, propter uerba Mesue de Turbit, Tripoliũ quoq; inter lacticinia cõnumerauit. Vide q̃t difficultates, & q̃dẽ inexplicabiles, occurrunt medicis iunioribus, Arabũ autorũ doctrinã sequẽtibus, ob eorundẽ autorũ nõ modo a Græcis, sed etiã a seipsis discordantiã. Quare nulla alia inter tot, quę de simplicibus medicinis habenĩ ambiguitates relinq̃ĩ uia, nisi ut ad sensum iudicẽ cõfugiamus: ut si plantã uirentẽ habere possimus, cuius radix ꝓ uero Turbit afferĩ, nunq̃d sit ex genere lacticiniorũ, uel alia, discutiamus.

Mendane.

Cautela

¶ DE BVGLOSSA.

De Buglossa autem, de qua quæris, an ea qua pro Buglossa utimur, sit

C uera Buglossa, si tibi q̃d sentio respondero, uereor ne sicuti tu admodum docte dubitasti, ita ego nimiũ proterue uidear uniuersam nostri temporis medicinã euertere. Nam si probare contendero, Buglossam, quam medici iuniores ad usum medicinę adhibẽt, nõ esse uerã Buglossam, cur etiã inquiet aliquis, Lactucã qua uescimur, uerã esse Lactucã non inficiaris? Non ita tñ sumus animati: absit eñ a nobis tanta temeritas, ut omnia iuniorũ medicorũ placita uelimus demoliri. Sed sicuti multa eorũ probanda cẽsemus, ita plura sunt in quib. autores ueteres magis sequendos iudicamus, atq; in illis pręsertim, in quibus ijdẽ medici iuniores inuicẽ uidentur dissentire. De Boragine Simon Genuensis in litera B, ita scribit. Borago herba nota, cibo apta, & medicinæ: & flos, & folia, & semen Buglossa dicit̃: spẽs eius syluestris. Non reperio aliquẽ autorẽ autenticũ, facientẽ capitulũ de utraq;: si scribit de una, nõ scribit de alia. Hęc ille. Pandectarius aũt aliter sentit. nam. 2. capite scribit alterum de Boragine, in quo allegat Dioscor. alterũ de Buglossa, in quo citat Serapionẽ ex eiusdẽ Diosc. autoritate de Buglossa loquentẽ. Montagnana uero in q̃dã cõsilio scribit hæc uerba. Borago aũt non placet, q̃a planta multũ uentosabilis, & uentositiua: q̃d ostendit̃ ꝑpter multitudinẽ eructuationũ quas efficit. Et licet ponat̃ temperata, quia est speeies Buglossę, quę temperata est, de ea parum ab autoribus scribitur, & plura de ea credunt̃, quam ratione & antoritate uerificari possint. Auicenna tamen de ea nihil dixit. Vide quanta sit istorum autorũ discordia. Alter dicit nullum autorẽ de utraq;. s. de Boragine, & de Buglossa loqui: alter super ambabus herbis citat Dioscoridem: alter facit Buglossam speciẽ Boraginis syluestris: alter Boraginẽ Buglossæ tanq; generi subijcit. Auicenna quoq; secundo Canone, capite de lingua bouis, notat sui temporis medicos, qui nõ uera Buglossa uterent̃, sed alia quę non habet easdẽ utilitates. Quare in tanta medicorũ tum latinorũ, tum etiam Arabũ de herba Buglossa controuersia, quid mihi uideat̃ aperiam. Primum illud pro confesso habetur, Buglossam græco interpretamento, Linguæ bouis assimilari. Duæ autẽ sunt herbæ Linguæ bubulæ, atq; ideo etiam inuicẽ similes: altera a nobis Lingua bouis, altera Borago nominatę: sed duę quoq; herbę itidẽ Linguę bubulę similes celebrant̃ gręcis nominibus apđ Gręcos: altera Buglossum, altera Crissĩon ab eisdẽ Gręcis nuncupatę: adeo, ut minime dubitẽ duas illas herbas, quarũ alterã Linguã bubulã, alterã Boraginẽ sermone nostro uocitam⁹, ad duo capita apđ Diosc. debere referri: quorũ alterũ est de Buglosso, alterũ de Crissio. Nam & hoc propter magnam quam habet cum Buglosso similitudinẽ, Buglossum magnũ pariter a Græcis appellat̃. Verũ diligentius considerantib. descriptio Buglossi apđ Diosc. plus Boragini cõuenit: descriptio aũt Crissij, siue Buglossi magni plus alteri quadrat, quã nos uulgo Buglossam, seu Linguam bubulam nominamus: siquidẽ idẽ Diosc. inquit folia Crissij esse longiora folijs Buglossi. Quanq; apud Pliniũ, qui Crissiõ lib. 27. capite. 8. fere eodẽ modo quo Dioscorides describit eandem Crission

Borago.

D

Buglossa unde dicta.

habere folia non longiora Buglosso, seu ut ipse interpretatur, Lingua bo uis, sed potius minora scribatur. Quē puto errorē ex uocabuli græci simi litudine, & codicis mendo quē Plinius habuit, contigisse: quoniam pro macrotera quod uerbum significat longiora, microtera, id est minora scri ptū inuenit. Ego uero in multis codicibus græcis nō solum impressis, sed etiam manu scriptis apud Dioscoridem μακρότερα, id est, longiora, non autē μικρότερα, id est, minora reperi. Liquido autē sensui subijcitur, folia herbæ il lius, quæ uulgo Buglossa dicitur, esse folijs Boraginis longiora. Itē idem Dioscor. inquit, in summo caule Crissij esse capitula purpurea, quæ sol uuntur in lanugines, quod etiam in herba Buglossa a nobis appellata ui su deprehenditur: contra in Boragine capitula cærulea, non autē purpur ea conspiciuntur. In autore autem de simplici medicina leguntur hæc uer ba: Buglossam Romani linguam bubulam, Lucani Corago. Nascit̃ locis cultis & sabulosis. Forte autem pro Borago uerbo, Corago uitiose scribi tur, aut nomen coraginis una litera uariata est, in boraginē uersum. Qđ autē inquit nasci locis cultis & sabulosis, hoc idē de suo Buglosso Diosc. tradit. Pandectarius quoq;, si qua est huiꝰ hominis autoritas, in litera L, Lisinaltaur, quod nomen apud Arabes significat linguā bouis, ipse bora ginē interpretatur. Quare forte melius fuerit, cū Buglossam, de qua Dio scor. Gal. & autores Arabes utrunq; allegantes, ad usum medicinæ adhi bemus, Boraginē potius, quam illā quæ passim Buglossa nuncupatur re cipere. Atq; ita falsum erit id, quod Montagnana existimauit, Auicennā nihil de Boragine dixisse: nā, nisi mea me fallit opinio, caput de Buglossa, seu lingua bouis apud Auicennam est caput de Boragine, sicuti etiam a pud Serapionē: falsum etiā erit id quod Simon scribit, qui putauit nemi nem autorē de utraq; herba simul scripsisse. Siquidē Diosc. apđ Gręcos, & Plin. apđ nos, tam de Buglossa, quā etiam de Crissio fecere mentionē. Negari autē non potest quin Borago sit alterum duorū apud Diosc. aut Crission, aut Buglossum, ab hijs præsertim, qui boraginem buglossę, uel buglossam boraginis speciem confitentur: quando & Dioscor. ipse Cris sion habere folia similia Buglosso, & Buglossum magnum uocari testifi catur. Si tamen borago sit crissium apud Græcos, uerū erit quod a Mon tagnana scribitur, tam multa de boragine a iunioribus medicis temere prę dicari. Nam Dioscor. hoc tantum de Crissio retulit: quod si radix eius al ligatur super locum dolentem, sedat dolorem. Plinius autē, quod herba, aut radix alligata, sanat dolores uaricum. Quare medici iuniores utrum uelint accептent, aut q̃d Borago sit uera Buglossa, ut nos opinamur, aut quod eius herbæ usus non sit ad illa utilis, ad quæ ipsi arbitrantur.

A

DE CICERBITA.

CICERBITA autem, de qua etiam scire cupis, est & ipsa sicuti Bo rago etiam in hoc usu Callimachi carmine inclyta. Est enim illa quā The seo apponit rustica illa Echate, ut Plinius meminit. Verum in operibus medicinæ minus hodie celebrata: quia forte medici iuniores non noue

B

C runt quo nomine apud ueteres autores, qui de medicina scripserunt, nun cupetur: atq; ideo nesciunt eius utilitates, quod nos nunc indicabimus. Dioscor. ipsam Sonchũ nominat, & a Romanis Cicerbitam asperam uocari testificať: quamuis hoc nomen, ut plæraq; alia Romana uocabula, apud Dioscor. sit deprauatũ: quia non Cicerbita aspera, sed circita aspra in græco codice uitiose legitur. Idcirco autẽ a Romanis aspera fuit cognominata, quia spinosa est cum inueterascit. Græci sane adhuc herbã, quam nos latine Cicerbitã nominamus, uulgo Sonchum appellant: ut mirandum sit, Simonem Genuensem, qui multa herbarum uocabula a græca herbaria didicit, quid tamen esset Sonchus apud Græcos ignorauerit. nã de ipsa meminit in litera S, & adducit uerba Dioscor. de Soncho, quæ tamen herba sit, aut quo nomine censeať apud nos, dicere prætermisit. Neq; minus admiratione dignũ, Plinium huic herbæ, tam in usu cibario frequenti, latinũ nomen non reddidisse. nam & ipse libro. 22. capite eiusdem numeri, quam nos uulgo Cicerbitam nominamus, græco uocabulo Sonchũ appellauit: atq; ita ipsam descripsit, ut dubitari non possit Sonchũ apud Græcos esse herbã, quã Latini Cicerbitã uocant. Sed præterea idem Plinius una cũ Diosc. tot huius herbę usus enumerat, ut me aliquando pudeat nostri tẽporis medicorũ, qui tm̃ illa remedia probant, quæ magno impendio parantur, quibus meliora aliquando pauperrimus quisq; cœnat: fere tamen, de quo nos etiã magis pudere oporteat, non Indicas, atq;

Sonchus. Cicerbita.

Notent Medici ampullosi.

D Arabicas, siue externi orbis quærũt medicinas, sed quas natura illa omnium rerũ parẽs uulgo etiã exposuit. Mustela pugnatura contra serpentes, pastu se Cicerbitæ munit, atq; inter pugnandũ eodẽ crebro repetito se refouet. Compertũ est hoc apud multos, qui dimicationẽ consertã uidere. Nos Theriacam contra uenena, ab Aegyptijs magno emimus precio, cuius potissimã partẽ, quã basim uocamus, illi adhuc ignorant, præter multa alia simplicia medicamenta, ad eandẽ compositionẽ necessaria, quæ nostra hac ętate neq; a Græcis, neq; a Latinis, nedũ a Barbaris cognoscunť: quorũ etiã uel unius defectus, si Gal. medicorũ principi credimus, potest totam compositionẽ corrumpere. Naturæ uero opera sunt absolutiora, inuentu faciliora, nisi ob hoc ipsum uilescerẽt. Sonchũ aũt, siue Cicerbitã, cuius occasione hæc interposuimus, magnã habere contra uenena, sed præcipue scorpionũ efficaciã, testanť tũ Diosc. apud Græcos, tum etiam Plinius apud nos, & ex recentioribus Conciliator: qui Lactucellam, per quã ut puto Cicerbitã intelligit, quæ ut etiã inquit Plinius, Lactucæ similis est, nisi spinosa foret, septẽ alijs herbis annumerat, quę Theriacę ęqualẽ habent contra uenena potestatẽ. Atq; insuper Auiceña apud Arabes, si modo Cicerbita sit herba quã ille. 2. Canone Taraxacon nominat, ut scio plærosq; ætate nostra medicos celeberrimos, ac præsertim Gerardũ Veronẽsem existimasse. Nolo em̃ ego nunc de isto decernere, qui dudũ opus ad hoc ipsum destinaui, ad declarandũ. s. noĩa Arabica. 2. Canone apud Auicennã scripta inueniunť. Quod idẽ opus forte maturius absol-

Theriacæ difficilis & rara compositio.

Lactucella.

uemus. quando te hoc quoq; non minus cupere, quam illa quæ nuper a nobis explananta sunt, intelleximus. Si tamen tuam in hac re auiditatem pluscul um fuerimus commorati, æquo animo patieris, futurum illud maxime sperans, quod tibi in hac epistola contigit, si modo epistolæ nomen meretur, quæ fere ad uoluminis magnitudinem excreuit, quę quanto tardius, tanto maiori cum fœnore est tibi reddita. De Cicercia reliquum est, quo tuis quæsitis omni ex parte satis fiat, ut etiã de Cicercia respondeam, hoc leguminis genus uulgo Cicerciam nominatum a Plinio libro. 18. capite. 12. Cicercula nuncupatur a Theophrasto libro. 9. de plantis, & a Galeno eundem Theophrastum allegante, libro. 2. de alimentis, Lathiron: hoc enim uerbum Theodorus, græce latineq; doctissimus, in translatione Theophrasti Cicerculam interpretatur. Vale Ferrariæ Calendis Februarij. M. D. IIII. A Cicercia.

PANDVLPHI COLLINVTII, aduersus NIC. LEONICENVM Pliniomastigen Defensio.

DE PRASIO, & PRASO.

PRASIVM GRAECE ESSE, QVOD nos Marrubium, Prasum uero quod Porrum dicimus, primum Leonicenus edocuit. Didicit (ut opinor) & ipse boni cuiusdam uiri poëticam medicinam, in qua ita scriptum est, Folia Marrubij sunt Prasia, Prasaq; Porri. Quæ quoniam Plinius distinguere nesciuerit, Horminum, Baloten, Stachyn Porri folijs, non Marrubij, ut oportuit, constare dixit. Tum tres illos testes, qui unus sunt, quod supra docuimus, Dioscoridem, Galenum, Paulum, opinioni suæ adstipulantes citat. Vetat Hadrianus Imperator, his testibus fidem adhiberi, qui unum, eundemq; sermonem (ut de compacto) afferunt. Verum ipse neq; errasse Plinium patiar, qui Marrubium græce Prasium dici. 20. lib. & Porrum Prasum. 7. & 25. aperte monstrauerit: neq; Dioscoridem crediderim, sed hunc ipsum Pliniomastigen: qui ideo Dioscoridem Marrubium intellexisse opinatus est, quod ipse quæ nam illæ herbæ sint nesciat: placetq; hominis inscitiæ potius, uel codicis uitio, quam Dioscoridis adscribere. Ita enim a Leoniceno nostro fieri oportuit, cum Plinium emendaturus uideretur, non quam herbam Plinius pinxisset, negare esse illam, sed quæ, qualisq; illa nunc sit docere: non quid unaquæq; res non sit (quod de Deo dici solet) sed quid ea sit dicere: non destruere, sed adstruere: non ex Dioscoridis sententia, in re non manifesta Plinium euertere. Pariter enim & Dioscorides potest Plinij autoritate superari, sed uel ratione, uel rei ipsius euidentia. Nihil minus philosophi est, ut diximus, quam aliquid sine ratione dicere. In herbis quoq; designandis, non scribentis autoritas, non Leoniceni censura, sed uis & figura, & res ipsa consyderanda sunt, palamq; exhibendum quicquid id est medicamentum, de quo disputatur. Quod si ignoretur (neq; enim scire omnia mortalis est) salua apud nos scribentis autoritas sit, & humane potius ignorantiam nostram fateamur, quam errasse alterum impudenter iudicemus. Sic nos quoq; de ijs, quoad fieri poterit, primumq; de Hormino transigemus. Ad idem caput supra folio. 44. c B

DE HORMINO.

Horminum, quæ & Geminalis latine dicitur, frumenti genus esse, & inter frumenta connumerari, Theophrastus Plantarum. 8. Plinius uero naturalis historiæ. 18. aperte indicant. Nam frumenta ex satis tempore diuidi, Theophrastum secutus Plinius inquit, cum Hyberna facit, ut Triticum, far, hordeum: Aestiua uero frumenta, pannicum, milium, horminum. Galenus quoq; alimentorum primo, quando Horminum in pollinem redigi affirmat, inter frumenta posuisse uidetur. Verum frumentacea omnia harundineo folio constare, tam Plinius, q̃ eodẽ loco Theophrastus de frumentorũ & leguminũ differentijs differens, scribit. Plinius Horminũ Ad id cap. supra folio 44. c

C Porri folijs constare dixit: utrũ ergo harundineis folijs similius habet foliũ: Porrũ ne, an Marrubium: Iam si ratione certandũ est (ubi res ipsa non exhibetur) Horminũ inter frumenta est, frumenta Harundineo folio constant, Porrũ Harundini similius habet folium. Qui ergo Horminum Porro similia habere folia dixit, ueriora certe enunciauit, q̃ qui Marrubio, cui nulla prorsus cum Harundine cognatio. Pari similitudine quoq; Plinius (ut est in tradendis herbarũ notionibus acutus ac diligens) in Oriza usus est. Oriza etenim & ipsum frumenti genus est: quod Rizum uulgo dicimus, nulli ignotũ. Hanc. 18. describens Plinius, Porro similia habere folia dixit: nulla alia ratione, quam qua Horminũ quoq; Porri folijs constare scripsit. Porracei enim folij, ad harundinaceum (quo frumenta eisdem censentur autoribus) nulla aptior est proportio. Adde, quod Horminum Plinius, Theophrastusq; Pannico, & Milio æstiuis frumentis adnumerant: at si Milij, Panniciue folia describenda sint, nullius herbæ magis, q̃ Porri foliorũ pingent exemplo. Sic Hormini quoq; folia Pannico, Milioq; connumerata, Porri folijs, non Marrubij (quo nihil in frumentaceis figuris ineptius) effigiari oportet. Hæc de Hormino, rationem sequutus, reiq; ipsius euidentiam scripsi, quæ si Nicolaus penitus inspexisset, nec notissimi frumenti Plinio, nec Prasij Græci uocabuli ignorationem obiecisset.

Oriza

Rizum

DE BALOTE.

Ad idem caput supra fol. 44. c

In Balote uero describenda, quid est quod Prasij, & Prasi uicinitate errasse Plinium credamus, quem quæ uera Balote esset (ut quæ plurima ubiq; nascatur) ignorasse non nisi ignorantissimus crederet: Qui libro. 20. Marrubium inquit, Græci Prasion uocanr: & ex Castoris magistri sui sententia; nigrum etiam Marrubij genus esse scribit: ut sciamus etiam Marrubium nigrum dicere potuisse, sicut Porrum nigrum dixit, cum de Balote ageret. Baloten inquit Plinius, Græci Porrum nigrum uocant, folijs maioribus q̃ Porri. Addit. Et uestientibus, & graue olentibus, canis morsibus efficacem. In nullo Marrubij genere folij uestiunt: at in Porro, Allio, Harundine uestiunt. Maiora inquit, sunt q̃ Porri. Magna esse Porri folia, non ignorabat Plinius: ideo maiora, adiecit. Graueolentiam in nullo Marrubij genere (nisi manu teratur) esse, certum est. Ea quoq; genera si terantur, non graueolentiam, sed acrem, neq; iniucundũ inter Abrotanum atq; Absynthium odorem reddunt. In Porro nigro recte graueolentiã dixeris: quippe, quod fœtidum, grauem, & capiti noxium odorem referat: atq; ideo in medicamentis non estur, sed apponitur: quod contra in Marrubij generibus euenit. Sed quæ sunt oculis commissa fidelibus, nonne mouere plus solent: Plena Balote sunt prata, atq; in montium præcipue radicibus ijsdem quibus describitur signis Porri folijs grandibus, nigris, maculosis. Vnde ego Baloten dictam existimem. Eam latinorum quidam Vlcerariam, rustici Porrum caninũ uocant: ex eo quod putem, dictam, quod canis morsibus aduersetur, nec tam herbæ similis, q̃ potestatis nomen referat. Quid autem Dioscorides, quiq; eum sequuntur crediderint, Nicolaus uiderit. Nos Plinium Romano ista pensantem iudicio, remq; ipsam audiamus, quamq̃ & Dioscorides quidem, cum multa Balotes nomina enumeret, inter quæ & Marrubium nigrum est, & magnum Marrubium, & Isionis sanguis. Alios tamẽ Cynosprason dicere Baloten affirmat: quod aliud nihil q̃ caninum Porrum significat, ipsumq; nomen ad rusticam simplicitatem manasse iam diximus.

Balote.

D

Vlceraria.

Isionis sanguis.

Cynosprason

DE STACHY.

Ad idem fol. quo supra.

Stachyn quæ tandem sit ignorare me fateor: pari quoq;, uel certe maiori ignorantia uersari Leonicenum arbitror. quippe qui & Stachyn ipsam ignoret, & unius, utpote momenti, Plinium credat errasse: nec Plinij uerba, mentemq; consyderet. Scripserat uicesimo uolumine Plinius, Marrubium a græcis Prasion uocari, & nigrum Marrubij genus inueniri: notiusq; illud dixerat, q̃ ut indicandum esset. At. 4. & .20. libro cum Ampeloprasum, hoc est, uitigneum Porrum, quod nos uulgo Porrastellum uocamus, Porri folijs constare dixisset, continuo adnectens subijcit. Ea quoq; quæ Stachys dicitur, Porri similitudinem habet, longioribus folijs, pluribusq;. Stachys quoq;, inquit Plinius, ut Ampeloprasus Porri similitudinem habet, longioribus folijs. Si Græci Prasio, id est, Marrubio similem Stachyn dixissent: cum exploratissimum habuisse se Plinius Marrubiũ referat, quod folijs paruis, & obrotundis constet, tunc eñ errasse Plinium credibile aliquando fuisset: si Stachyn ut Ampeloprasum Porro non comparasset, uel simpliciter Porro similem dixisset. Verum quando porraceæ herbę Stachyn adnumerat, & longiora illi folia quam Porro facit, quis iam dubitet, non errasse Plinium in herbæ similitudine, quam compertam habuisse: Porro etenim, non Marrubio nulli (ut ipse inquit) ignoto, longa sunt folia. Accedit, quod qui octauũ Galeni lib. de simplici. medicamentis latinũ fecit, Stachyn Porro similem esse interpretatus est. Magnum ueritatis argumentum, Plinium, & eum, qui Galenum interpretatus est (qualiscunq; ille fuerit) in eandem de Stachy conuenisse sententiam.

Ampeloprason, Vitigneum Porrum, Porrastellum.

De LEVCOGRAPHIDE.

A

Leucographida lapidem esse, non latuit Plinium: quippe qui uolumine. s. &.30. secundã Galatites speciem Leucographidẽ appellauit. quoniam lactea esset, candidis intercurrentibus uenis. Sicut Leucogeam, quæ lacteo colore simplex esset. Sinopiten uero, quæ sanguineis uenis distingueretur, suasq; uires illis tribuit, ut intelligamus plenius distinctiusq; aliquanto Plinium quam Dioscoriden de eius lapidis generibus tradidisse: Leonicenũ uero (qua fuit in diligentia) de Leucographide lapide scribente Pliniũ non legisse, atq; ideo in eo calumniando grauius deliquisse: Leucographidem quoq; herbam esse.7.&.29. libro scribit Plinius, eiusq; uires aperit: qualis uero illa esset scriptũ se non reperisse inquit. In quo quæso accusator hic noster errasse Pliniũ calumniatur? An, quia Leucographida lapidẽ esse ignorauit? Ast hunc bellissime, ut diximus, distinxit, descripsitq;. Nosq; illum & pulcherrimũ habemus, & uiro incomparabili Pico Mirandulæ, & Anthonio Fauentino præstantissimo philosopho cum hæc proderemus, ostendimus. An, quod qualis esset Leucographis herba, non reperisse se fassus est? At de eius figura scribentem aliquem non uidit: sed easdem uires inquit herbæ suæ Plinius, quas Dioscorides lapidi tribuit. Quid si errasse Dioscoriden Leonicene dicerem: qui quæ herba esset, lapidẽ credidit: qua illum ratione defenderes? Aut si hoc non recipis, nonne communes tam lapidi quam herbæ uires esse possunt? Iaspis sanguinem sistit, Leucogea lactis abundantiam facit, Topazius uenerẽ cohibet: sed eosdem quoq; effectus Siderites, Lagine, Ligus, atq; herbarum præstant plurimæ. Sed Dioscorides inquis Moroxum quoq; uocari Leucographiden scripsit. Falsum hoc quidem: Moroxum Galenus fortasse dixerit. Morochthum certe Dioscorides, non Moroxum, ut tu peruerse retulisti. Sed & hunc Morochthum lapidem esse non fugit Plinium: qui hunc ultimi uoluminis capite.10. commemorat: quem nos quoq; habemus, & multis ostendimus in cotis attritu lacteo sudore manantem, & candidas lineas, tametsi porraceam uiriditatem præferat, in pannis ducentem. At Morochthum hunc, Leucographiden quoq; dici Dioscorides scripsit. An ideo errasse Plinium prędicas, quia de Dioscoridis ignoti sibi hominis appellationibus non diuinauerit? An non satis putas, unum Morochthi nomen adduxisse Plinium, qui Leucographiden, & alium quoq; esse lapidem quam Morochthum ostendit? Tametsi quosdam Leucographiden, Galaxiamq; uocasse illum Dioscorides scribat. Præclara dialectici philosophi argumenta. Fatetur Plinius, figuram Leucographidis herbæ non repperisse se: ergo errat accusante Leoniceno? Quod ingenue fatetur Plinius, quod non temere adstruit, quod nõ repperit, quod non diuinauit, ergo errat? Iam uel ex ista argumentorũ formula uidere possumus, quo hunc hominem carpendi libido, & nouitatis ostentatio transuersum ferat. Leucographida ergo & lapidem esse, & herbam quoq; esse posse, Plinio docente discamus, ut Prasum quoq;, & Heliotropium tam herbas, quam eiusdem nominis gemmas designant. Morochthum quoq; ideo Leucographiden a quibusdam dictum, quod candidas ducat lineas, uiridis ipse cum sit. Galatitis uero secundam speciem ideo Leucographiden dictam, quod lactea cum sit, candidæ illã inscribant uenæ. Leonicenũ uero, qui nec ista pensauit in legendo Plinio, hebetiorẽ fuisse noscamus.

Ad idẽ cap. supra fo.44. c

Morochthus

B

De POLIO, & TRIPOLIO.

Polium suauissimam herbam Musæo & Hesiodo autoribus, qualis esset, quibusue polleret uiribus, luculenter (ut omnia) descripsit Plinius. Miraculum addens, ĳsdem tradentibus autoribus, quod ter colorem mutet. Tripolĳ uero rationem figura, potestate, soloq; diuersam suo loco pariter assignauit. Accusator hic noster, omnia fere uerbum ex uerbo quæ de Polio dixit, transtulisse ex Dioscoride Plinium refert, uerum in hoc errasse, quod Tripolĳ miraculum Polio adscripserit, contra quam Dioscorides fecerit. Simul, quod Tripolĳ radicem dari epaticis in farre coctam prodiderit: quod apud nullum inquit, grauioris autoritatis medicum legitur. Iam & ex his quoq; non transtulisse ex Dioscoride Plinium satis constat. Verum age Nicolae, effare obsecro, ne nostra fluctuet oratio, sæpiusue idem repetendum sit, Aut Dioscor. non legit Plinius, qnod supra docuimus: & nihil est quod tanto uiro inputes, si Musæo, Hesiodo, Theophrasto, totq; illis autoribus plus minus, contraue scribat quam Dioscorides dixerit. Aut uidit quidem (ut tu autumas) sed neq; Dioscoriden per omnia sequi illi uisum est. Et non uideo, cur soli Dioscoridi credendum magis censeas, quam Plinio, tot, tantorumq; uirorum autoritate subnixo: quemq; uerisimile est, in eo tm̃ a Dioscor. dissensisse, in quo uel ratione, uel experientia, uel grauioris uiri autoritate pmotus, melius aliqd, aut uerius inuenisse putauerit. Non possumus nunc utrius herbę, Polĳ, Tripolĳue, quę tandẽ illa sit uidere miraculũ. Neq; eñ aut regio, aut tempus patit. Sed quis apertam calumniam tuam non uideat: qui ideo errasse Plinium dicis, quod Musæo, & Hesiodo autoribus, eodem libro, duobus in locis de Polio scribat, con-

Ad idẽ cap. supra fo.44. d

C tra ea quæ solus Dioscorides scripserit? Si Dioscoriden negauero, qua illum ratione, quo autore defendes? Ego Musæum, Hesiodum Dioscoridi opponam: Plinium quoq; Dioscoridi posteriorem, atq; ideo sapientiorẽ: qui & Dioscoriden (ut tu credis) & priscos omnes quos citat, uiderit. Tũ obsecro quale tuum est hoc enthymema? Non legitur inquis, apud aliquẽ medicũ, Tripolij radicem dari hepaticis in farre coctam: ergo errauit Plinius qui hoc scripsit. Quid hoc argumenti est, obsecro? Quia tu nõ legisti, errauit Plinius? Nonne potuit a Castore suo Plinius hoc didicisse: uel experimento comperisse? Nonne ab Hippocrate, Herasistrato, Chrysippo, Praxagora? Num Diocle, Num Herophilo? Num Dieuce, Dionysio Metrodoroq; herbarijs: quos tu nunquam uidisti, nec nos habemus: quiq; uel hoc ipso magnam habere Plinio gratiam debeamus (ut uir rarissimus dicere Picus solet) quod illos nobis utcunq; restituit? An nescis, oportere eum qui hoc argumentandi genere uti uelit, tria primum principia ponere? Legisse se scilicet omnes medicorum libros. Tum uero intellexisse. Postremo memoria tenuisse. Num tibi hæc adfuerunt omnia quæso, cum Plinium in Tripolio errare dixisti, quia tu nunquam apud aliquem medicum legisti? At nos qui nec medicinæ artis scientiam fatemur, nec græcorum uanitatibus addicti, tam multa contemnimus: sed nostrorum quoq;, & neotericorum ingenia & admiramur & colimus: nefasq; esse & studioso homine indignum putamus, si oblatum qualemcunq; librum uel semel non percurrimus. Tripolium ipsum scimus (quando & uirentem Venetijs, & pictã uidimus, & herbariorum narratione didicimus) communi usu Trifoliũ marinum dici: & Turbitellã, Soldanamq; uocari, & ab remedij ipsius de quo agimus facultate Ficatellam. Epar enim quodcunq; ex eo ficatum uulgo dici cœptũ est: ex quo saginatorum fico suum iocinera gulæ proceres laudauerunt. Vnde & Ficatellam Tripolium quoq; nuncupant, quod epaticis (ut Plinius inquit) id est, ficato laborantibus afferre præsidium potest. Plurima enim in Hetruriæ maritimis nascitur: & eo præsertim littoreo tractu, qui a uadis Volaterranis ad ostia Tyberina protenditur. Huic & Iacobus Cornetanus medicus singulare uolumen dicauit: egregiasq; eius laudes epaticis cecinit. Quin & præclarus Auicennę enarrator Gentilis, Consiliorum libro qua parte Hydropis remedia colligit, mirabiles (ut ipse inquit) esse huius herbæ effectus tradit. Et (ut ipsius quoq; afferam uerba) a tota inquit specie confortat epar, & ab eo educit aquam, quę duo quasi basis in cura sunt hydropis. Num tibi uidemur grauiorem aliquẽ medicum de Tripolij uiribus Plinio adstipulantem (quod tu negaueras) inuenisse? Addis &

Herbarij ueteres.

Ficatella.

D aliud plane frigidius. Galenum autorem esse inquis, quod omnium uiscerum uitijs Polium auxiliatur. Et hoc quæso quid argumenti est? Galenus omnibus uisceribus auxiliari Polium dicit, Plinius omnia ferme uiscera singulatim enumerat, quibus Poliũ auxiliatur: in quo igit̃ arguis? Ille genus, Plinius generis species distinxit. Miraris preterea Plinium in Tripolio dixisse: uisam illam quibusdam eandem esse quæ Polium: atq; ex eo conijcis, Plinium illorum opinionem sequutum fuisse. Vnde obsecro noua hæc argumentorũ ratio? Cum Polij Tripolijq; differentias, nomen, figura, solo, potestate diuersis locis assignauerit Plinius, quia quosdã duas herbas unam putasse dicit (ut omnia quæ de illis scripta sunt referat) tu idem credidisse Plinium arguis, qui iam diuersas esse firmauerat? Quę ista obsecro concludendi necessitas? Dixerunt quidam. Ergo Plinius, qui contrarium scripsit, credidit? Videre iam possumus, qua contradicendi libidine Leonicenus feratur. Non argumentum, non rationem affert, non autorum numerũ, non experientiam aliquam, quibus errasse Plinium necesse sit credere. Errasse (ut summatum dicam) toto hoc suo libello Plinium clamitat: nullo alio fere argumento, quam quod a suo Dioscoride (ut ipse putat) dissentit. Ego contra, ideo Dioscoridi fidem adhibendam non esse contendo, quando a Plinio doctissimo homine, & romano & posteriore, & multis ac magnis autoritatibus fulto, solum Dioscoriden dissentire contingat: Plinij quoq; fidei atq; autoritati, aliud nihil quam rationem, exprimentumue contrarium esse posse.

DE PAPAVERE HERACLIO.

Si eam diligentiam Nicolaus noster, operamq; in uestigandis herbarum notionibus differentijsq; impendisset, quam in cumulandis Plinij (ut ipse putat) erroribus adhibuit, utilius profecto aliquid uitę excogitasset, nec se magnorum hominum calumnijs inquinasset. Nam dum aliorum errata persequitur, in magnos ipse plurimosq; errores incidit. Quod uel ex hoc Papauere de quo nunc agimus, perspicuum fieri potest. Radiculam græci Struthion, hoc est, Passerculum uocant: quod cum herba, tum flos ipse, tametsi inodorus sit, egregie tamen pulcher est passerculorum specie uisendus. Heraclium Papaueris genus, Struthio simile esse, non tam Dioscorides quam .9. plantarum Theophrastus scribit. Plinius, qui (ut est uidere) si utrunq; scriptorem conferas, ut in plærisq; omnibus sic in Papaueris generibus describendis Theophrastum sequutus, plura quoq; & notiora herbarum signa commemorat, quoniam herbæ huius quoq; figuram non ignoraret: Heraclium Papauer inquit, si procul intuearis, speciem passerum folijs repræsentat. Ast hic noster communis salutis (ut ipse de se inquit) procurator, hoc ad Plinij erro-

rem retulit: Probabilius inquiens existimari debere, herbam herbæ, q̃ auibus foliũ habere per simile. Sed uideamus hominis literarũ certe aliquem, rerũ uero nullum usum habẽtis errorem. Conueniunt quidem Struthion, & Heraclium Papauer: non figura modo in his quæ diximus, sed & uiribus quadam inter se proportione notãdis. Nam ut Struthion lanis, sic Heraclium linis splendorem affert. Si probabile est, herbam herbæ (quod negat nemo) cur non & probabiliter a Plinio dicitur (ut expresius herbæ signa demonstret, & nominis ac similitudinis quasi quandam rationem reddat) Heraclij folia procul intuentibus, speciem passerum representare? Non animaduertit in calumniã præceps Nicolaus, cui semper noua sunt omnia, morem hunc Plinij, tum herbariorum omniũ esse, qui herbas ipsas compertas habuerunt, atq; ideo alijs cognoscendas tradiderunt, non herbas modo similes, sed & animalia, ac surdas interdum, & diuersissimas prorsus res ad exemplum citasse: quo facilior, promptiorq; uestigantis herbas diligentia fieret. Sic & in syluestris quoq; Papaueris genere Cornicularium unum dici Theophrastus scribit, q fructus inflexi ut cornicula figurantur. Sic cum Psyllium describunt, flores caninis capitibus similes pingunt: cum Echion, uipereis: cum Antirrhini fructũ, uitulinis naribus: cum Myosotin, murinis auribus: cum Alectorolophon, gallinaceis cristis: cum Chenopũ, anserinis pedibus: cum Lagopum, leporinis: cum Hippurin, equinæ caudæ: cum Alopecuron, uulpinæ: cum Scorpiuron, a Nepa: cum Polypodium, a radice polyporum cirris simillima nominant. Quin & insectorũ quoq; similitudinem retulerunt. Cum Aspleni folijs, Scolopendrarum figuram assignent: cum syluestris Sesami seminibus, Ricini fœtidissimi animalis exemplum. Quid cum Cynosbati folia, uestigio hominis similia esse dicunt? Cum Omphalocarpi, hoc est, Aparines semina, umbilico? Cum Pelecynum lentis morbũ, bipenni, aut securi? Cum Centunculum, capitijs penularum? Cum Lonchitidis capitula, personæ comicæ linguam exerenti? Quid (quod magis etiã mirere) & cum præfatione pudoris etiã dicendum est, nonne Orchis herba, uirilium testiũ faciem radice præbet, Cynosorchis uero caninorũ? Nun herba est uulgo nota ad primũ ueris initium, in aruis ac segetibus nascens, acedarijs expetita, Fabarolam uulgus nuncupat, medici Sacerdotis testiculum, cuius radicem pendentẽ cum testibus colem dixeris? Nun Theophrastus plantarũ octauo semina quędam ad mentulæ speciem effigiate, Plinius uero Cynomorion herbam canini genitalis formã præ se ferre dixerunt? Et mirabimur, Heraclium Papauer speciem passerculorum procul intuẽtibus representare, Pliniumq; illud appositissime dixisse. Multum semper artibus licuit, in inueniendis, explicandis, prodendisq; rerum uiribus ac differentijs. Quid noster hic mussitat Nicolaus? qui quoniam nec Struthion, nec Heraclium nouit, nec similitudines rerum, caussasq; consyderat, ideo errasse Plinium prædicat, q passerculis folia Heraclij similia dixerit: nec rationem ullam, experimentumue affert, quo conuinci Plinius erroris possit. A

Herbas etiam ab animalium similitudine depictas.

B

❡ DE EMPETRO.

Empetrum a nostris Calcifragum uocari refert Plinius, calculosque frangere: ac non ideo calculos non frangit, quia nullus ex his, quos Nicolaus legit, hoc scripserit. Hanc ei herbæ uim esse Plinius dicit magnus autor, atq; abunde laudatus: cuius ueram esse sententiam, & experimento compertum est, & hominum opinione recæptum. Est enim Empetrum (quod noster Leonicenus ignorauit) ea herba, quæ acedarijs gratissima nunc habetur: & quam Venetia omnis, una addita, immutataue litera, Sampetram herbam uocitat: Basichiam multi dicunt: alij Baticulam, Picentes ab herbæ ipsius facilitate Rumpisaxum uocant, folijs ad Rutam ferme accedentibus, uerum crassioribus, acutioribusq;: flore, semineq;, quæ cum Anisi, tum Fœniculi speciem in muscarijs representent: odore iucundo: sapore inter acidum salsumq; cibi appetentiam prouocante. Nasciturq; (ut Plinius quoq; docuit) in montibus maritimis fere, in saxis: quod toto illo tractu uidere licet, qui inter phanum Fortunæ, Garganumq; tenditur promontorium: & in Istrorum cautibus, Liburnorumq; scopulis, unde plurima in Venetos defertur: & satiua quoq; in Cœnobiorum hortis non facili cultura seruatur. Certis quoq; rationibus adducimur, ut eam putemus esse, quam marinam Batin alio in loco Plinius appellauit, aliud Empetri genus quod Saxifragum nostri uocant. Nec Plinium latuit: quippe qui illud libro uigesimosecundo inter Adianti genera posuit, ramulis nigro colore uirentibus, folijs Filicis, mire calculos pellens, frangensq;: unde & nomen: non quod umbrosis petris (ut Græci forte putauerunt) parietumq; asperginibus nasci illam uideamus. Non ergo nominum similitudine decæptus est Plinius, qui utrumq; Empetri genus, diuerso nomine Calcifragum, & Saxifragum prodidit, sed Nicolaus noster, qui nec Plinij uerba pensauit, nec herbas ipsas (ut accusatorem decebat) agnouit.

Empetrum.
Sampetra.
Basichia.
Baticula.
Rumpisaxum

❡ DE BETONICA.

Pari quoq; impudentia fertur, cum errasse Plinium uerisimile sibi esse dicit in describendã

C Betonica, q̄d folio non quercus (ut Dioscorides) sed Lapathi simile Betonicā pinxit: quodq; ea pictura Britannicæ herbæ ex Dioscoridis sententia, magis conuenire uideretur. Sed mirum prorsus, ut indiligens accusator apparuit, homo alioquin haud indoctus, qui Plinij uerba, nec penset, nec referat. Betonica, inquit Plinius, Serratula a nostris uocatur, a radice spargens folia fere Lapathi serrata. Quis Lapathū ipsum, Betonicamq; agnoscens (nemo enim unus est, qui ambas non norit) non graphice descriptā a Plinio Betonicā dicat: cum Serratulā uocari, & folia fere Lapathi, & serrata habere illam uideat, meliusq; aliquanto q̄ quercus similitudine a Dioscoride designatā? Cum folio quercus, nō ipsa Betonica (a quercu prorsus dissimilis) sed Trixago magis, & Hierabotane describatur. Non ergo Lapathi folia simpliciter dixit Plinius, sed serrata adiecit, quod subticuit, aut dissimulauit Nicolaus. Cum in Britannicæ descriptione notissimæ herbæ folia nigra, oblongaq;, eodem libro dixisse satis esse putauerit: nec serrata adiecit: quoniā incisuris illis, quibus Betonica distincta non sint. Quid autē aut frigidius, aut iniquius dici potest, q̄ ideo errasse Plinium dicere, quia Dioscoridis uerba, similitudinesq; in pingendis herbis non usurpauerit, sed signa alia, & quæ aptiora uidebantur, adhibuit?

Serratula.

¶ DE PARTHENIO.

In explicandis Plinij de Parthenio (ut ipse putat) erroribus, in magnos Leonicenus errores incidit, ut ex herbarum ipsarum descriptionibus, differentijsq; cognoscere licet: quas intellexisse, distinxisseq; Plinium, Leonicenum uero confudisse, per illarum ignorationem intelligemus. De ijs igitur sic agemus. Tres herbas Parthenij nomine nuncupatas .21. & .22. uolumine scribit Plinius (nam de quarta quæ Mercurialis est, sermo nunc nobis non est) hisq; omnibus, suas quibus pollerent uires adscripsit. Ex eorum (ut est uidere) sententia, quos tam multos enumerat, prima quæ Parthenium, Leucanthis, Thamnacusq; a Græcis, a nostris, & Celso Pelecynum, Muraliumq; uocetur, in hortorum sepibus nascens, flore albo, odore mali, sapore amaro. Alteram quæ Helxine, & Siderites, & Perdicium, ab aue cognominatur, folia habens mixtæ similitudinis Plantagini & Marrubio: cauliculos densos, leuiter rubentes, semina in capitibus lapaceis, adhærentia uestibus, unde Helxinem dictam uolunt. Tertiam quæ itidem & Perdicium, & Astericum, a nostris uero herba Vrceolaris dicitur, folio similis Ocymo, nigrior tn̄, in tegulis, parietinisq; nascens. Has Parthenij differentias si Leonicenus cognouisset, simulq; & diligentius Celsum, & dilucide ista scribentem Plinium, & suum illum Dioscoridem inspexisset, non temere adeo obstrepuisset. Quod ut plene intelligere possint studiosi, ego eas quæ sint aperiam, disceptandoq; proponam, ijs locum faciens, qui ueriora contulerint.

Parthenij species.

D Prima quidem & a floris candore Leucanthis, & a fruticū, cespitisq; densitate Thamnacus nomen accepit. Eadem a Celso (in his forte libris, quos de agricultura scripsisse illum constat) siue ab odoris suauitate, siue quod unguentis flos aptissime conueniret, Muralium dicta est, quasi Myralium, y, psylon in, u, nostrū uerso, quod ueteres (ut in Murrha, Murena, & Mure) frequentissime usurparunt, & familiare esse latinis scribit Cicero. Pelecynum idem ex eo cognominasse uidetur, quod frutex ipse odoris suauitate, ad se pelliciat. Siue, quod, ut Pelecynus quoq; herba, quæ in segetibus nascitur, adminiculo indigens hortorum, sepibus subrepat: quod nostro quoq; æuo fieri, hominum uidemus industria. Hanc nos uulgo Genseminum uocamus, flore albo, odore mali, sapore amaro. Hęc est illa Parthenium, quam rectius fortasse Amaracum dixere quidam, quæ sub ipsa quiescentē Ascanium, floribus, & dulci aspirans complectitꝰ umbra. Vnde laudatum illud in Co insula quondā confectum unguentum, quod Amaracinum, Sampsuchinumq; dicebatur. Vnde forte in Gensemini uocabulum uulgus deflexit, ut non aliud fruticis uel herbæ genus intellexisse illos apud Dioscoridem putem, qui Parthenium Amaracum dixerunt. Alioqui si ea Dioscoridi Parthenium est, quam Cautam uocare Tuscos tradit, quo pacto tam breuis herbæ umbra complexum puerum, dulciq; scripsisset insignis uates? Cum Cautam ipsam nec umbræ ob breuitatem idoneam, nec odoris unguentiue oblectamento ob florum graueolentiam esse plane omnes intelligant. Melius uero, eodem Dioscoride autore, & Chamæmilum, & Anthemida quosdam uocasse illam, quæ Cauta dicitur, fortasse quis putet: cum inter Chamæmili species, quas esse tres prodidit, collocetur.

Pelecynum.

Duas etenim, quæ nunc etiā Cautæ, uulgo Cotæ dicanꝰ herbas nouimus, unā quæ Sana cognominetur, & a quibusdam Millefoliū, non recte dicatur, nos Leucanthemon Plinio dictam 21. uolumine credimus, Abrotano odore similem, & flore albo, foliosam, suspiriosis utilem. Alteram Chamæmilo similiorem, quę ab odoris fœditate putidæ cognomentum ferat. Potuit & Dioscoridis Parthenium Millefolium hoc esse, si non illi Coriandri folia adscripsisset. At secunda Parthenium ijsdem quibus a Plinio pingitur signis, plurima inspicitur in aruis, stipulisq; nascens, folijs fere Mercurialis: cuius semen asperum, nigrumq; perdices appetant. Eam quando semina inambulantiū uestibus hæreant, ut græcorum quidam Helxinem dictam uo-

fuerunt, Romani herbam Lapariam. Sic uulgus quoq; per hæc tempora Grapellam nuncupat, quasi à rapiendo Rapellam dicas. Tertia uero est ea, quam ex eo quod folia caudiculis stellæ instar circumherentia habeat, Astericum dicitur: & quod ipsa rapaci quadam lanugine hærere uestibus possit, a Dioscoride dicta Helxine uidetur. Quod uero tergendis urceolis, uitreisq; uasis experimento sit efficax, a Plinio Vrceolaris, a nobis uulgo quoq; Vitriolum dicitur. Quod uero muris, parietibusq; nascatur, a Celso Muralis. 2. de medicina libro, a nostri temporis Medicis recte Parietaria dicitur. Mineruæ sacra, atq; ideo Parthenium dicta, quod eam dea somno monstrauerit. A

Vides, ut in nullo deceptus Plinius, si qui illum legant, intelligant, ab errore uindicetur? Vides iam Conuoluoli huius nostri manifestam calumniam: ut sese suo cum Dioscoride uelut in Pampino contorqueat? Qui suam Parthenium & Chamæmelum uocet, & Solsequium & Millefolium uocari a Romanis affirmet: quibus quidem appellationibus absurdius nihil dici potest, apud eos etiam qui uel mediocriter herbariam attigerunt: qui & propria illa esse diuersissimarum prorsus a Parthenio herbarum nomina non ignorant. Et Leonicenus in primo quidem Parthenij genere, pro Pelecyno, quod ueteres & impressi habent codices, Perdicium scribit. In tertio pro Murali, Muralium ponit. Et quod de Murali in. 2. de medicina libro Celsus scribit, hic de Muralio in. 3. scribere illum impudenter affirmat. Tum pro Leucanthe candidi floris herba, unde & nomen, Cotam nescio quam, Cautam, ut arbitror, Dioscoridis uertens, autumat: non albo flore, sed luteo, candidis foliusculis coronato: non odore mali, sed Abrotani, ut Plinius, uel insuaui ac tristi: si eam quæ Putida cognominatur intelligit: ut iam quod Plinio primus obiecerat, in Nicolaum ipsum, uehementiusq; aliquanto retorqueri possit: qui non hominum modo, & rerum similitudine, sed græcę quoq; eruditionis opinione deceptus, plurima intemperanter effudit.

¶ DE CYCLAMINO.

Cyclamini herbæ, quam nunc porcinum Panem uulgus, medicíq; uocant, tria genera, Aristolochiæ uero quatuor aptissime scribit, pingitq; Plinius: at hic noster accusator, Cyclamini radicem dicit ideo existimasse Plinium, uideri Aristolochiæ Rotundæ radicem esse, quoniam radici Aristolochiæ uim necandi pisces adscripsit. Huius rei argumentum hoc afferr, quod ipse (inquit) a uiris grauissimis accæpi, idem nostro æuo fieri, non Aristolochiæ radice, sed Cyclamini. Nonne pręclaro usus uidetur aduersus Plinium Leonicenus, uel testimonio, uel syllogismo? Quia audiui inquit Nicolaus Leonicenus, Cyclamini radice pisces necari, fallitur Plinius etiam cum uidisse se dicat, qui Aristolochiæ radice pisces necari tradidit. O inexcusabilem calumniam: quia Cyclamini radix hoc facit, Aristolochiæ non facit. Quia de Cyclamini radice ab ignotis Nicolaus accæpit, Plinius proprio testimonio de Aristolochia mentitur. En præclari Dialectici argumenta: quoniam Tubere terræ (id est, primæ Cyclamini radice) fit ut pisces necentur, Malo terræ, hoc est, Aristolochiæ rotundæ radice fieri non potest. Fallitur Plinius, qui id uidisse se scribit: non fallitur Nicolaus, qui audisse se dicit? At Plinius inquit, radicem Cyclamini id etiam efficere scribit. Verum id quidem Leonicene: sed tertiæ Cyclamini, cognomine Chamæcissi, cuius non rotunda, sed sparsa sit radix: ut tandem agnoscas sine mente te debere, quod de Rapo terrę audisse te persuadere conaris. An cæcũ, uel mendacẽ fuisse Pliniũ putas Nicolae, cum Campanos piscatores Malo terræ calcem miscere, piscesq; necare uidisse se scribit? num impossibile quiddam, aut supra fidem dixisse tibi uisus est Plinius? Sed & Tithymalum cognomine Corymbiten lib. 6. & 20. & Lactucam caprinam libro. 20. eosdem præstare in necandis piscibus effectus, idem ipse Plinius tradit. Verbasco herba tam fluuiales, quam lacustres pisces interimi. Et marinos etiam a Phœnicibus hoc modo cap. 7. historiæ animalium Aristoteles scribit. Nos quoq; experimento, uisuq; didicimus, & Cucumerem Asininum, & uiridia nucũ putamina contusa idem efficere posse. Quoniam ergo & Cyclamino, & Corymbite, & Lactuca caprina, & Verbasco, & Cucumere asinino, & Iuglandium corticibus pisces necantur, errat Plinius, qui Aristolochiæ radice necari dixit. Num tibi carneadea ista uidentur, Aristotelicæue demonstrationes, quibus inexpugnabile uerum necessario sequatur? Tum concludens pergis, atq; in hunc modum dicis. Aut igitur fatendum est, duas esse radices, quæ eosdem præstent effectus, aut illud dicendum erit, Cyclaminum rotundæ radicis, quartum esse Aristolochiæ genus. Vnde ista obsecro fatendi, dicendiq; necessitas Nicolae? Primum quidem non duas modo herbas, quæ pisces necẽt, sed sex adduximus: multasq; alias idẽ efficere posse, nõ dubitamus. Num grande, aut mirandum quiddam putes, si duæ pluresue herbæ idem possint? Deinde quia Cyclaminus pisces necat, Aristolochiæ genus erit quartum? At quintum dixisses. Aristolochiæ ẽm genera quatuor Plinius enumerat. Pari ergo ratione Corymbites, Tithymalus, & Lactuca caprina, & Verbascum, & Cucumer asininus, & Iuglandium cortices, quia pisces necant, inter

B

Tuber terræ. Malum terrę.

Pisces necantes herbæ sex.

C Aristolochiæ genera reponentur: quasi unum effectum, non nisi unius herbæ genus præstare possit. Quod nec aniculæ quidem dicerent, aut empiricorum quisquam. At de Aristolochia quod pisces necet, a nullo inquis autore scriptum reperitur. Legisti ne omnes autores Leonicene? Nonne ego te in Tripolio monui, oportere eum, qui ita arguit, legisse, intellexisse, & memoria tenuisse omnes, qui unquam scripsere autores: quo argumenti huius formula & ratio constare possit? Sed nonne omnibus autoribus rei ipsius euidentia potior? Hanc radicem etiamnum Campani Melum terragnum, hoc est, Malum terræ uulgo dicunt: & in piscatu passim adhibent. Quod uir illustris, acerrimique iudicij Sigismundus Estensis frater tuus dux inclyte (cum hæc proderemus) nobis retulit. At quæ nam ista peruicacia? quæ frontis duricies? quæ impudentia est? a nullo autore scriptum inquis, cum Plinius scribat. Et quia nullum id scribentem reperisti, quoniam paucos legisti, ideo Plinio, qui se uidisse affirmat, credendum non est? qui tibi te audiuisse dicenti credi putas. Cui ego in his quidem, quamuis iurato, metuam concedere testi? O infelicem Plinium, O cassa literarum studia, O uanos integerrimi uiri labores, lucubrationesque miseras. En post annos mille & quadringentos, sophistes unus, in hoc tandem uæsaniæ genus prorupit, ut non errasse modo, rerum, uel nominum similitudine deceptum (quod & hominis erat) sed & mentitum quoque Plinium insinuet, quia id uidisse se affirmat, quod Nicolaus Leonicenus a nullo scriptum reperit. Non ergo de Plinij doctrina, sed fide nunc agitur. Præclare mehercle cum studijs actum: piget, pudetque aduersus hunc hominem uerbis agere, qui iam non uerbis (ut Aristoteles inquit) sed pœna indiget. Iam uel hoc solo hominem intelligere possumus: qui etiam græcissans addidit (ut obiter & sua quoque pensemus) Cyclamini radicem, Rapum terræ uocari. Ex Dioscoridis magis sententia, quam Plinij autoritate latini hominis, & tuber terræ uocantis: quasi & hortense rapum, non terræ olus sit, sed aquæ, sola uero Cyclaminus rapum terræ uocari debeat. Tum non Cyclaminum (ut Celsus, Pliniusque latini homines, & a Græcis ducta ratio postulat) sed Cyclamen, præclarus literator enunciat. Sed minutias istas persequi, operepretium fortasse non est: nunc ad reliqua pergemus: deque Intibo & Heliotropio differamus.

❡ De HELIOTROPIO.

In Heliotropij descriptione non errasse Plinium, intelligat quicunque perpenso iudicio æquus rerum existimator aduertet animo, Plinium ipsum Intybacei generis, Heliotropijque notissimarum herbarum species, figurasque primum descripsisse, tum etiam uim facultatemque illarum adiecisse. Neque uerisimile esse, eruditissimum hominem in his quæ graphice adeo adnotasset, uno uerbo lapsum, clarissimarum herbarum noticiam confudisse. Quapropter codicis (ut opinor) D uitio potius, quam tanti uiri autoritati unius uerbi adscribemus erratum. Diligentius igitur oro ista considerentur, differentiasque notemus.

Intybus nec ex lactucineo genere, nam ex alio dici potest. Nam omnia huius genera ita Lactucæ cognata esse uidentur, ut unum ex alio nasci uideatur, posteriore semper per ratam aliquam rationem decrescente, Lactucamque in aliquo referente. Et Intybus olus quidem est partim hortense, partim (ut Theophrastus inquit) aruense. Hortense dico, quod satiuum est: aruense, quod spontaneum, syluestreque dicitur. Satiuum Intybi genus Seris dicitur: syluestre uero, Erraticum. Seridis autem, idest, satiui Intybi duæ sunt species: quarum una ut ipsum genus satiua dicitur: syluestris uero altera: tametsi utraque hortensis sit. Satiua Seris, idest, satiuus hortensis Intybus, Lactucæ simillima est, candidior, latiore folio quam syluestris, caule crassiori, cui florum cauliculi per internodia ferme hæreant (ut in Pulegio solet) ab his internodijs ramusculi prodeunt. In quibus etiam flores cerulei nascuntur, qui & celerrime marcescunt. Hæc cibis grata est, sapore fere Lactuceo, atque inter hyberna olera deputatur. Syluestris uero Seris, idest, syluestris hortensis Intybus medicatior: æstiuumque olus est, angustiori, longiorique constat folio quam Lactuca uel satiua Seris, colore nigrior. Huic etiam caulis unus, & qui in sublime feratur, ramosque late spargat: atque ex ipsis ramis cauliculos, Acedarijs non ingratos. Et ex ipsis geniculis, unde cauliculi prodeunt, folia acutiora quam quæ a radice proficiscuntur. Flos uero ceruleus, satiuæ non absimilis: sapor ad amaritudinem uergens: in quo quidem apertissime differunt. Cum & amaris Intyba fibris Virgilius quoque prodiderit. Hæc est laudata illa herba, cuius in medicina nostro æuo frequens est usus: quamque uulgus nunc, medicique omnes Endiuiam uocant: quasi paulolum deflectens Intybiam dixeris. Erratici quoque, hoc est, aruensis syluestrisque Intybi duæ sunt species. Vna quam Ambubeiam Celsus, & quidam dixerunt. Vel eo dictam: quod ad solem ambire uideatur, quasi Ambubeliam dixeris (tametsi praue in Plinianis codicibus Ambugia legatur) Aegiptij Cichorium, & torpenti grata palato, Cichorea a Columella dicta. Syluestri Seridi similior, amaraque est. Et ipsa notior quam ut describi oporteat. Hanc quoniam magni in medicina usus sit ex græcis alij ab eximia utilitate Chreston, quidam Pancration, quasi omnipotentem cognominarunt. Vulgus quoque pro locorum uarietate Cichoream, Radiculum,

Intybus duplex.

Seridis species.

Endiuia.

Ambubeia.

Porcinum grumnium, Sponsam solis uocitant. Et quoniam ipsa ceruleum florem noctu claudat, solemque sequatur, a plærisque & medicis etiam Heliotropium non modo dicta, sed credita. Altera erratici aruensis syluestrisque Intybi species Seridi similior, crispæue Lactucæ (unde & Picentibus nomen) amara quidem, nisi senescens, non est, caudice, folijsque interdum rubentibus, crispis: flore in pappum desinente: cuius folia, radicesque coctæ, crudæque eduntur, cœnis gratę. unde & nomen Dipnoides. Patauini Lacticinum, Crispinū Picentes, nos Cicerbitam dicimus. A

Quatuor hæc Intybi genera Dioscoride, Plinio, Syluatico, atque herbarijs tradita, quantum potuimus expressimus. Illud addendum uidetur, ne quid forte ex nominis uarietate dubitationis subrepat, Intybum apud multos Intubum scribi: eandem tamen herbam significari. Sed græcum illud, y, psylon, nos in . u . nostrum uertere interdum consueuimus: ut cum de Parthenio ageremus, a nobis dictū est. Vtrumque igitur tam Intubus, quā Intybus rectissime dicit. Intybus. Intubus.

Ast quæ græco nomine Heliotropium, latino Solaris, Verrucariaque a quibusdam dicta est, uulgo Girasolis, ab radice statim ramosa assurgit, atque ab radice florere incipit. Huius quoque duo sunt genera. Heliostrophiū, Tricoccumque. Heliostrophio latiora quā Ocimo folia, ad Maluam fere uergentia. Flos maluaceus, pendulus. Cognatione etenim quadam ista similia sunt, similiterque mouentur, Heliotropium, & Malua (quod Theophrastus ait) atque elegantissimus hortensium uates, Et Malache prono sequitur quæ uertice solem. Plinius quoque cum tres colores purpureum referentes scribat, Vnus inquit in Heliotropio est: & in aliquo ex his plærunque saturatior. Alius in Malua, ad purpureum inclinans. Alius in Viola conchyliorum uegetissima. Tricocco uero folia Ocimi, flos candidus subrubēs, incuruus, Scorpiurusque ideo dictus: quod semen, floremue ferat scorpionis caudæ persimile. Ambobus æterna folia, perpetuo enim Solaris uiret. ut Theophrastus inquit. Alioquin haud satis rusticis natura consuluisset, si non toto anno illum solis rotatum, horarumque circuitum nubilo etiam die spectare possent. In quo ergo obsecro Intybaceum genus Heliotropiumque conueniunt, ut falli potuerit Plinius, qui ista descripsit, uiresque suas singulis assignauit? Intybis folia decidua, Heliotropio æterna: Flos illis ceruleus, huic rubens: Folia illis ad Lactucam pro portione respondentia, huic Ocimo similiora: Facultates uiresque diuersæ, has quoque Plinius ut notissimas scripsit. In quo ergo errauit? In eo, Nicolaus inquit, quod Plinij. 20. uolumine ita scriptum inuenitur. Heliotropium noctu contrahit ceruleum florem: Heliotropio uero non ceruleus, sed rubens flos est, ut diximus. Quid si ibi non ceruleum, sed purpureum, uel puniceum, uel subrubentem scriptum esset? tum quadrarent omnia, tum nihil haberet Nicolaus quod obijceret. At quæ nam ista inhumanitas, quæ imprudentia est, Plinium nostrum inscitiæ potius accusare, quam librarios erroris damnare? Si ea quę maiora potioraque uidentur, hoc est, figuras, colores, potestatesque diuersas notissimarum herbarum tradidit Plinius, cur uno uerbo eum lapsum Leonicene putas, qui tot uerba congessit, ut duas, & eas diuersas herbas esse monstraret? Non sunt ista Nicolae, non sunt hominis ista, non philosophi, quo plures grauissimi uiri errores (ut ipse inquis) cumularentur: ea quoque dispunxisse, in quibus errasse Plinium dicere, tam sit nefas, quam absurdum, familiarissimas etiam rusticis herbas illum ignorasse. Heliotropiū. Heliostrophium. Tricoccum. B

Vide obsecro Nicolae, qui te philosophum nuncupes, quantum inter sophistam, & grauē bonumque uirum intersit. Atque ipsum audi Augustinum, Augustinum inquam non grammaticæ subtilitatis, nec grece uaniloquentia, sed uere philosophiæ professorem, de se ita loquentem. Ego inquit his scriptorum libris qui iam canonici appellantur, hunc timorem didici honoremque referre, ut nullum eorum scribendo errasse audeam credere: Aut si aliquid in eis offendero, quod ueritati contrarium uideatur, nihil aliud existimem, quam mendosum esse codicem: uel non esse assequutum interpretem quod dictum est: uel me minime intellexisse non ambigam. Hæc bonitas, hæc ueritas, hæc philosophi hominis moderatio. Hos animos, hanc mentem induere studiosos oportet, cum magnorum uirorum libros beneque de litteris meritorum legunt. Tollendum ergo abradendumque ceruleum illud (quod subditicium esse nemo non intelligit) & puniceum, uel purpureum, uel subrubens inserendum est: qualem paulo infra Plinius florem supraque designauerat. Et quoniam his quas supra diximus rationibus monstratum satis est, errare Plinium in re quam ipse manifestam fecisset non potuisse, mendosi codicis uitium unius uerbi abolitione castigandum est. Quod si ideo errasse Plinium Leonicenus putat, quod Ambubeia quoque solem ceruleo flore sequatur. At hoc & Tithymali quartum genus, & syluestre Sesamum utrunque Heliostrophium e re ipsa dictum, & Malua, & Lupinum, & Lotus ęgyptia faciunt, herbarumque plurimæ. Nec quod Heliotropium in cibis placere dixerit, ideo errasse Plinium putandum est. Neque enim uideo, cur tantus ille syderis amor impedimento sit, ut Heliotropium decoqui, mandique non possit. Sileant ergo boni huius uiri præclara commenta. Et quoniam ipse neque Heliotropium herbam cognoscit, atque ideo neque decoctā gustauit unquam, patiatur obsecro & Plinium scribere, & nos credere, quod Heliotropium quoque, ut Intybus in Augustin modestia.

C cibis placere possit: si ipse nec rationem ullam, nec experimentum quod obstet afferre potest.

De PENTAPHYLLO.

Egregie defensum a nobis in Heliotropio Plinium, negabit nemo, quod unius omnia interturbantis uerbi uitium, non Plinio, sed codici, ut par erat, tribuimus. Nam & eodem argumento in Quinquefolio, ut ipse inquit, excusare Pliniũ, paratus fuerat Nicolaus, nisi delicatus nimiũ exactor, quod omnia ad numerũ opinioni, quã de Pentaphyllo cõceperat, non responderent, satisfactum sibi non putauit. Sed tam in Plinio excusando nunc primus ipse, ꝙ in accusando (ut semper) errare uisus est. Quod in hoc de quo agimus Quinquefolio perspicuum faciam. In hoc maxime errasse Pliniũ Leonicenus credidit, quod Quinquefolium herbam, etiam fraga ferre dixerit. nam quæ fraga fert herba, inquit, non quinis, sed trinis constat folijs. Verum triplici in errore uersari Leonicenum, ante omnia scire oportet. Primum quidem, quod Quinquefolium illam esse arbitratur, quę & in hortis, & agrorum limitibus, tum semitis, uijsq; passim conspicitur, quæ quidem uulgo, & Quinquefoliũ, & Pes Coruinus dicitur. Hanc enim Quinquefoliũ esse, de qua ueteres medici loquerentur, affirmasse illũ plærisq; constat: cum de nostra hac defensione, deq; sua accusatione sermo forte incidisset. Auulsumq; terra ramusculum (nam & in horto res agebatur) ostendisse, dixisseq; illam Quinq;folium esse, in qua Plinius tam euidenter errauerit. Deinde, quod per imperitiã herbã fraga ferre posse nullã credidit, nisi eam, quæ trina folia habet, ꝙq; melius Trifoliũ dici adseuerat, & quam docti, uulgusq; Fragariam herbam noscunt, pariter & appellant. Tertio, quod Foliũ quid sit, quoue modo accipi oporteat, in saluberrimæ herbę descriptione parũ intellexisse uisus est. Adde si placet & quartũ (quando & ipse minutissima quæq; in Plinio carpat) quod fructus hos, siue Quinquefolij, siue Trifolij, non fraga (ut semper Vergilius, & in suo Palemone noster Maro) sed inscite fragra Leonicenus appellat. Nos cum Theophrasti, mox Dioscoridis, postremo Plinij, de Quinquefolio dicta excusserimus, & uerum esse autorem Plinium, & calumniatorẽ esse Leonicenum ostendemus.

Pes Coruinus, Leonicene est Pentaphyllon.

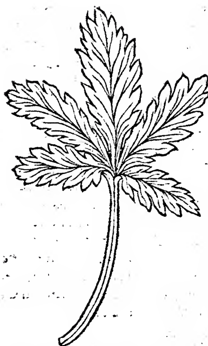
Quinq;foliũ.

Quinquefolij, siue Quinquepennæ radix (lib. 9. Theoph. inquit) cum effoditur, rubra est: D inarescens uero nigrescit, atq; quadrat. Habet foliũ Vitis, sed pusillũ, & colore simile uitigineo est, & auget, & desinit cum Vite: folia oĩa quinq;, unde & nomen. At quarto Dioscor. cũ multa Pentaphylli noĩa enumeret, inter quę & Pentadactylon, & Pseudoselinon, & Quinq;foliũ sunt, Ramos inquit fert tenues, unius palmi, in quibus fructus: folia habet Menthæ similia, quolibet in surculo quinq;, raro uero plura, in circulũ sinuatim diuisa, Florem habet cum pallore subalbidum (ita enim ochroleucon interpretari posse uideo) radicem subruffam, oblongam, Helleboro nigro crassiorem, quæ plurimum in usu est.

Plinius uero quinto & uigesimo, Quinquefolium inquit, nulli ignotum. Cum etiam fraga gignendo, commendetur. Græci uocant Pentapeton, siue Chamæselinon, siue Pentaphyllon. Cum effodit, rubrã habet radicem. Hæc inarescens nigrescit, & angulosa fit. Nomẽ a numero foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cum Vite. De Pentaphyllo igitur, hoc est, Quinquefolio hæc habentur. Nullus etiam, quod sciam, his autoribus uetustior, illam pingit. Nam Galenus eius tantum uires, non figuram aperit.

Primũ illud ex his satis constat, uulgarem illam Leoniceni Quinquefolium, nõ esse hanc de qua agimus. Nam & illi nec flos albidus, nec in surculis fructus, nec radix rubra, nec crassa, nec inarescens, aut quadratur, aut nigrescit, nec uitis egressum, digressumq; sequitur, sed perpetuo uiret. Hæc si quis neget, herbæ ipsius conspectione conuincitur. Sed & illud quoq; liquido constare arbitror, cum Plinij autoritate, tum Dioscoridis pictura, Pentaphyllon hanc nostram, fructum quoq; ferre: cum etiam fraga gignendo, cõmendari illam scribat Plinius: tum ramos unius palmi tenues, in quibus fructus sint, habere illam Dioscorides referat. Folium uero non esse, quale Leonicenus arbitratus est, ex omnium descriptionibus intueri licet: Nam Theophrastus folium habere illam Viti simile prodidit, & folia omnia quinq;: Dioscorides uero folia illam sinuatim falcatimue diuisa, quolibet in surculo quinq;. Tum in nominibus Pendactylon illam uocat, quo nomine & Cici quoq;, siue syluestre Sesamum cognominatur, cuius folium palam est Viti simillimum esse: tum Pseudoselinon, quod falsum Apium dici, potest.

Plinius uero Chamæselinon, quasi humile Apium, eadem uterque ratione cognominant, quod & Apium Viti simile quiddam habere uideatur, & folia ad hunc quoq; modum sinuata, a quorũ deinceps numero Quinq;foliũ, & Quinq;peña dicta est. Quæ cũ ita sint, ideo Quinq;foliũ dicta est, ꝙ huiusmodi integra folia, quinq; ab radice emittit: nec foliusculis quinq; (ut quã Pedẽ coruinũ uocari supra diximus) aut uulgaris Leonic. Pentaphyllõ distincta, sed porrectioribus quinq; (ut ita dixerim) angulis, ad Vitis, Apijq; similitudinẽ in sequentẽ ferme modũ effigiata est. Hæc & Pentaphyllon illa est, quę Diosc. autore fructus edit, quę fraga ab Plin. appellanť, cuius eximiæ a Diosc. uires Plinioq; traduntť, quę in Theriacę compositionibus additť,

quę purgandis domibus adhibet, cuius radicẽ plurimũ in usu esse, Dioscorides dixit. Quæ si Leonicenus noster, acrioribus oculis inspexisset, nec uilissimam herbam, cuius in medicina nullus usus esset, pro utilissima & celeberrima demonstrasset, nec intempestiue adeo in Plinium adlatrasset. Herba uero illa, quæ distincta tria folia habet, quamq; in Italiæ montibus plurimam & cœnobiorum hortis satiuam passim fraga ferre uidemus, suum nomen habet, Fragaria ab herbarijs, a Plinio Fraga dicitur. Nec uerisimile cuiquam fuerit, hoc loco Quinquefolium, tot appellationibus, tot etiam signis demonstrare uoluisse, si Fragariam intellexisset herbam quæ uulgaris est, & quam ipse fraga in superioribus appellasset. Atq; ideo non simpliciter Quinquefolium fraga ferre dixit, sed copulæ etiam scilicet adiectione descripsit, cum commendari illam etiam fraga gignendo dixerit: neq; enim etiam augentem copulam addidisset, nisi & aliam esse herbam, quæ fraga ferret, agnouisset: ut quam ipse prioribus uoluminibus indicasset. A

His illud adijciendum uidetur (ut minus mirum sit, Quinq; folium quoq; fraga ferre posse) Fragariam illam nostræ huic Pentaphyllo, de qua agimus, proportione quadam similem adeo esse, ut eiusdem generis cum ipsa esse uideatur. Nam & ipsam hæc commentantes obseruauimus, radicẽ subruffam habere, & digito sæpe crassiorẽ, & senescentẽ nigrescere: tum nõ nisi ramusculos quinq; ab radice emittere, raroq; plures, in quib. prima illa foliuscula diuidantur.

Duas ergo herbas esse dicimus. Vnam quæ fraga, aut certe fragis similes fructus edat, quæ Pentaphyllon, & Quinquefolium Dioscoridi, Plinioq; uocetur, quæque ad medicos usus eximia sit. Alteram quæ uulgaris est, & fraga ferat, nulloque alio, quam fructus ipsius nomine designetur: cuius decimoquinti primi & uigesimi uoluminis capite Plinius meminit. Quod si me interroges, quid nam & hodie Quinquefolium hanc esse putem, quamue eius appellationem credam? Dicam quid uestigans inuenerim, atque ut nihil unquam decernens, sic nihil retinens, quod studiosorum ingenia ad ueritatis inquisitionem mouere, excitareque possit. Est Venetijs in eo uico, quem Specierium uocant, seplasiarij cuiusdam non ignobilis taberna, cui pro titulo insignique sit Aethiopis caput. In ea liber est Herbarius, tanta arte ac diligẽtia pictus, ut natas paginis illis suis herbas, non effigiatas credas: in eo pictam uidimus ijsdem prorsus quæ hic diximus signis herbam, folijs quinque, quę & ipsa quoque ut pinximus, porrectiores angulos, sinuatosq; haberent. Sed & fructus, quos Fraga dicas, tum ad ipsam herbam latinum nomen Sanicula, Germanicum Sanickel scriptum est: citanturque inibi, de Sanicula hac scribentes, in Diadimidijs Galenus, & Petrus Hispanus is, qui postea summum Pontificatum gessit, & Ioannes uigesimus primus nuncupatus: q eum de medicina librũ scripsit, qui Pauperum thesaurus inscribitur: tum Ceruiensis Episcopus quidam, & Laudensis Maphæus, & Gilbertus Anglicus, Chirurgi. Ea Sanicula, Pentaphyllon ne sit, cur affirmem non habeo, cur negem non uideo. Hæc habui de Pentaphyllo, Fragis, Sanicula, quæ dicerem, per quæ fateri oportere censeam, non errasse Plinium, sed iucundissimæ herbæ nomen, potestatemque docuisse.

Fragariæ herbæ duplices.

B

Sanicula.

De ADARCA.

Similis quoq; intelligentia transuersum hominẽ rapuit, dum errasse in Adarcę descriptione Plinium calumniatus est. Neq; enim esse aliud Adarcam credidit, quam quod in suo Dioscoride legerat: quippe qui unius addictus iurare in uerba magistri, quicquid oculis primum offertur arripit.

Interrogo te Nicolae, quoniam Dioscoride autore Adarca, siue Salsilaginis, siue spumæ cuiusdam species est, nonne & eodem Adarcæ nomine Harundinis genus esse potest? Non credo inquies: quoniam triumuiri isti mei de una tantum Adarca loquuti sunt. At si Plinius & Harundinem, & spumam esse dixisset Adarcam, num putares homini credendum & eruditissimo? Quid hæres? quid subsistis? Agnosce tandem quæso tuam istam in euoluendo PLINIO, librandisque scriptis indiligentiam: qui nec ADARCAE uocabulum latinum putes: cum Adarcen pronuncies. Audi Plinium plus aliquid de Adarca, quam Dioscorides suiq; illi

C adsectæ differentem. Est & in Italia (15. uolumine inquit) nascens Adarca nomine palustris: ex cortice tantũ sub ipsa coma utilissima dentibus. qm̃ uis eadẽ est quæ Sinapi. Tum .32. uolumine de eadẽ Harundine uerba faciens, Sinapis inquit naturã, eosdemq; effectus habere tradit Adarca inter syluas tacta, cortice pleniore sub ipsa coma nascens. At .16. primi & trigesimi uoluminis capite, Inter aquatilia inquit dici debet: & Calamochnus latine Adarca appellata: nascit circa Harundines tenuis spuma aquę dulcis & marinæ, ubi semẽ miscent: uim habet causticã: ideo acopis addit contra perfrictionũ uitia. Tollit & mulierũ lentigines in facie. An Diosco. Adarcam ignorasse Plinius tibi uidetur? quam ideo latine Adarcam dictam non inerudite fortasse quis putet, quod ei harundinum generi facillime hæreat, quod Adarca appellatur? Inciuile quiddam agis Nicolae (uel Iulio Celso autore) qui nec tota quidẽ perspecta lege audeas iudicare. Qui decimumsextum Plinij librum legeras, primum & trigesimum quoq; & totum legere debuisti. geminam enim Adarcam esse uel sine Dioscoride didicisses: Vnam scilicet quæ Harundo sit, quæ ex pleniore cortice qui sub coma est Sinapis uim habeat, atq; utilissima dentibus sit. Alteram quæ Salsilago, spumaq; sit: & (quod nec Dioscorides quidem docuit) Calamochnus græce dicatur. Adarcam quoq; latinum nomen esse: neq; ideo non latinum nomen esse, quod a græco homine Dioscoride scriptum sit: cum Italicas appellationes græcum hominem scribere, et necessarium quandoq; sit, & nouum non sit. De summi ergo uiri Plinij in Adarca iudicio non ante iudicium ferre debuisti, quam de teipso, deq; tua in legendo Plinio diligentia cogitare.

Calamochnus.

Adarca unde dicta.

Adarca duplex.

¶ De RVBRICA LEMNIA.

De natiuis coloribus agens Plinius, Natiuam esse Sinopiden quæ Rubrica esset edocuit, optimamq; eam esse in Lemno insula. Tum tres Sinopidis species expressit: rubram, minus rubentem, mediam: ijs & pictorium pariter & medicum addens usum. Tum palmam lemniæ dat ei quæ signata uenundatur, Sphragisq; ex eo cognominatur, atq; in medicina præclara habet. Hæc Plinius sua illa inimitabili breuitate percurrens, ac ueluti rerum dicendarum multitudine pressus, reliquorum colorum genera rationesq; persequitur. Posterior Plinio Galenus medicus hoc agens (ut qui tantis occupatus non esset) longam exorsus fabulam, ut Lemnum insulam terræ Sphragidos gratia uenisse se diceret, Itinerarium conscribit, & Cœlesyriam, Palestinam, Cyprumq; quondam lustratas, tum Thraciam, Thessalonicamq; enarrat, & Myrinam Lemni ciuitatẽ ad occasum sitam, incassum uenisse se. Sed properante nauclero tum quidem Lemno D soluisse, Italiamq; petisse, Roma uero redeuntem peragrasse Macedoniam se, Philipposq; commemorat, & Thasum insulam primum, mox Lemnum appulisse: inde in Ephestiam urbem ad Orientalem insulæ plagam positam ueuisse, atq; inibi omnem terræ Lemniæ rationem didicisse. Hæc est Galeni tandem de Lemnia terra elegans historia. Hic Nicolaus noster frigidissima quædam suo more comminiscitur: quasi ideo errauerit Plinius, quia Galenum, qui tum forte nec materno quidem utero prodierat, non imitatus est: neq; aliud ex Nicolai tandem uerbis hoc in loco colligitur Sed in quo errauit Plinius obsecro? An, quia non ut Galenus fabulatus est? Ast hunc Romanæ grauitatis hominem esse diximus, milibus rerum occupatum, nec potuisse tum quidem cum Galeno nauigare. Immo uero quinto & uigesimo uolumine cum de terræ generibus scripturus esset, Singula inquit, a græcis plurimis uoluminibus tractata sunt. Nos in hijs breuitatem sequemur utilem, nihil necessarium, aut naturale omittentes. An ideo errauit, quia non terram lemniam, sed Sinopida, uel Rubricam appellauit? At ea terra rubra est, & illam Vitruuius .7. Rubricam nominauit. Tum Sinopiden ipsam, coloresq; natiuos omnes, & e terra nasci, & terræ esse genera, Plinius multo ante prædixerat. An quia lauandæ eius terræ, pastillorumq; conficiendorum rationem cum de ipsa ageret non (ut Galenus) edocuit? Sed .5. &.30. uolumine breuius multo Galeno, aptiusq; descripsit. An quia Galeno terram Lemniam appellare illam uisum est, non Rubricam, Plinius uero solo Rubricæ nomine, uel Sinopidis usus est? Sed sicut de Galeni longe posterioris appellationibus Plinius diuinare non potuit, ita Galeni quoq; autoritate defenditur. Qui .11. simplicium, de nominibus inquit, ut semper diximus, certare non oportet, sed de rerum ipsarum uiribus disciplinaq; tractare. Ceterum nun tres esse Sinopidis species dixit Plinius? Nun palmam Lemniæ dat quæ signata uenundatur? Nun eius medicinas aptissime docuit? atq; hæc omnia multo ante Galenum? Nun sine Galeno intelligere mortales uel ex hoc ipso Plinio potuissent, esse medicatum in Lemno coloris uel terræ, uel luti genus aliquod, quo & pictores uti possent, & quod remedijs efficaciter adhiberetur? Quid Plinio uel admirabilius, uel salubrius, Galenus, Dioscoridesq; de terra Lemnia retulerunt? Quinam tandem error Plinij? Quænam ista insolens Nicolai accusatio, eruditorum omnium uocibus scriptisq; ferienda? Plura in hoc dicturus non sum. Plinium lege, enarrationemq; Galeni, & calumniantem in his Leonicenum inuenies, Dioscoridemque mendacem: cui nec Galenus quoq; eius ante laudator, falsa dicenti pepercit.

Galenum taxat.

Irrisum enim se a peritis in Ephestia inquit, quod Caprinũ sanguinem terræ Sphragidi misceri, ex Dioscor. lectione crediderit. Hæc est illa de qua ante loquuti sumus uanitas. Verte in Dioscoriden tuum tela Nicolae: qui in librorum suorum initio testatus est, non se illa quæ in his scribit ex aliorũ uanis opinionibus didicisse, sed uisu, experimentoq;, uel concordi scriptorũ narratione comperta habuisse. Vbi ergo caprinum sanguinẽ, lemniæ terræ misceri Dioscorides uidit? Irrisere Lemnij Galenum, Dioscor. autoritate de caprino sanguine interrogantem. Quamq;, ut hoc quoq; obiter notemus, non recte in Coriandro loquutum Dioscoriden, septimo simplicium Galenus arguit: ne semel tantum aberrasse Dioscoriden putes. A

Non hæc a Plinio Nicolae legisti, qui parce, modesteq; de seipso prædicans: quę uana, supra q; fidẽ sunt, obiter uel notat, uel reijcit, uel in his autorũ fidẽ appellat: tũ audita ab se, tum lecta, tum uisa diligenter ac summa cum fide distinguit. Quæ dubia scriptorum uarietas facit, ea legentium iudicio examinanda relinquit: ab se uero ignorata generose fatetur: ut plane intelligere possis, Plinium Romanum hominem grauissimum scriptorem, naturæ, & artis miracula referentem, solo Dioscoridis, & quandoq; etiam errantis iudicio, multoq; minus tuo taxandum carpendumq; non esse.

De CISSO, CISTHO, LADA.

Propter Cissum Cisthumq; orta est (ut ille inquit) tempestas ista: nec ulla fere est taberna, quæ Leoniceno isto, suo cum Dioscoride exultante, non Cissum, Cisthumq; personet: nullæ scholasticorum aures, quas sua cum Cistho Cissoq; non obtuderit, atq; ad fastidium satietatem q; perduxerit: cui non satis fuit a Politiano nostro tum egregie defensum in his Plinium, tum se amice prudenterq; commonitum, sed rursus (ut qui deterior si corrigis fiat) non modo prioribus calumnijs incubuit, sed in maiores quoq; ineptias incidit, & crimina in Plinium molitus est: edito etiam ab se libello, in quo non falsa modo, sed inscitiæ & temeritatis plena cuncta congessit. Cuiusuis hominis est errare (inquit Cicero) nullius nisi insipientis in errore perseuerare. Leonicenus uero in errore illo suo, quem probe Politianus castigauerat, usq; adeo perstitit, ut illud dicere ausus sit: nesciuisse Plinium Cissum a Cistho distinguere: pluribusq; argumentis demonstraturum se pollicetur, quam in dictatis prius fecerit: tum libellum illum suum Plinij errorum titulo insigniuit. Nos igitur nihil Politiano aduersati, qui grauiter diserteq; (ut est Herculeo robore) pro Cisso respondit & Cistho: leuiori (ut opinor) uia, & quæ patronum bonam caussã tuentem deceat, de his in hunc modum uerba faciemus.

Iam illud primum omnium satis constat, Cissi, Cisthiq; differentias non ignorasse Plinium, qui .16. uolumine Cissi, idest, Hederæ uiginti genera luculentissime descripsit: quarto uero & uigesimo Cisthi duo tantum genera: & utroq; in loco, ita Cissum a Cistho discreuit, magnitudine, folijs, flore, natura, ut nulla ipsas cognatione, præterquam nominis uicinitate teneri dixerit. Hæc quæ diximus, qui utrisq; in locis Plinium leget, facile intelliget in hoc non errasse. Quod uero in marem, fœminamq; Cissum distinxerit: quoniam communis ea sit, primaq; inter syluestrium plantarum differentias, mas scilicet, & fœmina (ut Plinius, & de historia plantarum primo Theophrastus affirmat) iam & hic palam est, nec in hoc quidem errasse Plinium: utq; obiter non uidisse Nicolaum Theophrasti libros intelligas, qui .6. uolumine Cissum quoq; in marem ac fœminam diuidit. Sed qua fronte Plinium negat, & Theophrastum? Floris quoq; differentias in Hederis, hoc est, Cisso Plinium posuisse, quis, nisi Leonicenus, uitio dabit? An quia flores Hedera non habet? At Hederas florere passim uidemus: & plantarum primo Theophrastus scribit. An quia florem similem esse dixit syluestri rosæ? Ast huius florificæ differentiæ e re ipsa fidem sumere licet. Et eodem .6. uolumine Theophrastus non alij magis plantę utriusq; Hederæ flores similes esse dixit, quam syluestri rosæ, quamuis minores: & mari quoq; Hederæ florem ad purpuram inclinatum. Sed & syluestri rosæ similem esse Hederæ florem non incongrue dictum est: color albens, figura, lanugo, foliusculorum quoq; numerus conueniunt, magnitudo dispar: tum maris flos ad purpuram accedens. Sed tales esse flores Cistho Nicolaus asseuerat: atq; ideo deceptum in Cistho & Cisso Plinium clamitat. Imo uero contra. Nam (ut Politianus quoq; bellissime notauit) Hederæ flos concolor, utriq; enim albens, sed mari in purpuram uergens: Cistho uero discolor: mari siquidem rosaceus. Quod si nec Politiano quidem credendum Leonicen. putauit, at suũ Diosc. diligentius inspicere debuit: qui mari quidẽ Cistho mali punici florem (quo nullus rubentior) fœminę uero albidũ pinxit. Sed tam sine oculis, tam sine mente in Plin. fert, ut nec Pliniũ intellexisse, nec Diosc. aut Theophrastũ quidẽ legisse uideat. In tanta ergo uiginti generũ Hederę differentia, & duorũ Cisthi tam graphice a Plinio descripta, in notissimę plantę, passimq; nascentis Hederæ flore, quis, nisi errans, errare Pliniũ potuisse iudicabit: aut tanto autore Theophrasto desipuisse? Sed & in eo q̃q; ideo errasse Plin. Leonic. affirmat, quod post Hederarũ remedia .4. & .20. 51. de Cistho loquens, dicat; Sub his nascit maxime Hy- B

Cissi & Cisthi differentiæ.

C pocisthis: uidetur inquit Nicolaus credidisse Plinium sub Hederis quoq; Hypocisthidem quandoq; nasci. nihil nō alid' inqt particula illa, maxime, significare uidetur. Vide obsecro quas minutias Leonicen. ut Plin. taxet, inquirat, qbus in reb. urgeat, qui se ꝑ salute hoīm disserere testatus est. Post Cissi remedia, græci inquit Plinius, uicino uocabulo Cisthum appellant, fruticem maiorem Thymo: folijs Ocimi. Sub hijs Cisthi generibus nascitur maxime Hypocisthis. Hic Nicolaus inquit, quia, maxime, dixit Plinius, sub Cissi quoq; generibus, de quibus paulo supra dixerat, innuit Hypocisthiden nasci. Innuit (inquit) Plinius. Et quia innuit, errat. Hoc est unum accusationis caput. Audiant obsecro studiosi omnes. Audiant uere calumniantis hominis inscitiam, audiant iniquitatem. Nusquam Plinius nec medicorum, aut herbariorum quisquam sub Hederis nasci Hypocisthiden dixit: ergo innuentem hoc, non dicentem Plinium damnabimus? Aut facta (Claudius Venoces iurisconsultus inquit) aut dicta, aut scripta, aut consilia legibus puniuntur. In Plinio nil horum, sed cogitationem, & nutum, immo nec ista quidem, sed quem Nicolaus opinatus est in Plinio conceptum ipsum animaduersione dignū iudicabimus? Vnde ista philosophe? qua ex schola promuntur? Non inquit Plinius, sub Cistho maxime nascitur Hypocisthis; sed sic: Sub Cistho nascitur maxime Hypocisthis. Ita sincerus habet codex, non quem Leonicenus praue legit. Atq; ideo ita intelligendus est locus ille, quę maxime Hypocisthis dicitur, ea sub Cisthi generibus nascitur. Hoc transposita illa particula, maxime, scilicet infert. Neq; maxime pręcedentia semper implicat, includitue (quod cum uulgo Leonicenus opinatur) sed id interdum designat, quod solum, tantum, duntaxatq; significant. Quasi maxime id sit, idq; fieri dicatur quod soli illi de quo dicitur competit. Sicut & maximū dicimus, quod uni soli tribuimus. Atq; hoc præsertim uerum est, si absurdum quidpiam, aut ambiguum, falsumue sequi necessarium esset: si per maxime particulam, quæ iam dicta essent includerentur. Sic eruditiores grammatici, iurisconsultiq; de maxime, aduerbio disputare solent. Hoc est quod Plinius latine expressit: Sub his Cisthi generibus nascitur maxime Hypocisthis. Ne quis forte uel sub Cisso, hoc est, Hedera: uel sub Ladanifera Cistho nasci illam crederet, quam aliud esse Cisthi genus non ignorabat. Sed & alioquin absurdissimum prorsus sequeretur, si Hypocisthidis nomen, quod quasi subcisthium sonat (ut. 6. & .20. scribit Plinius) alij plantæ, quam huic Cistho conueniret: & quod nullus unquam scripsit, id Plinius tacite intelligi uoluisset.

Maximæ, particulæ significatum.

D In eo quoq; praue legit Leonicenus Plinium, dum inter Hederas mentionem de Cistho factam credidit: ex eo quod libro. 4. & .20. ita scriptum uideatur. Sub his Cisthi generibus nascitur maxime Hypocisthis quam inter herbas dicemus. Ita uerus habet codex memorabilis uiri Guarini Veronensis castigatus manu, qui in Ferrariensis Cenobij. quod ad Angelos uocant Bibliotheca seruatur: Leonicenus uero (quod impressi omnes habent codices) sic legit: quam inter hederas diximus: quod quidem mendum esse bifariam constat. Nam de Cistho inter hederas nusquam dixit: & de Hypocisthide inter herbas (ut pollicitus est) 6. & .20. libro scripsit. Tam & si locū hunc quoq; Politianus noster, qua est ingenij prestantia, uere latineq; defendit: cum in sua ad Leonicenum epistola interpungi oportere locum illum ostendit: ut scilicet post uerba illa: sub his nascitur maxime Hypocisthis: moram punctumq; adhibeat: tum sequentia uerba, scilicet, quam inter hederas diximus, non ad Hypocisthiden, sed ad Cisson Erithranon quę sequuntur, & de qua Erithrano inter hederas uere dixerat, referre oportere non insubtiliter censuit. Si igitur uitiosi sunt qui nunc impressi circumferuntur libri, uetusti & manuscripti codicis & uiri sine ulla dubitatione doctissimi Guarini Veronensis testimonio probe a nobis defensus est Plinius. Aut si nec uitiosi quidem sunt, Politiani ingenium non erudite minus quam eleganter ab omni Leoniceni calumnia Plinium uindicauit.

Vrget subinde Nicolaus Plinium inexpugnabili (ut ipse putat) argumento: quod pro Cistho Cissum nominis uicinitate decæptus accæperit: dum scilicet libro duodecimo Ladanum a pastu Hederæ barbis hircorum scripsit hærescere: quoniam non a Cisso, hoc est, Hedera, sed a Cistho & Lada id odoramenti genus legatur: pluribusq; ista quam satis sit uerbis exequitur, suosque illos (ut solet) unius uerbi triumuiros citat. Ego uero Dioscoriden legens in primo de Cistho loquentem, & Galeni quoque simplicium pharmacorum septimum, utrumque animaduerti, ambabus de istis plantis, Cistho scilicet, quam & Cissaron, hoc est, minutam Hederam uocant, & Lada, quam etiam Cisthon simpliciter dicunt, uno prope contextu uerba facere. Quin & Galenum quoque post duas Cisthos, Cissum continuo subiecisse. Ipsum quoque Plinium quarto & uigesimo post Cissi remedia Cisthum subdidisse. Tum sexto & uigesimo post Ladani facultates, Ladæq; herbæ mentionem, de Hypocisthide uerba fecisse. Itaque uidentur hi omnes diuersas omnino plantas simul designasse, pariterque illas cognatione quadam similes tradidisse. Cogitatio subit, nulla magis ratione permotos, quam quod nomine, solo, ladaniferaque potestate (ut est clemens rosidumque insulæ Cypri cœlum) uicinæ

essent pariter quoque commemorasse. Quin & Dioscorides ipse, & ladaniferam Cisthum, & eam quæ Hypocisthiden ferat (quæ & Cissaros, & Cistharos quoque dicatur) eiusdem generis fecisse uidetur. Qua quidem ratione permotus Sipuntinus, qui Cornucopiæ scripsit, quemque Leonicenus iniquissime reprehendit, quosdam ait inter Hederæ genera Cisthum connumerasse: quippe quam Galenus & Plinius (ut diximus) cum Hederis scribant: & a Cistho unde Hypocisthis fiat, Ladam, seu Ladaniferam Cisthum diuersam faciant: tum Cistho Cissari (quod quasi Hederulam significat) Dioscorides & Galenus adijciant cognomentum. Quam obrem non absurde fortasse quis credidit tribus illis plantis odorificum illud pingue insidere posse, quod caprinis uillis hæresceret: magis uero in Lada, unde & pingui nomen. Atque ideo forte duodecimo uolumine dixisse Plinium, Hederę flore deroso, pastibus matutinis cum est rorulenta Cypros, hærescere barbis hircorum Oesipum illud quod Ladanum dicitur. neque enim tam Ladæ herbæ succum illud esse crediderunt, quam cœlestem rorem herbis illis insidentem, quem tam Cissus quam Lada, Cisthusue excipere quoq; possent. A

Cornucopiæ autor Sipuntinus.

Sed melius multo, certiusque defenditur Plinius, quando nec hanc quidem de Hedera opinionem firmans, imo ut apparet improbans, Esse alios inquit qui Ladam appellent herbam, cui pingue illud insideat: colligendique factitij Ladani rationem docet. Tum sexto & uigesimo uolumine nihil hæsitans, Ladam herbam in Cypro esse confirmat, ex qua Ladanum fiat: & Ladani uires enumerat: ut eum non aliud credidisse sit certum. In quo ergo errasse Plinium dices? Cissum, id est, Hederam agnouit: Cissum a Cistho discreuit: Hypocisthiden unde fieret expressit: Ladam Cypriam herbam esse, ex qua Ladanum fieret, non dubitauit. Quod autem Hederæ flore deroso depecteretur Ladanum, ex aliorum sententia, non sua prodidit: cum eodem loco bis repetat, recentiores hoc tradere: ne suam esse sententiam putaret quisquam, cum mox aliam, ueramque de Lada prolaturus esset. Vides, ut suis uiribus nixa ueritas seipsam probe defendat? ut ab errore Plinius synceriter loquens uindicetur? Non oportet (inquit iurisconsultus Paulus) uerba captare, sed qua mente quid dicatur animaduertere. Sic & Aristoteles dicendi caussam quærere oportet, ait, & quo præterea modo se habet in credendo qui dicit: utrum humano, an ita ut asserat atque persistat. Cum ex tot plantis igitur Ladanum fieri in Arabia, & Nabathæis Plinius scripserit: tum recentiores tradere, quod Ladanum in Cypro fiat Hederæ flore deroso: tum alios esse, qui ex Lada herba, hancque tandem sententiam postremo constantissime teneāt, quis nisi inhumanus, inexperiens, iniquus, erroris Plinium insimulabit? Quis, nisi parum pensitans Leonicenus, qui non errasse Plinium modo, sed cęcum etiam in hoc fuisse imprudenter insinuat? Quis Sipuntinum (ut Nicolaus) accusabit? uirum bene de literaria republica meritum: cuius labores uniuersa iam legit Italia: quia quosdā numerasse inter Hederæ genera Cisthum scribit: quasi grande sit uitium, in tractandis rerum generibus plurimorum opiniones, sententiasq; referre, neq; idipsum in omni disciplinarum genere diligentissimus quisq; factitauerit. Ac non cuiusuis historiæ fides pariter & ratio iubeant, omnia quæ ubiq; tractantur, in legentium notionem adduci. B

Sed ne quid telorum præterea relinquat, quod in Plinium si potest non congerat, hoc quoq; argumento errasse Plinium molitur ostendere, quod erodi a capris Cypriam Hederam dixit. Sed uide obsecro (quod sæpe monuimus) ut calumniam suam Nicolaus in accusando Plinio prorsus penitusq; denudet. Platonem legimus, in Oratoribus irridendis oratorem ipsum summum apparuisse. Contra Nicolaus in accusando Plinio, accusatione dignissimns ipse, tum indiligens, maliuolusq; uisus est. Quo pacto inquit Cypriæ capræ Hederam rodere possunt: cum Cyprus ad Asiam pertineat? In Asia uero Hedera non nascitur. Atq; ideo frustra ab Harpalo satam in Asia Hederam, ipse quoq; Plinius refert: hoc Nicolai argumentum est. Dic obsecro Leonicene, age atq; amice responde. Cur tota ista tua accusatione, aut Plinij uerba non discutis, aut subtices, aut inuertis, aut iungis, aut mutilas? quod ex plærisq; nostræ huius defensionibus capitibus uidere licet. In Medis scribit Plinius frustra seuisse Harpalum, non in Asia (ut tu Plinij uerborum peruersor scribis) ergo non de ea quæ proprie Asia dicitur (quippe in qua Media non sit) intellexit Plinius, sed de ea quam tertiam totius habitati orbis partem dicimus, huic (ut opinor) Cyprum deputas. Nam ab ea quæ proprie Asia dicitur, longo distat interuallo. Nulli enim prouinciæ Cyprus adiacet, sed mari omni ex parte circumflua cum sit, & propriam ipsam prouinciam geographi faciant. Pamphilię, & Ciliciæ ad aquilonem occasumq; opponitur: ad meridiem atq; ortum, Aegypto & Syrię. Tertia ergo orbis pars Hedera caret? Ita inquis. Sed nonne, ex India & Mero monte Liber pater, & Alexander coronati Hedera redierunt? Nonne in sacris literis legisti, factum in Assyria Ionæ prophetæ ex Hedera umbraculum? Et quod Tacitus Diurnalium primo & uigesimo scribit: Iudeorum sacerdotes, qui cibia, tympanisq; concinerent, Hedera uinciri solitos? ut intelligas, neq; hoc perpetuo uerum esse, in Asia HEDERAM non nasci; cum & India, & ASSYRIA, & IV-

Cypri situs.

C dæa illam ferant, quæ Asiaticæ quidem sunt prouinciæ. Sed ad rem redeo. In Asia inquis Hedera non nascitur. Sit id aliqua ex parte uerum. Et Cyprus ad Asiam pertinet. Et hoc sit sane uerum. Sed hoc quoque uerum est Leonicene, quod parte superiore Syriæ itinere a mari quinque dierum Hedera non nasci incipit. Hæc est Theophrasti quarto de plantis sententia. Strabo quoque trans Euphratem non nasci Hederam scribit: cis Euphratem non negat. Syria ergo, & citra Syriam quæcunque sunt regiones (in quibus & Cyprus est) ferre Hederam possunt. Tolle ergo tua ista argumenta Leonicene, atque abi. Et quod collegisti de Plinio (ut dicis) iam abijce. Et hæc mecum, cumque ipsa ueritate colligere non pigeat. Sed prius quæ ipse collegisti, & quæ falsa esse docuimus, iam nunc aperiamus. Tua ista sunt uerba.

Possum ergo (inquis) sic colligere. Hedera apud Plinium diuiditur in marem, ac fœminam: utriusque flos similis Rosæ syluestri describitur. Eodem autore in insula Cypro Hederæ flore deroso, Ladanum hircorum barbis adhærescit. Sub Hederis quoque Hypocisthiden nasci aliquando significatur. Hæc autem omnia à nullo autore, excæpto Plinio de Hederis scribuntur: aut sensu ipso, siue experientia comprobantur. Hactenus tua uerba. Nos ex his quæ supra diximus, & quæ uera esse Plinium, Theophrastum, Dioscoridenque legentibus apparebunt, atq; ex Plinij sententia sic colligimus.

Cissum, Cisthum, Ladam, diuersas esse plantas: Cissum marem, fœminamque esse, & flores Rosæ syluestri similes habere, Theophrastus quoque præter Plinium scripsit: sub sola Cistho Hypocisthiden nasci, & ex sola Lada Ladanum depecti. Et hæc quidem syncerus autor Plinius prodidit: Leonicenus uero, nec Theophrastum legit, nec Plinium intellexit.

DE GLASTO, ISATIDE, Radicula.

Mira est profecto Leoniceni huius nostri, boni alioquin uiri, indiligentia: qui non modo herbarum figuras, potestatesque non discernit, sed nec Plinij ipsius quem accusat, uerba consyderat, synceramue orationem ut scripta est refert. Suopte uero iudicio fertur, & mendosos satis, uel impressorũ uitio codices, sua ipse lectione mẽdosiores facit, dum quod taxet inueniat: q̃d & in his quoq; de q̃bus nunc agimus herbis, & tota obiter defensione facile cognoscemus.

D Glasto herba, quæ Plantagini similis sit, Britannorum fœminas corpora oblinire, Aethiopum colorem imitantes. 22. uolumine scribit Plinius. Nihil hic de uestibus agitur. Corpora inquit Plinius, non lanam, aut uestes: quod falso Nicolaus retulit. Hanc idem autumat eam esse quam Isatiden Græci uocant. Hoc argumento, quod Isatiden Dioscorides qua lanarum infectores utantur, a Romanis Gluttam, uel Glastum dici scripserit. Hoc si quis neget, nihil habet Nicolaus quo sententiæ suę ueritatem comprobet. Huius rei hoc afferimus argumentum: quod Glasti uocabulo non Romani utuntur, sed (autore Plinio) Galli. Duos præterea Dioscoridis græcos codices legimus, in nullo Gluttæ, Glastiue nomen sub Isatide scriptum est. Sed cum Isatidis duo scribat Dioscorides genera, unum quo infectores utantur, alterum quod medicinæ tantum usibus sit efficax, quod agrestem Isatiden uocat: primum illud a Romanis Rhutam, uel Alutam: secundum Rhutam minorem, uel Alutam uocari asserit, illi similem quæ infectrix sit. Ex duobus enim codicibus alter Rhutam, alter Alutam habebat: quanquam nos Dioscoridis codices sic castigare recte posse uidemur, si non Gluttam, uel Glastum (quod de suo Nicolaus addidit) neque Rhutam, uel Alutam (quod nostri habent codices) sed Luteam, uel Luteum inseramus. Est enim Lutea (ut tertio & trigesimo Plinius) siue Luteum (ut septimo Vitruuius scribit) herba qua non minus Chrysocollam ceruleumue infici, quã linum, lanamq; tingi prodiderunt. Vnde illam infectiuam quoq; Vitruuius nuncupat. Hactenus ergo non Plinius, sed Leonicenus mihi errare uidetur: qui Plinium, Dioscoridemque uel perperam, uel falso retulit.

Lutea. Luteum.

Lactucæ genera quatuor.

Quatuor præterea syluestris Lactucæ sunt genera uigesimo libro inquit Plinius, Caprina, Esopos, Isatis, Syluatica. Caprina necantur pisces, Esopos ulceribus medetur, Isatis uulneribus prodest, Syluatica infectores pariter, medicique utuntur. Quam hic obsecro admonitionem Nicolaus desyderat? Syluatica Lactuca tingi lanas, inquit Plinius, primo Isatidis genere DIOSCORIDES. Non negat PLINIVS Syluaticam illam suam græcam Isatiden esse. An græcis adeo addictum Plinium esse oportet, tantumue illis tribuimus, ut nisi de græcorum sanctuarijs promantur, nec herbas quidem describere, nec Romanas appellationes afferre Romanus homo interdum possit? At designare inquit, debuit Plinius, hanc Syluaticam Glastum esse, eiq; Plantaginis folia adscribere: quod in Glasto. 22. libro facturus erat: q̃dq; in hac Isatide Dioscorides fecerat. Vnde ista obsecro admonitionis designationisq; necessitas? Suas Isatides Dioscorides sponte nascentis Lactucæ genera non facit: cum eas uocabulo indiscretas scribit. Distinctius aliquando PLINIVS de his tradit, nam

A

& alteram, hoc est, eam quæ Dioscoridi secunda est, Isatiden uocat. Alteram, id est, Dioscoridis primam (quæ & ipsa Isatis a Græcis dici potest) Syluaticam nuncupat. Re conueniunt: appellationes, distinxit Plinius. Admonere potius Dioscorides debuit suas Isatides, syluestris Lactucæ esse genera, & distincta illis nomina tribuere. In quo ergo errasse arguitur Plinius, qui cum re a Dioscoride non dissideat, uberius tamen de re ipsa disseruit? Syluaticam præterea, Glastumque non unam esse herbam putauit Plinius, ut admonitione opus esset, sed (ut appa-ret) diuersas. Iam & hic non Plinij, sed alter Leoniceni error ostenditur: qui Isatiden Glastum esse putat: Glastum uero nostri temporis Guadum. Vis hoc quod dicimus, manu (ut aiunt) tangere? Communia, inquit Plinius, sponte nascentibus Lactucis signa sunt: candor caulis, sæpe cubitalis, thyrso & folijs scabricia. Tum propria Syluaticæ Lactucæ signa demonstrat: Similis est inquit Lapatho syluestri folijs, nisi quod plura habet & nigriora. Glastum uero simile Plantagini esse dicit. Si ergo Syluaticam (siue Isatiden mauis dicere) Nicolaus putat Glastum esse, aperte fallitur. Glastum Plantagini simile est. At Plantagini nec caulis unus, nec cubitalis, nec candidus, nec scabricies folijs. Si Glastum ob id Syluaticum, siue Isatiden credidit, quod Guado, quo nostri temporis infectores utuntur, Glasti uocabulum similem sonum habere uideatur, nihil hoc absurdius. Guadum enim (ut est uidere) Plantagini simile non est: ut Glastum dicitur. Quippe Plantago ipsa uiridis, subatra, neruosa, folijs acutior: nec caule uno, nec candido, nec scabro: Guadum contra eneruí folio, candicante, caule alto, & syluestri Lapatho, quam Rumicem uocamus, persimile: cuius folia Betæ candidæ similia tradit Plinius de Lapathi generibus decimoquinto uolumine scribens. Guadum præterea cyaneum colorem lanis reddit, Glastum uero atrum corporibus Plinio: ita ut Aethiopicum nigrorem referat, cæruleum Cæsari. At uulgus inquit Nicolaus, Guadum uocat, quod paucis mutatis literis facile e Glasto transit. An nescis Nicolae (ut Anneus quoque inquit) pessimum esse ueritatis interpretem uulgus? Quod si a sono arguendum est, quo fictilium quoque uasorum syncéritas exploratur, Guadum ex eo uulgus nuncupat, quod cyaneum (ut diximus) colorem lanis reddit: quasi Bladum dixeris. Eum enim colorem, qui primus candidis lanis a Guado inditur, uulgus Bladum uocat: uicinius uero multo est Guado Bladi quam Glasti uocabulum. Quidnam igitur simile cum Glasto habet Guadum? Non figura, non color, non nomen, non potestas. Quarto uero Lactucæ syluestris generi, hoc est, Syluaticæ, seu primæ Dioscoridis Isatidi, Guadi signa omnia prorsus conueniunt. Ergo ut Isatiden illam, siue Luteam, siue Luteum, Dioscoridis Pliniique Syluaticā nostri temporis esse Guadum dicimus. Sic Glastum, nec Isatiden, nec Guadum esse credimus: uel certe Guadum ne sit, non sine ratione dubitemus: eam uero transalpinam herbam esse putamus, gallici nominis, Plantagini similem, atrum colorem referentem, qua barbari tingerentur, cuius Cæsar, & Propertius meminere, quo terribiliores hostibus uiderentur. In eo uero non conuenire Plinium, Dioscoridemque dicimus: quod Isatides duas, Dioscorides non esse Lactucæ sponte nascentis species dixit. Tum quæ Plinio tertia est Lactuca, non Isatiden in syluis nascentem, ut Plinius, sed agrestem Dioscorides nuncupauit. Postremo, quod infectricem illam Isatiden, quæ Plinio in syluestris Lactucæ generibus quarta est, Dioscorides etiam Isatiden similiter ut alteram uocat: & folijs Arnoglosso comparat (quæ & ipsa non simpliciter Plantago est, sed minor Plantaginis species, ut ex ipso nomine quinto & uigesimo Plinius indicat, folijs Rumici certe similior) Plinius uero syluestri Lapatho, hoc est, Rumici similem pingit: & Syluaticam nuncupat: ut quæ facultates diuersas sortitæ essent, & nomine quoque differrent. Ita quanquam in his non paria tradere uideantur, re tamen ipsa, facultateque conueniunt: sed ita, ut plenius quidam & eruditius in Plinio uidere possis. Eos enim scriptores tum Aristoteles, tum iurisconsulti maxime probare uidentur, qui in enarrando ita describunt, ita partiuntur, ita dinumerant, ut omnes rei de qua agitur species & nomina facile dignoscantur. Sed ne quid sciens prætercam, quod rei de qua agimus lucem aliquam afferre possit, quando in Luteæ herbæ & Guadi mentionem incidimus, scio herbam esse qua bombycina & quæ serica dicuntur inficiant. Ea in Bononiensi satiua plurima nascitur, caule singulari, cubitali, colore luteo, minimis ab radice foliusculis: cuius semina ad Bliti ferme speciem totum caulem occupent: Gualdam infectores nuncupant. Estiment uolentes, an hanc Luteam illam, siue infectiuam esse credendum sit: atque an Gualdæ uocabulum Guado uicinum admoneat, non esse a Glasto Guadum (quod Leonicenus opinatus est) ductum. His ingenia ad uestigandum excitamus, nihil decernimus: refelli, doceri, corrigi sine contumacia patiemur, quod hic in plenum, & tota defensione testamur.

Glastum, Guadum.

Rumex, syluestre Lapathum.

B

Scriptores probati.

Gualda.

Radicula uero quæ a nostris dicitur, eademque Lanaria, a Græcis uero Struthion, & uulgo Ostrutium nuncupatur, quid obsecro cum Glasto, Isatide, Syluatica commune habet, autore Plinio? Diuersissimæ prorsus herbæ, in quo conueniunt, ut sese ab illis explicandis

C bonus iste uir Leonicenus, uelut in stupa pullicinus hærens, sudare uideatur? Radicula aculeatus suffrutex est, ut in sexto quoque Theophrastus meminit, caule ferulaceo, languinoso, oleæ folijs, flore pulchro, inodoro: Struthion, id est, passerculus a Græcis dictus, non Isatis: (ut tu syncere Plinianæ lectionis euersor addubitas Nicolae,) radice magna, quæ non lanam tingit, sed (ut quarto & uigesimo Plinius scribit) lanam tingentibus præparat, candorem, molliciemque afferens: atque adeo, ut lanas quæ remedijs quibusdam adhibentur, Radicula curari non oportere nono & uigesimo scribat Plinius: & oues quæ tonsuræ præparentur radice lanariæ lauari iubeat Columella. Cuius quidem Radicis tam multæ atque eximiæ adeo in medicina uires, adeo remedijs efficax potentia, ut aureum poculum a Medicis cognominata sit. Quid nam horum unquam Leonicene in Glasto, Isatide, Syluatica, in tuo Guado legisti? Cur Plinium accusas? & tuo isto cum Patauino Antistite torqueris, Petro Barocio, quem ego eruditum hominem, sanctumque uirum esse audio. Tu tuis istis ambagibus, grauissimam illius inseris sententiam, quasi & ipse tecum de his ambigat. Si Plinianos codices, quos & tu mendosissimos fateris, non excutis, non comparas, non æstimas, si nec Plinium eleganter latine, uere, dilucideque loquentem intelligis, si te nominum uarietas implicat, si te rerum obruit multitudo, cur Plinium erroris insimulas? Tingit Glastum corpora, non uestes (tingit uestes, Dioscoride autore) Isatis tingit lanas, Lactuca Dioscoride autore Syluatica. Illę Plantaginis, Lactucæ, Arnoglossi, Lapathi speciem referunt. At Radicula lanam non tingit, nec corpora: acuminata est, oleæ & passerculorum (uude & nomen) faciem præbet. In his ergo, ubi ista quam deploras nominum rerumque confusio? Nun tibi omnia bellissime (ut uides) Plinius explicuit? Tu cur teipsum non explicas? Tu cur nullo iudicio Glastum tingere uestes ais, autore Plinio, quod nusquam scripsit? Cur Isatiden Glastum a Romanis uocari Dioscoride autore impudenter affirmas, quod nusquam prodidit? Cur in Radiculæ descriptione libro decimonono non Struthion, sed Isatiden posuisse Plinium addubitas, qui & alijs quoque in locis Struthion semper, Isatiden uero posuit nunquam? Cur nullo probabili argumento, sed uano quodam, uulgarique sono permotus, nostri temporis Guadum, Glastum esse contendis? Tua ista interpretandi legendique peruersitas, & scribendi in omnes ambitio, non Plinij candidissimi scriptoris diligentia, pariter & elegantia, in caliginem, confusionemque perducunt. Quod uero nobis (ut facis) & Serapionem, & Auicennam, & Pandectarum scriptorem obijcis, praue (ut putas) de Isatide, & Radicula sentientes, De his nihil est quod respondeam: illi uiderint quos medicinæ artis scientiam professos, in te ut arietent iam intentos paratosque uideo.

D

Radicula, aureum poculum.

Verum priusquam Plinianæ defensionis, quod reliquum est, absoluamus, uel hoc unum breui oratione perstringere placuit: ut intelligas quo iudicio, quam indigne Nicolaus noster uirum bene de se meritum, suo isto libello pulsauit, Pandectarum scilicet scriptorem, a quo tam multa de simplicibus medicamentis hausit: quemque ferunt Nicolaum ipsum in manibus semper habere consuesse: atque ex eo libro tanquam ex oraculo, de simplicibus medicamentis uerba facere. Is de Isatide (ut diximus) obscurissime, ambitiosissimeque differens, post Auicennam, Serapionemque districtos, in autorem tandem Pandectarum inuehitur, scriptorem mendaciorum, ignarumq; appellans. Tum quod nescierit, quid apud antiquos Catapotia sit, accusat. Pandectarum scriptorem bonum certe hominem, multa studiosissime collegisse uidemus, dedisseque operam, ut & ipse (si qua posset) posteris aliquando prodesset. Non assecutum fortasse, sed nec sic quidem contemnendum: immouero (quod sæpe quoque usurpari conuenit) Aristotelico more, gratiam illi habendam censeo, quod uera multa cum scripserit, ueris etiam inueniendis uiam (uel perperam scribendo) monstrauit & docuit. Quantum uero ad Catapotia pertinet, in quo noster hic tantopere assurgit, sic dixerim. Non ignorauit Pandectarum autor quid Catapotia uerbum signaret. Nam & in C. literæ descriptione, Catapotia inquit, pillulæ sunt. Et post paucos uersus, in eo quo de Cataputia herba scribit capite, semina eius herbæ accipi, & sicut Catapotia mandi insinuat: quæ Dioscoridis quoque uerba uidentur, sic in Chamæleæ descriptione, ex Dioscoridis sententia trochiscos ex Chamælea & Absinthio fieri docet, ut Catapotia, pillulas certe designans, non herbam. Non enim ex Chamælea, Absinthio, & Cataputia (ut Nicolaus insimulat) sed ex Chamælea, & Absinthio ut Catapotia. Sic unius literæ mutatione: qui, ut, dixit, &, dixisse a mordaci homine accusatur.

Pandectarij defensio.

Catapotia.

Vides iam apertam Leoniceni de utilissimo scriptore calumniam. Nesciuit (inquit Nicolaus) quid Catapotia esset Pandectarius: at ille in C. litera pillulas esse monstrauit. Cataputiam inquit herbam addit Absinthio & Chamæleæ: & hoc quoq; falsum est. Nam ex Absinthio & Chamælea trochiscos fieri docet, ut Catapotia, id est, pillulas.

Et quoniam sæpe illum de sua ista Cataputia clamitantem, atque in medicos inuectum esse audiuimus, hoc quoque his subnectere benigna interpretatione (ut hominem decet) uisum

est. Non latuit nostri temporis medicos, catapotia pillulas significare: quippe quod Pandectarius ipse (ut diximus) & is quem Aggregatorem uocant, catapotia exponentes, pillulas dixerunt: sed quoniam in nulla pene herbarum frequentius, aut efficacius euenit, preterquam in huius genere: ut eius semina (quae & Ricinos ab insecti specie appellant) pro catapotijs, hoc est, pillulis sumantur (quod Dioscoriden quoque, & caeteros tradidisse uidemus) ideo herbam ipsam catapotiarium semen ferentem (quam propria quoque appellatione nuncupant) singulari quadam demonstratione, et ob remedij praestantiam seminumque ipsius usum, ut Cataputia passim diceretur receperunt. Est autem Cataputia herba, quam uulgus per haec tempora Cazzapuzolam, nunc Guardalhortum uocant. Proprium uero eius nomen Lathyris est: cuius quarto uolumine Dioscorides. 7. uero. & . 20. Plinius & uires & figuram scripserunt. Quod uero ut iam non catapotia, sed cataputia dicatur linguae usus increbuit, nequaquam mirandum. Cum, u, &, o, uocalium tanta cognatio sit, adeoque in uerbis pollens magister usus, quod ut quondam uultis & uoltis, & uiuus & uiuos, & curuatus & coruatus, & poblicum & publicum, & colpam & culpam, & Herculem & Hercolem dixere prisci: ut est in ueteribus tum libris, tum epigrammatis uidere: sic Cataputia pro Catapotia non incongrue, aut certe sine piaculari crimine enunciare possimus. Haec pro Pandectarum autore bono certe homine, aduersus Leoniceni contumeliã, quasi ex itinere respondisse sufficiat. Nunc ad Plinium reuertamur. A Lathyris.

DE ECHIO, & ALCIBIO.

Eandem herbam esse Echium, & Alcibium Dioscoride & Nicandro autoribus Leonicenus putat. Quoniam uero utriusque seorsum Plinius mentionem facit, hoc quoque inter errores deputat. Is mihi errare uidetur, qui sciens, prudensque compertum se habere aliquid affirmat, atque in eo obstinatius haeret, cuius contrarium plures sapientioresque constituunt: in hac causa nemo, nisi peruersi iudicij errare Plinium dicet. Echij Plinius genera, faciem, uires, usumque describit: Alcibium quale esset, apud autores non reperisse se dicit, sed cuius herbę figuram non reperisse se dicit, eius uires quas reperit tradit: uel ex hoc intelligere omnes possunt, Plinium Dioscoridis libros non uidisse. Nam & Alcibium quale esset a Dioscoride (si modo illam posuit) didicisset. Nicandrum nobis uidere non contigit. Dioscorides certe non Alcibium, sed Alcibiadiũ, & Alcubiacum scribit Echion uocari. Si eadem herba est Echius & Alcibium, atque eadem utriusque potestas, atque idem usus, unam habes herbam duobus nominibus a Plinio descriptam: qui Alcibij qualitatẽ non reperisse se fateri maluit, quam impudenter aliquid affirmare: si diuersae sunt herbae, nomen utriusque habes & uires. In quo ergo uel eruditorum aures, uel medicorum industria, uel aegrotantium desyderium, uel uita offenditur? Quis errare confitentem hominem nisi errans Nicolaus iste contendet? Numen confessis aliquod patet, Ouidius inquit. Fatetur ingenue Cicero, se nescire quod nescit. Si ergo uerum fateri, si impudentem non esse, si non temere aliquid affirmare error est, errauit certe Plinius. Quam sint friuola, & nullius ponderis Leoniceni nostri inuenta, uidere iam licet: qui (ut opinor) nulla magis ratione adductus in hos sermones incidit, quam ut Nicandros nobis & Pamphilianos efferret: quasi ipse ideo magnus censendus sit medicus, aut Plinij censor, si speciosa nobis graecorũ nomina, magno ore pnunciet. Plinius Dioscor. nõ legit. B

De CENTVNCVLO.

Clematidis apud graecos genus primum, Italos Centunculum uocare scribit Plinius. At Dioscorides Gnaphalium graece dictam herbam a Romanis Centunculum uocari affirmat. Dioscoriden ueriora dixisse his argumentis Nicolaus insinuat. Primum quidem, quod idem effectus dysenterijs utiles Gnaphalio, & Centunculo a Dioscoride tribuuntur & Plinio. Deinde, quod in Clematidis speciebus describendis, nullam Dioscor. rostratis folijs pingit, ut Plinius. At nos uel uno uerbo quęstionem soluere facile posse uidemur. Plinius Clematiden Centunculum uocari ab Italis dixit: Dioscorides huic appellationi contrarium nihil scribit, sed Gnaphalium ab Romanis Centunculum dici tradit. Vtrunque uera dicere potuisse, absurdum non est. Nam quid prohibet, & Romanos Gnaphalium, & reliquam Italiam Clematiden cognominare potuisse Centunculum? Huic sententię fidem facit: quod Romanos nõ Centunculum modo, sed & Tucularem, & Albinam uocare Gnaphalium in tertio Dioscorides scribit. Plinius uero in sua Clematide, quoniam non de Gnaphalio, neque de Romanis, sed de Clematide, & de Italis loquebatur, ex his appellationibus nullam posuit. Leoniceni praeterea argumenta quid habent roboris? quid dialecticum sapiunt? Nonne easdem uires ad dysenteriam efficaces, nõ Gnaphalio modo & Centunculo, sed & ipsi Dioscoridis Clematidi, tum innumeris pene herbis legimus? Neque satis infert syllogismus: Duae herbae eosdem praestant effectus: ergo non duae, sed una censeri debent: tum quod Clematidis Centunculi figuram non pingat Dioscor. qualem Plinius, non ideo erroris conuincendus est Plinius. Neque enim probe claudit enthymema Nicolai, in describenda clematide. Signa quę Dioscorides non commemorat, ponit Plinius: ergo er-

C
erat Plinius in demonstranda Clematide? Nam (quod in superioribus quoque diximus) mos ille Plinij, diligentiumque herbariorum esse uidetur, quo faciliorem cognoscendis herbis uiam ostendant, ut similitudines afferant plures aptioresque. Centunculi, idest, primæ Clematidis folia inquit Plinius, rostrata sunt ad similitudinẽ capitij penularũ, nõ capitis, ut praue Nicolaus scribit. Non tollit hæc descriptio Dioscoridis signa, sed auget. Non ideo Centunculus, qui ab Italis dicitur Clematidis primum genus non est, quia euidentiora signa Plinius quam Dioscorides attulit? Non uideo præterea, cur de Italica cuiusuis herbæ appellatione, barbaro potius græcoue, quam Plinio ipsi in Italia nato & educato credendum sit. Cum præsertim (si uerum & cum ueniæ præfatione fateri uolumus) aberrasse plurimum Dioscoriden in romanis herbarum appellationibus nemo sanus negabit: quod multarum exemplo manifestum fieri potest. ut cum Parthenium a Romanis Solsequium uocari, Betonicam uero Rosmarinum, Abrotonum quoque Absynthium ponticum, Hedyosmon autem quæ Menta sit Nepetam, Melanthium uero quod Gith dicitur, Papauer nigrum appellari dixerit: cum apud Romanos diuersas esse tam herbas quam appellationes istas, non Plinius modo, sed & Celsus & Columella, & nostrorum temporum usus, & nomina in posteros seruata testanrur: quare nihil est quod Dioscoriden, externum hominem, in latinis herbarum nominibus, Plinio fideliorem putemus. Nam cum Clematiden & Gnaphalium diuersas herbas Plinius probe cognouerit: quippe qui utriusque diuersa signa effectusque prodiderit: & non Gnaphalium, sed Clematidis genus primum Centunculum cognominasse Italos dixerit, quid aliud arbitrandum est, nisi aut Italicum hominem Italicas appellationes multo Dioscoride melius cognouisse: aut duas herbas Centunculi cognomento sic uocare potuisse: ut Parthenij quatuor, Ambrosiæ item quatuor, Helxines tres, Heraclij plurimæ cognominibus claruerunt.

Taxat Diosc.

Diuersas autem herbas esse & Centunculum, & Gnaphalium, uel hinc perspicuum est. Centunculus in aruis iacet: sic Dioscoridis Clematis, sarmentis, pampinisue super terram longis (quod & ipsum indicat nomen) folijs uirentibus, Lauri specie, sed breuioribus. Adijcit Plinius (quo manifestior herba fiat) ad similitudinem capitij penularum rostratis. Penula enim pluuiale est tegumentum, ut in Hadriano Spartianus, & in Alexandro Lampridius testantur, cui a tergo Capitium aduersus hymbres futurum tegmen adnectebatur. Quod non intellexit Nicolaus: qui capitis scribit, non capitij. nam penulæ nihil accedit quod caput dici possit, cuius que ad exemplar effigiari herba queat: Sed rostratum capitium accedit. Gnaphalium uero folium habet molle, breue, album, tomento simile. Tomentum enim molle illud linum, stupam, lanamue significat, quod etiamnum uulgo quoque tomentellum dicitur, quo in fulciendis, replendisque tum culcitris, tum mattis (quas nunc etiam mattarassas uocant) utimur. Atque ideo Gnaphalium dicta est herba ipsa, quod græco uocabulo gnaphalos, minuta illa lana sit, atque (ut ita dixerim) tonsura quæ in fullonica arte ex carduorum, aut forficum ductu trahitur atque excidit, qua ad tomenticia quoque utebantur: ex eo & ipsa dicta, quod gnaphos carduus sit: Gnaphalium ergo herba ita cognominata est: quod breuitate, mollicieque gnaphalon, hoc est, tomentum repræsentet. Atque ideo Plinius & Tomento similem, & pro tomento in usu esse dixit. Quare haud negauerim, potuisse Dioscoriden qua ratione Gnaphalium interpretati sumus conijcere atque opinari, Gnaphalium etiam a Romanis Centunculum uocari: quod illo uelut tomento centones quoque in rustica supellectile ut mattæ concinnari possent. Sed non ideo errasse Plinium dicere æquum est, cum primam Clematiden homo Italus ab Italis Centunculum uocari dixit.

Penula.

D

Tomentum. Tomentellum. Gnaphalij etymologia.

De LAGINE.

Possumus in hoc quoque accusatoris ingenium, iudicijque prauitatem damnare: quod librariorum, impressorumque errores, quibus pleni sunt Pliniani codices, Plinio quoque adscribere non ueretur. Aut si id comprobari non posse uideat, uel in hoc taxet: quod Plinium frustra aliquid posuisse calumnietur, ut de Lagine quoque fabulatus est. Lagine ante omnia (quę nisi græca impediat declinatio, a lacte gignendo nomen traxisse uideri potest) secunda Clematidis species est: non lagine, ut Nicolaus titubans legit. Frustra autem a Plinio eadem herba repetita non est (ut Nicolaus carpit) qui neque Plinij mirum in describendis plantis ordinem consyderat, neque quo pacto bis idem repeti non modo possit, sed & debeat. Volumine. 22. Plinius, in quo de his agit qui inter aruensia olera, in usum quoque cibarium ueniunt, Laginem suo ordine commemorat, describitque eius etiam facultates quasdam, non omnes tamen aperit. At. 4. &. 20. cum clematidis enumeraret species, ne quis Laginem secundum esse Clematidis genus dubitaret, Laginem illam uocari ab alijs dixit. Tum Lagines quoque uires uniuersas adiecit: ut intelligerent secundum Clematidis apud græcos genus Laginem quoque esse. Neque enim libro. 22. de Clematidis speciebus dicturus erat, sed de ea tantum Lagine quæ aruense olus, esculentumque

Lagine.

esset: ut eodem quoq; ordine, & capite de Scandice, Hellaphobosco, Sioq; dicebat. Ast ubi de Clematidis speciebus dicendum fuit (cum non omnis Clematis esculentum olus sit) quae illa Clematis esset quae Lagine diceretur edocuit: pariq; illam effectu scribere graecos notauit, & quas facultates in Lagines mentione omiserat addidit. Scio & Iaginem quoq;, siue laginem. 21. uolumine scriptam esse: sed uel aliud herbę genus, uel mendosum codicem putauerim: quando hanc de qua agimus Laginem, foliosos ramos habere, atq; humi adrepere ad Scamonij speciem scribant: illam uero unum tantum folium habere: quo fit ut diuersas prorsus herbas esse credamus. A

Nec minus ineptam, superuacuamq; nominis in Lagine mutationē Helxines, & Eusines Nicolaus molitur. Nam dum. 4. &. 20. secuudam Clematideu Laginem ab alijs, Echitenq; dici Plinius scribit, suspicari se inquit Nicolaus, ne codicis uitio lagine & echite, pro Helxine & Eusine positum sit, et sua quędam iamdudum trita de Helxine comminiscitur. Nos de his ad hunc modum dicendum putamus: Laginem pro Helxine non scripsit Plinius cum de triplici Helxine in superioribus dixerit: & de Lagine. 22. uolumine dixerit: Eusinem dicere non oportuit. quamuis enim Lagine (ut & uerum esse uidemus) Cissampeli, hoc est, Inuolucri speciem repraesentet, non ideo Eusines nomen quod Inuolucri proprium est Lagini tribuisset, sed e re ipsa quod longius serpendo feratur elegantissimo uocabulo Echiten uocari ab alijs illam scribit. Est autem Lagine quam plęriq; uulgo Corrigiolam dicunt (non eam tamen quę Poligonia sit) Picentes a floris figura Campanellam uocant: qua ratione Conchylium quoq; uocari scribit Plinius: eaq; in esculentis, & eo praesertim cibarij genere quod tortā dicimus utunt: mulieres quoq; in aqua & uino decoctam etiamnum lactis gratia sorbent. Neq; absurde tenue Scamonium quoq; dicta est, quod illi non absimilis uideatur: nisi quod minoribus longe folijs, leuioribusq; nec crassis uestitur. Quae hic autem de Ligustro Nicolaus adiecit, ea sunt quidem & iamdudum a nobis decantata. Sed & Ligustrum ipsum Oliuastella nulgo dicitur. In eo tamen Leonicenus fallitur, quod Caprifolium uocari a quibusdam de caprarum pastu autumat. nam nec nomen, nec nominis ratio uera. illum enim seu fruticem, seu arbusculam dicas, caprae non attingunt: Caprifoliū uero non Ligustrū, sed Pixacanthus est, cuius quoq; nominis Syluaticus meminit.

Echites.

Lagine quae sit.

¶ De ARCTIO, SIVE PERSONATA. B

Vis & aliud uidere, indiligentis hominis argumentum de Personata. Plinium taxat, quod duplicem illam esse crediderit. Tamen ut id uerum esse comprobet, ne quid integri ad defensionē Plinio relinquat, nulla ratione Echion, pro Arctio, codicis uitio positū dicit. Sed ne sic quoq; Plinium, aut seipsum intelligit: quod uerum esse mox agnosces. Post Agarici descriptionem, Echion herbam. 25. uolumine continuo subiecit Plinius. Quae quoniam capitula habeat, uiperis similia, ideo Echios, quasi uipera cognominatur. Duo huius genera, Pulegio similia, floribus coronata. Tertium lanugine spinosa, distinctum pingit. Addit praeterea. Quidam Echion Personatam dicunt (non Arction, ut praue inserere Nicolaus uoluit) quorum opinionem, quoniam longa foliorum & floris diffrrentia improbaret, subijcit. Cuius scilicet Personatae folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Ac si dicat. Tria Echij genera diximus Pulegio simdia, cui parua sunt folia, & quae floribus coronantur. Falluntur qui Echion dicunt esse Personatam, grandes lappas ferentem, cuius folio nullum est latius: quae omnia a Pulegij similitudine maxime discrepant. Non intellexit in morsum praeceps Leonicenus Plinij uerba, illorum sententiam apposite improbantis, qui Echion Personatam esse dicebant. Nam ea parte, qua Plinius scripsit, Cuius folio nullum est latius: Leonicenus, cuius illud, ad Echion retulit: non ad Personatam, ut Plinius, & grammatica ratio postulabat. Neq; enim ideo duplicem Personatam esse credidit Plinius, quia quosdam Echion Personatam dicere, & ex aceto radicem dare scripsit. Nam hic de Personata non agebat, sed de Echio: de qua ut quaecunq; ab autoribus scripta compererat aperiret, ideo quosdam Echion dicere Personatam scripsit, & ex aceto dare potui. Non enim probe claudit (quod saepe diximus) Quidā dicunt, ergo Plinius credidit: ac praesertim cum Echion triplicem pinxerit, & ex foliorum & floris differentia non esse Echion Personatam apette senserit: atq; ideo post paucos uersus, non iam de Echio, sed de Personata notissima herba speciatim uerba facit: eamq; Arction & Personatam Graeca & Latina appellatione nuncupauit: neminemq; illam ignorare dixit: ut eos etiam uidelicet destringeret, qui supra Echion paruis folijs herbam Personatam latissimis constantem putauerunt. Bene ergo omnia quadrant. Sciatq; deinceps Nicolaus, hoc in loco bellissime significasse Plinium, atq; ita credidisse, aliud Echion esse Pulegio similem: aliud Personatam folijs maioribus cucurbitae: quas unam herbam esse quidam putauerunt.

Sed quoniā de Arctio sermo incidit, quando & pro Plinio & studiosis scribimus: ut haec no

C stra legentes (quantulacunq; illa sint) aliquid semper arripiant, quod in communem utilitatem conferre possint (quod tota defensione, quantum potuimus obiter curauimus, Leonicenus uero uitauit) hoc subnectere uisum est: quod Arction graeci duplicem esse tradiderunt. Vnam quidem, quæ & Arcturion diceretur: cuius folia Phlomo (quam latine Verbascum dicimus) similia, crassiora tamen & rotundiora esse dixerunt: semen uero minuto Cymino simile: quod tam ipsum quam radix ischiadicis & dysuriam patientibus efficaciter daretur. Alterum, quam Arction, & Prosopiten, & Prosopion, & Aparinem dicerent: nos Personatam & Lappam. de qua egimus: ambas quarto Dioscorides pinxit, Plinius primam septimo & uigesimo: Alteram, quo diximus libro tradidit. Sed Aparines nomen a Dioscoride positum, non probauit: quando aliam esse a Personata Aparinem, & figuræ & uirium diuersitate monstrauit.

¶ De CHAMAEDAPNE.

Quo plura in Plinium congerere Nicolaus nititur, eo se pluribus inscitiæ notis commaculat: ut qui nec Plinij uerba, nec scribendi ordinem, nec rerum consyderet differentias. Itaq; manifestas ineptias iam satius est ridere quam refellere. Eidem plantæ Plinium, hoc est, Chamædaphne diuersas descriptiones afferre, Leonicenus dicit. Sed quam diuersus sit ipse ab eo quem putabamus, ex hac ipsa Chamædaphne consyderemus. Plinius. 15. in describendis Lauri arboris generibus inquit. Est & Chamædaphne syluestris frutex: neq; ultra de Chamædaphne uerba facit: neq; illam pingit (ut Nicolaus prius arbitratus est) ex nomine uidelicet addubitans, ne herba esset, quam fruticem nominauit. Hic igitur uerborum Plinij textus puncto (,) signandus est. Tum pergit enumerando Plinius Lauri genera atq; inquit. Et Alexandrina, quam aliqui Ideam, alij Hippoglottin, alij Daphnem uocant. Hanc uero Alexandrinam Daphnem pingit. Hęc q; illa est, quam Dioscorides quoq;, ceteriq; describunt. At. 4. & . 20. uoluminis. 14: capitulo cum fruticum, subfruticumq; genera multa descripsisset, His subnectemus inquit, quæ Græci communicatione nominum in ambiguo fecere, an arbores essent. Tum proximo capite continuo de Chamędry, Chemędaphne, Chamęlea, Chamęsice, Chamęcisso, cæterisq; huiusmodi uerba facit. Atq; inibi Chamædaphnem describit: quam uolumine. 15. tantum attigerat. Hæc igitur D ita se habent. Enumerat. 10. Plinius Lauri septem genera: tum tres Laurei fruticis species, Chamędaphnem, Alexandrinam, Daphnoiden: & Alexandrinam quidem, & Daphnoiden pingit: Chamædaphnem uero, quoniam inter illas relaturus erat quas nominum communicatio (ut ipse inquit) dubias fecerat, an arbores essent, an herbæ. 4. & . 20. libro pulchre descripsit: in quo de similibus herbis suo ordine loquebatur. Vides ut ob punctum (quod in iocis quoq; dicitur) Leonicenus captus est? Si inter duo ista nomina, Chamædaphnem, & Alexandrinam. 15. illo libro, moræ aliquid, punctiq; interiecisset (quod uel ipsa gammaticæ ratio per, &, copulæ interuentum postulabat) non in hos laqueos incidisset. Mirum subit boni huius uiri, & amici quidē Leoniceni naturam consyderanti: quem si ambulantem uideas, lentum magis & tardū, quam citatum uel celerem dicas: in accusando uero Plinio adeo præcipitem currere, ut in eo legendo, percensendisq; accusationis capitibus, moram omnem, tarditatemq; oderit: non spiritum teneat, non animam, nihil interpungat, nullo puncto consistat. In hoc quoq; sagacissimi ingenij uir Politianus, in ea quam de Cisso & Cistho ad hunc ipsum Leonicenum scripsit epistola, egregie notat, cum. 4. & . 20. uolumine capite. 10. quia non interpunxit Nicolaus inter Hypocisthis, &, quam inter herbas dicemus, parum sapere uisus est: maleq; eo loco sensisse de Cistho: ita ob punctum, ut diximus, sæpe conuincitur.

Punctorum ratio & utilitas.

Chamædaphne duplex.

Sed ne Chamædaphnes nomen dubium aliquando legentibus ingerat, duas esse plantas scire oportet: quæ Chamædaphne pariter nuncupentur. Hanc ipsam. s. de qua agimus, quæ uulgo Laureola dicitur: & eam quæ Vincaperuinca dicitur, coniugalibus coronis expetita: folijs quam Lauri longe minoribus: humi ad serpilli morem reptans: flore ceruleo, inodoro, rotundo, foliusculis quinq;, sed continuis distincto.

¶ De OXYMYRSINE.

De Oxymyrsine nihil est quod differamus. Nam cum frigida quædam Leonicenus afferat, quibus conijci posse (ut ipse putat) uideatur, Plinium de Oxymyrsine, Rusco, & agresti Myrto quandoq; dubitasse: cum Plinio tandem conuenit. Voluit (ut arbitror) Nicolaus ostendere, scire se, quod Oxymyrsine Bruscus esset, quem ueteres Ruscum dixerunt, autore Plinio: quasi grande aliquid, ac secretius quiddam in herbaria prolaturus. E tsi facultates suppetijsset, Pliniū quoq; redarguisset, qui non ideo Oxymyrsinem non agnouit, quia plures de ea sententias recitauit. Sicut cum inueniri aliquos dixit, qui Acorum Oxymyrsines radicem esse crediderunt. Sed inuenit tandem Nicolaus, Plinium a Castore suo, a quo tam multa, & hoc quoq; didicisse, quod Oxymyrsine Bruscus esset, Atq; ita nisi subuenisset Castor, interierat Plinius. Vide

quam sint ociosæ hominis huius commentationes.

A

De AERA, & LOLIO.

Qui de herbis dicturus est, eum ego non tam librorum quam telluris, non tam literarũ quã agrorum studiosum esse oportere censeo. Nec satis esse ad herbariam perdiscendam tradendamq; herbarios scriptores legere, plantarum uidere picturas, græca uocabularia inspicere, magistri unius uerbis addictum esse, sed rusticos, montanosq; homines interrogare oportet: herbas ipsas inspicere, uestigare differentias, & si fieri potest periculum facere, experiri: rimari quid unaquęq; in morbis possit. Cum hæc uidenda sunt, tum uero illud est hominis eruditi, grauis atq; prudentis, cum de magnis uiris iudicaturus est, diligenter eorum uerba perlegere, librare, excutere, sibiq; ipsi persuadere, nihil frustra, nihil temere a tantis uiris dictum esse. Tum uel benigna interpretatione, uel constanti iudicio quæ scripta sunt tueri. At si id quoq; fieri nequit, & suadente ueritate contradicendũ omnino sit, tum (quod in Empedocle desyderat Aristoteles) ualidissimis ea rationibus, argumentis, demonstrationibusq; confellere. Hæc cum in superioribus in Leoniceno nostro semper desyderauerimus, in quibus certas calumniæ notas contraxit, in his presertim Lolio scilicet & Auena de quibus nunc agimus, mirũ in modũ errasse uisus est.

Herbarij boni officium.

Aera & Lolium Leonicenus inquit idem sunt: Auena quoq; & Aegilops, idem. Mirari se ait, cum sint eadem, Plinium illa pro diuersis accepisse: aut græcis cognominasse uocabulis, cum latina suppeditarent. Miror ego Nicolaum ipsum unus cum sit, tam diuersa a ueritate sentire: & latinus homo cum sit, græcis magis uocabulis quam latinis rebus insistere. Ac primum quidem est, Aera & Lolium idem sunt: si Auena & Aegilops idem, non uideo, cur mirabundus adeo toto isto suo libello Leonicenus errori tribuit. Si Plinius eandem herbam nunc latina, nunc græca denominatione commemorat, quod non Plinius modo toto opere, atq; in mentione piscium præcipue, sed quicunq; litteris aliquid mandauere, factitarunt. Nam si error est, utranq; linguam nosse: et error est, eandem herbam utraq; lingua describere. Sed nos ideo diuersis appellationibus cognominasse illas Plinium dicimus, quia quamquam unius sint generis, diuersæ tamen & figura & potestate sunt & natura: in his primum Plinij autoritas, tum ratio, proxime res ipsa argumento nobis erunt. Sic igit̃ ordiemur ut rem ipsam lucidius explicemus.

B

Frugibus, siue ea legumina, siue frumenta sint, quicquid noxium esse solet, diuersis nominibus a Plinio, Columellaq; tum accuratissimis quibusq; scriptoribus appellatur. Nam quod cœlo prouenit noxium, id nunc malum, nunc iniuriam uocat Plinius: ut hymbres, nebulas, uentos, grandinem, robiginem, uolucres. Quæ uero a terra afferuntur damna, nunc frugum pestes uocant: in quibus uligo, amaror, caries: tum eruca, culex, limax, talpa, phalangus, atq; huiusmodi bestiolę continentur. Nunc morbos appellant, ut Lolium, Tribulos, Lappam, Aeram, Aegilopen, Pelecinum, atq; eiusmodi cætera. Quæ uero uel ipsis seminibus accidunt, ita ut corrupta uel mutentur, uel degenerent, siue interiori ipsorum seminum causa; siue cœli terræq; intemperie, ea frugum uitia nuncupant. In hijs abortio, luxuries, uanitas, bromus, auena, urtica, siligoq; connumerantnr. Hæc Plinius ingeniosissimus scriptor, sua illa incredibili diligentia, miro ordine (si qui illum Leoniceno diligentiores inspiciant) exequitur. De cœlesti iniuria, deq; terræ pestibus nunc sermo nobis non est: de uitijs, morbisq; agimus frugum: ut intelligamus, non de uocabulis, sed de rebus agi. Nec uerborum significationes Plinium, sed rerum naturas scribere: tantoq; grauius Leonicenum deliquisse, qui non res ipsas (ut Plinius) sed glossas, uocabulariaq; ad Plinij accusationem induxit. Morbus igitur propria significatione (quantum ad rem pertinet) Sabino, Modestinoq; autoribus, corpori aduenit, temperalisq; est imbecillitas, & tolli remedijs potest: Vitium uero perpetuum impedimentum est, ut obiter iurisconsultos etiam afferamus. Id noster Plinius latinus homo, ad fruges quoq; (qua est elegantia) transtulit: ac Lolium Aerem, Aegilopen inter morbos deputat: auenam inter uitia: atq; ideo Lolio, Aerę, Aegilopi (qui morbi sunt) præsentia remedia sarculum, & cineris cum semen iactatur curam remedio esse dicit. Quæ uero ipsi semini, aut radici insunt mala (quoniam Vitia sint) non præsenti, sed præcedenti cura, neq; alia tolli posse inquit: atq; ideo medicari semina tam Virgilius, quam Columella & Plinius docuerunt: ne expectata seges uanis eludat auenis. Lolium igitur & Aera frugum quidem morbi sunt, sed diuersæ herbæ sub uno genere cum sint, diuersa quoq; ratione fruges lædunt. Nam Lolium recticaulis herba est, & Tritico similima: nec complecti, nec uincire illud potest: hoc tamen affert incommodi, quod terram occupat, exhauritq;: & mixtum Tritico secerni oportet. Aera autem ipsa complexu necat. Quoniam uero Lolium notissimũ esset, nõ pinxit illud Plinius: Aerã uero quod ignotior nostris esse uideret̃, descripsit. Quod minimũ. s. semen (cuius fumo a balneis turba pelleret̃) aculeato gigneret cortice, & complexu Triticũ necaret, quod & reipsa quoq; manifestũ est, in quã degenerare Triticũ, & Hordeũ

Noxia frugũ uaria.

C posse (quod Theophrastus & Galenus scribunt) non negauerim, quippe quod Lolij species Aera quoq; sit. Sicut & illa etiam quam Lillirinam uulgo dicimus, quasi Lolliarinam: seu magis (ex Theophrasto) Linipirinam dixeris: quę longiores quidem spicas, sed breuioribus ac densioribus ferat calamis: nec iunctis spicatim seminibus, sed in ramusculo alternatim dispositis. Lolium ergo triticeis pene folijs recto calamo nasci, nec complexu, uinculoue ullo tritico adhęrescere, plus quam ut probari oporteat manifestum est: spicam uero hordeo similem, uerum angustiorem, ac sine aristis profert: in qua exiguum quidem ut minutæ Auenæ, sed non ut Aera minimum semen, acuminato & obrotundo gerit tegmine: non recticaulis est, uerum implicat, circumnectitq; cum Triticum, tum Fabam, & complexu illo attrahit, necatq;. Quis ergo Aeram & Lolium idem esse dicet: cum & grammatici quoq; scribant, Lolium græco uocabulo non Aeram, sed Zizaniam dici. Hieronymo quoq; in Matthęi interpretatione dicente: Inter triticum & zizaniam, quod nos appellamus Lolium, quamdiu herba est, nec dum culmen uenit ad spicam, grandis similitudo est, et in discernendo aut nulla, aut difficilis distantia. Quid igitur Aeræ cum Lolio Zizaniaq; (præter genus) commune? Age & hoc adiungamus, quod uulgo quoq; & in Cisalpina Gallia, & apud nos herba hæc (Aeram dico) si modo coniectura non fallimur (neq; enim decernentes, sed excitantes ac disceptantes dicimus) Veludula dicitur: quasi uolutula: quod Tritici scilicet, Fabæq; caulibus aduoluatur. Quod uero uertigines illa quoq; in pane si comedatur faciat (quod malũ Lolio tribuimus) non propterea Lolium ipsum erit: cum noxias uires duabus, pluribusue, & diuersissimis etiam herbis esse nihil prohibeat, atq; his præsertim quæ generis unitate conueniunt. Sed & eandem herbam Lolium, & Aeram esse, tametsi Loliũ Aera quoq; a quibusdã dicat, nec Dioscor. nec Galeni autoritate conuincimur: cũ Aeræ quidem uires ambo describant, figuram uero qualitatemq; neuter demonstret.

De AVENA, & AEGILOPE.

Par in Auena & Aegilope ratio. De Auena Plinius, Galenusq;, quod homini in cibatu quandoq; sit, quod iumentis in pabulo referunt, nos quoq; in Gallia passim uidemus equos, D mulosq; Auena uesci: Aegilope uero, quæ syluestris Auena sit, quis unquam uidit uel iumenta uel homines uesci? Tum Auena tritici & hordei uitium est: quod quotiens, quaue ex caussa fiat, duodeuigesimo uolumine docet Plinius. Aegilops uero (ut eodem loco Plinius) Hordei morbus est proprius, non uitium, & hordeo innascitur: quod quinto quoq; & uigestmo uolumine refert: Aegilopas dicens eiusdem nominis herba sanari quæ in hordeo nascicur tritici folio. Quis præterea nescit (populo etiam teste) duo esse Auenæ genera: Frugiferum uuum: Sterile alterum: uel prodente Virgilio, qui bis steriles Auenas dominari cecinit, et uri campum Auenæ frugiferæ segete scripsit. Auenam quoq; satiuam esse, & propriam naturam habere. II. de agricultura libro Columella demonstrat. Eius quippe sationem docet, & partim in fœnum uel pabulum cedi, partim semini custodiri scribit. Dioscorides quoq; ille (quo uelut Aiacis clypeo tectus Nicolaus insultat) de Auena, Aegilopeq; seorsum tractans, diuersas illas esse indicauit. Nam Bromi quidem duas species. 2. uolumine cum referat, secundam a Romanis inquit Auenam uocari: tum. 4. uolumine Aegilopem quoq; a Romanis Auenam dici affirmat. Adde, quod Ambabus glummi, quibus semina integunt, eiusdem fermæ figuræ cum sint capillamentis hærentes, non spicis, auenæ tamen frugiferæ densiores grauioresq; sunt: tum semina alba, gracilia, quasi minutum hordeum dixeris: Aegilopis uero maiora, nigra, hirsuta, gemmis bifurcata cuspidibus: quam Auenam græcam uigesimo uolumine Plinius nuncupasse uidetur: cum Bromi similis herbæ (quod & ipsum frugum uitium est) figuram, facultatemq; enarrat. Vis Auenæ & Aegilopis insignes alias differentias referam? Auena ex his est, quæ maxime in frumentaceo genere nuda sunt semina; ut hordeum quoq;, & halica. Ast omnium seminum, maxime Aegilopen, natura operuit. Auena præterea cum Hordeo fere & seritur & metitur: Aegilops uero (quod mirere) non nisi post annum ex semine suo (Plinio autore) nascitur. Si hæc igitur & Dioscoridis, & Plinij scriptis & rationibus, & rei ipsius euidentia, diuersa esse monstrantur, quis Nicolaum Leonicenum non errasse, immouero non piaculariter deliquisse defendet, qui Plinij doctrinam, singularemque diligentiam taxare non sit ueritus? Nec Auenę genera, nec Dioscoridis uerba, nec rei ipsius differentias proprietatesq; perspexit. Quid uero de his uocabulorum interpretes referant, ipsi grammatici uiderint. Nos Plinio, prudentissimo naturalium rerum scriptori, tum rebus ipsis, atq; ocularis (ut aiunt) testibus, credamus.

Auena duplex.

De NARDO GALLICA, & SALIVNCA.

Sed nec in Saliũca qdẽ, & Nardo gallica felici9 accusator noster Leonic. uersat9 est. Plinio pri

mum imputare uidetur, quod Nardum Gallicam appellauerit, quam Dioscor. Celticam nuncupauit. Nonne hominũ uita ex hoc Plinij errore periclitatur? Gallicã Nardũ dixit Plinius, cum Celticam Dioscorides dixerit: quasi quos græci Celtas dicunt, nostri Gallos non appellent: aut non omnes Galli celtæ quondam dicti sint, aut Celtæ galli non sint, ad australem Cemeni montis plagam, & Massiliæ, ac Narbonis pelagus habitantes, rupesq; Alpium attingentes. Latine denominauit herbam Plinius, Dioscorides græce: a prouincia Plinius, a prouinciæ parte Dioscorides: re nomineq; conueniunt, & cognomine quoq; non dissident. Dioscoriden præterea scribere Nicolaus inquit, quod Nardum hanc gallicam, quæ in Liguriæ alpibus nascitur, incolę Saliuncam appellant: unde errasse Plinium insinuat, quod pro diuersis Nardum gallicam, & Saliuncam acceperit. A

Sed diuersas esse Nardum Gallicam, & Saliuncam herbas, origo primum facit ut credamus: cum in Liguriæ alpibus, uel ad Ligerim amnem, qui in Gallia est (ut ex græcis codicibus unus habet) Nardus nascatur Gallica: Saliunca uero in Pannonia, & Norico, & urbe Eporedia, Alpiumq; apricis. Figura proxime, & herbarum ipsarum diuersa descriptio, quod uel uno quoq; Plinij uerbo facile datur agnosci: qui Nardum gallicam (ut Dioscorides) fasciculis alligari inquit, & comitem illi adnasci Hirculum herbam. Saliuncam uero incomitatam, humilem (ut Virgilius inquit) & breuem, & quasi manu pressam esse: atq; ideo ad coronamenta non pertinere (quamquam nobilissimi odoris sit) quia necti non possit: Tantæ uero soliditatis, ut metallum esse cœperit: etiamsi mendose, non soliditatis (ut uetus habet lectio) sed suauitatis scriptum sit. Facultas tertio itẽ herbarum diuersitatem arguit. Quamuis etenim odoratæ sint ambæ, uires tamen differentes utriq; Plinius tribuit. Nomen postremo herbarum ipsarum differentiam prorsus aperit: cum Nardus illa siue celtica, siue gallica cognominetur: Saliunca uero, & Orcitumyra (autore Seruio) uulgo dicta est, hodie quoq; romana spica dicitur. Sunt qui eam esse putent, quam officinæ Rosam sanctæ Mariæ nuncupent. Quorum opinionem, quando Plinij picturæ multa ex parte congruit, non improbamus, & omnino probare subsistimus. Cum ergo & origine, & figura, & facultate, & appellatione Nardus gallica, & Saliunca differant, nõ errasse Plinium dicere, æquum est: Leonicenum uero iure damnandum esse, qui nec ista priusquam accusaret pensauit.

Nardus Gallica, & Saliunca diuersæ herbæ.

Hoc ex abundanti adijcere uisum est: quod Saliuncam a Nardo Gallica diuersam, Dioscoridis autoritate Pandectarius facit: tantum uero abesse, ut Dioscoridis unam esse crediderit, ut illum inducat eos arguentem, qui Saliuncam Nardum Gallicam esse dixerunt. Hoc tamen in græcis codicibus dicentem Dioscoriden non comperimus: nec Saliuncæ in Nardo celtica mentionem fecisse. Sic qui Dioscoriden (eum dico quem per hæc tempora medici legunt) non tam latinum quam barbarum fecit, si modo ueritatis aliquid ineptus ille interpres assecutus est, Saliuncam & Nardum gallicam (ut diuersa) seorsum scribentem Dioscoriden facit: nos Plinium diligentissimæ eruditionis hominem, rationemq; ut diximus, & rem ipsam complectimur. B

De Sio, & Silao.

Vana quoq; & inepta prorsus de Sio, & Silao disputatio. In erratis Plinij Leonicenus deputat: quod Sium, Silaumq; pro diuersis posuerit. Leoniceni uero rationes superioribus quidem non dissimiles sunt. Quoniam inquit, sine dubio Silai, & Sij descripto ei herbæ quæ uulgo Crision dicitur, competit. At si pro Silao Sion legendum sit, frustra duobus locis eadem herba repetita. Sed uide, ut diligenter inspexit, ut dialectice argumentatus est. Duæ sunt herbæ & Silaus & Sium: nec frustra seorsum positæ, ut dicit. Silaus nascitur glareosis & perennibus riuis, cubitalis Apij similitudine: coquitur ut olus acidum, siue acedum. Acedarijs enim herba ipsa competit. Hæc Plinij de Silao descriptio. Sij uero hæc est. Sium latius Apio, in aqua nascens, pinguius, nigrius, copiosum semine, sapore Nasturtij: crudum coctumq; sumitur. Hanc quoq; Plinius Lauerem interdum appellasse uidetur. Confer Leonicene, si placet, utriusq; herbæ descriptiones, & tuo Crisioni compara. Silaus Apio similis, Sium latius Apio, pinguius, nigrius. Silaus glareosis, & perennibus riuis nascit: Siũ in aqua quæ & non glareosa esse potest: ut lacustris, fontana, putealisq; est. Silaus cubitalis est: Siũ humile, aquę paululũ quiddã superextans. Silaus coquit ut olus: Siũ crudũ, coctumq; sumit, ut Lauerẽ quoq; Plinius docet. Silaus acidũ olus est: Sio uero Nasturtij sapor. Vnde Nasturtiũ aquaticũ appellasse Siũ recẽtiorũ quosdam inuenio. Sapor ergo, color, magnitudo, ususq; differunt. Quis tam diuersas herbas unam esse dicet? Age, & uires, potestatẽq; comparemus. Calculis, renibus, urinis, lienibus, mensibus, dysenterijs, lentigini, cuti, ramicibus, equorũ scabiei Siũ prodest: Silao nil horũ: sed id solũ tribuit Plinius q̃d magna utilitate uesicę coquit. Si eędẽ herbę erant, cur non eædem ambabus uires? Neq; enim ideo parem potestatem Silao dices, quod uessicæ utilis sit: Sium uero calculis

Sium. Silaum.

C urinisq; prosit: quæ malam uessicam maxime infestare uidentur: quoniã & uessicæ plures etiam morbi contingere possunt: ut collectio, ulcus, scabies: quibus efficax Silai remediũ esse potest. Sed nec putasse Plinium, eandem herbam esse Silaum quæ Sium, ex eo quoq; inspicere licet, quod eodem loco Plinius libro. s. 25. post Silai remedium ad tres fere uersus in calculi curatione, Reliquum inquit ex uino, tum Sio, & Vrtica marina: & daucum, & plantaginis semen ex uino. Neq; uerisimile cuiquam fuerit, eodem pene uersu, Silai, Sijq; (si una herba esset) ut diuersarum mentionem a Plinio factam esse. In quo hoc quoq; est animaduertere (ut mirum Plinij ordinem consyderes) quod ab nono quinti & uigesimi uoluminis capite, unde generatim, membratimq; de singulis corporum morbis remedia subtexere incipit, nullam, aut raram ex his herbam describens pingit Plinius, quas superioribus libris ante descripserat. Magnum argumentum, Silaum, Sium non esse: cum eodem loco Silaum, nusquam alias adductam pingat: Sium uero, quam. 22. pinxerat, nominasse eodem loco satis duxit. Hæc cum ita sint, quis uel accuratum Plinij lectorem, uel iustum accusatorem Leonicenum dicet, qui cum Silaum, & Sium eandem herbam, & quam nunc Crisionem dicimus esse crediderit, hoc saltem ignorare non debuit: Crisionem breuem herbam humilemq; esse: ut iam Silaus esse non possit, quæ cubitalis est.

Vis ut & rei ipsius euidentiam in medium afferamus: ne non tam Leonicenum refellere, quam nostra legentibus prodesse (quantum per nos fieri potest) uoluisse cognoscas: Sium eam herbam esse satis constat, quam togata Gallia Crisionem, Vmbria Lauerum, Picentes Lauendonem uocant: uidentur enim hæ quoq; appellationes cum priscis Dioscoridis, Plinijq; uocabulis conuenire. Nam Sium, Lauerdum dici Dioscorides scribit. Et Lauerem pro Sio usurpare Plinius uidetur. Crision uero, unius syllabæ detractione, facile transit in Sium. Ipsius quoq; herbæ cum natura, tum bene olens sapor floris etiam, & seminis non iniucundus odor facile persuadent. Silaum uero herbam glareosis, & perennibus riuis nascentem, edulijs gratam, quæ in Ariminensi uicinisq; Flamminiæ uiæ riuis, & in Hetruria plurima conspicitur, cubitalis, sæpeq; altior, Pisaurenses Cannasiolum uocant: Ex eo ut opinor dictam, quod caulem inanem Cannæ similem habeat, quasi Canasilaum dixeris. Nosq; illam aceto saleq; conditam, non ingratam experti sumus, frequenterq; gustauimus, Atq; ut Sium, Silausq; diuersæ apud Plinium herbæ sunt, sic Crision Cannasiolusq; apud omnes diuersi. Hactenus quantum in nobis fuit his respondimus, in quibus Plinium Leonicenus iniquissime damnat: quod scilicet easdem herbas, ob nominum uarietatem, putauerit esse diuersas.

Sium. Crision. Lauerum. Lauendo. Silaum. Cannasioluũ. D

¶ De CINNABARI.

Cinnabarin, qua in pictura, medicamentisq; utimur, quamq; nostra tempora Sanguinem draconis appellant, Dioscorides Metallicum esse putat (Leoniceno autore) atq; in Libya nasci: tametsi fodiendi, concinnandiq; metalli huius (quod in alijs fecerat) rationem, autoritatemque afferat nullam. Leonicenus, qui solius Dioscor. autoritatem, sine iudicio, sine delectu sequendam esse semper censet, ideo errasse Plinium arbitratur: quod Cinnabarin scripserit elephantorum, draconumq; sanguine permixto fieri: dum pugnantes pariter decumbunt, obtrituq; elephanti interit draco. Verum non errasse Plinium tum maxime omnes intelligent, cum de Cinnabari quæ dicuntur, singula quæq; descripsero: & nodos illos quibus intricatum Leoniceni libellum uides, explicauero, priusq; adstipulantem Plinio Iulium Solinum adduxero, de Cinnabari in collectaneis ad hunc modum scribentem. Dum ruunt elephanti, dracones obruuntur: sic utrinq; fusus cruor, terram imbuit, fitq; pigmentum quicquid solũ tinxerit, quod Cinnabarin uocant. Hæc Solinus. Nunc de Cinnabari quantum collegimus eloquamur.

Cinnabaris quidem nomen non latinum, aut græcum est, nec Libycum, sed Indicum, sanguinemq; elephanti & Draconis permixtum significat. ut. 3. & . 30. uolumine autor est Plinius. Barri quoque, barbaro nomine elephanti dicuntur. Victorem, barriq; canem, rabidiq; leonis, geographus uates inquit: & nigros barros Horatius memorat: unde fortasse & nomen ipsum Cinnabaris manare potuisse uidetur. Colorq; est floridus, sanguinem repræsentans, inter eos qui mixtura finguntur connumeratus, medicinæ habilis & picturæ. Cinnabaris quoq; alia dicta in duo diuiditur genera. Vnum quidem metallicum, natiuumq;: quod in Libya, alijsq; in locis effoditur, Hemathiti lapidi colore similis: quemq; a coloris quoq; similitudine aliquos Sanguinem draconis nominasse Dioscorides scribit: & ab Indica Cinnabari nomen accepisse non absurde fortasse crediderim. Cinnabaris alterum genus metallicum quoq; est, sed facticiũ: ex uiuo. s. argento & sulphure. Cuius conficiendi rationẽ Bulcasis quidã arabs cognomẽto Seruitor tradidit, quo pictores per hæc tempora (Cenabriũ uocantes) utunt. Miniũ q̃d græci Milton uocant, metallicũ quidẽ origine est: Plinio, Diosc. q; autoribus, sed fingit, digeriturq; ut Minium esse possit, colorq; floridus. Cinnabaris ergo prima, propriaq; indica, draconisq; sanguis est, Plinio, Solinoq; autorib. Altera quę ab indica Cinnabari nomẽ traxisse per coloris similitu-

Cinnabaris duplex. Bulcasis. Cenabrium.

dinem uidetur, Metallica est, in duo diuisa: Natiuam scilicet, cuius Dioscorides meminit: et Facticiam, quam Bulcasis docet, approbatq; pictura i Syluaticus quoq;, & Arduinus Pisaurensis, qui de uenenis egregium illud uolumen scripsit quod nuper e tenebris erutum, cum Haliabatis uoluminibus impressum uenditur: duo Cinnabaris metallicæ esse genera (ut nos quoq; notauimus) prodiderunt. Sed & rarissimus pictor Ferrariensis Hercules, nostri Apelles temporis, uir diligens, natiuę Cinnabaris frustum, quod in Italiam rarum inuehi afirmat, nobis donauit, atq; apud nos fidem eorum quæ scribimus aliquando facturus seruatur. Minium uero non Cinnabaris a græcis. sed Milton proprio uocabulo dicitur, cuius Plinius, Dioscoridesq; meminere. Nam qui Minium, Cinnabarinq; siue natiuam, siue facticiam idem esse putauerunt, apertissime & pictorum sententia, & nominis diuersitate, & re ipsa falluntur. Potestatis uero differentia Leonicenus in primis fallitur: qui superuacue (ne inepte dixerim) commonefacit, ne Cinnabarin, quam Cenabrium pictores uocãt, in medicamentis quę deuorantur ponant medici: cum id non solum medici, seplasiariiq; fugiant, sed nusquam a medicinæ autoribus scriptum sit, metallicę Cinnabaris genera sorbilibus compositionibus, antidotis, catapotiisue misceri. Si quis autem e uetustissimis Cinnabarin forte compositionibus usquam posuit, de Indica. s. Cinnabari, hoc est, Draconis sanguine, cuius periculosus non sit usus, quamq; medicinæ & picturæ utilem Plinius prodidit, intellexerunt. Quatuor igitur hi colores repræsentare omnes sanguinem uidentur, paulo tamen dilutiorem Minium: unde omnis cum scriptorum, tum medicorum error manasse uidetur, atq; inprimis Leonicenum nostrum inuoluisse. Nam græcorum quidam Minium Cinnabarin uocauerunt, quos refellit Plinius: quidam Cinnabarin sanguinem Draconis esse dixerunt, quos Dioscorides, qui Cinnabarin Libycum metallum esse dicit. Nec propterea sanguinem Draconis non esse in medicamentorum, uel colorum genere Dioscor. ait, quia quosdam a coloris similitudine Cinnabarin libycam nominasse sanguinem Draconis scribant. Non enim hoc agit Dioscorides (ut parum consyderans Nicolaus arbitratur) sed eos refellit, qui Cinnabarin quę in Libya nascitur, sanguinem Draconis appellabant. Aperte ex hoc insinuans, & sanguinem Draconis, & Minium aliam quidem rem esse, quam Cinnabarin libycam. Non ergo a Dioscoride dissentit Plinius cum diuersa tradant, sed cum Serapione potius, Auicenna, Constantinoq; negocium est, si sanguinem draconis opinati sunt herbæ esse succum. Id quoq; cum pigmenti, tum medicamenti genus, quod nunc uulgo sanguis Draconis dicitur, q̃d q; seplasiarii mercantur, & quo utuntur medici, duo habet genera. Vnum quidem in massam redactum, panis ferme instar, grauiusculum, fabrilis rubricæ colorem æmulans: quo ueterinarii medici ad malagmata, emplastraue utuntur, nec nisi apposititiis medicaminibus adhibetur. Alterum genus leue, rubens, splendidum, minutis glebulis grummisq; constat, ad coagulati sanguinis atq; atri speciem, pyxidibus asseruatur, longeq; preciosius, & in antidotarium usum uenit. Hæc duo genera (si diligentius colorem, leuitatem, nitorem, tum harenularum mixturã, saporemq; consyderes) mecum quoq; fatearis oportet, illam esse Plinii, Soliniq; Cinnabarin: nec metallicum quicquam, nec herbaceum sapere, sed quod terræ hæsit magis, ac propterea harenosum, minusq; purũ est. Illud primum genus artificio purgari, atq; in eiusmodi pastillos digeri, minorisq; uenire: Hoc uero quod pyxidibus asseruari diximus (ut est sincerius) sole decoctum, ac duratnm, Sanguinem dices, uim illam medicam floridumq; colorem suscepisse, atq; ideo originis quoq; nomen tenuisse. Neq; enim, autore Plinio, uenenum habet Draco, imo ipsius adipem uenenata fugiunt: atq; ideo medicinæ non minus utilis quam picturæ perhibetur. Huius quoq; Cinnabaris indicæ argumentum non leue est, quod Cinnabaris indicum (ut diximus) nomen est, non græcum, aut libycum: tum quod in hæc quoq; tempora negociantes Veneti, sanguinem hunc Draconis dictum, non e Tunete, Libycisue urbibus ad Italiam deferunt, sed ab Aegyptia Alexandria, in quam urbem uelut orientis emporium Indica omnia, & rubri maris, atque Aethiopum mercimonia comportantur. Hunc in modum igitur (quantum ex librorum, reiq; ipsius diligenti uestigatione accepimus) ista se habent. Auicennam uero, ac reliquos qui sanguinem hunc Draconis esse herbæ succum putauerunt, refellere propositum non est: illi de his uiderint qui arabicam medicinam diligentius coluerunt. Nos ista pro Plinio (ut potuimus) respondimus: quemq; in illo literarum omnium, linguarumq; gymnasio, in illo cõmuni gentium olim atq; artium domicilio urbe Roma, non segniter, neq; ociose morantem, uirũ alioquin diligentissimũ, sed insigni loco & dignitate positũ, nõ Cinnabaris modo, uerumetiã rerũ omniũ quas sine ulla exeeptione scribit, certissimas in tanto mortaliũ concursu notiones habuisse, uerisimilius multo est, quam quemuis græculum gentis suæ uoluminibus insudantem. Nem quod ad Leonicenum hunc pertinet, qui non minori (ut est uidere) arrogantia quam in superioribus imperitia, quod a PLINIO de Cinnabari dicitur, putare se dixit esse fabnlosum, ut qui rerum usum nullum tam facile mirabundus habere uideatur: non uideo, cur Draconum, Elephantorumque permixtus sanguis, de quorum inimicitiis,

A Arduinus de uenenis.

Minium, Milton.

B Sanguinis draconis duo genera.

C pugnisq; non unus aut alter, sed omnes fere historici & naturalium rerum scriptores tradunt, in usum medicinæ uenire non possit. Quasi non difficilius, aut incredibilius mulsit Chrysocollam, Miniumq;, hoc est, auri, argentiq; saniem ex intimis terrarum haurire uisceribus, quam fusum pugnacissimorum animalium sanguinem ex summa telluris cute colligere: ac muricum, Purpurarumq; saniem maiori certe quam Cinnabaris impendio ac labore conquisitam uictricis Romę opibus, & totius orbis luxuriæ suffecturam, infectorum quondam officinæ non emerint. Et non Indus quoq;, & felix Arabs odorata illa excrementa (quæ Muscum uocant) fœtidissimi e pardorum genere animalis, petrarum saxorumq; mucronatis derasa uerticibus, ad nos immensis precijs etiamnum camparanda transmittant: ac non lapidem quendam medicinæ quoq; usibus efficacem Lyncum lotio in harenis gigni, atq; ob id Lyncurium dictum medici crediderint: et humanorum cadauerum saniem, in ea quam Mumiam uocant, fastidienda etiam remedijs mixtione, uel fabulosissima inuentione receperint.

¶ FINIS Collinutianæ Responsionis.

¶ HEREMANNVS Comes a Neuenare, Ioanni SCHOTTO. S.

ANnotationes Herbarum quarundam Schotte chariss. quas ad te misi, nolim edendas, nisi ęquus lector prius præfatione quapiā sit admonitus, me ista annotasse anteq; mihi Leonicenus sit uisus, quem comperi in eodē argumento fuisse occupatum: cuius tamen sententiæ in omnibus non accedo, ueluti de Hypericone, & paucis alijs. Visus autē mihi antē multos annos in Italia Leonicen. & illius quædā opuscula: quas aūt de Plinij D erroribus, atq; in hoc genere scripsit adnotationes, nō uidi, nisi ante paucos menses, ex quadam impressione Basiliensi. Ne uero lector quispiam nasutior, me ob id furti accusandum putet, quasi qui alienis uigilijs, tanq; proprijs uti uidear, malim nostra illa supprimi, quam alicui ansam dare falso calumniandi nostram innocentiam. Missurus tamen sum Gerardū nostrum post festa isthęc Natalia, qui mentem meam latius tibi exponet, Ille etiam Horatianum nostrum secum adferet, in quo castigando adhuc laboramus. Vale, Coloniæ. 16. Decembris. Anno M. D. XXIX.

HEREMANNI Comitis a Nuenare Annotationes aliquot Herbarum.

¶ De Oxylapathio, Lapathio & Rumice,

VNA DESCRIPTIONE DIOSCOrides tres species Lapathi confundit: licet alteram satiūam, alteram uero speciem syluestrem esse dicat. Quod autem Lapathon inter olera antiqui reposuerunt, facit, ut ego idipsum minime credam esse Lapathiū acutum, id quod hodie sic uocat, herba scilicet omnino insipida, sponte crescens ubiq; fere. Quare mea saltē sententia, Lapathon inter olera connumeratū aliqua est ex herbis quas hortenses & satiuas appellare solemus. Vnde illam coniectura nō ualde remota suspicamur esse eam, quam hodie Spinachiam appellant, magnam habentem cum Acetosa similitudinē, nisi q̊d folia habet molliora, magisq; pallentia. Accedit huic sententię Serapion

Lapathium acutum.

Lapathum Spinachia.

in cap. de Spinachia, ubi illi tribuit mollire uentrem, id quod etiam Lapatho Dioscor. tribuit. Altera autem syluestris species, folio proxima Plantagini, forte est, quæ Lapathium acutum hodie uocatur. Quod autem Oxylapathon uocat Dioscorides, & ipsum acri gustu esse describit, magis ad eam herbam pertinere existimo, quam uulgus medicorum hodie uocat Acetosam. Quod & Serapion Arabs in sua descriptione animaduertit. Nam omnia quæ ex Dioscoride citat in capitulo de Acetosa, illa a Dioscor. narrantur de Oxylapathio. Credo autem recentiores medicos errasse in hoc, quod Lapathium acutum a foliorum acumine dictum putauerint: cum illud a sapore potius dictum esse intelligere debuissent. Nam & ὀξύ acetum dicitur, unde recte Acetosam, sed rectius Lapathium acetosum uocassent. Constat autem Acetosam inter condimenta atque olera quæ cruda comeduntur, etiam hodie in usu esse coquorũ. Vnde a ueteribus Rumex dicta, etiam inter cibos numerabatur. Lapathium autem illud acutum quo ad scabiem utuntur medici empirici, tam est insipidum, & etiam palato ineptum, ut nemo unquam idipsum culinæ deputauerit. Alia etiam erroris caussa, uideri potest semen utriusque herbæ: quod adeo simile est, ut nisi folia diligẽter inspexeris, sæpe unum pro altero sumere possis. Verum Galenus distinguit Lapathij species, esse aliam quidem insipidam, aliam acuti saporis. Vnde utramque herbam sub Lapathij nomine comprehendere possumus. Ego tamen quoties Oxylapathion ab autoribus ponitur, siue Lapathium acutum, ipsam Acetosam ponendum esse affirmo, manifesto errore medicorũ prodito in herba quæ Lapathium acutum dicitur. Præterea in capitulo apud Dioscoridem, omnia quæ de Oxylapathio medicamenta scribuntur, multo magis Acetosæ conueniunt, quam Lapathio acuto: ideoque etiam a Serapione ad Acetosam referũtur: uidelicet, quod coliacis, ac dissyntericis prosit ex uino pota: quod stomacho detrahat fastidia, nimirum propter saporis acumen: quod ictibus scorpionum medeatur. Quod autem Lapathio acuto magis in scabie & pruritu empirici usi fuerint, errori potius tribuendum, quam experimento putauerim: quandoquidem Acetosa si eodem modo præparetur, molto citius pruritum tollit, scabiemque exiccat & sanat: quod nos ipsi non semel experimento comprobauimus. Quod etiam Dioscorides ait Oxylapathion locis palustribus frequentius nasci, non parum confirmat nostram de Acetosa sententiam.

A — Oxylapathium, Acetosa. — B — Acetosa contra scabiem.

CICLAMINOS, CISSAMPELOS, Volubilis.

Nota quod Dioscorides sub nomine Ciclaminos, Cissamphyllon, uel ut alij rectius legunt, Cissampelon ponit. Idque eo factum est, quod mira sit huic herbæ cum Ciclamino in folijs congruentia. Verumtamen diuersas esse species etiam Dioscorides testatᷓ. Porro Ciclamen uerum, id est, Panis porcinus, omnibus nota herba, cuius radix in precio habetur purgandis melancholicis humoribus. Altera autẽ species, uidelicet Cissam

Ciclamen. Panis porcinus.

C phyllon, siue Cissampelos, est Conuoluolum apud Plinium uocatum, a nostris Volubilis media, uulgo Cymbalaris, aut Campanella, Cissampelos a Leoniceno. Dicta est Hædera uitealis: eo quod uitibus adhæreat, quemadmodum Hædera reliquis arboribus. Vnde etiam uineatoribus inuisa est, eam quotannis extirpantibus. Notat Leonicenus apertum errorem Auicennę, qui pro Hedera hac usus est herba, in capitulo Cussos, seu rectius Cissos, quod est Hædera.

Weingart wynd.

¶ POLYGONION, GRAMEN, CENTVMNODIA.

Deñgrasz.

HAec herba uerum Gramen est, Centumnodia dicta, siue Proserpinata. Quare ubicunque Graminis mentio habetur, non alia utendũ est. Miræ efficaciæ herba, cuius si uires recte calleremus, profecto una innumeris morbis satisfacere posset. Recentiores pro Gramine aliquando alijs usi fuerunt herbis quam ista, uerum errore periculoso. Vnde hoc loco id ipsum admonere uolui. Pictura in meo Apuleio tam uiua est, ut exprimi magis dextere non posit.

¶ ANTHEMIS, CAMOMILON, Parthenion, Camomilla.

DIoscorides in huius herbæ uocabulo aliquoties uariat. Nam & Anthemium, & Parthenion, Camomilon ait uocari. Vtrumque scilicet flore albenti per ambitũ, intus uero aureo colore, siue luteo. Quare secundam spẽm Hermolaus putauit esse Matricariã. Sed falsus meo iudicio, ex simi-
D litudine floris quę est Matricarię cum Camomilo. Serapion priorẽ pro Camomilla spẽm recipit, hoc est, Anthemida. Nam quæcũque in capite de Camomilla ex Diosco. adfert, ea sunt apud Diosco. de Anthemide dicta. Vtcũque uero res habet, ambarum herbarum descriptio indicat, eas omnino esse unius speciei & qualitatis. Nam odore pomi spirare ipsas nomen indicat Camomilon, hoc est, agreste pomum, flores in ambitu albos, intus aureos habẽtes. Quare siue Matricariam pro altera specie capiamus, hoc est, pro Parthenio, ut Hermolaus credit, siue aliam herbam quamcunque similem Camomillæ, certe eas esse cõsimilis prope effectus necesse est. Crescit in segetibus uulgo herba adeo similis Camomillę, ut frequenter etiam herbarios decipiat: cum folijs & floribus nihil penitus differre uideatur, odore tamen est detriore. Germani eam herbam, Caninam, siue florem Caninum uocant. Odor eius capiti obest, & si crebro utaris, phrenesim inducere creditur. Forte hanc putauit Dioscorides esse Parthenion, quando illam odore subuiroso esse ait. Crescit inter segetes, & iuxta semitas, intermixta fere semper Camomilo. Quod autem potam cum melle adinstar epithimi, pituitam, atque bilem per interiora detrahere Dioscorides asserit Parthenion, ideoque melancholicis & suspiriosis opitulari, indicat ipsam uim habere euacuatoriam, fortioremque quam Camomilon. Quod ego facile cum ex odore, tum etiã gustu illius herbæ iudicauerim: quam Germani Cynobothanen, siue Cynanthemin uocant:

Alia species Parthenij.

Hundtsblům

hoc est quod antea dixi, Florem Caninum: quamquam eam in usu esse non uideam, quare nihil etiã ausus sum diffinire. Quantum uero attinet ad tres species Anthemidis a Dioscor. positas, quarum una albos, altera purpureos, tertia uero mellinos flores habeat, puto de illis herbis esse dictum, quas Frumentarias uulgo appellamus. Inter quas sunt, quæ flores habent purpureos. Quidam Melanthion esse arbitrantur: eo quod semen nigrum habeat. Sed Melanthion odoratius esse conspicitur. Verũ locus subobscurus est, quare alijs coniecturam permitto. A

BVPHTHALMON, CAPVT MONACHI, CHRYSION.

Hanc herbam ob similitudinem cum Anthemide, nisi quod flores sint paulo ampliores, similitudine oculũ bouis referentes, unde nomen græcum sortita est, ego crediderim esse eam, quæ apud nostrates a quibusdã flos sancti Ioannis dicitur, ab alijs caput Monachi. Quidam etiam uernaculo idiomate florem Orbicularem, siue Annularem, propter rotunditatem qua oculo assimilatur, appellant. Intus flores luthei sunt, in ambitu albi, quemadmodum Anthemis, siue Parthenion, id est, Chamomilon. In campis & circa oppida (inquit Dioscorides) nascitur, apud nos frequentius in pratis & aggeribus prope riuulos. Herba ad uarios morbos efficax, quamquam raro ea utantur empirici nostri temporis. Valet ad tineam, & serpiginem corporis, tam pota ex uino, quã etiam illita foras. Apostemata etiam rumpit potui data, uel tanquam cataplasma superposita. Cum radice & floribus eam carpere utilissimum est. Est & alia Buphthalmon apud Dioscoridem, quæ etiam Chrysanthemon uocatur, ab aureis folijs, ab alijs Chrysion, in segetibus passim crescens, floribus omnino aureis, & oculi figuram referentibus. B

Ryngelblũm, alias S. Johans blũm.

ARGEMONIA, & EVPATORION.

Nicolaus Leonicenus inter medicos Italię præstantissimus, libro de erroribus Plinij & Auicennę, manifestissimum medicorum Arabum & omnium recentiorum in herba Eupatorio errorem monstrauit. Nam herba, quam hodie medici Agrimoniam corrupte, pro Argemone, siue Argemonia uocant, ea uerum esse Eupatorion, ex Dioscoridis descriptione facile probari potest. Cum contra nemo nisi iudicio penitus carens, Eupatorion esse credere possit, quod pharnacopolæ hodie sic uocant, quod & Auicenna & Mesue descripsere. Nam pro Eupatorio quidam utuntur herba Ambrosiana uulgo dicta, alij uero quadã herba, quæ iuxta aquas frequens reperitur: quarum nulla flores habet lutheos, neq; semen quod cum maturuerit uestibus inhęreat pretereuntiũ, deinde nec serratim inter secta folia uelut Canabis: quę omnia in Agrimonia luce clarius uisuntur. Quamq; autẽ Diosc. Eupatorion quibusdã etiã uocari Epatitin scribat, quasi ad epar referendũ sit τὸ ἐυπατόριον ἀπὸ τοῦ ἧπαρ.i. iecur: tamẽ ipsum ab inuẽtore Eupatore, queadmodũ Valerianã, Centaureã, atq; alias eiusmodi dictam potius putauerim. Quare quisquis est medicorũ qui posthac Eu-

Agrimonia uerum Eupatorium.

C patorio uti uelit, Agrimonia Eupatorij loco utatur confidenter. Quę autem sit Argemone, siue Arthemon, ut Dioscorides uocat, non est meum diffinire. de prima enim specie apud Dioscoridem nihil adhuc certi possum statuere. De altera uero opinor idem quod Leonicenus, esse eam, quam Argentaream recentiores, & Apium hemorroidarum uocant, a colore foliorum dicta fortassis ἀργεμώνη. i. argentea.

BORRAGO, BVGLOSSA.

Quę hodie Borrago ab Empiricis, & tota neothericorum schola uocatur, uerum est Buglossum: ut interim admirari etiam cogar Hermolaum Barbarum, cur dubitauerit Borraginem inter Buglossi species connumerare. Nam & foliorum habitus, & flos, & tota uirtus Buglossi cum Borragine omnino conuenit. Verũ id quod uulgo nunc appellant Buglossum, syluestre genus, & uirtute etiam multo inferius est illo, quod in hortis seritur. In meo exemplari Apulei reperio Buglosson tam graphice depictum, ea similitudine qua Borrago passim uidetur, ut mihi propter uetustatem codicis, ea pictura sola satisfacere possit, si alia argumenta penitus deessent.

Apuleiana pictura.

SANGVINARIA, GALLI CRVS.

Herba Sanguinaria de genere Graminis est, in Italia crebrior nascitur. Pueri naso summitatem imponentes, mox sanguinem profluere faciunt.
D Ea Galli Crus a ueteribus dicta fuit. Quare errasse Hermolaus uidetur, qui Galli crus putat esse Cristam gallinaceam, similitudine quadam nominis falsus, cum crista gallinacia apud Dioscoridem manifeste sit species Verbenæ, Sanguinaria uero Graminis.

CHAMÆPITYS, & HYPERICON.

Leonicenus Chamæpityn eandem esse putat quam & Hypericon. Licet autem Dioscorides Hypericon a quibusdam etiam Chamepityn uocari asserat, ac Rutam quoq; syluestrem, tamen uti diuersas postea species describit singulatim: Hypericon enim Rutæ folijs, alterum uero Semperuiuæ, atq; illã aureis, hãc uero albis floribus. Quare inesse differentiã ambabus aperte reperitur. Verũ nostri temporis medici aliam somniauerunt Chamepityn, herbulam passim in segetibus crescentẽ, odore nullo, flosculis subglaucis. Ego suaderem loco Chamępitys Hypericon dari: idq; multo magis uellẽ, quam herbã illam insipidã, nihilq; omnino habẽtem cum Chamæpity cõmune. Cum Hypericon etiã a quibusdam Chamæpityn dictam Dioscor. attestetur. Porro quę a Diosco. Ruta syluestris uocatur, eadem est cum Hyperico. nam una oĩno descriptio est utriusq;.

ASPLENION, SIVE SCOLOPENDRION, & POLYPODION.

Scolopendrion quæ hodie a Medicis uocatur, non est ea quam Dioscor. & ueteres descripserunt. Nam ea neq; pilosa, siue aspera folia habet, neq; scolopendrę serpenti assimulatur maculis. Vnde licet Dioscor. a Polypodio eam discreuisse uideatur, tamen quia & Polypodion etiam Sco-

lopendron dicit uocari, uel unam esse herbam, uel certe non admodũ natura ac specie diuersas. Quare malim medicos ea uti herba pro Scolopendrio, quę Polypodion hodie uocatur, in saxis nascens, hirsuta, & maculis ueluti serpentis distincta. Verumtamen reperiũ alia huic admodũ conformis, ut ego unam fere speciẽ ausim affirmare, tametsi altera paulo magis referat Filicem, uulgo dicta a multis Cytracis. inter has alterutrã Scolopendriam esse putauerim: adeo omnia cum Dioscoride conueniunt. De Polypodio id animaduertit Nicolaus Leonicenus A

PENTAPHYLLON, & TORMENTILLA.

Vir acris ingenij Io. Mainardus Ferrarien. errorem manifestum deprehendit neothericorum in herba Pentaphyllo, Nam quam hodie Pentaphyllon uocant, herba est frigidę complexionis, ubiq; crescens, insipida penitus, & radices habens adeo tenues, ut uix appareãt. Cum Pentaphyllon herba a Dioscoride descripta, quantum ex uirtutibus & efficacia illius deprehendi potest, natura acri & calida esse uideaũ, habeatq; radicem subrubram, oblongam, Veratro nigro crassiorem. Quod autem uenenis præcipue medeaũ, fecit, ut Mainardus putarit esse eam quam hodie Tormentillã uocant: quæ licet plærumq; septem folijs constet, tamen multis etiam locis quinq; foliorum reperitur. Ego huic opinioni facile accederem, nisi Diosc. in descriptione subderet, eam habere flores in pallido candidos, quamquã Ruellius uerterit, in luteo pallidos, quod magis placet. Tormentilla autem plane luteos, id est, aureos habet flores. Deinde idẽ Dioscor. dicit eam habere radicem oblongam, crassiorem, quam Veratrum, digiti maioris crassitudine: Tormentilla uero radiculam habet raro articulum digiti maioris excedentẽ, crassitudine nunquam maior auriculari digito. Nisi fortasse regionibus calidis, ubi Dioscor. uixit, crassioribus radicibus nasci Tormentillam suspicandum sit. Quod autem Dioscor. scribit, Pentaphyllon a quibusdam Hermodactylon. i. Mercurij digitum uocari, nonnihil confirmare uidetur opinionẽ Mainardi. Nam & Tormentillæ radix abrupta est, & oblonga, ad instar articuli, siue digiti. Vtcunq; tamen uidentur omnes effectus a Dioscor. attributi Pentaphyllo conuenire, cum illis quę neotherici Tormentillę tribuunt. Nam & ipsa uenenis medetur efficaciter. Dissenteriã radix curat. Constringendi uim habet. Vnde etiam ad oris atq; gulę uitia accõmodatur. In febribus etiam indifferẽter ea utimur. Vulnera consolidat. Breuiter, omnia præstat, quæ in Pentaphyllo narrat Dioscor. Quare moneo Empiricos, ut frigidam illam herbam, Pentaphylli loco nõ ponant inter antidota. Nam illa repercutiendi uim habet, unde intus sumi non debet: cum omnia illa nisi in acutissimis morbis ex caliditate, usui sint penitus interdicta.

B

Ruelli uersio probatior.

Tormentillæ uirtus.

VERBASCVM, ENVLA CAMPANA, TAPSVS BARBATVS.

Enulam Campanam Dioscorides Verbascum Ideam uocari ait. Est autem Verbascus de genere Phlomidum, Phlomidẽ autẽ esse, ex descriptio-

C

ne eam herbam quam hodie Tapsum barbatũ uocant, mea sententia fert. Indicat id flos lutheus, folia cũ caule hirsuta, sed mollia, Lychnitim a græcis uocatam: quod ad lucernarũ usum esse uideatur. Vnde apud nos uulgo Candelaria, ab alijs uero propter molliciem tactus, Lanaria dicitur. Quidam hac herba pice parumper illita, pro lucerna utuntur nocturnis temporibus. Apuleius Verbascum pro Enula Campana posuisse uidetur: nam & folijs, & floribus Enula Campana cũ Tapso barbato magnã habet similitudinem. Radix autem Enulæ Campanæ acrior, magisq; efficax ad uaria incommoda pellenda. Vnde Apuleius eam a Mercurio Vlyxi ostensam dicit, cum ad Circen ille transiret, aduersus maleficia efficacem. Itẽ & ad podagras. Dioscorides addit, ad uenena. Orthopnoicis, ruptis, atq; conuulsis medetur. Quæ etiam Phlomidi apud eundem Dioscoridem tribuuntur. Vnde manifestum est, unius esse generis Verbascum, Enulam, & Phlomides. i. Enulam Campanam, & Tapsum barbatum, licet specie sint distinctæ.

Candelaria.
Lanaria.
Wullkrut.

❡ STRICHNOS, SOLATRVM, VESICARIA, ALCHEKENGO.

QVam Dioscorides Strichnon, alij Solanum, recentiores uero Solatrum uocant, illius porro speciem quandam hortensem, siue satiuam Dioscor. facit. Reperitur & hodie oleris quædam species foliorum magnitudine ut Britannica, siue Beta, dispositione autem similis Solatro. Quæ autem syluestris est, in tres quoq; uel quatuor species discernitur. Vulgatius illud est, quod circa sepes crebrius nascitur, etiam in agris aliquando, corymbis uirentibus semper, & herbaceis. Repercutiendi uim habet, refrigerat ex caliditate apostemata, locaq; exulcerata. Altera illius species, quam ex ueteribus Vesicariam quidam uocitauere, corymbis in uesica reclusis atq; rubentibus: eam hodie Alkekengi Arabica uoce nominant pharmacopolæ. Tertia species a quibusdam Hypnoticon, ab alijs Manicon. i. soporiferum. i. insanum uocatur. Ipsum hodie uocant Solatrum mortiferum, corymbos habet in uesica nigros, magnitudine cerasij syluatici: quorum si unum quis comederit, longiore somno obruitur: si plures, moritur. Ad nil ualet, præterquam ad somnifera & merito inter uenena numeratur.

D

Vesicaria.

Solatrum mortiferum.

❡ NYMPHÆA, VNGVLA CABALLINA aquatica, Nenufar.

NOn dubium, quin apud Dioscor. & Apuleium Nymphæa eadem sit quam hodie Vngulam caballinam aquaticam, siue Arabice Nenufarum uocant recentiores, Duplici flore reperit̃, albo, atq; aureo. Idẽ Dioscor. etiam testatur. Frigida est. Vnde acutis & calidis morbis appropriatur. Floribus potissimum utimur. Radix omnino inutilis est. Quæ albos flores habet, ad remedia magis conuenit. Eadem uero utriq; foliorũ amplitudo & habitus. Flos albę paulo laxior, magisq; ad Rosæ similitudinem uergens: altera in modum Lilij aperitur. Quę omnia ex Dioscor.

quoq; descriptione licet deprehendere. A

¶INTVBVS, ENDIVIA, CYCHOREA.

INtubum ueteres uocauerunt, quē barbari corrupte Endiuiam uocant. Recte id notauit Hermolaus. Est autem herba inter præstantissimas numeranda quæ satiua est, & inter olera habetur. Endiuiam uocamus. Syluestris uero Cychorea, siue Intubum erraticū uocatur. Endiuia certe prestantior quantum ad medicinam attinet. Inter harum species Taraxicon, & Scariolam ponit Dioscorides. Nam quod prestantissimum est Intybi genus, Scariola uocatur, hodie medicis incognitum. Vidi apothecarios pro Scariola speciem quandam Lactucæ agrestis, maxime syluestrem, folijs nigrioribus, magisq; crispantibus quam sit Lactuca agrestis, siue Leporina, carpere, magno scilicet errore: cum sint natura ualde dissimiles herbæ. Ego Endiuiam comunem sumerem. Sewdystel/ uel Gensdystel.

¶PES LEPORIS, DENS LEONIS.

LAgopus apud Dioscor. non describitur ex folijs & floribus. In exemplari tamen peruetusto Apulei, herbā sub nomine Pedis leporini pictam reperi, ea certe similitudine, quæ nobis exprimeret herbam uulgo dentē Leonis appellatam. Idq; etiam ex effectu uidetur non fore alienum a ueritate. Scribit enim Dioscor. Lagopoda uentrem contrahere, & discutere duricies apostematū: quę ambo præstat & Dens Leonis. Est enim admodum amara & stiptica, daturq; apostematibus in potu cum uino cocta. Vnde a quibusdam in uernacula nostra uocatur Apostematica herba. Febribus etiam medetur ex aqua decocta & bibita. Hermolaus uidetur putare Lagopoda esse eam, quæ Caryophyllata nunc dicitur, ab alijs Benedicta, quod mihi non arridet. cum nulla foliorum similitudo sit cum Pede leporino: neq; id quod dicit cum maturuerit furfuribus assimilari in Caryophyllata conspicitur, uerum in Dente Leonis, cum flos exaruit, uelut in fauillam uertitur, atq; unico uel flatu, uel contactu dispergitur furfurum more. Est etiā huic similis herba quæ Lactuca agrestis dicitur, licet folia habens latiora, tamen in eundem morem intersecta, flores etiam lutheos, & cū maturuerunt lanuginosos, albentesq;: eam Itali uocant Casa lepore, i. leporis domū: quod ad nomen aliquantū quadrare uidetur.

Pfaffenkrut. B Herba Apostematica.

¶CALLITRICHON, POLYTRICHON, Capillus Veneris.

DIoscorides sub nomine Adianthon, describit herbam, quæ Capillus Veneris dicitur, ab alijs dicta Callitrichon: illius altera species est Polytrichon dicta: ambo in saxis humentibus & puteis crescunt. Polytrichon a quibusdam Saxifraga dicitur, folijs constans latioribus quam Callitrichon, & rotundis, fronde oblonga ad modum Polypodij, siue Scolopendrij, intersectis tamē & nō cohærentibus ut Polypodij. Magnus ergo error est neothericorū, qui Callitrichō, siue ut ipsi corrupte uocant, Galitricū, putāt esse herbā quandā hortensem folijs āplis & odoratis, quę uirus Steynbrech.

C etiam odore ipso prodit. Caupones cum ea uinum inficiunt. Capiti admodum nocet. Vulgus in uernacula nostra eam uocat Scharlacum. Erit igitur uerum Callitrichum, siue (ut barbari corrupte uocant) Gallitrichũ, herba Adiantes, a recentioribus dicta Capillus Veneris.

Scharlach.

¶ LACTVCA AGRESTIS, ENDIVIA SYLVESTRIS.

PAruus error uideri potest, quod pro Lactuca agresti, Endiuiam agrestem uocant medici recentiores. Intubum erraticum, siue agrestẽ ueteres Cichorium uocauere, herbam natura atq; dispositione longe diuersam a Lactuca agresti. Est autem Lactuca agrestis, quam Itali Domum leporis, Germani uero Carduum porcariũ uocant, folio crispanti, adinstar eius quæ uulgo Dens Leonis dicitur: in extremitatibus acumina habet more Cardui, mollia tamen, quæq; non pungant, nisi admodum parum, cum induruere scilicet. Est illius altera species nigrioribus folijs, magisq; aculeatis constans: hanc plæriq; Apothecarij putant esse Scariolam, magna uidelicet iuscitia obcæcati. Priorem Itali inter hortenses herbas receperunt, faciuntq; ex agresti domesticam. Seruit enim illorum mensæ, oleo, saleq; condita.

Lactuca agrestis. Sew dystel.

¶ NARCISSVS.

NArcissus a poëtis olim celebrata, nostris temporibus in obliuionẽ prope uenit, Idq; incuria tam medicorum, quam etiam pharmacopolarũ. Serapion tamen in sua descriptione uidetur intellexisse, quæ nam herba sit. Est autem Narcissus herba de genere bulborum, folijs Scyllæ, siue etiam D Porri, flore albo, insparso, purpureis maculis, aliquãdo etiã toto candido, aliquando toto purpureo, odoris suauissimi. Vnde apud nos quidam appellant florem Caryophyllaton, licet Itali Caryophyllatum alium florem designent, quem nostri, Violettam uulgo uocitant. Appellantur & ab aliquibus istius herbæ flores lingua nostra Phylliræ, uoce (ut opinor) a græcis mutuata. Habẽt passim in hortis diuitũ, ad coronas texendas idonea.

Narcissus.

Negelblůmen Grasszblůmẽ.

¶ VICTORIOLA, PARITARIA.

NVlli dubium esse debet, quin Paritaria sit ea quæ a ueteribus aliquando Helxine, aliquando Victoriola, siue Victoriæ herba uocatur. Quam barbari ob id corrupte Vitriolum uocant, cum Victoriolam dicere deberent. Errorẽ Plinij notauit Leonicenus, confundentis τὴν ἑλξίνην, καὶ κίσσον, cum & natura & dispositione plurimum inter se uarient. Esse autem Paritariã Helxinem, non modo Dioscoridis descriptio insinuat, uerum & Leonicenus uir acerrimi iudicij, & Hermolaus Barbarus deprehenderunt. Eadẽ quandoq; Perdicaria, siue Perdicia uocatur: eo quod gratus cibus perdicibus esse creditur: & Vrceolaris, quod ad emundanda uasa ea uti soleamus.

¶ ELATINA, HEDERA TERRESTRIS

ELatinã sub Helxine ponit DIOSCORIDES, folijs nimirũ Helxines, sed rotundiorib. & pilosis. &c. Vnde & ego hanc suspicor esse He-

deram terrestrem uulgo uocatam, herbulam odore acri, gustu adstrictoriam & calidam. Constat autem errare recentiores, qui Hederam terrestrem putarunt esse Chamæcisson. i. Hederam syluestrẽ: cum illam longioribus folijs quam Hederam Dioscorides describat: ista uero multo breuioribus, rotundioribusq; constet. A

¶ ISATIS, SCANDIX, ALVTA.

EGo certe quantũ ex Diosc. descriptione cõiectura adsequi possum, Isatis ea est, quam hodie Scandicem, licet falso uocant multi. Est autem, Dioscoride teste, Isatis herba qua tinctores utuntur ad uiridem colorem, Plantagini foliorum dispositione similis: nisi quod folia habet magis crassa, & succosa, colore etiam nigriora: semen in caule duorum cubitorum, flore luteo, siue ceruleo, nigrũ adinstar Gyth, gustu aspero, & cætera omnia, quæ optime quadrant cum ea quam falso Scandicem uocarunt: Alutam a Romanis dictam, Apulei liber testatur. Quædam exemplaria Dioscoridis Rutam (puto errore scriptorum) habent. Hermolaus quædam somniare uidetur de Luta, siue Lutea, ut utrumq; exemplar erroris conuinceret. Nostro tẽpore hæc herba mercatoribus notissima est, qui inde quæstum faciunt haud mediocrem. Contrita olet male. Sine ea uero nihil possunt proficere infectores lanarum. Weyd.

¶ HIPPVRIS, CAVDA EQVINA.

REcentiorum plerıq; pro Hippuri Hippoquistida. i. Caudam equinã, alteram herbam quam describit Dioscorides sumpserunt. Verum a Dioscoride Hippuris, siue Equisetum tam graphice describitur, ut quilibet facile intelligere possit, quæ nam herba sit. Serapion false citat Dioscoridẽ. Vnde etiam recentiores aberrasse putauerim. Ait enim in petrosis nasci eam, folijs rotundis, pilosis, &c. quæ omnia falsa sunt. Nam ut res habet a Dioscoride describitur, iuxta aquas in locis humectis crescere, folio prope iunceo, scabro, geniculato. Pictura in Apuleio meo tam dextera est, ut nihil supra. Ad æmulanda cristallina, ea hodie utuntur Itali. B Roßzagel.

¶ ERINGION SECACVL

LIcet hodie in apothecis pharmacopolarum a nonnullis de genere Tribulorum ea quæ Eringion uocatur in usu sit, tamen multos etiam reperi, altero genere Cardui usos, plane spinoso, hirsuto, floribus purpureis, paulo rubicundioribus. Quod genus Cardui licet ad multa incommoda corporis ualeat, tamen longe diuersum ab Eringio esse dinoscitur. In hoc errore Arnoldum de uilla noua fuisse comperio: quando Iringum comparat moro spinoso. i. Rubo qui tamen nullam cum Eringio similitudinem habet, uerum cum tribulis stipes eius aliquid congruentię habet. Eringion apud nos uulgo crescit locis siccis, harenosis, sterilibus, iuxta fluminũ ripas ubi harena est, & in maritimis, aculeis duris, ac maxime pungentibus. Radicem quoq; profundissime iacit, in terram uixq; reperies qui totam radicẽ unquam effoderit. Hæc ipsa gustu tam suauis est, ut & Pasti-

C nacam non imitetur modo, sed uincat. Quidam lingua uernacula Herbã inquietam uocant: quod exarefacta, lenissimis flatibus auræ huc illuc, uolucris rapiatur. Vnde puellæ suspensam loco coronæ habent sub tectis, semper aliqua parte mobilem. Alij Tribulum marinum uocant: eo quod frequentissima in littoribus maris crescat. Vegetius in sua Mulomedicina, quam nuper in lucem prodire curauimus, graphice eam describit. De reliquis Carduorum generibus mox aliquid dicemus.

¶CHAMAELEON, CARDVS, DRACONTION.

Apuleius ille in herba Dracontio ualde dissentit a Dioscoride, erratque proculdubio a uero. Nam propter uarietatem coloris quæ ex proprietate uocabuli etiam tribuitur Dracontio, putat idipsum esse Chamæleontem. Nam Chamæleon animal est, quod omnes colores quibus appropinquat imitatur ac recipit. Habet autem herba Dracontion, siue Aron, quam Barbari nunc Barbam Aaron uocant, folia maculis subnigris ac uarijs distincta, quemadmodum serpentes quos Dracontas græci appellant. Vnde Dracontium eam uocauerunt, quidam Serpentariam, alij Colubrinam. Nota est radice albissima, & quæ manducata linguam gutturque exulceret. est enim caustica & mordicatiua. Huic Apuleius tribuit nomẽ Crocodillij, & Aphrodisis, siue ut ipse Dioscor. uocat τῆς ἀφροδίτης λοῦτρον. i. labrum Veneris, quę omnia ad Dipsacum, siue Chamęleonta pertinent. Breuiter itaque de Chamæleonte meam sententiam explicabo. Inter Carduos est, quæ albis, siue lacteis maculis inspargitur: folia habens sicut Lactucę pallentia: hunc Chamęleontem album ob uarietatem dictum puto. Vernacula nostra uocatus Carduus Marię. Semine utuntur Empirici nostri ad colicam, & iliacam. Pellit urinas uehementer. Est altera huic folio non ualde dissimilis, nisi quod nigriora habet, inter uulgares Carduos reputata, flore uiolaceo: eam arbitror a nostris Germanis Carduum armentarium, siue pecuarium dici: quod radice illius aliquando animalium saluti succurritur.

Chamæleon.

Germanice Mariē dystel.

Germanice Vyh dystel.

¶DIPSACVS, VIRGA PASTORIS.

De genere Carduorum etiam est Dipsacus, quam Serapion meo iudicio recte intellexit esse eam, qua utuntur qui pannos præparant. Nam id ipsum uidetur innuere tota Dioscoridis descriptio. Illius species est syluestris, quæ Virga pastoris appellatur: una omnino herba, nisi quod hęc seritur, illa sponte prouenit. Frigidam esse putant, uimque habere repercutiendi.

Kard kraudt.

¶SCOLYMOS, CARDVS, Cardus benedictus.

QVam Scolymon uocat Dioscorides, hæc Hermolao uidetur esse ea quam Itali Carzophilum, alij Artizocam uocant, etiam nunc in cibum recæpta, immo inter delitias Italorum. Illa quæ seritur, & non

nisi culta prouenit, sapore est gratior: quæ uero agrestis habetur, minoribus capitellis, & folio breuiore, eam uocant recentiores Cardum benedictum. Tametsi ego uiderim, qui maluerint hortensi ista uti loco Cardi benedicti, quam agresti. Puto autem uim utriqꝫ esse unam. Similitudine autem capitum, uidetur hoc meo iudicio rectius uocari posse Carduus pinea, quam Chamæleon. Nam ipsa capita Cardi magnam habẽt cum pomis Pini conformitatem. Sunt oblonga, uarijs interstitijs distincta, testudinibus ueluti conchiliorum extuberantibus, qualia in Pinis uidemus.

A

Cardus benedictus.

LIGVSTRVM, CYPRVS, Alchanna.

RECte meo iudicio Hermolaus annotauit, Ligustrum dici Arbustum, quod Arabes, & præsertim Serapion Alchannam, siue Henne uocauerunt, Græci uero Cypron. Apothecarij nescio quam exoticam herbam pro Alchanna exhibere solent. Verum uulgo eam crescere Vergilius testatur in Bucolicis, quando ait, Alba ligustra cadunt, uaccinia nigra leguntur. Itali Oliuellam a foliorum similitndine quam habet cum Oliua, Germani autem propter ligni soliditatem, eam Hartrigliam nuncupant: flores albi figura racemorum, redolentes. Vlcera palati, gutturis, linguæ, ueretri mirifice persanat succus illius, cum aqua rosacea, aut Arnoglosse mixtus, aut decocta folia cum uino.

Oliuella.

Hartryglin.

Beynhöltzlin.

B

❧

¶ Eiusdem HEREMANNI Comitis a Neuenare, FORMVLA quædam excudendi Herbarij, quo pacto in explicandis Herbarum descriptionibus atqꝫ uiribus procedi (suo iudicio) oporteat.

¶ APIVM RISVS, Batrachium, Flammula, Ranunculus

¶ APVLEIVS.

Nascitur locis humidis & aquosis. &c. usque in finem descriptionis cum nominibus prout in Apuleio habenẽ. Nam in Dioscor. nomina ad scripta non sunt. Vel aliter, iuxta uersionem Ruelij.

¶ DIOSCORIDES iuxta uersionem Hermolai.

Batrachion, id est, Ranunculus. Alij Selenon agrion. &c. usque in finem descriptionis.

¶ ORIBASIVS

Si quid apud Oribasium de hac herba habetur, hoc loco reponatur.

¶ SERAPION

Quamuis de hac herba Serapion in capitulo de Apio non faciat mentionem, atqꝫ ob id hoc loco citandus non ueniat, tamen in reliquis herbis suadeo eum post ueteres etiam citari.

C

¶ NEOTHERICI.

Qui scripsit Pandectas, atque ante illum Symon Ianuensis, herbam Batrachium, siue Ranunculum sub nomine Apij risus, aut Flammulę descripserunt. Nescio tamen, an recte descriptionem Dioscoridis intellexerint. Nam uidetur ideo putare hanc esse Ranunculum, quod in fluminibus nascatur, quodque ranis familiaris sit: cum Dioscorides idipsum Apium syluestre uocatum testetur. Nascitur autē in fluminibus & fontibus herba, folio prope Nasturtij fluuialis, caustica & uehemens, in qua libenter Ranæ uersantur. Nescio an hanc Neotherici putauerint esse Batrachium. Flammula autem quam ipsi uocāt, nequaquam in fluminibus nascitur, sed pratis & hortis. Hermolaus Barbarus putauit eam esse Pedem coruinum. Verum meo iudicio deceptus. Nam Pes coruinus herba uulgatissima, neque arrodit carnem, neque risum illum cōmouet mortiferum. Quanquam mira foliorum similitudo huic cum Flammula intercedat. Est autem Flammula folijs strictioribus, paulum subnigricans: puto Ranunculum dici, ob uarietatem macularum, quæ nonnihil ad colorem ranarum accedere uidentur, earum scilicet, quæ maculatæ conspiciuntur, uiridi ac nigro, siue ciner acio colore. Herba est satis nota empiricis: solent eam applicare apostematib9 prope maturis loco caustici, uel phlobotomi. Nam mox apostema aperit. Putāt ex hac herba natum adagium de risu Sardonio. In Sardinia enim Dioscoride & Plinio autoribus, uenenata nasci traditur, risuque comesta exanimat. Dicitur ergo non immerito Apium risus a recentioribus. Veteres etiam Apium syluestre & rusticū uocauerunt.

Bachbuñ.

Flammula.

D

¶ SEQVATVR NVNC EX GALENO qualitas, siue complexio ipsius herbæ: aut si Galenus non ponit, ex aliquo Neothericorum.

Constantinus Apio tribuit tertium gradum caliditatis. Ego Batrachion, siue Apium risus calidū initio quarti, & siccum in tertio crediderim.

¶ Nunc ad remedia ueniendum, & ponendi ex ordine autores iam citati, una cum alijs ueteribus & recentioribus qui herbarum uires explicent, uidelicet

Apuleius	Oribasius
Dioscorides	Cassius felix
Aetius	Paulus Aegineta
Serapion	Mesue
Auicenna	Constantinus
Platearius.	

¶ Vtendum hac in re nonnunquam opera SYMONIS IANVENSIS, atque PANDECTARII, ubi non hallucinantur, quod illis tamen familiare est. Nam hij ex ueteribus & probatis autoribus permulta congesserunt, quæ cum iudicio oportet recipere. &c.

A

LEONARDI FVCHSII ANNOTATIONES aliquot Herbarum & Simplicium, a Medicis hactenus non recte intellectorum.

De ALOE. Caput .I.

LOE VENARVM ORIFICIA APERtione sauguinem spargente aperit. Et paulo post, Estque maxime nocens hæmorrhoidibus, & ano. Quantum in hoc a uero errauerit Mesue, nemo est, nisi talpa cæcior sit, qui nesciat, quando certum sit ueterum omnium testimonio Aloen habere uim & naturam adstringendi, & sanguinis eruptiones compescendi. Id quod in primis monstrat Dioscorides, qui lib. 3, cap. 24. in hanc scribit sententiam. Aloe uim habet adstringendi, & cum aqua frigida pota sanguinis excreationes cohibet. Quinetiam sanguinis eruptiones ex hæmorrhoidibus factas sistit. Et confirmat eadē Galenus lib. 6. de Simplicibus medicamentis cap. 23. ita scribens, Et glutinat fistulas profundas, & ad cicatricem perducit ulcera quæ difficile sanantur, & maxime ea quæ fiunt in ano & genitalibus. Apertius uero prædictis authoribus Mesue uerba confutat Plinius libro naturalis historiæ. 27. cap. 4. ita differens. Aloe sanguinis excreationes si modicæ sint, drachmæ pondere ex aqua: si minus, ex aceto pota sedat. Vulnerum quoq; sanguinem, & undecunq; fluentem sistit per se, uel ex aceto. Hemorrhoidum quoq; abundantiam leniter sistit. Item Auicenna lib. 2. cap. 67. in hunc modum scribens: Aloe quando ponitur cum uino dulci super hæmorrhoidas, & fissuras ani, tunc sistit sanguinem currentem ex eis. Præterea Galenus lib. 4. Therapeuticæ methodi cap. 4. ubi profluuij sanguinis curationem ex professo tractat, nullum efficacius remedium ad sistenda sanguinis profluuia esse docet, quam id quod ex parte Aloes conficitur. Eius autem hæc sunt uerba, Optimum omnium quæ noui medicamentorum, quo etiam ad cerebri membranarū hæmorrhagias tutissime utemur, est quod nunc subijciam. Thuris pars una. Aloes partis unius semissi miscetur: mox cum utendi tempus instat, tantum huius cum oui candido subigitur, quantum mellis reddat crassitudinem: hoc dehinc leporis mollissimo pilo excipitur, deinde tum uasi ipsi, tum ulceri toti liberaliter imponitur. Vtitur etiam eodem medicamine Galenus libro de uenæ sectione in glutinanda arteriæ incisione, adeo ut fose clarius sit, Aloen ex natiua ꝓprietate neq; aperire uenas, neq; sanguinē ciere. Quod uero aliquādo sedis uenas aperire uidet, hoc ex accidenti fit, qm̄ uidelicet excrementa biliosa id sua acritudine agentia ad ea loca mouet. Id quod & ex alijs medicinis fieri Gal. lib. 6. Aph. 47. scribit, ita inquiens. Huic homini expurgatione ambo hęc optima eueniunt, quod. s. & superfluitates expelluntur, & quod ex acritudine eorum quæ excernuntur, paulatim aperitur os uenæ, quam uocant hæmorrhoidam. Proinde male admodum Mesue uiribus Aloes tribuit, quod magis biliosis excrementis, id sua acritudine agentibus, erat tribuendum.

Mesue de simpl. Medic. cap. 1.

B

De MANNA. Caput .II.

MAnnam Arabum atq; recentiorum, qua nunc passim ad molliendam aluum nobilium utuntur, esse diuersam a Græcorum, ex eo primum liquet: quod eam, teste Auerroe Cordubense, post Galeni tempora in usum medicorum uenisse constet. Insuper quod etiam diuersa sit eius a Manna Græcorum operatio. Arabum enim Manna medicina est, aluum molliens, Gręcorum uero potius adstringens. Arabum uero mannam mollire aluum, diutina iam experientia comprobatum est, ob id prolixiori demonstratione non opus habet. Mannam autem Græcorum adstringendi ui esse præditam, testatur in primis Dioscorides libro primo, cap. 80. de Manna ita tradens. Manna thuris probatur, quæ candida & pura, uelutq; thus grumosa est, Thuri autem eandem uim habet. Thus uero habere uim adstringendi, & cruenta uulnera glutinandi, satis ex capite. 78. lib. primi Dioscoridis liquet. Item Mannam adstringere multo clarius indicat Galenus lib. 5. Thera. metho. cap. 4. in hunc modum scribens. Est autem Manna medicamentum quod magis quam thus adstringit. Idem quoq; docet lib. Thera. metho. 13. cap. 2. dicens, Manna est purgamentum Thuris, leui adstrictione prædita: atq; hoc etiam nomine Thure ipso ad nonnulla utilior. Thus enim purū tantum mouendi facultatem obtinet, utpote nullam adstringendi uim habens. Mannæ uero, etiā corticis Thuris paululū est admixtum, unde scilicet adstringendi uim habet. Ex quibus iam satis constat, Mesuen tribus locis falso Galenum citasse. Primo de simplicibus medicamentis capite de Manna, ubi Galenum mannam cum Scammonia permiscuisse scribit. Secundo, eodem libro capite de Scammonia, ubi iterum impudenter Galenum Scammoniam cum sexcuplo mannæ miscuisse asseuerat. Tertio, in Antidotario suo ubi de medicinis solutius agit, confectionem quandam de Manna ex Galeni inuentione describens. Certum enim admodum est, Mannam hanc de qua scribit Mesue, Galeni temporibus

Manna.

C in usu Medicorum, ut diximus, non fuisse, proinde nec de ea quicquam scribere potuit, incognita enim prorsus erat. Vel si ullus eius apud Gal. antiquosq; usus aut mentio fuit, certe non sub ea uoce fuit, sed potius sub uoce mellis aerei. Quamuis, ut errore decimo quinto clarissime ostendemus, hoc mel aereũ alio nomine Saccharũ dictum fuit. Præterea ex prædictis facile iudicabunt studiosi, quantũ Petrus Crinitus, lib. 25. de honesta disciplina cap. 7. cecuciuerit. Is eñ, & si alias oculatissimus sit, tamen Mannã græcorũ eandem esse cum Arabũ astruere nihil ueritus est. Idq; talibus argumentis ostendere conatus est, quæ magis, si ad iudiciũ exigas, diuersum ꝓbabunt. Proinde caueant medicæ professionis studiosi, nominis Mannæ similitudine decepti, eandem apud Græcos & Arabes recentioresq; esse existiment, animaduertantq;, antiquis in thure semper, in aerio autem melle nunquam usum eius uocis fuisse.

¶ De RHEVBARBARO. Caput .III

PEr Rheubarbarum nostrum, ne nominum te fallat ignorantia, intellige id quo nunc passim utuntur Medici. Per antiquorũ uero quod Dioscor. Galenus, atq; Plinius, & qui istis uetustiores, describunt accipe. Considerandum autem præ cæteris erit, quod uulgus Medicorum Rheubarbarum, & Punici Rauedseni uocant, hoc Galenus interdum Rheon, aliquando Rhiam, interdum etiam Rheam ponticum, Dioscorides Rha, & iuxta quosdam Rheon, secundum alios Rhian, Plinius Rhacoma, Celsus radicem ponticam appellat. Quod ideo admonendum duxi, ne nominum diuersitate quis deciperetur. Verum Rheubarbarũ, quo nunc passim officinæ utuntur, & quod Mesue describit esse diuersum ab eo, quod Antiqui depingunt, manifestum fit ex eius notis; quę ab ijs quæ in eo offenduntur, quod ab antiquis describit̃, sunt omnino diuersæ. Nam Rheon antiquorũ, teste Dioscor. lib. 3. cap. 3. radix est nigra, maiori Centaurio similis, minor tamen, & magis rubens, sine odore, fungosa seu laxa, nec ponderosa. Subscribit & Gal. lib. de simplicibus medicamentis ad Paternianum cap. 228. ita inquiens. Rheon quod a quibusdam Rheon ponticũ dicitur, radix est magna & nigra, fungosa, leuis, odore carens, gustu calefaciens, & leniter adstringens. Nec dissentit Plinius lib. 27. cap. 12. ita scribens. Rhacoma affertur ex his quæ supra Pontum sunt regionibus. Radix Costo nigro similis, minor & ruffior paulo, sine odore, calefaciens gustu, & adstringens. Ea uero quæ iam in usu est medicorũ, uehementissimum odorem habet, nullumq; cum Costo nigro similitudinem gerit. Et præter id quod odorata est, leuis etiam non est, immo quanto grauior, tanto melior a Ioanne Mesue & ab omnibus putatur. Adde quod istarũ quoq; diuersus est usus. Antiqui enim sua ad uentris purgationem non utebantur, sed ad plærosq; usus alios adhibebant, quos operepretium non est hoc loco referre, quando ex Dioscor. Plinio, Galeno, reliquisq; facile disci possunt. Certum tamen est, huic maximam & præcipuam uim adstringendi fuisse. Ita Auiceña quoq; lib. 2. sui Canonis cap. 585. purgandi uim Rheubabaro non adscribit, id quod facit & Fen. 16. Cano. 3. Tract. 1. Cap. 4. sed Rheubarbarũ inter medicinas adstringendi uim habẽtes, ut passim quoq; alias enumerat. Nam quantum ipse sciam, nunquã Rheubarbaro usus est Auicenna tanquã medicamento purgante. Nostri uero secuti Ioannem Mesue inter cætera purgantia medicamina tanquam præcellentissimum suum Rheubarbarum collocant: nec enim uim purgatoriam minorem Agarico habet. Quod & uerum esse non solũ Mesues, sed etiam Auerrois ac recentiorum omnium autoritate, ipsaq; experientia didicimus. Accedit ijs omnibus quod nostrum non a Ponto, ut ueterũ, sed ab extremis meridionalis Indiæ partibus ad nos uehitur. Quæ singula certe satis superq; declarant, nostrum Rheubarbarum ab antiquorũ esse penitus diuersum. Nam si in eo de quo scribunt uim purgatoriam antiqui inuenissent, proculdubio silentio non præterijssent. Hoc non animaduertens Auerrois ille Cordubensis, satis impudenter Galenum notat, eo quod constringere uentrem scripserit Rheon. Vnum adhuc præterire non potui: scribit Ioannes Mainardus, reconditæ eruditionis uir, libro suarum epistolarum medicinalium sexto, se a Sigismundi regis Sarmatum medicis didicisse, in eo bello quod contra Moschos fortissime rex gesserat, repertum esse aliud Rheon, communi quidem satis simile, sed penitus inodorum: quod dubio procul fuit id quod ueteres pingunt. Omnes enim antiquorũ notæ in eo deprehenduntur. Affertur namq; ex ijs quę supra Pontum uel Bosphorum sunt regionibus, prope uidelicet Rha flumen, radix nigra, & costo nigro exterius, magno Centaurio interius similis, minor tamen & ruffior, sine odore, calefaciens gustum & adstringens, laxa, subleuis, & dum masticatur pallida, & ad crocum uergens. Quare non est quod post hac hæsitent studiosi, Rheubarbarum nostrum ab antiquorum in uniuersum differre.

Rheon.

Io. Mainard.

D

¶ De SIDERITIDE. Cap. .IIII.

OMnes fere nostra ætate Medici Serapionis atq; Auicennæ errorẽ sequentes, id genus Sanguinis Draconis, quod nunc passim in usu habetur, succum herbæ cuiusdam arbitrant̃, quæ a Græcis Sideritis, a ferro, quoniam glutinandis uulneribus apta pręcipuũ in bello haberet usum

uocata est. Verum eosdem esse falsos, manifestissime ostendit Dioscorides Lib. 4. Cap. 32. Nam is de Sideritide herba, omnibusq; eius generibus plenissime scribens, ex nulla eiusdem specie talem exprimi succum edocuit, quo Medici pariter atq; Pictores ad suum utriq; opus uterentur, quod tamen si uerum fuisset, nullo pacto silentio praeterijsset. Quare multo probabilius est ita de Sanguine Draconis statuere, quod sit eius generis metallum, quod a Dioscoride Cinnabaris dicitur. Nam huic omnes Cinnabaris notae, quas recenset Dioscorides Lib. 5. Cap. 63. conueniunt. Quemadmodum enim Cinnabari precium ingens est, ut post Dioscoridem quoq; testatur Plinius Lib. 33. Cap. 7. eoq; pictores uariandis in pictura lineis, ac Medici ad ea quae sanguinem sistunt, utuntur: ita duplicem hunc & in pictura & medicina usum compertum habemus in eo quod purum Sanguinem Draconis appellant. Nam rarus inuentu est atq; difficilis, nec minus charus quam legitur fuisse apud antiquos, & hoc quando syncerus atq; incorruptus uenundatur. Etenim qui passim in Seplasiariorum officinis uenalis habetur, adulterinus est, licet eum pro uero in medicinae usu recipiamus, ut plaeraq; etiam alia, sicut in sequentibus fusius narremus. Sentit nobiscum exactissimi iudicij uir, Nicolaus Leonicenus in epistola ad Angelũ Politianum. Nemo autem existimet Cinnabarim Dioscoridis esse eam, quam nos uulgo Cenabrium uocamus. ea enim factitia est, ex argento namq; uiuo conficitur, uenenumq; est. Dioscoridis uero minime factitia est, neq; uenenis connumeratur. Quod ideo admonendum duxi, ut hoc pacto medicinae candidatos ab exitiali errore reuocarem, ne scilicet, si Cinnabarim in Receptis, sic enim suas compositiones uocant, scriptum inuenirent, pro ea nominis similitudine decepti, Cenabrio nostro uterentur, quod uenenum esse manifestum est. Cur autem Cinnabarim hanc Dioscoridis Sanguinem Draconis nominent, ea ratio in promptu est. Nanq; durat adhuc antiquorũ quorundam in hoc nomine persuasio ac opinio, qui Cinnabarim illam, quae ad usum picturae & medicinae adhibetur, ex draconũ atq; elephantorũ sanguine permixto fieri putauerunt. Hoc quod Dioscorides ijs uerbis indicat. Profundi coloris est. Eamq; ob causam crediderunt quidam Draconis Sanguinem Cinnabarim esse. Opinionem hanc uulgarem secutus est & Plinius libro paulo ante citato. At eam de Sanguine Draconis opinionem esse falsam, liquet ex eo potissimum, quod Dioscorides de Cinnabari non libro secundo inter medicinas ex animalium sanguine sumptas, sed potius quinto inter metalla tractauit. Galenus quoq; medicus nobilissimus, suo de Simplicibus medicaminibus libro. 9. Cinnabarim inter metallica recensuit. Auerrois pariter in Lib. 5. Colliget Cap. 43. Sanguinem Draconis inter metalla connumerat, adeo ut luce meridiana clarius sit, Sanguinẽ Draconis non succum, sed potius metallũ esse.

A — Cinnabaris. — B

¶ De NAPELLO, SIVE ACONITO. Caput .V.

AVicenna Cap. 503. 2. Canonis scribit Napellũ esse uenenũ pernitiosum, destruens bibentẽ se. At mox oblitus eorum quae scripsit, capite eodem hunc potari suadet, dum inquit, Delet albaras linitum & bibitum. Quid quaeso absurdius aut dici aut scribi potuisset ab homine qui reliquorum se magistrum facit? Annotandum itaq;, quod nostrae aetatis Herbarij Napellum nominant, hoc a Graecis latinisq; Aconitum uocatur. Et id Plinio Lib. 27. Cap. 2. teste, omnium uenenorum est ocyssimum. Quod etiam confirmat Galenus Lib. de Simplicibus Medicamentis Cap. 20. ad Paternianũ, dicens Aconitum ualde uenenatum esse. Ita & Dioscor. Lib. 4. Cap. 71. Aconitũ inter uenena recenset, dum ait. Enecat pantheras, sues, lupos, bestiasq; omnes inspersum carnibus, & illis in cibo appositum. Hinc cauendũ ne in potu aut cibo sumatur. Id quod Paulus Aegineta ijs uerbis monuit. Aconitum quidem cognomento Pardalianches exedentẽ & letalem uim habet. Eamq; ob caussam intus cauendum est. Foris tamen in carnibus quas exedi oporteat uti licet. Ita & reliqui omnes Aconitum laudant, si abstergendum aliquid sit ex corpore: nullus autem unquam preter Auicennam, in potu propinandum docuit. Caeterum idem Auicenna. 2. Canonis Libro, Cap. 554. succum radicis Pentaphylli medicinam pernitiosam esse docet. Eius autem hec sunt uerba. Succus radicis eius est medicina perniciosa. At quam falsa docuerit, ostendunt ea quae de eo succo Dioscorides Lib. 4. Cap. 39. in hunc modum scribit. Facit & radicis recentis succus ad iecoris pulmonisq; uitia & letalia uenena. Quod & Apuleius Madaurensis cap. 2. de herbarum uirtutibus indicat, cum ad morsum serpentis herbam Quinqfolium potam ac contritam mire utilem esse scribit. Quae si uera, ut nemini dubium esse scio, certe ex diametro cum Auicennae sententia pugnant. Haec & si manifesta fere omnibus sint, attamen quia multis errandi occasionem dederunt, ideo hoc loco admonere duxi. Nam Sauonarala celebris sua aetate Medicus, radicem Pentaphylli non aliam ob caussam non ausus est in quartana proprinare, nisi quia damnaretur a principe. Ita & Iacobus de Dondis, cognomento Aggregator, huius radicis succũ inter uenena perniciosa ex Auicennae autoritate numerat. Tantã habet Auicenna apud nostri saeculi Medicos autoritatẽ, ut medicinã mortiferam faciat salutarẽ, salu-

Napellum, Aconitum.

C tarem uero perniciosam, adeo ut non immerito, rei grauitate commotus, Leonicenus raræ eruditionis uir, in hunc modum exclamauerit. Miseret me humanæ uitæ, quam uideo quotidie sub Auicenna, non tanquam principe, sicut iuniores Medici adpellant, sed tanquam sæuo tyranno periclitari. Proinde ex eo intelligent studiosi, quantum insaniant hi qui malunt cum Auicenna aut aliquo alio, cuius uerba pro oraculis habent, errare, quam cum his qui medicinam a fontibus hauriunt recte sentire. At satis ea de re in præfatione nostra dictum est.

De BVGLOSSA & BORAGINE. Caput .VI.

Missas hic facio diuersas ac pugnantes inter se recentiorum de Buglossa atq; Boragine sententias, ex quibus facile æquus lector æstimabit, eosdem nihil horum intellexisse, atq; adeo nihil mirū, si reliquis etiā errandi occasionē prestiterint. Vnum autē hoc ostendā, Buglossum nostræ ætatis non esse antiquorū Buglossum, sed eam quam nos Boraginē uocamus. Nostram uero Buglossum esse eam herbā quam græci Cirsion, & propter magnā quam habet cum Buglosso similitudinē, aliquando Buglossum magnā, appellant. Commutatæ nanq; inuicē duarū herbarū appellationes sunt, quæ enim huic & illi notæ uiresq; tribuunt, mutatis hac ratione plantis conueniet. Quod equidē nō aliunde certius nisi ex ambarū descriptionibus deprehendi potest. Buglossi autem descriptio apud Dioscor. lib. 4. cap. 119. hæc est. Buglossus uerbasco similis, folia in terram decidua, aspera, nigrioraq;, bubulæ linguæ similia, quæ quidem in uinum deiecta, uoluptatē & letitiā animi facere credunt. Paulus præterea Aegineta in sexto de Buglosso itidem scribit, dicens. Buglossum humidū calidūq; temperamento est, eamq; ob caussam uino iniectū, lætitiam animi facere dicitur. Galenus quoq; lib. 6. de Simplicibus Medicamentis, cap. 83. nihil a Pauli uerbis dissentit. Quod & Plinius Lib. 25. Cap. 8. facit, dum ait. Iungitur huic Buglossus boū linguæ similis, cui præcipuū quod in uinū deiecta, animi uoluptates auget, & uocatur Euphrosynon. Iam ista si quis sub examen uocauerit, sole clarius uidebit, Buglossum hanc ueterū, esse nostrā Boraginē. Nam iuxta Dioscor. descriptionem folia aspera & nigriora Boragini nostræ magis quam Buglosso competunt, quæ albicante folio penitus est. Quodq; Buglosso nullus non ex antiquis lætitiæ & uoluptatis spem, si in uini pocula demittatur, tribuit, Boragini passim adscribitur. Iactatq; quotidie gens nostra ad cordis hilaritatem multo eius cibo utendū esse. Porro Marcus Cato Cap. 40. sui de re Rustica operis, insitionem arborū docens, cum instituisset quatenus & quomodo surculos inseruisse & circumligasse oporteat, addidit. Insuper lingua bubula obtegito si pluat, ne aqua in librum permeet: eam linguā insuper libro alligato, ne cadat. Ex quibus sane constat, in operiendo trunci & insitæ stirpis rotunda sectione, rotundiore potius quam longiore folio uti præcepisse: at Boraginis tale est: eius uero quæ nunc Buglossus habetur, longa folia sunt, ideoq; operiendæ rotundæ stirpi minus apta. Ex ijs quoq; colligitur caput. 438. secundi Canonis de Buglossa seu lingua Bouis. apud Auicennā esse caput de Boragine uostra. Nam herbam esse habentem lata folia, & cordis confortatiuam scribit, quę singula a nostra Buglosso sunt aliena, at Boragini penitus cognata. Itaq; non immerito Auicenna notat sui seculi Medicos, q̄d non uera Buglossa uterentur, sed alia quæ non easdem utilitates haberet. Cæterū quod Buglossus nostra sit ea herba quā Græci Cirsion uocant, ex eiusdē quoq; descriptione ostendemus. Diosc. autē Lib. 4. Cap. 110. eandē ita depingit. Cirsion folia Buglosso similia habet, leniter hirsuta, longiora tamē, albicantia, & in extremitatibus aculeata. Quod uero in caule summum est, circinnatum, hirsutumq;, capitula habet in summo purpurea, quę postremo in pappos euanescunt. Haud aliter describit Plin. Lib. 27. cap. 8. inquiens. Cirsion cauliculus est tener duū cubitorū, triangulo similis, folijs spinosis circundatus, spinę molles sunt, folia Bouis linguę similia, minora, subcādida, & in cacumine capitula purpurea, quę soluunt in lanugines. Considera iam, an nō singula hæc Buglosso nostrę conueniant? Si eīn folia expendes, ea certe in Buglosso longiora, uel ut Plinius ait, minora, in Boragine autem decurtatæ rotunditatis, & multo maiora sunt. Purpurea item in summo caule capitula, quę in Cirsio describūt, eius potius sunt quę Buglossus nunc dicitur quam Boraginis, quæ cæruleos habet flores. Confer itaq; iam cum naturæ exemplaribus utriusq; historiā, carprasq; ex horto Buglossum & Boraginē diligenter contemplare. Sane prior illa Buglossi historia nostræ ætatis Boragini respondebit, posterior aūt Cirsij, Buglosso nostræ undiq; conueniet. Sunt enim Buglossi folia longiora quā Boraginis: albicant illa, hæc contra nigricant: illa surgunt & per se stant in altū nitentia, Boraginis in terra iacent. Quare consulto fecerint Medici, cū Buglossam ex ueterū autoritate ad usum Medicinæ adhibuerint, si Boraginem potius nostram, quam illam quæ passim Buglossa nuncupatur, receperint.

Buglossi descriptio.

Cirsion.

D

De EVPATORIO, &

AGRIMONIA. Caput VII.

A

Fuerunt, & adhuc sunt magnę inter Medicos dissensiones de Eupatorio & Argemone, quam corrupto uocabulo passim Agrimoniā nominant. Nam ex ueteribus quidā, quos Diosc. etiam notat, putauerunt Eupatoriū esse ueram Argemonē, cū tamen ab Eupatorio in uniuersum differret. Qui equidē error ad nostra usq; secula durauit. Herbā em̄ quę uera est Eupatoriū, omnes nostrę ętatis Medici Agrimoniā esse credunt. Idq; uerū esse ex Eupatorij notis a Diosc. lib. 4. ca. 35. traditis, manifestissime deprehendere licet. Quæ quidē tales sunt. Eupatoriū herba est fruticosa, singularis: exit ex ea uirga tenuis, lignosa, recta, nigra, pilosa, cubitalis, & aliqñ maior, folia habet per interualla partibus diuisa quinq; fere, aliquando tamē pluribus, Quinq; folij Canabisue folijs similia. Nigricant & hæc et. ā serræ modo in extremitatibus incisa. Semen fert medio cauli adnascens, in terrā annuens, adeo hirsutū ut uestibus siccatū hæreat. Insuper quia Plinij lib. 25. cap. 5. descriptio omnino cū Diosc. quadrat, proinde commodū duxi eandē huic subijcere, ait em̄. Eupatoria regiam autoritatē habet, caulis lignosi, nigricantis, hirsuti, cubitalis, aliqñ & amplioris, folijs per interualla Quinq; folij aut Canabis, per ambitū incisis quinq; partito & ipsis plumosis, radice superuacua. Iam si ueritatis diligens indagator, eas notas Agrimoniæ nostræ accomodauerit, huic certe in uniuersum cōpetere comperiet. Est em̄ in ea singularis uirga, lignosa postq; aruit duricies, plumosa, undiq; asperitas, color nigricans, & folia per intualla pendētia, serræ modo incisa, adeo ut hanc esse uerā antiquorū Eupatoriū nemo nisi Leberide cæcior sit, nō intelligat. Minime aūt mirū recentiores Medicos ea in re esse lapsos. cū em̄ Arabes sequant̄ autores, eisq; in describēdis plantis fidē maximā adhibeant, qui & ipsi alius aliter de eadē re tradiderūt, facile illis errādi ansam exhibuerunt. Auicenna nanq; Eupatorium scribit esse herbā aromaticā, habereq; folia Canabis, florē Nenupharis. At q̄d aliā ab Agrimonia nostra herbam esse Eupatoriū significet, quis est qui nō agnoscat? Constat enim herbam uulgo Agrimoniā nuncupatā neq; esse odoratā, neq; habere florē sicuti Nenuphar, imo ita exiguū, ut uel Nenuphari, uel eius flori collatus, nullā ipsius habeat similitudinē. Mesue præterea Eupatoriū folijs Centaureę minoris, floribus subcitrinis, longitudinis, paucę constare, dicit. Quod certe tam simile uero est, q̄ Centaurij folia Canabinis, & subluteus color albo similis est. Porro q̄d omnium maximū est, non sine magna temeritate Mesue Eupatorio uim purgatoriā adscribit. nullus em̄ ueterū nec Auicēna quidē, quicq; tale, ne per somniū etiā, de eodē cogitauit. Immo Diosc. contrariā magis uim in eo prædicat dicens. Semen & herba ipsa cum uino pota, dysentericis & morsis a serpentibus opitulant̄. Hoc etiā Plinius confirmat scribens. Semen Eupatorij dysentericis in uino potū auxiliat̄ unice. Ex istis manifestū admodū est, Arabes, Auicennā maxime, qui & alias modicū simpliciū medicamentorū habuit noticiā, atq; Mesuen, Eupatoriū uerū nunq; cognouisse: atq; adeo nihil mirū si neq; eorundē imitatores. Proinde studiosis indies orandum est, ut bonā fortuna in uerū peritūq; incidant autorē, quando Galeno Lib. 3. de Potentijs naturalibus Cap. 14. teste, in quemcunq; quispiā primū inciderit pręceptorē, talis efficitur, non expectans aliquid aliud ab eo quod didicit amplius addiscere. Hinc tandē haud aliter quā Medicus ille olim Romanus omnia sua sorti committunt, monentes ægros ut præcent̄, quo Dij sua cuiq; remedia secūdēt. Hoc profecto si iuniores Medici animo uolutassent, exq; fontibus magis quā riuulis, bonis quā malis præceptoribus, Medicā artē hausissent, in eum errorē non incidissent, ut Eupatorio pro Agrimonia uterent̄, sed uerā magis Argemonē ad usum medicinæ accōmodassent, cuius iam, quoniam prorsus ignota, omnis apud nostræ ætatis Medicos usus perijt.

Eupatorium.

B

DE RVTA SYLVESTRI, & CICVTA. Cap. VIII.

AVicenna Fen. 6. Cano. 4. Tract. 3. Cap. 33. hunc in modū scribit. Ruta syluestris nō est Harmel, ut quidā existimauerunt. Quæ sane uerba non paucis errandi occasionē præbuerunt, q̄d passim Harmel pro Cicuta interpretati sunt. In quē etiā errorē interpres Auerrois quinto Colliget lapsus est, dum impudentissime Harmel Cicutam interpretat̄: nō animaduertens quod eo loco Auerrois Harmel calidā & siccā in tertio ordine scribat, Cicuta autem inter lętalia uenena frigiditate sua enecantia numeret̄ a Diosc. Galeno, Plinio ac alijs. Diosco. nanq; lib. 4. cap. 73. de Cicuta ita scribit. Cicuta inter lętalia frigiditate enecans est. Galenus uero lib. de simplicibus medicaminibus, semen Cicutæ præ omnibus alijs frigidissimū esse testat̄. Plin. aūt lib. 25. cap. 13. de ea in hunc modū differit. Semini & folijs cicutæ refrigeratoria uis: quæ si enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Quare a tam crasso errore nullo pacto uindicari potest interpres ille, quisquis tandē fuerit. At conniuendū erat, nisi is error etiā officinas nonnullas occupasset. Nam ijsce oculis Antidotariū uetustū admodū uidi, quo ad annos non paucos ad conficienda medicamina usus est Pharmacopola quidā, in quo semper Harmel ꝑ cicutę semine interpretatū erat: nec animaduertit errorē donec per me tandē admonitus fuit. Quod uero Harmel nō sit se-

C men Cicutæ, sed ruta syluestris, manifestissime indicant ea quæ scribunt a Diosc. lib. 3. ca. 49. de ruta syluestri in hanc sententiam. Vocant quidã agrestẽ rutã Harmala. Itidẽ scribit Gal. Lib. 7. de simplicibus Medica. cap. 119. dicens. Rutam syluestrem quidam appellant Harmala. His acedit quod descriptio Harmel apud Auerroim Cordubensem in totum conuenit rutæ syluestri. Ait enim. Harmel calida & sicca est in tertio ordine, incidit humores crassos, prouocat urinã & menses, ualet dolori coxendicum, & pituitam purgat. Has proprietates omnes Galenus maxime, Dioscorides & Plinius Rutæ syluestri tribuunt. Galenus enim lib. de simplicibus medica. cap. 224. de Ruta ita scribit. Vrinam & menstrua prouocat Ruta, colicꝗ dolorem sedat. Dioscorides autem lib. 3. cap. 49. ita inquit: Apposita menses & urinam cit, & cum uino pota, quartanas finit. Sanat agrestis Ruta itidem coxendicis dolores quadraginta diebus pota. Auicenna præterea secundo canone. cap. 340. omnes prædictas commoditates Harmel adscribit dicens. Est incisiua & subtiliatiua, est bona dolori iuncturarum, & sciaticæ cum desuper linitur. Prouocat urinam & menstrua, & confert colicæ uentosæ. Proinde mirum est istorum deinde in quarto Canone non fuisse memorem. Insuper cum Ruta syluestris, ut ex ueterum testimonijs traditur, habeat uim incidendi & discutiendi lentos & tenaces humores in articulorum doloribus, certum est eam utilius adhiberi ad catapotiorũ de hermodactylis confectionem, quam Cicutam: quando hæc sua frigiditate eosdem potius augere possit, quam tollere: illa uero sua caliditate magis incidere atꝗ discutere, adeoꝗ uitium quod ex tenacium humorum multitudine prouenit, auferre. Accedit ijs, quod etsi Galenus lib. quinto de Simplicibus medicamentis probet quædam uehementer frigida hebetandi sensus gratia, ubi impatibiles crucient dolores: usum tamen cicutæ in totum damnat, ut quæ non solum frigiditate, sed etiam superflua humiditate sit perniciosa. Nemo denicꝗ ueterum Cicuta aliter usus est quam quod extrinsecus eam apposuerit, nullus autem eorum intra corpus adhibere iussit. Id quod omnium maxime ostendit Dioscorides de Cicutæ usu in eam scribens sententiam. Multos habet in medicina usus. Collyrijs quæ somno dolorem leuant, commode miscetur succus. Extinguit idem sacros ignes, & quę serpunt. Quin etiam concisa herba comaꝗ eius mox testibus emplastri modo imposita, nocturnas libidinum imagines in somno auertit. Languent genitalia emplastri modo imposita. Lac extinguit, & in uirginibus mammarum incrementa compescit, & puerorum testes nutrimento augeri prohibet. Plinius quoꝗ loco paulo supra citato, pręter prędicta Cicutę nihil tribuit, adeo ut satis iam constet Harmel non esse Cicutam, sed potius rutam syluestrem. Caueant itaꝗ posthac medicinæ candidati, ne pro semine rutæ syluestris Cicutam, cuius succo Plinio lib. 25. cap. 13. teste olim

Ruta.

Cicuta.

D Athenienses ad mortem in publicis & capitalibus iudicibus utebantur, ad medicinæ usum adhibebant. Non sit, per Apollinem oro, tanti unus accentus, ut quum HARMEL, apud Arabes scribatur cum aspiratione, ut quidam nugantur, significet Cicutam: cum uero sine aspiratione, Rutam syluestrem: quando interdum ex tantilla notula hominum uita periclitetur. Verum Harmel descriptio potius ad ueterum notas exigatur, ita enim mox apparebit esse rutam syluestrem.

De ALOE, Caput. IX.

MEsue libro suo de simplicibus Medicamentis, cap. de Aloe in hanc scribit sententiam, Aloe mixtum cum melle est minoris solutionis. Et paulo post, Et adhuc etiam est conturbatiuũ, faciens colorem uentris, & nocens stomacho. Imitatus est autem hoc loco, ut alias fere ubiꝗ, Auicennam, qui lib. 2. cap. 67. ita de Aloe scribit. Permixtio ipsius cum melle, minuit uirtutem eius: At nihil istis falsius dici potuisse, nemo arbitror, sanę mentis est, qui non intelligat, quando ex diametro cum ueterum planitis, ratione deniꝗ & experientia pugnent. Quantum enim ad primum attinet, quis est qui nesciat melli suapte natura inesse uim subducẽdi uentrem? Et ut morosis ueteris inscitiæ propugnatoribus, qui sua mordicus tenent, satisfiat, ecce id ueterum testimonijs comprobabimus. Hippocrates libro de morbis qui extra, de melle ita docet, Mel autẽ cum cæteris sumptum nutrit, coloremꝗ bonum facit, solum uero potius emaciat quam reficiat, lotium enim cit, supraꝗ modum purgat. Itẽ Galenus lib. 3. de alimentis, cap. 38. inquit, Mel habet quandam acritudinem, qua ad egestionem excitat uentrẽ. Dioscorides etiam lib. 2. cap. 73. ita scribit. Crudum mel inflat aluum, & tussim proritat. Paulus præterea Aegineta lib. 1. cap. 96. ait. Mel coctum magis alit quam aluum subducat: non coctum, contra. Subscribit Paulo Alexander Aphrodiseus sectione. 2. Proble. 66. inquiens. Mel incoctũ tergit & purgat, coctum alere tantum potest. Adde quod Paulus utitur etiam melle cap. 6. ad deijciendã aluũ puerorũ. inquit em. Porro si pueri aluus adstricta fuerit, mel cibo adiectũ dabis. Si atꝗ mel se solo uentrem subducere potest, Aloe cur non idem plus efficeret, additũ alteri quod similẽ uim obtinet? Hinc est quod Psellius lib. 1. de uictus ratione, in capite de ijs quę uentrẽ citant, Damascenis, itemꝗ alijs ut aluum plus subducant mel adijci præcipiat. Ait enim, Damascena humida & arida melle

Mel.

confecta, madefacta, ut plus teneant mellis, mansaq; solitaria. Si bis mellis compositio absorbeatur, plus subducit quam si dulce uinū potites. Quod uero Aloe iuncta melli plus subducat aluum, testatur in primis Dioscor. ubi supra, ita scribens. Cū resina aquaue, aut eocto melle excepta aluum pota soluit. Id quod Plinius etiam lib. 27. cap. 4. confirmat dicens, Deuorant pillulæ cum mellis decocto, aut terebinthina resina, ad purganda interiora. At quid opus in re manifesta plus ęquo uerbosum esse? Pergemus itaq; ad secundū, monstremusq; Aloen non obesse stomacho, ut Mesue insanit, sed eundē magis roborare. Hoc quod docet Gal. lib. 6. de simplicibus medica. cap. 23. in eum modū scribens. Aloe est præ omnibus aliis medicinis stomacho accommodata atq; utilis. Quod & Dioscor. subsequentibus uerbis significauit. Aloe mixta aliis quæ purgando sunt, minus noxia ea stomacho reddit. Prædictis subscribit Oribasius in Compendio medicinæ cap. de Aloe inquiens. Aloe acutū quidē non est catharticū, stomacho autem aptissimū. Plinius quoq; lib. 27. cap. 4. ita scribens. Confirmat stomachū Aloe, adeo ut nulla uis contraria infestet. Ex istis satis liquet, quantum a uero aberrauerit in describenda Aloe Mesue, cuius equidem plura adhuc alia sunt errata, quorum aliqua suo loco attingemus. A

¶ De CASSIA. Caput .X.

CAssia qua nostri passim nunc ad aluū leniendam utuntur, antiquis penitus incognita fuit: uel si cognita fuit, certe eam in medicinę usu nō probauerunt: quando nullus aliquā de ista mentionē faciat, sed tantū de quadam specie ligneę, quæ σύριγξ, id est, fistula ab eisdem nominatā. Quapropter diligentius aduertendum, ne cum in libris Græcorum Cassiam fistulam scriptum inueniemus, alterā putemus intelligi, de qua Arabes atq; recentiores loquunt. In quem sane errorē Leonicenus, uir dignus cui multum deferant bonarum literarum cupidi, in epistola ad Menochiū, plęrosq; ex medicis iunioribus incidisse scribit, seq; cognouisse ait, qui corticē Cassię fistulæ Arabicæ, ad citanda menstrua utebantur, cum Cassiā ligneā potius ad eundē usum recipere debuissent, ex Dioscor. ac aliorū Græcorum medicorū autoritate. Et cum nullus ferme si Medicorū qui non sciat ligneā dictam, ab alia Cassia arabica esse diuersam, non necessariū duxi plura de istac re commentari. Si qui tamen forent, qui ista non caperent, illi utriusq; descriptiones conferant, & mox quod diximus deprehendent.

Vnū tñ q̄d maiori reprehensione dignū est hic pręterire nō potui, hoc. s. Non aniuerderunt nostri seculi Medici uulgarē nostrā Cassiā ligneā, a uera multū abesse. tetra em̄ est, inodora & penitus aspernenda, immo nihil habet quare Cassia putari debeat: id quod Dioscor. atq; Piniū legenti, remq; ipsam in manu habenti, facile constabit. Dioscor. etenim lib. 1. cap. 12. de eligenda uera ac optima Cassia ita scribit. Eligito rubescentem, amabili coloris bonitate præditam, corallio lapidi similem, angustā ualde, longam crassamq;, & fistulis plenam, erodentem in gustu, & cum feruore aliquo adstringentē, aromatum modo odoratam, uini odorem, referentem. In eandem sententiam & Oribasius lib. 2. de uirtute simpliciū scribit. Eligenda Cassia est quæ rubea est, boni coloris, corallio similis, tenuis, nitida, ualde longa, & pinguis in fistulis, & in gustu erodens, stiptica cum igne multo, uelut aromatū similis odore. Vbi, ut obiter moneā, non dipticis legendum, sed δηκτική, id est, erodens. Nec dissentit a dictis Plinius lib. 12. cap. 19. Adde quod Cassia tenuitate corticis, odore. & gustu adeo similis est Cinnamomo, ut duplum eius Dioscor. & Galeno lib. de simplicibus medicamentis ad Paternianū cap. 73. testibus, pro Cinnamomo poni possit: quorum certe nihil in Cassia nostra deprehenditur, adeo ut uix credibile sit nostrā hanc esse uerā Cassi, sed eam magis quam Diosc. falso Cassiam appellatam esse scribit, miræ cum reliqua similitudinis, quæ gustu nec acri, nec odorata, inhærentemq; medullæ corticem habentem deprehenditur. At relinquimus ista ueritatis exquisitoribus diligentius pensitanda. B Cassię electio.

¶ De RADICE. Caput .XI.

ANnotandū est in primis, autores Græcos de ea radice sub nomine Turbit nihil penitus scripsisse, barbara em̄ uox est Turbit, & a posterioribus medicis quæcunq; ea sit sic appellata. Nam quod apud Diosc. lib. 4. cap. 156. de Pityusa hæc uerba gręce inserta sunt, Quam uocant Turbit, id a posterioribus factū est, & Dioscor. adiectū. ea enim in nullis ueteribus græcis aut latinis leguntur codicibus, nec etiā legi debent. Proinde cum gręci nihil de ea certi tradant, necesse est, nostræ ætatis Medici eius radicis descriptionem ab Arabis petant. Quod etsi tentauerint, non est tamen quod certi quicquam de ea radice apud eosdem offendere queant: quando quid per TVRBIT intellexerint, difficile, imo ferme impossibile, fuerit diuinare. Aliud enim de-

C ipso scribit Serapio, aliud Mesue. Serapionis equidē hæc de Turbit uerba sunt, Turbit est planta quę in littore maris nascit, in locis. s. quę mare cooperit quando crescit: quando uero est tranquillum non tangit ea. non enim nascitur intra aquā, nec procul ab ea. Habet folia similia folijs plantę quę dicitur Arasatis (quāuis hoc uerbum corruptū sit, ac pro eo legendū, Isatis) nisi quia sunt crassiora. Habet stipitē duobus palmis longū, diuisum in summitate. Flos eius mutat colorem suū ter in die: quia mane est albus, & meridie declinans ad purpureū colorē, in uesperis uero fit rubeus. Radix uero eius odorifera est, & alba, quę quādo masticat calefacit linguā. Quod si uerū hoc est Turbit a Serapione Mauritano descriptum, certe nihil a Tripolio differt. nam omnia quæ Serapio de Turbit scribit, ea Dioscorides ac Plinius Tripolio tribuunt. Diosc. nanq; lib. 4. cap. 126. de Tripolio ita disserit. Tripoliū nascitur maritimis locis, quo fluctus peruenit & regreditur, non tamen in arida, neq; in mari. Folia habet Isatidi similia, crassiora tamē. Caulem dodrantalem in summo se diuidentem. Fertur flos eius ter quotidie mutare colorem. Matutino enim albet, Meridie purpurescit, Vespere puniceo colore fit. Radix illi est candida, odorata, gustu feruida. Plinius uero lib. 26. cap. 7. Tripolium in hunc modum depingit, Tripolium in maritimis nascitur locis, ubi allidit unda, neq; in mari, neq; in sicco, folio Isatidis, crassiore, palmo alto, caule in mucrone diuiso, radice alba, odorata, calida gustu. Hinc Pandectarij deprehenditur error, qui in suis Pandectis, multa mendatiorum plaustra continentibus, duo facit capita, unum de Tripolio Diosc. alterum uero de Turbit Serapionis: quasi Turbit apud Serapionem sit aliud a Tripolio Dioscoridis. Verum Serapionis Turbit, quod idē est, ut iam ostendimus, cum Tripolio Dioscor. non esse Turbit quo nunc passim officinæ utuntur, ex eo manifestū fit: quia radix Tripolij secundum Dioscor. & Plinium odorata est: qua uero nos utimur pro radice Turbit, ea omnino odore caret, proinde Serapionis Turbit esse non potest. Quod autē Turbit Mesue non sit Tripolium apud Dioscor. adeoq; diuersum ab eo quod Serapio describit, facile ex eiusdem uerbis animaduerti potest. Inquit enim. Turbit est radix herbæ cuius folia sunt, sicut folia ferulæ, minora tamē, & est ex habentibus lac. Horum nanq; nihil in Serapionis Turbit deprehendere licet. At nec Turbit descriptio, secundum Mesue, ex genere habentiū lac constare potest. Nam si uera esset, consequeretur Turbit a Mesue descriptum uel esse aliquam speciē Tithymalorum, uel radicē Pityusæ, quorum tamen neutrum astrui potest. Sunt etenim septem Tithymalorum species, Dioscoride lib. 4. cap. 155. teste: sed nulla earum esse potest Turbit a Mesue pictum. Siquidē nulla ex illis habet folia similia ferulę, qualia habet Turbit Mesues, ut constat D ex Dioscor. singulas Tithymalorum species per folia, ac flores, & reliquas notas describente. Neq; Turbit a Mesue designatum Pitiusæ lactariæ herbæ radix dici potest. folio enim piceæ constat, non ferulæ: quemadmodum ex lib. 4. cap. 156. Dioscor. liquet, cuius de Pitiusa hęc sunt uerba. Caulem ex se mittit cubito maiorem, multis geniculis intersectum, acuminatisq; foliolis uestitum, piceæ similibus. Nec dissentit Plinius lib. 24. cap. 6. dicens, Pitiusam quidam in Tithymali genere numerant, frutex est similis piceæ. Accedit ijs quod hæc radix Pitiusæ non Turbit a Serapione, sed Scebram, id est, Esula nuncupatur: id quod palam fiet conferenti ea quæ Serapio de Scebram ex Dioscor. autoritate scripsit. Quod si uero quis contendat Turbit a Mesue descriptum esse posse uel Lathyrin uel Peplion, quando & illas inter lactarias herbas connumeret Dioscor. is sciat neutrum fieri posse: cum utriusq; radix a Dioscoride censeatur inutilis. Videant iam ueritatis amatores quot difficultates, & quidem inexplicabiles occurrant Medicis, Arabum placita sectantibus. hi enim non modo a Græcis, sed a seipsis quoq; dissentiunt. Proinde si ueritatem rimari animus est, omnino satagendum, ut folium uiride inspiciatur, & an sit folio Isatidis, aut ferulę simile: uel etiam neutro, diligentius consyderetur. Scribit autē Ioannes Mainardus, exacti iudicij uir, primo suarum Epistolarum libro, se a fide dignis intellexisse, quod ea radix qua pro Turbit utimur, ex planta accipiatur, quę folio Myrti constet. Quod si uerum est, certe secunda Tithymalorum species erit. Hęc enim ut scribit Dioscorides, folia habet Myrto similia. Clarum itaq; ex iam dictis, utrosq;, & Serapionem & Mesuen, aberrasse. Plura ea de re legito apud Leonicenum in Epistola ad Hieronymum Menochium.

Tripolium.

De SANDARACHA. Caput XII.

ARabes uniuersi Sandaracham esse gummi scribūt, quod alio nomine Vernix appellatur. Id quod in primis Serapio indicat ita scribens. Sandaracha est gummi calidæ & siccæ complexionis, & est simile Karabe, sed non est ita durum, & in eo est parum amaritudinis, & affertur a terris Christianorum. Græci contra & Latini per Sandaracham lapidem metallicū intelligunt. Fuitq; quondam Græcis & Latinis scriptoribus duplex Sandaracha. Metallica pluribus locis fossilis. Galeno enim Libro de simplicibus Medicamentis ad Paternianum Capite. 139. teste, affertur a Ponto, Cappadocia, & Cilicia, & est lapis ignei coloris. Plinius quoque Sandaracham libro. 34. capite. 18. inter Metalla connumerat dicens. Inuenitur & in aurarijs & in argentarijs

metallis, melior quo magis ruffa, quo magis uirus redolens, ac pura friabilisq;. Dioscorides etiam Lib. 5. Cap. 76. inter metalla de Sandaracha agens, hunc in modū inquit. Eligenda Sandaracha est, quæ ad satietatē flammeo colore ruffescit, fragilis, plana, puraq;, & cinnabaris colore aliquo, sulphuris etiā uirus olens. Altera deinde fictitia & adulterina Sandaracha est, quę ex cocta cerussa fit, qua fœlicius pictores quā medici usi sunt. De qua Plinius Libro quinquagesimo quinto, Cap. 6. ita scribit. Fit adulterina & ex Cerussa, in fornace cocta. Et Victruuius septimo suæ architecturæ cōmentario, Cerussa, inquit, cum in fornace coquitur, mutato colore ad ignem incendij Sandaracha fit. Lapsos itaq; arbitror Arabes, quod Sandarachā esse gūmi putauerunt, cū eandē ueteres omnes inter lapides metallicos connumerarint. Id quod ex eo etiā colligi potest, Arabes omnes uires quas Prisci uerę Sandarachæ, quę metallū est, tribuunt, suę quoq;, quæ gummi est, adscribunt, quod fieri non posset si diuersæ essent. Vix enim duas res inuenies quarū uirtutes ex æquo sibi conuenient. Quod autē Arabes easdē, quas Græci suæ Sandarachæ tribuerint, facile ostendemus ex ijs quæ utriq; de ea scripserunt. Inter Græcos autē Diosc. hæc tradit de Sandaracha. Vires cocturamq; easdē Auripigmento habet. Resina excepta capilli defluuia sanat. Cum pice scabros pellit ungues, pediculosis ex oleo prodest, panos cum adipe discutit. Nariū & oris ulceribus accomodata est, & cū Rosaceo cæteris pustulis & condylomatis. Dat̃ & contra purulentas excreationes cum mulso, & contra ueterē tussim, cū resina incenditur per fistulā uapore eius in os attracto. Vocē purgat cum melle lincta, & suspiriosis cū resina deuorat̃. Eadē uero inter Latinos Plinius, ubi supra, de Sandaracha quoq; scribit, inquiens. Valet purgare, sistere, excalfacere, perrodere. Sūma eius dos stiptica. Explet alopetias ex aceto illita. Additur oculorū medicamētis. Fauces purgat cū melle sumpta. Vocem limpidā & canorā facit. Suspiriosis tussientibusq; iucunde medet̃ cum resina terebinthina in cibo sumpta. Iam istis Arabū de Sandaracha placita confer, & nihil quod a prædictis pugnet offendes. Sed ne plus æquo uerbosior sim, unus Auicēna, qui Lib. 2. Cap. 627. de Sandaracha in hanc sententiā scribit, sufficiat. In ipsa est stipticitas & proprietates retinendi sanguinē. Desiccat fistulas quādo cum ea suffumigatur. Eius fumus prohibet catarros. Fluxum deniq; sanguinis & asthma humidum sua exiccatione arcet. Vtuntur ea luctatores, ut difficultatē anhelius non incurrant. Quare, ut finē tandem faciam, errasse Arabes uerisimile est, Sandaracham gummi statuentes, cum ex ueterum decreto potius lapis sit metallicus. A

Sandarachæ uires.

❧ De SACCHARO. Cap. XVII. B

SAccharū antiquorum est id, quod Dioscor. Galenus ac Plinius describit, speciem mellis esse dicentes, & ob eam etiam rem de eo inter mella loquuntur. Dioscoridis autem hæc de Saccharo lib. 2. cap. 73. sunt uerba. Vocatur & quoddam Saccharum, quod mellis genus est in India, fęlicīq; Arabia concreti. Inuenit̃ id in harundinibus concretione sua sali simile, & sub dentibus instar salis confringitur. Galeni uero lib. 7. de simplicibus medicamentis, cap. 97. de Saccharo hæc est sententia, Saccharū aūt uocatū ex India fœlicīq; asportat̃ Arabia, in harundinibus concretū, estq; mellis species. Hactenus Galeni uerba recitauimus. Plinius etiā lib. 12. cap. 8. de Saccharo scribens, nihil a superioribus uariat, eius hæc sunt uerba: Saccharon & Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mel in harundinibus collectum, gummium modo candidum, dentibus fragile. Amplissimū nucis auellanę magnitudine, ad medicinæ tantū usum. His quoq; subscribit Alexander Aphrodiseus lib. 2. problem. 74. ita inquiens. Quod Saccar Indi appellant, mellis coagulum est, sole cogente rores, conuertenteq; ad mellis dulcedinem, quod idem monte etiā Libano fieri certum est: fit Saccar id proximū salis glebulis candidū, fragile, uim id quoq; tergendi purgandiq; melli similē habet. Saccharon uero hoc antiquorū nihil differre a sale Indo in primis ostendit Archigenes, antiquissimus medicinę professor, qui id Indicū salē, & harundineū mel uocauit. Paulus itidē Aegineta lib. 2. Saccharū salē Indū nominat. ait enim. Et sal Indicus colore quidē & concretione communi sali similis, gustu autē melleus. Hocidem Auicenna quoq; 4. Canon. capite de asperitate linguæ febricantiū scribit, inquiens: Teneat in ore salē qui ab Indis deportatur, colore salis, dulcedine mellis. Cur autē Saccharū salē Indū nominarint, nulla alia caussa est, quā quod sua concretione sali simile sit, candoremq; ac friabilē in eo siccitatem, & cū diluitur humore aliquo, liquefactionem, quę in sale sunt, una hac similitudine ostendat. Dictū est & hoc Sacchari genus, q̃d ex India fœlicīq; Arabia portabat̃, Candū, quia nimia solis excandescentia multū obduruerat. Est autē sal Indus, seu Saccharū Candum, aliud a Zuccharo nostro Candi atque Taberzeth. Nam Zuccharum Taberzeth nostro tempore non portatur ex India, sed ex Zuccharo nostro quater uel quinquies excocto, lucelli maioris corradendi gratia, seplasiarij Veneti facere didicerunt: harundines quoq; immittentes, supra quas uideri possit conglobatum: & gosapio inuoluentes, ut naui ex Orientalibus regionibus inuectum putetur. Ita etiam nostrum ZVCCHARVM Candi res facticia est, cuius mate-

Archigenes.

C ria est Zuccharum albũ. Proinde errant Auicennę expositores, Gentilis Herculanus, & alij, per salem Indum Zuccharũ Candi intelligentes. nam prẹter hoc quod non est naturale, sed factitiũ, etiam colore non est album, uerũ potius subluteum. Candum autem naturale, antiquis Saccharum nominatum, in fœlici Arabia, ut diximus, & India tantũ in harundinibus, maioribus frustis, maioriq; duricia, ob uehementiores radios solis, aptioraq; ad id tolerandum harundinũ folia, coagulatur. Est uero Saccharum hoc antiquorum a Zuccharo nostro diuersum. Nam res Zuccharum a nostris dicta, nihil aliud est, quam succus a proprij generis planta bene contrita expressus, calore ignis plus minusue excoctus, coactus ac defęcatus, in Zuccharũ tanto candidius & durius euadens, quanto plus concoctionis defęcationisq; tolerauerit. Et ut Iohannes Mainardus, acerrimi iudicij uir, in suarum Epistolarum medicinalium libro secundo, se a Lusitanis & Siculis cognouisse scribit, planta, a qua Zuccharũ exprimitur, humectis locis proprio semine seritur, exteriore quidem specie arundini magnæ similis, interiore substantia ualde dissimilis. Pulposa enim est, grauis, mollis, & succi plena: quum arundo e contrario sit leuis, dura, uacua. Quare si ista cum antiquorum Saccharo contuleris, nihil quod eidem conueniat, deprehendes. Nam cum antiqui omnes Saccharum suum, ut paulo ante diximus, mellis materiam ac rorẽ esse fateantur, certe ab eo tam differt Zucchari materia, quã planta differt ab aqua. Forma deniq;, quam illi adscribunt, minime huic nostro congruit. A Dioscoride enim salibus, quo ad consistentiã concretionemue simile, ac dentibus, salis instar, perfringi dicit̃, & a Plinio gummi modo candidum. Nostrũ uero, priusquam coquatur, colore potius nigricãs, & subruffum, quam candidum inuenies: nec dentibus fragile, sed per suctum, non per dentium attritionem degiutiendum. Efficiens quoq; nostri primum est forma ipsa plantæ: secundum artifex calore ignis coquens & defęcans: & demũ in hanc, quã uidemus metę formam in ligneis quibusdã uasculis deducens. Antiquorum autẽ Saccharũ noctis primo frigus adglutinat, dehinc superueniens solis calor obdurat. Nostrum etiam plantæ pulpa in Siciliæ & Canariæ insulis continet, effigie tantum arundini similis. Illud supra arundinis ueræ folia in India fœlicíq; Arabia, & monte D Libano, teste Galeno, libro tertio de alimentis, cap. 38. & Alexandro Aphrosidieo, coagulatum inuenitur. Nostrum gulę proceribus suauissimas dapes ministrat, illud ad medicinæ tantum usum, Plinio scribente, uenit: & ut docet Dioscorides, εὐστόμαχον, id est, uentriculo bonum existit. Nostrum potius pectori quam uentriculo utile experimur. Illud postremum non siticulosum, teste Paulo, sicut mel: nostrũ uero non minorẽ sitim quam mel facit. Quis est iam, qui Saccharum antiquorum, & Zuccharum nostrum esse res diuersas ambigat? quando forma, materia, efficiente, loco, uiribusq; longe euarient.

¶ De CISTHO, SEV LAVDANO. Cap. XIIII

AVuicenna. 2. Can. cap. 432. de Laudano sic scribit: Laudanum est humiditas pendens in pilis caprarum pascentium, & barbis earum, cum pascunt plantam, quæ nominatur Cusus. Quibus sane uerbis Auicenna innuit, Laudanũ esse speciem Cusi, id quod & cap. 172. manifestius indicat, dum inquit: Et una quidẽ specierum eius est, quæ nominatur Laudanum. Cusum autẽ Auicenna corrupto uocabulo pro Cissum posuit. Miscuit autem & hoc capite Auicenna Hederæ uires cum alterius herbæ, quæ Ladanum fert, uiribus, id quod perspicuum erit, hoc caput de Cuso conferenti cum capite de Cistho apud Dioscoridem. Serapio quoq; haud aliter quam Auicenna de Laudano scribit, dicens: Laudanum colligitur ex una specie Cissi. Ex quibus etiã uerbis manifesto deprehendimus, eundem perinde ac Auicennam Hederæ naturam, quæ Græcis κισσὸς dicitur, non satis cognouisse: nec enim a Cisso, hoc est, Hedera, Cisthon herbam Ladaniferam secernere potuerunt, sed nominis uicinitate decepti, quæ Cistho debentur, una tantum mutata litera, ad Cisson transtulerunt. Nam pingue illud, quod a Lada herba, quæ Græcis etiã κίσσος dicitur, Ladanum nuncupatur, barbis hircorum adherescit, non de Cisso siue Hedera, sed de Cistho, quemadmodum Dioscorides, Galenus, Paulus, & alij ueteres uno consensu tradunt colligitur. Dioscorides enim libro primo, cap.. 119. de eo in hunc modum scribit. Est & alterum genus Cisthi, quod Ladon a quibusdam dicitur, frutex Cistho similiter nascens, longiora tantũ nigrioraq; folia habet. quibus per uer pinguitudo quædam, quæ adstringendo sit, inhæret, omnibus quibus & Cisthus accomodata. Fit ex eo Ladanum, folia eius pascentes hirci capræq; pinguitudinem barbis & femoribus, quoniam uiscosa sit, inhærentem reportant, quam depectentes per colũ liquant, seruantq; in offas conformatam. Galenus etiã lib. 7. simpliciũ medicamentorũ cap. 27. ita de Cistho scribit: Cisthos in calidioribus quidẽ locis generat̃. Fit autẽ ex eo Ladanũ medicamentũ. Accedit Paulus Aegineta, qui non aliter quã prædicti de Ladano differit, cuius hęc sunt uerba. Ladanũ ex Cistho, quã Ladona uocant fit. est uero in Cypro. Iam considerandũ, quo pacto fieri posset ut ex Hedera colligeretur, fieretue Ladanũ, quando in Cypro

insula, si Theophrasto grauissimo autori credimus, nec Hedera quidem nascatur. Est igitur Cisthos uel Lada, siue Ledon, non autem Cissos, id est, Hedera, cuius flore depasto, Ladanum hircorum barbis adhaerescit. In hoc equidẽ errore, quemadmodũ in multis alijs, fuit autor Pandectarum, qui uolens forte Auicennam tueri, Hederae nomen aliquanto etiam, quam caeteri, fusius accepit, adeo ut omnem herbã, quã caprae libenter uescerentur, ab edendo Hederam appellari posse, non tam docte quã stulte arbitratus sit. In eundẽ errorẽ incidit & Plinius (utriusq; em historiam confundam) haec Cisso tribuit, quę Cistho Dioscoridis ac reliquorum probatissimorum testimonijs conueniunt. Plura ea de re offendes apud Nicolaum Leonicenum, nunquam laudatae eruditionis hominem, in eo libro, quem de Plinij erroribus aedidit. A

¶ De SVCVTO. Caput XV.

AVicenna secundo libro sui uasti Canon. cap. 615. ait: Semperuiua est Sucutum. Et cap. 542. dicitur, quod Sucutum est Semperuiua, & dicitur, quod est species seminis Mandragorę, & dicitur aliud. Ex quibus satis constat, ignorasse Auicennã, quid esset Sucutum. nam uarias de eo sententias afferrens, uni prae alijs non inhaeret, sed solum refert alios existimasse, quod esset Semperuiua, alios Mandragorae cuiusdam semen, alios aliam rem, nihil tamẽ interim certi in re tam dubia pronuncians. Id quod fecit quoq; Fen. 10. Canone. 3. Tractat. 4. cap. 6. de sputi sanguinis curatione in hanc sententiam scribens: Sucutũ est Semperuiua: & scripsit uir quidam in suis aggregationibus esse calamenti speciem, nascentem inter lapides. Quid, quaeso, certi ex ambigua illa descriptione ueneur medicae professionis studiosus? Ah resipiscant tandem, qui Auicennã sibi tanquam idolum erexerunt, quiq; ab eo dissentire, piaculum ducunt, cognoscantq; non solum in hoc autore omnia dubitationibus esse plena, sed & omnes eius libros, secundum praesertim, in quo de simplicibus medicinis tractat, innumeris scatere erroribus, quorum magnã partem hoc libro attingimus. Sucutũ uero neq; est Semperuiua, neq; semen Mandragorae, neq; species calamenti, sed est Dioscoridis ac aliorum ueterũ Symphytũ, id quod dilucidũ admodũ erit, si quis Auicennae caput de Sucuto, cũ capite Dioscor. de Symphyto comparauerit. Auicenna nanq; Sucutũ in hunc modũ describit: Sucuti duae sunt species, una petraea dicta, alia non petraea. In ipsa est humiditas calida temperata, & tenuitas, habens odorẽ & dulcedinẽ quandã, cuius aqua saliuã attrahit, & conglutinat partes carnis in uase. Diosc. uero lib. 4. ca. 10. haec de Symphyto uerba. Symphyton cognomento petraeũ, nascit in petris, ramulos habet Origano similes, graciles, folia, capitula ut thymi, totũ est lignosum & odoratũ, dulceq; gustu, & saliuã prouocans. Radicẽ habet longã, subruffam, digitali crassitudine. Carnes etiã cum coquunt, constipãt. Haud aliter Plinius lib. 27. cap. 6. Symphyton depingit. Alum, inquit, nos uocamus. Graeci Symphyton petraeum, simile cunilae bubulae, folijs paruis, ramis tribus aut quatuor a radice, cacuminibus Thymi, surculosum, odoratũ, gustu dulce, saliuã ciens, longa radice, rutila: nascitur in petris, ideo petraeum cognominatũ. Radix carnes, cum coquuntur, conglutinat addita. Ex istis iam luce meridiana clarius est, Sucutũ cum Symphyto idem esse: utriusq; enim descriptiones conueniunt. adeoq; errasse Auicennã, certũ est, eo quod Sucutũ idẽ quod Semperuiuũ esse dixit, quando Sucuti descriptio nihil commune habeat cũ Semperuiui descriptione, ut constat cap. 81. lib. 4. Dioscor. de Aizoo, seu Sedo maiore legenti: uerum singula eius descriptionis Symphyto magis, quam Consolidã uulgo uocant, conueniunt, quam uel Semperuiuo, Mandragorae, aut Calamento, ut ex eorundẽ descriptionibus, quas consulto praeterimus, elucescet.

In Auicennã.

Sucutum.

B

¶ De MEZEREONTE, SEV CHAMAELEA Caput XVI.

PRimum omniũ, ut errorẽ hunc probe conuincamus, Arabum descriptiones more nostro premittamus, ex quibus liquido monstrabimus, eosdem toto coelo errasse. Inter Arabes autem Auicenna lib. 2. cap. 467. de Mezereon in hunc modũ scribit: Mezereon est lacticiniũ magnum, quod est duorum modorũ, unũ eorum est, magna habens folia & spissa, & hoc est deterius amborum: & quod nigrum est, perniciosum existit. Melius Mezereon est, in quo sunt folia plurima, & similia folijs oliuę, & subtiliora. Est acutum excoriatiuũ, & eius acrimonia est uehemens. Mesue uero in suo de simplicibus medicam. libro ita tradit. Mezereon est planta, uocata apud Persas rapiens uitam, cuius folia sunt similia folijs oliuae, sed maiora. Est & planta lacticiniorũ maiorum, cuius species sunt plures. Est enim quedã magna habens folia, & subtilia. Est & parua habens folia sicut folia oliuę, & spissa nimis: & est folia habens crispa & aspera: & ex eis aliud est colorem habens uiridem, & aliud habens colorem subnigrum. Serapioni per omnia ferme cum praedictis conuenit, nisi quod ex genere lactariarum herbarum non facit. Ex quibus collige primum plantam, quae ab Arabibus Mezereon nominatur, Graecis esse eam, quam Chamaeleam uocant, ut constat, conferenti caput ipsum de Chamęlea apud Dioscoridem descriptum,

C cum ijs, quę de Mezereon ex Arabū sententia iam retulimus. Dioscoridis enim lib. 4. cap. 162. de Chamælea hæc sunt uerba. Chamælea dodrantales habet ramulos, frutex surculosus, folia habet oleæ similia, tenuiora tamen & frequentia, amara, gustum erodentia, & scarificantia fauces. Hæc omnia Arabes suo adscribunt Mezereon, adeo ut nullus, nisi talpa cæcior sit, non uideat Mezereon Arabum, esse Græcorum Chamæleam. Quæ ideo hoc nomen apud Græcos sortita est, quia habet folia similia oliuis. Secundo ex Arabum descriptionibus collige, Auicennam & Mesuen in duplicem incidisse errorem. Primus est, quod Mezereon inter lactaria connumerant. Secundus, quia Chamæleonem herbam cum Chamælea siue Mezereon confundunt, quarum tamen non modo nominum, sed etiam naturæ ratio diuersa est. Non esse autem Mezereon inter lactarias herbas collocandum, ex Dioscoride in primis manifestū fit, qui suę Chamælaeę nihil tale tribuit. Præterea si herba esset ex habentibus lac, aliquam esse speciem Tithymalorum consequeretur, aut aliam quandam lactariam herbam, quorum tamen neutrum recte dici potest, ut constat ex Dioscoride, singulas Tithymalorum species, ac herbas reliquas lactarias describente. Quod uero multa Mezereon seu Chamæleæ tribuerint Arabes, quæ magis Chamæleoni conueniant, probari potest ex his, quas ipsi suo Mezereon adscribunt proprietatibus. Nam quod primū plures eiusdem faciunt species, album aliquod esse dicentes, aliquod uero nigrum, hoc nihil ad Mezereon attinet. Nigrum enim & album non sunt Mezereonis, id est, Chamæleę fruticis differentiæ, sed Chamęleonis herbę aculeatæ, cuius duo quidem genera, alterum albi, alterum nigri discrimine non modo a Dioscoride, sed etiam a Plinio distinguitur: immo ab ipso quoq; Serapione, qui postea in alio loco & capite diuerso de Chamæleone albo & nigro eadem fere scribit, quæ de ambobus Dioscorides: neq; tamen meminit se de eisdem herbis, capite de Mezereon fecisse mentionem, cuius tamen simplex species est secundum Dioscor. Plinium ac Paulum, qui omnes Chamæleonem album & nigrum sui generis herbas fecerunt, a Chamælea, id est, Mezereon differentes. Hunc eundē errorem repetens Auicenna. 2. Canon. cap. 177. Chamæleon, inquit, est species de Mezereon nigra, mortifera. Idem insuper Auicenna capite de Mezereon, proprietates eius enarrans, in hanc scribit sententiam. Omnes species administrantur ad morphæam, & albaras, & ad lentigines, linitæ exterius, & quandoq; admiscetur ei sulphur. Colluitur os cum decoctione eius, & proprie decoctionis nigri, & sedatur dolor dentis. Quæ singulæ proprietates a Dioscoride libro tertio, capite decimo, non Chamęleæ, sed Chamęleoni nigro tribuuntur. Eius enim de Chamęleone hæc sunt uerba. Potest concisa radix, addito exiguo atramento sutorio, Cedrinoq; oleo, & Axungia, scabies exterere. Abstergit & impetigines, admixtis sulphure & asphalto, in aceto cocta & inuncta. Colluuntur decocto eius utiliter in dolore dentes. Subiungit Auicenna, quod omnes species Mezereon administrantur ad impetiginem & ulcera sordida cum melle, & eradicant cortices. Hoc quoq; dictum, ut praecedens, falsum est, quia ista proprietas purgandi ulcera sordida, & quæ Escharā habent cum melle, non est Chamęleonis albi uel nigri, quos eodem capite Auicenna falso innuit esse species Mezereon, sed Chamæleæ tantum, ut habetur ex Dioscoride, cuius hæc de Chamælea uerba. Repurgant cum melle concisa folia, sordida, & quæ crustas contraxerunt, ulcera. Quæ deinde sequuntur apud Auicennam, ea Chamæleoni albo conueniunt: sicut est educere lumbricos, conferre hydropisi, & reliqua. Testis est Dioscorides, qui hæc omnia Chamæleoni albo adscribit, inquiens. Radix Chamæleonis albi acetabuli pondere pota, latos uentris lumbricos pellit. Datur & contra cutem subeuntes aquas utiliter drachmæ pondere cum uino: extenuat enim ac minuit eas. Hunc errorem continuans Auicenna Fen. 6. Can. 4. Tract. 1. Summa. 2. cap. 7. accidentia atq; remedia, quæ Chamæleoni nigro, radici uenenatæ a Paulo Aegineta assignantur, ipse ad Mezereon, id est, Chamæleam transfert. Nec eius erroris expers fuit Mesue: is enim non aliter quam Auicenna, cuius simia existit, Mezereon adscribit, quę debentur Chamæleoni: scribit enim interficere lumbricos, collutionemq; eius ex aceto conferre dolori dentium, & fieri ex eo unguentum bonum ad scabiem: quæ singula a Dioscor. Chamæleoni albo & nigro tribuuntur. Nihil uero horum conuenire Mezereon, siue Chamæleæ, ex Dioscoride liquet, qui uniuersas eius proprietates breuissime his uerbis complexus est. Purgant per inferna folia eius pituitam & bilem, maxime si deglutienda dantur, uni foliorum parti duabus absinthij mixtis: conformantur autem aqua mulsa in pillulas. Non conficiuntur in stomacho, sed qualia sumpta fuerunt, excernuntur. Iam arbitror, ad tædium usq; ostensum est, aberrasse in Mezereon descriptione Arabes, commodum itaq; ut ad alia festinemus.

Proprietates Mezereon.

D

¶ De Cicuta, & Napello. Cap. XVII.

EX hoc errore deprehendent, manifesteq; agnoscent ueritatis amatores, quanta in caligine uersentur hi, qui mordicus tenent Auicennam, uniuersæq; medicinæ principem statuunt: ac omnia quæ idem scripsit sine ullo rationis examine, pro uero admittunt: adeo ut non immerito quis sortem humanam deplorare posset, quod tot seculis mirum in modum sub Auicennę pla-

placitis periclitata sit. Certum enim est, Auicennam nihil eorum quæ scripsit, explorasse. Rex enim fuit, & curandis infirmis operam non dedit, transcriptorq; tantū Aliabatis ac Rasij, aliorumq; fuit. Proinde ubi suis uelis nauigare tentauit, mox nauem impegit, ita ut recte admodū Ambrosius Leo Nolanus, non obesæ naris uir, de eodem sic pronunciauerit. Auicenna dum res naturales ingenio proprio tractare aggressus est, usq; adeo argutule disputauit, ut pro sperata gloria, mali philosophi nomen adeptus sit. Et hæc uera esse, sentient omnes, qui ea quæ de Cicuta & Napello scribit, exacto iudicio trutinauerint. Animaduertendum itaq;, Succaram apud Auicennam eandem esse cum Cicuta: eosdem siquidem Succaram tribuit effectus, quos Cicutæ Dioscorides. Libro enim secundo, cap. 671. Succaram in hunc modum describit. Crus huius plantæ est, sicut crus ferulæ, & habet florem album, & semen sicut Anisum. Dioscor. uero lib. 4. cap. 73. Cicutam ita depingit. Cicuta geniculatum profert caulem, fœniculi modo, & grandem. Folia ferulæ similia, angustiora tamen, & grauiter odorata, in cacuminibus & umbellas habet, florem subalbidū, semen simile Aniso, sed candidius. Quis est iam, qui collatis utrorumq; descriptionibus, Succaram esse eandem cum Cicuta non uideat? Verum Auicenna tanquā parum sibi constans, descriptione ista non contentus, Succaram aliquando folijs cucumeris, aliquando mandragoræ, iuxta diuersorum authorum opiniones constare tradit. Eandem etiam nunc Euphorbium, nunc Alpharphas, & nonnunquam Hyoscyamum nigrum uocat. Nam Fen. 6. cap. 4. tract. 1. cap. 2. ubi de uenenis agit, Cicutam non Succaram, sed Alpharphas appellat, existimatq; esse Napellum, aut uenenum interficiens hominem, & non interficiens turdos. Quod & 2. Canon. cap. 503. de Napello facit: coturnices tamē pro turdis nominat, dicens: Coturnices ex eo cibantur, & non moriuntur. Quæ equidem Galenus lib. 3. de simplicib. medica. distin. 4. cap. 1. non Napello & turdis, sed Cicutæ & sturnis adscribit, cuius hæc quidē uerba sunt. Cicuta hominem sane interficit, ob meatuum latitudinem, & caloris abundantiam, ac propter magnam quam habent arterię in attrahendo uim, pollens adhuc pertingit ad cor: non exanimat uero sturnos ex contrarijs caussis. In eandem quoq; sententiam scribit Galenus lib. 2. de alimentis, cap. 4. dicens. Cicuta sturno nutrimentum est, homini uenenum. Quamuis ut obiter dicam, antiquus interpres perperā semper pro sturnis, turdis uerterit. Id quod & Alexander Aphrodisæus in prooemio suorū problematū indicat, inquiens. Veratro coturnices, Cicuta sturni uescuntur, quæ toxica hominibus esse certū est. Videmus itaq; manifestissime, Auicennā Napello tribuisse, quæ ex autoritate omniū ueterū debenī Cicutæ, quē etiā nostri seculi medici imitantes, de Napello constanter affirmāt, quod nulla experientia habent compertū. Quod autem Cicutā Hyoscyamū nigrū nominat, id manifestū fit ex capite Fen. 6. canon. 4. tractat. 1. summa. 3. Vbi omnia signa quę scribuntur ab Auicenna in eo, qui hausit Hyoscyamum nigrū, ac contra idem uenenū remedia non sunt alia, quā quæ in Cicuta Dioscorides notauit. Auicenna nanq; ita ait: Accidūt ex eo præfocatio & frigus extremitatū, & tensio uehemens pręfocans, & tenebrositas uisus, & forsitan non uidet aliquid, & destruit imaginationē, & infrigidat extrema, deinde spasmat & præfocat & interficit. Cura. Administra in primis clysteria & uomitū, & uentris solutionē: deinde da in potu de uino puro aliquid post aliquid: quoniā est magni iuuamenti cum eo quod bibit & absynthiū: & detur in potu piper cum uino, similiter castoreum & ruta, &c. Dioscor. uero libro sexto, cap. 11. in hunc modum. Caliginē uertiginesq; oculis tantas Cicutę potus affert, ut nec minimum uidere liceat. Singultus itidem, mentis alienationem, & extremarum corporis partium perfrictiones. Postremo conuulsione strangulantur, cessante a motu omni in arterijs spiritu. A principio igitur, quemadmodum in alijs decretum est, uomitionibus eam educemus: mox exinanitione hac facta, delapsam in intestina eius partē purgabimus, tuncq; ueluti ad efficacissimum remedium, Meracas uini potiones transibimus, per interualla dantes, & in interuallis his asininū bubulumue lac, uel absynthium cum pipere, castoreoq;, aut rutam, &c. Cęterum nō cognouisse Auicennā, Napellum, ex multis colligi potest. Primo, quia signa, quæ ab Auicenna ponuntur, in eo qui hausit Napellum, sunt eadem ijs, quæ a Dioscor. scribuntur in ijs, qui toxicum biberunt: id quod dilucide eorundem uerba monstrabunt. Auicenna enim Fen. 6. lib. 4. capite primo, ita de Napello docet. Napellus est ex deterioribus, & accidit potanti ipsum, ut apostemenī labia ipsius, & lingua eius, & frequentes fiunt super ipsum uertigo & syncopis, & ex eo raro euadunt, ex eiusq; succo tingunī sagittæ. Quæ omnia Diosc. libro. 6. capite. 20. non Aconito, quod idem cum Napello est, ut diximus supra, sed toxico adscribit, inquiens. Toxicum creditur ideo appellari, quod barbari sagittas telaq; sua eo inficiunt. Sequitur potantes linguæ labrorumq; inflammatio, insaniaq;, quæ coerceri non possit, uarias immittens imagines: quo fit, ut difficillima curatione sanentur, raro incolumes euadant haurientes. Hoc autē ueneni genus Auicenna, oblitus quod antea de eo scripserit, mox infra cap. 39. corrupto uocabulo, pro toxico Tusom uocat, cuius se neq; naturā, neq; curam nosse fatetur: eosdem tamen in eo ex aliorū sententia tradit effectus, quos Dioscorides in toxico notat, ac quos

A Auicenna indoctus & rhapsodus.

Succara.

Cicuta.

B

A paulo antea ipsemet Auicenna in Napello asignarat, adeo nihil penitus eorum, quę scribit, meminit: ita ut deierare quis posset, hominē omni cerebro ac memoria caruisse, quod tam pugnantia non animaduerterit. Secundo, non cognouisse Auicennam Napellū, & ex eo colligi potest, cum Napellus barbaris nihil aliud sit, q̄ quod Aconitū Graecis & Latinis: hocq; duplex est, autoribus Gal. lib. 6. de simplicib. medica. & Dioscor. lib. 4. cap. 71. unum παρδαλιαγχὲς, ab enecandis Pantheris sic dictum. Aliud λυκόκτονον, quod lupos interficiat, ita appellatū. Auicenna de ĳs duobus generibus Aconiti eosdem secutus, Fen. 6. lib. 4. de uenenis, sub nomine strangulatoris Adip, id est, lupi & strangulatoris leopardi seorsum a Napello, tanquam re diuersa egit: quod nullo pacto fieri potuisset, si Napellum cognitum habuisset. Iam uideant Medici iuniores, quo pacto suum idolum, Auicennā tueantur, quem existimant concinno quodā ordine uastū illum suum Canonē texuisse, & si Dĳs placet, uniuersam medicinam per compendiū tradidisse posteris. Si em̄ diligenter ea, quę de Napello ac Cicuta, ac multa alia, quę de curandi ratione conscripsit, quorū partē in secundo Tomo prosequemur, examinassent, non ordinem & lucē, sed Cimmerias tenebras, ac confusum chaos offendissent. Verum, ueritatis studiosi facile ex uno errore aestimabunt, quantum in alĳs sit fidendum Auicennae, quem etiam, nisi iudicium accedat ac delectus, consultius est perpetuo non attigisse.

¶ De IXO, seu VISCO. Cap. XVIII.

AVicenna Fen. 6. Canon. 4. summa. 2. cap. 33. de Visco sub nomine Aldibic, ita em̄ Arabice appellatur, tanquā ueneno loquit̄: eidem enim eadem fere signa atq; remedia attribuit, quae Dioscor. in Ixiae ueneni potione recenset, adeoq; deceptus nominū propinquitate, ἰξὸν, id est, uiscum pro ἰξίας ueneno descripsit. In quē etiā errorē Plinius incidit, idq; genus ueneni quod Graeci ἰξίαν uocant, non semel, sed iterū atq; iterum Viscū appellauit. Quare inter iuniores quoq; nonnulli falsi, putant tam Auicennā, quam Plinium loqui de Visco, quo aues decipiuntur. At fieri non potuit, ut aut Auicenna, aut Plinius Viscum aucupum inter uenena connumerarit. Auicenna siquidē lib. 2. cap. 728. de Visco tanquā salubri medicina, haud aliter quā Diosc. lib. 3. cap. 95. plurima scribit, nullā dans in eo ueneni mortiferi notam. Non minus Plinius lbi. 16. cap. 44. accuratissime de uarĳs Visci generibus scribens, tm̄ abest, ut Viscū uenenū esse dicat, ut in robore arbore natum, certa tamen religione decerptū, secundū Druidū opinionē, contra omnia uenena

B esse remedio astruat. Quare fateri oportet, utrosq; abusos esse uocabulo, Ixū pro Ixia accipientes. Etsi hoc nomine possint a calumnia uindicari, non est tamen, quod reliqui Auicennae errores, quibus in Ixia multipliciter implicat̄, queant tollerari. Inter quos is primus est, quod eos effectus Thephisiae tribuit, quos Dioscor. Ixiae ueneno, quum tamen ab Ixia sit diuersa. Verba autē Auicennae Fen. 6. Canon. 4. summa. 2. tracta. 1. cap. 13. de Thephisia haec sunt. Haec est gummi rutae montanae, & quandoq; sentitur in sapore eius sicut sapor Albedarungi, & est calida, & accidit illi qui bibit eam, retentio eorum omniū quę currunt ex utrisq; uĳs, & apostematur lingua, & accidunt rugitus & inflatio. Has notas uniuersas Diosc. lib. 6. cap. 21. Ixiae ueneno adscribit, in hanc sententiā differens. Ixias, qui & Vlophonos dicitur, simile quiddam dum bibitur Ocymo in gustu & odore refert. Facit grauē linguae inflammationē, insaniamq;. Cuncta corporis excrementa compescit, & cum defectu animae intestinorum strepitus ac inflationes excitat, nec quicquā tamen excernit̄. Ex praedictis aūt Auicennae uerbis iterū tres colligunt̄ errores. Vnus est, quod falso Thephisiam gummi rutae syluestris interpretatur: id quod nō solum hoc loco fecisse constat, sed etiā. 2. Canon. cap. 710. ubi inquit. Thephisia est gummi rutae agrestis. Quē errorē deinde secuti iuniores omnes, Thephisiam passim ita exposuerunt. Verū si caput hoc secundi Canon. de Thephisia exactius examinassent, ac cum cap. de Thapsia apud Diosc. contulissent, proculdubio intellexissent hoc nomen Thephisiam esse apud Auicennā deprauatum, & pro Thapsia scriptū esse Thephisiam. Vnde ex errore scripturae falsa etiā expositio habuit originem. Potuissent autem ex eodem Dioscoride discere, Thapsiam alio nomine non rutā syluestrē, sed ferulā potius syluestrē appellari. Vide iam, quantū linguarū inscitia ad intelligenda autorū scripta obsit, adeo certe, ut non modo delyrent hi, uerūetiam insaniant, qui linguarum cognitionē medico non esse necessariam contendant. Insuper, & si error is ex falsa uocabuli tantū scriptura promanauerit, necessariū tamen erat, ut hunc indicaremus: quando non pauci sint usq; adeo morosi, qui ueterē hanc Auicennae translationē caeteris omnibus praestare putent, citiusq; mori eligant, quam ab ista quicquā dissentire. Alter error qui ex praedictis colligitur, prioribus multo grauior est, quod sibĳpsi Auicenna in Thephisia contradicit. Nam in. 2. Canone. de Thephisia scribit, quod in radice eius & corticibus ipsius & lachryma eius est solutio, hic uero de ea inter uenena tractans, ait. Et accidit ei qui bibit eam retentio eorū omniū, quae currunt ex utrisq; uĳs. Quare cum solutio & retentio superfluitatū seu excrementorū, sint effectus contrarĳ, liquet manifestissime sibĳpsi contradixisse Auicennam. Dioscor. autem lib. 6. cap. 33. Ta-

Ixia.

Lignarum peritia, medico necessaria.

psiam inter ea enumerat, quæ salutis quidem caussa dantur, non tamen minora alijs uenenis pericula afferunt: Strangulationes facientes, aut ultra quam opus est purgantes. Non est itaq; ut Auicennã quis ab errato uindicet, quin apertissimam in eius uerbis esse contradictionẽ dicat. Tertius error est, qui ex superioribus colligitur, quoniã bis se de una eademq; re scripsisse sub diuersis nominibus non animaduertit. Nam cum paulo antea de Thephisia tanquã de Ixia scripsisset, iterũ eodẽ lib. de eadem Ixia sub Aldibic nomine tractat, eosdemq; effectus quos supra Thephisiæ tribuerat, iam Aldibic, id est, uisco adscribit, id quod mox deprehendent, qui sibi utriusq; capitis uerba contulerint. Intelligent & ex isto errore medicæ professionis candidati, q̃ passim ambigua scribat Auiceña, de quo certe nihil mirandũ: transscriptor enim tantummodo aliorum fuit, omniaq; utcunq; sese obtulerunt, citra iudicium atq; delectum in unũ corrasit, non aliud studens, nisi ut hoc pacto Canonẽ suũ ad iusti uoluminis magnitudinẽ deduceret, nõ curans utcunq; consarcinati Centones sibi responderent, tanquam sua cæcis esset obtrusurus.

❡ De Isatide. Caput. XIX.

QVod prẹter tenebras nihil offundant Arabes, facile uidebunt, qui ea, quæ de Isatide scripserunt, diligenti iudicio perpenderint. Isatidẽ uero herbã, quam nostra ætas Guadũ appellat, esse eã, quã Arabes Nil, siue Nilech nominant, ostendunt ea, quæ de Nilech scripsit Serapio. nam ea fere omnia de Isatide satiua & syluestri a Diosc. tradunt. Serapionis aũt de Nilech hẹc sunt uerba. Est & Nilech domesticus, & syluestris. Domestic9 est ille, quo tinctores utunt, cuius foliũ est simile folio plantaginis, nisi quia est magis uiscosum, & fortioris nigredinis, & habet stipitẽ longitudinis brachij unius. Sed agrestis assimiliatur domestico, nisi quia folium eius est magis simile folio lactucæ, & habet ramulos longos, plures, graciles, cũ multis ramusculis, quorũ color tendit ad rubedinem, & in summitatibus ramorũ sunt uaginulæ multẹ similes linguis. Et est in eis semen, & habet florem paruũ, subtilem. Hæc omnia Diosc. lib. 2. cap. 74. de Isatide quoq; scribit, inquiens. Isatis domestica, qua lanarum infectores seu tinctores utuntur, folilium habet plantagini simile, pinguius tamen & nigrius, caulem duobus cubitis altiorem. Isatis uero syluestris satiuæ similis existit, folia tantũ minora habet, ad lactucæ folia accedentia, caules graciliores, diuisiones multas habentes, rubescentes, in summo ueluti folliculos linguarum figura multos pendulosq; habentes, in quibus semen est: florẽ fert lutheũ & gracilẽ. Adde quod Isatidẽ Grẹcorũ esse Nil Arabum, colligitur etiã ex Auicenna. ij. Canon. cap. 515. ubi eidem hos tribuit effectus, quos Diosc. suæ Isatidi. Eius inquit, aliud est domesticum, aliud uero syluestre, cuius operatio est operatio domestici. Est stipticũ, & prohibet fluxũ sanguinis, detumescere facit apostemata, & confert exituris malis in membris duris, conuenit Erysipilæ, bonũ est ulceribus putridis. Dioscorides singulos hos effectus Isatidi adscribit, dicens. Possunt Isatidis folia illita omnes tumores, tuberculaq; discutere, cruenta uulnera glutinare, sanguinis eruptiones sistere, phagedænica comedentiaue & serpentia, sacros ignes & exedentia sanare. Cæterũ etsi ex Dioscor. sententia Nil seu Nilech Serapio atq; Auiceña descripserint, tamen id non cognouisse, ex eo arguunt, q̃d ancipites in eadẽ depingenda fuerunt. Serapio nanq; prædicta notificatione nõ contentus, affert etiam aliorũ autorũ sententias, quorum aliqui Nilech habere florẽ Coriandri, aliqui folio phaseolorũ constare dixerunt. Quas equidẽ opiniones facile improbare potuisset, si herbã ipsam non tam ex aliorũ scriptis, quam ex seipso cognitã atq; perspectã habuisset. Et ne quis meũ esse commentũ putet, ecce Serapionis uerba subijciã quorũ hæc est sententia. Nilech est arbustũ puluerulentum, eleuaturq; cum stipite suo longitudine unius brachij, & habet germina ramorũ. In summitate sua est flos, sicut flos Coriandri. Et iterum. Est planta habens foliũ longũ, plusquam foliũ salicis, & assimilatur folijs faseoli coloris aurei. Auicenna quoq; etsi eadem de Nil scripserit, quæ de Isatide Dioscor. ut paulo supra patuit, quoniã eodem modo diuidit in satiuam atq; syluestrem, easdemq; fere uires huic tribuit, quas Dioscor. Isatidi, cum tamen ipse etiã de ea tribus in locis sub Nil uocabulo scribat, merito suspicionem affert, se etiam titubasse atq; fuisse ancipitem, quid nam Isatis esset. Nam. 2. Canon. cap. 297. ita scribit. Guasmen est foliũ Nil, in ipso est stipticitas & abstersio, tingit capillos. Quæ uniuersa quoq; paulo post in capite de Nil de eodẽ folio scribit, ob id reprehensione carere non potest, quod frustra de eadem re in diuersis capitibus tractat. Plurimũ præterea a Dioscor. ac ueritate discrepant, quẹ idẽ Auicenna cap. 306. de grano Nil in hunc modũ scribit. Granũ Nil est Cartamũ Indũ. Item solutione educit humores crassos, multasq; alias ꝓprietates subinfert, quæ nihil ad Isatidem pertinent, pro qua Nil cap. 516. retulerat. Quæ iterũ suspicionẽ augent, Auicennã Isatidẽ non cognouisse. Non præterire ualeo hic crassum Pandectarij errorẽ, apud quem in eisdem rebus nominibusq; mira est colluuio. Nam falsum admodũ est, quod docet Nigel Arabice dictum, a Græcis Nesme, a Latinis autem Indicũ appellari. Nesme enim æque ut Nigel barbarũ est uocabulũ, Indicũ uero tam Græcorũ quam Latinorum aliud multo ab Isatide est, ut uidere licet apud Dioscoridẽ & Plinium. Dioscor. enim libro. 5. cap. 61. inter lapides connumerans Indicum, ita de eo tradit.

B Indici nominati lapidis duo sunt genera. Alterũ quidẽ sponte sua nascitur in harundinibus Indicis spumę modo erumpens. Alterum, quod infectiuum uocant, ueluti flos purpurę æreis cortinis supernatans, quem despumantes infectores, siccant. Plinij autem, Dioscoridem imitantis, lib. 33. cap. 6. de Indico hæc sunt uerba. Ab hoc maxima autoritas Indico. Ex India uenit harundinum spuma adhærescente limo, cum teritur nigrum. At in diluendo mixturam purpuræ cœruleiq; mirabilem reddit. Alterũ genus eius est in purpurarijs officinis innatans cortinis. Ex istis satis apparet, quantũ Indicũ ab Isatide differat. Insuper idem Pandectarius alio in loco, in litera uidelicet β, Osatidẽ uel potius Isatidem & Borith Gręce, Arabice autẽ Agisdo, Latine uero Saponariam, uel herbam fullonũ, eandem herbam esse docet, at mendacissime. Nam Isatim, quã ipse uitiose Osatum uocat, non esse herbam, quam Græci Struthion, Latini radiculã siue lanariam herbam, eo quod fullones ea in purgandis lanis utuntur, appellant, satis constat ex Dioscor. qui de eisdẽ in diuersis capitibus, tanquã natura & uiribus distantibus tractat. At nihil mirũ, uirũ hunc tam absurda scripsisse, qñ fere ubiq; mendacissimus reperiatur. Iam satis superq; monstratũ est, Isatidẽ non satis perspectã fuisse Arabis, ideoq; ne in re satis aperta plus æquo immoremur, hic de Isatide finem faciemus. Plura si legere anhelat animus, uide quæ scribat Nicolaus Leonic. diligentissimæ lectionis, & exquisiti iudicij uir, in epistola ad Angelũ Politianũ, ex quo certe, ut ingenue fateor, non pauca toto hoc uolumine mutuatus sum. Quem ob id etiam impiũ duxerim, sua laude frustrari, quod is ferme primus fuerit, qui medicinã a barbarorũ sordibus, innumerisq; erroribus uindicauerit, dignus hoc nomine, ut docti eundem certatim multis laudibus euehant.

Nic. Leoniceni eruditio.

De Calamento. Caput .XX.

A Vicenna. 2. Canon. cap. 158. Calamentũ hunc in modum describit: Calamentũ aliud est fluuiale, & aliud montanum, simile hyssopo in sapore, & similiter folia eius sunt ei similia. Et est alia species eius, quæ nominat̃ Alhauiũ. Et est quædã species eius, quę uocatur Calamentũ hirci. Et montanũ est fortius fluuiali. Ex his Auicennę uerbis nemo nõ, nisi talpa cæcior sit, cernit eundem errasse, quando sub Calamenti nomine de omnibus Origani speciebus pertractet, id quod sole clarius monstrabit Diosc. qui lib. 3. cap. 30. Origanũ, & non Calaminthen ad Auicennæ præ
C scriptum depingit. uerba eius hæc sunt. Origanum Heracleoticũ, sunt qui Cunilam uocant, folium Hyssopo simile habet, non tamen umbellã rotæ figura, sed multifidam, & ueluti diuisam. Semen illi in summis uirgis non densum durumq; est. Quę uero Onitis dicitur, candidior folijs est & Hyssopo magis similis, habetq; semen confertorũ corymborũ modo. Tragoriganus autẽ frutex est exiguus, Origano, Serpilloue agresti folijs & ramulis similis. In eum modũ quoq; describit Origanum Plinius lib. 20. cap. 17. dicens. Origanum, quod in sapore Cunilam ęmulatur, plura genera in medicina habet, & Onitin uel Prasion appellant, non dissimile Hyssopo. Tragoriganon simile est Serpillo syluestri. Quod autem Auicenna utriusq;, hoc est, Calamenti & Origani, uires miscuerit, facile deprehendent, qui eiusdem de Calamento caput, cum ijs quæ Dioscor. de utrisq; scripsit, contulerint. At ne ueritatis cupidi quid desyderent, ecce nonnulla conferemus, ad quorũ exemplar reliqua dijudicabunt. Auicenna inter cætera de Calamenti uiribus sic scribit. Fit balneatio ex decoctione montani ad pruritũ & scabiem, & quandoq; separat̃ ictericia: & confert hydropisi, quando comeditur cum ficubus. Et solutione educit cholerã nigrã, & confert ulceribus oris, & extrahit superfluitates ex utrisq; naribus. Hæc singula Dioscor. testimonio nõ Calamento, sed Origano debentur. De Origano enim scribens, sic inquit. Calefacit Origanus, prodest ad conuulsa ruptaq;, & cutẽ subeuntes aquas cum fico comesta. Bibit̃ eadẽ siccata acetabuli mensura cũ mulsa aqua nigram bilẽ per inferna trahens. Prurigines itidẽ, scabies, & suffusos felle emendat decoctũ eius his, qui eo lauantur. Succus etiam uirentis, tonsillas, columellamq; & oris ulcera sanat, & cum Irino oleo infusus naribus per eas purgat. Sunt & pręter has proprietates aliæ, quas Auicenna Calamento adscribit, quę tamen Diosc. Tragorigano tribuit, qualia sunt hęc, Sedare nauseam, extenuare lienem, conferre stomachi doloribus & conturbationi: sicut animaduertet is, qui Dioscor. de Tragorigano scribentem legerit. Pręterea sunt non pauca etiam, quæ ueræ Calaminthi, quam Romani Nepetã uocant, conueniunt. sicut sunt ista. Quando bibitur, aut ex eo fit emplastrũ, confert puncturę uermium uenenosum, eius decoctio prouocat urinã, confert spasmo, & dilatationi anhelitus, dolori pungitiuo uentris, & cholericæ passioni & rigori. Et quando præmittit̃ & bibitur cũ uino, expellit uenena mortalia, interficit uermes: & quãdo comedit̃ & bibit̃ post ipsum aqua casei diebus continuis, confert elephãtię, &c. Has eñ uires singulas ex ordine Diosc. lib. 3. cap. 39. Calaminthi adscribit, dicens: Calaminthe succurrit pota aut emplastri modo imposita serpentium morsibus. Vrinam pellit potũ eius decoctũ, opitulat̃ ruptis, conuulsis, in spiritus difficultate & non nisi recta ceruice spirantibus, torminibus, bilis profluuio, & febrium algori. Contra lętalia uenena præpota cum uino

fac't, restituit suffusos felle, uentris lumbricos cum sale & melle pota necat, elixa crudaque trita, prodest & elephantijs. Proinde non est, quod quouis pacto Auicenna ab errore uindicari queat. neque enim de solo Calamento hoc capite scripsit, quando multa sint in eodem, quae Origano conueniant: neque in nomine tantũ peccatũ est: puta, quod Calamentum pro Origano scriptum interpretis incuria fuisset: sunt enĩ non pauca, ut demonstrauimus, quae ex Dioscor. autoritate Calaminthi debentur. Sed quid multa? solent fere omnia Auicennę esse dubitationibus plena. A

De HELXINE, ALSINE, MYOSOTIDE, & ANAGALLIDE. Caput .XXI.

Differre non solum natura, sed & figura quatuor has herbas, ostendit non solum Dioscor. sed Galenus atque Plinius, qui singuli seorsum istas depingunt: quod equidẽ non fecissent, si easdem figura aut natura non distare perspectũ habuissent. Hoc non animaduertens Auicẽna, easdem Can. 2. cap. 15. sub Auriculae muris nomine confundit. Nec potest ab errore uindicari Auicenna, quod Alsine & Myosotis, quae proprie auricula muris dicitur, ac Anagallis, quia folijs muriũ auribus similibus constant, merito auriculae muris nomine nuncupari posuerint. Nam hoc utcunque de tribus ijs dici possit, de Helxine certe, quae Conuoluolũ, ob id quod omnibus, in quas inciderit, plantis circumuoluat, latine appellari potest: cuius folia, autore Diosco. lib. 4. cap. χκά. hederae folijs sunt similia, dici nequaquã potest. Quod aũt Anagallis sit diuersa ab auricula muris, fatetur met ipse Auicenna, seorsum deinde sub proprio nomine de ea tractans, oblitus q̃d antea eius proprietates in auricula muris assignauerat. At ne uidear per calumniã falso reprehendere Auicennã, eiusdem uerba ex. 2. de Simplicib. Medica. libro in mediũ afferemus. Auricula, inquit, muris est herba, cuius uirtus secundũ Galenum est propinqua uirtuti herbae, qua uitrũ abstergit. His uerbis proculdubio Alsinen innuit, quam Galenus & Dioscor. testant similes habere uires. Galenus enim lib. 6. de Simplicib. medica. cap. 25. de Alsine in hunc modũ scribit. Haec est herba parua, & eius uirtus est similis uirtuti herbae, qua uitrum abstergitur, hoc est, Helxini, quam nostri Parietariam nominant. Diosc. uero lib. 4. cap. χξθ. de Alsine ita tradit. Et in uniuersum eadem Helxine potest. Ita Plinius quoque lib. 27. cap. 4. de eadem scribit, Alsine quã quidam Myosoton appellant, nascit in lucis, unde & Alsine dicta est. Vsus eius ad collectiones inflammationesque. Quin emendat omnia quae Helxine, sed infirmius. Subiungit Auicenna. Et hoc nomen concessum est duabus herbis, quarũ una est, quã nominat Galenus. Haec quidem Auicennae uerba uera sunt. non enim solũ huic herbae, quae proprie Myosotis dicit, auriculae muris nomen conceditur, sed etiam Alsini, ut ex Plinio iam patuit & indicat Dioscor. ita scribens. Alsinen muris auriculã aliqui dixerunt, quod murium auribus similia folia habet. Quod autem addit Auicenna, quod altera quam nominauit Dioscor. sit similis Volubili, nisi quia habet minora folia, hoc per omnia falsum est. Nam neque de ea quae proprie Auricula Muris uocatur, neque de altera, quę Alsine nuncupatur, dici potest: quando nulla earum sit Volubili similis, nec in folijs, nec flore. Scribit tamen hoc de Helxine, quae & Cissampelos dicitur, quod habeat folia Hederae similia, minora tamen. Est enĩ duplex Helxine. Vna Mercurialis herbae folijs & hirsutis, quae a nostris dicta est Parietaria. Altera hederę, in uinetis nascens, ideoque Cissampelos uocata, & est Conuoluolũ. Esse autem duas Helxines, dissimiles naturę inter se notę ostendunt, & post naturam atiquiores Graeci, praesertim Diosc. Paulusque Aegineta: qui priuatim seorsum que his uerbis utraque in sexto egit. Helxine sunt, qui Perdicium, qui Parthenium, qui Sideritim, qui Heracleam uocent. Vis eius est abstergens, & cum frigida humiditate aliqua sensim leniter que adstringens. Post haec idem Paulus ait. Helxine, quae Cissampelos dicitur, discutiendi uim habet. Primam describit Diosc. lib. 4. cap. 36. Et Plinius lib. 22. cap. 17. Secundũ uero idem Dioscor. libro eodem, cap. χκά depingit. Post uerba paulo ante dicta, Auicẽna ita ait. Et est herba expansa super faciem terrae, paruos habens stipites, & azulinos flores. Quę utique Auicennae uerba nõ conueniunt auriculae muris, sed alteri Anagallidis generi: id quod testatur Dioscorides libro. 2. cap. 167. de Anagallide in hunc modũ scribens. Duplex diuerso floris colore Anagallidis genus est. Habet enĩ altera caeruleos, quae foemina est, altera quae mascula, puniceos flores. Breues sunt frutices in terra iacentes, folijs in quadrangulo caule paruis, & modice rotundis, Helxines figura, semen habet circinatũ. Nec dissentit Galenus libro de simplicib. medica. ad Paternianum, cap. 24. dicens. Anagallidis duae species. Vna coeruleo flore, altera quasi puniceo, uerum ambae in alijs sibi similes. Sicut autẽ frutice humiles, folijs mollibus & pusillis, & subrotundis. Plinius quoque lib. 25. cap. 13. nihil a superioribus quod diuersum sit, scribit, inquiens. Duo genera eius. Mas flore phoeniceo, foemina coeruleo, non altiores palmo, frutice tenero, folijs pusillis, rotundis, in terra iacentibus: nascunt in hortis & aquosis. Porro effectus, qui deinde ab Auicenna adnotant, hi Anagallidis proprij sunt, quemadmodũ dum ait. Illa, quã nominauit Dioscorides, B Helxine duplex.

B extrahit spinas & surculos, & facit adhærere plagas. Hi enim a Dioscor. quoq; tribuuntur Anagallidi, dum in eam sententiam scribit. Leniendi uis utriq; est, inflammationes arcent, surculos extrahunt. Easdem etiam proprietates Auicenna ipse, cum seorsum de utroq; Anagallidis genere, cap.33. sub proprio tractat nomine, Anagallidi adscribit. Adijcit tamen Auicenna superioribus aliam quandam proprietatē ex sententia Musaihach cuiusdam, quod scilicet eius iuuamentum est iuuamentum absynthij: quæ certe non est Anagallidis, sed refertur a Paulo Aegineta de ea herba, quæ proprie Myosotis, id est, Auricula Muris dicitur a græcis, qui eam ad occidendos uermes adhibet. Ideoq; clarum admodum esse arbitror, Auicennā in uno eodemq; capite quatuor herbas natura & figura differentes, miscuisse, primum referens ea quæ Alsini, secundo quę Helxini, tertio quæ Anagallidi, & postremum quæ Auriculæ Muris conueniunt.

De PEDE CORVINO. Caput .XXII.

NEmo miretur me Auicennam erroneæ medicinæ magistrū principemq; statuisse. cur enim eo nomine nō dignus sit, qui reliquis tot errandi occasiones in re medica præstiterit, non uideo. Vtinam uero non tantæ aliquando forent, ut istis uita humana periclitaretur. ita em̄ conniuendi nonnunquā subesset ansa. Proinde cum illa errandi occasio, quā Medicis iunioribus in herba Pedis coruini præbuit, tanta sit, ut sine uitæ humanæ ultimo discrimine tolerari nō queat, merito & hic inter reliqua eius errata locū habebit. Nihil autē mirum, alijs errandi occasionē dedisse Auicennā, cum ipse, quid esset Pes coruinus, ignoanrit: id quod nō modo ambigua, uerūetiam contraria, quæ de hac ipsa herba scribit, indicant. Canone enim.2.cap.567. de Pede coruino in hunc modum disserit. Pes coruinus, Radix huius herbę cum decoquitur, confert solutioni uentris antiquæ. Et dixerunt, Paulus, & alij, quod confert colicæ, & efficit operationem hermodactylorum absq; nocumento. Quid per Apollinem obtestor, istis uerbis obscurius? quid deniq; magis pugnans? Si em̄ radix Pedis coruini solutioni antiquæ prodest, certe hermodactylorum operationē, qui sunt satis in soluendo potentes, facere non potest. Idem insuper Auicenna Fen 22. Can.3. tracta.2. cap.5. Pedem coruinū non colicæ, sed podagræ potius, ex eiusdem Pauli sententia prodesse docet, ita scribens. Et dixerunt quidā, quod Pedi coruino inest operatio hermodactylorum, & non est eius, nocere stomacho. Vtrobiq; tamē male Paulus super hac medicina. quæ facit operationē hermodactylorum, ab Auicenna citatur. Neq; em̄ usquā Paulus Coruinū Pedem hermodactylis comparat in iuuando podagricos, sed compositionem, quæ nominatur apud Græcos per Pedē Coruinū, alteri præfert, quæ apud eosdem Græcos διὶ ἑρμοδακτύλων, id est,
C per hermodactylos nominat̄, sicut uidere licet apud Paulū in septimo. Itaq; ex ambigua ista atq; falsa Auicennæ descriptione nihil certi uenari potest. Hinc est, quod tam uaria eiusdem interpretes de eadem herba pronunciauerint. Quod si uero prædicti expositores, ac tota etiā iuniorum Medicorum schola, cognouissent aliā esse herbam, a priscæ ætatis Medicis Pedē coruinū appellatam, aliamq; a nostris, nunquam tam uaria, tamq; dubia de ea scripsissent. Ridiculum enim ferme est, putare herbam, quā nostri temporis herbarij Pedem coruinū nominant, esse illam, quam ueteres Medici, Dioscor. Galenus, Plinius & Paulus sub eodē nomine celebrarunt, quasi sit necessarium, ut quæ nunc sunt nomina herbarum, etiam priori seculo fuerint. Et ut rem clarius demonstremus, annotandū, quod antiquorum Pes coruinus, Coronopus est dicta: hancq; describit Dioscor. libro secundo cap.117. in hunc modum. Coronopus oblonga herbula est per terram strata, & folia incisuris diuisa habet. Estur olerum modo decocta. Radicem habet gracilem in cibo adstringentem, ideoq; cœliacis utilem. Nec aliter describunt Galenus libro septimo, de simplicibus medicamentis. cap.42. Et Plinius lib.22. capite decimonono inquiens. Coronopus oblonga herba est cum fissuris. Seritur interim: quoniam radix præclare facit cœliacis in cinere tosta. Est autem dubio procul herba illa, quam uulgo Capriolam, aut Sanguinariam, quod naribus apposita sanguinem eliciat: aut Pedem Galli nominant. Quam etiam sub galli cruris nomine describit Apuleius Madaurensis in libro de herbarum uirtutibus, cap.44. in eum modū, Nasci amat herba Galli crus locis solidis, & circa uias, eius cacumen instar pedis galli. Non esse uero herbam hanc diuersam a Coronopode ueterum, testatur Dioscor. qui consimiliter admodum Coronopodē describit. Nascitur locis incultis, aggeribus & uijs. Iuniorum autem Medicorū Pes coruinus longe alia a priori existit herba: ea enim exulcerandi uim habet, & non adstringendi, quemadmodum antiquorū, atq; adeo extrinsecus apposita, rodit, ampullasq; excitat: eaq; Dioscoridi & reliquis Græcis βατράχιον, Latinis uero Ranunculus uocat̄: quoniam ranis herbæq; in eodem elemento natales sint, aut quod inter eius frutices frequentes inueniantur ranæ. Medici uero iuniores non solū Pedem coruinum, sed etiam apiū raninū & syluestre nominant. Sunt etiā, qui Risus apium adhuc appellant, genus & noxam eius indicantes. Nam ea in Sardinia plurima nascitur: quę si in cibo potuue sumit̄, mentis alienationē, & cum labrorum contractione eas conuulsiones facit, ut risus speciē uidentibus præbeat. Ab eoq; effectu tristi & amaro

Pes Coruin9. Coronopus.

nimis, dicterio Sardonius risus inter homines quondam iactabatur. Huius herbæ, quam ueteres βατράχιον, a rana, cuius effigiem repræsentat, nominarunt, omnes quatuor faciunt species: eorumque folia & caulē, si apponantur humano corpori, uim exulcerandi habere, & escharā facere docent. Id quod facit Diosc. lib. 2. cap. 163. de ea in hanc sententiā scribens. Batrachion, sunt qui Apiū agreste nomināt. Huius plura sunt genera. Vna tñ omniū uis acris, & in exulcerando efficacissima. Habēt omniū folia & caules teneri impositi exulcerādi, urendique ignis modo, uim cū dolore. Subscribit Gal. lib. 6. de Simpli. Medic. ca. 76. ita disserēs. Genera huius plantę quatuor. Virtus omniū est acris, fortis in tantū, ut si extrinsecus apponant, exulcerationē faciant cū dolore. Neque dissentit Plinius lib. 26. cap. 13. ita scribens. Ranunculū uocamus, quem Græci Batrachion: genera eius quatuor: omnibus uis caustica, si cruda folia imponant, pustulasque ut ignis faciunt. Cogitent itaque ueritatis studiosi, quid detrimenti ex diuersitate ista duarū herbarū eiusdem appellationis non animaduersa acciderit. Arbitrati sunt enim quidam, cum Pedem coruinum apud Auicennam ad podagricos dolores prodesse legissent, hanc nostram, quæ Ranunculus dicitur, intellexisse, adeoque ignorantes esse uenenum, in catapotijs deuorandū exhibuerunt. Quemadmodū Leonicenus, uir nunquā sine honoris titulo nominandus, scribit se nouisse Medicum, qui ex radice Pedis coruini, quibusdam alijs adiunctis, pillulas conficiebat, easque podagra laborantibus propinabat, non sine magno quorundam, qui eas accepere, periculo: donec tandem per eum sui erroris admonitus, a tam periculoso medicamento abstinuit. Quod si Medicus ille cognouisset, Coronopoda Græcorum esse diuersam a nostra, nunquam in animum induxisset, hāc aut in catapotijs, aut alio quouis modo intus sine periculo adhibere posse. Quare tu quisquis es, qui solidam medicinam ex animo sitis, disce aliorum periculo, delectumque legendis autoribus adhibe. A

De CARABE. Caput XXIII.

AVicenna secundo Canonis, cap. 374. Carabe historiā ex professo tractans, scribit esse gummi arboris cuiusdā, quæ Nux Romana uocatur, quam cap. 351. alio nomine Haurum appellat. Nam gummi, inquit, quæ ex hac arbore Romana est, Carabe est. Manifestum uero, Arabes per Haurum Romi seu Romanū intelligi Populū nigram: id quod præter cætera indicant Auicennę uerba, quæ in capite Hauri Romani scribit in hunc modum. Nominatur Achirosa. quæ sane dictio corrupta est, quando Aegiros pro ea scribendum erat. Græcis autem αἴγειρος, Populū nigram significat. Quantū autē deceptus sit Auicenna, atque plures alij cum eo, ostendunt ea quæ scribit Plinius libro naturalis historiæ. 37. cap. 2. Is enim fabulosum hunc errorē explodens, ita ait. Phaetontis fulmine icti sorores fletu mutatas in arbores Populos, lachrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padū uocamus. Et Electrum appellatum, quoniam sol uocitatus sit elector, plurimi Poëte dixere, primique ut arbitror, Aeschylus, Philoxenus, Nicander, Euripides, Satyrus. Quod esse falsum, Italiæ testimonio patet. Ita fabulosa etiā secutus pro argumento operis Ouidius, lib. 2. Metamorphoseos, inquit. Inde fluunt lachrymæ, stillataque sole rigescunt. De ramis electra nouis. Capite uero tertio eiusdem libri Plinius, post uarias de Succino opiniones, eius ortum certius describens, ita ait. Certum est gigni in insulis Septentrionalis Oceani, & a Germanis appellari Glessum: itaque & a nostris unam insularū ob id Glessariā appellatam, Germanico Cæsare ibi classibus rem gerente, Austrauiam a Barbaris dictā. Nascit autē defluente medulla Pinei generis arboribus, ut gummi in cerasis, resina pineis. Erumpit humoris abundantia. Densatur rigore uel tepore autumniali. Cum intumescens ęstus rapuit ex Insulis, certe in littora expellit: ita uolubile, ut pendere uideat, atque considere in uado: quod arboris succum prisci nostri credidere, ob id Succinū appellantes. Nec probatur etiam a Dioscor. ea fama ac opinio, quæ ex Populi arboris resina Succinū durari adstruit: id q̄d indicat lib. primo. cap. 104. dum ait. Fertur utriusque populi lachryma circa Eridanū fluuiū in destillando densari, fieri, quod Electrū uocant. Eo enim quod ait, fertur, insinuat se id commentū non probare. Accedit ijs omnibus, quod re ipsa iam hic error etiā explosus sit. Verū ad hunc errorē conniuendū fuisset, quando & inter autores non pauci adhuc hodie cū Auiceña sentiant, nisi quoque pugnantia sibi in Carabe scriberet Auicenna. Capite namque. 374. asserit Carabe esse calidum parumper: id quod & facit in libello de uiribus cordis, calidā in primo, & siccam in secundo dicens: mox tamen subdit. Opinio tamen est, quod sit frigida. Capite autē. 344. hoc gummi calidissimum esse scribit: quod & cap. 510. confirmat, inquiens. Eius gummi est ultimum in calefaciendo. Hic iterum cogitent ueritatis studiosi, quanto in periculo uersent, qui Auic. sibi in uniuersum imitandū proposuerunt. Quod equidē magna Medicorū pars facit, & hi maxime, qui uulgo celebriores doctioresque habentur: qui etiā per compita & fora non uerent prædicare, se malle cū Auic. Arabisque alijs, quorū uerba oraculis instar habēt, errare q̄ cū ijs, q̄ medicinā a Græcis hauriunt,

Electrum.

C recte sentire. O cæcitatem. Hæc ideo iterũ atq; iterum inculco, ut si nullo alio pacto ab instituto peruerso auocari possent morosi isti ignauiæ propugnatores, manifestissimi saltem Arabũ autorum errores eos deterrerent, melioremq; mentem reducerent.

De POPVLO ARBORE. Cap. .XXIIII.

AVicenna .2. Canonis, Populum arborem sub diuersis nominibus describens, tam uarius est, tamq; nusquam sibi constans, ut merito hunc Proteum, aut Vertumnũ dicere posses. Nam ter de una eademq; re diuersis capitibus agit: cui uitio etsi non semel obnoxius sit, nunquã tamen magis quàm in Populo arbore. Hanc enim primũ capite .344. sub Hauri Romani nomine describit. Dein cap. 351. sub nomine Hauri, ubi quoq; confundit ea, quę de alba & nigra Populo a Dioscor. & Galeno diuersis capitibus scribuntur. Tertio autem eandem Populũ cap .510. sub nomine Nucis Romanæ depingit, adeo ut a concinno ordine, quem præter cęteros eundem nostri seruasse clamitant, ea in re fuerit alienissimus. Proinde hoc loci iterum manifestũ fit, Auicennam sua non ordine aliquo scripsisse, sed uniuersa magis ueluti in chaos quoddã confusum cõgessisse. Cæterũ præter hunc confusum docendi ordinẽ, a uero quoq; aberrat Auicenna, quod cap. 344. & cap. 510. Populũ arborem in tertio ordine calidam astruit: quamuis mox capite. 351. æqualem esse in caliditate & ad paucã declinare caliditatem scribat, id quod & in Carabe, ut præcedenti errore uisum est, fecit: adeo sibi semper similis est Auicenna, hoc nusquam fere non pugnantia docet. Non esse uero Populũ in tertio ordine calidam, testatur in primis Paulus Aegineta, qui eam in primo tantum ordine calefacere refert, Ipsa insuper natura arboris ad tantum caliditatis gradũ hanc non posse extolli monstrat. Nam quis sapor, quis odor, quæ demũ qualitas tam præcellentis eam monstrat caloris? Neq; enim multũ odorata, neq; eximio aliquo sapore prędita, sed dum gustatur, primũ quidem modice adstringit, postea amaritudinem quandã sub obscuram inuehit, olfacienti quid non insuaue, uerũ exiguũ id omnino repræsentat, quę singula non excedere primũ ordinem calefaciendo indicant. Si quis etiam uia regia, quam Galenus in suis de simplicibus Medicamentis præscripsit, incedens experiri eam in corporibus temperatis ęgrisq; uoluerit, calefacientẽ nõ ualde inueniet. Nec est quod aliquẽ moueat uetus ac uulgata

D illa Galeni traductio, calidam in tertio ordine statuens. Nam cum illa ex Græca ad Arabicã, exq; Arabica in linguam Latinam sic uersa, id quod barbara Arabicaq; passim capitibus præfixa singulis uocabula monstrant, exigua illi fides erit adhibenda: maxime quando constet Arabicã illam traductionẽ nõ semel tantũ, sed fere singulis quoq; capitibus multifariã deprauatã esse, sicut patet eandẽ cum Græca conferenti. Cum itaq; Græcę lectionis ueritas, Paulusq; Aegineta, Galeni simia, ipsaq; rei experiẽtia, quæ reliquis omnibus præstat, confirment, Populũ arborẽ in primo tñ ordine calefacere, nihil prohibet, quin Auic. errasse cum suis strẽnue pronunciemus.

De OXYMYRSINE. Caput .XXV.

Cubebe.

SErapionis de Cubebe hæc sunt uerba. Cubebe est planta habens folia Myrtæ domesticæ, nisi quia sunt latiora eis, & summitates eorũ sunt acutæ, sicut sum̃itates Lanceæ. Et habet fructũ rotundũ, aliquantulũ depressum & latũ. Inter folia eius repertũ, quod quando maturatur, uergit ad rubedinẽ inter ipsum & granum triangulum. Et habet ramulos similes ramis plantæ dictæ Lauros, egredientes ab una radice sicut agrestis, difficile frangibiles, longos circiter brachiũ unum, plenos folijs, & fructus eius ponticus declinans ad rubedinem. Quę profecto descriptio in uniuersum conuenit cũ descriptione syluestris Myrti, quã ὀξυμυρσίνην, id est, acuminatã Myrtũ Græci nominant, quemadmodum deprehendet, qui eandem cum Dioscor. descriptione lib. 4. cap. 137. quæ talis est, contulerit. Myrtus syluestris Myrto simile foliũ habet, latius tamen, lanceæ figura in summo acuminatum: fructum fert in medio folio hærentem, rotundũ, cum maturuit, rubentem, ossea intus duricie. Ramulos uitilium modo lentos, numerosos, ab ipsa radice non facile frangibiles, cubitali longitudine, folijs plenos. Radicẽ gramini similem, sapore acerbo & subamaro. Quis itaq; tam stupidus, qui non uideat hic cęcutisse Serapionem, ac Cubebas cum Oxymyrsine non sine magna ignauia confudisse? quum tamen arbor Oxymyrsine sit longe diuersa ab ea, quæ Cubebas profert. Et qui Cubebas & baccas rubentes, quas Oxymyrsine producit, nouerunt, facile quantũ deceptus sit sua coniectura Serapion, iudicabunt. Est autẽ Oxymyrsine arbor, quæ Plinio teste lib. 24. cap. 9. Ruscus latine, uulgo uero a medicis corrupto uocabulo Bruscus appellatur, ex quo Plinij temporibus, sicut hodie quoq;, ruri scopæ fiebant. At Oxymyrsinen a Romanis uocari Ruscũ, præter Pliniũ testat̃ etiam Diosc. ijs uerbis. Romani Ruscum nominãt. Nunc in nullo honore Ruscus est, nisi q̃d in aliquib. locis, ut diximus, scopę ad purganda pauimenta ex eo fiunt. Pueri quoq; rubẽtes baccas ex folijs eius decerpentes, ceu Corallijs per ludũ se illis ornãt. Rustica q̃q; gẽs in carnario suspẽdit, tuet̃ eo a muriũ iniurijs pernas, & casei sui fiscellas. Neq; enĩ acuminata in cuspidẽ foliorum eius cacumina penetrare animalia

Oxymyrsine.

dent, quam ob caussam & μυάκανθα, id est, murinam spinam quidam dixerunt. Vides hoc loco Serapioni æque ut Auicennæ in herbarum descriptionibus parum esse fidendum. A

De M E M I T H I. Cap. .XXVI.

Errare magnam Medicorũ partem in Memithe, notius fere est, quàm ut demonstratione egeat. Sunt enim quidam, qui hanc Chelidoniam esse adserunt, in quorum albo est Gerardus ille Cremonensis: & hi quidẽ cęteris magis cæcutiunt. Nam cum in confesso sit apud omnes, Memithen esse frigidi temperamenti, id quod Auiceña. 2. Can. cap. 381. quoq; confirmat, inquiens, Natura Memithe frigida est & sicca in primo, fieri non potest, ut sit Chelidonia herba, quæ Galeno. lib. 6. de Simplicib. Medica. cap. 172. teste, in tertio ordine calefacientiũ collocat̃. Seducti autem proculdubio boni illi uiri, nominũ Memithe & Memire uicinitate, quorũ hoc Arabis Chelidoniũ, illud uero Glaucium significat. Aut quia descriptio Memithe apud Auicennam in multis cum descriptione Chelidonij maioris conueniat, quemadmodum est succus coloris crocei, cum amaritudine aliqua & odoris grauitate: hæc enim omnia in Chelidonij quoq; succo reperiunt̃. Sunt alij, qui Memithen esse herbã eam dicunt, quam Græci μήκωνα κερατίδα, id est, Papauer cornutum uocant. Et eo modo interpretatus est quidã magni nominis Medicus, ut ijsce audiui auribus, quotiescunq; nonum Rasij prælegerat. Istos uero nõ minus quam primos errare, conuincunt uerba Dioscor. quæ scribit lib. 4. cap. 60. de Papauere cornuto in hanc sententiam. Decepti sunt alioqui foliorũ similitudine, falso crediderunt ex hac fieri glauciũ. Adeoq; uides hunc errorẽ non nuper esse natũ, sed Dioscoridis seculo inualuisse. Id Plinius quoq; lib. 20. cap. 19. indicat, dum post Ceratidis, id est, Cornuti Papaueris descriptionẽ ita scribit, Quidam hoc genus Glauciũ uocant. Esse autem Glaucium id, quod Arabes Memithen appellant, testatur utriusq; descriptio: nam per omnia conueniunt Glaucio, quę Arabes Memithe tribuunt. Serapio enim Memithe hunc in modũ describit. Memithe est succus herbę eiusdẽ nominis, folia habens Papaueri similia: hæc calido cinere cooperiunt̃, & sic succũ emittunt. Alij herbam in ollam mittunt, & circũliniunt creta, & in furnũ feruentẽ mittunt, & sic folijs maceratis succũ exprimunt. Eius est optimum, quod est crocei coloris intus, & gustu amarũ, & odore graui: miscetur ocularibus medicinis. Quæ sane descriptio ferme eadẽ est cum descriptione Glaucij, quam tradit Dioscor. lib. 3. cap. 92. dicens. Glauciũ succus est herbæ nascentis ad Hierapolim Syriæ. Folia eius Cornuto Papaueri similia sunt, pinguiora tamen, humiliaq;, odore tetro, & in gustu amara. Succo eadem abundat, qui croceo colore est. Eius folia incolæ in fictile conijcientes, in furnis non adeo calentibus, usq; dum in calore inarescant, calefaciunt, mox tundẽtes exprimunt succũ. Eius usus in oculorum medicina a principio: refrigerandi enim uires habet. Itaq; ex collatione duarũ descriptionũ, nihil differre Glauciũ a Memithe, manifestũ fit. Id quod Auicennæ quoq;. 2. Can. notificatio confirmat, quæ talis est. Memithe est simile glandibus, citrini coloris, ad nigredinem declinans. In ipso est amaritudo, & substantia aquea & terrea, & est herba manifesti odoris, & amari saporis, & crocei succi. Est frigida & sicca in primo. Sanat Erysipilam non fortẽ. Confert in medicinis Ophthalmiæ in principio. Hæc sane descriptio, etsi non multũ a Dioscor. euariet, magis tamen congruit cum ea quæ habet̃ apud Galenum lib. 6. de Simplicib. Medica. cap. 96. in hunc modũ. Glauciũ est herba habens adstringendi uim cum delectatione, frigefacitq; & curat Erysipilata, quando non est fortis. Et eius temperamentũ constat ex substantia aquea & terrea, & ambæ sunt frigidæ, sed frigiditas earum non est fortis, sicut est frigiditas aquæ fontanæ. Plinius etiã lib. 27. cap. 10. docet Glauciũ id esse, quod Arabes Memihte appellant: in nullo eñ a Dioscor. uariat, nisi quod hic succum crocei coloris esse ait, ille uero granũ. Et ut finem faciam, persuadet hoc quoque Paulus in sexto: quando hic Glaucium non aliter, quam Auicenna suum Memithe refrigerare, Sacros ignes non admodum ualidos curare asserat. B

De P H A S E L O, & P H A S I O L O. Caput .XXVII.

Diuersa esse inter se legumina, Phaselum & Phaseolũ seu Phasiolũ, primũ omnium manifestum fit legenti Galenum lib. 1. de Alimentis, qui de ijs tanquã diuersis leguminibus, naturaque & figura plurimũ differentibus, in diuersis etiam capitibus agit. Capite enim. 21. eiusdem libri, Galenus Phaselũ scribit mediocritatem quandã seruare inter ea, quæ boni & mali succi sunt, atq; quæ facile, & quæ difficile concoquuntur: quæ tarde, & quæ cito excernuntur, inter ea quæ inflant & non inflant, quæ parum, & quæ multum nutriunt. Præterea nullam qualitatẽ efficacẽ habere ait, sicut alia habentia succos aut acerbos, aut adstringentes, aut salsos, aut dulces, aut amaros. Addit aliquos Phaselũ maceratũ donec prouenian tradices, ablutũq; in Garo subducendi uentrẽ gratia ante alios cibos sumere, atq; magis, postquã distributum fuerit, quam Fœnum Gręcũ alere, Idq; probat ex historia cuiusdã adolescentis Alexandrini, qui medicę artę operã na

Cuans, quotidie pulte ex Phaselis utebatur, sanus tamen permansit, nec deteriorem corporis habitū, quàm antea habuit, nactus est. Subscribit Galeno Paulus Aegineta libro primo, cap. 79, inquiens. Phaseli si macerentur donec radices proueniant, atq; ex Garo ante cibū sumant, uentrem subducunt, atq; magis quã Fœnū græcum alunt. Multo autē propius ad Galeni de Phaselis sententiã accedit Psellus, qui libro secundo de ratione uictus in hunc modū scribit. Phaselos aqua aspergunt, quoad radicē germenq; ediderint, & ante reliquū cibū manducant ad citandã aluū. Garo immersa nutriunt, succūq; hæc generant, cum bene coquuntur. Meliora Fœno græco, mediaq; sunt inter bonum & malum succū, siue concoquantur, siue minus, & inter tarda & celeria meatu, multum nutrientia & parum. Phaseolum uero, siue Phasiolum mox idem Gal. cap. 24. tanquam legumen a Phaselo diuersum, sub Dolichi nomine depingit, docetq; Phaseolos, per quatuor pronunciando syllabas, alias dici Dolichos, ad differentiã eorum, qui per tres syllabas Phaseli appellantur, de quibus antea egerat. Phaseolum autem esse eundem cum Dolicho, Paulus etiam Aegineta primo uolumine, cap. 79. his uerbis confirmat. Phasioli, qui & Dolichi nominantur. Vbi in Latina Copi traductione Phaseli falso legitur (uitio, quantū arbitror, impressoris) Paulus em̄ met ipse diuersitatem inter Phaselos & Phasiolos facit, Phaselos primo instar Galeni describens, deinde uero seorsum etiam Phaseolos dicens. Si integri cum siliquis uiridesq; ingerant̄, plures superfluitates cumulant. Ita & Galenus, ubi supra uirides cum siliquis comedi testatur, quo nomine & Lobos appellatos esse scribit. Describit & Dioscor. Phasiolum lib. 2. cap. 115. hoc pacto. Phasiolus inflat, inflationesq; excitat, ægreq; concoquitur. Si coctus uiridis in cibo sumitur, aluū mollit, uomitionibus accomodatum est. Errat autem & hoc loci interpres Florentinus, uir alioqui rara eruditione ac multijuga rerum cognitione insignis, acerrimoq; iudicio præditus, Phaselum cum Phasiolo confundens. Ex ijs itaq; satis constat, inter se differre Phaselum a Phasiolo, quod nō animaduertentes etiam magni nominis uiri, lapsi sunt: & inter Arabes etiam Serapio, qui sub Lubiæ nomine, quod certe a Lobo Græca uoce deflexum est, Phaselos cum Phasiolis confundit.

De IVIVBIS, & SEBESTI. Cap. XXVIII.

DI Viubas, quas Sericas Græci nominant, ad usum medicinæ non conducere, præter cæteros, docet Galenus libro secundo de alimentis, cap. 31. de Sericis, ubi ingenue fatetur se non habere aliquid de ipsis testificari ad sanitatis conseruationē, aut ægritudinū curationē. Sunt enī, inquit, cibus mulierū & puerorum effrenatorum, paucíq; nutrimenti & indigestibiles, simul cum hoc ꝙ neq; eustomachū est, alimentū palam quod & ipsum dant paucū corpori. Adeoq; ijs uerbis in uniuersum damnat in usu medico Gal. Iuiubas. Quod non animaduertisse Auicennam mirum admodū est, qui lib. 2. cap. 371. hęc eadem Gal. uerba citat, inquiens. Et quidem sermo in eis bonus est ille, quem dixit Galenus. Non reperi Iuiubas in conseruanda sanitate, & remouenda ægritudine aliquid operantes, sed reperi eas difficilis digestionis, & pauci nutrimenti: & nihilominus paulo post, easdem conferre pectori atq; pulmoni, item dolori renum & uesicæ adstruit. At solet ubiq; fere immemor esse eorū quæ scripsit Auicenna, tantus eiusdem mentem occupauit lethargus. Præterea nullius esse commodi in usu medico Iuiubas, testatur etiam Plinius lib. 4. de Re Medica, cap. 46. de Ziziphis, dicens. Zizipha modicū cibum corpori præstant, licet illis saporis nonnulla gratia lenocinetur. Habent tamen plurima incōmoda: ægre concoquunt̄, sitim accendunt, prægrauant stomachū, difficillimum reddunt officium uentris. Ex quibus Plinij uerbis collige tria. Primū eadē esse Zizipha cum Iuiubis: nam hæc Plinij descriptio fere nihil a Galeniana distat. Accedit etiam quod Plinius alibi, hoc est, lib. 15. cap. 14. Zizipha, haud aliter quàm Iuiubas esse peregrina, & ex Syria asportari scribit. Secundum, errare Medicos iuniores, qui ad purificandum sanguinem, seu ut illi loquuntur, ad mundificationē sanguinis Iuiubas adhibent. Qui enim fieri posset, ut sanguinē purificarent, cum uentriculo inutiles sint, & ad concoquendū difficiles. Et ut penitus obmutescere faciamus aduersarios, ecce cum illorū principe Auicennã eosdē conuincamus, qui in capite de Iuiubis sic agit. Et illorū existimatio, qui putant, quod ipsę clarificent sanguinē & lauent eum, est existimatio corrupta: ad quã ego non declino, quia magis ingrossant sanguinem & uiscosum faciunt ipsum. Quid, quæso, ijs uerbis apertius? Tertiū, quod ex prædictis colligit̄, est, quod falso admodū fructui tribuunt, quæ folijs, radici & corticis arboris ferentis Iuiubas debentur: sicut est mitigare tussim, ad uesicæ dolores conferre. Testis eius rei est Plinius, qui libro eodē de Re Medica hęc omnia folijs, radici & cortici adscribit ijs uerbis. Folia tamē ipsa contrita & imposita, Spleneticos & Hydropicos adiuuare certissimū est. Radicis & corticis eadē uirtus habetur, quorum succus ex melle coctus tussim mitigat, cum mero mixtus, iecori medetur, uesicã leuat urina largiori. Istis satis superq; ostensum est, Iuiubas perperam a iunioribus Medicis ad multa esse accomodatas. Reliquum igitur est, ut & itidē in Sebesten contigisse demonstremus. Fructum autem illum, quem Arabes Sebesten nominant,

Paulus ac Plinius Myxā uocant. Pauli uero hæc de Myxa uerba. Myxa est fructus quidē pruno similis sed minor eo. Ita Plinius libro .13. cap. 5. de Prunis in Damasco monte natis, & Myxis una loquit̄, dicens. Itē Pruna in Damasco monte nata, & Myxa, utranq; iam familiarem Italię. Ex quibus omnibus facile constat, Myxam a Sebesten nihil differre. Id quod etiā ostendunt uerba Auicennæ, de Sebesten ita scribentis. Sebesten & nominatur Museita. Quæ sane dictio corrupta est, ac pro ea legendū Myxa. Proprietates autem Sebesten Auicenna ijs uerbis enarrat. Sunt quasi temperatæ. Sunt lenitiuæ. leniunt enim pectus & guttur. Sedant sitim, leniunt uentrem. Quæ equidē proprietates omnes, una, aut altera dempta, sunt falsissimæ. Nec em̄ Sebesten sunt temperatę, ut putat Auiceña, sed frigidę & siccę: neq; etiā uentrē leniunt, sed magis eundem adstringunt. Id quod testat̄ Plinius, uel quisquis tandem eius libri autor est (nec enim eius autoritas respuenda, quando nō uno loco sua Hippocraticis ac Galenianis placitis fulciat) lib. 4. de re Medica, cap. 57. de Myxa hunc in modū scribens. Hoc nanq; genus manifeste stypticę uirtutis appa ret & frigidę, quamuis plurima illi de rigore siccitas decoquat. Verum & ardores febricantium extinguit: ore compressum, & sitim mitigat, & in cibo sumptū, stomachū erigit, solutioni uentris obsistit. Proinde uideant Medici iuniores, qui Eclegma, siue ut ipsi loquunt̄, Electuariū de Sebesten ad subducendam aluum conficiunt: quum ex Plinij sententia solutioni uentris potius obsistant. At quid multa? Nihil mirum, Arabes ementita scripsisse, qui utcunq; sua ex aliorum scriptis consarcinare studuerunt. B

¶ De LICHENE. Cap. .XXIX.

HErbam a recentioribus uocatam Hepaticam, esse eam, quam Dioscor. Galenus, ac Græci alij Lichenē nominant, facile ex utriusq; descriptionibus deprehenditur. Nam quæcunq; a Serapione ac alijs Hepaticæ tribuuntur, hæc omnia Dioscorides Licheni adscribit. Serapionis autē hæc de Hepatica uerba. Hepatica nascitur in lapidibus humectis, & cadit super eam ros uel gutta aquę. Virtus eius est, quæ infrigidat frigiditate pauca, & desiccat, & abstergit. Et emplastrum cum ea factū, abscindit hæmorrhogiam: & posita & cataplasmata etiā sedat apostemata calida, & curat impetiginē, & confert ictericię. Hæc descriptio in uniuersum quadrat cum Dioscor. quā tradit lib. 4. cap. 50. ita scribens. Lichen petris adhærens. Sunt qui Muscū uocant. Muscus est roscidis petris adherens. Hic emplastri modo impositus, sanguinis eruptiones sistit, inflammationes compescit, & impetigines sanat. Inungit̄ idē utiliter ex melle suffusis felle, & in os linguamq; destillationes cohibet. Itaq; iam satis constat Lichenē Grecorū nihil ab Hepatica differre recentiorū. Falsum uero est, quod ex iunioribus quidā scribunt, hanc ideo Hepaticā dictā, q̄d hepati maxime prosit. In quorū numero Platearius est, qui in eam sententiā scribit. Hepatica est herba crescens in aquosis & lapidosis: habet folia minuta, terrę lapidibusq; adherentia: & dicit̄ Hepatica, quia pręcipue hepatis est iuuatiua. Pandectarius quoq; ex Gal. & Serapionis, ut uidet̄, autoritate docet hanc herbā ualere contra lienis hepatisq; obstructiones, & contra om nē hepatis morbū: cum tamē hi effectus Licheni neq; a Galeno, neq; a Serap. usquā tribuant̄, id q̄d ex Serapionis uerbis paulo supra adductis patuit. Quod aūt Gal. nihil tale docuerit, indicāt eius uerba de Lichene lib. simp. medic. 7. cap. 70. ubi ita differit: Lichen, qui in petris, quidā Muscū uocant. Nominat̄ aūt ita, quia impetigines sanat. Est uero huic uis quædā abstergēdi ac refrigerandi, atq; siccandi. Abstergēdi uero & siccandi uirtutē habet a petra, refrigerandi aūt ab aquositate: in humidis em̄ petris nascit̄. Plin. pręterea lib. 26. cap. 4 Lichenē describens, nihil, q̄d cū recentiorū conueniat sententia, de ea refert. Sunt uero hæc eiusdē uerba, Est aliud genus Lichenis, petris tm̄ adhærens, ut muscus, qui & ipse illinit̄. Hic & sanguinē sistit uulneribus instillatus & collectiones illitus. Morbū quoq; regiū cum melle sanat ore illito & lingua. Ex his itaq; locis manifestū fit, Lichenem perperā a iunioribus dictā esse Hepaticā, quando ueterū testimonio Hepati nihil conferat. Quod si uero quis Lichenē herbam prodesse hepati ea ratione contendat, quoniam de ipsa scribant ueteres, quod ictericis conferat: morbus autē, qui icterus nominatur, plurimū hepatis uitio oriatur. Is etiam Diosc. ac Plinio docentibus, discat non intra sumptam ad uitiū ipsum tollendum, sed extra adhibitam, potius ad colorē natiuū ictericis recuperandum Lichenem herbam a Medicis prioribus commendari. Non est uero a ratione alienū, hanc ipsam herbam, quę, ut ait Galenus, abstergendo plurimū ualet, sicuti impetigines, ita alteram cutis in ictericis fœditatem delere. Propterea si qua herba est, quæ ob excellentem iuuandi hepar proprietatem nomine Hepatica debeat insigniri, illa profecto est Eupatorium: quæ etiam inde apud Græcos uidet̄ nominata, quod sit bona hepati. Cuius rei testis est Dioscorides, qui libro quarto, cap. 38. ita de Eupatorio scribit. Bibitur uero semen herbaque ipsa cum uino utiliter iocinorosis. Hoc etiam confirmat Galenus lib. 6. de Simplicib. Medic. cap. 39. inquiens. Eupatorium hepatis obstructiones expurgat, atq; insuper hepar corroborat. Non latet tamen Plinium scribere Eupatorium sic dictam ab Eupatore rege, a quo inuenta est. Vtcunq; autem sit, certum est, Lichenē C

C ueterum testimonio Hepaticam appellari non posse.

¶ De VOLVBILI. Cap. .XXX.

AVicenna capite.235.secundi Canonis de Volubili in hanc scribit sententiam. Lac Volubilis magnæ abradit pilos, & interficit pediculos. Folia funis pauperum recentia conuenientia sunt ulceribus magnis, & consolidant ea decocta in uino, & ex eis emplastrum factum superimpositum adustioni ignis, & proprie cum cerato. Distillatur succus eius in aurẽ dolorosam, & confert ulceribus antiquis. Hæc porro Auicennæ descriptio in uniuersum quadrat cum descriptione Hederæ, quæ tradit a Diosc. & Galeno. Dioscor. quippe lib.2.cap.168. de Hedera ita scribit. Depilat Hederę lachryma, pediculosq; inuncta necat. (Atq; hic aduerte, Auicennam ineptissime lac pro lachryma reddidisse) Omnium generum ulceribus folia in uino decocta impositaq; ambustis, dolosisq; ulceribus medentur. Succus uero foliorum corymborumq; doloribus aurium & purulentis auribus medetur. Consimiliter Galenus lib.5. de Simplicib. Medica. cap. 28. hæc singula instar Dioscor. Hederæ tribuit in eum modum scribens. Lachryma Hederæ pediculos interficit, capillosq; destruit. Folia eius trita cum ceroto ambustis igne prosunt. Sanant ulcera antiqua iuxta & nares. Plinius quoq; lib.24. cap.10. hæc eadem Hederę adscribit, dicens. Succus Hederæ tædia narium graueolentiamq; emendat. Infunditur etiam purulentis auribus aut dolentibus cum oleo. Illinitur decocta in uino omnium ulcerum generi, etiamsi cacoethe sint. Lachryma Hederæ Psilothrum est, Phthiriasimq; tollit. Et ambustis illinitur utiliter cum cera. Quis est, qui ex istis ueterũ testimonijs nõ aperte uideat, Auic. Hederę proprietates, cũ Volubilis proprietatibus miscuisse? Sed quid mirũ hic lapsum Auic. qñ & antea in capite de Cussos Hederæ etiam uirtutes cum alterius herbæ, quæ Ladanum fert, uiribus miscuerit, ut in errato decimo sexto indicauimus. Cæterum annotandum & hoc est, Volubilem maiorem dictam, eã esse herbam, quæ a Græcis κισσάμπελον, id est, Hedera uitealis & Helxine nuncupatur. Hęc autem herba lacte plurimo manat, & aluum cit, haud aliter quam Scammonia. Describit autem hanc Dioscorides lib.4. capite χκά in hunc modum. Helxine Hederæ similia folia habet, ramusculos tamen minores, amplectentes quicquid contigerint. Nascitur in septis & uineis atq; frumento.

Volubilis.

Auicenna uero nesciens ueram Hederam distinguere a Cissampelo siue Helxine, mixtis ambarum herbarum natura distantium potestatibus, magnam peperit confusionem: & sicuti Hederam pro Volubili, ita quoq; lac pro lachryma posuit, cum tamen ueræ Hederę lachryma, & nõ lac uitealis Hederæ sit, cui tam a Dioscor. quam Galeno ac Plinio is datur effectus, quod depilet, & pediculos enecet, ut diximus. Præterea cum is error, quemadmodũ alij non pauci, ex linguarum inscitia ortus appareat, cogitent optimi quiq;, q̃ necessaria sit Medico linguarum peritia: qua certe nisi instructus medicinam accesserit, non est quod non multis errorum labyrinthis inuoluat. At non est quod morosis istis barbaris persuadeamus, ut iam senes Catonẽ imitentur.

D

¶ De CENTAVRIO. Caput .XXXI.

MEsuen utrunq; Centaurium confundere, certius est, q̃ ut demonstratione egeat. Sed ut ijs satisfiat, qui autorem hunc mordicus tenent, quiq; eundem ab omni errore immunem arbitrantur, age hominem suis uerbis conuincemus, quæ lib. suo de Simplicibus medicamentis scribit in hunc modum. Centaurea alia maior, alia minor, inter quas distinguntur proprietates notæ. Minor melior est in omni re, & melior pars plantæ sunt flores & semina ipsius. Calidæ complexionis & siccæ in secundo est. Et est composita ex partibus terreis adustis, in parte dantibus ei amaritudinem, & ex partibus non adustis cum permixtione aquositatis, a quibus inest ei stipticitas. Et est in ea de dulcedine aliquid a partibus aëreis Et in ipsa est ex acredine aliquid a partibus igneis. Et amaritudo in ea plus est stipticitate ipsius, & stipticitas plus dulcedine & acredine, & acredo in ipsa est remissa sine mordicatione. Quare est ex maxime curantibus uulnera. Immo ipsa est abstersiua, exiccatiua, consumptiua superfluitatum, & solutiua uentris. Hactenus Mesue qui in uniuersum Auicennam secundo Canone de Centauria scribentem imitatus est. Ex quibus sane uerbis manifestum fit, Mesuen utranq; Centauriam confundere. nam de utraq; tanquã de una loquitur. Etsi enim primo eandem in maiorem & minorem diuidat, tamen mox earundem mixtis proprietatibus, tanquam de una loqueretur, earum historiam confusissime tractat. Quod autem non de una tantum agat, sed confusim de utraq;, id ueterum testimonijs ostendemus. Nam primum omnium quod Centaurio inesse amaritudinem & stipticitatem scribit, hoc certe de minori intelligendum erit. Id enim propter amaritudinem aliqui Fel terrę nominarunt. Quod indicat Plinius lib.25. cap.6. ita scribens: Hoc Centaurion nostri Fel terrę uocant, propter amaritudinem summam. Galenus etiam lib.7. de Simplicib. Medica. cap.17. ista Centaurio minori conuenire docet, in eam sententiam disserens. Dominatur in eo amara qualitas modica stipticitate participans, & propter hoc temperamentum exiccans fortiter, est medicamentum sine mordicatione. Quod uero deinceps Mesue Centaurio inesse dulcedinem cum acredine ait,

hoc equidem maiori accommodari debet. Nam ut minor ob amaritudinem Fel terræ uocatur, ita maior ob dulcedinem Mel terræ appellari potest. Id quod testatur lib. 3. cap. 7. ita de maiori Centaurio scribens. Radix illi densa, dura, ponderosa, longitudine ad bina cubita, succo plena, sapore acri cum adstrictione, dulcedineq; aliqua. Et confirmat Galenus lib. 7. Simplicium Medicamentorum, cap. 16. ita docens. Secundũ gustum enim acris simul & stiptica apparet cum quadam dulcedine. Plinius quoq; ubi supra inquiẽs. Radix uasta, rubescens, tenera, fragilisq;, ad bina cubita, madida succo, amara cum quadã dulcedine. Verba autẽ Mesue quæ sequunt, quod scilicet sit in ea acredo remissa sine mordicatione, iterum de minori, ut diximus, intelliguntur. Quod uero post ait, quare est ex maxime curantibus uulnera, id maiori aptari debet. De eo em̃ sic scribit Diosc. Radix eius utilis est uulnerib. Constipat em̃ & glutinat, carnesq; elixas cogit, si quis ipsam contundens simul decoxerit. Quod & Plinius confirmat dicens. Vis in uulneribus tanta, ut cohærescere etiam carnes tradant, si coquantur simul. Præterea quod subijcit Mesue, Immo ipsa est abstersiua, exiccatiua, consumptiua superfluitatũ, & solutiua uentris, hoc minori Centaurio tribuunt ueteres. Id quod facit Dioscorides, in hunc modum scribens. Potum decoctum eius per inferna biliosa trahit & crassa. Galenus etiam inquit. Decoctionem huius herbæ inijciunt quidam Ischiaticis, ceu educentem biliosã & crassa. Quid porro iam notius, quam Mesuen utriusq; Centaurij uires miscuisse: adeo ut nemo etiam, licet oculatissimus sit, citra ueterum scripta istas discernere, ac cuilibet suas adaptare possit. Hinc factum est, ut Centauriũ maius nostro æuo fere omnibus incognitum sit, quando passim in officinis solius minoris usus sit, non sine magno errore. At solent hoc pacto per autorum inscitiam non pauca intercidere, quæ certe si ueteres ac probatissimos autores, sicut barbaros & indoctos istos spermologos legere curassemus, minime iam nos laterent. Postremum quod Mesue Centauriũ minus præfert maiori, iterum exemplo Auicennæ facit, quem ferme in omnibus sequitur. Is enim. 2. Can. de Centaurio ita scribit. Sed minor est magis iuuatiua ad omnia illa. Verum hoc quoq; prẹter antiquorum exemplum factũ est, qui cuiq; suas uires seorsum tribuerunt, nec unum alteri prætulerunt, quemadmodum uidere licet apud Dioscoridem atq; Galenum, qui certe præter alia radicẽ quoq; Centaurij minoris inutilem, ac nullius in re medica usus esse scribunt. Dioscoridis enim hæc uerba. Radix parua, nullius usus. Galeni uero illa. Centaurij minoris radix quidem omnifariã inutilis est. Id quod & Plinius docet, inquiens. Centaurium minus radice tenui & superuacua. Videant hic medici iuniores, quantum cæcutiant, quantumq; a uero aberrent. hi enim non solum ignorant Centaurium maius, uerum etiam radice minoris utuntur in usu medico, quæ tamen omnium ueterum testimonio penitus inutilis ac superuacua est. Ita barbarorum inscitia uniuersus medicinæ decor perijt, quem faxint Superi, doctorũ omnium studijs recuperemus.

A B

¶ De Armeni & Lasuli lapidibus. Caput. XXXII.

AVicennam sub uno eodemq; capite Armenum lapidem cum Lazuli confundere, ex eiusdem uerbis manifestum fit. Is enim libro secundo, cap. 57. de lapide Lazuli ita scribit. Virtus eius est sicut uirtus eius quo adhæret aurum, debilior parum est. Hæc aũt non de lapide Lazuli a ueteribus scribuntur, sed de Armeno dicto lapide. Id quod in primis testatur Dioscorides, qui lib. 5. ca. 59. de Armeno lapide ita tradit. Prẹstat eadẽ quẹ Chrysocolla, uirib. t᷑n infirmior. Hoc etiã confirmat Plin. li. 35. cap. 6. inquiẽs. Armenia mittit, q̃d eius noĩe appellat. Lapis hic quoq; Chrysocollẹ uiribus similis. Subijcit post hẹc Auic. de lapide Lazuli. Inest ei uirtus eradicatiua, putrefactiua, & abstersio eius cũ acuitate & stipticitate pauca. Quæ certe a Galeno lib. 9. de Simplicib. Medica. tractat. 3. cap. 2. lapidi Armeno tribuuntur, dum ait. Habet uires abstergentes cũ acredine, & pauca quadam adstringendi facultate. Quod autem addit Auicenna. Bonos efficit pilos palpebrarum, & prolongat eos, & est ultimum sicut dicitur in illo, propter proprietatem quæ est in ipso, & dicitur propterea, quia ipsum euacuat humores malos, prohibentes oriri pilos: hoc itidem lapidi Armeno, & non Lazuli adaptari debet. Ita enim de eo Dioscor. scribit. Facit ad alendos in palpebris pilos. Galenus quoq; haud aliter quam Dioscor. ista lapidi Armeno conuenire docet, ita scribens. Quum igitur tali natura præditus sit, miscetur medicaminibus oculorum, ipsum quoq; seorsum terentes, & in puluerem quodammodo redigentes, utuntur sicco ad augendos pilos palpebrarũ, quando ob humorum acredinem quidam ex ipsis decidunt, quidam non augentur neq; nutriuntur. Nam ubi huiuscemodi humorum acrimonia fuerit consumpta, ad naturalem habitum palpebra restituitur. Ex his itaq; clarum est, quod quẹcunq; fere de lapide Lazuli refert Auicenna, eadẽ omnia a Græcis autoribus Armeno lapidi tribui. In eundem uero errorẽ lapsus est & Serapio. hic enim lapidẽ Lazuli notificans, eiusq; potestates exponens, non alia refert quã quæ de lapide Armeno Græci tradunt. Ait enim. Virtus eius est similis glutini auri, nisi quia est debilior eo, & facit nasci pilos in palpebris. Hanc autẽ de-

C ſcriptionem non conuenire lapidi Lazuli,ſed Armeno,in ſuperioribus oſtenſum eſt.Quod uerò Auicenna de lapide Lazuli ſcribit huic ineſſe uirtutem eradicatiuam & putrefactiuam,id uerum equidem eſt. Nam ea proprietas peculiaris eſt huic lapidi,qui ab Arabib.Lazuli,a Græcis uero Cyanus dicitur. Teſtis Dioſcorides,qui libro quinto,cap.60.de eo ita ſcribit.Cyanus,ſeu Ceruleus uim habet reprimendi,leniter putrefaciendi,exulcerandi,ac cruſtas ignis modo inducendi.Proinde ſatis conſtat Auicennã,ut in plериſq; alijs, ita & in hoc lapide rerum differentias miſcuiſſe.Et niſi hoc fateantur aduerſarij, numen eorũ Auicennã in grandius erratum incidiſſe conuincemus,nimirum quod ſibi pugnantia in uno eodemq; capite ſcripſerit. Si enim de uno tantum lapide tractat,quomodo conuenient,eundem habere uirtutem eradicatiuam,& nutriendi pilos?nam uirtute eradicatiua, quæ eſt innata ipſi,nullo pacto nutrire & producere capillos poteſt,ſed eoſdem magis extirpat atq; radicitus perdit. Inſuper ne hoc præteream,ſi hic lapis putrefaciendi uim habet,ſicut Auicẽna atq; Dioſc.fatentur,omniaq; ea uim habentia a Medicis,Gal.præſertim,inter uenena computẽt,quo pacto ab exitiali errore ſe uindicabunt noſtri temporis Medici,hunc lapidem,qui non minus uenenum eſt,q̃ quod uulgus Cenabriũ uocat,in catapotijs deuorandũ quotidie prębẽtes?Nullius em̃ ueteris autoritate ſeſe tueri poſſunt: qñ nemo ex Gręcis autorib.Cyanũ lapidẽ in pillulis purgandę atrę bilis gratia deuorari docuerit.Nec Arabũ ea in re ſatis eſt autoritas:qñ luce clarius ſit,illos eorundẽ lapidũ ꝓprietates miſcuiſſe,atq; adeo q̃d docẽt lapidi Lazuli ineſſe uirtutẽ atrę bilis purgandę,hoc falſum admodum eſt.ea em̃ ꝓprietas,doctiſſimi Alexandri Græci teſtimonio Armeno debeť lapidi.Hinc cũ Arabes unius uires ac proprietates in altero notent,conſequiť illis parum,aut omnino nihil eſſe fidendum. Itaq; caueant poſt hac omnes uere ac candide docti a lapidis Lazuli uſu, qñ is putrefaciendi ac exulcerandi uim habeat,atq; hoc nomine merito inter uenena connumerandus.

¶ DE CANTHARIDIBVS. Caput .XXXIIII.

NOn arbitror eſſe aliquem, qui ignoret noſtræ ętatis Medicos in Cantharidibus propinandis omnes ex æquo proijciendas eſſe alas docere,idq; quantum coniectura aſſequi poſſum, Arabũ,aut eoſdẽ male interpretantiũ præſcripto factũ eſt;quando paſſim in iſtis,dum Cantharides exhibent,ſcribatur abijcere oportere alas & caput. Id quod maxime liquet legenti Razã lib. 9.ad Almanſorẽ,capite de mingendi difficultate,& Auicennam Fen.19.lib.4.tractat.2.cap.8.&
D paſſim alibi. Quantũ autem ea in re errauerint boni illi uiri,aut certe eorundem interpretes,ſatis patebit huic,qui Cantharidũ uires atq; naturam iuxta ueterũ deſcriptionem expenderit. Illi enim ex profeſſo docent, alas maleficio Cantharidũ eſſe remedio,atq; hoc nomine minus abijciendas. Teſtis eſt in primis Dioſcor.libro.2.cap.63.dicens.Retulerunt plęriq; alas & pedes Cantharidum contra earundẽ maleficia remedio eſſe. Quamuis uero Dioſcor.id ex aliorum potius ſententia quam propria ſcribat,ita tamen eſſe poſt eum Plinius lib.29.cap.4.manifeſtiſſime indicat ſic ſcribens. Ipſarum Cantharidum uenenum in qua parte ſit,non conſtat inter autores. Alij in pedibus & capite exiſtimant eſſe, alij negant. Conuenit tamẽ,pennas earum auxiliari,in quacunq; parte ſit uenenum. Hinc eſt quod Hippocrates lib.4. de uictu morborum acutorũ, Aph. 114.in curatione aquæ inter cutem,non alas,ut noſtri ſeculi Medici,ſed pedes & caput proijcere doceat. Eius enim hęc ſunt uerba. Cantharides tres, abiectis pedibus & capite,teruntur in aquę cyathis tribus.&c. Vbi antiquus interpres nõ ſine errore reddidit in ſua traductione. Auferens caput & pedes & alas. Proinde utcunq; de pedibus adhuc diſſentiant autores, conuenit tamen inter omnes,ut ex Plinij autoritate diximus,alas eorundẽ maleficio medicari, atq; ob id minime proijciendas. Vides iam,quantum in manifeſtiſſimis etiam cęcutiant Medici iuniores. Hinc factũ,quod non raro eiſdem Cantharidum uſus male eeſſit,ita ut Cantharides ſua ui erodendi ſæpius ſanguinem promanare fecerint. Quod ſi uero alas,quæ huic maleficio remedio ſunt, nõ abiectas uoluiſſent,forte nihil horum conſecutũ uidiſſent. Quamuis ſi me audierint,in uniuerſum ab exhibitione Cantharidũ abſtinebunt Medici. Verum utcunq; moneas, fruſtra uereor moneas:quando errore penitus obſtinati obſurduerint.

¶ DE ALIBIO. Caput .XXXIIII.

AVtor Pandectarũ in litera A, Alibium falſiſſime pro Eryngio interpretatur, quando ſit ea uerius herba, quę Inguinaria Latinis diciť. Id quod in hunc modum oſtendimus. Cum Arabib. Aliben uel Alhaliben ſit inguẽ,aut abſceſſus qui fit in iguinibus, hoc quod etiã Pandectarius fatetur,conſequiť neceſſario,ut Alibiũ ſit Inguinaria herba:quæ id nominis ſortita eſt,ꝙ proſit inguinibus. At quid opus multis in re omniũ apertiſſima? Annotandũ tamen,eandem herbam alio nomine a noſtris appellari Stellariã,a poſitura & forma,quibus ſtellæ modo radiať. Græci uero non ſolũ a foliorũ ſitu & figura ἀσέρα,ſed etiã,quoniã inguinibus,quæ Bubones illi appellant,tam pręſenti remedio medetur,ut adalligata tantum medicinam in eo malo homini faciat, Bubonium uocarunt. Id quod teſtatur in primis Paulus Aegineta his uerbis. Atticus autem Aſter herba,quã Buboniũ,id eſt,Inguinalẽ ob hoc ipſum uocant,nõ tantũ emplaſtri modo im

posita, uerum adalligata etiã prodesse creditur. Describit uero & Diosco. hanc herbam libro. 4. cap. III. in hunc modũ. Aster Atticus lignosus caulis, in summo habens florem purpureũ & luteum, ueluti Chamæniali capitulum, undiq; per orbem incisuris diuisum, Folia autẽ habet stellæ similia, quæ uero circa caulem folia oblonga & densa. Haud dissimiliter eandem depingit Plinius lib. 27. capite quinto, inquiens. Aster ab aliquibus Bubonion appellatur, quoniam inguinum præsentaneum remedium est. Cauliculus folijs oblongis duobus aut tribus, in cacumine capitula stellę modo radiata. Præterea non prætereundũ, quod apud Auicennã secundo Can. cap. 27. falso scribatur Atratisus, pro Aster atticus, ita fere omnia herbarum nomina apud eundem corrupta sunt. Verum hic finem de hoc Pandectarij errore faciamus, cuius equidem hominis errata uniuersa si quis prosequi uellet, nunquã finem sortiretur, adeo omnes fere paginæ erroribus scatent. Nos tamen cogitamus aliquando conscribere Pandectas omnium earum rerum, quę ad Græcam Latinamq; medicinam spectant, ut tandẽ consulatẽ ijs, qui mendacissimi hominis Pandectarij interpretationibus seducuntur. Atq; hic primi Tomi continentis ea quę ad plantarum ac Medicæ rei notitiã attinent errata, finis esto. A

¶ Clarissimi uiri Doctoris IOACHIMI SCHILLERI, medici Basiliensis, de flore qui uulgo uocat Grasszblům, Graszznegelin. Ad Othonem Brunfelsium Iudicium.

DE HERBIS super quibus tu maxime dubitas, iam nihil certum teneo, sed tamen ni fallor, unũ herbæ genus est, quod Graminis florem uocant, uulgariter Graszznegelin/oder Colmerröszlin/oder flyeger eüglin Sueuice. Huic herbę falso inditũ nomen mihi uidetur, quãdo in confesso est, nullum aliud Graminis genus (quorum tamen genera multa sunt) flores effundere, præter unum Parnasium, cuius certe floris speciem ac formam nostrũ minime ostendit. Siquidẽ cum Parnasi flores maxime candidi, & odorati sint, nostri pręter rubrũ colorem, uel ex nigro commixtũ, ut iam ad purpureum accedat, alium nullũ ostendit. Sed neq; admodum odorati sunt. Quapropter, ex alia progenie falso hodie nominatum esse hunc Graminis florem apparet. Ego certe inter Tunicę herbę florem connumerandum censerem, uel potius in Violarum altilium genus collocandum putarem. Tantum de Graminis flore mihi constat. B

¶ Eiusdem sententia de ASTRANTIA, & ANGELICA.

Angelicam & Magistrantiã ueteribus incognitas herbas fuisse non dubito. Inuenio tamen Meu dictam herbam ab aliquibus uocari uulgariter Meysterwurtz.

C

HIERONYMVS TRAGVS, Othoni Brunfelsio, amico & domino cum primis optato, S. D.

IDIBVS Februar. literas tuas Otho chariss. reperi, quas diligenter & unice, quod ab amico & doctiss. fuerant profectæ, amo & lego. Etiam petitionibus admodum iustis quam sim gerendo morē paratus, id tam suppeditare & aperire nostra sufficeret tenuitas, ex animo optamus: quin amico tibi nostram communicare operam, & si id nobis impar, non audemus quale, aut quantulūcunq; illud est denegare, satisq; duco me illud quod pētis fideliter uoluisse, scioq; te, canditatosq; omnes hoc contentos esse. Ob id rursum tibi de herbis nostrā opellā & intellectū mittimus: quæ si quicquam (quod cupio) prodesse putaris, fac nobis non parcas, imo sæpius utaris. Proinde in hijs quod dubium, aut a uero dissonare uidetur, obliterandum illud, cæteraq; omnia in melius interpretandū, candori tuo in totum offerimus atq; dedicamus. Christus te seruet diu incolumem. Pandectæ tuæ si lucē iam uident, quanti & hæ comparari possint, literis significato. Proinde mi Brunfelsi oro te, si quando poteris, hęc semina ad plantandum apud holitores uestros comparare, mihi præsentibus nummis mitti cupio. Disces quoq; ab eis, quomodo quodq; feratur, quaq; terra gaudeat, facies mihi rem gratam. Vale bene ex Bipontio pridie Non. Mart. Anno .M. .D. XXXI.

HIERONYMI TRAGI Medici, Herbarum aliquot dissertationes & censuræ.

D

DE SOLDANA QVID LOQVAR uix sciam. Vt autem tibi meam aperiam mentem, existimo esse Diosc. βρύον θαλάσιον, & est germē quod chartis inclusum miseras, planta sine caule, & capillata, Dioscoridi forte ignota, ideoq; paucis historiam de ea absoluit. Ego huius herbæ potentiam magni duco. Est nimis diuretica: ob id calculo in uesica laborantibus utilis, atq; herbarum historijs meo iudicio digna.

Negelblůmen, sunt Violæ nostræ. Vide species, Keiri Serapionis, & Dioscoridis Leucoion lib. 3. cap. 129. et Mainardum in Epist. Medicin.

Erenbreiß, herba Tunica dicit̄ a noñullis: sed sine ueterū autoritate. Hieronymus appellat Veronicā. Genus est herbæ Serpentarię. Hæc ad radices arborū, maxime quercuū serpit. Vulneraria herba est, atq; diuretica.

Pes leporinus — Hasenpfötlin, de quo scribis, non uidi ne chartis quidem inclusum: itinere, negligentia forte nuncij perijt.

Mörettich, genus est Rhaphani, aut illud de quo autores nō scripserunt, aut Plinij certe Armoracia: idq; conijcio uel ob paruitatem & exilitatē seminis: uel quod illa radix quocunq; terrarum transferas crescat. Est autē certū, Rhaphani reliquū genus alio tralatum nō crescere. Quod si Armoracia non est Mörettich, uelim nobis esse præsentem græcū illum Morrhionem, qui de Rhaphano librum conposuit. fieri non potest, hunc Autorē tam nobilem radicem in suo libro non indicasse. Nostri ubiq; medici uocant Radicē simpliciter Mörettich, idq; magis sua autoritate quā ueterum. — Radix.

Köbelkrut, uocant Cerifoliū, Apij genus ut Petroselinon. nam & Petroselino perquam simile est. Est Cerifolio umbella ut Fœniculo: flos candidus, ut cimino: semen longum, & tenue, & acre. Dioscoridis puto Oreo-

selinon esse. Nisi me uerba sua in hoc suspectum redderent, cum ait. Ramuli in summo Oreoselini capitula Miconij habent: quod in Cerifolio nunquam cernitur. Alias herba hęc satis nota. Plin. lib. 2. de re medica cap. 37. de ea mentionem facit. Item Apuleius cap. 105. Pęderota, & Arctophyllon uocat. A

Storckenschnabel, & hoc quoddam Apium est, non multũ a Diosc. Smirnio distans. Nouitij herbam Rubeam uocant. Et est duorum generum. Altera rubescens, lanuginosa, & foetida, prope muros & parietes nascit. Lumen maius super quodam unguento uocat herbam Griatiã dei. Hieronymus Herbam Roperti, Gotts gnadt: nos herbam hanc Herysipilatis apponimus. Altera quę item rubens, nec foetet, campestris est, rostris, caule, & floribus priori similis: uocant rustici nostri Storckenschnabel.

In Cardo Benedicto non paruus est error. Nam sunt, qui Grassulã mediam, qui Senetionem, qui Dioscoridis Sedum interpretantur. Mea opinione decipiuntur isti omnes. Lumen maius in syrupo Eupatorij uocat herbam Turcham, quã autoritate nescio. Quod si Cardo benedictus nõ est Plinij Carduus de quo lib. 21. cap. 15. & 16. scribit, nescius sum, quibus tandem nominibus, capitibusq́ hęc planta apud autores inuenienda sit.

Inguinalem Dioscoridis (quod ego sciam) nusquam uidi: licet flosculos, & plantas, quorum capitula & folia per orbem incisuris diuisa similibus Stellæ uiderim. Qualis autem Dioscoridis, Plinij, aut Apulei Aster sit, non uideo. Nam Stellariæ permultæ sunt. Caprifolium, siue Matrissylua Hieronymi stellis ornatur, uestitur, & Aparine stellulis: atq; ambę tinctorum Rubiæ syluestrem quandam stelleam herbam, specie & flore Caprifolio non dissimilem, nec tamen ut Caprifoliũ tenax, aut hamata, sed pinguis & lenis herba, quasi calamus siligineus, undiq; stellulis circumamicta. Est & alia herba lignosa, & omnino ferulacea, quæ pari modo stellis uestitur, oblongis tamen, & gracilioribus foliolis, floribus flammeis atq; candidis, sed muscosis & densis: quam nostræ mulierculæ uocant suo idiomate, Vnser lyeben frawen wagstro. Putaui Dioscor. esse Gallion. B Herbæ stellariæ.

Lactuca & Endiuia congeneres plantę sunt, ut ab altera alteram in primo germine uix secernas. Verum Seris, Intybum, Cichoreum, Endiuia mea opinione idem pollent, & ob lactis liquorem, uel Lactucæ congeneres. Iam autem quot gentes, tot herbarũ sine controuersia appellationes. In Germania nullibi domesticum uidi ego Intybũ: in Italia frequens inter oxypora celebratur, quo & hybernis mensibus arena sepultam, sale & aceto uescuntur caulosi uoluptarij, iniquo suo hoc holere indulgentes Genio. Hanc suo idiomate uocant Endiuiam, Lactucę capitatæ fere similis. Nostras uero quę in Germania est Endiuia, Seris est, aut σέριως certe species: nec tamen ut apud Italos Cicur, sed semper erratica, petrosis, arenosis, & macerie nascens. Herba sane trium specierum. Alia enim folijs prope planis & latioribus. Alię longioribus per interualla circumcurrentibus. Vtraq; gustu amara. Hisce ambabus indiscriminatim utuntur Endiuia.

C ad refrigerandum. Tertia, quæ etsi cultore careat, cultis agris crescit inuito etiam holitore, hortis nostris commune & frequens malum. Cuius itē duum generum, planum scilicet, & incisis caulibus angulosum, quæ duo Dioscoridis Hieratia iam pridem credidi, nostri uocant, Genßdistel / alij Sewdistel / quidam hanc uolunt esse Scariolam.

Cicerbita, & Sonchus nostra Lactuca est crispa & hortulana: in Veris initio usq; ad æstatem cum reliquis Lactucellis apud nostrates ex sale & aceto estur. Nam σόγχος re uera ut Hieration Lactucę species est. quare Hieratiām a Dioscoride Sonchitem, tanquam Sōchi congenerem dictam uideo. Proinde rura nostra omnia isthęc holera uno idiomate & communi uocabulo Lactucas uocant. Nos itaq; illa appellatione contenti, de illarum nomenclaturis non admodum disceptantes, doctioribus & oculatis herbarijs prouinciā hanc & ocio uacantibus inueniēda relinquimus.

Sonchus.

Solsequium species est aut Intybi campestris, aut arborescentis Lactucæ: hanc plantam conuerso ordine Itali, Galli, & nostræ ætatis medici Cichoream uocant. Mihi autem uidetur, quod hæc Cichorea Dioscoridis Heliotropium, & Apulei Intybum erraticum sit. Nam & historia utrorumque non admodum dissentire uidetur. Notissima ubiq; herba, cuius flos solem semper comitatur: ideoq; Solaris a Celso dicta est. Germani uocāt Sonnenwürbel / et Wegwart. Alij Sponsam solis. Cuius flos proiectus

Cichorea.

D in gregē formicarū cito rubescit tanq; cruentus: ad cuius spectaculū non raro admirabar. Eius plantæ uidi genera tria. Primum & uiaticum, omnibus notum, flore est cæruleo. Alterum candidissimo, rarū apud nos spectaculum. Tertium lutheo, & fere croceo flore. Id genus olim Moguntinus ager nobis præmonstrauit. Planta est fruticosa et pene arborescens. Descriptionibus Plinij per omnia respondet nostrum Solsequium: licet Plinius sibi nonnihil contrarius sit. nam in decimonono, capite sexto ait purpureū habere florē, & uicesimosecundo capite uigesimoprimo cæruleum. Nisi forte cæruleus, & purpureus idem apud eum pollerent.

Dens Leoninus, qui maior et minor, potentia & uirtute Endiuiam referunt. nam refrigerando utilissimæ plantæ, cuius flos lutheus, cito canescens, qui & medio ueris euanescit cum caule. Ob id Dioscoridis & Plinij Senetionem, aut eius herbæ congenerem plantam iudicaui. Hieronymus uocat Rostrum porcinum, Alij Pfaffenblatten / alij Mertzenblůmen. Atque de herba hac certius non habeo.

Daucon omnes interpretantur Staphylinon agrion, wilde Pestnachenn / oder Mořellē / oder wilde Gelerůben. In caussa sunt antiqui scriptores Galenus, & Aegineta eius interpres, qui Staphylinon uterque Daucon uocant. Plinius quatuor Pastinacæ genera numerat libro decimonono capite quinto, inter quæ & Hybiscum numerari uult. Cum Hybiscus nihil aliud sit quam Althæa: sic error ex errore non in Dauco tantum, uerum in infinitis deprehenditur plantis. Nos autem Daucum non Pastinacā interpretamur, sed Berwurtzel. Etsi Staphylini speciem, quis hanc dixerit? Tamen

Dioscorides de Dauco proprium caput habet, de eo sic scribens, libro tertio, capite septuagesimosexto, Daucus & petrosis, & apricis cernitur locis, Fœniculi folijs, minoribus tamen & exilioribus, caule semipedali, umbella Coriandri, flosculis candidis, semine peracri. &c. Omnia hęc nō Staphylinio, sed radici quam Berwurtzel uocant recte congruunt. Quod autem Pastinaca erratica (quæ uera species est, der gelen Rüben) a scriptoribus quoque Daucus dicatur, suspicor id nomen ob similitudinem huic radici impositum. Nam Berwurtzel/ quæ Daucus, et die gelen wilden Rüben, quę Pastinaca erratica, fere floribus, semine & caule similes sunt. Porro Berwurtzel nostra rura non habent, sed Hercinia sylua, quæ sacra, & fere Pæonia terra est. Daucum apricis, & pratis copiose olim, per omnia descriptionibus Dioscoridis respondentem, uidimus. Verum die wilden gelen Rüben, quam diximus Pastinacam erraticam, edendo est, ubique crescens, & secundū sepes æstiuis mensibus quotidie perspicitur, flore, & umbella Dauco similis: nisi quod in centro Staphylini flore quiddam purpuræ est, quod in Dauco nusquam cernitur. De Dauco & Pastinaca res sic se habet.

Pastinaca erratica.

Asphodelum nostra tellus non gignit, ideoq; radices tantū ad nos aliquando sine herba adferuntur. Cum essem apud Heluetios, memini me apud eos qui ex alpibus effossas circumferebant uidere: nec has tantum, quin et omnigenas: ut solent ex radicibus cibum quærere herbiferi. Erant autem radices quas tunc temporis uidi, adhuc succulentæ, colore spiceo, fermeque aureo, cōaceruatæ quasi multis bulbis compactæ, herbæ quam Iouis barbam dicunt non absimiles. Et Dioscorides libro secundo capite centesimo quinquagesimonono, Asphodelum glandibus assimilari dicit: non uideo qui cum nostris omnino hæc quadret. Hoc autem uerum est, Asphodeli radices compactas esse multis membris. Et ut folijs densis Rosæ crescunt, ita & Asphodeli tanquam commissuris ex uno capitello radices spectantur: quarum singulæ partes (soluto corpore radicis) Balanis non admodum dispares, nusquam aūt teretes ut balani sunt, sed Iouis barba (ut diximus) speciem præ se ferebant. Rogitaui ex herbiferis nomen. Ipsi Goldtwurtzel responderunt. Certius hoc tu quam ego ex eis cottidie cognoscere potes: solēt eñ hij non raro uestra ciuitate, in quā multi populi confluunt, suas radices uenditioni proponere. Cur autem Auiceña Canon. 2. cap. 77. Affodillum uocet, ignoro: forte rei sibi ignotæ, ignotum uocabulum quoq; imposuit.

Spinachiam apud unum Auicennam secundo Canone, capite sexcentesimo tertio nostri Bynetsch uocant: Heydelbergēses dicunt, Spinnetkraut. De Dioscoridis Lapsana dubitamus: ea si nota tibi est, mittito: ut & nos discamus quale holus sit. Tu autem Serapionem lege, & uide num Aspenach, Spinachia sit.

Eringion carduus est multis, atq; stellatis capitibus, omnib. Carduis aspectu speciosior. Dioscorides lib. 3. capite uigesimosecundo, ait Centūcapita illi nomen fuisse: quod huic Carduo una radice tot capita promi

C nent. Pulchrum certe ac congruum nomẽ. Petrus de crescentijs, & Circa Instans suum Affodillum Centumcapita uocant: forte ob bulborum multidudinem. Eringion ego idiomate nostro appello Mañstrew, ob longitudinem radicis, quam longiorem Moly uolunt esse. nam Eringij radicem nusquam uidi integram, semper aliqua parte in solo permanente. Herba est quouis Protheo mutabilior, nunc album, nunc cæruleũ, nunc pallidum mentitur colorem. Apud nos rarum spectaculum. Vestra terra nihil uilius Eringio. Nam omnes fere agrorum margines hoc genus Carduorum, quin & uiæ passim habent. Turba medicorum hanc herbam Iringium uocant. Proinde caput Plinij de Eringio non male nostro idiomati respondet. ait enim, Lesbium Phaonem dilectũ fuisse a Papho. &c. Plinius libro. 22. cap. octauo.

Milium solis, hac herba inquit Plinius, nihil mirabilius. gerit enim iuxta folia singulas barbulas, & in cacuminibus earum lapillos candore & rotunditate margaritarum. &c. Vide Plinium libro uigesimoseptimo capite undecimo. Dioscorides herculeam herbam ob seminis duriciem uocat: quem uide libro Tertio capite centesimo quadragesimonono. Marcelli Vergilij commentarij hoc loco satis mihi faciunt. Colligunt hoc semen cis renum, quemadmodũ & alia multa, ut Asparagum, Tamariscũ. &c. uulgo dicitur Mörhyrß.

D Wintergrün. Hieronymus Braunschueig lib. de Simplicibus Pyrolã uocat: ego apud Dioscor. prudens legi nusquam, neq; Plinium: opinor tamen esse Betam syluestrem. nam folia & pyro & betæ respondent. Vide Lumen maius: quamquã Gilibertus uult Arnoglossam Centũneruiam esse, aut Betam syluestrem: quam Auicenna secundo Canone capite quadringentesimo trigesimonono linguã arietis nominat. At Phrysius Centumneruiã interpretatus est Wegerich. Omnia hæc ad ideitatem herbę Wintergrün satis mihi faciunt.

Phrysius.

Lunariã nusquã inuenio, siue M. ficinus, ut scribis, siue alius eius mentionem fecerit: sane locus ille Ficini incognitus est mihi. At Lanariã passim lego, tum apud Plinium libro uigesimo quarto, capite octauo, tum apud Dioscoridem libro secundo capite centesimo quinquagesimo secundo, herba fullonibus ad purgandam lanam apta.

Linaria herba tibi nota est credo: de qua uulgus medicorũ sic scribit. Esula lactescit, sine lacte Linaria crescit.

Satureia, Cunila, & Tymbra idem sunt. Satureiam, quam & Plinius lib. 19. cap. 8. Tymbram, & Diosc. lib. 3. cap. 80. Satureiam adpellat, nos lingua nostra Garten Jsop/et Zwybel Jsop uocamus. Est species Thymi, Columella autore, cum ait. Et Satureia Thymi referẽs, Tymbræq; saporem. Is qui Luminare maius scripsit, uult Satureiam esse minorem Pulicariam.

Weißwurtz. Hieronymus Braunschueig Sigillum Salomonis uocat, qua autoritate nescio, renibus conducens, nec non apostematibus internis, impetiginesq; lentiginesq; faciei illita delet.

Eberwurtz, Latino nomine nusquã legi, licet aliquando uiderim. Herba A
est magnis ut Lappago folijs.

Chamæpytis apud Diosc. lib. 3. cap. 66. qualis herba sit inuenies: quid autẽ nostro sonet idiomate prorsus ignoro, nec quenquam de ea habui magistrum, aut doctorem. Ego autẽ Cipressen existimaui: quod illa nostra Cupressus Pinum, siue Resinam uerius quam amomum oleat.

Chamędrys est infima quercus, siue Trixago, nostra lingua, Vergißz mein nit, uel Gamenderlin, nam & Lombardi Calamandrinã uocant, herba cũ primis graue tussientibus accomoda. Dioscor. lib. 3. cap. 103. & Auicenna. 2. Canon. cap. 136. de ea scribunt. Alij Serratã nominant: quod Serra ab illa sit inuenta. Plinius lib. 22. cap. 15. Calamandrina.

In Pulicaria non est cur strennue laboremus. Etsi eius herbæ sint binæ species, binaque in Dioscor. capita. Priorẽ tamen Pulicariam esse uerã, quã aliqui Persicariam uocant, a similitudine foliorum, & ut Dioscorides scribit, folijs Oleæ simillimis hanc herbam esse, idem est, ni fallor. Sunt enim Oleæ folia Persicis maxime ut ouũ ouo similia. Cuius itẽ duarũ specierum altera maculis plena, altera uero nullis, uirtute tamen pares: gustu acerrimæ ut Piper sunt: ideoque pulices humo sparsa e cubiculo pellit, & necat. Dioscoridis opinor esse Conyzã, de qua lib. 3. cap. 127. nostri uocant Conyza.
Rassel. alij Flöhkraut. Muscæ, culices, pulicesque hanc herbam, aut succũ eius nõ B
attingunt, ob id sordidis ulceribus ualde conducibilis.

Altera Pulicaria a seminis similitudine sic dicta est. Vides enim semen eius pulicib. assimiliari. de ea itẽ Diosc. lib. 2. cap. 68. Auic. Can. 2. ca. 522.

Centaurion maius, de quo Diosc. lib. 3. cap. 62. Plin. lib. 25. cap. 6. scribũt, nullibi in Germania nasci credo, aut certe mihi in uniuersum ignota herba. Centaurion maius quo nunc utunt medici, Matricaria est, aut Febrifuga, quam ego Diosc. Parthenion esse iudico. Vide eius librũ. 3. cap. 126. Error nõ paruus in Centaurio: cum alterũ fel, alterũ mel terrę dicat. Matricaria. Febrifuga.

Cynorrhodi, Rosę sunt caninę, aut campestres, ut quidã uolũt: nascuntur frutetis ac subhumidis locis, coloris purpurei, odoratu iucũdę, nostris Rosis & aspectu & odore fere similes: odorẽ autẽ campestriũ simul ac uirtutẽ præ domesticis probo. de quibus uide Plin. lib. 25. cap. 2. Nascitur & fungus in radice Cynorrhodi, quẽ Auic. 2. Can. cap. 112. Taratich, & Dioscor. lib. 1. cap. 112. Hippocistida uocat. Nos Rosam illã interp̃tamur Haberroßen. Francofordiensis Hanroßen dicunt. Spirenses & Heydelbergenses hisce Rosis maxime pharmacis utuntur.

Αγρωσις, Gramen apud Diosco. lib. 2. cap. 31. dicitur, cuius ego radice ad frangendũ uesicæ lapidẽ usus fui, noui que Gramen magnæ operationis & efficaciæ. De eo Plinius libro. 29. cap. 19. Aliud Gramẽ est Polygonon, de quo mox dicemus. Gramen.

Graßblůmen, nusquã quomodo Latini uocent legi, nisi quod Narcissi speciem quidã adpelllant: quibus non adhibenda fides. Nam Narcissus flos alius est qui aut Februario germinat, uulgo Hornungeblůmen, aut certe flos

B est autumnalis Hermodactyli radicis, Zeytloßen, oder vcht blůmen. Vide Theophra. Flores sunt nudi, sine caule, atq; coloris purpurei. Verg. æcloga quinta. Pro molli uiola, pro purpureo narcisso.

Negelblůmen. alij Graßzblůmen, nostri Violas credunt albas. Apud Dioscor. genera plura: quem lege lib. 3. cap. 129. Meminit item Violæ Ioan. Main. libro Episto. medicin. lib. 3. Epis. quarta.

Sertula campana.

Meliloton Dioscor. interpres lib. 3. cap. 83. atq; Plin. lib. 21. cap. 9 Sertulam campanam adpellant. Certumq; est, Meliloton genus esse Trifolij acuti: an illud sit quod uocāt Steinklee, penitus nescio. Certe uulgus medicorum ita interpretatͣ. Noui ego plus septē genera Trifolorum: quod autē omniū uerum sit Trifoliū, conijcere non possum. Omnia enim istiusmodi sunt, ut uel intuendo, uel palpando hāc uocē Trifolium merito sibi uēdicant. Noui Trifoliorum pratensia duo, maius, & minus. Campestria duo, singula singulis flosculis ornata. Noui insuper genera duo cęteris & caule & flore humiliora. Quorum alterum etiam pueris nota herbula, adblandiente lutheo flore, idiomate nostro Haßenpförlin, alij Leporinū hoc genus uocant. Estq; aliud Trifolium syluestre, candido flosculo, ego suspicabar id esse Oxytriphyllon. Nostri Sawrklee, Gauchklee, Bůchampffer, uocant. Consule Serapionem de Andrecotha. Dioscorides noster Samsuchum adpellat Trifolium lib. 3. cap. 82. Licet de Trifolio scripserit caput proprium lib. 3. cap. 116. Certe Trifolium arbitror esse uocabulum commune, siue pratensiū, siue campestriū. Quoties ego lecturus simpliciter Trifoliū, de Pratensi semper & communi Trifolio intelligam: quisq; interim sui iudicij ut sit, minime prohihemus, & cū tali nihil contendendū censemus.

Trifolij genera septem.

C

Inulam nostram arbitror esse Chironium Panacen, de quo Diosc. lib. 3. cap. 92. scribit. Nam Plinij & Auicennæ Inula, cum nostra non uideo qui congruet: tamen illud uerum est, quod ex radicis nostræ Inulæ oculis, aliæ Inulæ seri aut propagari possunt, ut idem Plinius testatur, lib. 19. cap. 5. Mihi profecto Vergilij commentarij super Inula non displicent, cum ait. Helenium ex se mittit caulem crassum, hirsutum, cubitalem, aliquando maiorem, angulosumq;, flores lutheos. &c. Hęc omnia Inulæ nostræ adesse uidemus, Dioscorides libro. 1. cap. 27. Vtinam de cœlo mittatur Mercurius nouus, qui hanc, atq; alias nobis commonstret radices & herbas, quo instauretur & renoueturpristinę ac ueræ Peonię disciplina.

Sanguinariam uocem, plantarum potius epitheton, quam herbæ nomenclaturam esse quis dubitat? sunt enim herbæ non paucæ, suntq; radices, sunt lapides & gemmæ, quę singula sanguinaria dici possunt. Est herba quædam rubens, cuius succus ut purpura tingit, quam uulgo Sanguinariam Blůtkraut uocant. Alij hanc Soldonellam. Nascitur stercorarijs.

Blůtkraut.

Est pręterea radix cui nomen fecerunt Sanguinaria, quam nos uerum Pentaphyllon esse nihil dubitamus, qua dysentericis, cœliacisq; dolorem leuauimus. Est illi mira in hoc adstringendi facultas, omnisq; ueneni magistea. Herbarij nostri tam uocant Tormentillam, alij Ferulam, Germa-

nice Rotwurtzel. Tormentill. oder Bürckwurtzel.

A

Sanguinaria qua nos usi sumus, & plærięꝫ omnes, est Bursa pastoris minor., Deschelkraut, aut Seckelkraut. Est & huic mira adstringendi potestas. Hac multos sanguinis fontes sistimus, phibemusqꝫ, pcipue mulierculis.

Bursa pastoris.

Polygonon est Proserpinaca, referēte Apuleio cap.18. qui & facile mihi fidem facit. Sanguinem excreantibus, priusquā autor hic nobis uisus fuit, administrauimus, uidimusqꝫ ea herba rem certissimam. Quare sanguinariam ab Italis & illam suspicor esse dictam, ut Arnoglossa adstringendi & refrigerandi uim habet, quam Arnoglossam similiter Sanguinariam audiui nuncupatam. Ego Polygonon interpretor Weggraß / oder Wegdritt. quod Weggraß, descrip. Plinij atqꝫ Dioscor. pulchre quadret. Legatur ergo Dioscorides libro. 4. cap. 4. Plinius libro. 27. capite. 12. Medici nostri gramen hoc Centumnodiā uocant: nec hoc mihi nomen displcuit usquam. Sunt qui Wegdritt Gramen uerum adpellāt: sed falso. nam de uero Gramine supra monuimus. Quis non uidet, rebus manentibus, nomina mutari, peneqꝫ in omnibus esse confusa? Hinc est, quod medicina tam sæpe Plinio teste mutata & alterata fuit. Porro autorum Sanguinariam Polygonon, uel Weggraß credo esse. Quod Celsus lib. 2. capite. 32. Sanguinalem interpretatur, Apuleius & Plinius Sanguinariam exponunt. Nescio quantum a Virga Pastoris Auicennę, de qua. 2. Canon. capite. 736. Polygonon distet. Tu uide Serapionem cap. de lapid. an sit Dimirision.

Weggraß.

B

Rhaphani genus Dioscorides libro. 1. cap. 102. describens, duoqꝫ ibidem genera, satiuum, & syluestre ponit. Plinius libro. 19. cap. 5. tria genera, aliud crispum, aliud leue, & aliud campestre. Quod autem horum significet Mörettich, coniectura uerius quam indagatione doctorum nostrorum nunc deprehendere licet, tam periti scillcet, ut radicem a Rapa uix deprehendant. Ego opinor hanc Radicem Plinianam, & Dioseoridis Armoraciam. est enim hoc genus parui seminis, & ut Plinius scribit, fronde copiosius quam corpore. Tertium Plinij Rhaphanum, quem Dioscorides. lib. 2. cap. 170. Apion uocat, nescio. Nostri medici in suis compositionibus Rhaphanum uocant Radiculam, Merettich simpliciter Radicem: idque faciunt autoritate Isidori. Tu Palladium consule, qui ait, Armoraciam transferemus siccioribus locis ad culta. &c. Certum est, cæteros & cōmunes Rhaphanos semel translatos, non crescere. Mœrrettich quocunque locaueris transferendo, crescit.

Angelicam & Astrantiam, ut ignotæ uoces, nullibi reperio: est tamen utrisqꝫ calefaciendi facultas. Differt Astrantia ab Angelica, quantum Piper a Gingibere. Nam Astrantia & gustu, & sapore calidior est Angelica. Nomenclaturam autorum ueterum de utroque non habeo. Caries, atque nostra negligentia nobis permulta abstulerunt. Non dubito ueteribus utraque fuisse notissima, alijs tamen nominibus. Ita fit, ut durantibus rebus, nomenclaturæ rerū sæpe mutentur. Quod aperte in Brassica factū uidemus. Sit utcunqꝫ, radices illæ humanis corporibus auxiliū præstant

C atque Tyriaca. Est ergo cum primis Angelica radix cordialis, uenenique pro pellendi efficacissima. Quidam adpelllant eam Hertzwurtzel. Braunschweyg de Simplicibus nominat radicem Spiritus sancti.

Lolium, Vergilij Vitium est commune, siue sterilitas omnium frugũ: quamuis de Tritico solo Vergilium hoc loco dixisse auguror. Est in Tritico semen quod Bromos dicitur. Agricolæ nostri illud, Dynckel appellitant: quidam Sanct peters korn, ego Loliũ. Sunt apud nos qui genus hoc frumenti ad saginandos porcos seminant. Quid pluribus? fruges omnes, omniaque satiua, suo Lolio non carent. Rabus, aut Siligo suum habet Lolium, quod Siligini per omnia simile: excepto semine, quod tenuius atque gracilius est. Ego σκύβαλον illud uerius, quam semem dicerem. Nostri hanc luẽ uocant, Dortt. Milium suo Lolio non caret, quod Miliariam Plinius adpellat libro uigesimosecundo, capite uigesimoquinto. Proinde Lolium & Zizania an idem sunt, uide. Certe Auicenna. 2. Canone. cap. 756. de Zizania tantum scribit. Hoc loco prætereundum non est. Vidimus non semel, & Triticum, & Halicam sterilescere hoc pacto: e culmis surgebant spiculæ nigræ & combustę absque ullo semine. Caussam tamen morbi nescientes: nisi quod intus calor quidam occlusus & suffocatus, tandẽ e uirtute anni cogebantur exire de culmis. Atram atque inutilem hanc spicam audiui Lolium dicere, sed nostri hanc sterilitatem uocant Brandt.

D Alba ligustra, & Vacinia nigra, Maronis hoc carmen quomodo legant, aut quid in utroque somniant, uel pueris notum est. Ligustrum Glockenblůmen, & Vacinium nigrum Heydelbeer exponunt. Sic & archiater magnus nuper mihi carmen hoc interpretatus est. Sed quid illa huc adfero somnia? Miserendum uenit super horum impudentiam, ne dicam ignorantiam, qui suas nugas pro uero magno æstimant atque uendunt.

Ligustrum arbor est, siue frutex de quo Dioscorides libro primo, cap. 109. Germani habent illã, omnesque fere Chirurgici uocant bono idiomate, Beynhöltzlin/alij Hartrügel, sed male. Sepes hunc florem in Maio, acinosque nigros ut Sambucus tempore autumni prębent. Folia huius fruticis Peruincę similia, flore candido. &c. Quidam Medicorum fruticem hunc Frasionellam nominant. Lege caput Dioscor. & iudica, num uera sint quæ scribimus.

Vacinia flores sunt, & non Myrtilli. nam & Vergil. hoc loco de floribus agit, non autem de fructibus. Dioscorides noster florem hunc appellat græce Hiacynthon. Quidam ex Metamor, Ouidij hunc florem dicunt Rittersporen: an uerum sit nescio. Hiacynthum si noueris, mitte. De hac herba Rittersporen nonnihil dubitamus.

Brassicæ species ex Plinio didici, quem & tu de Brassica legas moneo: ergo non est ut uel ego quicquam de notissimo omnium holere scribam. Vidimus Brassicæ genera tria, quæ ab hortulanis singula facile disces, idẽ tamen omnibus Brassicis nomen. Vnum suo idiomate imponunt, uocantque omnem Brassicam, Kölkraut. Memini me semen ueteris Brassicæ

ſeminare ante annos qnatuor: quo ſurgente, Rapæ prominebant. Recordatus ſum poſtea uerborum Plinij, qui ait, Ex ſemine ueteris Braſſicę, Rapæ fiunt, lib. 19. cap. 10. Porro unum hoc ex te diſcere uolo, ueteres illi cur Cramben, Rhaphanū dici maluerunt: cum Braſſica, quę ſit holus, a Rhaphano, qui radix διο δια πάσιον diſerepet. Quis ergo prudens, Radicem ullã caulibus potuit adæquare? A

Blitum quale holus ſit, dubito. Iamdudum ego credidi holus noſtrum hortenſe capitatum uocari Blitum, uulgo Kappeskraut: eius tamen nominis adhuc teſtimonio ueterum autorum careo: tu uide & iudica ex Dioſcor. lib. 2. cap. 108. & Plinio lib. 20. cap. 22.

Betam eſſe duplicem, candidam, & nigram Dioſcor. lib. 2. cap. 112. & Plinius libro uigeſimo, cap. 8. ſcribunt: hoc holus noſtrates adpellant, Römiſch kraut/alij Mangolt kraut/alij Römſch köl. Eius holeris nos tria nouim9 gnra hortenſia, & ſatiua. Dioſcor. candidam non uidi, ſed nigram, uiridem, atq; lenem ſemiuiridem. Inter utramq; media eſt: an illa Dioſcoridis candida ſit, neſcio: certe mea opinione cæteris uirtute præſtantior. Tu uide.

Mangolt omnes Betam eſſe uolunt. Vide Dioſcoridē τεῦτλον lib. 2. cap. 112. Bonum caputpurgium. nam ſuccus holeris huius naribus inſtillatus, mirifice caput a phlegmate mundat: quod non ex Dioſcoride tantum, ſed experientia didicimus.

Locuſtam, ſiue pedem Locuſtę herbam interpretantur eius nominis, ſed quæ tamen perſpecta mihi non eſt, quod equidē memini. Sed & Repunculum, & Napunculũ uocant uulgo, folio anguſto, deſinente in mucronē, cauliculis uertice torulos habentibus, ut in Aſparago, & ſalictario Lupo cernitur. Ex quibus minores alij alterno ſemper inguine proſiliunt, Radicula uel diuitum, lautorumq; menſis petita, Rapiſti quidem ſapore, non tamen ad ructus illiberali, ac fatuus omnino guſtus eſt: niſi q̃d cum aceto & ſale non iniucundus eſt. Semen ei tam exiguũ, ut diſcerni fere aliter non poſſit quam grana Sabuli. Alij pro Blito, aut ualde ſimili herba capiunt in Arabicis ſcriptoribus. Talem fere pingit in Corollario Barbar. Pandectarius holus Iamenum interpretatᷣ, ſiue Coxilides. i. ſachiliemene. ſic em̃ duobus locis meminit: quibus tamen quid ſibi uelit, ut expers arabicæ linguæ plane non aſſequor. Quãquam tamen & Iameni alio loco interpretatur pro herba Prouenca, ſi nō mendoſus eſt codex, uel herba Tremula. Sed & hæc quoq; me fugiunt. B

C

¶ Ex Marco Gatinaria.

¶ De TARAXACO quid sit.

ICOLAVS AVTOR EST, & EST mens D. Gentilis, quod Taraxacon est planta Leonis, quæ facit florem citrinum. Est etiam una alia species, quæ Cicerbita appellatur. & ut quidam uocant, Aborsus porcinus.

Sonnen würbel.

Et rursum. Cichoream, & Taraxacon multi pro eodem accipiunt. Nicolaus tamen in aliquibus receptis ambo ponit. Ideo uidetur differentia: & credunt illam esse ueram Cichoreã, quæ habet florem cœlestinum: illam uero Taraxacon, quæ habet florem croceum, & a uulgo dens Leonis uocatur.

Cichoreæ, & dentis Leonis differentia.

¶ De IVA.

IVA est quædam herba, quæ secundum Simonem Ianuensem est Chamępytheos species, multumq; ualet in passionibus neruorum & sciatica. Mesue appellat eam Ziuiam, & a Nicolao exponitur quod est Iua, etiam ab Anthonio Guanerio. Et ego expertus sum in quodam iuuene reuerẽdi domini prothonotarij de Scipione. ualet enim multum secundũ omnem modum administrationis eius.

¶ De ESVLA.

D Stebran, & Stestebran, & Alstebran communiter exponitur in Diosc. a Simone Ianuense, quod est Esulà: sed tamen non est uerum. Imo est Ocimũ garyophyllatũ, ut patet per Gentilẽ prima tercij, capitulo illo, cum materiã euacuare uolumus, &c. in fine: etiã in prima. 2. cap. de cura ethicę: licet dicat, q̃d nõ confidat, Et in Synonymis Auicennę inueniť. Stebran est species Ocimi. Etiam Mesue in quadã confectione cordiali, quam dicit esse filij Zachariæ, dicit esse Ocimum garyophyllatum. Etiam mihi uidetur, quod sit Basilicon. Esula enim est uenenosa. Licet ad hoc possit dici, sicut scis, quod multis modis aliquid diciť cordiale: ut habes apud Auicennã alibi de uiribus cordis. Sed errat hic plane Ianuensis in illa collectione, & male improbat illos autores. Nam autoritas eorum maxima. Veritas est ergo, quod Esula est Stebran, quæ est species Lacticinij, sicut dicit Ianuensis. Sed illud quod est species Ocimi est Stestebran, ut patet in Synonymis Auicennæ. Et in hoc aduerte, quod aliquando inuenies Stebran, ubi debet esse Stestebrã, & econtra: & hoc est uitio scriptoris.

IOANNIS IACOBI DE MANLIIS Alexandrini, difficiliorũ Herbarum explanatio, de quibus hodie est controuersia: idq; secundum ritum & sententiam Officinarum.

A

De ASSARO.

ASSARVS. S.i. Assara barbara, quã multi Gariophyllatã agrestem uocant. De Asaro per simplex. S. scripto, uide Dioscor. Est enim alia herba, quę a multis uulgari sermone Prouincula nuncupatur.

De SECACVLE.

Secacul, est Sigillum sanctæ Marię, & non Iringus, ut quidam herbolarij uolunt. Quare Serapion aliud capitulum facit de Secacul, aliud de Iringo. Præterea uide Serapionem, in septimo cap. de conditis: qui inquit. Secacul, est radix sicut Zinziber, & asportatur ex India, & fit ex ea in Gibo dum est recens. Et sic est secundum ueritatem, quod Secacul secundum modernos, habet similitudinem Zinziberis, & hæc est quæ nostro idiomate uulgariter Zonogello uocatur, in partibus nostris, & in multa quantitate reperitur. Sigillum S. Mariæ

De RHAPHANO.

Rhaphanus. s. Radix domestici. Circa instans ait, est herba cuius radix simili nomine appellatur, & per amnum seruatur: radix competit usui medicinæ. Quidam de nouo scribens, intitulatus, Lumen apothecariorũ, exponit, quod per radices Rhaphani intelliguntur syluestris. Sed non est uera expositio. Quia regula est apud nobiles apothecarios, quod quando legitur Rhaphanus, semper de usuali intelligendum est.

De DRACONTIO.

B

Luff planum. i. Dragontea. Mesue in capitulo de Luff dicit, quod est Serpentaria: & est planta, quæ dicitur Collum draconis: & ex ea est alia plana habens folia: alia cuspa. Et melior totius plantę pars est radix. Circa instans ait. Serpẽtaria, Colubrina, Dragõtea, Cocodrylla, est una herba. Ideo sic dicta, quia maculas habet distinctas sicut serpens: uel quia uenenum fugat serpentis. Est et alia eius species quæ uocatur Iarus.

De ERVCA.

Erucæ secundum Matthæum syluaticum, sunt duæ species, domestica, & syluestris: & ambæ sunt omnibus notæ. Domestica minoris est efficaciæ quam syluestris. Vsui medicinæ conueniunt semina sicut folia. Secundum uero Circa instans est contrariũ. Quia Eruca domestica melioris est efficaciæ.

De LINGVA AVIS.

Lingua auis est semen Fraxini. Christophorus de Honestis exponit, quod est Deliagrestis. Quod ignoro quid sit. Antonius Guanerius, & omnes alij moderni exponunt, quod est semen Fraxini. Sed Circa instans dicit, quod est herba satis communis, quæ folia habet parua, acuta, & similia linguę auis, uiridis multæ efficaciæ: & per id credo, quod ignorauit eam.

De SCARIOLA.

Scariola secundum Serapionem ex autoritate Diosco. de Endiuia, habet duas species. Vna est ex ea domestica, & est Scariola. Secundum uero Simonem Ianuensem est uelut lactuca agrestis. Secundũ Circa instans, Endiuia est Scariola. Moderni uero distinguunt species Scariolę, Endiuię, & Cichorey per alia nomina: tamen unã pro alia sæpe poni. In bladis autem Scariola reperitur.

De GARYOPHYLLIS.

Sunt quidam flores in aliquibus partibus Itaiiæ, qui Garyophylli uocantur: eo quod odorem garyophyllorum quę in officinis habentur, spirent. Quorum alij sunt coloris albi. Alij uero rubei: & isti apud Lombardos reperiuntur, in magna quantitate, & maxime apud nobiles uiros. De uomine suo apud autores non reperi. Sed uidi depictum in libro qui dicitur, Manfredus de monte imperiali, & ipse uocat Tunici. Reperitur etiam herba, quæ dicitur Filius ante patrem, sine Oculus Christi, uel oculus Consulis, ut uolunt herbarij. Forma uero ipsius reperitur apud Mathæum syluaticum. Et hæc herba apud nos nascitur in pratis. Graſſblůmẽ / oder Negelablůmen. Vide Coroll. Barb. d. 779.

C

Verba PANDECTARII nunc citati.

Filius ante patrem latine, Arabice Tariff, græce Garyophyllon. Plinius. Est herba faciens florem sicut buphtalmos: sed ramus post natus excedit longitudine ante natū, & ob hoc Filius ante patrem uocat. Et uocatur similiter oculus Christi. Auicenna in secundo dicit, quod est plã ta quæ nascitur in uere: & flos eius similis est Croco hortulano.

De CALAMENTO FLVVIALI.

Quidam Herbarius dicebat, quod Calamentum fluuiale, est Menta aquatica. Quod non est. Vide Nicolaum, qui exponit, quod Calamentum fluuiale est Mentastrum. Et similiter ait Petrus de Crescentijs.

De CALAMENTO MONTANO.

Calamentum montanum est Nepeta, siue Gattaria. Quidam dicunt, quod est Origanum. Alij Pulegium. Quod non est. Sed secundum ueritatem, uerum Calamentū montanum est Gattaria, uel Nepeta: sic dicta Gattaria, quia Gattę libenter eam comedunt.

De SILERE MONTANO.

Siselios, uel Siler, uel Platocyminum: & est Siler montenum.

De ACETOSA.

Acetosa secundum Auicennã alia est domestica, alia syluestris. Dioscor. uero eam uocat Lapatum: & illius ponit quatuor genera. Vnum quod manducatur. Et illud est quo nos utimur. Et est alterum quod nos dicimus Oxylapatium. i. acutum Lapatium. Et hoc est satis notum.

De LEPIDIO, & SEITARAGI.

Seitaragi, est genus Erucæ. Auicenna in secundo canonis ait. Seitaragi ille qui est Indus, habet ligna parua, subtilia, & cortices sicut Gariophylli. Neq; per id agnouit quid sit. Galenus autem in septimo simpliciū uocat Lepidium: & ille dicit, quod est genus Erucæ. Et sic est. Quid autem sit communiter, ignoratur. Etiam Dioscor. uocat Lepidium. Et qui mihi non credit, q̃d
D Lepidium sit Seitaragi, legat cap. de Lepidio apud Diosc. cum capitulo de Seitarago apud Serapionem: & uidebit, quod idem est. Simon uero Ianuensis in capitulo de Hiberida cum h, a principio describit de forma hac. Hiberidos, quod est uerum Seitaragi. In fine capituli ipse inquit. Hæc uidetur quam Nasturtium agreste uocamus. In capitulo uero Iberidis pe. i. a principio inquit. Seitaragi ex autoritate Pauli, in capitulo de Sciatica inquit. Iberidos, quã Lepidiū, alij Agricardamon appellant, quidam uocant ipsum Tapsiam Indam. Tu uero uide certitudinem huius plantę, quod uerum Seitaragi secundum Paulum, est Nasturtium agreste. Et Nasturtium agreste, est Nasturtium aquaticum: secundum Circa instans, est Senation: & Senation secundum Diosco. est illa herba, quam Lombardi uulgo Crison uocant. Et sic sine dubio Seitaragi est species Nasturtij. Quia Serapion in suo capitulo dicit, ex autoritate Galeni, uirtus eius, & sapor, & odor, sunt similia uirtuti, sapori, & odori Nasturtij. Et sic loco Seitaragi, potest poni semen Nasturtij, quod est species eius.

De ORIGANO PERSICO.

Origanum persicum non reperit ab autoribus, quare ita appelletur. Moderni uero per Origanum, accipiunt quandam herbam, quam Lombardi uulgo Cornabobin uocant. Circa instans ait. Origanum. i. Golena. Serapion describit multas eius species, & secundum illum ponitur Diptamus inter species Origani.

De AMEOS.

Ameos est semen notū omnibus. Sed nota, quod meo tempore uidi multos herbarios uendere Ameos apothecarijs indoctis pro Apio, & generaliter ultra Padum, apud ciuitatem Papiensem. Vtuntur in conuiuijs folijs Ameos pro folijs Apij.

De TVDERI.

Tuderi secundum Auicennam ex autoritate Dioscor. est herba habens folia similia Prassio, & radicem quadratam: & eius radix mensurã habet medij cubiti, & habet capita in quibus sunt semina longa, nigra, & est hæc usitata. Tuderi uero syluestris, semen est rotundum. Auicenna in secundo Canonis declarat formam Tuderi, ex autoritate Dioscor. sed non reperitur sub illo nomine. Quia a Dioscor. uocatur Orminum. Et latine, Emola, uel Aurigalis, uel Reicialis. Et reperiuntur ex eis duplices. Vnus cum flore rubeo Et alter, cum flore albo. Ambę apud nos nascuntur in tectis, ac parietibus, et iuxta hortos abundanter inuenitur.

De DAVCO.

Daucus est semen Bauciæ syluestris.

A

De MEV.

Dicitur quod est frustum diuersæ figuræ, in colore Agarici. Sed Dioscorides uocat Anethum syluestre.

De RVBEA TINCTORVM.

Rubea dicta sic est, quod radix eius est rubea. Sed Christophorus de honestis putauit, sed non recte, quod Diacurcuma efficiatur in colore Curcumæ, propter Rubeam tinctorum.

DE EVPATORIO.

Eupatorium secundum Serapionem est Gafit. Non est ergo Pulicaria, ut dicunt quidam Arabes. In ista planta Auicenna & Mesue sunt differentes. Nam Mesue dicit, quod illius flos est sicut subcitrini: Auicen. ait, flos eius est sicut Nenufar: igitur non concordant.

De SCORDEO.

Scordeum, Auicenna & Serapion dicunt esse Allium agreste.

De ACORO.

Acorus est quæ uocatur Gladiolus,

De FV.

Fu, id est, Valeriana, uel Potentilla, uel Amantilla, secundum Diosc. Multi appellant Nardum agrestem, Circa instans dicit. Fu intelligitur radix. & sic est. Et multi uulgares uocant eam herbam Benedictam.

DE Herba ADHIL.

Ioannes Anglicus dicit, quod est herba lupi, interficiens eum, & est Satyrion. Secundum aliquos est herba Eufragiæ. Verum meo iudicio Adhil magis debet dici Eufragia.

DE ARO.

Aron ipsa est quę uocatur Pes Vituli, species Dragonteæ, uel Dragontea minor, uel Serpentaria minor. B

DE MEZEREON.

Mezereon. i. semen Allij, quod appellatur Coccum gnidium. Dioscor. in capitulo de Chamælea. i. Mezereon dicit. Chamælea, aut Coccognidion, non est semen Laureolæ, ut dicit Circa instans, in capitulo de Laureola. Serapion in capitulo de Laureola, loquitur in capitulo de Lauro. Alexander in cap. de hydropisi inquit. Chamælea, unde Coccognidium colligitur: & est Lacticinium, folia Oliuæ habens. & sic est: & propter hoc apud multos herbarios uocatur herba Oliuella, propter similitudinem foliorum ipsius.

DE SCAMMONEA.

Est solutiuũ magnũ, & est species Volubilis, generis lacticiniorum. Laudatur tamen Antiochena, & Armena.

DE CHAMAEDRY.

Quercus terræ, Quercula minor, Calamandrina.

DE LVPVLO.

Lupulus est species Volubilis.

DE Capillo VENERIS.

Capillus Veneris, est id quod uocatur alias, Coriandrum putei, Capillus Algal, Capillus Porcinus, Capillus fontium, Capillus hominis nemoralis.

DE SOLATRO.

Solatri species quatuor.

Solatrum uocant Vuam uulpis, uel Vuam caninam. Et sunt eius quatuor species. Prima hortulana: & hæc apud nos uocatur herba Morela. Alia est species Alkakengi, dicta Cacabum uel Fiascho a uulgo. Tertia est Caballaris, a latinis Lunaria: & ista est Faba inuersa. Quarta est Manicon, aut Pericon.

DE CVSCVTA.

Cuscuta, est podagra lini, eo quod linum necat. Serapion dicit, quod est herba inuoluens se sicut fila: sed in sumitatibns habet fructum subulem: & ipsa crescit in arboribus, & in uinetis. Vocatur etiam Gringus.

DE PSILLIO.

Psillium dictum est, eo quod semen eius pulicibus assimilatur, unde etiam latini Pulicarem

C uocauerunt. A nostris rusticis uocatur Linoxella: & in bladis reperitur.

DE POLYPODIO.

Polypodium quercinum, ipsum est quod alij uocant Liquiritiam syluestrem.

De AFFODILLO.

Affodillus secundum Dioscor. est herba omnibus nota, folia habens sicut Porrum, uirgam leuem: quam multi Abluuium, id est, Aleta dicunt. Secundum Circa instans, Affodillus est quędam herba, quae uocatur Centumcapita. Sed hoc est falsum. Melius uocatur herba Porraria.

De SAXIFRAGIA.

Saxifragia tres habet species. Quarum una habet folia similia Pimpinellę, sed maiora: & hęc est nota. Minor uero dicitur, quod est Oculus Christi. & sic est. Oculus Christi, uel Oculus consulis, secundum Matthaeum, est Filius ante patrem. Medici dicunt, quod est Tetrahit, id est, herba Iudaica.

De IRINGIO.

Iringus, aut Iringion, aut nux agrestis, ut dicit Diosc. ab alijs Cardopanis dicitur: & est species Centumcapitũ, ut apparet apud Serapionẽ. Etiam ipse Serapion ait. Ascaracon, id est, Centumcapita, est cœlestis coloris, inferius dicitur Iringi. Sed Centumcapita alba, est species spinae. Et sic est. Et non est Secacul, sicut quidam falso opinantur. Iringus autem est planta spinosa, quę in uijs ac pratis nascitur.

De PEVCEDANO.

Peucedanum secundum Matthaeum syluaticum est Cauda porcina. Sed Cauda porcina secundum Simonem uocatur Milium solis.

De VINCETOXICO.

Vincetoxicum, est quaedam planta quae multum iuxta Helleborum inuenitur, quare putatur sibi contraria: appellatur autem Vincetoxicum, eo quod contra toxicum est: cuius radix usui medicinae conuenit. Nicolaus lib. 7. capitulo de Antrace dicit, quod est Consolida minor: & a nobis uocatur herba Morella, uel herba uenti, uel herba S. Laurentij. Neq; per id Nicholus cognouit ipsum.

De Herba SYRIACA.

D Herba Syriaca ipsa est Malua. Sed ros Syriacus, est Sumach.

De BALSAMITA.

Balsamita secundum Compositorem, est Menta aquatica, quae alio nomine Sisymbrium appellatur. Sed Balsamita est Menta, quae odorem balsami habet: & est herba, quae apud nos circa aquas inuenitur.

De SAMSVCHO.

Samsuchus, a Siculis Amaracus nominatur. Item apud eundem Centaurea minor. Quod falsum est. Nam Amaracus, si est Samsuchus, non est Centaurea. Pręterea secundum modernorum opinionem, generaliter tenetur, quod Amaracus sit Alacoen alba. Ergo Amaracus est Matricaria quae apud Auicennam. 12. canonis uocatur Vehuen: & est herba quae apud Lombardos, Crispa uocatur, uel Crispula. Sed Samsuchus est uera Maiorona.

De SANGVINARIA.

Sanguinaria apud modernos est Bursa pastoris, quae mirabiliter ualet contra fluxum sanguinis. Inuenit & alia Sanguinaria, quae uocatur Corrigiola, seu Virga pastoris. Sed Ioannes Anglicus, per Sanguinariã intelligit Bursam pastoris. Apud Lombardos uocať herba Gugarolla.

De MATRICARIA.

Matricaria, in secundo Auicennae uocatur Vehuen, & est species Artemisiae: & est illa, quae a Lombardis Crispula uocatur.

De ANAGALLIDE.

Anagallidis sunt duae species. Nam una habet florem cœlestem. Alia, cuius flos dactyli colorem habet, uel secundum Serapionem rubeum. Nascitur in pratis. Ambę habent semen rotundum, simile semini Coriãdri. Quidam dixerunt, quod sit Cichorea. Quod non est. Alij, q̃d sit Maiarona: quod etiam nõ est. Alij, quod Auricula muris; quod non est. Vocatur Anagallis alio nomine Mergelliam, uel Morsus gallinae.

De CONSOLIDIS.

Consolida maior uocať Symphytum apud Dioscor. Nasciturq; circa aquas. Minor est her-

ba similis Artericæ, nasciturq; in pratis ac uijs, purpureis floribus. Consolida media paucis est cognita. A

De GALLITRICHO.

Gallitrichum, uel Centrum galli, est herba quam multi rustici uocant Bezomo. Vnum nascit in hortis, & comeditur inter olera. Alterũ uocatur nulgariter Scarleazaz: & nascit in pratis.

De SANAMVNDA.

Sanamunda, non est Pes leporinus, ut quidam putauerunt, sed Garyophylata, similis Agrimoniæ, cuius radix odorem habet Garyophylli.

De SOLSEQVIO.

Solsequium secundum Simonem Ianuensem a multis uocatur Intuba: ergo est Endiuia. Nam Intuba est nomen græcũ, sed a latinis Endiuia nuncupatur. Circa instans ait. Sponsa solis, Heliotropia, Intuba, Cichorea, Dionysia, Solsequium idem sunt. Mathæus syluaticus dicit, q̃d Cichorea est Solsequium, uel Sponsa solis. Et Nicholaus dicit, quod Solsequium est Mirasol, Sponsa solis, uel Cichorea. Sed hic textus Nicholai non uidetur sonare bene: quia Mirasol non est Cichorea, sed Pentadactylos. Ioannes uero Anglicus Calendulam, uel Premulam ueris uocat Solsequium.

De CAPRIFOLIO.

Caprifolium est Matersylua, & apud Dioscor. Periclymenon.

De Herbas. CHRISTOPHORI.

Herba S. Christophori est Filius ante patrem, Mergenblümlin/Mergenröߵlin.

De MILLEFOLIO.

Millefolium, est herba quę omnibus nota est. Diosc. Miriophyllos, siue ut latini Millefoliũ, id est, supercilium Veneris uocant.

DE SPARGVLA.

Spargula, secundum Compositorem est Rubea tinctorum minor. Et sic hodie habetur Gentilis opinio. Dioscor. uocat Rubeam, & inquit. Rubea, quam alij Trithrodanum, latini uero Rubricam dicunt. Herba est omnibus nota. Eius species sunt duæ. Vna agrestis. Alia quæ appellatur Sparthos, ramulos, siue tyrsos habens tenues, & quasi nodosa folia, per interualla distantia, atq; per singulas enodationes ueluti stellarum imaginem mentientia. Fructus, siue semen rotundum est, & uiride: dehinc rubrum, aut circa maturitatem nigrum. Radicem habet tenuem, & paruã, & rubicundã: & hęc est forma Rubeę tinctorũ. Si autẽ habere non poteris minorẽ, ponas maiorẽ. Minor uero non est illa herba, quã nostri rustici Rasparellam dicunt, sed est aliud. B

DE Herba VENTI.

Herba Venti. s. herba Venti maior: & est Paritaria. Eius species duę sunt. s. maior, & minor. Maior uero est Paritaria, siue Vitriola, siue Alefenem, ut apud Dioscor. siue herba Vitri, ut apud Auic. Idem Circa instans ait. Paritaria herba est quæ alio nomine dicitur Vitriola. Quia optime uasa mundificat. Hæc apud nos in muris nascitur, & dicitur a uulgo Veraxium. Minor uero est Consolida minor habens florem sicut Artetica: sed sunt purpurea. Et dicunt sapientes, quod utraq; in unguento disponantur.

DE AGRIMONIA.

Agrimonia herba est satis nota, apud nos in pratis reperitur. Dioscor. autem inquit. Agrimonia herba omnibus nota, quę Feraria minor dicitur. Nascitur in campis, uel circa sepes. Cuius radix græco nomine Eupatorium dicitur: eo quod diuretica sit ualde apud modernos. Eupatorium est aliud. Gal. in lib. ad Paternionem de Agrimonia, & Eupatorio in uno cap. loquitur: in fine uero ait. Huius igitur radicem græci Eupatorium dicunt.

DE HERBA PARALYSI.

Herba Paralysis secundum Compositorem, est herba sancti Petri, siue ut alij Præmula ueris. Eius species sunt duæ. s. maior, & minor. Maior uero est herba sancti Petri, quæ in hortis nascitur, cum folijs uiridibus, parum incisis: hæc nota est omnibus. Minor est illa quam hodie generalit̃ herbã Margaritã dicimus: cuius flos similis Camomillę est. Huius in pratis plurimũ est.

De CICHOREA.

Cichorea scd'm quosdã, est Intuba. Alij Solsequiũ. Alij Sponsam solis uocãt. Columella in lib. de cultu hortorũ ait. Cichorea teneris frondẽs lactucula fibris. Pli. ait, Intubũ erraticum, apud nos qdã Ambulã dicunt. In Aegypto Cichoriũ uocãt. &c. Cichorea uero scd'm Compositorẽ, est Rostrũ porcinũ, & est herba cuius flos est cœlestis, Et sic est scd'm ueritatem, quod uera

C Cichorea, secundum sententiam modernorum habet flores azurinos: & est species Endiuiæ.

De BACTISOSERE.

Bactisosere, apud nostros autores non reperio aliquem de ipso loqui. Secundum intentionē Compositoris, est quædam herba cuius flos est cœlestis: & eius semen est ut semen Scariolę agrestis: sed non est album, neq; nigrum. Et nascitur in bladis ut plurimum, & credo quod sit Scariola agrestis. Quid autem sit, cōmuniter ignoratur. Sed secundum plures est illa herba, quæ in bladis reperitur.

De IVA.

Iua est uera Chamæpytheos, & nō est Chamędryos, ut quidam crediderunt. Generaliter tamen tenetur, quod Iua non sit Chamæpytheos. Sed errant. nam ego uidi apud multos apothecarios in sacculis Chamæpytheos, de quo loquuntur nostri autores, sed loco Chamæpytheos habent Chamædryos. Vnde per hoc dico, si aspexeris illam Iuam, qua moderni utuntur, pro Iua muscata, uidebis, quod & in forma & in reliquis est uerum Chamæpytheos.

De SERPILLO.

Serpillum secundum Plin. a serpendo putāt dictū, quod in syluestri euenit in petris maxime. Satiuum non serpit, sed ad palmi altitudinem crescit. Dioscor. Serpillum, siue ut alij, Herpillum, latini Cicer erraticum uocant. &c. Folia & flores secundum Circa instans medicinæ competunt.

De CORRIGIOLA.

Corrigiola. i. Polygonia, siue Centumnodia, siue Virga Pastoris. Diosc. uocat ipsam Polygonos masculum: & ibi etiam describit aliam, quæ dicitur Polygonos fœmina. Petrus de Crescentijs inquit. Virga Pastoris est Cardus syluestris. Ille textus non uidetur bene sonare. Nam Virga Pastoris nō est Cardus, ut ipse & alij dicunt. Nam si legis capitulum de Polygono apud Dioscor. cum cap. de Virga pastoris apud Serap. & Auic. uidebis, quod idem est. Et idem Io.

D Serap. in ca. de Lapide, uocat ipsam Dimirision. Et hęc herba in uijs multum reperitur. Matthæus syluaticus, in capitulo de Dipsaco. i. Cardo fullonum dicit, quod est Virga pastoris. Sed nō recte. Quidam uocant Corrigiolam Sanguinariam: sed secundum aliquos Sanguinaria est illa herba, quam hodie Bursam pastoris uocamus, siue a uulgo, herba Gugiarolla.

De ENDIVIA.

Endiuia, nomen latinum est, post græcum Intuba. Arabes etiam post gręcum, Hundebe dicunt. In hac uero uolo ostendere omnes species Cichoreæ, uel Endiuiæ, uel Scariolę: sed primo uolo ostendere illas species, de quibus ipse Nicholus in proprio libro loquitur. Nam in cap. de debilitate Epatis, sic ait. Dixit Auic. Taraxacon, quam Gentilis dicit esse Cicerbitam, siue Rostrum Porcinum. Et Guilielmus dixit ipsam esse Cichoream Et est illa species, quę a multis uocatur planta Leonis. Hic textus Nicholi, uidetur corruptus. Nam ipse Nicholus debebat dicere, quod Dens leonis, quæ est species Cichoreæ, & non Plantæ leonis, quæ est herba dicta Flaura, uel Maura, quę odorem Asphalti habet. Et hęc est species Trifolij: quod est consonum. Idem in capitulo de opilatione Epatis dicit. Taraxacon, est species Sponsę solis. Et inferius in eodem cap. inquit. Rostrum Porcinum est Cicerbita. &c. Habita opinione Nicholi, sequitur opinio Ioannis Anglici, quæ est, quod Altaraxacon est Rostrum porcinum, uel Cichorea. Idem sentit in capitulo de fistula.

De ENDIVIA domestica.

Endiuia domestica, id est, usualis, est herba satis nota. Syluestris uero potest dici, q̄d sit Crispinus herba. Cichorea uero secundam sententiam modernorum, habet flores azurinos, uertentes seipsos ad solem: quare Sponsam solis, & Solsequium uocauerunt. De qua Circa instans ait. Sponsa solis, est Cichorea, uel Intuba, uel Solsequium. Hęc etiam est satis nota. Serap. in ca. de Endiuia, inquit, Hundebe sunt species. Nam ex ea domestica, & est Scariola. Et est ex ea syluestris, quę est Taraxacon. Et est tertia species quę dicitur Candarel, & est Amiron. Etiam secundum Circa instans, & Petrū de Crescentijs, Endiuia est Scariola. Galenus in octauo simplicium dicit. Seris. i. Endiuię.

De CONDRYLLA.

Condrylla est species Cichoreæ, uel Lactucæ. Auic. in secundo canonis, in cap. de Endiuia, ait, quod est ex ea syluestris, & hortulana duarum specierum. Magis iuuatiua ex eis Epati, est illa, quæ est magis amara. Ego credo, quod sit Cichorea. Idem aliud cap. facit de Taraxaco, & dicit, quod est species Endiuiæ, Et ista nota est.

De SCARIOLA.

A

Scariola uero secundum Simonem Ianuensem, est uelut Lactuca agrestis, nisi quia in dorso costarum habet spinas paruas. Sed Mattheus syluaticus, & Isidorus uolunt, quod Lactuca agrestis sit Scariola: ut dictum fuit. Etiam hic dicam uerba Isidori, quę in capitulo de oleribus dicit. Lactuca agrestis, est quam Sarraliam nominamus, eo quod dorsum eius in modum serrę est. Simon in hac errat. Nã in cap. de Scariola dicit, q̃d ipsa est uelut Lactuca agrestis. Et in cap. de Sarralia inquit, ex autoritate Isidori, quod Sarralia est Lactuca agrestis. Et in fine dicit, q̃d est Scariola: & sic uolunt multi moderni.

De CICERBITA.

Cicerbita uero sicut dicit Nicholus, est Rostrum Porcinum. Secundum Buliel est Cichorea. Et est herba, cuius flos est cœlestis. Etiam reperiuntur duæ aliæ species, quæ florem cœlestem habent: & omnes in bladis reperiuntur. Et si bene consideretur, uidebis quod species Endiuiæ, uel Cichoreæ sunt septem: & sunt istæ uidelicet. Endiuia domestica. i. usualis. Cichorea, quę ab omnibus nota est. Rostrũ Porcinum: & Dens leoninus, differunt parum inter se, secundum modernorum opinionem: in pratis reperiuntur cum flore croceo, nisi solum in folijs differunt. Post maturationem florum producunt quandam lanuginem albam, quæ cum tangitur, euolat. Et alia est dicta Crispinus a uulgo: & hæc apud quosdam est Lactuca asini. Quod non credo, sicut patet, si legis capitulũ de Anchusa apud Diosc. uidebis, quod cum cap. de Crispino, non conuenit. Et est alia species quæ dicitur Cicoriastrum: ut est Scariola, quæ in bladis reperitur. Et omnes istæ species, uocant Endiuia, uel Cichorea, uel Scariola. Et hæ notæ sunt apud sapientes. Septem species Endiuiæ.

De MELISSA.

Melissa secundum modernorum sententiam, est Ozymum citratum: cuius folia odorem Citri habent, & Citraria dicitur.

De PERSICARIA.

Persicaria. i. herba sanctæ Mariæ. Et est herba quæ habet folia similia Persicis, signata: apud nos iuxta hortos reperitur. Existimant quidam, quod hęc sit Zinziber caninum, ut uidetur sentire Auicenna in secundo canon. Etiam putauerunt quidam, quod ipsa sit Piper aquæ. B

De PERFORATA.

Perforata. i. herba sancti Ioannis, siue Fuga dęmonum, siue Hipericon. Et dicitur Perforata, quia folia eius habent foramina parua. In locis domesticis reperitur. Auerrois in quinto Colliget ait. Eufericon. i. Hipericon nelifricon. Et quidam appellant hanc herbã Cordialẽ, eo quod assimilatur cordi.

De MATRICARIA.

Matricaria, est Artemisia. Et est illa, quã Diosco. uocat Leptaphyllos. Sed Auic. in secundo Can. uocat ipsam Vchuen. Aliquando Alacoen. Et hæc est quam Lombardi Crispulã dicunt.

De MATRICARIA minore.

Matricaria minor, secundũ plurimum est secunda species Artemisiæ. Diosc. formam ipsius describit. Et hæc est illa, quam hodie Tanacetum, siue Daneta uocant.

De SCABIOSA.

Scabiosa, est herba satis nota. Sed miror, quod nostri autores de ipsa non loquuntur. Tamen secundum intentionem Matthæi syluatici dicĩ Scabiosa latine, quæ græce stibes, uel stibeos. Et ibi loquitur de Scabiosa ex autoritate Diosc. sub litera Scabiosa, quod non reperitur. Verum est, quod Diosc. ca. unum facit de stibeos. Sed ignoro quod illud sit de Scabiosa.

De BETONICA.

Betonica, est herba satis nota. Dioscor. uocat ipsam Betonicam. Serap. in cap. de Betonica dicit. Plurimum quod ex ea administratur, sunt folia. Galenus in septimo Simplicium dicit. Cestrum latine, dictum Betonica. Macer ait. Betonicam soliti sunt Cestron dicere græci. Plinius. Vetones in Hispania, eam quæ Betonica dicitur in Gallia, in Italia autem Sarratula, a græcis Cestron dicitur. Auerrois in quinto Colliget ait. Alchisom quæ in Latio dicitur Betonica & in persica lingua Berahuem.

De FRAGARIA.

Fragaria, herba est ferens fraga. Et granum ipsum secundum Matth. syluaticum, est granũ

C acetosum: eius plāta similis Pentaphyllo. Quapropter Plin. in cap. de Quinqꝫfolio dicit, quinquefolium fraga gignere, non quod illud sit Quinqꝫfolium, quo nos utimur in medicinis, sed ad eius similitudinem. s. a numero foliorum, Quinqꝫfolium appellauit. Apud nos uero Fraga sunt fructus, qui quando maturescunt, rubicundi efficiuntur, & satis noti sunt.

De EVFRAGIA.

Eufragia, est herba quæ in pratis, ac alibi inuenitur. Et secundum Matthęum syluaticum, est herba Adhil. Et laudat ipsam. Quia medetur ægritudinibus oculorum.

De CAPILLO VENERIS.

Capillus Veneris apud Auicennā in secundo Canon. uocatur Bescegnascen. Et dicit, quod est Coriandrum putei. Et persice est Bescegnascen. Et syriace, est Capillus porcinus. Et arabice, est Capillus algul. Isidorus dicit. Capillum Veneris uocatum, siue quod elapsos post alopitiā capillos recreat: uel quod capillorum fluores cōerceat: uel quod sit uirgulis nigris, leuibus, cum splendore, quasi capilli. Eius species secundum modernorum opinionem sunt tres, scilicet capillus Veneris, qui satis est notus. Polytrichum, quod herba est, quę in puteis reperitur. Et Adianthon, quod similitudinem habet Capillorum Veneris. Et hæc iuxta fossas reperitur. Et sic istæ tres species, in uirtute differunt parum ab inuicem.

Capilli Veneris species tres.

De BERBERI.

Berberis apud Auicen. in secundo Can. nominantur Ambiberberis, & apud Dioscor. uocatꝰ Oxyacanthos. i. spina acuta. Et est arbor quę in partibus nostris iuxta aquas nascitꝰ. Eius fructus exprimitꝰ, & fit ex eo uinū: quod apud herbaticos dicitꝰ uinū de Crispino. Etiā apud modernos ex succo ipsius fit liciū. Et secundum multos, hęc est arbor mali granati syluestris, quę a Serap. Darsisaham uocatur. Sapientes habent hoc pro secreto.

De CITRVLLIS.

Citrullus est Cucumer: cuius forma longior & maior est nostro. Et sunt, qui loco eius ponunt semina Cucumeris usualis.

De ABSYNTHIO.

D Absynthium, secundum Dioscor. est notum. Cuius probabilius est Ponticū, & Cappadocium, nascens in montibus: unde nomen accæpit a terra. Infra habenrur duæ aliæ species. Plin. dicit. Plura sunt eius genera. Sandonicum appellatur a ciuitate Galliæ. Ponticum de Ponto. i. ubi pecora illo pinguescunt, & ob id sine felle reperiuntur. Neqꝫ aliud præstantius, multum Italico amarius: sed medulla Pontici dulcis. Sed illud Absynthium quod hic intendimus, est Absynthium Ponticum, uel Romanum, uel cōmune quod satis est notum.

De PEDE COLVMBINO.

Pes uero columbinus, secundum Serap. est Amomum. Secundum uero modernorum opinionem, est herba habens folia rotunda, parua, diuisa in magnis & paruis incisuris: stipites ipsius sunt subtilis coloris, subrubei, habentes nodos raros, in quibus sunt duplicia folia, & semina tria, uel quatuor, uel quinque coniuncta in medio eorum, sicut acus. Hæc apud nos nascitur in uijs ac pratis. Auerrois, in quinto Coll. dicit. Pes columbinus est quatuor specierum, & parum diuersificantur alia ab alia.

De ANDACHOCHE.

Andachoche, uel Andachocha, ut apud Auic. & Serap. est Trifoliū: cuius alia est syluestris, & alia domestica: & alia est ægiptiaca: & fit ex semine eius panis.

De ARISTOLOCHIA.

Aristolochia rotunda dicitur, quod radicem rotundam habeat. Isidorus inquit. Aristolochia dicitur, quod optima sit. Nam superfessa post partum, matricem beneficio uaporis expurgat. Et sunt duæ species. Vna est rotunda dicta, propter quod rotunda radicem habeat. Altera longa: quia longam radicem habeat. Diosc. habet tertiam speciem quæ dicitur Dermaticis.

De AGNOCASTO.

Agnus castus, secundum Serap. ex autoritate Dioscor. Sunt ei duæ species. Dicitur castus, eo quod religiosi sternunt hanc plantam sub lectis ad refręnandam libidinem. Et nominatur ligos, propter duritiem uirgarum eius. Et est planta in magnitudine arborum. Nascitur prope aquas & in locis aquestribus. Gal. ait. Id quod administratur ex hac arbore in medicina, sunt folia. Et semen est factum ad modum pipeiis. Et propter id uocatur Piperella. Auerrois in quinto Coll. inquit Pentrasuræ dicitur a persis arbor Abraham: & in latino dicitur Agnus castus.

De HERBA RVBEA. A

Rubea, scilicet Rubea tinctorum. Ita habent alij Doctores. Radix eius herbæ est id, quod est iuuatiuum in medicina. Plinius ait. Erithrodanum, quam aliqui Ereuthrodanum uocant, nos Rubeam, qua tinguntur lanæ, pellesq; perficiuntur. In medicina urinam ciet.

De CHELIDONIA.

Chelidoniæ uero secundum Serapionem in cap. de Curcuma, duę, sunt species. s. maior, & minor. Dicit, quod nominantur hoc nomine, eo quod uer incipit apparere ante aduentum hyrundinum, & desiccatur quãdo recedunt. Putant aliqui etiam, quod sic nominentur propterea, quod quando excæcantur pulli hyrundinum, defert eis mater hanc herbam, & dat eam illis in cibum: & reddit uisum hyrundinibus.

De VRTICA.

Vrtica, est herba satis nota. Dioscor. dicit Acalifex, siue ut alij, Ignida, latine dicitur Vrtica. Eius altera maior, quę & usualis est, & simplex, cum tenui semine, ac folijs minutis, asperis. Altera agrestis est, densioribus folijs atq; latioribus, nigrioribus. Est etiam alia Vrtica dicta mortua: & hæc apud modernos dicitur Angelica, seu Archangelica. Et est alia dicta Vrtica Mora: cuius folia magna ac nigriora sunt: & hæc dicitur Millemorbia, siue herba Ficaria; sed a latinis dicitur Scrophularia. Millemorbia.

De HARMEL, uel agresti RVTA.

Harmel, id est tertium genus Rutæ, secundum Matthæum syluati. Harmel, scriptum cum h, est semen Cicutæ: & Armel scriptum sine h, est genus Rutæ. Eandem habet opinionem Lumen tenebrarum, quod Harmel sit Cicuta. Sed falsum est. Sed Harmel cum h, & sine h, est tertium genus Rutæ. Nam Dioscor. in cap. de Ruta quasi in fine ait. Alterum genus Rutæ, quod nascitur in Macedonia & Galatia, quam Molin ciues appellant. Idem in fine ait. Rutã multi Armolam uocant, Syri Vasasa. Nascitur locis cultis. Auicenna in secundo canonis inquit. Ruta syluestris, uehemẽtioris est nigredinis, quam Alharmel cum h. Item lege capitulum de Harmel scriptum cum litera h. apud eundem: & est idem cum cap. de Armola apud Dioscor. Idem in quarto canone, in capitulo. de curatione morsus uiperarum, nter reliqua sic Canon ait, Ruta syluestris, & non est Alharmel, secundũ quod existimauerunt quidam, imo est species Rutæ ipsius: & sic est sine dubio. Sed Auerrois in quinto Coll. ait, Alharmel, id est, Cicuta. Quod falsum est. Nam secundum plures sapientes creditur, quod Harmel cum h, & sine h, idem sit: & possibile non est, quod Harmel cum h, sit Cicuta. Nam Serap. de Harmel cum h, capitulum facit, cuius formam hic uolo describere: ut magis appareat ueritas, & hæc est. Harmel secundum Serapionem nominatur Moli. Et nominant eam multi Rutam syluestrem. Et est planta quæ egreditur ex una radice cum multis ramiculis: & habet folia longiora folijs Rutæ alterius, & meliora, habentia grauem odorem: & habet florem album: & capitella maiora satis quam capitella Rutæ domesticæ, diuisa tribus diuisionibus: in quibus est semen amarum: cuius color est, ad rubedinẽ decliuis. Habet tres angulos: & est id, quod de planta uenit in usum medicinæ: & spsum maturat: & colligitur in autumno: & sic est, si aggregaueris Rutam syluestrem qua utuntur moderni, eadem est cum illa. B

De EVFRAGIA.

Eufragia est herba, quę apud nos in pratis reperitur: & est minuta herba. Mirabiliter medetur ægritudinibus oculorum. Et propter id Mesue in sua practica, in capitulo allegato, uocat ipsam herbã Adhil. Fœniculus similiter ualet in illa materia. Vnde uersus. Fœniculus, uerbena, rosa, chelidonia, ruta. Ex istis fit aqua clara, quæ lumina reddit acuta. Et nõ est cõpletus uersus, nisi addatur Capillus ueneris, Eufragia, & Betonica.

De CYNOGLOSSA.

Alchazaber humida. i. recens, & est Lingua canis, seu Cynoglossa. Sed generaliter dubitant aliqui, an Alcalcachar, & Alchazaber sint idem: sed sine dubio idem sunt.

De VITICELLA.

Viticella, secundum Matthęum syl. est Fescera, siue Fosire: ergo est Brionia, quę apud Diosc. Ampelos leuce uocat: sed scd'm Simonẽ Ianueñ. est Fesiresin. i. Vitis nigra, siue Ampelos melana, ut apud Diosc. In hac discordia, nescio quid dicam; quia secundũ intentionem Matthęi syl.

C est Brionia, siue Vitis alba: & secundum Simonem est Vitis nigra. Non igitur concordant. Verum secundũ plures, Viticella, est Vitis nigra: & est planta quæ iuxta hortos nascit: & est quã Lombardi Tanero uulgari nomine dicunt.

De TAPSO BARBATO.

Tapsus barbatus, est planta omnibus nota. Hęc apud Dioscor. uocatur Flosmos: sed apud Auicen. in secundo Canone uocatur Busiri. Isidorus Flosmos, quam latini herbam lucernarem uocant, ab eo quod ad lichnia proficiat. Hæc planta apud nos nascit super muros, & in campis: & uocant rustici Auidon, siue Auion.

De CARDO.

Cardo, seu Cardus qui apud Diosc. uocatur Dipsacus, cuius frutex est spinosus: & iste frutex gerit quandam rem qua utuntur fullones ad garzandum pannos & biretas. Galenus etiam in sexto Simplicium Pharm. dicit. Dipsacus. i. Cardo. Petrus de crescentijs inquit. Virga Pastoris. i. Cardus. Sed falsum dicit. Quia Virga Pastoris est herba quæ uocat Corrigiola. Et differt multum, sicut patet apud Dioscor. cap. de Dipsaco. Et apud Serapion. cap. de Virga Pastoris.

De ACEDVLA.

Acedulæ nomen multis herbis attributum est, in diuersis regionibus. Nam Acetosa Acedula potest dici. Idem Trifolium Acetosum, siue Panis cuculi, siue Aleluia idem. Macer autem de Acedula speciale capitulum facit, inquiens. Diximus Acedulam, quam græcus dicit ἀίζων. Ergo est Semperuiua. Nam Aizon apud Dioscor. est Semperuiua, & componitur ab ἀεὶ quod est semp. & ζωὴ quod est uita. Verũ secundum modernos Acedula est Acetosa, aut est idẽ in uirtute.

De VISCO QVERCINO.

Viscus quercinus. i. Dabat secundum Diosc. lachryma est arboris, lenis, & uiridis coloris, deintus obtusum, & nihil asperum. Colligitur & de semine obrotundo, quod in arbore dryi, id est, quercu nascitur. Folia habens similia buxo. Hoc semen primo tundit, et lauatur, & postea coquitur. Multi uero illum masticando conquassant. Fit etiam ex arbore Mariani, & de Piro, et ex diuersis arboribus aliquando: & in radice arborum, & in frutice inuenit. Apud Auic. D eius fructus est similis Ciceri nigro, non sinceræ rotunditatis, uirgulatus, frangibilis, ex quo manus inuiscantur. Eius autẽ minera est arbor ferens glandes, & malus, & pirus, in quo sunt uirtus aërea, & aqua multiplicatæ ualde: & qui ex eo bonus est recens, planus, coloris puri, interius uiridis, exterius teritur & lauatur, deinde coquitur. Hodie multi apothecarij, qui omnia scire fatentur, loco eius ponunt Viscum quo utuntur nostri rustici ad capiẽdas aues. Sed uerus Viscus quercinus fit ex quodã fructu simili piro, qui reperitur super arbores ferentes glandes, seu arbores quercus: & propter id Viscus quercinus appellat. Defertur a Venetis ad nos in formis rotundis prout succus liquiritiæ.

De CHEIRI.

Cheiri Arabice est planta, quæ flores citrinos, seu aureos producit, & est Viola citrina. Auerrois in quinto Col. ait. Alcheiri est Viola de Romania. Serap. Cheiri est planta nota, habens diuersitatẽ in specie suo, quæ a diuersitate florũ cognoscitur. Nam quędam habent album, quædam purpureum, & quædam citrinum. Qui habet citrinum, melior est & aptior in medicina, & hæc satis est nota.

De TRIFOLIO ACETOSO.

Triphyllon acetosum. i. Trifolium acetosum. Quidam dicunt quod est falsum: quia reperitur in Nicolao Triofilcon. & ibi dicitur, quod Trifolium dicitur a uiridibus folijs Rutę, quę in eo ponuntur: & dicunt, quod hic idem intelligit. Sed ignoro, nam in aliquibus codicibus Mesue antiquis inuenit Trifolium acetosum quod melius est: & est herba dicta Aleluia, siue Panis cuculi, quoniam sapore est acetosa. Præterea uide apud Mattheum syluaticum in cap. de Pane cuculi, quæ dicit de isto Trifolio.

De ARTHANITA.

Arthanita secundũ Auicen. in. 2. Can. est Buchormarien. Tamẽ miror, quod idẽ in. 3. Can. in Fen. 16. in cap. de compositiõe solutiuorũ eius qui habet colicã ex uentositate, aut materia flegmatica, de quibus fiunt clisteria, ponit ibi Buchormariẽ, & Arthanitam. ergo falsus est textus secundi Can. Rasis in nono Almanso. in cap. de colica idem habet: idem in capite de apoplexia in clisterijs. Auic. autem. 2. Can. dicit. Arbor Mariæ, est Buchormarien: & iam dictum est de ea. Et est trium specierum. Vna species eius sine fructu, duæ cum fructu. Ego non intelligo quid uelut Auic. per talia uerba. Nam arbor Marię est Rosmarinus: & Buchormarien secundum ipsum est Arthanita: quod non est possibile. error uero qui inuenitur in ipsoa, pud me nunquam sepa-

rabitur. Hodie generaliter habet opinio, q͂d Rasis in illo loco errauerit, ponere Buchormariē, et Arthanitam. Sed non recte: quia in hac inuenitur differentia quæ reperitur inter Scedenegi sine. h. & inter Schedenegi cū. h. similiter est differenria inter Buthormarien scriptum cum litera t, & inter Buchormarien scriptum cum litera. c. nam ibi Rasis habet Buchormarien scriptū cum litera. c. & hæc est arbor Mariæ, siue Rosmarinus: si uero reperias Buthormarien, est uera Arthanita, de quo uide Serap. in cap. de Ciclamine, qui inquit. Buthormarien. i. Ciclamen: in cap. uero de arbore Mariæ dicit, quod est Libanotis: ergo est Rosmarinus: & sic si bene legeris, uidebis quod Buchormarien est arbor Mariæ, & Buthormarien est Ciclamen, seu Arthanita. Francis. de pedemon. in cap. primo de dolore intestinorum & medicinis eius, ait: Buchormarien est radix Piretri, uel Maliterræ. Quod est falsum. nam Buchormarien non est Piretrum, uerum si diceret, Buthormarien est Malum terræ, sed non Piretrum. A

De FILICE.

Filix secundum Isidorum a singularitate folij dicta, denique ex una uirgula altitudine cubitali unum scissum folium gignitur, res applicata uelut penna. Dioscor. autem de ipsa duo facit cap. unum de Dipteris, aliud de Seliteron. Secundum uero Matthæum syl. Dipteris est Polypodiū. Sed non recte. nam si legis cap. de Dipteri apud Dioscor. cum cap. de Filice apud Serap. uidebis, quod idem sunt. Ipse uero Serap. in uno cap. loquitur de masculo, & fœmina. Auicen. in secundo can. duo cap. facit, unum de Childaru, & aliud de Sarace. Hæc apud Dioscor. nascitur sine semine, sine flore, & sine hasta. Sed quidam modernorum dixerunt, quod in nocte sancti Ioanis aliqui uadunt ad locum ubi Filix nascitur, & ibi stant per horas tres: & dicunt, quod cito in illa hora Filix gerit florem, post semen. Deus melius scit.

De Herba S. MARIAE.

Herba sanctæ Mariæ secundum Comp. est Persicaria, seu sanguis Christi: secundum uero Matthæum syl. est herba ad albedinem tendens, cum folijs rugosis: sicut herba quæ dicitur Flosmos. i. tapsus barbatus. Sed non recte dicit: quia si Compositor dicit, quod est Persicaria, eius forma non est: ut dicit Matthæus. Præterea Leonardus ait. Herba sanctæ Mariæ, siue Persicaria: & sic est secundum ueritatem. Et eius forma est: quod habet folia similia folijs Persici, intra quæ sunt puncta nigra: apud nos iuxta hortos nascitur. Inuenitur alia species quæ caret maculis: sed hæc non est tantæ uirtutis. Quidam uocant ipsam Zinziber caninum, alij Persicariam cum sigillo. Secundum Petrū de crescentijs, herba sanctæ Mariæ est Menta romana, uel sarracenica. quod falsum est: nam in isto unguento utrunque ingreditur. B

De Herba CRASSVLA.

Herba Grassula secundum Compositorem est Faba grossa. Cuius species sunt tres. s. Crassula maior. i. faba grossa. Minor uero est Vermicularis. Media est Cardus benedictus. Sed Lumē, uerius tenebra apothecariorum, exponit, quod est Vermicularis. Sed falsum est, nam uera Crassula est herba habens folia uiridia, & pinguia, ut Semperuiua, cum flore tendente ad albedinem: nascitur autem apud nos iuxta fossas: & est illa, quam nostri Rustici uulgo Fabam græcam dicunt. Sed non recte: quia aliud est: sed debent dicere, Fabam grossam. Infra apparebit oleum frigidissimum, uiride: & ibi melius certificabo, quod Crassula non est Vermicularis: ut dicit Lumen male lucens.

De CENTVMNERVIA.

Centumneruia secundum Compositorem, ac Giliber. est Arnoglossa, siue Plantago maior. Hæc apud Auic. uocatur Lingua arietis, & est herba quam nostri rustici Bletam syluestrem uocant. Illud uero Lumen fuscum, loco Centumneruiæ, habet Centauream. Quod non recte actū est. nam in isto unguento ingreditur & Centumneruia & Centaurea.

De QVINQVEFOLIO.

Quinquefolium. i. Pentaphyllon. Auic. in secundo cañ. duo capitula facit: unū de Pentaphyllon: aliud de Quinquefolio: quod idem est. Dicitur autem Pentaphyllon a numero foliorū: quia p singulas anodationes habet quinque folia. Auic. in cap. de Lacticinio ponit Pentaphyllonem inter species eorum.

De TETRAIT.

Tetrait, seu herba Terrait, ut dicit Leonar. secundum Giliber. est herba Iudaica. Idem ait Cōpositor: sed multi hodierni apothecarij credunt, quod dicat Torathit. Sed non recte: quia Torathit est fungus nascens in radice Rosæ caninæ, siue Barbæ hircinæ, ex quo fit Hippoquistidos: & hoc multi ponunt. qui errant. nā aliud est Tetrait, aliud est Torathit. Si uero Compositor uult, quod Tetrait sit herba Iudaica: ergo est Herbum. nam Auicen. in secundo can. inquit. Herba Iudaica. i. Herbum: & Herbum apud Diosco. est Orobum: cuius aliud est pallidum, aliud subruf-

C sum, & aliud album. Circa instans dicit. Tetrait est herba Iudaica: & sic est secundum ueritatem, quod Tetrait est herba Iudaica, siue Herbũ, siue Orobum: ergo est Herbilia, aut illa herba quã rustici el Mocho uulgo dicunt.

De Menta Sarracenica.

Menta sarracenica. i. Menta romana, seu nigra. Nam eius planta est nigra, ad similitudinem Sarracenorum: cuius folia maiora sunt quam Mentę hortulanæ. Hæc apud nos iuxta aquas inuenitur. Petrus de crescentijs in cap de Menta ait. Mentæ tres sunt species. Est enim quędam domestica: quæ proprie hortulana dicitur. Et est alia syluestris, quæ Mentastrum nuncupatur. Et est alia quoque Menta quæ longiora, latiora, & acutiora habet folia: & hæc est Menta romana, uel sarracenica: & uulgariter herba sanctę Marię uocatur. Quod falsum est. nam supra in isto unguento posita fuit herba sancte Marię: ergo non est Menta sarracenica: ut inquit ipse. Hic Nicolaus dicit. Et alię Mentæ. Idẽ dicunt alij, ut Giliber, & Leonard. & significat alias species Mentæ quas ipse non nominauit. Nam species Mentæ sunt quinq;, de quibus tres nominauit supra, & alias duas non nominauit: & illas quas intelligere debemus per alias Mentas, est Menta communis, seu hortulana, & Mentastrũ. Et sic meo tempore uidi in hoc ponere quinq; species Mentæ: quæ sunt Menta hortulana, siue communis, uel odorifera: & syluatica, & est Mentastrum: & est alia quæ dicitur Sarracenica, siue Romana: & est alia quæ dicitur aquatica, siue balsamita: & est alia quæ dicitur Menta nõ odorifera, & hoc est Calamentum: & sic omnes istæ quinq; debent poni in isto unguento. Sed Lumen de quo supra, inquit, quod per alias Mentas nõ intelligitur, nisi Menta domestica: sed non recte, ut est notum apud omnes sapientes.

De Polytrico.

Polytricum herba est minuta, cuius stipes uergit ad nigredinem. In puteis hanc uidi, in muris, ac locis humidis: & hoc est satis notum.

De Lapatiolo.

Lapatiolũ, siue Lapatioli secundum Compositorem ac Giliber. est Lapatium acutum: ergo est Acetosa qua generaliter utimur, & sic est quod illa Acetosa qua utimur, est acutior omnibus Lapatiorum speciebus. Macer ait. Herba solet Lapati uuglo Paritella uocari. Illius species dicuntur quatuor esse. Idem ait Dioscor. in cap. de Lapatio. Circa instans inquit. Lapatiorum triplex est maneries. s. Lapatium rotundum, acutum, & domesticum. Lapatium folia habens acuta, efficacius est Lapatio rotundo: minus efficax est Lapatium domesticum: quod folia habet aliquantulum lata, & magna: usui medicinæ competunt.

D

De Carduncello.

Carduncellus secundum Gilibertum, est Cardus benedictus. Idem dicit Compositor. ergo est quem Plin. Erigerion, siue Senection uocat. De qua Isidorus Erigerion a græcis dicitur: q̃d uere primo senescat, unde & eam latini herbam Senectionem uocant. Non intelligitur de Senactione quod dicitur Cressonum, sed de alia herba de qua Macer ait. Erigerion græci Senection nosq; uocamus, Quod canis similis uideatur flore capillis. Nascitur in muris, & in hortis, & tegulatis. Hęc apud Diosco. uocatur Sedum, & apud Gal. in libro ad Paternianum uocatur Suedo, quam alij Senetion uocant. Hęc uero est herba quæ in numero Cardonum est. Apud nos in hortis ac in muris inuenitur: & est quam Lombardi herbam Turcham uulgariter dicunt.

De Matrisylva.

Matrisylua secundum Compositorem est Oculus lucidus, seu Caprifolium: & de hac apud quosdam fit licium: sed illud licium est debile. Hæc herba apud nos iuxta hortos inuenitur: cuius folia sunt ab nno latere subalbida, & ab altero uiridia, se adhærentes & inuoluentes sæpius super alias plantas; ut est notũ. Et est quam Dioscor. Periclimenon uocãt: & nostri Cesoli uulgariter dicunt.

De Maturella.

Maturella secundum Compositorem est Potentilla, seu Amantilla: ergo est Valeriana, seu Fu. Matthæus syl. dicit. Martorella. i. Valeriana, uel Fu, uel herba gattæ. Sed herba gattæ, apud nos etiam habet aliam significationem. nam significat Nepitam, seu Calamentum montanum. Valeriana apud teutonicos dicitur Thamara. Hęc herba omnibus nota est. Circa instans ait. Fu intelligitur radix in medicina. Lumen malelucens, non posuit in sua descriptione Maturellam: forsan ignorauit quid esset.

De Herba Mvscata.

Herba muscata. s. herba muscata maior. Leonardus loco eius habet herbam Garyophyllatam: sed non recte. Gilibertus habet herbam muscatam. Secundũ Compositorem est maior, &

minor. Maior autem facit actus, & non redolet: minor non facit actus, & redolet: quid autē sit, communiter ignoratur. nō eñ est herb amuscata: ut quidam dicunt: nec eius forma est, ut dicit Lumen male lucens. Veritas autem est, quod herba Muscata maior, est herba dicta Secabrion, quæ folia habet minuta similia Petroselino, aliqualiter pilosa: florem habet paruum, tendentem ad rubedinem: & quando flos decidit, facit quandam rem ad similitudinem acus acutam, uel ad similitudinē rostri ciconię. Hæc suo tempore dum est recens comeditur, in uijs ac pratis inuenitur, hanc uulgares Rostrū ciconiæ uocant. Et hanc meo tempore uidi ponere in unguenta. A

De ALELVIA.

Aleluia idem dicit Leonar. Giliber. dicit Aleluia est species Trifolij: & est herba acetosi saporis: ergo est Panis cuculi. Vnde meo tempore uidi multos in hac errare. Reperitur autem super arborem Vlmi quædam res similis uesicę, & hæc apud malignos herbaticos Panis cuculi uocatur. Sed non recte: quia Panis cuculi est Aleluia: & est herba quæ saporem habet acetosum, habens tria folia sicut Trifolium, sed sunt parua, & tripliciter diuisa, & in cacumine cuiuslibet partis est incisa: semina ipsius sunt in uaginis similibus cornibus: quæ cum tanguntur tempore maturationis, euolant ab eis semina, sicut handachoche, i. Trifolij, tendentia ad rubedinem. Hęc raro in pratis inuenitur.

De CRISPVLA.

Crispula, idē habet Leonar. Gilib. dicit, Crispula. i. Oculus bouis. Secundū aūt Compositorem est herba Cancri. quid autē sit generaliter ignoratur: sed quia Gilibertus dicit, quod Crispula est Oculus bouis, ergo est quædam herba quæ apud Dioscor. uocatur Buphthalmos, cuius folia sunt similia folijs Maratri. i. Fœniculi. Flores habet nigros. Hic textus Dioscor. est corruptus. debet enim dicere, quod habet flores citrinos plus flore Camomillæ: ut dicit Serap. ex uerbo Dioscor. in cap. de Cotula, quę idem est. Auicen. in secundo can. ait, Bichar, & est illa quę uocat̄ Chusem. s. Oculus uaccæ. Rosa eius est citrini coloris, rubea in medio, grossior rosa Camomillæ. & sic est. Vide ergo, quod Crispula est Oculus bouis, seu Buphthalmos, siue Cotula: & hæc apud nos in ciuitatibus, & in uijs nascitur. Rasis in libro aphorismorū in libro quarto de dietis medicis & cibarijs inquit. Ladion. i. Oculus bouis, seu Oculus uaccæ, quod idem est, hanc nostri rustici Cotulam dicunt.

De CAMPHORATA.

Camphorata secundum Compositorem est Abrotanum syluestre. Sed Lumen male lucens loco eius posuit Camphoram. Sed non recte factum est. nam Giliber, ac Leonardus posuerunt Camphoratam. i. Abrotanum syluestre, cuius folia sunt similia folijs Camomillæ. Loco eius uidi ponere Abrotanum usuale. B

De PVLICARIA MINORE.

Pulicaria minor secundum intentionem Dioscor. est sicut maior in folijs, sed est odoris grauioris. Et sic est, quod Pulicaria minor, id est, Satureia, seu Timbra habet maiorem odorem quā maior. In folijs idem sunt, & in uirtute sunt quasi idem. In partibus Comæ unus græcus dixit mihi, quod Pulicaria minor apud ipsos uocatur Coniza, seu Timbra: & fecit uersiculos sic dicens. Timbra solet græce, Satureia dicta latine, Timbra solet græce Pulicaria dicta minor. Thymum enim dictum, nos Pulicariam maiorē nominamus: & sic meo tempore pro Pulicaria maiore, Thymum uidi ponere: & pro Pulicaria minore, Satureiam.

De LAVREOLA.

Laureola apud Dioscor. uocatur Dypnoides. Serap. uero inter species Lauri Laureolā describit: & est quam dicit esse Gar. Est species alia quæ dicitur Daphnides: & est arbor parua, cuius altitudo est unius brachij: habet uirgas multas, subtiles a medietate: supra quibus superius sunt folia, & uirgæ eius non facile frangibiles, & super eadem cortex fortiter adhærens ligno: & folia eius sunt similia folijs Lauri: nisi quia sunt meliora, & tenaciora, & ad frangendum difficiliora, mordicantia & pungentia linguam, & gulam exasperantia: & habet flores albos: & grana quando sunt matura, fiunt nigra: & habet radicem nullius ualoris in medicina: nascitur in locis montuosis. Ioanues Anglicus in cap. de Paralisi dicit. Semen Laureolę, & uocatur Coccognidium. Quod non est credendum.

De MANDRAGORA.

Mandragoræ folium apud nos raro inuenitur: sed moderni herbatici reperierunt speciē unam Mandragoræ in partibus Comæ, & illa utunt̄: & si hanc habere non possunt, ponūt folia Prioniæ. Leonardus autem ibi inquit. Foliorum Mandragoræ, & loco eius Fabæ inuersæ. Faba uero inuersa apud Diosco. inter species Strigni describit̄: & est tertius Strignus. i. Solatrum.

C

De RVBO.

Rubus alius Batus, ferens mora: alius Rubus canis: qui apud Diosc. Cynosbatus uocatur. Sed hoc intelligitur de Rubo qui fert mora.

De BARDANA.

Bardana secundum Compositorem est Illapheos, seu Lappa. Quidam Lappagonem maiorem dicunt. Isid. ait. Lappa domestica: quod habeat caulem ingentem per terrā dispositam: hæc a græcis Philantropos uocatur. Supra de ipso dictum est in Philantropo antidotario.

De SCATVNCELLO.

Scatuncellus secundum Compositorem est Vmbilicus ueneris. Idem dicit Leonar. de præda palea ibdic. Sed hodierni apothecarij, maxime ignorātes, loco eius ponunt illum Cardum, qui a Dioscor. uocatur Dipsacus: cuius frutex est spinosus, habens folia similia Lactucę: & hoc utuntur Fullones ad garzandum pannos & bireta: & sic meo tempore uidi multos ipsum ponere. Sed errant. nam ut dictum fuit, Nicolaus Compositor uult, quod Scatuncellus sit Vmbilicus ueneris. Idem dicit Leonar. & sic est secundum ueritatem. Hæc a Dioscor. uocatur Cotilidon. Apud nos nascitur in tectis domorum & ecclesiarum, ac alijs locis, & uocant ipsum uulgo Herbam rotundelam, uel Cibalariam.

De TRIBVLO MARINO.

Tribulus marinus. i. Cicer imperiale. Hic apud Auic. in secundo can. uocatur Hasech. Eius species duæ sunt. s. domesticus, & agrestis: sed ille qui hic intelligitur, est ille qui fert quendā fructum ad similitudinem Castanee: & propter id multi uocant ipsum Castaneolum. Et isti fructus abundant in locis uicinis sanctę Marię de monte, & ibi uocantur Langani ab incolis, & sunt primo uiridis coloris: deinde nigrescunt, & habent angulos acutos. Apud nos idem inuenitur ultra Padum, maxime in aquis. Et hic fructus piscatoribus nocet, eo quod inuoluitur circa rete, & pisces fugiunt.

De VVA LVPINA.

Vua lupina. i. Solatrum secundum modernos non est Stafisagria: ut quidam crediderunt. Miror quod Mesue in cap. de alfescera dicat. Nascuntur supra ea botri sicut botri uuarum, & uocantur Vuę lupinę. Sed apud modernos non recte. nam Vua lupina apud Sera. in cap. de Solatro est idem. Auerrois in quinto Coll. inquit. Hupnephathalep. i. Vua uulpis, quæ in latino nominatur Vua canina, hæc herba. s. Vua uulpis, uel Morella. Pręterea Auic. in cap. de Chechengi ait. Virtus eius est proxima uirtuti Vuę lupinę, & proprie uirtus foliorum eius. nam sine dubio Chechengi est species Solatri, siue Vuæ lupinæ: quod idem est. Itē Circa instans. Strignum, Vua lupina, Solatrum, Morella idem est. Et sic ex meo iudicio dico, quod Vua Lupina est Solatrum, quæ apud Dioscor. Strignus uocatur: a uulgo dicitur herba Mora. Papias ait, Vua lupina dicta, quod semen eius Vuæ simile est: hæc Strignos græce dicitur.

D

De CAVDA CABALLINA.

Cauda caballina est Cauda equina, & est quam Dioscor. Hippurim uocat. Nicholus loco eius habet Caudam equinam, quę idem est. Serap. in cap. de Cauda equina inquit. Aliquando uero egreditur a muris in quibus nascitur, & declinat inferius, propter similitudinem foliorum quæ sunt sicut coma: ut uideatur uelut cauda pendens in muro: & propter hoc sic nominatur. Moderni autem duas ponūt species. Vna est maior & asperior, qua tornitores cyphos poliunt. Et alia Tornatila, aliquando Asprella dicitur, aliquando Troxia. Guil. Lombardus ait. Cauda equi est Asprella. Hæc apud nos in fossis ac iuxta aquas inuenitur.

DE GENESTA.

Genesta autem frutex est omnibus nota, hęc apud Dioscoridem uocatur Spartus. Plin. Genistæ uinculi usum pręstāt. Flores apibus gratissimi. Dubito, an hæc sit quam gręci autores Sarron uocanr. Quidam myricam uocant: sed non recte Mesue inquit. Albrachin est capistrum arboris: & est arbor montana, super quam stipitum eleuatur densitas, fustium multæ rectitudinis, & duplicantur: non patiuntur fracturas, unde ligantur ex eis arbores. Et producunt flores figuræ lunaris, citrinitatis multę: & profert folliculos scd'm semitā Orobi, habētes semina distincta: sed in lingua latina Genesta, secd'm quosdā Myrica appellatur. Electio ultromarina est melior, & omnes quę in partibus orientalibus oriuntur. Galen. in octauo simpliciū ait. Spargamū, id est, Genesta.

DE EBVLO.

Ebulus est species Sambuci. Vnde uersus. Sambucus est Actis, sed Ebulus est Chamęactis. de quo Serap. in cap. de Ebulo de utraq; loquitur; & ibi describit de forma ipsorū, dicens; quod

illa species quæ dicitur Chameactis, est minor prima, & habet ramos magis herbæ pertinentes quadratos, in quibus sunt multi nodi: & folia inuicē distantia in singulis nodis, similia folijs Amigdalæ in summitatibus suis: nisi quia habet uenas, & sunt longiores eis: habentia grauem odorem: & in summitatibus ramorum sunt capitella, seu coronæ similes coronæ supradictæ speciei: & flos similiter: & habet radicem longā in grossitudine digiti; & apud nos in uijs, ac in multis locis nascitur: & uocant ipsi rustici Lorex. A

DE ELLEBORO.

Elleborus secundum Mesue est Barba alfugi. Secundum Auerroim in quinto Coll. Elleborus est Condisi. Quod non creditur, uerum multi moderni computant Condisi inter species Ellebori: eo quod sternutationem commouet. Tamen nostri doctores non ponunt species Ellebori nisi duas. s. album, & nigrum: quæ satis notæ sunt. Infra in oleo de Euphorbio, ostendam melius, quod Condisi non est Elleborus. Secundum intentionem Mesue, quando niger nascitur apud radices arboris fructuosæ, sunt fructus eius solutiui. Papias inqt. Anticyra est insula ubi abundat Elleborus, ad capitis purgationem necessarius: & ponitur pro Elleboro antiqua parte templi, quæ ortum respicit. Hic ab aliquibus dicitur Velax: & ab aliquibus dicitur Stranudella: eo quod puluis ipsius in naribus positus sternutationem commouet.

DE SEMPERVIVA.

Semperuiua. s. maior secundum Circa instans dicitur, quia semper uiridis reperitur. Auic. in secundo inquit. Semperuiuū est Sucutum. In cap. uero de Sucuto inquit. Sucutum dicit̄ q̄d est Semperuiua: & dicitur, quod est species seminis Mandragoræ. Sed non recte. quia illud cap. de Sucuto est corruptum. nā apud Arabes est Symphytum: ergo est Consolida maior. & sic si legis illud ca. de Sucuto apud Auicen. cum cap. de Symphyto apud Dioscoridem, uidebis quod idem sunt. Semperuiua apud Dioscor. uocatur Aizon maius. Dicitur, quod omni tempore folia uiridia habet. Dicitur & Buphthalmon. Quod nō est. nam Buphthalmon est Oculus bouis, aut Zotalmon, aut Ambrosia. quod nō est. Aliud facit cap. de Aizon minori: & hæc est Vermicularis, & ambę notę sunt. Aizon uero est proprium nomen suum: quia componitur ab ἀεὶ, q̄d est semper: & ζωὴ, quod est uita, unde Semperuiua dicit̄, quia semper folia uiridia habet: nascitur super tegulas plurimum, & in locis quibus stercora proiecta fuere, & alibi.

DE CICVTA.

Cicuta, aut Schara, est herba satis nota, apud Dioscor. uocatur Comos: hastas habet nodosas sicut Maratrum: folia similia Ferulæ, sed angusta. Apud Auicen. in secundo can. uocatur Sischaram: & inquit sic. Inquit Dioscor. crus huius plantæ est sicut crus Ferulę: & folia eius sunt sicut folia Cucumeris. Hic textus Auicen. est corruptus: quia debet dicere, hastas habet nodosas sicut Maratrum, folia similia Ferulæ, sicut dicit Dioscor. Liber qui dicitur Bulchasim in tractatu secundo inquit. Forma extrahendi succum ex Sucharam. i. Iusquiamo. Quod falsum est. nam Serap. in cap. de Cicuta ait. Sucharam sic nominatur apud medicos: sed Arabes nominā eam Scicharam, uel Zucharam. Et sic est, quod Zucharam est Cicuta. Idem Serap. in fine eius cap. inquit. Et quando ponitur Cicuta super testiculos puerorum, nō dimittit crescere eos. Melior autem ex hac planta est illa, quæ nascitur in Creta, & in Chio, & in Attica. Etiam apud nos in multis locis hæc reperitur, unde si fricaueris folia ipsius recentia, grauem odorem referunt. B

DE VERBENA.

Verbena, seu Herbena, est herba quę apud Dioscor. Hierobotanum uocat̄. Quidam uocāt ipsam Sacram herbam, quæ Sagmen. i. Sanctimen antiquitus dicebatur: eo quod pagani in sacrificijs & omnibus expiationibus ea utebantur. Hæc autem herba idem nomen accæpit, quod sacerdotes eam purificationibus adhibere consueuerunt. In Passionario habetur, quod si medicus uisitando infirmum ipsam manu portauerit ægroto insciente: & dicet ægroto, qualiter habes? si æger dicet, bene, sanabitur: & si dicet, male, morietur. Hæc apud nos in ciuitatibus nascit̄. Hanc quidam rustici, herbam sancti Ioannis uocant. Sed non recte. Papias. Herbena herba Sagmen dicitur: sic dicta, quasi pura. Hæc & Hierobotane dicitur gręce.

DE HERBA GRATIA DEI.

Herba Gratia dei apud moder. herbaticos uulgo sic est uocata: & est herba, cuius longitudo est unius palmi, aut parum plus. Folia habet similia Hysopo: florem habet inter folia paruū, cuius color tendit de bicoloribus ad album & purpureum: sicut herba quæ dicitur Volubilis quæ in uineis nascitur. Radicem habet paruam & paucam. Apud nos in pratis ualde abundat. Et cognoscitur propter saporem foliorum, nam folia ipsius habent amaritudinem prout Centaurea minor, aut parum plus.

C

De PILOSELLA.

Pilosella herba est satis nota. Dicitur autem Pilosella, propter abundantiam pilorum quos in folijs habet. Ego non inueni autorem auctenticum, qui de ipsa speciale faceret cap. sed apud moder. Pilosella est herba nascens in locis lapidosis, siccis, cum folijs quæ expanduntur super faciem terræ: & super ipsa folia habet pilos ab uno latere, & ab alio cum flore rubeo. Hęc a multis dum est recens comeditur. Existimauerunt quidam, quod hæc sit quam Auic. in secundo can. uocat Fistulam.

De STAFISAGRIA.

Stafisagria secundum Serap. est Granum capitis: & est dicta Passula montana. Auicenna in secundo can. ait. Stafisagria est Vua passa montana: & est Granum capitis. In monte Libano inuenitur de eo plurimum: & est granũ nigrum sicut Cicer nigrũ. Sicut Circa instans inquit, Stafisagria, quæ etiam Caputpurgium dicitur: semen, & herba simili nomine appellant. dicitur eñi Caputpurgium, quia caput purgat. Multæ est efficaciæ. Semen usui medicinæ competit: per decem annos durat. Isid. Stafisagria, hoc est, herba quinq; digitorum.

De VERMICVLARI.

Vermicularis secundum Compositorem est Semperuiua minor, aut Portulaca agrestis: in tectis domorum nascitur. Secundum autem Lumen male lucẽs, est Crassula. Quod falsum est: quia in isto oleo utrumq; ingreditur. Macer ait. Semperuiua minor species est istius herbæ, quā Semperuiuam dicunt: quoniã uiret omni tempore. Barba Iouis uulgari more uocatur. Secundum intentionem Macri herba Iouis est Semperuiua minor: secundum uero Matth. syluaticum herba Iouis est Herculis, uel Bonades. i. Sticados citrinum: sed autem Nichol. est Sticados citrinum, seu Santonicum marinum: ergo est herba marina. i. herba lumbricorũ. Aduertendum est autem, quod Macer nõ dicit ipsam uocari Barbam Iouis, nisi a uulgaribus: sed deus hoc nouit.

De CIBALARIA.

Cibalaria, Vmbilicus ueneris, Scatuncellus, idem: apud Dioscor. uocaẽ Cotilidon, siue ut alij Cibaleon, siue ut latini Vmbilicus ueneris. Hæc est herba, quæ folia habet rotunda & lata, quæ in muris nascitur: & est quam nostri rustici herbam Rotundelam uulgariter dicunt.

D

De CRASSVLA MAIORE.

Crassula maior secundum Compositorem est Faba grossa: secundum aliquos est Semperuiua maior. Sed non recte. nam in isto oleo possumus certificari, quod idem non sunt: quia in hoc ambæ ingrediuntur. Crassulæ uero species tres sunt. s. maior, minor, & media. Maior uero est herba quę habet folia uiridia & pinguiora, ut Semperuiua: & florem tendentem ad albedinem. Nascitur autem apud nos iuxta fossas: & hæc est Faba grossa. Minor uero est Vermicularis. Et media secundum Compositorem est Cardus benedictus.

De HYPERICON.

Hypericon. Auicenna inquit. Hypericon nominatur arabice Alharib: & nominatur syriace Vua dęmonis. Dioscor. de Hypericon facit tria capitula: & distinguit ipsas species. Vnum facit sub nomine Asquiron. Aliud sub nomine Corium: quod est Rapa rustica. Aliud de Hypericon. Sed Serap. in uno capitulo de omnibus loquitur. Sed illud Hypericon quo utimur, habet folia parua, in eis foramina minuta: & propter id uocatur Perforata, siue herba S. Ioan. siue Fuga dęmonum. Apud nos in ciuitatibus nascitur.

A

¶ HIERONYMI herbarij Argentorat. APODIXIS Germanica, ex qua facilè uulgares herbas omnes licebit perdiscere, coacta in seriem Alphabeticam.

¶ Andorn. Marrubium.

Andorn von den Kriechen Philoßtoꝛes genant/vñ in Latin Marrubium/oder Prassium/ nach etlichem teütschen Andorn/darumb das es heylẽ ist die kranckheit der kinder gnant der Andorn/aber in niderlendischer spꝛach/Gotts vergeß. vñ ist zweyerley geschlecht/mänlichs/ vñ weyblichs. Das mänlin bꝛun/schwartz far/ist gleich den grossen Neßlen/ mit einem hohen viereckechten stengel/zweyer ellenbogen hoch/die bletter gleich den Neßlen/dann das sye schwertzer in der grünen farben seind. Des weiblins bletter rund/krusecht/ bleych/mit einem weissen ronden stengel/eins ellenbogen hoch. Wann funden würt Andorn/oder Gotz vergeß on züsatz/so soll genummen werden das weiblin. Aber in warheit vast nutz/wenn das mänlin gebꝛucht würt dem mañ/vnd das weiblin der frawen.

¶ Ampffer. Acetosa.

Ampffer in Latin Acetosa/ vñ in teütschem saur Ampffer / darum̃ das er saur ist/auch in vnderscheit des wilden ampffers / in teütschem Mengel wurtzel gnant. Des krauts Ampffer ist dꝛeyer hand. Einer mit einẽ hohen stengel vff anderhalbẽ ellẽbogen hoch/mit kleinen rotfarblümlin / nahe wie eins kleins bꝛeyts sämlin/ wachßet vff den matten oder wisen/von dem ich hie schꝛeib. Der and mit bꝛeyten rotfarben bletteren/ genant Mengel wurtzel / mit stenglen eins ellenbogen hoch. Der dꝛit kaum einer spannen hoch / mit bleychen grünfarben blettern wie ein hertz oder klee / wachse tin den wälden/oder hecken/ der in latinischen zungen Aleluia/oder Panis Herculis/ vñ in teütschem Gauch ampffer. Hye zü verston von dem gemeynen sauren Ampffer/ Acetosa / oder Acetosella/ nit der Gauch ampffer/wie wol er auch saur ist.

¶ Mystel. Viscus.

Afolter Mystel / von den Latinischen Viscus genannt / hat gelblecht grünfar bletter gleich dem buchßbaum/doch lenger/vñ schmeler. Vnd das wasser soll gebꝛañt werden vß den weissen köꝛnlin die vff dem mystel wachßen. B

¶ Attich. Ebulus.

In Latein Ebulus/mit eim hohen stenngel / doch nit holtzecht das er ist als der holder / auch nit hoch wachßende.

¶ Alantkraut. Helenius.

Alantkraut von den Kriechischen Helenius genannt / in Latein Enula campana / von etlichen Alant/ darumb von der wurtzlẽ ein wol geschmackter wein gemacht/würt Alantwein genant/ also das der wein im herbst darüber verjäreh ist. Vñ das kraut hat etwan ein harecht bꝛeit spitz blatt/ gleich dem kraut genant Wullh/doch nit also weiß oder weych/mit einer groben wolgeschmackenden wurtzel.

¶ Adermeng. Agrimonia.

Agrimonien/in Latein mit gmeynem namen Agrimonia/oder Ferraria minoꝛ/ von den teütschẽ Agrimenig/oder Adermeng genant/auch võ etlichen Bruchwurtzel/darum̃ / das sye zü den bꝛuch soll bꝛeüchlich sein. Aber in warheit so ist Walwurtz aller nechst dem nammen Bruch wurtz. Das kraut Adermenig hat ein langen stengel/vff zwen ellenbogen hoh/ mit kleinen gelben blümlin / daraus werden kleine kletlin die hangen an den kleideren so man dar für geen ist.

¶ Agleyen. Aquileia.

In Latein neñt man es Aquileia/das ist ein kraut mit einem langen stengel/anderhalben ellenbogen hoch/das merer teil mit blawen blümen/vnd etlich mit weissen blümen.

¶ Genßdystel. Endiuia.

Das kraut von den Latinischen Endiuia genant/von den Teütschen Genßdystel/ist zweyer / od dꝛeyerley. Das ein ist Sudystel/in latein Scariola genant. Das ander Lattich/im latein Lactuca agrestis. Das dꝛit Genßdystel/das da an dem gradt des ruckens hat scharpffe dinglin wie ein seg in gestalt grosser vnd herter har. Wiewol Lumen maius das nennet Tararacon/vnd Cichoꝛea/ das ist Wegweyß/ das doch nit ist zü glauben. Aber Scariola hat kleine rühe an dem rucken/mit einem hymmelfarben blawen/wenig bꝛaunelechtem blat/vnd gibt milch. Aber Genßdystel/das Antifien ist gibt kein milch/ wiewol die Latinischen dem selben Tararacon spꝛechen / so ist es doch Antifien/ vnd spꝛechen dem kraut Wegweiß Antifien. das nit war ist/wol es möcht dar für genummen werden/vmb gleichen willen irer krefft/aber das mit stachlechten ruckgrat hye zü vrteylen ist für Antifien/vnd nit für Tararacon/vnd von den Teütschen Leber dystel / oder Genß dystel genant/ darumb

Q 2

C das es vast gůt ist zů der lebern/hat gele blůmen/ vnnd wechßt mit einem hohen einfaltigen stengel zweyer eilenbogē hoch/aber weit vßgespreit. Ist gůt für das stechen vssen am ruckgrat.

¶ Aron. Arona.

Aron in Latin genant Barba Aaron / darūb dz es gleich eim bart ist. Oder Serpentaria minor. Vnd wañ das vergeet/so würt vß dem langen roten kölblin/ein grünfar trüblin. die wurtzel rund vnd weissz wie ein zybel. Vnd der wurtzlen seind zwo aneinander hangen/wann sich eine grössert/ so würt die ander welck vnd minder.

¶ Alrun Mandragora.

Das kraut in Latin Mandragora/ist zweyerley geschlechts/mañlichs/vnd weiblichs. Vnd etlich sprechen / als Auicenna / das die wurtzel der selbigen kreüter yedes geschaffen sey nach seinem geschlecht/vnd werd gegraben vnder dem galgen/kum von der natur eins harnenden diebs. dz doch falsch. Sunder es seind kreüter mit grosser wurtzlen. Der wurtzel rinden braucht man in die artzney/wiewol etlich falsch betrieger/schneiden vß der wurtzlen Brionia/in teütschem hünkirbs/gestalt eins menschlichen bilds/vnnd faden von reinem garn gezogen mit einer subtilen nadlen in ire häupter in gestalt des hars/vñ abgeschnitten ires begeren/dann gelegt in ein lyeten erdtrich/ so gewinnt es die farb einer wurtzlen/vnd verkauffen es für die wurtzel Alrun/es ist aber falsch. Wann Alrun ist ein kraut mit bletteren gar nahe gleich dem Lattich / mit einer grosszen wurtzlen / der rinden vast in der artzney gebraucht würt. Trägt groß schwartze beren / die von hyrtē dick gessen werden/ das sye da von entschlaffen.

¶ Angelick. Angelica.

Von dem kraut kein alter Philosophus schreibt/darumb sein latinischer nam von den teütschen in übung ist Angelick. Aber in teütscher zungen genant des Heyligen geists wurtzel/von vilen Brustwurtz/vnd ein geschlecht/der Meyster wurtz/ von den latinischen genant Astrancia. Aber Angelica geschlecht ist zweyerley/wilder/vnd zam/kraut vnd stengel in der leng zweyer ellenbogen hoch/ das vil von teütschen/Bůchalter genant. Sein wurtzel hat kein geschmack / vnnd werden dann die leüt offt betrogen/das jnen etlich falsch würtzler der wildenn Angelica für die recht Angelica verkauffen. Aber die recht Angelica wechßt an wilden enden/ als in gebürgen / in gärten da sye inn gepflantzet würt. Zů mercken an allen kreüttern vnnd wurtzlen/ das ein yedes kraut das von jm selber wachßet/ist stercker vnd edler in krafft vnd geschmack/wann das man vffpflantzt. Des gleichen ist ein yedes kraut so im gebürg wechßt/kreffriger weder dz in däleren /oder in feüchten matten wechßt.

¶ Abbissz Iacea.

D Das kraut in latinischer zungen Jacea nigra/oder Morsus diaboli/in teütsch/Teüffels bissz/darumb/das die wurtzel im grundt abgefult ist/gleich als wer sye abgebissen/mit breyten spitzen /hat echten blettrē/etwan rotflecklin dariñ/ein hoher stengel vff zweyer ellenbogen hoch/oder länger/mit blůmen gleich der Scabiose.

¶ Burretsch Borrago.

Burretsch. Das kraut würt von den Kriechen vnd Latinischen Borago genant / vñ in teütschē zungen Burretsch. Diß kraut ist zweyer geschlecht/wild vñ zam. Das wild von Kriechischen Buglossa/vnd in Latinischer zungen Lingua bouis/in teütscher sprachen Ochßen zung genant. Das zam/von dem ich sag/Burretsch genant.

¶ Bylßen kraut Hyoscyamus.

In latinischer zungen Hyoscyamus/vnnd ist ein grossz kraut/mit einem groen hohen stengel/vñ hat breyte weyche bletter. Des geschlechts ist zweyerley an dē somen/ also dz es weissz vñ schwartzē somen tregt. Der schwartz som ist in die artzney zů bruchen.

¶ Blaw gilgen Iris.

Blaw gilgen / das kraut ist von den Latinischen genannt Iris / vmb mancherley farben willen. Die blawē gilgen hand vō den Teütschen den namen blaw Schwertel/seind gleich dem regenbogen/das es ein blawfar blům/vnd bletter hat gleich den klingen der schwerter. Hat ein wol schmackende wurtzel/deren geschlecht vil ist. Wie wol sye gleich in den bletteren seind / so ist doch vnderscheyd der farben in den blůmen. Iris ist gezyerdt/Ireos weissze farbe gebürt. Gladiolus saffran farb würt/Spatula serida aller enbiert. Darumb wyssz/dz Iris blawgilgē ist/Ireos weissz gilgen treit/vnd seind doch nit die/die wir in Teütschen landen haben / wann ir kraut ist gleich den blawen. Aber Jacobus niger/der sich schreibt ein lyecht Apothecariorum spricht/ Irios sey auch d' blawen gilgen/aber die wurtzel hat ein besseren geschmack/werden gebracht von Venedig/oder Jenua. Die best zeit der blawen gilgen zů distillieren im end des meyen/ so sye volkumlich zeytig seind / gebrant in balneo marie allein auß den blůmen/vnd nit auß dem kraut.

¶ Braunwurtz. Scrofularia.

Das obgenannt kraut von den Latinischen Scrofularia genannt/ von wegen seiner drüßechten wurtzel. Aber in warheit drey kreütter von den latinischen Scrofularia heissen/die grossz/klein/vnd mittel. Die grossz ist ein kraut mit einer drüßechten wurtzel/feyßt/dick/rund bletter an eim stengel/

auff anderhalb spannen lang/võ den Teütschen Knaben/ oder Wundtkraut genant. Die klein mit einer rondechten wurtzel/das kraut gleich der Garben / von den Latinischen genant Filipendula/ in teütscher zungen / wild Garb. Die mittel von deren ich hye geschriben hab/ mit einer drüßechten wurtzlen / võ brunfarb stengel. A

¶ Burtzel. Portulaca.

Burtzel in latinischer zungẽ Portulaca genañt/hat ein feyßts kraut kleiner bleych rotfarbẽ bletter/ rundem stengel flechtende vff der erdẽ / wachßet in feyßtem erdtrich bey Zybelen/yederman wol bekant/würt das merer teyl im salat gessen.

¶ Bibinell. Pimpinella.

Bibinellen / dz kraut von den Latinischen Pimpinella genant/ist zweyerley geschlecht. Eins mit einem subtilen stengel vff ein ellenbogen hoch/mit einem kleinen weyssen blůmlin/mit einer scharpffen wurtzlen im geschmack. Das ander võ etlichen groß Bibinell/od wilde Bestenaw genañt.

¶ Hartryegel. Peruinca syluestris.

Beynhültzin laub/ das ist ein stude / von etlichen Latinischen Peruinca genant. Vnnd von den Teütschen wild Yngrün. darumb/das sye mit den blettern dem kraut Yngrün gleich ist. Das laub von den Beynhültzin /oder Fülbaumen/von etlichen Hartryegel genañt würt/ wañ in der warheit das laub von Hartryeglẽ gleicht mit den blettren etlicher maß dem örlinbaum/der von den Latinischen Alnus genant würt/mit schwartzen vnnd krusen blettern/aber des Beynhültzin bletter / oder laub seind gleich dem vorgenanten kraut Yngrün/doch etlicher maß lenger vnd schmeler.

¶ Brunnkressz. Nasturtium.

Brunnkressz / das kraut ist in Latin Senecion / oder Nasturtium aquaticum / oder Cardamus agrestis genant.

¶ Bachmüntz. Mentastrum.

Bachmüntz von den Latinischen Menta rubea/oder Mentastrum genannt/ mit rotfarben stengel vnd blettern. Doch sprechen etlich dem Balsam müntz/auch Fisch müntz. ist aber nit recht/ darumb das es nit wachßen ist da Fisch wonent.

Branntlattich. Vngula caballina.

Brañtlattich würt von den Latinischen Vngula caballina genañt/darum̃ das es den brañt heylt/ vnd einem rosszfůß gleich ist/mit breyten runden blettern/stengel vff ein spañ lang.

¶ Bonen. Faba.

Bonen in latinischer zungen Faba/ist yederman wol bekañt/doch mancherley geschlecht dr Bonẽ. als Lupini/vnd in teütsch Fyckbonen/darumb das sye zůn feygwartzen gůt seind. Vnd der ist auch zweyerley/etlich bitter/etlich nicht. Vnd ein ander kraut Faba inuersa genannt / von den Teütschen Wundtkraut/als ich vorgesprochen hab in Brunwurtz / hat bletter gleich den Bonen / dañ das sye feyssster vnd dicker seind an den blettern/vnd wachßen gern auff etlichen matten/oder wysen. Es ist auch ein ander kraut in latinischer zungen Fabaria/oder Hyposelinum/ vnd in teütscher zungen Bachboñ. Aber billicher Bachbon genannt / darum̃ das sein kraut dẽ bonen kraut gleich ist/vnd in den bächen wachßen. Võ den dreyen ich hye nicht schreibẽ biñ/sunder allein võ den gemeynen bonẽ. B

¶ Basilien. Basilicon.

Basilien hat grosse breyte bletter/in latinischer zungen Basilicon/ võ das kraut von den Teütschẽ groß Basiliẽ genant/darumb das es grösser bletter hat dañ die kruß.

¶ Krauß Basilien. Basilicon garyophyllata.

Basilien von den Latinischen Basilicon garyophyllata genannt / Darumb/das sein geschmack gleicht den Neglin.

¶ Blaw Meyblůmlin.

Blaw Meyblůmen hat ein langen stengel /entpfilhe ich denen die es kennen.

¶ Butten laub. Spina alba.

Butten laub das ist ein rässze stud. So heyssen es yetz die Latinischen Spina alba/ vnd von den Teütschen Butten/oder Hagen/oder Hegen genant/des bletter ein wenig rotfarb seind/vnnd sein blůmen wie ein weyssz roßenn/ doch nit gefüllt. sein frucht gleich den Oliuen/dann allein dz sye rot ist/vnd innwendig hol /vnd gefüllt ist mit etlichen somen/yederman wol bekannt.

¶ Betonien. Betonica.

Betonien kraut in Latin Betonica/ võ nach dem Teütschen ist es dreyerley. Võ diß würt genannt Brun Betonien/oder Betonig/zů vnderscheyd/ dz es brun blůmen hat / mit einẽ schwartzen grünfarben blat. Es ist auch eben des selben geschlechts die weiß blůmen hond / vnd haben beyd stengel in der höhe eins ellenbogẽ/das kraut mit gelben blůmen nicht also hoch/võ den Latinischen Herba paralisis/vnd in teütscher zungen Hymelschlüssel/ vmb der weyssen bletter willen. Es ist aber nit recht/wann Hymelschlüssel des geschlechts nit ist.

¶ Bocksbart. Barba hircina.

Bocks bart kraut / von Latinischen Barba hircina genant/ diß kraut wechßt vff den wysen oder matten / mit eim hohen knodechtẽ stengel bey zweyer ellenbogen hoch/zwo oder drey gelber blůmẽ

C gar nahe gleich den Mertzen blůmen/genannt Pfaffenblatt/vnnd das kraut mit langen schmalen spitzen blettern/daruff etwan funden würt ein weiß scheümlin.

¶ Bronbeeren. Rubus caninus.

Bronbeeren von den Latinischẽ Mora bacce genant. Es ist auch ein ander geschlecht Himpber genant/ vnd würt offt in latin eins für das ander genummen. Das falsch ist. wann Himpber die stud on dorn ist/aber Bronbeern vol scharpffer dörn.

¶ Boley Pulegium.

Boley von yederman wol bekannt/wachßet an feüchten stetten vff anderhalb spannen hoch/der stengel mit kleynen bletlin.

¶ Blaw kornblůmen Flores frumenti.

Blaw korn blůmen/von den Latinischen Flores frumẽti/oder Flores siliginis genant/Zů teütsch Kornblůmen.

¶ Blaw Violaten. Viola.

Blaw Violen in latin Viola. Es ist auch ein ander geschlecht der Violen/ in latinischer zungenn Cheiri/vnd von den Teütschen Violen/vnd seind Negel blůmlin.

¶ Buck. Artemisia.

Buck in latinischer zungen Artemisia/ ein můtter der kreüter / vnd von den Teütschen Back / od Beyfůß/oder Sonnen wendel genant. Auch võ etlichen sant Johans kraut/ oder Gürtzel/darum das es an sant Johans tag des Tauffers würt vmbgürtet/ vñ in das fewr geworffen. dz ist falsch. wañ sant Johans kraut von den Latinischen Perforata/ oder herba sancti Johannis genañt würt darumb/das sein bletter durchlöchert seind/vnd ist der Basilien gleich/vnd dem teüffel widerwertig/von des wegen es vil genant würt herba Fuga demonum/teüfel flüchtig. Als ich selber gesehẽ hab/das kraut in die hand verbergen/eim behafftenn menschen die hand gebotten / greiffen sye die nit an/darumb das selbig kraut von den Latinischen sant Johans kraut genant ist/vnnd nit Buck/ wie wol Buck auch ein solch verborgenheit bey jm hat für zaubernüß / vmb der kürtze willenn hye vnderwegen gelassen.

¶ Wegeerich. Plantago.

Breit wegerich in latinischer zungen Plantago/oder Quinqueneruia/oder Lingua arietis/oder Plantago maior gesprochen/von den Teütschen Breitwegerich/zů vnderscheyd der dreyerley Wegerich/die da seind/als Spitzwegerich/von den Latinischen Lancea lata / darumb dz es einer lantzẽ D eisen gleich ist. vnd Wasser wegerich/von den Latinischen Plantago aquatica/von den Teütschen Frösch löffel kraut genant/darumb das es in den lachen wechßt/da die frösch wonent. Vnnd das dritt Plantago maior/von dem ich schreib.

¶ Benedicten wurtz. Garyophyllata altera.

Benedicten von den Latinischen Garyophyllata/ oder Sanumunda genant. Welchs kraut sich gleicht etwan mit den blettern der Agrimonien / welche wurtzel ein geschmack gleich den Neglin gibt/darumb im Mertzen offt die wurtzel würt in wein gelegt/vnd daruon getruncken.

¶ Bestenaw. Pastinaca.

Bestenaw wurtzel von den Latinischen Pastinaca domestica genant/von den Teüschen Morell/ oder Bestenaw. Vnd ist zweyerley/wild/vnd zam. Das wild von den Teütschen groß Bibinel/oder wild Bestenaw/darumb das es gleich ist etlicher massen der Bibinel/doch grösser. Es ist auch ein ander geschlecht Daucus asininus genant/ vnd von den Teütschen Vogelsnest / wachßett vff den matten mit einer zů gethonen weissen blůmen/wie ein duben nest / gewinnet horechten somen/in d zů geschlossen blůmen dariñ offt erfunden/daruon der nam Vogels nest entspringt.

¶ Bappelen. Malua.

Bappeln von den Teütschen Bappel kraut genannt/des geschlechts manigfaltig ist / als Malua hispanica/oder Malua agrestis / von den Teütschen genant wild/oder weiß Bappeln.

¶ Brunnellen. Prunella.

Brunellen in Latinischer zungen Prunella genant/vnd ist ein kraut hat ein brune blům/kraut vñ stengel in der höhe einer spannen/vñ ist gar nahe gleich der Güldin gunsel blům/ist blawfarb/ darumb eins für das ander genummen würt. Es ist aber falsch/ doch haben sye gar nahe ein tugent/ oder krafft.

¶ Bingelkraut. Mercurialis.

Bingelkraut in latin Mercurialis/gar nah gleich mit stengel vnd blettern dem kraut Milten / võ Latinischen Atriplex genant/ein wenig schmeler vnd grüner / des halb jm von etlichen Teütschen der nam geben ist Scheißmilt/darumb so es genutzt würdt/bewegt es den stůlgang. Auch ist ein ander kraut von Latinischen Mercurialis genant/vnd in teütscher sprach Gůt heinrich/ an etlichẽ enden Schmirbel/doch ist es nit das kraut mit den gelben blůmenn/ gleich eim eyer dotter / das in feüchten matten oder wysen wachßet.

¶ Camillen. Camomilla.

CAmillen in latinischer zungen Camomilla. Des krauts ist dreyerley geschlechts. Eins dz man

nennet Krottblůmen/vnd stinckt/ vnd wechßt gern vmb die stattgräben / von den Latinischen Cotula fetida genant. Das ander ist Krotten kraut das nit stinckt/von den Latinischen Cotula non fetida genant. Die zwey kreüter seind gantz gleich mit blůmen vnd stengel der Camillen / dann allein die Camillen blům/hat ein gůten geschmack/vnd wachßet vff den felden/ oder in gekertem grund. Aber beyd Krottenkreüter/eins gern stinckt/das ander kein geschmack hat. A

¶ Clibenkraut. Rubea.

Clibenkraut/von den Latinischen Rubea genant/vnd in teütschem Clib/oder Cleb/darumb wañ man sein blatt oder stengel über die zung streicht das es daran kleben ist. Vnnd das kraut ist in der leng anderhalben ellenbogen hoch/mit kleinen blettlin/zů ringe vmb den stengel/ gleich eim sternē/ oder dem Walt meister.

Creütz wurtz. Scarum cellę.

Creütz wurtz von den Latinischen Scarum celle genañt / vnd von den Teütschen Creütz wurtz/ vñ ist ein klein kraut/wachßet vff den geörtē äckern/sunder bey zybelē/karßkraut/oder bey byneisch/ in der höhe eins ellenbogen/wañ es hoch würt/mit kleinen blettern.

¶ Capis kraut. Bleta alba.

Capis kraut in latin Bleta alba genannt / von den Teütschen Capis/hat groß köpff/ist yederman wol bekannt.

¶ Tausent guldin. Centaurea.

Tausent guldin kraut / in latin Cētaurea genañt. Es ist auch von etlichen Aurin genañt/darum̄ dz sein stengel nahe dē gold gleich seind/ mit einer roten blůmen. Vñ heyßt auch Fyeber kraut/ darumb / wer sein kraut seüdt mit wein / oder das puluer yßt oder trinckt des morgens nüchtern / der würt sein ledig. Des krauts geschlecht zweyerley/ groß/vnnd klein. Aber wenig Autores hab ich funden/so die grösser geschen haben/ wiewol etlich erfarenden sprechē / es sey das kraut Mettram/ das von Latinischeñ Matricaria genant würt/das ich für die warheit nit bescheidē kan/doch würt er dar für gehaltē. Aber das klein/mit eim dünnenn stengel/ vff anderhalb spannen hoch mit einem rotfarben blůmlin/eins bittern geschmacks.

¶ Daubenkropff. Fumus terrę.

Daubenkropff/in latin Fumus terre / von den Teütschen Erdtrauch / oder Daubenkropff / oder Katzen körbel kraut genēt. Ist ein klein kraut mit braunfarbē blůmlin/ in d' höhe anderhalb spannē/ yederman wol bekant/wachßet auff äckern/oder weinreben/an gebauwenen stetten.

¶ Baldrion. Valeriana. B

Denmarck/in latin Marinella/oder Valeriana/oder herba Benedicta/oder Amantilla/oder Genicularis/oder Valentina/oder Serpillum maius/oder Herba Catte/Katzen kraut genannt. Vnd von den Teütschen Deñmarck/oder Baldrion. Doch Katzen kraut/darum̄ dz die katzen die wurtzel gern schmacken vnd essen zů behalten jr gesicht. Vnnd das kraut Deñmack mit stengel vnd kraut wachßet vff drey ellenbogen hoch / vnnd klept vff zwen/darnach gewiñt es ein langen stengel mit einer weisszen blůmen gleich dem holder/vnd das kraut nit vil me nütz ist.

¶ Dyll. Anethum.

Dyllen in latinischer zungen Anethum/vnd ist ein kraut gleich dem Fenchel/wachßet an gebuwenen enden/vff zwen ellenbogen hoch/gemeynklich wol bekant.

¶ Daub nesselen. Vrtica mortua.

Daub nesselen von den Kriechen Archangelica genant/in latin Vrtica mortua. Vñ seind zwo gestalt/ein mit weisszen blůmen/das ander mit blawen. Wie wol ich von der blůt schreib/ so ist ir also wenig vnd zart / das du dar für wol nemen magst die öbern gypfel vnnd dolden da die blůmen am meisten stond.

¶ Dudystel. Scariola.

Dudystel das kraut von den Latinischen Scariola genant/ist ein kraut gar nah gleich geschaffen der Endiuien/allein das diß milch gibt / mit blaw farben blettern / manglen der stacheln an dem rucken/als die Groß dystel/oder Endiuien hatt.

¶ Erdberkraut. Fragaria.

ERdberkraut von den Latinischen herba Fragaria genant/ vnd in teütschem Erdber / darum̄ dz sye nah bey der erdē wachßen / zů vnderscheid den Bronbern/od' Hympern/die in d' höhe wachßē.

¶ Engelsüß. Polypodium.

Engelsüß kraut vñ wurtzel von den Kriechen Dipteris. Aber in latin Polypodion / vñ zů teütsch Steinfarh/ oder Engelsüß/darumb das sein bletter sich neygen zů glych den gemeynen Farn. Vnd wechßt vff steynen/des gleich auch gern vff alten bäumen/darumb es in latin genant würt/Filix arborea/Baumfarn.

¶ Egerling. Fungus.

Egerling/oder Schwammen seind weissz farb schwammen/in latin Fungus genant. Vil seind der geschlecht/von welchen allen hye nicht not zů schreiben.

C

¶ Erenbreiß. Vetonica.

Erenbreiß / in latin Vetonica genant. den nammen jm ein künig von Franckreich geben hat / der xiiij. jor vssetzig vnd gar übel schmacken was. Ein hyrt sein jäger ward / der vff ein zeit gesehen hat ein lang zeit geschädigten hirtzen / gebisszen võ eim wolff / daruon er auch vast an em hindern lauff verwundt was. Der hirtz sich näheret zů einem eychbaum / da die wurtzel mit dẽ kraut Erenbreiß wüchß / offt vnd dick der hirtz dauon essen ward / vnd sich daran reiben / also / das er daruon blůten ward / vnd legt sich daruff nider. Darnach über acht tag sah er aber den genanten hirtzen sich juckẽ an eim andern end / vnd sah das er gantz heyl was am bisszs / aber doch kein har. Darumb so ist es võ etlichen Teütschen über all gründ heyl genãt / darumb das es heylen ist die frischen wundẽ. Ist ein kraut wächßet vff der erden hynflechtẽd / in leng anderhalb spannen / in vngebawẽ enden. Vnd also macht der jäger ein kübel / oder gölten vol saffts / vnd was den künig betten / ein kleine kunst an ym zů versůchen zů vergünnen. durch vergunst des künigs ein beyn dariñ genetzt / vnd damit geweschen / da von dem künig das beyn wee thůn ward / deshalb in der nacht ein lyecht gebracht ward / das beyn zů besehen. was das bett vol ruffen. Der künig erfröwet ward / fürbaß mit dem safft das beyn vnd den gantzen leib reiben liessz / bitz er heyl ward vnd zart / als ein jung kind. Darumb der künig jm den nammen Erenbreiß gab / das es wol der eeren würdig was.

¶ Eniß. Anisus.

Eniß von den Kriechen / Arabischen / vnd in latin Anisum genant / vnd in teütschem Eniß. Das kraut in gestalt gar nahe gleich dem Fenchel / sein somen gemeyngklich bekant.

¶ Epff. Apium.

Epff von den Kriechen Selinon / vnd in latin Apium / vñ von den Teütschen Epff / oder Winter epff. Des Apium geschlechts ist vil / wild / vnd zam. Von den Latinischen Apium domesticum / oð Apium hortulanum genant / darumb das es in den gärten / vnd an gepflantzten enden wachßen ist. Vnd sein gestalt gleicht sich dem Petterlin / nůr allein das sein kraut höher ist.

¶ Epphew. Hedera.

Epphew das ist ein stud wachßend an eim baum / an der muren / oder erden. Von den Kriechen Cissos / vnd in latin Hedera arborea genant / all zeit mit grünen blettern. Es ist auch ein ander geschlecht Hedere / wachßend allein vff der erden / von den Latinischen Hedera terrestris / vñ in teütscher sprach Grund reb / ist gemeyngklich wol bekant.

¶ Egelkraut. Centummorbia.

Egelkraraut in latin Centummorbia genant / wächßet vñ flychtet sich vff der erdẽ in den flüsszen / oder feüchten matten.

D

¶ Entzian. Genciana.

Entzian / in latin Genciana / vnd ist ein kraut mit einer breyten wurtzel / gůt im geschmack.

¶ Eschbaum. Fraxinus.

Eschbaum / ð baum in latin Fraxinus wol bekant / doch zweyerley eschin seind / als Bůch Eschin / dauon ich hye schreibe / vnd steyn Esche / der tragen ist ein anhangends gewechß / wie eins vogels zung / von den Latinischen Lingua auis genant / ist gleich dem baum dirdar / das ein Esch ist / darumb der baum der genãt ist Lingua auis / ist der baum steyn Esch / ð da gleich ist dẽ baum Eschin / allein das sein bletter lenger seind dann der Bůch Eschin.

¶ Fenchel. Feniculus.

FEnchelkraut in latin Feniculus / der geschlecht manigfaltig ist / als wild / vnd zam. Der zam gemeyngklich bekant ist. Aber Feniculus romanus / von den Teütschen Eniß genant / vnd Feniculus agul / oder Feniculus porcinus / von den Teütschen Berwurtz genant / vnnd in latin Peucedanum. Aber Feniculus marinus / oder Feniculus mõtanus / oder Feniculus erraticus / oder Feniculus caballinus / oder equinus / von den Teütschen wilder Rossz fenchel genant.

¶ Fehdystel. Labrum Veneris.

Fehdystelkraut von den Latinischen Labrum veneris / oder Cardo Marie genant / võ Teütschen Fehdystel / oder Vnser frawen dystel / ein stechens kraut / mit eim hohen stengel / vnd breyt bletter / besprengt mit grosszen weisszen flecken.

¶ Filipendel. Filipendula.

Filipendula in latin. Dioscorides spricht / das es hab bletter gar nah gleich dem Peterlin / doch mit einer kronen als der Fenchel / von vilen / wilde Garb in teütscher zungen genant / darumb das sein bletter ein wenig kleiner seind dañ Peterlin. Etlich habẽ ein stengel daruff. die kron wachßet / als der Garben / vnd die wurtzel knodecht / oder drüßecht / darumb sye offt von etlichen Teütschen Scrofularia minor genant würt.

¶ Dreyfaltigkeit blůmen. Iacea.

Freisam kraut / in latin Jacea / oder herba Clauellata genant / von etlichen Dreyfaltigkeit blůmen genant / vmb dreyerley farb / gel / blaw / weyssz / vnd ist wild / vnd zam. Die wild wachßet vff den gebawen äckern / die zam gepflantzet würt in gärten.

Fünffinger

A

¶ Fünffingerkraut. Pentaphyllon.

Fünffingerkraut von den Kriechen Pentaphyllon / vnd in latinischer zungen Quinquefolium / von den Teütschen Fünffinger genant/vmb der fünff bletter willen die es hat/ vnd ist ein kraut sich flechtend vff der erden mit eim langen zarten stengel.

¶ Feygwartzenkraut. Ficaria.

Feygwartzenkraut / von den Latinischen Testisulus sacerdotis/vnd von Teütschen Feygwartzenkraut genant/darumb das sein wurtzel geschaffen ist gleich den feygwartzen. Vnnd ist ein kraut hat bletter in der leng einer spannen /vnd gelb blümlin / vnnd wärt nit lenger deñ bitz vßgang des Meyen/so verschwindt es das man sein nimmer mer findt. die bletter gleich dem Violkraut / doch ein wenig kleiner.

¶ Vogelszung. Lingua auis.

Vogelszung/ist ein gewechß anhangend eins baums / als ich geschriben hab im büchstaben E/ von dem Eschin baum / vnnd das gewechß ist gleich eins Volgeszung / da här jm die Latinischen Lingua auis sprechen.

¶ Storckenschnabel. Gratia Dei.

GOttes gnad von den Latinischen herba Rüperti genant/oder Acus muscata / võ den Teütschẽ Storckenschnabel/od Gots gnad/ vñ ist doch nit das kraut das die Latinischẽ Gratia dei heyssent/ das bey den wassern wechßt. Dañ diß kraut ist zweyerley / das ein wechßt vff hertem erdtrich / sich spreitend über das angesicht des erdtrichs / vñ ist der klein storckẽ schnabel. Aber das kraut Storckẽ schnabel gern wachßẽ ist vff den äckern/mit etwas rotfarben stengeln/ in höhe anderhalb spannen/ eins böβen geschmacks/die bletter gleich dem Peterling.

¶ Gauchheyl. Anagallis.

Gauchheyl von den Kriechen Anagallis/aber in latin Auricula muris/võ den Teütschen Gauchheyl/ oder Colmar kraut/wie wol jm die alten Philosophi Auricula muris sprechen / das wir Müßor nennen / so ist es doch nit das kraut das wir Teütschen Müßor vnnd die Latinischen Pilosella nennen. Gauchheyl ist dreyerley gestalt/als maior/minor/vnd media/rot/blaw/ weissz. Wann das grossz hat rotfarblümen/in grössz der roten/mit eim fiereckechten stengel/sein somen gleich dem Coriander / flechtẽd vñ wachßend vff der erden an gebawenen stetten / in latinischer zungen Morsus galline / oder mor gallina / von den Teütschen Hüner darm / oder Hüner bissz genannt. Aber die media von den Teütschenn Vogel kraut genant /würt mit weissꝫen blümen. Aber Gauchheyl von dem ich hye schreiben biñ hat rotblümen.

B

¶ Guldin guntzel. Consolida media.

Guldin guntzel in latin Consolida media genant. Wiewol etlich sprechen / das es Consolida minor heisszt/das sunder etlich widerreden/vnd sprechen/Walwurtz sey Consolida maior / vñ Guldin gunsel Consolida minor /vnnd Maßlieb das kraut Consolida media. Aber in der warheit so ist der Guldin gunsel ein geschlecht deren dreyerley/als Brimel/ Guldin gunsel/vñ die Grossz gunsel. vñ etlich sprechen Brimel sey Guldin gunsel/das nit ist zü erkennen der vnderscheyd. Brimel so bin ich genant/Ein brune blüm ist mir bekant / Guldin gunsel ist der namme mein / Mein blüme gibt ein blawen schein/Grossz gunsel sol ich geheissen sein/Wol ich der blümen beraubt binn.

¶ Graß Guntzel.

Graß guntzel von den ich vor geschriben/hat bletter gleich dem Mangolt/doch ein wenig kleiner on alle blümen/yederman wol bekant.

¶ Gamanderlin. Chamędryos.

Gamander von den Kriechen Chamedryos/ in latin Quercula minor / vnnd von Teütschen Gamander/oder Blawmenderlin/darumb das es blaw blümen tragen ist. Vnd das gantz kraut ist in der höhe einer spannen/vast gern wachßend in den gärten.

¶ Genßerich. Potentilla.

Genßerich von den Latinischen Potentilla / oder Tanacetum agrest genant / von den Teütschen Genßerich/darumb das die genß das kraut gern essen. Vnnd ist ein kraut spannen hoch/etlich mit gelen blümen/die bletter innwendig grün/vnd vßwendig weissz.

¶ Gundelreb. Hedera terrestris.

Gundelreb / in latin Hedera terrestris.

¶ Gel Violen. Cheiri.

Gel Violen in Arabisch Cheiri genant/der gestalt dreyerley ist/gel/weissz/vnd brun / oder purpur farb/vnd seind in der leng stengel vnd kraut vff anderhalb ellenbogen hoch.

¶ Garb. Millefolium.

Garben in latin Millefolium/tausent blat genant/von den Teütschen Garb. Das kraut ist zweyerley gestalt/doch nicht ein geschlecht/von etlichen Filipendla/wild Garb genant.

¶ Guldener klee.

Guldin klee von yederman wol bekant / auch von etlichen Lebet kraut geheissen / darumb das es der lebern güt ist.

C

¶ Gelgilgen. Gladiolus.

Gelgilgen von den Latinischen Gladiolus genant/vnd sein wurtzel von den Kriechen Acorus. Aber sunst Trachen wurtzel genant.

¶ Garten kressz. Nasturtium.

Garten kressz von den Kriechen Cardamus / vnd in latin Nasturtium. Es ist ein ander Kressz/ von dem ich vor geschriben hab/in dem buchstaben. B.

¶ Harnkraut. Linaria.

HArnkraut in latin Linaria / oder herba Vrinalis / in Teütsch Harnkraut / darumb das es den Harn bewegen ist/auch võ etlichen Teütschen Flachs kraut genant. vrsach/ das es dẽ flachs gleich sycht/ist wie wolffs milch/allein das es entbürt der milch.

¶ Holder. Sambucus.

Holder ist ein stud/nit ein kraut/vñ in Latinischer zungen Sambucus genant. Des gestalt drey erley hand ist/als Sambucus/Ebulus/vnd Sambucus rubeus. Doch etlich Doctores schreiben von Sambuco agresti/oder sylvestri/gantz vnbekant. Aber Sambucus ist ein hohe stud/ vñ Ebulus das kraut Attich / oder Niderholder / darumb diser latinisch verß gemacht ist. Sambucus est altus/sed Ebulus est bene saltus. darumb/Holder ist höher gebürt / Attich nider würt.

¶ Hundszung. Cynoglossa.

Hundezung von den Kriechen Cynoglossa / vnd latinisch Lingua canis genãt/ ist ein kraut mit weychen linden blettern/gleich dem Wegrich/doch on rippen/ an einem hohẽ stengel / mit rotfarbẽ blůmen/yederman wol bekant.

¶ Hanff. Canapus.

Hanff kraut von den Kriechen Canapus/in Teütsch Hanff genant/aller mengklich wol bekant/ dann man den zů vil dingen brauchẽ ist in mẽschlicher dienstbarkeit / besond zů dẽ vych vñ schiffen.

¶ Hirtz zung. Scolopendria.

Hirtz zung in latin Lingua cerui/oder Scolopendria genant/ ist ein kraut gemeynklich bekannt/ vil langer schmaler bletter vß einer wurtzel wachßen/hat weder somen noch blůmen.

¶ Hußwurtz. Semperuiuum.

Hußwurtz von den Latinischen vnd Kriechen Barba iouis/vnd in teütschem Hußwurtz / oder Dunderbar/darumb das es gepflantzt würt vff die heüßer/für den dunder/ist vilen bekant.

¶ Hartryeglin.

D

Hartryeglin ist ein stud/oder klein bäumlin mit breyten krusen blettern/gleich der örlen / von den Latinischen Alnus genant. Vñ etlich sprechen Beinhöltzin / auch Hertryeglin/das doch falsch ist. wann Beinhöltzin laub gleichet sich dem Buxbaum laub/vnd Hartryeglin den örlin/ wie ich geschriben hab.

¶ Hymel schlüssel. Herba paralisis.

Hymel schlüssel in latin herba Paralisis/vnd in teütscher zungen Hymel schlüssel/oder Paradeiß schlüssel/ auch von etlichen weissz Batheng / vmb das sein bletter weissz farb seind / das doch falsch ist/als ich vor geschriben hab in dem bůchstaben. B. von der Bathonig. Sye würt auch von etlichẽ Doctores herba Arthetica/Primula veris genant/das doch falsch ist. wañ Primula veris ist marsomen/oder zeit lößen/als ich hernach in dem bůchstaben. Z. sagen wil.

¶ Heyd. Myrica.

Heyd von den Kriechen vnd Latinischen Myrica genant/ist ein wolbekant kraut/ vff anderhalb spannen hoch/mit hübschen kleinen leybfarben blůmen vff dem stämlin.

¶ Holwurtz. Aristolochia.

Holwurtz von den Kriechen Ariston/oder Setalagos apiston/vnd in latin Aristolochia / võ den Teütschen Holwurtz/vmb hölikeit willen der wurtzlen. deren zwey geschlecht seind / doch drey gestalt/als zwey rund/ein lang/die namen haben/wiewol ein hol/vnd die ander nit hol ist/vñ die beyd von den Latinischen Aristolochia rotunda genant seind. Vnd das ander geschlecht ist lang/von den Latinischen Aristolochia longa/ vnd zů teütsch Osterlutzy / oder Holwurtz / oder Biber wurtz genant. Auch von etlichen Hynisch kraut/ darumb das man den rosszen die hynsch mit vertreibt. Es ist auch ein ander Hynsch kraut in dem bůchstabẽ. Y. Ye lenger ye lieber/vñ in latin Amara dulcis genant. Wo geschriben würt Aristolochia / oder Holwurtz on zůsatz/so werd verstanden die rund/ sey offen/oder zů.

¶ Hüner serb. Hyppia minor.

Hüner serb/von den Kriechen vnd Latinischen Hyppia minor genant/ vnd in teütschem Hüner serb/oder Hüner därm/oder Vogel kraut. wañ Hyppia maior / ist Gauchheyl / von dem ich vor geschriben hab in dem bůchstaben. G.

¶ Hopff. Lupulus.

Hopffen von den Latinischen Lupulus / oder Humulus / oder Volubilis magna / als die alten

Doctores setzen. Aber die yetzund halten es für Volubilis media/vnd die Wind mit den weisszen glocken/für Volubilis magna/als du findest in dem bůchstabē. W. von Winden kraut/vñ nit das Hopffen kraut/dauon man byer macht/ist gemeyngklich wol bekant. A

¶ Heckelkraut. Resta bouis.

Heckel kraut in latin Resta bouis genant/seind kleine rote blůmlin die vff dürren heyden an eim dornechtigen stengel stond.

¶ Heydnisch wund kraut. Herba fortis.

Heydnisch wundt kraut/von den Latinischen Herba fortis/ist mancherley gestalt. Das ein hat ein trütschen namen/als Knaben kraut mit den feyßten blettern gleich den Bonen/von den Latinischen Crassula maior genant/vñ von etlichen Teütschen Heydnisch wundt kraut/das falsch ist. So sprechen etlich der Wilden wollen auch Heydnisch wundt kraut/darumb das es geel blůmē tregt/ist doch falsch. Item ein ander kraut mit eim langen stengel/vnd vßgeschnittenē blettern/sich neygend zů Bynetsch gestalt/dz sye auch Heydnisch wundt kraut heysszen. Aber das recht Heydnisch wundt kraut von dem ich hye schreib/hat ein rotfarb runden hohen stengel/vff drithalb ellenbogen hoch/mit zynnelechten blettern/den Weiden gleich/in gestalt einer segen/die beyde wachßent mit gelben blůmen in den wälden/das seind beyd die rechten Heydnisch wundt kraut in dʼ warheit.

¶ Hympbeer. Cynosbatos.

Hympbeer/von den Kriechen vñ Latinischen Cynosbatos genant/wiewol auch vō den Kriechē die frucht der Butten Cynosbatos genant ist/so ist doch falsch der nam̄. wañ Cynos heyßt ein hund/vnd batos ein beer/da von der hunds beer recht nam̄ in Kriechisch ist Cynosbatos/vñ nit Butten. Hympbeer ist ein stud vff dreyer ellenbogen hoch on dörn/so hat doch Butten/oder Bronber dörn.

¶ Isenkraut. Verbena.

ISenkraut/in latin Verbena/oder Herba sacra/in teütscher zungen Isenkraut/darumb das Isen mit seinem safft gehert würt wie der stahel. Des ist zwey geschlecht/männlichs/vnnd weyblichs/das männlin mit hymel blaw farben blůmlin/das weyblin mit gelen blůmlin/yedes vff ein ellenbogen hoch.

¶ Juden kyrßen. Alkakengi.

Juden kyrßen von den Kriechen vnd Latinischen Alkakengi genant/von den Teütschen Juden kyrßen/oder Schlutten/oder Boberellen/von vilen wol bekant/ist ein kraut ellenbogen hoch/mit rotfarben blasen/darinn rot bör wie die roten kyrßen seind. Vnd würt auch von etlichen Latinischē Solatrum rubeum genant/das ist/roter nacht schat/darumb das sein bletter gleich seind dem Solatro/das ist/dem Nacht schat.

¶ Isop. Hyssopus. B

Isop von den Latinischen vnd Kriechischen Hyssopus genant/vnnd von den Teütschen Isop/oder Kirch isop/oder Ipsen/zů vnderscheyd eim kraut dz man auch in etlichē landen Isop heisszet/vñ in latinischer zungen Satureia/darauß klein Isop bäsemlin gemacht werden.

¶ Ibisch. Altea.

Ibisch wurtzel in latin Altea/oder Malua hispanica.

¶ Ingryen. Peruinca.

Ingryen in latin Peruinca genant/ist ein kraut vff der erdē hynflechtend/gleich den blettern des Buchsbaums/doch ein wenig spitziger/vilen wol bekant/darumb das man kräntz darauß machet/so man zů dem tantz gat.

¶ Karten. Virga pastoris.

KArten von den Kriechen Dipseas/vnd in Latinischer zungen Virga pastoris/oder Cardo fullonum/vnd zů teütsch Karten kraut/oder Bůben strel genant/ist ein kraut innwendig hol voller stacheln/vnd ist von vilen wol bekant.

¶ Körbelkraut. Ceri folium.

Kerbelkraut von den Latinischen Ceri folium genant/vnd von den Teütschen Körbel kraut/vilē wol bekant/ist wachßen in der leng vnd höhe zweyer ellenbogen hoch.

¶ Knoblouch. Allium.

Knoblouch von den Kriechen Scordion/vnd von den Arabischen Thaum genant/vnd in latin Allium/vnd von den Teütschen Knoblouch. Aber in der warheit ist Scordion wilder Knoblouch/als die Latinischen schriben. Es ist aber war das der wild Knoblouch nit von jm selber wachßet/als vngepflantzt oder gesetzt/sunder werden gepflantzt von den zehen.

¶ Klee. Trifolium.

Klee in den wysen wachßet/von den Kriechen Lotos genant/aber in latinischer zungen genant Trifolium/vnd in teütscher zungen Klee/oder Drey blat/vnd sein blům im Elsas Feysch blůmen/darum̄ das sye rotfarb seind gleich dē gereüchten fleysch/wachßet vff den wysen/oder matten.

¶ Katzen zagel. Hippuris.

Katzen zagel kraut/das kraut von den Kriechen Hippuris/oder Equisetum/vnnd in latinischer zungen Cauda equina/vñ in teütscher sprach Katzen zagel/oder klein Schaffthöw. Billicher hyeß

C es pferd schwantz/oder pferd zagel. Dañ es ist gleich einem pferd schwantz/ in höhe anderhalben ellenbogen hoch/vilen wol bekant.

¶ Klapper roßen. Anemone.

Klapper roßen/ von den Latinischen Flores papaueris rubei/ auch von etlichen Rot korn roßen/ genant/darumb das sye rot/vnd in dem korn wachßen.

¶ Lattich. Lactuca.

Lattich von den Latinischen Lactuca genant/des geschlechts dreyerley ist. Als Lactuca domestica/Lactuca agrestis/vnd Lactuca asinina. Lactuca domestica/das ist der gemeyn Lattich/vnd ist zweyerley/als kruser/vnd schlechter. Aber der kruß von den Italischen Scariola genant würt. Es ist aber ein ander Scariola von den Teütschen Sudystel genant/als ich geschriben hab in dem büchstaben. S. Aber Lactuca agrestris/oder syluestris/ist Geeß dystel/vnd in latin Endiuia. Es ist auch ein ander Lactuca mit einer roten wurtzel/von den Teütschen Esels lattich/vnnd in latin Lactuca asinina.

¶ Lyebstöckel. Leuisticum.

Lyebstöckel von den Latinischen Leuisticū/darumb das sein wasser weisszet des menschē haut/ ist ein kraut mit eim langen holen stengel/bletter gleich dem Peterling/doch breyter.

¶ Lauch. Porrum.

Lauch von den Arabischen [illegible]/vnd von den Latinischen Porum genant/vnd ist vilerley geschlecht/als gezeygt ist in dem büchstaben. E. Eßlauch/vñ in dem büchstaben. K. Knoblouch/ zamer vnd wilder. Aber von dem ich hye schreib/ist ein kraut mit einer weisszen wurtzlen/gleicher den jungen Ziblen.

¶ Lienenblüm. Caprifolium.

Lienen blümen von den Kriechen Splenon/oder Splenaria/in latin Caprifolium/oder Mater sylua/vnd in teütschem Vnser frawen lien/oder Specklilien/vnnd ist ein kraut flechtend vff ander pflantzung wie reben/vnd blüet zwey mol im jor. Es ist auch ein ander kraut/von den Latinischen Mater sylua/vnd in teütsch Wald meister genant/von dem im. W. stot.

¶ Leberkraut. Hepatica.

Leberkraut von den Latinischen Hepatica genant/vnd in teütschem Leberkraut/ist dreyerley gestalt. Das erst von dem ich hye schriben biñ. Das ander Wald meister/von den Latinischen Mater sylue/oder herba Stellaris genannt. Aber in warheit ist Mater sylua Caprifolium/wiewol etlich D sprechen/es sey Wald meister. Das drit ist Guldin klee vñ die zwey wachßen in den wälden. Aber diß kraut wachßet in alten gärten/vnd an etlichen feüchten steinechten felßen/mit kleinen blättlin vff einander ligende/wie Langwurtz/oder Lungkraut/doch kleiner/das die Latinischen Herba pulmonis nennent.

¶ Lauander. Lauandula.

Lauander vō den Latinischen Lauandula/gemeyngklich yederman bekant/doch so ist sein zwey gestalt. Das ein in latin Spicula genant/vnnd in teütschem Spica/des auch vil wachßet in dem land der Prouintz/zü diser zeit auch in teütscher nation/gleich dem gemeynen Lauander/von des blümen ein öl würt gemacht/genant oleum de spica.

¶ Müterkraut. Melissa.

Müterkraut von den Kriechen Melissophyllon/oder Melisolium genant/vnd in latin Citraria/oder Melissa/vnd in teütschem Müterkraut/oder Melissen/darumb das dz kraut nütz vnnd güt ist zü dem schmertzen der müter/vnnd überflüssig güt zü dem hertzen. Doch ein ander kraut Hertz wurtz/in latin Ostrici genant würt. wiewol der teütscher des Herbarium spricht/dz Meu sey Ostrici/das da ist Meister wurtz/oder Hertz wurtz/aber es ist falsch. Wañ Meu ist Anetum agreste/Wild dillein kraut/gleich dem Fenchel/oder der Dillen. Aber die Meister wurtz ist gleich dem Angelica kraut/war ist es das die wurtzlen in der tugend sich vergleichen in etlichen krefften/ darumb ein für die ander offt genummen würt.

¶ Meyblümen. Lilium conuallium.

Meyblümen die weisszen/von den Latinischen Lilium conuallium genant/vñ von den Teütschē Meyblümlin/darumb das es im Meyen wechßt/vilen wol bekant.

¶ Maurpfeffer. Crassula.

Maurpfeffer von den Latinischen Crassula minor/oder Vermicularis/vnnd von den Kriechen herba Crassula/vñ in teütschem Maurpfeffer/oder Katzen trübel/darumb das es gern an den altē mauren wachßen ist/mit kleinen bören wie weisszе körnlin. Es ist auch ein anders/doch kleiner vff zweyer gleych eins fingers lang/von den Teütschin Erdweiß genannt/vnnd wechßet auch vff den mauren.

¶ Maioran. Maiorana.

Maioran/vō den Kriechen Eobrium oder Amarum/vnd in latin Samsucus/oder Maiorana/ vnd ist gar ein edler stam.

A

¶ Myntz. Menta.

Myntz von den Kriechen Hedioſmon/vnd in latin Menta/des geſchlechts manigfaltig iſt. Als Bachmyntz/von den Latiniſchen Menta rubea/oder Menta aquatica genant/ vnd von den Teütſchen Bachmyntz/oder Fiſchmyntz/oder Rotmyntz. darumb/dz ſein ſtengel rotfarb/vn̄ an feüchten enden wachßen iſt/da auch zů zeiten fiſch wonent. Es iſt auch ein ander Myntz/Menta ſaracenica/vnd von den Teütſchen Balſammyntz/oder Vnſer frawen myntz/mit langen blåtlin/darumb das es ſtarck ſchmacken iſt wie balſam. Es iſt auch ein ander Myntz vff åckern wachßend/vō den Latiniſchen Mentaſtrum genēnt/vnnd von den Teütſchen Acker myntz. Wiewol etlich ſprechend vnd gar nahe alle/Mentaſtrum das ſey Bachmyntz/das doch in Teütſcher nation da für nicht gehalten würt/ſunder die vff dem acker wachßen iſt. Es iſt auch ein ander Myntz/mit weiſſzen/vnnd en/horechten bletteren vnd ſtengel/von den Latiniſchen Menta equi/vn̄ von den Teütſchen Roſſz myntz genant. Aber ſelten gebrucht in der artzney. Es iſt auch ein ander kraut von den Latiniſchen Menta non odorifera/von den Teütſchen Nept/oder Steinmyntz genannt. Es iſt auch ein ander Myntz von Latiniſchen Menta/vnd von den Teütſchē Kruß myntz/oder Balſam kraut/oder Biment genāt/vō den ich ſchreibe. darum̄ wañ gefundē würt menta od̄ myntz one zůſatz/ ſo ſoll alwegē verſtandē werdē Kruß myntz/od̄ Biment. darumb/dz ſye die aller edleſt iſt vnder jn allen.

¶ Mörlinßen. Lentigo.

Mörlinßen in latin Lenticula aque/oder Lentigo/von den Teütſchen Mörlißen/darumb dz ſye in ſtilſtonden waſſern wachßen/gleich den Linßen/einer grůnen farben.

¶ Modelgeer. Saponaria.

Mödelgeer in latin Saponaria/oder Herba Fullonum/vnd in teütſchem Modelgeer/oder ſant Peters wurtz/oder Seyffkraut/oder Kreützwurtz. darumb/das ſein wurtzel kreütz weiß durchſtochen iſt/vnnd wann man ſein kraut reibet in der hand/mit waſſer genetzt/ſo ſchaumet die hand/in gleicher weiß der ſeyffen/darumb es Seyffen kraut genant würt.

¶ Mañs trew. Iringus.

Mañs trew in latin Centum capita/oder Iringus/vn̄ zů teütſch Mañs trew/oder Ellend/oder Raddyſtel genāt/iſt ein rauch kraut/ mit hymmelblaw farben/grůnlechten blettern/vaſt ſtechend/wachßet vff den herten auwen mit vil ſpitzen knöpffen/einer vaſt langen vnd ſchmalen wurtzlen/deren end ſelten funden würt/ob zweyer mañ tieff in der erden ſtot.

¶ Maurraut. Capillus Veneris.

Maurrauten in latin Capillus veneris/ oder Coriandrum putei/oder Capillus porcinus geſprochen/vn̄ in teütſchem Maurruten/oder Steyn ruten/darumb das es gern wachßet an alten maurē oder ſteynen/oder in den mauren der brunnen. Aber in der warheit ſo iſt Capillus veneris ein ard kraut/in teütſchem Steynfar/doch nit Engelſüß/wann diß vaſt kleine bletlin hat/in breyte der Lynßen/an einem rotfarb ſchwartzen ſtengel/gleich wie ſtrauß fåderlin. Vnd dißer geſchlecht ſeind vier/als Adiancos/Politricon/Capillus veneris/vnd Centaurea. B

¶ Moßblůmen.

Moßblůmen/von etlichen gelb Meyblůmen/von etlichen Butter blůmen genant/darumb das das kraut ein blům im Meyen bringt/wie ein eyer butter/im moß wachßend.

¶ Mengelwurtz. Lapatium acutum.

Mengelwurtz von den Latiniſchen Lapatium acutum/vnd in teütſch Mengelwurtzel/od̄ wild Mangold/oder Zitterſch wurtz/darumb das ſye für die zitterſchen gůt iſt/oder Streiff wurtz/od̄ Grindwurtzel.

¶ Meüßör. Piloſella.

Meüßör kraut/von den Latiniſchen Piloſella/oder Auricula muris/vnd in teütſchem Meüßor/wiewol etlich Latiniſchen dem kraut Anagallis/oder Hippia/auricula muris ſprechen/oder als Auicenna Maioran Auriculam muris neñet. das doch falſch dem Latiniſchen namen nach geſprochen iſt/ wann Anagallis/ oder Hippia iſt Gauchheil/von dem ich geſchriben hab in dem bůchſtaben. G. vnnd Maiorana das ein Meygeron/von dem ich vor geſchriben hab Wenn Hippia hat rot blůmen/vnnd Meygeron klein blůmen/ ſo hat diß kraut gel blůmen mit harechten blettern/vff der rechten ſeiten grůn/vnd vff der letzen ſeiten weiſſz/vff der erden hinflechtend/mit einem kleinen harechten ſtengel.

¶ Maulbör. Mora celſi.

Maulbör/von den Latiniſchen Mora celſi/iſt bey vilen wol bekant.

¶ Mangolt. Bleta.

Mangold/dz kraut in Latin Bleta/od̄ Blita/vn̄ in teütſchē Māgold/od̄ Römiſcher köl geheiſſen.

¶ Mörrettich. Raphanus maior.

Mörrettich von den Latiniſchen Raphanus maior.

¶ Mörhyrß. Milium ſolis.

Mörhyrß von den Kriechen Lithoſperma/vnd in latin Milium ſolis/oder Grana ſolis/oder Cauda porcina/vnnd in teütſchem Mörhyrß/oder Weiſſz ſteinbrech genant/das kraut in der leng

C anderhalb ellenbogen hoch wachßen ist/ mit weisszem herten somen/ gleich wie ein kleins runds weissz steinlin/in der größ des Coriandcrs.

¶ Naterwurtz. Bistorta.

Naterwurtz/ von den Latinischen Bistorta genant/ auch von etlichen Serpentina/ von den Teütschen Nater wurtz/ darumb das sye ein wurtzel hat gekrümpt wie ein schlenglin mit einem schwentzlin Ist doch nit die Nater wurtz/ die von den Latinischen Serpentaria genant würt/ vñ von den Teütschen Groß nater kraut/ darumb das sein stengel gleich ist eim schlangen mit flecken/ vnd rund wie ein nater/die bletter vnd gewächß mit der wurtzel gleich dem Aron/ darumb võ dẽ Latinischen Aron. Serpentaria minor genãt. Aber Nater wurtz/oder Serpentina von der ich hye schreib/hat ein rotfarb krum̃ wurtzel wie ein schlang.

¶ Nept. Nepeta.

Nepten/in latin Nepeta/oder Menta non odifera genant/von den Teütschen Nept/oder Katzen kraut/darumb das es die katzen gern schmackẽ. Von vilen Denmarck/das ist Baldrion/ oder Katzẽ kraut. Ist aber ein vnderscheyd zwischen yn beyden. wann Nept heyßt Katzen kraut/ darumb dz die katzen gern essen/vñ Denmarck heyßt Katzen wurtz/ darumb das die katzẽ die wurtzel gern essen/ vnd nit das kraut/vmb der augen willen.

¶ Nachtschatt. Solatrum.

Nachtschatt in latin Solatrum/oder Vua vulpis/võ den Teütschen Nachtschat/deren ist dreyerley geschlecht. Als Solatrum mortale/von den Teütschen Dollwurtz genent. Vnd Solatrum rubeum/von den Teütschen Schlutten/ oder Juden kyrßen. Das drit von dem ich hye schreib Solatrum in latin/vnd in teütsch Nachtschatt.

¶ Ougentrost. Eufragia.

Ougentrost in latin Eufragia/oder Eufrasia/in teütschem Ougẽtrost/ oder Ougenclar/darumb das sein krafft wunderbarlich ist zů klären/ stercken vnd krefftigen das gesycht der ougen.

¶ Osterlucey. Aristolochia.

Osterlucyen in latin Aristolochia/oder Holwurtz/Biber wurtz/ Hynsch kraut/ darumb so man das kraut den pferden an den halß henckt/die hynsch vertreibt. Es ist auch ein ander Hynsch kraut/ von den Teütschen Bittersüß/oder Ye lenger ye lieber.

¶ Ochßenzung. Buglossa.

D Ochßenzung in latin Buglossa/oder Lingua bouis/oder Gegenstraß genãt/ ist vilerley geschlecht. Als Ochßen zung mit eim einigen stengel/ mit purperfar blůmẽ/ wachßet vff hertẽ steinechten wegen. Ein ander kraut genant Klein Ochßen zung/ vff geerten oder gebauwẽ äckern wachßend/ mit kleinen blůmlin. Ein ander Ochßen zung wie studen mit ruhen blettern/ vnd blawen blůmen/ wie Burretsch. Auch etlich mit roten blůmen/darumb võ vilen Burretsch/ in latinischer sprach Buglossa syluestris/oder agrestis genant. An etlichen enden vnd etlich zeit haben sye rot wurtzel.

¶ Schwam̃. Fungus.

Pfifferling võ den Latinischen Tuber/oder Fungus/od Boletus/võ den Teütschen Schwam̃en/oder Pfifferling/ist ein gewechß von der erden wachßend on kraut. Vnd der Schwam̃en seind vilerley geschlecht. Als weissz/ vñ gelb/etlich gelfarb/sich zyehẽd vff ein röte. des geschlechts manigfeltig ist/also das etlich wachßen klein/sinwel/ als ein hütlin im anfang des Glentzen/ vnd nemen ab in dem Meyen/von den Latinischen Morachi/vñ in teütscher zungen Morchlen. Es seind auch anderley Schwammen die seind breyt vnd dick/oben rot/ mit weisszen bletterlin. Dyße in milch gekocht/tödtet die mucken.

¶ Peterlin. Petroselinum.

Peterlin in latin Petroselinum/der geschlecht ist wilder/vnd zam̃. Das wild in latin Petroselinũ macedonicum. darumb/das sein vil in der selben prouintz wachßet. Aber das zam̃ von dem ich hye sag/ist wol bekant.

¶ Pfaffen kraut. Dens leonis.

Pfaffen kraut rörlin/in latin Dens leonis/oder Rostrum porcinum/ von den Teütschen Pfaffen kraut/oder Mertzen blůmen. darumb/das sein blůmen im Mertzen wachßen.

¶ Pfrymmen. Geneste.

Pfrymmen seind von den Latinischen genant flores Geneste.

¶ Pfawenkraut. Persicaria.

Pfawenkraut/von den Latinischen Persicaria genant/ vmb gleichniß willen seiner bluet/ mit dẽ Pfirsich baum/ on allein das sein bletter in der mitten dunckel oder braunfarb flecken haben gleich den Pfawen spiegel/darum̃ es von Teütschẽ Pfawenkraut/ oder Pfawen spiegel genant ist. Vñ ist zweyerley. Eins von den Teütschen Flöchkraut. darumb/ so es im summer in ein gemach gespreyt würt/die flöch sich dariñ zů versamlen/ vnd mit dem kraut vß dẽ gemach gethon werden mügen.

A

¶ Pastneyen. Pastinaca.

Pastneyen kraut ist ein gestalt vñ geschlecht vnnd das weiblin von dem kraut das die Latinische Scabiosa nennen / wann es ist die Scabioß mit den breyten blettern die kein stengel gewiñt/vmb Mentz vnd Franckfurt vilen wol bekant.

¶ Quendel. Serpillum.

Quendel in latin Serpillum/vnd von den Teütschen Quendel / oder Hünerkül genant / darumb dz sein kraut võ vil menschen gefüllt würt in die hůner. vñ võ etlichen wilde Boley genant/vnd ist ein kraut mit allem einer spannen hoch.

¶ Quercken wurtzel. Hermodactylus.

Quercken wurtzel in latin Hermodactylus genant/vnd in Teütsch Vcht wurtzel / oder Quercke wurtzel/oder Zeitlosen wurtzel/ vnd ist doch nit Zeitlosen kraut / als ich vor gezeügt hab im bůchstaben. M. von Maß blůmlin.

¶ Ringelblům. Calendula.

Ringelblůmen von den Latinischen Caramos/oder Calendula/vnd von den Teütschen Ringel blůmen / ist ein kraut wachßend ein wenig lenger oder höher dann ein ellenbogen hoch / mit einer schönen goldfarben blůmen.

¶ Rettich. Raphanns.

Rettich von den Kriechen Radix/vnd in latin Raphanus/vnd in teütschem Rettich/des ist zweyerley. Als Merretich/in latin Raphanus maior/vmb seiner grossen krafft willen/ von den Teütschē Merretich/oder Krön. Vnd der ander Rettich genant/von dem ich hye schreib.

¶ Reinfarn. Tanacetum.

Reinfarn in latin Tanacetum/vnd von den Teütschen Reinfarn. Jr blům gedörrt/würt von etlichen Teütschen Wurmsot genant /darum das den kinden nůchterē geben anderhalb quintlin vff ein mal/tödt die würm.

¶ Römischer köl. Caulis.

Römisch köl von den Latinischen Caulis romanorum / vnnd in Teütschem Römischer köl / oder Kruser köl.

¶ Roter köl. Caulis rubea.

Rot köl von den Latinischen Caulis rubea genannt/ von den Teütschen Rot köl/ ist ein kraut gemeingklich bekant.

Rut. Ruta.

Ruten von den Latinischen Ruta/von den Teütschen wein Rut/des geschlechts zwey seind / als wild/vnd zam. Die wild von den Latinischen Ruta syluestris. Die zam Rut võ der ich hye schreib/ auch von etlichen Latinischen Ruta domestica genant. Aber die Teütschen sprechen noch eim kraut Murrut / das die Latinischen Adiantos / oder Capillum veneris heyssen / als du findest in dem bůchstaben H. Aber ein ander Rut von den Teütschen Abrut / von den Latinischen Fumus terre/ von den Teütschen Subenkropff/gantz nit in diß geschlecht gehört / darumb sich zů allen zeiten nit vff das teütsch zů verlassen/sonder ein yeder nennt ein kraut nach seinem gefallē / das den Kriechē vnd Latinischen widerwertig ist. B

¶ Ritter sporen. Conlolida regalis.

Ritter sporen in latin Consolida regalis.

¶ Ratten kraut. Zizania.

Ratten kraut wechßt in dem korn/mit kleinen purpur farben blůmen/vnd in latin Zizania genāt. Aber etlich Latinischen sprechen/es sey Nigella. Das in keiner warheit funden würt. wañ Nigella ist ein schwartzer somen gleich der Ratten. Aber vast eins edlen geschmacks/ von den Teütschen genant/schwartzer Coriander.

¶ Roßen. Rosa.

Roßen/von den Kriechen Rhodon/vnnd in latin Rosa/ der geschlecht manigfaltig ist/doch vilen wol bekant. als Venedig Rosen/in latinischer zungen Peonia / vnd rot zam Rosen/vnd weiss zam gefüllt Rosen/von den Latinischen Rosa alba genant/vnnd Heyd oder wilde Roßen/in latin Rosa syluestris/oder Rosa agrestris/vñ butten Roßen/in latin Rosa bedegar. Vnd die besten Roßen vnd jn allen zů krefftigen vnd zů stercken/seind die roten zamen Roßen. darumb wann man in der latinischen zungen findt/Rosa/on zůsatz/soll alwegen verstanden werden die roten Roßen. Vnnd die besten vñ lieblichsten in dē geschmack/ seind die weissen gefüllten Roßen. Die besten vnder jn allē zů külen / seind die Heyd roßen. Die aller minstē vnder jn zů külen/seind butte od' wickhag Roßen/ vnnd werden auch von etlichen Latinischen Rosa vini genant / darumb das sye in versůchung des munds ein scherpffe des weins haben. Vnd wañ funden würt aqua rosarum / oder roßen wasser on zůsatz in cōfortatiuo / oder zů stercken/so werden verstanden von den zamen roten Roßen. Wañ aber funden würt aqua Rosarum on zůsatz zů külen vnd leschen/ so werd verstanden heyd Roßen. Wañ du aber habē wilt ein gemeyn Roßen wasser/ vmb wol geschmacks willē / so werd verstandē weiss gefüllt Roßen wasser. Vnd Roßen wasser würt in vilerley weiß vñ form gebrant.

C ¶ Butten roßen. Bedegar.

Roßenwasser von Buttē/in Latin Rosa Bedegar/od Rosa vini genant/vñ in teütschem Butten roßen/oder wichhag Roßen/darumb das der mensch von dem stam weichen soll/seiner scharpffen dörn halb/die den menschen letzen ist.

¶ Peonien rosen. Peonia.

Roßen von Peonien/in latin Peonia/vnnd in teütschem Roßen/oder Venedische Roßen/gemeyngklich von vilen bekant.

¶ Rüben. Rapa.

Rüben in latin Rapa/vñ in teütscher zungen Rüben/deren geschlecht manigfaltig ist. Als wild/vnd zam. von den zamen ich hye schreib. Es seind auch Rüben von den Latinischen Napus/Napicium/oder Rapa agrestis/vnd von den Kriechen Bunias/vnd von den Teütschen Nopen. Es ist auch ein ander geschlecht der Rüben/die klein/vnd lang/von den Teütschen Steckrüblin genant. Ein ander geschlecht der langen Rüben/in der farben gelb seind/der gleichen etliche rot des geschlechts/von den Latinischen Dauci genant/oder wilder Bestenaw von den Teütschen.

¶ Kyrßen. Cerusa.

Rot Kyrßen in latin Cerusa/od Grana regis genāt/deren geschlecht zweyerley ist. Ein die seind rot vñ klein/vō etlichen teütschē Weißlen genant. Das ander geschlecht das seind die gemeynen grosszen roten Kyrßen mit kurtzen stilen/vilen wol bekant. Es ist auch ein ander geschlecht der rotē Kyrßen im Elsaß wachßend/von den Latinischen Corna genant/vnd in teütschem Welsch Kyrßē. Es ist auch ein ander geschlecht der Kyrßen von den ich hye nit schreiben wil/sunder in dem buchstaben. S. von den schwartzen Kyrßen.

S ¶ Schwartz Kyrßen. Cerasum nigrum.

Schwartz Kyrßen/in latin Nere/oder Cerasum nigrū/oder Vogels kyrßen/darumb das die vögel sye gern esszend. Es seind auch ander Kyrßen vff einer seyten weissz/vff der andern rot. Es seind auch Kyrßen gantz weissz/von den in keiner artzney funden würt.

¶ Stendel wurtzel mänlin. Satyrion.

Stendel wurtzel in latin Testiculus vulpis/oder Satyrion/oder Leporina. Vnd sein kraut mit dē blümen Kreütz blümē genāt. darum das sein gewächß die blümen in der Krütz woch bringē seind. Sein ist zwey geschlecht/mänlichs/vnd weyblichs. Des mänlins wurtzel hat zwo wurtzelen aneinander hangen wie zwo muscatnuß/von etlichen Teütschen Rag wurtzel genant. Das weyblin hat zwo wurtzelen vff einander ligen/gleich zweyen henden/von den Latinischen/Palma Christi/vnd in teütschem stendel wurtzel des weyblins genant. Beyde tragen seind blümen gesprēgt weissz

D vnd rot. Des weyblins kraut bletter gemengt mit purpur farb flecken/gleich dem spitzigē wegrich/ein wenig kürtzer. Aber das mänlin best teyl von dem gewechß ist die wurtzel.

¶ Stendel wurtzel weyblin. Palma Christi.

Stendel wurtzel von dem weiblin/das von den Latinischen Manus Christi/oder Palma Christi/vnd in teütschem Stendel wurtzel genant/darumb das zwo gestalt der heud seind die mit der wurtzel in einander hangen/auch von etlichen teütschen Stendel wurtzel das weiblin genant.

¶ Steinklee. Corona regia.

Steinklee in Latinischer zungen Corona regia.

¶ Sanct Christoffels kraut. Os mundi.

Sant Christoffels blümen/von den Latinischen Os mundi genant/ist ein geschlecht der Farn/aber nit yederman bekant.

¶ Seeh blümen. Nenuphar.

Seeh blümen in latin Nenuphar/od Cacabe veneris/oder Papauer palustre/darumb das es in still stenden wassern wachßen ist/vnd sein wurtzel Koller wurtzel genant. Vnd ist zweyerley/weiß/vnd gelb/das erkant würt bey der blümen/mit grosszen wurtzlen/von etlichen Harstrang genant/darumb das sye har machen wachßen. Es ist aber falsch. Harstrang ist ein groß wurtzel/wachßet vff den wyßen/oder matten/vßwendig schwartz/vnd inwendig weissz/mit einer durchtringenden feüchte/gleich dem schwebel/vō den Latinischen Feniculus porcinus genant/von dē ich nit schreib.

¶ Steinbrech. Saxifraga.

Steinbrech von den Latinischen Saxifraga/vnd in teütschem Steinbrech/ist manigfaltigs geschlechts. Als Saxifraga maior/vnd Saxifraga minor/vnd Saxifraga rubea. Saxifraga maior/die hat weissz blümen/vñ sein somen rot in der erden/an der wurtzlen hangend. Saxifraga minor/ist ein klein kraut vff dē angesicht der erden sich spreitend/vō den Teütschen Steinbrech/od Grün kraut genant. Vß zwo vrsachen. Ein/das es vff den herten kißechten vñ steinechten grün wachßet/vnd das ist für das grün gůt. Die ander/das es den stein brechen ist. Vnd Saxifraga alba/von den Teütschen Merhirß/vmb der weisszen farb seiner blümen willē/das auch falsch ist. Vnd Saxifraga rubea/von den Teütschen Juden Kyrßen/oder Schlutten/oder Boborellen genant/darumb/dz es rot bören tregt/vnd zů dem steinbrechen gůt ist.

Scabioß

¶ Scabioß. Scabiosa. A

Scabiosen kraut/in latin Scabiosa/mit großen blettern zerschnitten wie die Wegweiß. Die and mit kleinen zäserechten blettern/nahe gleich dem Harstrang.

¶ Sanickel. Sanicula.

Sanickel von den Latinischen Ferraria maior/oder Consolida minor/oder Sanicula genant/ist ein kraut vff anderhalb spannen hoch/wurtzel/kraut vnd stengel. Es ist auch ein ander Sanickel genant Wilder sanickel/des wurtzlen von den Teütschen Regen würmlin genant. Das kraut wechßt mit weisszen blůmen im Meyen/vnd bald darnach wider vergangen.

¶ Synnaw. Alchimilla.

Synnaw von den Kriechen Alchimilla/oder Arricilla/oder Leucopodion/vnd von den Latinischen Pes leonis/oder Planta leonis/vñ in teütschem Synnaw/oder vnser frawē mantel/ist kraut in der lenge vnd höhe wie ich geleert hab von dem Sanickel.

¶ Spitz kletten. Lappa minor.

Scharpff/oder spitz kletten von den Latinischen Lappa minor/oder Lappa acuta genant/vñ von den Teütschen Süw kletten/oder scharpff kletten/darumb das die sew das kraut gern essen/vnnd sein stengel scharpff vnd hert ist/in gestalt eim spitzechten kryegs kolben. Es seind auch and kletten die sich an die kleyder hencken/mit grosszen breyten blettern/in latin Lappatium/oder Lappa maior genant. Es seind auch ander geschlecht me/von den nit not ist zů schreiben.

¶ Schoßwurtz. Abrotanum.

Schoßwurtz/von den Latinischen Abrotanum/vnd in Teütscher sprach Stabwurtz/oder Gart hagen/oder Schoßwurtz. darumb/ob ein mensch geschosszen würt/das kraut daruff gelegt/so zeücht es an sich was in des menschen fleysch stecken ist. Vnd deren ist zweyerley/als wild/vñ zam. aber die wild mir nit bekant ist. Die zam mit eim überflüssigen wolriechenden geschmack/in lenge eins ellenbogen hoch/ist nahe gestalt dem Sefen baum.

¶ Spitzwegrich. Plantago minor.

Spitz wegrich/in latin Plantago minor/oder Lanceolata genant/vnnd von etlichen Teütschen Spitzer wegrich/oder Rippel/darumb das es fünff rippen hat/daruon es von vilen in latin Quinquenervia genant würt.

¶ Schölwurtz. Chelidonia.

Schölwurtz von den Kriechen Chelidonia/vnd in latin Celidonia/ein gab von dem hymel/vnnd in teütschem Schölwurtz/deren wild/vnd zam ist. Die wild von den Latinischen Papaver cornutum/oder Memita geheysszen würt. das ist/Papaver cornutum mit den hörnlin die daran wachsen/das du selber sihest. das safft seiner wurtzlen gehört von den Latinischen Memita genant. Vnd dise wurtzel hat ein gelbe blům mit einer goldfarben wurtzlenn/daruon sye offt in etlichen teütschen Goldwurtz genant/yederman wol bekant. B

¶ Saurrauch. Berberis.

Saurrauch in latin Berberis/ist ein stud bringet ein läge runde frucht/in dick d weisszen körner/gemeyngklich bekant.

¶ Spicanarden. Spica nardi.

Spica nardē ist zweyerley geschlecht/wiewol etliche alte autores von dreyen schriben/vnd yetzt die nüwen darzů thůn ein kraut genannt Spicula/das von dan Teütschen auch Spica genant würt. Aber nit Spica nardi allein Spicula/von dem man yetzt machen ist olei/als ich gezeügt hab in dem bůchstaben. L. von Lauander/des geschlecht es ist. Spica nardi ist ein blům oder gewächs in gestalt d langē Figwurtz/vñ in latin herba Victorialis genant/eins gůten geschmacks võ India biß gen Allekayr bracht/von Allekayr gen Alexandria/võ Alexandria gen Venedig/oder Genua/die es vns dann liffern. Vnd wo funden würt Spica on zůsatz/so werd verstandē Spica nardi/dz bracht würt von India. Ein ander geschlecht Spica ist/das in latin Spica romana genant/vñ in teütschē sant Marien magdalenen blůmen/wachßet zwischen Vngern vnnd Osterrich/nit weit von der Steirmarck/etlich maß anhangend mit dem geschmack der vorgenanten Spica nardi/das drit geschlecht der Spica von den Latinischen Saliunca/oder Spica celtica/in teütscher zungen Katzen leyterlin/ist ein kraut lang aneinãder hangend/ein grün farb/in gestalt des Spicanardi zů gleicher weiß einem seyl/gantz on geschmack. Aber etliche Doctores disem gewächß nit anders sprechen dann Saliunca/vnd Spica celtica/oder Spica romana. zů dem gehellen der merer teyl der alten Philosophen/dz ich auch also halte. Das best teyl Spica nardi ist in India/das man võ Alexandria bringt. Darnach Spica romana/deren blůmen in die land gethon werden/vnd gebrant. Das drit nit dauwet.

¶ Seuenbaum. Sabina.

Seuenbaum in latin Sabina/ist ein stud/vnd mit kraut gar nah gleich den Pfrimen oder Tamarischen/das wilder Seuen baum ist.

¶ Senffkraut. Synapi.

Senffkraut von den Latinischen Synapis/vnd von den Arabischen Chardel/vnd in teüschem

C

¶ Weissz gilgen. Lilium album.

Weissz gilgen von den Kriechen Lirium / vnd in latin Lilium album / vnnd in teütschem Weissz gilgen/seind vast vilen bekant. Vnd wann du in latin findest Lilium/on zůsatz/so werd verstanden die Weisszen gilgen. Aber widerwertig ist es in teütscher zungen/wann du findest geschriben Gilgē on zůsatz/ werd verstanden die Blawen gilgen / die in latin Iris illyrica genant. Vnnd der Lilien oder Gilgen ist viererley/als blaw/gel/weissz/vnd rot gilgen/ die von den Latinischen Narcissi genant seind. Wiewol das merer teyl der lerer halten die Gold wurtzel für Narcissi / das bey etlichen nit ist. Wann Gold wurtzel ist Lilium syluestre / oder Lilium agreste. wann sye zů allen zeiten in wälden/oder wilden enden wachßen ist / vnd von etlichen torechten vnerfarenden artzeten geheyssen würt Affodillus / das gantz nit die warheit ist. Wann Affodillus ist ein kraut gleich dem Lauch/ das auch die warheit ist/als ich dir gezeüget hab in dem Bůchstaben. A. vō Affodillus. wann Affodillus hat ein wurtzel wie ein rund zybel oder lauch/ der vō den Latinischen Porrum genant würt/ vnd ein goldfarb blům / darumb würt Affodillus geteütscht Goldblům / oder wilder lauch. Aber Lilium agreste mag geteütschet werden Gold wurtz/ darumb das sein wurtzel gelfarb ist / wie ein geschelter knoblauch. wiewol etlich Schölwurtz sprechen / das falsch ist. auch seind vil ander geschlecht der Gilgen / vō den nit not hye zů schriben.

¶ Widertodt. Capillus veneris.

Widertodt kraut/ von den Latinischen Capillus veneris genant / vnnd von etlichen klein Steinfarn/darumb das der Stengel klein wie ein strußfederlin/dem Farn gleich/vnd von etlichen jungkfrawen har genannt / darumb so die blätlin die allein einer linßen breyt seind von den stengelen gestreyffet/gleich dem har ist. Es ist auch ein ander des geschlechts / doch nit ein kraut sunder ein gewächs mit goldfarben stemlin / wie goldfarb har / der guldin Widerthon genannt / würt von einfältigen menschen glaubt / das so sye verzaubert werden / so bald sye das gehenckt an dem halß tragen in widerbracht würt ir krafft vnd macht / vnd vmb seiner goldfarb / der Guldin widerthon genant. Auch so sye mit eines kraut wurtzelen/von den Latinischen Herba victorialis/ an dem halß tragen/ in teütscher zungen Lang sygwurtz / das sye nit wund werden / vnd ir feind überwinden. Darumb es Sygwurtz / oder aller mann harnesch genant würt / vmb das ir wurtzel überzogen wie härlin / in gestalt des pantzers. Des gestalt zwey seind / rund/vnd lang. Rund in größ einer kleinen Zibel. Lang/in leng eins fingers/offt beyd in solcher maß gebraucht werden. Aber Widertodt das kraut genant ist/vmb seiner grosszen tugend vnnd krafft willen die es hat/ zů temperieren alle gebresten der brust/darumb wider den tod genant ist.

D

¶ Waldtmeister. Matrisylua.

Waldtmeister / von den Latinischen Matrisylua / oder herba Stellaris/ist in gestalt mit bletlin vnnd stengel gleich eim sternen/als die wild Röt / oder Sygwurtz / von vilen Leber kraut genant. aber nit recht/als ich gezeugt hab in dem bůchstaben. L. von dem Leber kraut. Waldtmeister seltē über anderhalb spannen hoch funden würt.

¶ Wilder Saffron. Cartamus.

Wilder Saffron/ von den Kriechen Cnicus / vnd von den Arabischen Cartamus / vnd von den Latinischen Crocus Hortulanus/vnd in teütschem Wilder Saffron/oder Flor genant/ mit breyten ruhen distelechten blettern / vnd stamme vff drey ellenbogen hoch. Auch ist ein ander blům Wilder Saffron genant/darumb das sein blům dem zammen oder edlen Saffron gleich ist / von den Latinischen Hermodactylus genant/ vnd in teütscher zungen Zeitloßen / oder Wilder Saffron / oder Quercken wurtzlen / vnd ist doch nit Maßlieb das von den Teütschen auch Zeitloßen genant ist/ als ich im bůchstaben. Z. zeügen wil.

¶ Christwurtzel. Elleborus niger.

Christwurtzlen von den Arabischen Melampoliō genant/in latin Elleborus niger / vnd zů teütsch Christwurtz/oder Lieberley/oder Schwartz nieß wurtz genant.

¶ Christian wurtz. Assa dulcis.

Christian wurtz / das gewächs von den Latinischen Azara alba / oder Assa dulcis genant / vmb seiner süsse willen Aber Azara alba/Christian würtzel genannt / ist ein kraut vff spannen hoch/mit einer süssen wurtzelen/gleich der Liquiricien/ oder Süßholtz / von den Latinischen Liquiricia genant/rund/in grössze einer halben kesten/oder gleich eins kleinen fingers.

¶ Ye lenger ye lieber. Amara dulcis.

Ye lenger ye lieber/das kraut vō den Latinischen Amara dulcis / oder arbor dulcis/ vnd in teütschem Ye lenger ye lieber/ auch von etlichen Hynsch kraut. doch so sprechen etlich Osterlucey / auch hynsch kraut/es ist aber falsch.

¶ Zybelen. Cepe.

Zybelen von den Kriechen Bulbos/vnd in latin Cepe/vnd von den Teütschen Zybel/ oder Vlch/

Deren zweyerley geschlecht ist. Als die gemeynen vñ grossen Zybeln/von den Latinischen Squilla genant/vnd in teütschem Mörzyblen/darumb das sye nahe bey dem mör wachßen. Das wasser darinn sye gelegen seind/so das die müß trincken/so sterben sye daruon. Die gemeynen Zyblen von vilen bekant. A

¶ Zeitloßen. Primula ueris.

Zeitloßen kraut/von den Latinischen Primula veris/vnd in teütschem Zeitloßen kraut/od' Maßlieblin/das ist gemeyngklich vilen bekant.

¶ Wilder Zitwen. Vitis alba.

Zitwan wurtzel/oder Wilder Zitwan/von den Kriechen Ampelos leuce/vnd in latin Viticella/oder Vitis alba/oder Brionia/vnd in teütschem Wilder Zitwan/oder Hunds kürbs genant.

¶ Zucker. Zuccarum.

Zuccarum zů latin/in teütsch Zucker/hat sein vrsprung/als man sagt/über mör vnd Hypanien/vß den kannen vñ rörē/die man Zuckerror heyssʒet. Der zucker wachßt in den selbigen als das marck in dem Holder/oder ror/dauon man jn vßtrucket/vnd laßt jn stossen/vnd gerinnen.

¶ APODIXIS GERMANICAE Hieron. Herbarij finis.

OVID.

Est DEVS in nobis, sunt & commercia cœli,
Sedibus æthereis spiritus ille uenit.

In vns ist Gott/vnd hymmlisch krafft/
Mercurisch fewr im geyst verhafft.
Wiewol wir menschen sunst gering/
Noch hat ein yeder sein geding/
Sein gab/vnd gnad in sonderheyt.
Wol dem/ders fruchtbarlich anleyt.

¶ INDEX Appendicis singularū Herbarum huius Tomi Secundi.

¶ APODIXIS Germanica sua ipsius serie sese legenti offert.

¶ ARGENTORATI apud Ioannem Schottum librarium. XIIII. Febr. Anno. M. D. XXXII.

Ciconiæ custodierunt tempus aduentus sui, populus aūt meus non cognouit iudiciū Domini. Ieremiæ. 8.

Innocentem & impium Dominus consumit. Iob. 9.